

UNIwersytet w Białymstoku
Wydział Pedagogiki i Psychologii

Agata Kalinowska

**PROCEDURA „NIEBIESKIE KARTY” I JEJ SKUTECZNOŚĆ
W PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE
NA PRZYKŁADZIE BADAŃ FUNKCJONARIUSZY
KOMENDY MIEJSKIEJ POLICJI W BIAŁYMSTOKU**

Rozprawa doktorska
napisana pod kierunkiem
dr hab. Jerzego Halickiego, prof. UwB
Promotor pomocniczy
dr Krzysztof Czykier

Białystok 2019

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
--------------------	----------

ROZDZIAŁ I. TEORETYCZNE PODSTAWY ANALIZY ZAGADNIENÍ DOTYCZĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE .....

15

1. Rodzina – podstawowe środowisko wychowawcze, kulturowe, wspólnota ludzi	15
2. Przemoc w rodzinie – charakterystyka i uwarunkowania	18
3. Ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie	23
4. Wybrane orientacje teoretyczne dotyczące przemocy w rodzinie	32
5. Przemoc w rodzinie w doświadczeniach profesjonalistów	39
6. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle badań	48
7. Umocowania legislacyjne przeciwdziałania przemocy w rodzinie	56
8. Zapobieganie przemocy w rodzinie – rozwiązania światowe	71
8.1. Współpraca międzynarodowa	71
8.2. Przykłady zagranicznych rozwiązań instytucjonalnych i prawnych	78

ROZDZIAŁ II. PROCEDURA „NIEBIESKIE KARTY” .....

90

1. Geneza i cele procedury „Niebieskie Karty”	90
2. Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”	94
3. Struktura i realizacja procedury „Niebieskie Karty”	100
4. System przeciwdziałania przemocy w rodzinie – skuteczność, bariery	106
4.1. Skuteczność systemu zapobiegania przemocy w rodzinie	106
4.2. Okoliczności utrudniające podejmowanie skutecznych działań wobec przemocy w rodzinie	110
5. Krytyka procedury „Niebieskie Karty”	115
5.1. Krytyka Najwyższej Izby Kontroli	115
5.2. Krytyka osób i grup zawodowych zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie	118

ROZDZIAŁ III. ROLA POLICJI W REALIZACJI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” 125

1. Struktura organizacyjna policji w Polsce	125
2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie	128
2.1. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby patrolowej	133
2.2. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby obchodowej	137
3. Działania prewencyjne policji w obszarze przemocy w rodzinie	140
4. Procedura „Niebieskie Karty” i jej skuteczność w świetle badań funkcjonariuszy policji	144
5. Doskonalenie zawodowe policjantów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	151

ROZDZIAŁ IV. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ 160

1. Przedmiot i cele badań	160
2. Problemy i hipotezy badawcze. Zmienne i ich operacjonalizacja	161
3. Metody, techniki i narzędzia badawcze	168
4. Dobór terenu i grupy badanych	172
5. Organizacja i przebieg badań	173
6. Charakterystyka obszaru badań	175

ROZDZIAŁ V. CHARAKTERYSTYKA BADANYCH FUNKCJONARIUSZY KOMENDY MIEJSKIEJ POLICJI W BIAŁYMSTOKU 179

1. Charakterystyka funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	179
1.1. Cechy socjodemograficzne funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	180
1.2. Staż służby funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	185
2. Charakterystyka dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	189
2.1. Cechy socjodemograficzne dzielnicowych	189
2.2. Staż służby dzielnicowych	193

**ROZDZIAŁ VI. ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE
W CODZIENNEJ SŁUŻBIE FUNKCJONARIUSZY WYDZIAŁU
PATROLOWO–INTERWENCYJNEGO KOMENDY MIEJSKIEJ
POLICJI W BIAŁYMSTOKU 196**

1. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej	196
1.1. Zastosowanie i ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	197
1.2. Wykorzystywanie narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	205
1.3. Kompetencje do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”	208
1.4. Postrzeganie służby patrolowej a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	212
1.5. Szkolenia z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie w latach 2013-2016	217
2. Interwencje dotyczące przemocy w rodzinie	227
2.1. Interwencje przeprowadzane z własnej inicjatywy	227
2.2. Stosunek funkcjonariuszy wobec zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie	233
2.3. Problemy policjantów w przeprowadzaniu interwencji związanych z przemocą w rodzinie	248

**ROZDZIAŁ VII. ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE
W CODZIENNEJ SŁUŻBIE DZIELNICOWYCH KOMENDY
MIEJSKIEJ POLICJI W BIAŁYMSTOKU 262**

1. Postawa dzielnicowego wobec służby	262
1.1. Przygotowanie do służby obchodowej	263
1.2. Motywacja do pełnienia służby	267
1.3. Realizacja codziennych obowiązków służbowych	272
1.4. Czynniki sprzyjające zawodowemu spełnieniu	279
2. Postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie przez dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	282
2.1. Skojarzenia z przemocą w rodzinie	283
2.2. Ocena podejścia społeczeństwa do problemu przemocy w rodzinie	286
2.3. Samoocena stanu wiedzy dotyczącej przemocy w rodzinie	288
2.4. Szkolenia dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku z zakresu przemocy w rodzinie w latach 2012-2016	291

2.5. Konfrontacja dzielnicowego ze zjawiskiem przemocy w rodzinie	297
2.5.1. Poziom przestępczości przeciwko rodzinie i opiece	297
2.5.2. Portret ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie	301
2.5.3. Charakterystyka uwarunkowań i zachowań przemocowych	302
2.5.4. Poczucie obiektywizmu w podejmowaniu działań pomocowych	305

ROZDZIAŁ VIII. REALIZACJA PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” I JEJ SKUTECZNOŚĆ 310

1. Skuteczność polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie w opinii badanych	310
1.1. Rola policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	311
1.2. Niedoskonałości prawne w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ...	315
1.2.1. Nieprzekraczalne terminy	315
1.2.2. Niejasności i braki w przepisach prawnych	318
1.2.3. Nieadekwatność kar	320
1.3. Czynniki wpływające na skuteczność procedury „Niebieskie Karty”	323
1.4. Ocena zmian w procedurze „Niebieskie Karty”	332
2. Ocena dokumentacji związanej z realizacją procedury „Niebieskie Karty”	337
3. Zasadność prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”	341
4. Współpraca międzyinstytucjonalna w ramach procedury „Niebieskie Karty”	347
4.1. Przepływ informacji	348
4.2. Rola instytucji	350
4.3. Efektywność wspólnych działań	353

ROZDZIAŁ IX. TYPOLOGIA PROBLEMÓW NAPOTYKANYCH PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI W ZWIĄZKU Z REALIZACJĄ PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” 357

1. Współpraca z rodzinami dotkniętymi przemocą.....	358
1.1. Niekonsekwencja osób doświadczających przemocy w rodzinie	358
1.2. Brak porozumienia z osobami stosującymi przemoc w rodzinie	359
2. Niewłaściwość rozwiązań prawnych	360
2.1. Bezskuteczność środków prawnych	360
2.2. Niedookreślenie przepisów	361
3. Brak sytuacji przemocowej	362

3.1. Konflikt interpersonalny i współsprawstwo	362
3.2. Rozwód	362
3.3. Nadużywanie alkoholu	363
4. Przeprowadzanie interwencji domowej i wizyty u rodziny dotkniętej przemocą	364

ROZDZIAŁ X. PROFILAKTYKA PRZEMOCY W RODZINIE 366

1. Wskazania profilaktyczne policjantów służby patrolowej	366
2. Wskazania profilaktyczne policjantów służby obchodowej	369
3. Przykłady działań profilaktycznych przedsięwziętych przez badane osoby	372
3.1. Inicjatywa własna dzielnicowych	372
3.2. Konkurs „Policjant, który mi pomógł”	374
3.3. Działalność profilaktyczna	376

ROZDZIAŁ XI. TYPOLOGIA DZIELNICOWYCH W ZWIĄZKU Z OCENĄ SKUTECZNOŚCI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” 379

1. Zwolennicy procedury „Niebieskie Karty”	380
2. Neutralni wobec procedury „Niebieskie Karty”	383
3. Przeciwnicy proceduralni procedury „Niebieskie Karty”	386
4. Przeciwnicy interwencyjni procedury „Niebieskie Karty”	391

ROZDZIAŁ XII. POSTULATY DOTYCZĄCE PODNIESIENIA SKUTECZNOŚCI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” 395

1. Postulat pierwszy – profilaktyczny	395
2. Postulat drugi – organizacyjny	396
3. Postulat trzeci – interdyscyplinarny	398
4. Postulat czwarty – prawny	399
5. Postulat piąty – pomocowy	402
6. Postulat szósty – edukacyjny	404

ROZDZIAŁ XIII. PROPOZYCJE SZKOLEŃ Z ZAKRESU ZAPOBIEGANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA PODSTAWIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”	407
1. Cykl szkoleń dla policjantów	407
1.1. Program szkoleń dla funkcjonariuszy służby patrolowej	412
1.2. Program szkoleń dla funkcjonariuszy służby obchodowej	419
ZAKOŃCZENIE	426
1. Wnioski empiryczne	426
2. Kierunki dalszych badań	430
BIBLIOGRAFIA	432
Spis tabel	458
Spis wykresów	462
Spis rysunków	463
Spis załączników	464
ANEKS	465

WSTĘP

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie to hasło, które niesie za sobą odwołanie do wielu obszarów działalności państwa – począwszy od prewencji karnej, poprzez właściwe rozwiązania prawne, organizację systemu działań pomocowych, wreszcie do właściwej polityki penitencjarnej. Tak skoordynowane działania mogą być wypracowane jedynie dzięki rzetelnej, obiektywnej, apolitycznej i naukowej diagnozie stanu prawa i planowanych działań. Dopiero na tej podstawie można opracować odpowiednie mechanizmy zapobiegające przemocy i zwalczające ją.

Całościowe rozpoznanie zjawiska przemocy domowej oraz krytyczne spojrzenie na funkcjonowanie organów państwowych umożliwia właściwą ocenę sytuacji i podjęcie skutecznych działań profilaktycznych. Ze względu na niedostateczny stan badań w zakresie problematyki zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” z punktu widzenia funkcjonariuszy policji istnieje konieczność prowadzenia w tym obszarze eksploracji naukowych. Wyniki badań powinny stanowić podstawę do wypracowania kolejnych rozwiązań prawnych bądź technicznych. Zwiększenie nacisku na naukę skutkować będzie podniesieniem wiedzy funkcjonariuszy organów ścigania i ochrony porządku prawnego, a także właściwą wymianą informacji pomiędzy podmiotami poprzez organizowanie szkoleń lub spotkań seminaryjnych w oparciu o rzeczywiste zapotrzebowanie.

Przemoc w rodzinie jest w Polsce problemem powszechnym. Sprzyja jej bierność obywateli i bezsilność służb publicznych. Najczęściej szukanie pomocy rozpoczyna się wykonaniem telefonu pod numer 997 lub 112, a kończy interwencją policji¹. Policyjne dane statystyczne stanowią cenne informacje, które umożliwiają identyfikację problemów i tworzenie hipotez dotyczących przyczyn ich występowania. Jednak źródła informacji obrazujące postępowanie funkcjonariuszy w przypadkach podejrzenia o stosowanie przemocy domowej i ich stanowisko wobec problematyki są niezbędne, aby hipotezy te mogły zostać zweryfikowane, a na ich podstawie opracowane skuteczne działania naprawcze.

Moim głównym zamierzeniem jest przedstawienie problematyki funkcjonowania policji w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie

---

¹ Przebieg i sposoby zakończenia interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie omówione zostały w empirycznej części rozprawy.

Karty” oraz zaprezentowanie wyników badań prowadzonych wśród funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji [KMP] w Białymstoku. Takie podejście do omawianego zagadnienia pozwala na precyzyjne zdiagnozowanie problemów policjantów podczas wykonywania obowiązków służbowych, uporządkowanie niektórych pojęć z tym związanych, jak również wyciągnięcie wniosków, które będą przydatne nie tylko z punktu widzenia naukowego, ale i praktycznego.

Ideą rozpoczęcia pracy empirycznej była chęć dyskusji nad raportem Najwyższej Izby Kontroli „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną”². Wyniki kontroli w ośrodkach pomocy społecznej, komendach policji, centrach pomocy rodzinie i ośrodkach polityki społecznej opracowano w trzech obszarach: organizacja wykonywania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizacja procedury „Niebieskie Karty”, w tym postępowanie wobec osób dotkniętych przemocą oraz osób stosujących przemoc, a także ochrona ofiar przemocy w rodzinie, w tym zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia lub interwencji kryzysowej³. Na tej podstawie dokonałam weryfikacji jak objęte kontrolą zadania realizowane są w KMP w Białymstoku.

Podjęcie przeze mnie problematyki postrzegania zjawiska przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy policji wynika z trzech głównych powodów: naukowego, społecznego i osobistego.

Motywy naukowym jest brak zrealizowanych badań z zakresu czynności służbowych i doświadczeń funkcjonariuszy pionu prewencji policji w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ponadto większość publikacji dotyczących przemocy w rodzinie dotyczy aspektów teoretycznych zjawiska⁴, a jedynie niewielka część

---

² Informacja o wynikach kontroli Nr P/12/107: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2013, <http://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 21.02.2015].

³ Tamże, s. 5.

⁴ M.in. W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000; K. Browne, M. Herbert, Zapobieganie przemocy w rodzinie, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999; M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012; S. D. Herzberger, Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2002; A. Lipowska-Teutsch, Rodzina a przemoc, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1995; J. Mazur, Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2009; J. Mellibruda, Przeciwdziałanie przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2002; K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, Przemoc w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PAMPEDIA, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007; P. Morciniec (red.), Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, Wydawnictwo Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012; I. Pospiszył, Przemoc w rodzinie, Wydawnictwa szkolne i pedagogiczne, Warszawa 1994; A. Widera-Wysoczańska, Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.

– rozwiązywania problemu w praktyce. W literaturze zauważa się wciąż niewystarczającą liczbę badań empirycznych związanych z problematyką przemocy w rodzinie z perspektywy policjantów, czyli osób zawodowo zajmujących się działaniami w tym zakresie. Niewiele jest opracowań ukazujących w sposób kompleksowy i rzetelny różne aspekty omawianego zjawiska. Analiza naukowa oparta na osobistych przeżyciach policjantów w obszarze zapobiegania przemocy w rodzinie, w świetle moich obserwacji, może być pomocna w rozpoznaniu tej tematyki.

Społecznym powodem podjęcia naukowego rozpoznania tej problematyki jest ukazanie funkcjonowania polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” realizowaną przez policję. Funkcjonariusze policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości przeciwko rodzinie pełnią komplementarną rolę względem polityki społecznej państwa. Ich wiedza i doświadczenie umożliwią identyfikację przyczyn występowania problemów związanych z zapobieganiem przemocy w rodzinie, na podstawie których zostaną zaproponowane skuteczne działania naprawcze.

Problematyka zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym realizacja procedury „Niebieskie Karty”, to także temat, który interesuje mnie osobiście, jako funkcjonariuszkę Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego [WPI] KMP w Białymstoku. Niejednokrotnie, podczas wykonywania przeze mnie obowiązków służbowych dochodzi do spotkań z rodzinami, w których występuje zjawisko przemocy. Zauważyłam pewne schematy działania i postrzegania tego problemu przeze mnie i moich współpracowników.

Badania nad skutecznością przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” zaprezentowane w niniejszej rozprawie zostały przeprowadzone z dwóch punktów widzenia: od wewnątrz, czyli z inicjatywy funkcjonariuszki policji (osoby rozumiejącej omawianą problematykę i środowisko z uwagi na wykonywane obowiązki służbowe) oraz od zewnątrz, czyli z perspektywy badacza naukowego, gdyż właściwa analiza nie może być prowadzona w oderwaniu od metodologii naukowej⁵. Stworzyło to komfortowe warunki do realizacji projektu badawczego i jego interpretacji, a w następstwie do wykorzystania w praktyce życia społecznego.

Rozprawa doktorska składa się z trzynastu rozdziałów, które poprzedziłam wstępem. Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny i przedstawia zagadnienie przemocy w rodzinie w świetle literatury przedmiotu. Wyjaśniłam najważniejsze terminy używane w rozprawie,

---

⁵ Z. Rau, Rola badań naukowych w rozpoznawaniu i zwalczaniu przestępczości [w:] Elementy nowoczesnego zarządzania w policji, H. Januszek, S. Gembara (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 211.

zaprezentowałam regulacje prawne dotyczące przemocy domowej, omówiłam stan badań nad przemocą oraz wskazałam, że przemoc domowa jest problemem międzynarodowym.

W rozdziale drugim zapoznałam czytelników z procedurą „Niebieskie Karty”. Skoncentrowałam się na analizie procedury począwszy od jej historii, celów, przez strukturę i realizację, kończąc na ocenie skuteczności. Celem stwierdzenia okoliczności utrudniających podejmowanie skutecznych działań i możliwości opracowania postępowania naprawczego skupiłam się także na krytyce tego rozwiązania.

W rozdziale trzecim określiłam rolę polskiej policji w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie. Skupiłam się na dokładnym przedstawieniu regulacji prawnych dotyczących realizacji procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów. Opisuując działania prewencyjne w obszarze przemocy domowej oraz prezentując skuteczność procedury w świetle badań funkcjonariuszy ukazałam praktyczny wymiar realizacji procedury.

Rozdział czwarty poświęciłam założeniom metodologicznym badań własnych. Omówiłam tu przedmiot i cele badań, problemy i hipotezy badawcze oraz określiłam zmienne i ich wskaźniki. Scharakteryzowałam metody, techniki i narzędzia badawcze. W sposób szczegółowy opisałam dobór grupy badanych i terenu badań, a także przedstawiłam organizację i przebieg badań oraz scharakteryzowałam obszar badań.

W rozdziale piątym ukazałam charakterystykę badanych funkcjonariuszy WPI oraz dzielnicowych KMP w Białymstoku pod względem ich cech społeczno-demograficznych oraz stażu służby w policji.

W kolejnych rozdziałach (tj. szóstym, siódmym i ósmym) zaprezentowałam analizę uzyskanych wyników badań przeprowadzonych przeze mnie na przełomie 2015 i 2016 roku wśród funkcjonariuszy KMP w Białymstoku.

W rozdziale szóstym omówiłam obowiązki funkcjonariuszy służby patrolowej w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie oraz zwróciłam uwagę na opinię dotyczącą skuteczności procedury „Niebieskie Karty” w wyniku doświadczeń zdobytych podczas policyjnych działań interwencyjnych. Położyłam nacisk na poznanie problemów policjantów w przeprowadzaniu interwencji i podejście funkcjonariuszy wobec zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie.

Rozdział siódmy poświęciłam zaprezentowaniu codziennej pracy policjantów służby obchodowej. Podkreśliłam sposób postrzegania zjawiska przemocy w rodzinie przez dzielnicowych. Zwróciłam uwagę na rozumienie i interpretowanie przez badanych terminu: przemoc w rodzinie. Poruszyłam kwestie problematyczne, z którymi borykają się dzielnicowi w konfrontacji z rodzinami przemocowymi.

W kolejnym rozdziale (ósmym) opisałam sposób realizacji procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby obchodowej. Z wypowiedzi rozmówców uwydatniłam informacje dotyczące skuteczności podejmowanych działań w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. Przedstawiłam opinię dzielnicowych o aspektach formalno-prawnych procedury „Niebieskie Karty” oraz zasadności prowadzenia procedur w niektórych rodzinach. Ponadto ukazałam stanowisko funkcjonariuszy odnośnie do współpracy interdyscyplinarnej w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Rozdział dziewiąty stanowi typologię problemów jakie napotykają policjanci w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”. W dalszej części rozprawy zaproponowałam praktyczne rozwiązania większości problemów.

Rozdział dziesiąty obejmuje rozważania na temat profilaktyki przemocy w rodzinie. Zaprezentowałam wskazania profilaktyczne policjantów służby patrolowej i obchodowej oraz przykłady działań profilaktycznych z obszaru działania KMP w Białymstoku.

W kolejnym rozdziale (jedenastym) zaprezentowałam autorską typologię policjantów służby obchodowej w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Rozdział dwunasty zawiera postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, które opracowałam na podstawie wyróżnionych problemów badanych policjantów w związku z realizacją obowiązków służbowych z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie.

Ostatni rozdział stanowi propozycję szkolenia policjantów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”. Analizując wyniki przeprowadzonych badań stwierdziłam, iż odpowiednie przeszkolenie funkcjonariuszy służby prewencyjnej może przyczynić się do znacznej poprawy jakości pomocy niesionej rodzinom dotkniętym przemocą, a tym samym realizacji obowiązków służbowych dotyczących procedury „Niebieskie Karty”. Program cyklu szkoleń stanowi propozycję działań rozwiązujących zdiagnozowane problemy w codziennej służbie policjantów.

Zakończenie stanowi rekapitulację rezultatów badawczych oraz obejmuje wskazania kierunków dalszych eksploracji naukowych. Rozprawę zamyka bibliografia, spis tabel i wykresów, wykaz rysunków oraz aneks.

Nie wszystkie zamierzenia i zamysły autorskie zostały zrealizowane. Część z nich przerasta indywidualne możliwości badawcze, gdyż wymaga stałych, szeroko zakrojonych badań i współpracy międzyinstytucjonalnej. Być może niniejsze opracowanie będzie w przyszłości impulsem dla innych badaczy do dalszych działań w tej dziedzinie.

W tym miejscu chciałabym podziękować – najserdeczniej jak tylko potrafię – osobom, bez których ta praca nie przybrałaby ostatecznej formy. W pierwszej kolejności dziękuję mojemu Promotorowi dr hab. Jerzemu Halickiemu i promotorowi pomocniczemu dr Krzysztofowi Czykierowi za krytyczne spojrzenie na omawiany problem. Mężowi Emilowi i przyjaciółce Marcie za wsparcie w chwilach, kiedy najbardziej tego potrzebowałam, synkowi Tymonowi za uzmysłowienie mi, w jaki sposób lepiej i efektywniej wykorzystywać czas przeznaczony na pracę oraz życzliwej koleżance Ani za pomoc i cenne uwagi, które wpłynęły na efekt końcowy rozprawy. A nade wszystko dziękuję moim Rodzicom za wyrozumiałość i wiarę w słuszność moich wyborów życiowych.

ROZDZIAŁ I

TEORETYCZNE PODSTAWY ANALIZY ZAGADNIEŃ DOTYCZĄCYCH PRZEMOCY W RODZINIE

---

1. Rodzina – podstawowe środowisko wychowawcze, kulturowe, wspólnota ludzi

---

Przemoc domowa dotyczy środowiska rodzinnego, dlatego warto bliżej przyjrzeć się osobom uwikłanym w problem i dokonać próby wyjaśnienia do kogo i w jaki sposób odnosi się to zjawisko. Rodzinę stanowią „małżonkowie i ich dzieci; także: osoby związane pokrewieństwem, krewni, powinowaci”⁶. Dla jednostki jest to podstawowa grupa, w której członkowie pozostają ze sobą w bliskim kontakcie i wzajemnie ze sobą kooperują⁷. Wyróżnia się wśród innych zbiorowości współwystępowaniem następujących cech: wspólne zamieszkanie członków, wspólne nazwisko, wspólna własność, ciągłość biologiczna, wspólna kultura duchowa wyrastająca na gruncie uczuć⁸. Rodzina to sieć miłości, zazdrości, dumy, zmartwień, radości, winy, czyli skomplikowana i szeroka gama ludzkich emocji, które są efektem postaw i stosunków między domownikami oraz sposobów wzajemnego postrzegania⁹. Według J. Frątczak-Müller rodzina to „aprobowany społecznie sposób obcowania trwałego”, połączenie osób związkami krwi, małżeństwem lub adopcją, współdziałanie w ramach podziału ról, a także możliwość określenia poszczególnych członków przy użyciu nazw w zakresie pokrewieństwa i pochodzenia¹⁰.

Rodzina jako naturalne środowisko wychowawcze przez całe życie oddziałuje na człowieka, przy czym najsilniejszy wpływ dotyczy wczesnego dzieciństwa¹¹. Znaczenie mają również czynniki biologiczne i kulturowe, ale to głównie sposób funkcjonowania rodziny kształtuje fundament dla wartości, podejmowanych w życiu decyzji, stosunku

---

⁶ E. Dereń, E. Polański, Wielki słownik języka polskiego, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, s. 712.

⁷ G. Makiełło-Jarża, Rodzina [w:] Encyklopedia psychologii, Szewczuk W. (red.), Wydawnictwo Fundacja Innowacja, Warszawa 1998, s. 734-739.

⁸ T. Pilch, Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006, tom V, s. 306.

⁹ S. Forward, Toksyczni rodzice, Jacek Santorski & CO Agencja Wydawnicza, Warszawa 1994, s. 122.

¹⁰ J. Frątczak-Müller, Rodzina, potrzeby, polityka społeczna, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2014, s. 13.

¹¹ M. Dymek, Rodzina dysfunkcyjna – patologiczne wzory przystosowania do rzeczywistości [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000, s. 56.

do siebie i innych ludzi. Członkowie rodziny określają w jej ramach swoją osobowość i pełnione role społeczne (rola męża, ojca, żony, matki, żywiciela rodziny itp.). Rodzina stanowi więc instytucję, z którą świadomie i mocno identyfikuje się osoba jako jej członek i reprezentant, współtworzy i przejmuje kultywowane w niej poglądy, postawy, obyczaje, wzory zachowania i postępowania. Rodzina jest środowiskiem każdego człowieka. Tworzy integralną część każdego społeczeństwa: najmniejszą, a zarazem podstawową komórkę¹². Zadaniem rodziny jest pośrednictwo pomiędzy jednostką a społeczeństwem w celu przygotowania młodych uczestników życia społecznego do realiów świata zewnętrznego. Jak trafnie zauważa V. Satir, rodzina i społeczeństwo to mała i duża wersja tego samego – złożone są z ludzi, których losy są ze sobą splecione¹³. Życie i działalność każdej rodziny zmierza do spełnienia określonych celów, co określa się mianem funkcji¹⁴. Wśród nich wyróżnia się funkcję rodzicielską – wydanie na świat potomstwa oraz pełnienie przez mężczyznę i kobietę odpowiednich ról ojca i matki, seksualną – zapewnienie ciągłości egzystencji ludzkiej, opiekuńczą – sprawowanie opieki nad jej członkami, socjalną – pomoc i wsparcie społeczne, materialno-ekonomiczną – zabezpieczenie materialne, wychowawczą – rozwój i kształtowanie osobowości, socjalizacyjną – wprowadzenie w życie społeczne, kulturalną – zapoznanie z wytworami kultury. Poszczególne funkcje stanowią podstawę określania więzi w rodzinie oraz więzi rodziny z otoczeniem społecznym. Ich realizacja jest niezbędna do istnienia społeczeństwa. Jakikolwiek zaburzenie utrudniające realizację którejś z podstawowych funkcji powoduje niepełną zdolność rodziny w jej ogólnym funkcjonowaniu.

Z domu rodzinnego człowiek wynosi zarówno doświadczenia pozytywne jak i negatywne, blokujące potencjał rozwojowy¹⁵. O siłę więzi należy nieustannie dbać, by nie dopuścić do osłabienia trwałości rodziny i zdolności do wypełniania jej funkcji. Słuszną analogią posłużyli się B. Hołyst i E. Wojtera – gdy nie są dostarczane organizmowi bodźce wytwarzające mechanizmy obronne dochodzi do osłabienia jego bariery immunologicznej¹⁶.

---

¹² Z. Tyszka, Rodzina [w:] Encyklopedia pedagogiczna, Pomykało W. (red.), Fundacja Innowacyjna, Warszawa 1993, s. 695.

¹³ V. Satir, Rodzina, przekł. Łucja Ochmańska, Małgorzata Trzebiatowska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002, s. 326.

¹⁴ T. Pilch, Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006, tom V, s. 321-325.

¹⁵ B. Bugajska, Podróże biograficzne w starości [w:] Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości, (red.) D. Lalak, Warszawa 2008, s. 71.

¹⁶ B. Hołyst, E. Wojtera, Wiktyimizacja społeczeństwa polskiego w świetle badań ogólnopolskich, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracyjno-Społecznej w Warszawie, Warszawa 2011, s. 188.

Rodzina stanowi podstawową grupę wsparcia społecznego¹⁷, a także miejsce rozwoju jej członków w atmosferze miłości, akceptacji, opieki. Środowisko rodzinne może być także źródłem zagrożenia, gdzie dominuje brak pozytywnych relacji¹⁸. Konflikty są nieodłącznym elementem życia społecznego. Nieumiejętność radzenia z nieporozumieniami może doprowadzić do frustracji czy niepotrzebnych napięć. Duża częstotliwość lub siła konfliktów może skłaniać do destrukcyjnych sposobów ich rozwiązywania. W trwałym konflikcie z prawem i moralnością pozostają rodziny patologiczne, czyli takie, które stanowią margines każdego społeczeństwa¹⁹. Charakteryzuje je demoralizacja przejawiająca się przez szereg zachowań, np. kradzieże, rozboje, prostytutka, uchylanie się od pracy zarobkowej, przemoc, alkoholizm. Konflikty między domownikami, słabe warunki materialno-bytowe, bezrobocie to dla wielu ludzi sytuacje kiedy sięgają po alkohol²⁰. W rodzinie z problemem alkoholowym wystarczy, że jeden z jej członków jest uzależniony i dostarcza tym samym wszystkim innym kłopotów emocjonalnych, życiowych i finansowych²¹. Osobom żyjącym w bliskich relacjach z alkoholikami towarzyszy zarówno stres, wstyd, bezradność, lęk, poczucie winy, jak i złość, gniew i agresja²². Dochodzi do zjawiska współuzależnienia, czyli obsesyjnej koncentracji na alkoholizmie bliskiej osoby. Przekłada się to na upośledzenie poczucia własnej wartości, brak zaangażowania w codzienne obowiązki i zaniedbanie swoich potrzeb. Istnieje duże ryzyko, że osoba wychowana w takiej relacji po wejściu w dorosłość ponownie stanie się ofiarą²³. Alkohol towarzyszy przemocy w rodzinie, gdyż w stanie nietrzeźwości zanikają mechanizmy samokontroli i ukazuje się nieobliczalność sprawcy. Jednak osoby uzależnione mają skłonności do stosowania przemocy również na trzeźwo. Twierdzenie, że główną przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol to powszechny w społeczeństwie polskim stereotyp. Dowiedziano jednak, że napoje alkoholowe są jedynie środkami ułatwiającymi stosowanie przemocy, a stan nietrzeźwości jest często usprawiedliwieniem zachowania sprawcy w celu

---

¹⁷ B. Bugajska, Zapewnienie bezpiecznych warunków życia ludziom starym w kontekście doświadczania przez nich rzeczywistości, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2006 nr 405, s. 41.

¹⁸ W. Jocz, Rodzina jako instytucja wychowawcza [w:] Młodzież Białegostoku wobec uzależnień i przemocy, A. Sadowski (red.), Wydawnictwo Libra, Białystok 2003, s. 85.

¹⁹ S. Kawula, Pedagogiczna typologizacja rodzin [w:] Pedagogika rodziny, S. Kawula, J. Brągiel, W. A. Janke (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 183.

²⁰ J. Mazur, Przemoc wewnątrzrodzinna – problem środowiska miasta wieloprzemysłowego? [w:] Życie rodzinne – uwarunkowania makro i mikrostrukturalne. Roczniki socjologii rodziny, tom 14, Z. Tyszka (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2002, s. 136.

²¹ W. Sztander, Poza kontrolą, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1994, s. 29.

²² J. Mazur, Przemoc wewnątrzrodzinna – problem środowiska miasta wieloprzemysłowego? [w:] Życie rodzinne – uwarunkowania makro i mikrostrukturalne. Roczniki socjologii rodziny, tom 14, Z. Tyszka (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2002, s. 137.

²³ J. Mazur, Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 119.

uniknięcia odpowiedzialności²⁴. W rodzinach, w których występuje bezrobocie także łatwiej dochodzi do kłótni i nieporozumień, a rzadziej ma miejsce wsparcie i wzajemne zrozumienie. Obniżona samoocena osób bezrobotnych powoduje apatię, obawy, frustrację i agresję, co z kolei może generować akty przemocy. Dezorganizacja rodziny na skutek intensywnych przeobrażeń (związanych ze zmianami społecznymi i indywidualnymi) ma szereg (oprócz alkoholizmu i bezrobocia) przyczyn, np. postępujące procesy industrializacji i urbanizacji i ich społeczne skutki, oderwanie warsztatu pracy od rodziny i podejmowanie pracy przez kobiety poza domem, rozwój społeczności miejskiej (sprzyjającej anonimowości jednostek i rodziny), wzrost mobilności społecznej, zmniejszanie się liczby dzieci w rodzinie, rozwój usług zastępujących rodzinę w świadczeniach na rzecz jednostki, zmniejszanie się znaczenia niektórych funkcji rodziny, wygasanie starych tradycji obyczajowych, połączone z liberalizacją postaw wobec rozwodu, zdrady małżeńskie i podejrzenia o nie, rozczarowanie w małżeństwie w skutek niespełnienia oczekiwań, narkomania, choroba członka rodziny²⁵. Destabilizacja rodziny jest podłożem do powstawania zjawisk patologicznych. Trudność w ich opanowaniu polega na nieskuteczności stosowanych prewencyjnych środków, które zamiast przyczynami powstawania zajmują się skutkami²⁶. Istniejące ramy prawne rzetelnie zapewniają jedynie teoretycznie wsparcie rodzin w wypełnianiu ich istotnych funkcji oraz pokonywaniu trudności. Jednak celem polityki rodzinnej jako subdyscypliny polityki społecznej państwa powinna być realna pomoc, odczuwalna przez wszystkich zainteresowanych, w szczególności przez ofiary przemocy.

2. Przemoc w rodzinie – charakterystyka i uwarunkowania

Przemoc jest charakterystyczną relacją między ludźmi, zjawiskiem z zakresu patologii społecznych, niepożądanym, a jednak coraz bardziej drastycznym i narastającym we współczesnym świecie. Słowniki języka polskiego pod hasłem „przemoc” opisują akty dokonane przy użyciu siły fizycznej lub też presji moralnej; postąpienie wbrew komuś

---

²⁴ M. Dębski, Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie. Między teorią a praktyką, M. Dębski (red.), Wydawca Stowarzyszenie na Rzecz Bezdolnych Dom Modlitwy AGAPE, Nowy Staw 2008, s. 119.

²⁵ Z. Tyszka, Socjologia rodziny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1976, s. 230-231.

²⁶ B. Hołyst, E. Wojtera, Wiktyimizacja społeczeństwa polskiego w świetle badań ogólnopolskich, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracyjno-Społecznej w Warszawie, Warszawa 2011, s. 187.

lub czemuś²⁷, a także wykorzystywanie przewagi fizycznej dla osiągnięcia swoich celów, narzucenia swojej woli, wymuszenia czegoś na kims²⁸.

Słowo „przemoc” składa się z dwóch elementów, tj. „prze”, czyli przełamywanie oporu i „moc” czyli energia, przewaga. Powstaje wyjaśnienie terminu „przemoc” jako „pokonanie większą siłą”²⁹. Użycie przemocy musi być skierowane do konkretnego podmiotu, najczęściej człowieka³⁰, który stawia opór. Wówczas staje się zjawiskiem faktycznym, mierzalnym i niekiedy niezbędnym do zaistnienia przestępstwa. Pojęcie przemocy nie posiada definicji kodeksowej, wszelkie ustalenia pozostawiono doktrynie i orzecznictwu³¹. Niewątpliwie jednak jest to zjawisko negatywne, destrukcyjne dla osób dotkniętych przemocą, „jest pogwałceniem prawa człowieka do życia, bezpieczeństwa osobistego, wolności, godności oraz fizycznej i umysłowej integralności, tym samym stanowi przeszkodę dla pełnego rozwoju istoty ludzkiej”³². Potocznie termin „przemoc” zastępowany jest takimi określeniami jak brutalność, okrucieństwo, opresyjność, przestępczość, agresja³³. Nie są to jednak synonimy przemocy, a jej cechy/kategorie³⁴.

Najprościej jest krzywdzić najbliższych, gdyż są oni na wyciągnięcie ręki. Wstrząsający jest fakt, że człowiek może zostać pobity, okradziony, znieważony, zgwałcony przez bliską osobę we własnym domu³⁵. Różnorodność przejawów zjawiska przemocy w rodzinie³⁶ przyczyniło się do wielu prób zdefiniowania tego pojęcia. Przyjęcie odpowiedniej definicji pozwoli na odróżnienie aktów przemocy od innych zachowań, a następnie oszacowanie rozmiarów tego zjawiska. Na potrzeby opracowania przyjął

---

²⁷ H. Zgólkowa (red.), Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny, Tom 33, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2001, s. 368.

²⁸ E. Dereń, E. Polański, Wielki słownik języka polskiego, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, s. 675.

²⁹S. Żółtek, Przemoc w ujęciu prawnokarnym, [w:] Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, P. Morciniec (red.), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 13.

³⁰ J. Rudniański, Klasyfikacja, źródła i ocena przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarys ogólny [w:] Przemoc w życiu codziennym, B. Hołyst (red.), Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej: Agencja Wydawnicza CB, Warszawa 1997, s. 5.

³¹S. Żółtek, Przemoc w ujęciu prawnokarnym, [w:] Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, P. Morciniec (red.), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 11.

³² Jak chronić kobiety i dzieci przed przemocą?, „Dialog Europejski. Magazyn na Rzecz Integracji Europejskiej”, listopad-grudzień 1999 nr 4, s. 20.

³³ B. Karolczuk-Biernacka, Przemoc [w:] Encyklopedia psychologii, W. Szewczuk (red.), Wydawnictwo Fundacja Innowacja, Warszawa 1998, s. 472.

³⁴ M. Halicka, J. Halicki, Przemoc wobec ludzi starych jako przedmiot badań [w:] Przemoc wobec ludzi starych, M. Halicka, J. Halicki (red.), Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2010, s. 21.

³⁵ K. Cywa-Fetela, Psychologiczne aspekty przemocy w rodzinie. Wstyd czy rzeczywistość XXI wieku? [w:] Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 77.

³⁶W niniejszej pracy pojęcie „przemoc w rodzinie” (łac. *domesticis violentiam*) używam zamiennie z określeniem „przemoc domowa” (łac. *domesticis violentiam*).

za ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³⁷, że przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych – wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą³⁸.

Irena Pospiszyl podkreśla, że zazwyczaj definicje tego pojęcia obejmują trzy podstawowe kryteria: rodzaj zachowania sprawcy, intencje jego zachowania oraz skutki³⁹. Adekwatnym przykładem jest wyjaśnienie J. Mellibrudy – „działanie lub zaniechanie działania w ramach rodziny, dokonywane przez jednego z członków przeciwko pozostałym, z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi lub władzy, godzące w ich prawa, albo dobra osobiste, a szczególnie w ich życie lub zdrowie (fizyczne i psychiczne) oraz powodujące u nich szkody i cierpienie”⁴⁰. Definicja zawiera charakterystyczne kryteria, na podstawie których rozpoznaje się przemoc domową:

- Intencjonalność – zamierzone, umyślne działanie sprawcy; celem nie jest zadawanie bólu, a dążenie do uzyskania kontroli, władzy, posłuszeństwa;
- Nierównomierność sił – przewaga sprawcy nad ofiarą objawiająca się w jednym lub więcej wymiarze, tj. fizycznym, psychicznym, materialnym, kulturowym; w wyniku przemocy dysproporcja sił pogłębia się;
- Naruszenie praw i dóbr osobistych ofiary poprzez przedmiotowe traktowanie;
- Skutek w postaci szkód i cierpień ofiary⁴¹.

Dla zrozumienia przemocy w rodzinie należy dokładnie to zjawisko poznać. Zarówno ofiary, jak i osoby zajmujące się zawodowo pomocą w związku z zaistnieniem przemocy domowej nie znają wystarczająco mechanizmów powstawania i funkcjonowania

---

³⁷ Pierwotna ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493) została po pięciu latach zastąpiona nowelizacją – Ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2010 nr 125 poz. 842), której zapisy wzniosły do polskiego systemu zapobiegania przemocy domowej wiele kluczowych zmian. Po kolejnych pięciu latach, po uwzględnieniu niewielkich zmian wprowadzonych innymi ustawami i przepisami, opublikowano Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 sierpnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015 poz. 1390).

³⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 2 pkt 2.

³⁹ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 12.

⁴⁰ J. Mellibruda, *Przemoc domowa*, „Charaktery” nr 9, październik 1997, s. 14.

⁴¹ K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PAMPEDIA, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007, s. 5.

przemocy oraz zasad i form świadczenia pomocy⁴². Na przemoc w rodzinie można spojrzeć z różnych perspektyw. Z punktu widzenia prawa może być czynem przestępczym podlegającym sankcji. Moralne spojrzenie wskazuje na to, że przemoc jako krzywdzenie innych jest złem. Perspektywa społeczna zawiera się w normach obyczajowych, które sprzyjają przeciwdziałaniu przemocy, np. ruchy feministyczne⁴³ bądź ją usprawiedliwiają, np. stereotypy. Z perspektywy psychologicznej dochodzi do odsłony mechanizmów wewnętrznych i sytuacyjnych sterujących przemocą, co odgrywa podstawową rolę w pomaganiu ofiarom⁴⁴.

Formy przemocy wyróżniane w literaturze są bardzo liczne. Niektóre zachowania mogą stanowić fizyczne udręczenie ofiary (m. in. bicie, duszenie, wrywanie włosów, przypalanie ciała, molestowanie seksualne), inne służą wywołaniu moralnych cierpień (m. in. groźby, znieważanie, niszczenie mienia, wyszydzanie, sprowadzanie do domu nieakceptowanych przez domowników osób (np. prostytutek, przestępców), zmuszanie do określonych zachowań). Akty znęcania mogą także polegać na zaniechaniu obowiązku podejmowania określonych czynności wobec ofiary, np. dręczenie dziecka, osoby chorej lub nieporadnej głodem, zmuszanie do przebywania na zimnie (nieogrzewanie mieszkania bądź niewpuszczanie do domu podczas niskich temperatur zewnętrznych)⁴⁵.

W literaturze występują cztery podstawowe rodzaje przemocy domowej: fizyczna, psychiczna (emocjonalna), seksualna, ekonomiczna (materialna). Przemoc fizyczna jest zachowaniem nieprzypadkowym, intencjonalnym, niosącym ryzyko uszkodzenia ciała, niezależnie czy do tego dochodzi⁴⁶. Widoczne obrażenia powinny być dokumentowane (płatna obdukcja lekarska lub bezpłatne zaświadczenie o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie), żeby stanowiły dowód w postępowaniu karnym. Przemoc psychiczna, tzw. przemoc w białych rękawiczkach, stanowi zaprzeczenie i tłumienie życia emocjonalnego w sposób niewidoczny i trudny do udowodnienia⁴⁷. Dochodzi do wykorzystania mechanizmów psychologicznych powodujących u ofiary

---

⁴² M. Kotomska, Działania samorządu terytorialnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] Zagrożenia i problemy współczesnej rodziny, S. Bębas (red.), Wydawnictwo Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2011, s. 363.

⁴³ A. Karłyk, Przemoc domowa (teoretyczne aspekty zjawiska), „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” nr 1/2002, s. 84.

⁴⁴ J. Kielak, Przemoc w rodzinie, „Życie Szkoły” nr 1/2010, s. 12.

⁴⁵ A. Bojkowska, Wybrane przestępstwa związane z problematyką przemocy w rodzinie [w:] Problematyka przemocy w rodzinie, E. Kowalewska-Borys (red.), Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 103.

⁴⁶ W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 14.

⁴⁷ H. Wójtowicz, Przemoc w rodzinie – cierpienie w ciszy [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000, s. 152.

zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby, obniżenie poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych⁴⁸. Wyraża się poprzez słowne napaści, objęcie kontrolą bądź emocjonalne lekceważenie przez sprawcę. Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej, kontynuowaniu współżycia wbrew jej woli bądź bez pytania o zgodę, a także w przypadku, gdy obawia się odmówić lub nie jest w pełni świadoma zaistniałej sytuacji⁴⁹. Przemoc seksualna może zaistnieć w małżeństwie. Przybiera wówczas formę gwałtu lub, znacznie rzadziej, zaniechań obowiązków małżeńskich⁵⁰. Przemoc ekonomiczna prowadzi do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy. Niejednokrotnie przemoc ekonomiczną zalicza się do przemocy psychicznej⁵¹.

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy upokorzenia. Pomimo oddzielnej klasyfikacji należy zwrócić uwagę na silny związek pomiędzy poszczególnymi sposobami krzywdzenia i ich współwystępowanie, np. przemoc fizyczna wiąże się z psychiczną, przemoc seksualna obejmuje dwie powyższe. Nie można jednoznacznie stwierdzić, która forma jest bardziej dotkliwa, gdyż zależy to od okoliczności stosowania przemocy oraz konstrukcji psychicznej ofiary⁵². Badacze odkryli, że istnieje związek pomiędzy występowaniem jednej z form przemocy, a zwiększeniem prawdopodobieństwa pojawienia się też innych zachowań przemocowych⁵³. Analogiczna sytuacja dotyczy liczby ofiar w danej rodzinie, np. przemoc stosowana wobec współmałżonka niesie za sobą możliwość przeniesienia poczynań na dziecko. Jak zauważają K. Browne i M. Herbert każdy rodzaj przemocy może przybrać formę „aktywną” objawiającą się aktami nadużyć lub „pasywną” wyrażającą się zaniedbaniem⁵⁴.

Badania nad przemocą domową, na podstawie podobieństwa wzorców cyklicznych zachowań sprawców, pozwoliły na wyróżnienie trzech etapów tego zjawiska. Poszczególne

---

⁴⁸ M. Kotomska, Działania samorządu terytorialnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] Zagrożenia i problemy współczesnej rodziny, S. Bębas (red.)Wydawnictwo Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2011, s. 364.

⁴⁹ W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 15

⁵⁰ W. Wieczorek, Przemoc seksualna w małżeństwie [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 28.

⁵¹ Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie, raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej Warszawa 2013, s. 8-9.

⁵² J. Cichła, Formy pomocy ofiarom przemocy w rodzinie w kontekście teorii i doświadczeń praktycznych [w:] Wybrane aspekty przemocy, R. M. Ilnicka, J. Cichła (red.), Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2009, s. 109.

⁵³ S. D. Herzberger, Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2002, s. 37.

⁵⁴ K. Browne, M. Herbert, Zapobieganie przemocy w rodzinie, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999, s. 24.

fazy różnią się w danych rodzinach natężeniem i czasem trwania. Cykl przemocy rozpoczyna się od narastania napięcia i agresywności. Z zewnątrz trudno zauważyć konkretne symptomy. Osoba sprawia wrażenie „nieco zdenerwowanej” lub „w złym humorze”⁵⁵. Każdy drobiazg wywołuje jej irytację, prowokuje kłótnie, staje się coraz bardziej niebezpieczna⁵⁶. W wyniku eskalacji napięcia następuje etap ostrej przemocy. Trudno nie zauważyć tego stadium, gdyż objawia się gwałtownym atakiem niekontrolowanej wściekłości, zupełnie nieadekwatnym do tego, co pobudziło sprawcę. Osoba krzywdzona odczuwa przerażenie, strach, gniew. W tej fazie najczęściej dochodzi do szukania pomocy (np. wezwanie policji, ujawnienie problemu przed innymi). Po wygaśnięciu napięcia i dokonaniu aktów przemocy rozpoczyna się etap skruchy. Obejmuje on szeroką gamę zachowań, począwszy od zaprzeczania temu, co się wydarzyło, przez próby odpokutowania, aż do obietnic poprawy⁵⁷. Ofiara, zwykle związana emocjonalnie ze sprawcą, zaczyna wierzyć, że zachowanie na etapie skruchy jest prawdziwą naturą oprawcy i daje mu szansę. Sprawca przemocy, czując swoją bezkarność, rozpoczyna kolejny cykl. Należy zauważyć, że w każdym kolejnym cyklu przemoc jest gwałtowniejsza i dłuższa, natomiast ulega skróceniu etap ostatni – faza „miodowego miesiąca”⁵⁸. Zrozumienie cyklu przemocy jest warunkiem właściwie podejmowanej prewencji i możliwości zahamowania aktów przemocy domowej.

3. Ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie

Ofiarą jest osoba poszkodowana, doznająca jakiegoś uszczerbku lub tracąca życie⁵⁹. Proces stawania się ofiarą oraz retrospektywne odtworzenie doświadczenia pokrzywdzenia określa się mianem wiktyimizacji⁶⁰. Według deklaracji podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy uchwalonej w 1985 roku przez Organizację Narodów Zjednoczonych ofiara to osoba, która poniosła szkodę, włączając w to uszczerbek fizyczny

---

⁵⁵ D. G. Dutton, *Przemoc w rodzinie*, przeł. P. Kołyszko, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media Diogenes, Warszawa 2001, s. 52.

⁵⁶ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 25.

⁵⁷ D. G. Dutton, *Przemoc w rodzinie*, przeł. P. Kołyszko, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media Diogenes, Warszawa 2001, s. 58.

⁵⁸ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 26.

⁵⁹ E. Dereń, E. Polański, *Wielki słownik języka polskiego*, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, s. 556.

⁶⁰ T. Pilch, *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2008, tom VII, s. 129.

lub psychiczny, dolegliwość emocjonalną, stratę materialną lub znaczące naruszenie swoich podstawowych praw, w rezultacie działań lub zaniechań stanowiących naruszenie przepisów prawa karnego będących w mocy państw członkowskich⁶¹. Pojęcie ofiary w niniejszej pracy badawczej odnosi się do pokrzywdzenia, najczęściej niezasłużonego, powstałego w wyniku działań przemocowych.

Z badań na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej [MPiPS] wynika, że w 2014 roku 24,7% osób deklarowało, iż w ciągu swojego życia doświadczyło przemocy domowej. Jest to istotnie niższy wynik od uzyskanego w czasie badania w 2010 roku, gdy do osobistego doświadczenia przemocy przyznała się ponad jedna trzecia badanych (33,8%). Wśród osób dotkniętych przemocą w 2014 roku największą część stanowiły osoby pokrzywdzone przemocą psychiczną (56,3%). Co czwarty respondent zadeklarował, że doświadczana przemoc miała charakter agresji fizycznej (24,3%), a jeszcze mniejszy odsetek stanowili badani doświadczający przemocy ekonomicznej (18,3%). Najrzadziej respondenci przyznawali się do bycia ofiarą przemocy seksualnej (1,1%)⁶².

Profil społeczno-demograficzny ofiar przemocy w rodzinie w wielu wymiarach jest zbliżony do profilu całej populacji Polski, może nią być objęty każdy obywatel. Wśród osób przyznających się do tego, że doświadczyły przemocy były najczęściej kobiety, osoby rozwiedzione, osoby cierpiące na przewlekłą chorobę oraz takie, które określiły swoją sytuację materialną jako niewystarczającą na najpilniejsze potrzeby. Znacznie mniejszy odsetek ofiar stanowili mężczyźni, osoby w związku małżeńskim, osoby o wykształceniu zawodowym i mieszkańcy wsi⁶³. Ponadto według prawie połowy społeczeństwa (49%) ofiarami były często osoby nieaktywne zawodowo⁶⁴. Tworzenie charakterystyki osobowości ofiary nie jest zadaniem łatwym. Jest to kwestia indywidualna, a jej uogólnienie może doprowadzić do wypaczeń i niewłaściwych interpretacji. Jednak niejednokrotnie przeprowadzane były badania, na podstawie których tworzono typologię cech charakterystycznych dla osób dotkniętych przemocą domową. Najczęściej wskazywano na bezradność, strach, zatracenie poczucia godności, bezpieczeństwa i własnej wartości,

---

⁶¹ A. Lipowska-Teutsch, *Rodzina a przemoc*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1995, s. 66.

⁶² Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 67, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

⁶³ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski, Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, 2011, s. 49.

⁶⁴ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski, Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, 2011, s. 43.

a także niezdecydowanie, brak siły, mocy i wiary we własne działanie, bardzo niska samoocena⁶⁵. Innym przykładem są wyniki badań, na bazie których powstała psychologiczna charakterystyka kobiet doświadczających przemocy fizycznej ze strony swoich mężów. Andrzej Dakowicz wskazuje na szereg powtarzających się cech: niskie poczucie bezpieczeństwa, trudności w panowaniu nad sobą, brak pewności siebie, słabe uspołecznienie. Ponadto niski poziom otwartości w wyrażaniu swoich potrzeb i praw powoduje w relacjach ze sprawcą bierność lub zachowania manipulacyjne⁶⁶. Z badań sondażowych wynika, iż wśród ofiar przemocy domowej aż 71,3% stanowiły osoby doświadczające przemocy również w dzieciństwie. W przypadku respondentów, którzy nie doświadczyli w dorosłym życiu przemocy, 87,8% nie doświadczyło przemocy również w młodzieńczym wieku, co stanowi bardzo silną pozytywną zależność między byciem ofiarą przemocy w młodości i doświadczaniem przemocy w późniejszym życiu⁶⁷.

Analizując zjawisko przemocy domowej najczęściej rozpatruje się przemoc mężczyzn wobec kobiet oraz dorosłych wobec dzieci. Ofiarami przemocy są również inni członkowie rodziny⁶⁸, np. mężczyźni, osoby niepełnosprawne, ale materiał badawczy w tym obszarze jest bardzo skromny.

W literaturze wiktymologicznej proponuje się różne klasyfikacje typów ofiar. Posłużę się jedną z nich, opartą na analizie dokumentacji sądowej: ofiara nieujawniająca (w ogóle lub w znikomym stopniu) agresji, zachowująca się biernie wobec sprawcy, ofiara dokuczliwa, prowokująca napięcia, konfliktowa, często nadużywająca alkoholu, ofiara agresywna przejawiająca dużą aktywność w oskarżaniu sprawcy⁶⁹.

Osoby dotknięte przemocą stosują tzw. mechanizmy obronne. Polega to na tym, że działają w sposób nieświadomy i prowadzą do złagodzenia objawów konfliktów, ale ich nie rozwiązują. Literatura psychologiczna podaje następujące przykłady:

- Racjonalizacja – dobieranie (pozornie) słusznego wytłumaczenia dla własnego postępowania,

---

⁶⁵ Zjawisko przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 39.

⁶⁶ A. Dakowicz, Psychologiczna charakterystyka kobiet doświadczających przemocy fizycznej ze strony swoich mężów [w:] Człowiek dorosły i starszy w sytuacji przemocy, M. Halicka, J. Halicki, A. Sidorcuk (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009, s. 171.

⁶⁷ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 123, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

⁶⁸ K. Cywa-Fetela, Psychologiczne aspekty przemocy w rodzinie. Wstyd czy rzeczywistość XXI wieku? [w:] Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 79.

⁶⁹ I. Pospiszyl, Przemoc w rodzinie, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 131.

- Projekcja – przypisywanie innym własnych negatywnych cech,
- Wyparcie – pozbywanie ze świadomości myśli o traumatycznych przeżyciach, niedostrzeganie niektórych faktów, zapominanie o nich,
- Tłumienie – odrzucanie pewnych myśli i rozmów,
- Fantazjowanie – marzenia o zaprzestaniu przemocy,
- Internalizacja – zniekształcenie siebie jako osoby bardzo kompetentnej i wartościowej,
- Upozorowanie – przyjęcie postawy przesadnie serdecznej, maskującej wrogość dla ukrycia negatywnych uczuć wobec sprawcy,
- Unieważnienie poprzedniego działania – wykonywanie wprost przeciwnych czynności do tego, co się robiło⁷⁰.

Występowanie obronnych mechanizmów jest zjawiskiem normalnym, ale zmniejszającym u ofiar zasoby energii psychicznej potrzebne do obrony przed dalszą przemocą. Pojawiają się u nich trudności w podejmowaniu kroków zmierzających do zmian w życiu i tendencje do rezygnacji. Osoby dotknięte przemocą czują się bezradne, nie posiadają wiedzy o możliwościach pomocy i wsparcia bądź nie wierzą w ich skuteczność. Nie potrafią efektywnie odizolować się od sprawcy, na co składa się szereg przyczyn, m. in. strach, zależność ekonomiczna i emocjonalna, brak wsparcia, brak gwarancji bezpieczeństwa, wyuczona bezradność⁷¹, miłość do oprawcy i nadzieja na zmianę jego zachowania⁷². W konsekwencji doświadczania przemocy pojawia się u ofiar specyficzny stan psychiczny tzw. syndrom sztokholmski. Szwedzcy naukowcy zaobserwowali, że pomimo okrutnego traktowania ofiary tworzy ona więź z oprawcą⁷³. Paradoksalny mechanizm jest reakcją obronną przejawiającą się pewnego rodzaju fascynacją agresorem. U ofiar związek z prześladowcą jest ambiwalentny – nadal przeżywają strach i obawę o powtórzenie sytuacji przemocy, ale jednocześnie czują się bez niego zagubione i bezwartościowe⁷⁴. Osoby doświadczające przemocy odczuwają wdzięczność i radość kiedy sprawca okazuje im

---

⁷⁰ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 120.

⁷¹ Wyuczona bezradność – teoria społecznego uczenia się opracowana przez M. Seligmana; oznacza przekonanie o swojej bezradności z powodu powtarzających się aktów przemocy i bezskutecznych prób obrony przed nimi.

⁷² R. J. Ackerman, S. E. Pickering, *Zanim będzie za późno*, przekł. M. Gajdzińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004, s. 41-53.

⁷³ A. Widera-Wysoczańska, *Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 120.

⁷⁴ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 84.

choćby niewielką życzliwość. Usprawiedliwiają zachowania oprawcy, ukrywają żal, dokładają starań, aby zadowolić prześladowców⁷⁵.

Skutki wiktymizacji dla ofiary są różne. Począwszy od ekonomicznych, np. utraty dochodów, uszkodzeń przedmiotów, przez krzywdy cielesne, aż do emocjonalnych traumatyzujących odczuć jak strach, bezsenność, poczucie winy. Doznania te mogą prowadzić do poważniejszych powikłań, a mianowicie, do zaburzeń psychicznych w postaci zespołu stresu pourazowego (*post-traumatic stress disorder* – PTSD⁷⁶). Destrukcyjne działanie traumy polega na niszczeniu wyobrażeń na temat własnej osoby oraz otaczającego świata⁷⁷. Do podstawowych objawów zalicza się przeżywanie specyficznego paraliżu emocjonalnego oraz unikanie tego, co przypomina uraz. Z psychologicznego punktu widzenia przemoc domową można rozpatrywać jako chroniczną sytuację traumatyczną, która wywiera na ofiarach negatywny wpływ w postaci fizycznego i emocjonalnego piętna.

Zadośćuczynienie dla ofiary nigdy nie wynagrodzi wyrządzonych szkód, ale może je zniwelować, a przynajmniej nie dopuścić do wtórnej wiktymizacji. Zgodnie z Polską Kartą Praw Ofiary⁷⁸ nie można przerzucać odpowiedzialności ze sprawcy na osobę faktycznie pokrzywdzoną ani usprawiedliwiać popełnionego przestępstwa tradycją, kulturą, stereotypami minimalizującymi winę sprawcy. Co więcej, obywatel może być uznany za ofiarę przemocy domowej niezależnie od relacji rodzinnej ze sprawcą. Nie ma znaczenia także czy sprawca jest zidentyfikowany, zatrzymany, czy prowadzone jest przeciwko niemu postępowanie karne lub, czy jest skazany⁷⁹. To sprawca jest osobą, która coś spowodowała, jest przyczyną czegoś⁸⁰ i to on powinien ponosić pełne konsekwencje swojego działania bądź zaniechania. Sprawcą przemocy w rodzinie może być każdy, bez względu na wykonywany zawód, pozycję społeczną, płeć, wiek, zamożność i środowisko, w którym żyje. Poszukując przyczyn brutalnego traktowania innych ludzi należy odwołać się

---

⁷⁵ S. Loue, *Intimate Partner Violence. Societal, Medical, Legal and Individual Responses*, Kluwer Academic Publishers, 2000, s. 35.

⁷⁶ Pojęcie wprowadzone w 1980 roku przez Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne; oznacza różne zaburzenia emocjonalne związane najczęściej z reakcjami lękowymi.

⁷⁷ W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 22.

⁷⁸ Polska Karta Praw Ofiary, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 1999, <http://bip.kgp.policja.gov.pl> [data dostępu: 14.12.2014].

⁷⁹ Deklaracja podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości odnoszących się do ofiar przestępstw i nadużyć władzy. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 40/34 z dnia 29 listopada 1985 r., <http://www.bip.ms.gov.pl> [data dostępu: 13.12.2014].

⁸⁰ E. Dereń, E. Polański, *Wielki słownik języka polskiego*, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, s. 774.

do zjawiska międzypokoleniowej przemocy – *transgeneration child abuse*⁸¹. Oznacza ono, że skłonności przejawiania różnych form agresywnych zachowań mają osoby, które wychowywały się w atmosferze akceptującej przemoc, nierzadko jako ofiara. Wpływ na przebieg socjalizacji mają także środki masowego przekazu, grupa rówieśnicza oraz komunikacja w rodzinie. Nasiloną agresją środowiska rodzinnego powoduje brak akceptacji i właściwych kontaktów emocjonalnych z najbliższymi, niekonsekwentny system wychowawczy, dużą częstotliwość frustracyjnych sytuacji i stresu, częste wzory agresywnego zachowania w otoczeniu⁸², a to z kolei „rodzi” sprawców przemocy.

W 2014 roku niemal co dziesiąty dorosły (9,3%) przyznał, że zdarzyło mu się być sprawcą przemocy domowej (prawie dwukrotnie mniej niż w badaniach z 2010 roku, kiedy liczba ta wyniosła 17,4%)⁸³. Zdecydowana większość sprawców twierdziła, że były to pojedyncze zdarzenia⁸⁴. Wśród osób stosujących przemoc w rodzinie 75,8% stanowili mężczyźni, a 24,2% kobiety⁸⁵. Na podstawie wyników badań rysuje się następujący portret sprawcy: mężczyzna, w wieku około 40 lat, o wykształceniu zawodowym (40%), pracujący na etacie (30%) lub bezrobotny (24%), nadużywający alkoholu (76%)⁸⁶.

Osoby, które stosowały przemoc psychiczną przyznają, że ich ofiarami byli najczęściej współmałżonkowie (44%). Zdecydowanie rzadziej wskazywano syna (16%), partnera (15%), brata lub córkę (11%), rodzica (10%). W przypadku występowania aktów przemocy fizycznej także najczęściej ofiarami tych zachowań byli współmałżonkowie (36%), synowie (23%), bracia (18%), córki (11%), partnerzy (10%)⁸⁷.

Według J. Mazur przyczynami powstawania tendencji do stosowania przemocy są: emocjonalne związki z najbliższymi, postawa przyzwalająca dziecku w postaci braku reguł

---

⁸¹ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 124.

⁸² Tamże, s. 126.

⁸³ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 74, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

⁸⁴ *Przemoc i konflikty w domu*. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012, s. 4, <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 21.12.2014].

⁸⁵ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 126, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

⁸⁶ *Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie*. Raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej, Warszawa 2013, s. 19, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.12.2014].

⁸⁷ *Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski*, Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, 2011, s. 47-48.

postępowania i wyznaczenia granic wobec agresywnego zachowania, bycie ofiarą przemocy, chęć dominacji, wybuchowy temperament⁸⁸. Sprawcy najczęściej przyznają się do stosowania przemocy psychicznej w rodzinie⁸⁹. Może ona przybierać formę szantażu emocjonalnego, czyli wywieranie silnego wpływu na osoby pokrzywdzone. Zazwyczaj jest to komunikacja niewerbalna, warunki stawiane ofierze lub groźby pozostawienia jej bez środków do życia⁹⁰.

Niektórzy mężczyźni stosują przemoc wobec żon/partnerek, ponieważ mają przekonanie, że to oni zajmują wyższą pozycję w rodzinie i mają prawo egzekwować swoją wolę. Inną przyczyną jest potrzeba manifestacji sprawowania władzy. Użycie siły może być dla nich jedynym sposobem podporządkowywania sobie kobiety⁹¹. Osoby stosujące przemoc mają zakodowaną hierarchię wartości i modele zachowań. Dzieli świat na tych, którzy rozkazują i na tych, którzy rozkazy wykonują⁹². W atmosferze rygoru łatwiej im sprawować władzę. Kobiety dominujące w rodzinie są bardziej skłonne do stosowania przemocy wobec członków rodziny niż mężczyźni⁹³. Ponadto kobiety sprawujące władzę częściej stosują przemoc niż kobiety bardziej podporządkowane. Natomiast gdy w rodzinie pozycja współmałżonków jest wyrównana – przemoc jest niższa niż w pozostałych przypadkach. Sprawcami przemocy domowej mogą być także dzieci i młodzież. Czynnikiem sprzyjającym tej dewiacji jest wcześniejsze bycie ofiarą, a motywacją tego procesu – zemsta, w której następuje zmiana obiektu. Zachowania przemocowe można zatem traktować jako odbicie wartości świata dorosłych, na podstawie mechanizmów naśladowania⁹⁴, na co należy zwrócić uwagę w działaniach prewencyjnych dotyczących przemocy w rodzinie.

---

⁸⁸ Tamże, s. 129.

⁸⁹ Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 8, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

⁹⁰ J. Mazur, Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 130.

⁹¹ D. Duch-Krzystoszek, Kto rządzi w rodzinie, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2007, s. 210.

⁹² Z. Sawicka, H. Łabieniec, Przemoc z punktu widzenia sprawcy [w:] Człowiek dorosły i starszy w sytuacji przemocy, M. Halicka, J. Halicki, A. Sidorczuk (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009, s. 162.

⁹³ I. Rajska-Kulik, Dominacja w systemie rodzinnym a tendencja do stosowania przemocy wobec członków rodziny [w:] J. M. Stanik, Z. Majchrzak (red.), Przemoc w rodzinie: diagnoza, orzecznictwo, profilaktyka, Wydawnictwo ANIMA, Katowice 1998, s. 119-120.

⁹⁴ B. Parysiewicz, Dziecko jako sprawca przemocy [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 98.

Najtrudniejszym zadaniem prewencyjnym w przypadku sprawcy przemocy domowej jest eliminacja utrwalonych nawyków i przekonań. Irena Pospiszyl wypracowała formy pomocy psychokorekcyjnej w formie czterech podstawowych zadań⁹⁵:

- zmiana wyobrażeń na temat przemocy oraz dostarczenie wiedzy dotyczącej konsekwencji stosowania przemocy,
- zmobilizowanie agresora do uświadomienia sobie przeżywanych emocji, w szczególności w sytuacjach związanych z prowokacją do agresji,
- opanowanie sposobów radzenia sobie ze stresem,
- kształtowanie umiejętności kontroli gniewu.

Swoje zachowania sprawcy przemocy domowej zwykli bagatelizować i ukierunkowywać winę na innych. Niechętnie poddają się badaniom, nie szukają pomocy, gdyż nie dostrzegają w swoim zachowaniu anomalii. Stwarzają pozory normalności próbując się wpisywać w obowiązujące normy społeczne i potrafią się dobrze kamuflować⁹⁶. Z reguły są to postacie kreujące swój wizerunek na zewnątrz jako osoby bardzo grzeczne, serdeczne, niekiedy nawet szarmanckie. Odmienne zachowania przyjmują w stosunku do najbliższych: chcą mieć decydujący głos, są dominujące, zaczepne, zazdrosne i twierdzą, że zawiniła druga osoba, która umie skutecznie sprowokować⁹⁷.

Przemoc domowa współwystępuje z różnymi trudnościami pojawiającymi się w życiu rodzin. Wśród przyczyn i powodów skłaniających osoby stosujące przemoc w rodzinie (które decyzją sądu zostały skazane na karę pozbawienia wolności i osadzone w jednostkach penitencjarnych), do jej wskazywano na niezgodne z oczekiwaniami sprawcy zachowania drugiej osoby (59%), wynikały one także z poczucia zawodu wywołanego przez bliską osobę, jej niesłowności czy niewierności (32%) albo jej niepodporządkowania się (24%). Kolejny wysoki odsetek dotyczył faktu bycia sprawcy przemocy w rodzinie pod wpływem alkoholu (47%). Problemy związane z sytuacją zawodową i finansową otrzymały niewiele mniej wskazań (38%). W ogólnym ujęciu przyczyny stosowania przemocy w rodzinie upatrywane są w rozmaitych zjawiskach społeczno-ekonomicznych i problemach osobistych sprawców. Większość (74%) respondentów przyznała, że doświadczyła w swoim

---

⁹⁵ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 228.

⁹⁶ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 131.

⁹⁷ *Zjawisko przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania*, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 41.

życiu przemocy ze strony kogoś z rodziny. Ponad połowa (55%) respondentów przyznała, że została im postawiona diagnoza stwierdzająca uzależnienie od alkoholu⁹⁸.

Badanie przeprowadzone wśród osób stosujących przemoc w rodzinie, które decyzją sądu zostały skazane na karę pozbawienia wolności i osadzone w jednostkach penitencjarnych, wykazały, że wobec 61% respondentów nałożony jest sądownie przynajmniej jeden obowiązek probacyjny w sprawie z artykułu 207 Kodeksu karnego. Najczęściej był to nakaz powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (39%) i nakaz poddania się leczeniu (w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu) albo oddziaływaniom terapeutycznym (17%). Co piąty respondent (21%) odpowiedział, że w sprawie z artykułu 207 Kodeksu karnego stosowane były wobec niego środki karne. Najliczniej wskazywano: zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (5%) i zakaz zbliżania się do określonych osób (5%)⁹⁹. Natomiast wobec osób stosujących przemoc domową (które uczestniczyły w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych) uznanych kiedykolwiek za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu karnego, nałożone były środki probacyjne (69% badanych): nakaz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków psychoaktywnych (51%), obowiązek poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu, rehabilitacyjnemu lub oddziaływaniom psychoterapeutycznym (27%), udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (43%). Wobec 36% respondentów zastosowane były również środki karne. Najczęściej był to nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną (17%), nakaz powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach (13%) lub zakaz zbliżania się do określonych osób (11%). Ponadto wobec 10% badanych zastosowano zakaz opuszczania miejsca pobytu bez zgody sądu. Wobec 56% respondentów w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie została wszczęta procedura „Niebieskie Karty”, najczęściej przez policję (78%)¹⁰⁰.

---

⁹⁸ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie – badanie pilotażowe w jednostkach penitencjarnych. Raport z badania pilotażowego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 15, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

⁹⁹ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie – badanie pilotażowe w jednostkach penitencjarnych. Raport z badania pilotażowego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 17, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

¹⁰⁰ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: badanie uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Raport z badania ogólnopolskiego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 15, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

Według opinii badanych sprawców przemocy domowej najbardziej skutecznymi i pożądanymi sposobami przeciwdziałania przemocy w rodzinie były rozwiązania z zakresu wsparcia dla osób stosujących przemoc i ich rodzin, tj. dostępność bezpłatnej pomocy specjalistycznej dla osób stosujących przemoc w rodzinie (73% wskazań odpowiedzi „tak, to jest skuteczny sposób”), dostępność bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania rodzinnych problemów (71%), dostępność programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (65%) oraz kampanie informujące o tym, jak zapobiegać przemocy w rodzinie i jak sobie radzić w przypadku jej wystąpienia (64%). Do najmniej skutecznych sposobów zmierzających do zmniejszenia skali przemocy domowej zaliczono działania o charakterze penalizacyjnym, bez elementów wsparcia w rozwiązywaniu problemu. Im bardziej restrykcyjne podano przykłady rozwiązań tym niższe odsetki wskazań uzyskała odpowiedź „tak, to jest skuteczny sposób”. Jako najmniej skuteczne wskazano: karę pozbawienia wolności dla sprawcy przemocy w rodzinie (41%), zaostrzenie przepisów karnych za przemoc w rodzinie (39%), eksmisję z mieszkania zajmowanego z osobą poszkodowaną (39%) oraz zakaz zbliżania się do członków rodziny (33%)¹⁰¹.

---

4. Wybrane orientacje teoretyczne dotyczące przemocy w rodzinie

---

Przemoc w rodzinie jest złożonym problemem, za które odpowiedzialne są różne czynniki. Podejmowane działania pomocowe służące przeciwdziałaniu temu zjawisku powinny mieć zróżnicowany charakter i obejmować zasięgiem zarówno ofiary, jak i sprawców przemocy. W związku z tym osoby zawodowo świadczące wsparcie rodzinom przemocowym (m. in. funkcjonariusze policji), powinny dysponować rozległą wiedzą i posiadać szerokie spektrum możliwości proponowania pomocowych działań.

Nie istnieje jedna, spójna teoria wyjaśniająca zjawisko przemocy w rodzinie. Poszczególne koncepcje koncentrują się wokół różnych czynników ryzyka, które mogą zwiększyć lub zmniejszyć występowanie przemocy domowej. Analiza zjawiska przemocy w rodzinie wymaga rozpoznania motywów tego zachowania. Możliwe to jest przy

---

¹⁰¹ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie – badanie pilotażowe w jednostkach penitencjarnych. Raport z badania pilotażowego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 19, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

wykorzystaniu teorii działania społecznego reprezentowanej m. in. przez Maxa Webera oraz Talcotta Parsons'a i teorii konfliktu społecznego autorstwa Randalla Collins'a. Literatura dotycząca przemocy przedstawia różne teorie nabywania agresji. Z kontekstem przeprowadzonych badań dobrze koresponduje teoria agresji jako instynktu, której przedstawicielami są m. in. Z. Freud, K. Lorenz, W. McDougall, teoria modelowania reprezentowana przez U. Bronfenbrenner'a oraz teoria społecznego uczenia się zachowań agresywnych autorstwa A. Bandury. Nawiążę także do ekologicznego modelu źródeł przemocy U. Bronfenbrenner'a oraz teorii traumy więzi rozwiniętej przez D. G. Dutton i S. Painter.

Z perspektywy socjologii przestępczości proponuję spojrzenie na czynniki aktu znęcania się fizycznego i psychicznego, które można wyjaśnić za pomocą teorii działań rutynowych autorstwa L. Cohena i M. Felsona. Interesujących refleksji dostarczają również koncepcje psychologiczne dotyczące spełnienia oraz wypalenia zawodowego. Opisałam dwuczynnikową teorię F. Herzberga mówiącą o zadowoleniu z wykonywanej pracy. Do nakreślenia problematyki wypalenia zawodowego wybrałam teorię Ch. Maslach, która na podstawie swoich badań opracowała wielowymiarowy model wypalenia.

Według M. Webera „działanie społeczne” to ludzkie zachowanie, które jest intencjonalne i ukierunkowane na innych oraz mające subiektywne znaczenie. Autor twierdził, że istotne jest nie tylko poznanie znaczenia społecznych działań, ale także przyczyn i motywów tych zachowań¹⁰². Wyróżnił cztery typy działań społecznych:

1. Tradycyjne – podejmowane pod wpływem utrwalonych nawyków,
2. Charyzmatyczne (emocjonalne) – podejmowane na podstawie aktualnego stanu uczuciowego jednostki bez względu na skutki tego działania,
3. Wartościowo-racjonalne – podejmowane ze względu na wartości, do których jednostka dąży bez względu na napotymane trudności,
4. Celowo-racjonalne – podejmowane ze względu na cel, do którego osiągnięcia dochodzi po kalkulacji zysków i strat, a jednostka dokonuje wyboru najbardziej efektywnych środków¹⁰³.

W swoich analizach M. Weber skupiał się na działaniach celowo-racjonalnych, gdyż są one najbardziej zrozumiałe dla obserwatorów z zewnątrz.

---

¹⁰² M. Halicka, J. Halicki, E. Kramkowska, A. Szafranek, Law Enforcement, The Judiciary and Intimate Partner Violence Against The Elderly in Court Files, „Studia Socjologiczne” 2 (217), 2015, s. 198.

¹⁰³ P. Polaczuk, O racjonalności działania w ujęciu Maxa Webera, „Studia Warmińskie” nr 48/2011, s. 9-10.

Podobne rozumienie teorii działania społecznego prezentuje socjolog T. Parsons, który także stał na stanowisku, iż działanie społeczne jest celowe, ma subiektywne znaczenie. Uważał, iż człowiek ma potrzebę zdobywania wyznaczonych celów i emocjonalnego odczuwania swoich poczynań. Ponadto każdy potrzebuje mieć kryteria znaczenia działań społecznych, aby móc poznać ważność i właściwość kierunku działań. Talcott Parsons kładł nacisk na indywidualizm i silnie podkreślał motywy inicjowania interakcji (działania społecznego). Twierdził, że osoba nie jest całkowicie wolna do podejmowania działania czy określonego zachowania, ponieważ musi przestrzegać normy społeczne w danej kulturze. Postępowanie według norm społecznych i wartości powoduje, iż interakcje są zrozumiałe, przewidywalne i podtrzymują porządek społeczny. Mając ustanowiony porządek i znając normy społeczne, łatwiej jest dostrzec, które działania społeczne różnią się od norm i rozważać motywy tych działań¹⁰⁴.

Analizując problematykę przemocy w rodzinie warto zwrócić uwagę na profil ofiary i sprawcy oraz więzi między nimi, o czym więcej stanowi teoria konfliktu społecznego R. Collins'a. Twierdził, iż głównym źródłem konfliktów jest zróżnicowanie społeczeństwa. W związku z powyższym wypracował profil osób uczestniczących w konflikcie biorąc pod uwagę ich styl życia. Wskazał, że osoba dominująca w konflikcie (rozkazodawca) jest agresywna, posiada dużo energii emocjonalnej, wysoką aktywność w demonstrowaniu swojej siły i pewność siebie. Natomiast osobę pokrzywdzoną konfliktem (rozkazobiorcę) cechuje pasywność, nieasertywność, unikanie bycia w centrum uwagi. Zgodnie z teorią jednym ze sposobów, w jaki rozkazodawca utrzymuje swoją pozycję jest wyczerpywanie energii do życia od rozkazobiorców. Koncepcja Collins'a jest dobrym przykładem określenia relacji pomiędzy ofiarą a sprawcą przemocy w rodzinie. Należy przy tym podkreślić, iż zgodnie z teorią konfliktu źródło zachowań patologicznych znajduje się w obrębie struktury społecznej, a nie w jednostce¹⁰⁵.

Teoria agresji jako instynktu stanowi istnienie wrodzonego instynktu agresywności, które przejawia się w aktach agresji. Reprezentanci tej koncepcji twierdzili, iż instynkt agresji jest wrodzony i niezmienny. Działania agresywne poprzez uwalnianie destrukcyjnej energii stanowią mechanizm utrzymujący wewnętrzną równowagę agresora¹⁰⁶. Agresywne

---

¹⁰⁴ M. Halicka, J. Halicki, E. Kramkowska, A. Szafranek, Law Enforcement, The Judiciary and Intimate Partner Violence Against The Elderly in Court Files, „Studia Socjologiczne” 2 (217), 2015, s. 199.

¹⁰⁵ A. Dobieszewski, Przyczyny i przejawy patologii społecznej, „Polityka i Społeczeństwo 1/2004, s. 155.

¹⁰⁶ M. Dankiewicz, Ocena moralna zachowań agresywnych w teorii i badaniach naukowych, „Studia Psychologica” nr 12 (2), 2012, s. 109.

zachowania są według badaczy w pewnym stopniu podatne na wpływy zewnętrzne, więc mogą być modyfikowane przez wychowanie człowieka.

Odmienny sposób wyjaśniania genezy zachowań agresywnych wynika z teorii modelowania reprezentowanej przez U. Bronfenbrenner'a. Zgodnie z koncepcją zachowania agresywne są w dużym stopniu efektem naśladownictwa, np. rodziców¹⁰⁷. Dziedziczenie przez dzieci wzorca przemocy polega na przyswajaniu zachowań dorosłych, których są świadkami lub których doświadczają. Młode osoby uczą się, że przemoc jest najskuteczniejszym sposobem wywierania wpływu, rozwiązywania konfliktów interpersonalnych i ujścia emocji.

Zdaniem A. Bandury – twórcy teorii społecznego uczenia się – na agresywność człowieka mają wpływ czynniki środowiskowe. Zwolennicy tej teorii dowodzą, iż frustrację i ból można uznać za bezpośrednie przyczyny agresji. Istnieje jednak wiele czynników pośrednich, które mogą wywołać zachowania agresywne¹⁰⁸. Zgodnie z tym założeniem, człowiek przyswaja sobie agresywność w wyniku procesów uczenia się i obserwacji innych, znaczących dla niego osób¹⁰⁹. Ponieważ jednostka żyje i kształtuje się w określonych warunkach społecznych oraz środowiskowych często naśladuje negatywne wzorce ze swojego otoczenia, np. uczy się zachowań przemocowych.

W kontekście przeprowadzonych badań nie można nie nawiązać do ekologicznego modelu powstawania przemocy, który łączy występowanie przemocy w rodzinie z szerokim środowiskiem społecznym¹¹⁰. Na podstawie wyróżnionych przez U. U. Bronfenbrenner'a czynników możliwe jest określenie determinant wpływających na zmniejszenie bądź zwiększanie ryzyka bycia osobą doświadczającą lub stosującą przemoc. Model ekologiczny zakłada istnienie wzajemnego powiązania i interakcji między faktorem. Czynniki podzielono na cztery kategorie:

1. Czynniki indywidualne – opierają się na indywidualnych cechach biologicznych, psychologicznych oraz demograficznych, które zwiększają prawdopodobieństwo stania się sprawcą lub ofiarą przemocy,
2. Czynniki relacyjne – opierają się na jakości relacjach pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny przemocowej oraz ich wpływ na zwiększenie ryzyka bycia ofiarą lub sprawcą przemocy,

---

¹⁰⁷ D. Borecka-Biernat, Agresja: dlaczego dzieci ranią i jak możemy temu przeciwdziałać?, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” nr 1 (22), 2014, s. 290.

¹⁰⁸ E. Aronson, Człowiek – istota społeczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 338.

¹⁰⁹ A. Bandura, Teoria społecznego uczenia się, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 29.

¹¹⁰ S. Loue, Intimate Partner Violence. Societal, Medical, Legal and Individual Responses, Kluwer Academic Publishers, 2000, s. 22.

3. Czynniki społeczne – opierają się na warunkach bytowych i relacjach społecznych zwiększających ryzyko występowania przemocy domowej,
4. Czynniki kulturowe – opierają się na cechach danej kultury, z którymi łączy się występowanie przemocy w rodzinie¹¹¹.

Dzięki wyjaśnieniu źródeł przemocy i współwystępowaniu czynników model ekologiczny sugeruje podjęcie działań prewencyjnych na poszczególnych poziomach, tj.:

1. Diagnoza indywidualnych czynników ryzyka i próby ich przekształcenia,
2. Tworzenie zdrowych środowisk rodzinnych i wspieranie dysfunkcyjnych rodzin,
3. Monitorowanie miejsc publicznych: placówek edukacyjnych, zakładów pracy, otoczenia sąsiedzkiego,
4. Próby modyfikacji czynników kulturowych przyczyniających się do pojawiania się sytuacji przemocowych¹¹².

Zrozumienie powiązań czynników z występowaniem przemocy w rodzinie jest jednym z najważniejszych kroków w jej przeciwdziałaniu.

Potrzeba przynależności, w tym tworzenie więzi z innymi osobami jest ważne w życiu każdego człowieka. Teoria traumy jest koncepcją na poziomie indywidualnym, nie społecznym. Jej kwintesencję stanowi brak oparcia i bezpieczeństwa człowieka w relacji z inną osobą, z którą wiąże go więź emocjonalna prowadząca do przemocy. Dzięki przeprowadzonym przez D. G. Dutton i S. Painter badaniom dowiadujemy się dlaczego ofiary pozostają w bliskich relacjach ze sprawcami przemocy. Autorzy zidentyfikowali dwie cechy charakteryzujące związki przemocowe: zaburzenie równowagi w relacji międzyludzkiej (ofiara postrzega siebie jako zdominowaną przez sprawcę) oraz periodyczny charakter występowania aktów przemocy¹¹³. Paradoks niezwykle silnej zażyłości łączącej osobę doświadczającą przemocy ze sprawcą polega na zjawisku „prania mózgu”, doprowadzającego do niezrozumiałej fascynacji oprawcą¹¹⁴. Sprawca przemocy posiada wygórowane poczucie władzy i wyższości. Ofiara czuje się bezbronna i w rezultacie staje się coraz bardziej zależna od oprawcy¹¹⁵. Maskowana zależność jest skutkiem niezdolności

---

¹¹¹ E. G. Krug, L. L. Dahlberg, J. A. Mercy, A. B. Zwi, R. Lozano (red.), *World report on violence and health*, World Health Organization, Genewa, 2002, s. 12-13.

¹¹² M. Pietruszka, *Przemoc – wyzwanie dla świata*, „Niebieska Linia” nr 6/2002, <http://www.psychologia.edu.pl> [data dostępu: 09.09.2018].

¹¹³ M. M. Migda, *Trauma więzi a psychoterapia pacjentów z diagnozą PTSD w oparciu o mentalizację*, „Psychoterapia” 3 (174) 2015, s. 101.

¹¹⁴ M. Kowalczyk, T. Łącka, *Przemoc i jej mechanizmy w związkach partnerskich*, „Paedagogia Christiana” 1/27 (2011), s. 240.

¹¹⁵ S. Loue, *Intimate Partner Violence. Societal, Medical, Legal and Individual Responses*, Kluwer Academic Publishers, 2000, s. 34.

sprawcy do samostanowienia i uzależnienia od ofiary (do czego nie potrafi się przyznać) stąd kontrolowanie i dominacja nad nią¹¹⁶.

Teoria więzi nawiązuje do syndromu sztokholmskiego¹¹⁷, kiedy to izolowanie ofiary i powtarzające się akty przemocy prowadzą do pogłębienia przywiązania do oprawcy. Trauma więzi ma negatywny wpływ na zdolność tworzenia społecznych więzi i emocjonalność człowieka oraz skutkuje zwiększeniem prawdopodobieństwa doświadczania traum w późniejszym życiu. Interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie zdarzające się pod tymi samymi adresami mogą oznaczać, iż w danych relacjach osób dochodzi do opisanej zależności między osobami. W takich przypadkach interweniujący funkcjonariusze mają dodatkowe wyzwanie polegające na złamaniu tych destrukcyjnych więzi. W wielu przypadkach może to być zadanie trudne, wręcz niemożliwe do wykonania. Zgodnie z polskim prawem bez woli i współpracy osoby pokrzywdzonej interwencja służb jest nadaremna, a sytuacja rodziny nie zmienia się. Relacja między ofiarą i sprawcą przemocy w rodzinie może mieć związek z postrzeganiem skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Na uwagę zasługuje teoria działań rutynowych, która jest jedną z najważniejszych współczesnych teorii kryminologicznych¹¹⁸. Została opracowana przez L. Cohena i M. Felsona, którzy stwierdzili, że o popełnieniu przestępstwa decyduje okazja¹¹⁹. Punktem wyjścia dla wyjaśnienia teorii jest przedstawienie przesłanek niezbędnych do zaistnienia czynu karalnego. Autorzy wymieniają trzy warunki: obecność potencjalnego sprawcy i odpowiedniego celu napaści oraz brak ochrony owego celu. Pierwszy warunek jest zawsze spełniony – umotywowani przestępcy istnieją w społeczeństwie. Autorzy teorii skupiają się zatem na dwóch kolejnych przesłankach, których spełnienie jest zależne od okoliczności. Wzrost przestępczości następuje w sytuacji, gdy liczba celów napaści wzrasta i zaczyna brakować ich zabezpieczeń¹²⁰. Do przestępstwa zęcania się fizycznego i psychicznego dochodzi zazwyczaj w tzw. „czterech kątach”. W warunkach domowych nietrudno o spełnienie wszystkich trzech wyróżnionych przez badaczy kryteriów niezbędnych do zaistnienia czynu karalnego. „Łatwość” stosowania przemocy w rodzinie potęgowana

---

¹¹⁶ D. Rode, Przemoc w relacjach małżeńskich. Mechanizmy uzależnienia, „Ethos” nr 2(106) 2014, s. 325-326.

¹¹⁷ Więcej o syndromie sztokholmskim w niniejszym rozdziale, w podrozdziale 3. Ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie.

¹¹⁸ E. Bogacka, Czynniki kradzieży rzeczy cudzej w świetle teorii działań rutynowych. Przykład województwa wielkopolskiego, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, 2016 (36), s. 200.

¹¹⁹ Ł. Szwejka, Krytyczna refleksja nad sytuacyjną prewencją kryminalną, „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” 2015, tom 28, s. 84.

¹²⁰ R. Fillieule, Misesowska prakseologia – przykład z dziedziny socjologii przestępczości, (tłum. K. Olszańska) „The Quarterly Journal of Austrian Economics” Vol. 15, No. 4, Winter 2012, s. 423.

jest przez fakt emocjonalnego związku ofiary i sprawcy oraz trudności w udowodnieniu oprawcy jego winy. Natomiast ze względu na trudności w wykryciu przestępstw znęcania się, poziom skuteczności polskiego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie może być niski.

Interesujących rozważań dostarcza również ujmowanie problematyki zapobiegania przemocy w rodzinie z perspektywy zadowolenia ze służby w policji, satysfakcji z realizacji zadań na swoim stanowisku oraz wypalenia zawodowego funkcjonariuszy. Z uwagi na fakt, iż aktywność zawodowa stanowi zasadniczy aspekt życia dla większości ludzi – może mieć szczególne znaczenie przy określeniu poziomu zaangażowania w wykonywane obowiązki służbowe. Problematyka stresu zawodowego i wypalenia podejmowana była w literaturze psychologicznej od lat siedemdziesiątych XX wieku¹²¹. Punktem wyjścia do wyjaśnienia powyższej kwestii jest poznanie wielowymiarowego modelu wypalenia wypracowanego przez Ch. Maslach. Wypracowany model składa się z trzech komponentów:

1. Emocjonalne wyczerpanie
2. Depersonalizacja
3. Obniżone zadowolenie z osiągnięć zawodowych

Wyczerpanie emocjonalne cechuje się poczuciem nadmiernego zmęczenia i obciążenia emocjonalnego, co się przejawia m. in. w braku zapału do pracy. Depersonalizacja określa specyficzny stosunek pracownika do innych ludzi, wyrażający się obojętnością oraz negatywnym dystansowaniem się w kontaktach interpersonalnych. Obniżone zadowolenie z dokonań osobistych objawia się spadkiem poczucia własnej kompetencji i wydajności pracy¹²². Stan zawodowej apatyzacji może wiązać się z poczuciem bezsensu i postawą rezygnacyjną w stosunku do wykonywanych obowiązków.

Wypalenie zawodowe jest syndromem pojawiającym się dość regularnie u ludzi pracujących w zawodach społecznych i służebnych, czyli polegających na pracy z innymi ludźmi i dla nich. Dotyczy to głównie pielęgniarek, lekarzy, funkcjonariuszy policji, pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników służb ratowniczych. Reprezentanci powyższych zawodów doświadczają dużo stresu związanego z pracą. W konsekwencji

---

¹²¹ S. Tucholska, Christiny Maslach koncepcja wypalenia zawodowego: etapy rozwoju, „Przegląd Psychologiczny”, tom 44, nr 3/2001, s. 301.

¹²² Ch. Maslach, Wypalenie – w perspektywie wielowymiarowej [w:] H. Sęk (red.), Wypalenie zawodowe. Przyczyny i zapobieganie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2004, s. 15.

dystansują się od osób, którym pomagają, tracą zaangażowanie w zawodzie oraz są coraz mniej zadowoleni z pracy¹²³.

Zadowolenie z wykonywanego zawodu prowadzi do zwiększenia przywiązania do pracy oraz aktywnej postawy wobec nowych celów i wyzwań. Najbardziej znane wyjaśnienie kwestii relacji między zadowoleniem i niezadowoleniem z pracy niesie teoria dwuczynnikowa F. Herzberga. Zakłada, iż możliwe jest zwiększenie zadowolenia zawodowego, nawet w przypadkach, gdy nie zmniejszy się niezadowolenie (analogicznie jest w przeciwnym przypadku). „Początkowo wydawało się, że zadowolenie można uzyskać przez usunięcie przyczyn niezadowolenia. Tymczasem usunięcie źródeł niezadowolenia powoduje jedynie, że dana osoba nie jest niezadowolona (co wcale nie oznacza, że odczuwa ona zadowolenie). Aby wzbudzić w pracowniku prawdziwą satysfakcję, należy manipulować odpowiednimi czynnikami, które stanowią odrębny rodzaj czynników niż te, które wpływają na niezadowolenie z pracy. Te czynniki, które – gdy występują – powodują zadowolenie, nazwał Herzberg „motywatorami”, natomiast te, które – gdy nie występują – wywołują niezadowolenie „czynnikami higieny”. Zadowolenie generują osiągnięcia, uznanie, awans, odpowiednia dla pracownika treść pracy, możliwość rozwoju osobistego i odpowiedzialność. Niezadowolenie pojawia się, gdy szwankuje polityka przedsiębiorstwa i zarządzanie, nadzór techniczny, stosunki międzyludzkie, bezpieczeństwo pracy, a warunki pracy lub wynagrodzenie, świadczenia socjalne i zajmowana pozycja są nieodpowiednie”¹²⁴.

5. Przemoc w rodzinie w doświadczeniach profesjonalistów¹²⁵

Dokonałam przeglądu badań dotyczących doświadczeń osób zawodowo zajmujących się problematyką przemocy domowej przeprowadzonych przez wyspecjalizowane ośrodki badania opinii publicznej i inne instytucje. Do analizy wybrałam wyniki badań zrealizowanych po wprowadzeniu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy

---

¹²³ T. Zbyrad, Ryzyko wypalenia zawodowego pracowników służb społecznych, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Vol. XXX, 4 Sectio J 2017, s. 92-93.

¹²⁴ A. Sowińska, Zadowolenie z pracy – problemy definicyjne, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 197/2014, s. 50.

¹²⁵ Do grup zawodowych zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie zaliczyłam funkcjonariuszy Policji, pracowników socjalnych, ochrony zdrowia, oświaty, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz kuratorów sądowych.

w rodzinie, tj. w 2010¹²⁶, 2011¹²⁷, 2012¹²⁸, 2013¹²⁹ i 2014¹³⁰ roku. Dobrane opracowania diagnozują zjawisko przemocy w rodzinie z perspektywy doświadczeń profesjonalistów realizujących procedurę „Niebieskie Karty”.

W wyniku przeprowadzenia na zlecenie MPiPS w 2010 roku sondażu i szeregu wywiadów z osobami z różnych grup zawodowych zajmującymi się problematyką przemocy w rodzinie okazało się, że mieli oni bardzo podobne opinie i oceny tego zjawiska. Respondenci przyznali, że problem przemocy domowej upowszechnił się, jest sprawą mniej wstydlivą, co, poprzez większe ujawnianie, umożliwi dotarcie z pomocą do ofiar. Badani profesjonaliści byli zdania, że współpraca międzyinstytucjonalna jest na dobrym poziomie. Mieli nadzieję, że nowelizacja ustawy, wspólne szkolenia i konferencje pozwolą usprawnić kanały komunikacyjne, lepiej zrozumieć możliwości kooperacji, a przez to działać skuteczniej¹³¹.

Prawie wszyscy badani profesjonaliści słyszeli o nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, choć niektórzy nie wiedzieli dokładnie, jakie zmiany wprowadza (najlepiej w nowych przepisach orientowali się pracownicy socjalni oraz zatrudnieni w gminnych komisjach rozwiązywania problemów alkoholowych, najgorzej poinformowana była ochrona zdrowia i policja)¹³². Respondenci nie byli w stanie ocenić jak nowelizacja ustawy sprawdza się w praktyce, ponieważ z powodu braku rozporządzeń (podczas przeprowadzania badania w listopadzie 2010 roku) nie mieli możliwości sprawdzić

---

¹²⁶ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹²⁷ Ogólnopolskie badanie profesjonalistów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹²⁸ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

¹²⁹ K. Łukowska, wykład pt. „Grupa robocza jako narzędzie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy – postawy, kompetencje i oczekiwania”, wygłoszony podczas konferencji „Postawy i kompetencje jako kluczowy element polskiego systemu przeciwdziałania przemocy” w dniu 24.04.2013 r. w Kancelarii Premiera Rady Ministrów.

¹³⁰ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

¹³¹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 6, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

¹³² Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 12, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

jej w codziennym działaniu. Zdaniem badanych osób szczególnie korzystnym zapisem nowelizacji była separacja sprawcy od ofiary (możliwość nałożenia na sprawcę przemocy w rodzinie obowiązku opuszczenia lokalu, który zamieszkuje wspólnie z ofiarą oraz wprowadzenie możliwości wydania przez prokuraturę lub sąd zakazu zbliżania się do ofiary przemocy w rodzinie) i udzielanie bezpłatnej pomocy ofiarom, między innymi prawnej i medycznej. Największe obawy dotyczyły braku konkretnych środków finansowych, które bezpośrednio wspierałyby skuteczne wprowadzenie nowelizacji do praktyki¹³³. Krytyka respondentów związana była również z przekonaniem, że nowelizacją ustawy zajmowali się przede wszystkim teoretycy. Ich zdaniem wsłuchanie się w opinie osób, które na co dzień pracują z problemem przemocy w rodzinie byłoby bardzo ważne i pozwoliłoby uniknąć zapisów, które nie odnoszą się do realiów¹³⁴.

Problem przemocy w rodzinie to temat niezwykle trudny, ponieważ u jego podstawy leży więź rodzinna i fundamentalna zależność uczuć i wartości. Zaproponowane rozwiązania, jak separacja i uwięzienie sprawcy, nie zawsze jest dobrym wyjściem, ponieważ ofiara po prostu tego nie chce i nigdy nie będzie do tego dążyła. Wobec tego sugestią respondentów było zwrócenie większej uwagi na profilaktykę i terapię sprawcy¹³⁵. Sugerowanych działań nie powinno się traktować incydentalnie, a całościowe, spójne programy powinny być prowadzone cyklicznie przy odpowiednim wsparciu merytorycznym i finansowym¹³⁶. Skuteczność zastosowanych środków zapobiegawczych, karnych i probacyjnych należałoby poddawać monitorowaniu, badaniom i analizom.

Większość (od 46% do 64%) pracowników pierwszego kontaktu z przemocą w rodzinie była zdania, że w regulacjach prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie są luki, niedoskonałości, sprawy, które należałoby poprawić lub dodać. Wyjaśniając, jakie kwestie wymagają udoskonalenia, badani profesjonaliści najczęściej mówili o zastrzeżeniach dotyczących procedur i pracy służb wynikające z biurokracji. Wśród spraw wymagających poprawy wskazano także usprawnienie przepływu informacji między instytucjami, np. stworzenie wspólnego systemu informatycznego umożliwiającego

---

¹³³ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 53, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

¹³⁴ Tamże, s. 54.

¹³⁵ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 6, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

¹³⁶ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 57, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

pozyskanie kompleksowej informacji o danej sprawie/rodzinie, która jest objęta pomocą różnych służb oraz o podjętych uprzednio działaniach¹³⁷.

Kolejnym ważnym elementem, poruszonym w wypowiedziach profesjonalistów była kwestia edukacji – zarówno szkoleń, warsztatów podnoszących kwalifikacje, umiejętności, kompetencje dla osób zawodowo zaangażowanych w niesienie pomocy w przypadkach przemocy w rodzinie, by jeszcze skuteczniej pomagać, jak i prowadzenie szeroko zakrojonej akcji edukacyjnej skierowanej do osób młodego pokolenia, do ofiar, do bliskich ofiar, ich sąsiadów, znajomych. Za dobry pomysł uznano organizację głośnej ogólnopolskiej kampanii informacyjno-edukacyjnej o istocie przemocy w rodzinie, że nie jest ona normą, ale też ukazującej jak działać w sytuacji zetknięcia się z problemem i do jakich instytucji zgłaszać się po pomoc¹³⁸. Kolejną wskazówką było stworzenie platformy profesjonalnej pomocy terapeutycznej i spotkań dla osób dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie. Według badanych należałoby także zatrudnić większą ilość pracowników socjalnych. Do istotnych kwestii zaliczono profesjonalizację pomocy społecznej oraz potrzebę reklamy usług pomocowych w formie informacji o dostępnej ofercie, odświeżenia wizerunku i zmiany wyobrażenia pomocy społecznej – nie tylko jako instytucji świadczącej zapomogi socjalne, ale także oferującej, np. fachowe warsztaty kompetencji społecznych, relacji rodzinnych, skuteczne treningi ekonomiczne, ogólnodostępne warsztaty dla rodziców¹³⁹.

W badaniu eksperckim zrealizowanym na zlecenie MPiPS w 2011 roku zwrócono uwagę na współdziałanie instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: sądów, policji, prokuratur, kuratorów sądowych, Służby Więziennej, pomocy społecznej, poradni rodzinnych, terapeutów, podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, ochrony zdrowia, placówek oświatowych, gminnych komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, władz powiatowych i gminnych. Za istotne uznano włączanie do współpracy organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych a także osób publicznych, autorytetów¹⁴⁰. Sprawne

---

¹³⁷ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 13, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹³⁸ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 13, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹³⁹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 57, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

¹⁴⁰ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011, s. 41, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

partnerstwo pozwala na wymianę doświadczeń, wzajemne poznanie perspektyw i na wypracowanie skutecznych usprawnień działania, gdyż tylko stanowcza postawa wszystkich, którzy mają kontakt z przemocą w rodzinie i krytyczna postawa społeczeństwa może doprowadzić do zmiany istniejącej sytuacji.

Zdaniem większości ekspertów już od pierwszej interwencji w rodzinie dotkniętej przemocą i od właściwie postawionej diagnozy zależy dalsze postępowanie zarówno ze sprawcą, jak i z ofiarą. Wszelkie zaproponowane oddziaływania powinny być prowadzone stosownie do indywidualnych przypadków, w sposób zintensyfikowany (sprawnie, bez zbędnej zwłoki), kompleksowo, a także być monitorowane. W trakcie oddziaływań interwencyjnych i prawnych wobec sprawców należy także dbać o bezpieczeństwo i pomoc dla osób dotkniętych przemocą¹⁴¹.

W 2011 roku przeprowadzono w formie dyskusji na specjalnej platformie internetowej badanie w gronie ekspertów zajmujących się problemem przemocy w rodzinie. W ich opinii do czynników mających wpływ na wykrycie przemocy należały: wiedza i świadomość społeczeństwa oraz pracowników instytucji i służb zajmujących się realizacją zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, społeczna ufność i kontrola (poprawne relacje sąsiedzkie i zaufanie do służb i instytucji, które świadczą pomoc dla ofiar przemocy w rodzinie i prowadzą oddziaływania interwencyjne, karne i korekcyjno-edukacyjne wobec sprawców przemocy w rodzinie), lokalna oferta i infrastruktura instytucjonalna, w tym dostępność oraz jakość działania i współdziałania instytucji realizujących zadania przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W tych obszarach uczestnicy badania przedstawiali swoje pomysły dotyczące usprawnień działania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Polsce. Według uczestników dyskusji reakcja na stosowanie przemocy w rodzinie powinna być dwutorowa, adekwatna do danego przypadku, a także szybka i zdecydowana, aby uświadomić sprawcę o naganności postępowania i nieuchronności kary oraz wskazywać pożądany kierunek zmiany jego zachowania. Za popełnienie przestępstwa powinna być nałożona na sprawcę przemocy domowej odpowiednia kara, ale jednocześnie powinien on mieć możliwość poprawy swojego postępowania. Do najmniej skutecznych środków probacyjnych zaliczono: nakaz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu i/lub innych środków odurzających oraz nakaz powstrzymywania się od przebywania w określonym środowisku ze względu na ich niejasność i trudności w egzekwowaniu. Natomiast najskuteczniejszymi środkami

---

¹⁴¹ Tamże, s. 19.

oddziaływania uznano te, które zapewniają bezpieczeństwo ofierze przemocy w rodzinie, najszybciej poprawiają jej sytuację i są łatwe do wyegzekwowania od sprawcy przez właściwe służby (policję, kuratora sądowego, sąd). Wśród najbardziej skutecznych środków oddziaływania na sprawców, faktycznie prowadzących do zmiany postaw, wskazywano programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych¹⁴².

Z ogólnopolskiego badania profesjonalistów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie wynika, że uczestnikami byli najczęściej mężczyźni, osoby w wieku 31–50 lat, osoby z wykształceniem zawodowym, mieszkańcy miast oraz alkoholicy. Średni szacowany przez badanych odsetek uczestników skierowanych do udziału w programie wyniósł 34%, a uczestników zgłaszających się dobrowolnie – 54%. Według badanych profesjonalistów głównymi powodami skłaniającymi sprawców do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych były: chęć poprawienia relacji rodzinnych (63%), warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej przez sąd kary pozbawienia wolności (57%) oraz uzyskanie zaświadczenia do przedłożenia kuratorowi sądowemu (52%)¹⁴³.

Przeprowadzone w 2011 roku programy zostały uznane przez realizatorów za skuteczne (94%), ale wskazano, że jeszcze większą efektywność można uzyskać poprzez wydłużenie czasu trwania programu i nakaz partycypacji¹⁴⁴. Podobny odsetek badanych był zdania, że warto prowadzić programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, ponieważ dzięki nim przynajmniej część uczestników ma szansę dostrzec swój problem i rozpocząć pracę nad sobą, nawet jeśli będą to tylko pojedyncze osoby¹⁴⁵. Przemoc domowa jest często dla sprawcy normalnym sposobem postępowania i radzenia sobie w życiu. Oddziaływania interwencyjne i prawne wobec sprawcy przemocy w rodzinie mają na celu zmianę jego zachowania oraz ukaranie go za popełnione przestępstwo. Ważne jest przy tym, aby reakcja na przemoc w rodzinie była natychmiastowa i stanowcza, a sprawca dokładnie zrozumiał, z jakiego powodu jest karany. W konsekwencji takiego działania uświadomi sobie problem i poczuje motywację

---

¹⁴² Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011, s. 7, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

¹⁴³ Ogólnopolskie badanie profesjonalistów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 11, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁴⁴ Tamże, s. 13.

¹⁴⁵ Tamże, s. 53.

do zmiany postawy i zachowania¹⁴⁶. Istnieje także potrzeba prowadzenia profilaktyki i przekazywania społeczeństwu wiedzy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Zdecydowana większość badanych profesjonalistów uważała, że skutecznym sposobem przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest zapewnienie dostępności bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz dla osób stosujących przemoc – odpowiednio 95% i 94%¹⁴⁷.

Zwrócono także uwagę, iż wszyscy uczestnicy postępowania karnego powinni posiadać wiedzę na temat dostępnych środków probacyjnych oraz kompetencji innych instytucji przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Istnieje potrzeba przekonywania sędziów, policjantów, prokuratorów, kuratorów sądowych mogących składać wnioski co do wymiaru kary i środków karnych i probacyjnych, o sensowności realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Zwiększeniu skali stosowania jednego z najskuteczniejszych środków probacyjnych w postaci obowiązku wzięcia udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych służyć mogą szkolenia celem przekazywania wiedzy i aktualnych informacji na temat realizowanych programów¹⁴⁸.

W 2012 roku przeprowadzono na zlecenie MPiPS badania dotyczące diagnozy realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”¹⁴⁹. W projekcie wzięli udział przewodniczący zespołów interdyscyplinarnych i inni przedstawiciele tych zespołów oraz członkowie grup roboczych. Celem przedsięwzięcia było zebranie informacji o dynamice rozwoju, skuteczności i sposobach funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup

---

¹⁴⁶ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011, s. 38, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

¹⁴⁷ Ogólnopolskie badanie profesjonalistów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 14, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁴⁸ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011, s. 7, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

¹⁴⁹ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

roboczych oraz o stopniu realizacji zadań wynikających z przepisów prawa i ewentualnych kierunków zmian w polskim prawodawstwie.

Większość respondentów oceniła oferowane działania pomocowe wobec ofiar i sprawców przemocy domowej jako skuteczne (odpowiednio 90% i 60%). Uczestnicy badania wskazywali, że najefektywniejszym rozwiązaniem problemu przemocy w rodzinie jest współpraca w ramach zespołów interdyscyplinarnych, możliwość złożenia zawiadomienia o popełnionym przestępstwie w jednostce policji lub w prokuraturze oraz dostępność do bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania konfliktów. Natomiast do najmniej skutecznych sposobów zaliczono te, które najtrudniej wyegzekwować, a ich oddziaływanie na sprawcę jest niewystarczające, np. sądowe nakazy powstrzymywania się od alkoholu i od kontaktu z osobą pokrzywdzoną czy sądownie nałożony obowiązek przeproszenia ofiary przemocy¹⁵⁰.

W celu poznania mocnych i słabych stron polskiego systemu przeciwdziałania przemocy Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych [PARPA] we współpracy z Instytutem Psychologii Zdrowia PTP zrealizowała w 2013 roku ogólnopolskie badania (na próbie blisko 700 osób) dotyczące postaw i kompetencji osób wchodzących w skład grup roboczych¹⁵¹. Wyniki sondażu pokazały, że badane osoby wykazują pożądane postawy sprzyjające zajmowaniu się problematyką przemocy. Jednak nie gwarantują one dobrej jakości podejmowanych działań, gdyż poziom kompetencji jest niewystarczający, zwłaszcza w obszarze kontaktu z klientami grup roboczych. Istotną sprawą jest poprawa jakości szkoleń, wydłużenie czasu ich trwania oraz wprowadzenie nowych bloków tematycznych, ponieważ badania pokazały, że sam udział w nich nie przekłada się na odpowiedni poziom kompetencji¹⁵². W praktyce przeciwdziałania przemocy domowej promowane jest podejście interdyscyplinarne, jako forma współpracy między służbami. Przełomowym rozwiązaniem w kierunku wzmocnienia tej idei było powołanie w drodze nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, dwóch podmiotów działających w każdej gminie: zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych¹⁵³.

---

¹⁵⁰ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, s. 19, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

¹⁵¹ K. Łukowska, Czego nam brakuje w systemie przeciwdziałania przemocy?, „Świat Problemów” nr 7 (246) 2013, s. 15.

¹⁵² K. Łukowska, Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, „Niebieska Linia” nr 5/2013, s. 8-9.

¹⁵³ Więcej o współpracy w ramach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych w rozdziale III. Procedura „Niebieskie Karty”, podrozdział 2. Interdyscyplinarność w procedurze „Niebieskie Karty”.

Uzyskane w 2014 roku wyniki z badania pt. „Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów” pokrywają się z ustaleniami w Diagnozie zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn (raport z badania profesjonalistów) z 2010 roku, przeprowadzonego także na zlecenie MPiPS. Grupa respondentów, czyli osób zawodowo zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej, nie miała skłonności do stereotypowego postrzegania tego zjawiska. Nielicznie funkcjonujące przekonania dotyczyły głównie cech społeczno-demograficznych sprawców, np. „osoby stosujące przemoc to zwykle bezrobotni i nadużywający alkoholu mężczyźni”.

Ocenił poddano skuteczność działań podejmowanych przez inne instytucje oraz poszczególne formy pomocy. Profesjonaliści najlepiej oceniali działalność pomocy społecznej, policji oraz kuratorów sądowych, a najbardziej niekorzystnie służbę zdrowia. W przypadkach dostępności i jakości oferowanej pomocy najprzychylniej zaopiniowano pomoc socjalną i psychologiczną dla ofiar przemocy domowej, a najgorzej oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla sprawców. Respondenci identyfikowali czynniki utrudniające im pracę w obszarze zapobiegania przemocy w rodzinie. Największą barierą skuteczności działań okazał się brak motywacji osób doświadczających przemocy do podjęcia działań. Do pozostałych czynników należały instytucjonalne aspekty, np. rozbudowana biurokracja, nadmierna liczba obowiązków zawodowych, nierówne zaangażowanie przedstawicieli instytucji wchodzących w skład zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

Ponad połowa badanych (60%) dobrze lub bardzo dobrze oceniła skuteczność procedury „Niebieskie Karty”, a co czwarty respondent dokonał negatywnej oceny. Natomiast bardziej krytyczne stanowisko profesjonalisci zajęli wobec obowiązujących zapisów rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Kodeksu karnego. Wskazano propozycje zmian w powyższych aktach prawnych. Do najczęściej pojawiających się modyfikacji należały: określenie konkretnych przesłanek do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” dla poszczególnych instytucji, określenie kto i w jakiej formie kończy procedurę „Niebieskie Karty” oraz wprowadzenie zapisu regulującego kwestię wglądu w dokumentację przez ofiarę i sprawcę przemocy domowej (w rozporządzeniu), doprecyzowanie, iż grupa robocza powinna być powoływana w składzie adekwatnym do zdiagnozowanego problemu, rozszerzenie katalogu osób, u których można umieścić odebrane z rodziny dziecko (w ustawie), wprowadzenie rozwiązań prawnych ograniczających umorzenie postępowań za znęcanie się, zwiększenie

uprawnień grup roboczych, które powinny być stroną w postępowaniu, zwiększenie skuteczności egzekucji i postanowień sądu (dotyczących przymusowego udziału w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, kar dla sprawcy), intensyfikacja skuteczności ochrony osób pokrzywdzonych, odstąpienia od zawieszania kar dla sprawców, określenie maksymalnego czasu prowadzenia postępowania karnego oraz doprecyzowanie, jak należy postępować ze sprawcą po interwencji (w Kodeksie karnym).

---

6. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle badań

Z uwagi na dramatyczne skutki i znaczną skalę występowania w ostatnich latach przemocy w rodzinie stała się ona przedmiotem zainteresowania ośrodków naukowych, instytucji rządowych, krajowych i międzynarodowych organizacji pozarządowych. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku zjawisko przemocy domowej uznano za problem praw człowieka¹⁵⁴. Stanowi to bardzo istotną kwestię, dlatego też w literaturze przedmiotu odnaleźć można stale rosnącą liczbę badań dotyczących omawianej tematyki. Na podstawie danych zebranych przez wyspecjalizowane ośrodki badania opinii publicznej i inne instytucje dokonałam przeglądu doświadczeń oraz postaw Polaków wobec przemocy domowej.

Do analizy wybrałam badania przeprowadzone w 2007 roku pod tytułem „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie”¹⁵⁵, których celem było poznanie postaw Polaków wobec problemu, pośrednich lub bezpośrednich kontaktów z sytuacjami przemocy domowej oraz identyfikacja ofiar i sprawców, także w rozróżnieniu na poszczególne formy przemocy, projekt badawczy z 2010 roku pod tytułem „Diagnoza dotycząca zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn”¹⁵⁶, ukazujący różnice i podobieństwa w postrzeganiu zjawiska przemoc w podziale na płeć

---

¹⁵⁴ J. Szymańczak, *Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki*. Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, s. 5, <http://www.biurose.sejm.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

¹⁵⁵ *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie*. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

¹⁵⁶ *Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich*. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

respondentów, sondaż z 2011 roku pod tytułem „Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski”¹⁵⁷, komunikat badań „Przemoc i konflikty w domu”¹⁵⁸ z 2012 roku, który stanowi źródło informacji o opiniach Polaków na temat obowiązującego prawa i przyzwolenia na użycie siły wobec bliskiej osoby, badanie z 2013 roku pod tytułem „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie”¹⁵⁹, którego celem było lepsze rozpoznanie potrzeb i osobistych doświadczeń osób krzywdzonych oraz „Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców”¹⁶⁰ z 2014 roku. Dobrane projekty diagnozują zjawisko przemocy w rodzinie z różnych perspektyw: z punktu widzenia „przeciętnego człowieka” w badaniach na reprezentatywnej próbie ogólnopolskiej, ofiar i sprawców przemocy domowej.

Pomimo że przemoc domowa jest współcześnie częstym zjawiskiem, trudno jest uchwycić jej prawdziwe rozmiary. Wyniki badań zdecydowanie się różnią biorąc pod uwagę kontekst kulturowy. Jako przykład może posłużyć projekt badawczy realizowany w dziesięciu krajach świata. Do określenia rozpowszechnienia występowania przemocy ze strony partnera posłużyła wystandaryzowana ankieta w gospodarstwach domowych. Odsetek kobiet doświadczających przemocy fizycznej sięgał od 13% w Japonii do 61% w Peru. Podobnie wyglądała zależność w przypadku występowania przemocy seksualnej (6% w Japonii, 59% w Peru)¹⁶¹. Przemoc występuje we wszystkich krajach świata, jednak ocena jej rozpowszechnienia w poszczególnych kulturach jest niemożliwa ze względu na niespójności na poziomie definicji.

---

¹⁵⁷ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁵⁸ Przemoc i konflikty w domu. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012, <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 21.12.2014].

¹⁵⁹ Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej, Warszawa 2013, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.12.2014].

¹⁶⁰ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

¹⁶¹ P. B. Naylor, L. Petch, P. Azam Ali, Przemoc domowa: mobbing w domu [w:] Przemoc i mobbing w szkole, w domu, w miejscu pracy, C. P. Monks, I. Coyne (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 105.

Każdy człowiek może inaczej rozumieć słowo „przemoc” i zaliczać do niej różne zachowania. Andrzej Sadowski przeprowadził badania, w których respondenci najczęściej pod pojęciem „stosowania przemocy” rozumieli bicie (24% badanych), a w dalszej kolejności znęcanie się i wykorzystywanie swojej przewagi¹⁶². Ponadto część społeczeństwa uważała za normalne podczas kłótni w rodzinie: obrażanie i wyzwiska (24%), a także szarpanie i popychanie (18%)¹⁶³. Rozumienie i postrzeganie zjawiska przemocy domowej przez społeczeństwo polskie na przestrzeni lat jest zbliżone, co ukazują w poniższej analizie wyników badań.

Szacowanie skali zjawiska przemocy domowej jest zadaniem trudnym. Wiele ofiar i sprawców ukrywają takie fakty. Dlatego też w badaniach często stosuje się pytania odnośnie znanych respondentowi przypadków przemocy w najbliższym środowisku. W badaniach z 2007 roku prawie dwie trzecie (64%) Polaków deklarowało znajomość w swoim otoczeniu rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy. W kolejnych latach odsetek tych respondentów malał i wynosił 60% w 2010 roku i 37% w 2014 roku.

Problem przemocy w rodzinie dotyczył od 20% do 39% rodzin w Polsce¹⁶⁴. Co trzeci Polak doświadczył przemocy od członka rodziny, przy czym większość z tych osób było krzywdzonych kilkakrotnie, najczęściej psychicznie (52% w 2007 roku, 38% w 2011 roku, 56% w 2014 roku) i fizycznie (odpowiednio 44%, 27%, 24%). Dominująca grupa ofiar (aż 52%) doświadczała wszystkich czterech rodzajów przemocy (fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna)¹⁶⁵. Co dziewiąta kobieta (11%) i co dziesiąty mężczyzna (10%) żyjący w stałych związkach doświadcza przemocy fizycznej ze strony swoich partnerów, a co piąty mężczyzna (20%) i co szósta kobieta (16%) byli przez nich psychicznie krzywdzeni¹⁶⁶. Według policyjnych statystyk ofiarami przemocy domowej zdecydowanie

---

¹⁶² A. Sadowski, Przemoc [w:] Młodzież Białegostoku wobec uzależnień i przemocy, A. Sadowski (red.), Wydawnictwo Libra, Białystok 2003, s. 92-93.

¹⁶³ Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 12, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

¹⁶⁴ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 14, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁶⁵ Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej, Warszawa 2013, s. 17, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.12.2014].

¹⁶⁶ Przemoc i konflikty w domu. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012, s. 7, <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 21.12.2014].

częściej były kobiety¹⁶⁷. Natomiast zgodnie z raportem sporządzonym przez Centrum Badań Opinii Społecznej w 2012 roku mężczyźni równie często deklarowali, że doświadczali agresji ze strony partnerek. Ponadto społeczne oceny aktów przemocy domowej różnią się w zależności od płci ofiary. Silny sprzeciw wobec użycia siły w stosunku do kobiet i łagodniejsze ocenianie kobiet, które uderzyły partnera, świadczą o zakorzenionych stereotypach, według których kobieta powinna być bardziej chroniona przed aktami agresji, a mężczyzna nigdy nie występuje w roli ofiary przemocy domowej¹⁶⁸. Potwierdzają to wyniki badań, w których prawie połowa respondentów (47%) była zdania, że system prawny w naszym kraju w większym stopniu chroni ofiary przemocy w rodzinie, jeśli są nimi kobiety. Może to być spowodowane faktem, że kobiety dwukrotnie częściej niż mężczyźni (32% wobec 17%) deklarowali korzystanie z pomocy¹⁶⁹.

Co czwarta rodzina dotknięta przemocą zwróciła się do instytucji i organizacji pomocowych. Najczęściej korzystano z pomocy policji oraz poradnictwa m. in. socjalnego, psychologicznego, medycznego, prawnego¹⁷⁰. Około trzech czwartych ofiar przemocy (78,0% dla przemocy seksualnej, 77,5% dla ekonomicznej, 74,7% dla psychicznej, 73,7% dla fizycznej) nigdy nie zwróciło się o pomoc z zewnątrz¹⁷¹.

Ocena lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie z perspektywy osób doświadczających przemocy, a więc bezpośrednich odbiorców działań organizowanych na szczeblu samorządu gminnego i powiatowego była zasadniczym celem badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej pt. „Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie”. Zasoby lokalnego systemu analizowano pod kątem dostępności pomocy psychologicznej, prawnej, medycznej i socjalnej. Badano stopień korzystania z poszczególnych placówek i form pomocy, dokonano oceny ich skuteczności oraz dokonano próby zinventaryzowania barier czy trudności oraz zalet w lokalnym systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Z badań wynika, że osoby doświadczające przemocy najczęściej korzystały z pomocy policji

---

¹⁶⁷ Przemoc w rodzinie, Komenda Główna Policji, <http://www.statystyka.policja.pl> [data dostępu: 22.12.2014].

¹⁶⁸ Przemoc i konflikty w domu. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012, s. 12, <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 21.12.2014].

¹⁶⁹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 17, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹⁷⁰ Tamże, s. 144.

¹⁷¹ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 20, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

oraz ośrodków pomocy społecznej. Ocena jakości udzielonej pomocy była wysoka. Najlepiej oceniono ośrodki interwencji kryzysowej, a najgorzej policję oraz gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych. Najbardziej skuteczną i powszechną formą pomocy, z jakiej korzystały ofiary przemocy domowej okazały się indywidualne konsultacje psychologiczne oraz pomoc socjalna. Stosunkowo często sięgano po pomoc prawną i materialną oraz uczestniczono w grupach terapeutycznych/wsparcia. Najrzadziej korzystano z porad mailowych, terapii małżeńskiej, mediacji rodzinnych oraz samopomocowych for internetowych. Najbardziej oczekiwaną formę pomocy w związku z sytuacją przemocy najczęściej wskazywano czasowe miejsce schronienia oraz interwencje policyjne, a także pomoc prawną oraz mediacje rodzinne. Najmniej potrzebne okazały się informacje o działaniu prokuratury i sądu oraz o procedurach działania policji. Wśród trudności w działaniu lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wskazywano prawo, które w niedostatecznym stopniu chroni ofiary. Stosunkowo często narzekano na zbyt długo trwające procedury prawne. Z kolei za najbardziej znaczącą zaletę systemu uznano fakt, że przemoc przestała być tematem tabu. Co trzeci respondent przyznał, że otrzymał pomoc o jaką mu chodziło, tyle samo osób zauważyło, że jest coraz więcej placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy¹⁷². Niemalże wszyscy Polacy (98%) popierają formy przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Najwięcej badanych było zdania, że sprawcy powinni być objęci dozorem kuratora (96%), obowiązkowym uczestnictwem w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (95%), zakazem zbliżania się do krzywdzonych członków rodziny (94%)¹⁷³.

Większość Polaków (54%) uważało, że potrzebna jest zmiana przepisów, żeby zapewnić właściwą ochronę przed przemocą w rodzinie. Więcej niż co czwarty (28%) był zadowolony z obecnie funkcjonującego prawa, a blisko co piąty (18%) nie potrafił ocenić jego skuteczności. O potrzebie zmiany przepisów znacznie częściej były przekonane kobiety (62%) niż mężczyźni (45%)¹⁷⁴. Zdecydowana większość badanych w 2010 roku (81%) słyszała o wejściu w życie nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

---

¹⁷² Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej, Warszawa 2013, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 03.01.2015].

¹⁷³ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 27, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁷⁴ Przemoc i konflikty w domu. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012, s. 8, <http://www.cbos.pl> [data dostępu: 21.12.2014].

Jednak jedynie 18% z nich znało wszystkie przedstawione podczas wywiadu zmiany, 37% respondentów słyszało o niektórych zmianach, a 26% co prawda słyszało o nowelizacji, ale nie znało konkretów. Trzy czwarte (74%) badanej populacji uważało, że wprowadzenie nowelizacji do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie poprawi sytuację ofiar, przy czym jedynie 21% spodziewało się jej poprawy, a pozostali uważali, że poprawi się ona w niewielkim stopniu. Według 16% badanych pomimo wprowadzenia nowelizacji sytuacja ofiar przemocy w rodzinie nie ulegnie zmianie. Trzech na stu (3%) uważało, że ulegnie ona pogorszeniu. Respondenci, którzy nie spodziewali się poprawy sytuacji ofiar przemocy w rodzinie w związku z wprowadzoną nowelizacją ustawy, argumentowali, że polskie prawo jest nieskuteczne (58%), w instytucjach panuje zbyt duża biurokracja (49%), a ludzie boją się zwracać do nich z takimi sprawami (48%)¹⁷⁵.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem dotyczącym prywatnej sfery życia. Wyróżniono szereg czynników sprzyjających stosowaniu przemocy domowej. Najczęściej przywoływaną okolicznością, która mogła mieć wpływ na zachowanie sprawcy było spożywanie alkoholu. W dalszej kolejności wskazywano problemy rodzinne i finansowe¹⁷⁶, bycie ofiarą obecnie lub w przeszłości¹⁷⁷. Z wcześniejszych badań także wynika, że spożywanie alkoholu miało znaczny wpływ na występowanie przemocy domowej. Okazuje się, że 90% Polaków wskazało nadużywanie alkoholu jako czynnik przyczyniający się do przemocy w rodzinie¹⁷⁸, a 45% ofiar stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu¹⁷⁹. Sprawcy także przyznali, że głównym czynnikiem agresywnych zachowań był alkohol (42%)¹⁸⁰, a przemoc domowa była najczęściej stosowana w rodzinach alkoholików (80%)¹⁸¹.

---

¹⁷⁵ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 17, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹⁷⁶ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014, s. 104-107, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.04.2017].

¹⁷⁷ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 10, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁷⁸ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 10, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 24.12.2014].

¹⁷⁹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 15, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹⁸⁰ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: badanie uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Raport z badania ogólnopolskiego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa

Jednym z celów prezentowanych badań sondażowych było rozpoznanie funkcjonujących w społeczeństwie polskim stereotypów dotyczących usprawiedliwiania przemocy domowej oraz postrzegania pomocy dla osób pokrzywdzonych. Dokonałam analizy porównawczej wyników badań: „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie” z 2007 roku oraz „Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców” z 2014 roku.

Tabela 1. Odsetki respondentów zgadzających się ze stereotypami dotyczącymi przemocy w rodzinie

Stereotyp	2007	2014
Istnieją okoliczności usprawiedliwiające przemoc domową	13,5%	14,4%
Gwałt w małżeństwie nie istnieje	14,7%	18,3%
O przemocy można mówić tylko wtedy, gdy widoczne są ślady na ciele ofiary	15,9%	19,5%
Obrażanie partnera i wyzwiska to normalna rzecz podczas kłótni	24,1%	24,4%
W sprawach seksu żona zawsze powinna się zgadzać na to, co chce mąż	9,9%	16,5%
Sprawca przestanie stosować przemoc, gdy nie będzie prowokowany przez ofiarę	24,2%	23,8%
Obsesyjna zazdrość to przejaw miłości wobec partnera	17,8%	21,6%
Rodziny dotknięte przemocą nie otrzymują wystarczającej pomocy	84,2%	74,5%
Polskie prawo niedostatecznie chroni ofiary przemocy domowej	70,3%	72,6%
Ofiarom przemocy nie warto pomagać, gdyż i tak wrócą do sprawcy	11,1%	17,8%
Zjawisko przemocy domowej może dotyczyć wszystkich rodzin, nie tylko ze środowiska patologicznego	89,8%	80,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów na zlecenie MPiPS z 2007 i 2014 roku.

Wyniki pokazują, że Polacy nie bardzo byli skłonni do usprawiedliwiania przemocy domowej. Jednak istnieją kwestie, które wciąż funkcjonowały w przekonaniach części ankietowanych jako słuszne, np. sprowadzanie definicji przemocy w rodzinie jedynie do ostrych przejawów przemocy fizycznej, przeniesienie odpowiedzialności za sytuację przemocową ze sprawcy na ofiarę, przypisywanie sprawcy szlachetnych motywów działań.

Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 13, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

¹⁸¹ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie – badanie pilotażowe w jednostkach penitencjarnych. Raport z badania pilotażowego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011, s. 19, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

Na podstawie ukazanej w tabeli 1 analizy porównawczej, można stwierdzić, że część społeczeństwa myślało o przemocy w sposób coraz bardziej stereotypowy. Więcej badanych nie zaliczyło przemocy psychicznej, ekonomicznej czy seksualnej do przemocy w rodzinie. Znaczny odsetek respondentów zbagatelizował też łagodniejsze przejawy przemocy fizycznej. Wśród opinii na temat udzielanego dla ofiar przemocy wsparcia nastąpiła poprawa – więcej o 9,7% ankietowanych w 2014 roku w porównaniu do 2007 roku uważało, że rodziny dotknięte przemocą otrzymują potrzebną pomoc. Jednak nieco gorzej oceniono stopień ochrony ofiar przez polski system prawny. Należy zwrócić uwagę, że więcej osób twierdziło, że pomoc ofiarom jest daremna, gdyż zwykle wracają one do swoich oprawców (o 6,7%) oraz, że zjawisko przemocy domowej głównie dotyka rodziny z marginesu społecznego (o 9,1%). Ponadto wśród Polaków pokutowało przekonanie, że ofiary przemocy akceptują swoją sytuację (49%)¹⁸², co może wpływać na obojętność wobec przypadków przemocy w rodzinie obserwowanych w otoczeniu. Nie wszyscy Polacy byli świadomi, że Kodeks postępowania karnego nakłada na każdego obywatela społeczny obowiązek zawiadomienia prokuratury lub policji, w przypadku, gdy dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu¹⁸³. W myśl artykułu 191 § 3 Kodeksu postępowania karnego osoba taka jest chroniona jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec niej. Może wówczas zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu i wskazać adres do korespondencji, np. zakładu pracy. Brak wypełnienia obowiązku, o którym mowa w artykule 304 § 1 nie skutkuje odpowiedzialnością karną.

Zaprezentowane wyniki raportów stanowią punkt wyjścia do planowania wdrażania skutecznych strategii przeciwdziałania przemocy domowej, co stanowi istotny element polskiej polityki społecznej.

7. Umocowania legislacyjne przeciwdziałania przemocy w rodzinie

---

Przemoc w rodzinie jest głęboko ukrytym problemem społecznym. Mówi się o nim bardzo niechętnie, często bagatelizuje lub udaje, że nie istnieje. W Polsce dopiero po 1989

---

¹⁸² Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 14, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

¹⁸³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89 poz. 555 z późn. zm.), art. 304 § 1.

roku, gdy powstały warunki do aktywności obywatelskiej, zaprzestano marginalizacji tego zjawiska. Początkowo pomocy udzielały jedynie organizacje pozarządowe, głównie działające na rzecz praw dzieci oraz organizacje feministyczne. Następnym krokiem był wzrost zainteresowania ośrodków naukowych, które rozpoczęły badania mające na celu zdiagnozowanie zjawiska oraz oszacowanie jego skali¹⁸⁴. Przemoc domowa od połowy lat 90. w różnym stopniu stała się przedmiotem zainteresowania rządu, parlamentu i samorządów lokalnych¹⁸⁵. Działanie na rzecz ograniczenia zjawiska przemocy domowej za sprawą rozwiązań prawnych przerywa milczenie i pozostawienie problemu w „czterech ścianach” mieszkania. Zwiastunem podjęcia zamierzonych działań było przyjęcie w 1995 roku Polskiej Deklaracji w Sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie o następującej treści: „Przemoc w rodzinie jest szczególnie drastycznym problemem w naszym kraju. Sprzyja jej bierność obywateli i bezsilność służb publicznych. Dlatego wzywamy parlament, administrację rządową i samorządową, sądownictwo, prokuraturę, media oraz wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej do przeciwdziałania przemocy i postępowania zgodnie z następującymi zasadami etycznymi:

1. Każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym, wolnym od przemocy, która jest naruszeniem praw i dóbr osobistych.
2. Człowiek doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany.
3. Dzieci i młodzież mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.
4. Każdy człowiek doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej.
5. Każdy człowiek ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą.
6. Każdy człowiek ma prawo do przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7. Każdy człowiek ma obowiązek udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie”¹⁸⁶.

Następnie w ramach polityki społecznej podejmowano różne działania systemowe. Głównym aktem w polskim systemie prawnym jest Konstytucja Rzeczypospolitej

---

¹⁸⁴ J. Szymańczak, Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki, Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, s. 10, <http://www.biurosejmu.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

¹⁸⁵ W. Kołakowska, W kręgu agresji, przemocy i brutalizacji życia, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2001, s. 6.

¹⁸⁶ Polska Deklaracja w Sprawie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku, <http://www.podlaska.policja.gov.pl> [data dostępu: 19.12.2014].

Polskiej¹⁸⁷. W świetle przepisów z zakresu wolności i praw osobistych każdy obywatel ma prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47). Ponadto nikt nie może być poddawany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych (art. 40). Artykuł 71 uwzględnia dobro polskich rodzin, a kolejny przepis (art. 72) ochronę dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją¹⁸⁸.

W 1995 roku wydano przetłumaczony podręcznik Organizacji Narodów Zjednoczonych „Strategie postępowania z przemocą w rodzinie”. Po dwóch latach w ramach urzędu Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny i Kobiet opracowano program polityki państwa mający na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz budowanie skutecznego systemu pomocy ofiarom. Równocześnie powstało Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, które realizuje liczne zadania, m. in. pomoc psychologiczną i prawną, działalność edukacyjną, szkoleniową i wydawniczą. Bardzo ważnym przedsięwzięciem było opracowanie w 1998 roku przez Komendę Główną Policji [KGP], Komendę Stołeczną Policji [KSP] oraz PARPA procedury „Niebieskie Karty”¹⁸⁹. Wówczas dokonano również nowelizacji przepisów zawartych w ustawie o pomocy społecznej z dnia 29 listopada 1990 roku (Dz.U. 1990 nr 87 poz. 506 z późn. zm.) oraz ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230 z późn. zm.). Główne zmiany dotyczyły nowych obowiązków samorządów lokalnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Powiaty zobowiązano do organizacji i prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej, a funkcjonujące Centra Pomocy Rodzinie uczyniono odpowiedzialnymi za wielozakresową pomoc rodzinom dysfunkcyjnym. Nowym obowiązkiem gmin stało się prowadzenie działań profilaktycznych i pomocowych wobec rodzin, w których występują problemy alkoholowe, m. in. ochrona przed przemocą domową, pomoc psychospołeczna i prawna. W wyniku tych regulacji nastąpiły istotne zmiany w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i pomocy ofiarom. Jednak brak dostatecznej wiedzy o problemie, nieznajomość prawa oraz niedobór środków finansowych na pomoc społeczną powodują, iż potencjalne możliwości nie zawsze są przełożone na działania władz lokalnych.

---

¹⁸⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483).

¹⁸⁸ H. Wójtowicz, Przemoc w rodzinie – cierpienie w ciszy [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000, s. 235.

¹⁸⁹ Więcej o początkach procedury „Niebieskie Karty” w rozdziale III. Procedura „Niebieskie Karty”, podrozdział 1. Geneza i cele procedury „Niebieskie Karty”.

W celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w polskich rodzinach 29 lipca 2005 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493). Najważniejsze zapisy dotyczyły wspierania działań profilaktycznych w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz postępowania wobec ofiar przemocy. Katalog form niesionej pomocy obejmował: poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne, interwencję kryzysową i wsparcie, ochronę przed dalszym krzywdzeniem, zapewnienie bezpiecznego schronienia.

W 2007 roku przeprowadzono diagnozę dotyczącą skali zjawiska przemocy w rodzinie, w wyniku której dostrzeżono niedopracowanie zapisów ustawy, np. brak regulacji kwestii postępowania ze sprawcą od chwili wystąpienia przemocy w rodzinie do momentu wydania wyroku przez sąd. Sytuacja ofiar przemocy domowej została polepszona w świetle przepisów ustawy z dnia 10 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych ustaw (Dz.U. 2010 nr 125 poz. 842). Znowelizowany dokument zawiera dyspozycje skierowane do władz publicznych mające na celu zapewnienie obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw, a także instrukcje postępowania w stosunku do osób dotkniętych przemocą domową oraz wobec osób ją stosujących. Ustawa wskazuje, że w ramach udzielania bezpłatnej pomocy osobom pokrzywdzonym przewiduje się (oprócz form wymienionych we wcześniejszej wersji) m. in. poradnictwo zawodowe i rodzinne, badanie lekarskie w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała oraz wydanie odpowiedniego zaświadczenia¹⁹⁰, a także zapewnienie pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osób, które nie mają prawa do zajmowanego wspólnie ze sprawcą lokalu. Z ostatniego zapisu wynika, że rozwiązania prawne odnoszące się do mieszkania mają fundamentalne znaczenie dla zwalczania przemocy domowej¹⁹¹.

W myśl dyrektyw zawartych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej zobowiązane są różne podmioty¹⁹². Obowiązkami gmin jest stworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i jego realizacji poprzez: opracowanie i realizację gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony ofiar, poradnictwo w ramach działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji

---

¹⁹⁰ Wzór zaświadczenia określa rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 201 poz. 1334).

¹⁹¹ K. Krzekotowska, Przemoc domowa a spokojne mieszkanie, „Niebieska Linia” nr 2/2011, s. 23.

¹⁹² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 6 – 9d.

rodziców w zagrożonych rodzinach, zapewnienie potrzebującym miejsc w ośrodkach wsparcia, tworzenie zespołów interdyscyplinarnych, których działania skupiają się na przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ochronie osób pokrzywdzonych. Zespół interdyscyplinarny powoływany jest przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. W jego skład wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, a także kuratorzy sądowi. Szczególnie istotna rola przypada tym ostatnim. Nowelizacja ustawy zwiększyła ich uprawnienia w zakresie wykonywania orzeczeń wobec osób skazanych za przestępstwa związane z przemocą w rodzinie a pozostających pod dozorem. Mogą podejmować działania mające na celu wychowawcze oddziaływanie na skazanego, zapobieganie powrotowi do przestępstwa czy składanie wniosków o modyfikację obowiązków probacyjnych¹⁹³. Fakultatywnie w posiedzeniach mogą brać udział także prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W celu rozwiązywania problemów indywidualnych rodzin zespół interdyscyplinarny może powoływać grupy robocze składające się z przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, a niekiedy także kuratorzy sądowi, przedstawiciele innych podmiotów, specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Członkowie zespołu oraz grup roboczych są zobowiązani do zachowania poufności danych i wszelkich informacji, które uzyskali podczas wykonywania statutowych zadań. W zakresie niezbędnym do realizacji obowiązków mogą przetwarzać dane sprawców i ofiar przemocy w rodzinie (dotyczące stanu zdrowia, nałogów, skazań, wydanych orzeczeń) bez ich wiedzy i zgody.

W następstwie nowelizacji poszerzono obowiązki i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego. Do ustawowych zadań powiatu należy tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia oraz zapewnienie osobom pokrzywdzonym w nich miejsc, a także opracowanie i realizacja: powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar, programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy (w szczególności w zakresie promowania i wdrożenia

---

¹⁹³ A. Kiełtyka, A. Ważny, Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie: komentarz, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2012, s. 89.

prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową), programów korekcyjno–edukacyjnych dla sprawców.

Kolejnym podmiotem posiadającym kompetencje w zakresie zapobiegania przemocy domowej jest samorząd województwa, który: opracowuje i realizuje wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, inspiruje i promuje nowe rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowuje ramowe programy ochrony dla ofiar i programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc, organizuje szkolenia dla osób realizujących zadania w związku z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Do zadań wojewody zalicza się: opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego dla osób realizujących czynności związane z przemocą domową, monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie [KPPPwR], powoływanie i odwoływanie Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji KPPPwR, nadzór nad realizacją zadań przez samorząd gminny, powiatowy i województwa, kontrola realizacji zadań wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej.

Katalog zadań ministra ds. zabezpieczenia społecznego wymieniony w ustawie ma kluczowe znaczenie w dążeniu do ograniczenia przemocy domowej, a nawet całkowitego jej wyeliminowania. Do obowiązków ministra z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej należy m. in.: zlecenie i finansowanie badań, analiz i ekspertyz, prowadzenie działań promujących podnoszenie świadomości społecznej o przyczynach i skutkach występowania przemocy w rodzinie, powoływanie i odwoływanie Krajowego Koordynatora Realizacji KPPPwR, monitorowanie realizacji KPPPwR, opracowywanie i wydawanie (co najmniej raz na dwa lata) wytycznych do prowadzenia szkoleń, opracowywanie i finansowanie programów osłonowych, finansowe wspieranie programów realizowanych przez inne jednostki.

Dodatkową rolę uzyskał Prokurator Generalny, który w myśl znowelizowanej ustawy co najmniej raz na dwa lata opracowuje i wydaje wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy¹⁹⁴ Rada Ministrów przyjęła Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016¹⁹⁵ oraz zobowiązała się do składania Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej corocznego (do 30 września) sprawozdania z jego realizacji. KPPPwR powstał we współpracy MPiPS z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Zdrowia, Ministerstwem Edukacji Narodowej. Motywem opracowania KPPPwR była analiza dotychczasowego stanu wiedzy teoretycznej i badawczej na temat przemocy domowej zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich oraz dotychczasowe doświadczenia krajowe w zapobieganiu przemocy w rodzinie. Zidentyfikowano najbardziej istotne problemy i wyłoniono główne cele, tj. ograniczenie skali zjawiska przemocy w polskich rodzinach oraz zwiększenie skuteczności pomocy ofiarom i efektywności działań podejmowanych wobec sprawców. Do zadań KPPPwR należy zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy domowej, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom, a także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawców¹⁹⁶. Realizacja KPPPwR ma wieloletnią perspektywę. W następstwie nowelizacji poszerzono zakres działań w ramach KPPPwR i obejmuje on: zapewnienie ochrony i udzielanie pomocy ofiarom przemocy, oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne wobec sprawców, podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy, promowanie wartości rodzinnych i metod wychowawczych bez użycia przemocy, upowszechnianie informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy. W kwietniu 2014 roku Rada Ministrów przyjęła Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020¹⁹⁷. Jest to ostatnia regulacja uzupełniająca budowę systemu zapobiegania przemocy domowej w Polsce¹⁹⁸. KPPPwR dostosowano do obowiązujących przepisów prawnych, a także nałożono nowe zadania do realizacji na szczeblu administracji rządowej i samorządowej.

Zgodnie z nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁹⁹ utworzono Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jako organ

---

¹⁹⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 10.

¹⁹⁵ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016, Komenda Miejska Policji w Katowicach, <http://www.katowice.slaska.policja.gov.pl> [data dostępu: 02.01.2015].

¹⁹⁶ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Warszawa 2006, s. 3, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 02.01.2015].

¹⁹⁷ Załącznik do uchwały nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020 (Dz. Urz. 2014 poz. 445)

¹⁹⁸ M. Lewoc, Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce, „Probacja” nr 3/2014, s. 61.

¹⁹⁹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 10a-10f.

opiniodawczo-doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego oraz określono zasady jego funkcjonowania.

Według noweli ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁰⁰ osoby podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych lub zawodowych niezwłocznie zawiadamiają policję lub prokuratora, gdy powezmą podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie. Także świadkowie przemocy domowej powinny zawiadomić o tym policję, prokuratora lub inną instytucję działającą na rzecz przemocy w rodzinie. Zawiadomienie o popełnionym przestępstwie może przybrać różne formy, np. zawiadomienie pokrzywdzonego lub świadka czynu, zawiadomienie instytucji państwowej lub samorządowej, zawiadomienie anonimowe, samooskarżenie²⁰¹. Nie przewidziano sankcji za niedopełnienie powinności wynikających z powyższego zapisu prawnego, chyba że wystąpią przesłanki odpowiedzialności z artykułu 231 Kodeksu karnego za niedopełnienie obowiązków na szkodę interesu prywatnego lub publicznego. Ponadto w niektórych sytuacjach może dojść do odpowiedzialności dyscyplinarnej lub służbowej wobec osób, które w związku z wypełnianiem swoich obowiązków mają uzasadnione podejrzenie o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy domowej.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie daje możliwość odebrania dziecka z domu przez pracownika socjalnego w razie bezpośredniego zagrożenia jego życia lub zdrowia²⁰². Decyzja podejmowana jest wspólnie z funkcjonariuszem policji, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką. W zależności od sytuacji dzieci umieszcza się u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej. Rodzicom oraz opiekunom prawnym lub faktycznym dziecka przysługuje prawo wniesienia zażalenia do sądu opiekuńczego na zasadność, legalność i prawidłowość odebrania dziecka. Zaproponowane rozwiązanie wzbudziło kontrowersje²⁰³. Z jednej strony wprowadzenie zapisu może sprzyjać zbyt pochopnemu zabieraniu dzieci z rodzin, a tym samym stanowić drastyczną ingerencję w życie rodziny. Z drugiej strony zorientowany w sytuacji danej rodziny pracownik socjalny

---

²⁰⁰ Tamże, art. 12.

²⁰¹ A. Kiełtyka, A. Ważny, Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie: komentarz, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2012, s. 173.

²⁰² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 12a.

²⁰³ M. Kozak, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle znowelizowanych przepisów prawnych [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 160-161.

może podjąć natychmiastowe działania w celu ochrony bezpieczeństwa dziecka i tym samym uratować jego życie i zdrowie. Ostateczną decyzję w tej sprawie podejmuje sąd²⁰⁴.

W konsekwencji wprowadzenia nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zasadniczo zmieniono przepisy zawarte w Kodeksie karnym i Kodeksie prawa cywilnego dotyczące orzekania o obowiązku opuszczenia mieszkania przez sprawcę. Zgodnie z artykułem 275a Kodeksu postępowania karnego tytułem środka zapobiegawczego można nakazać oskarżonemu (o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej) opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził (§ 1). W postępowaniu przygotowawczym środek przewidziany w § 1 stosuje się na wniosek policji albo z urzędu (§ 2). Jeżeli wobec oskarżonego, zatrzymanego na podstawie art. 244 § 1a lub 1b²⁰⁵, zachodzą podstawy do zastosowania środka zapobiegawczego przewidzianego w § 1, policja niezwłocznie, nie później niż przed upływem dwudziestu czterech godzin od chwili zatrzymania, występuje z wnioskiem do prokuratora o zastosowanie tego środka zapobiegawczego; wniosek powinien być rozpoznany przed upływem czterdziestu ośmiu godzin od chwili zatrzymania oskarżonego (§ 3). Środek przewidziany w § 1 stosuje się na okres nie dłuższy niż trzy miesiące. Jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, na wniosek prokuratora, może przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż trzy miesiące (§ 4). Wydając postanowienie o nakazie opuszczenia przez oskarżonego lokalu mieszkalnego można, na wniosek oskarżonego, wskazać mu miejsce pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe. Placówkami wskazanymi do umieszczenia oskarżonego nie mogą być placówki pobytu ofiar przemocy w rodzinie (§ 5).

Znowelizowano także artykuł 39 Kodeksu karnego, który oprócz dotychczasowych środków karnych (obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych

---

²⁰⁴ M. Kaczmarek, O modelu polityki wobec rodziny w świetle zmian ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 5/2010, s. 8.

²⁰⁵ Kodeks postępowania karnego, art. 244 § 1a Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

§ 1b Policja zatrzymuje osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo, o którym mowa w § 1a, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób, zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu) przewiduje nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym²⁰⁶ na okres od roku do lat dziesięciu. Obowiązek lub zakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu. Za nieprzestrzeganie orzeczonych przez sąd zobowiązań grozi kara – w świetle artykułu 244 Kodeksu karnego – pozbawienia wolności do lat trzech.

Do instrumentów cywilnych związanych z przemocą domową należy m. in. eksmisja. Współlokator może wytoczyć powództwo o nakazanie przez sąd eksmisji małżonka, rozwiedzonego małżonka lub innej osoby zamieszkującej wspólnie, jeżeli uniemożliwia ona wspólne zamieszkiwanie swoim rażąco nagannym postępowaniem²⁰⁷. Dodatkową cywilnoprawną podstawą do eksmisji jest przepis artykułu 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którym w przypadku gdy członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania. Sprawa jest wówczas rozpoznawana w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego²⁰⁸ o postępowaniu nieprocesowym. W terminie jednego miesiąca od dnia wpływu wniosku przeprowadzana jest rozprawa. Zapada postanowienie, które staje się wykonalne z chwilą ogłoszenia. Obowiązek opuszczenia mieszkania sprawca wypełnia dobrowolnie bądź z zastosowaniem przepisów o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika²⁰⁹. W przypadku zmiany okoliczności postanowienie może być zmienione lub uchylone.

Nowela do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie znacznie poszerza uprawnienia osób dotkniętych przemocą, gdyż dotyczy ona wszystkich form prawnych korzystania z lokalu (a nie tylko najmu) i nie zależy od tego, czy osoba domagająca się na tej podstawie eksmisji sprawcy przemocy ma tytuł prawny do mieszkania. Eksmitowany może więc zostać także wyłączny właściciel tego lokalu (bez utraty tytułu własności).

---

²⁰⁶ Por. art. 41a Kodeksu karnego.

²⁰⁷ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. 2001 nr 71 poz. 733), art. 13.

²⁰⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43 poz. 296, z późn. zm.).

²⁰⁹ M. Kotomska, Działania samorządu terytorialnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] Zagrożenia i problemy współczesnej rodziny, S. Bębas (red.), Wydawnictwo Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2011, s. 371.

Sprawca przemocy, zachowując status właściciela, zostaje pozbawiony na pewien okres uprawnienia do korzystania ze swojej nieruchomości.

Uregulowania prawne na poziomie obowiązującej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²¹⁰ wskazują główne kierunki przyjętych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych dotyczących przemocy domowej. Do prawidłowej realizacji ustawowych celów za niezbędne uznano uszczegółowienie niektórych zagadnień w aktach wykonawczych. Wydano następujące rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 201, poz. 1334),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2011 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz.U. 2011 nr 27 poz. 138),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz.U. 2011 nr 28 poz. 146),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. 2011 nr 50 poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 81 poz. 448),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 718),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. 2011 nr 209 poz. 1245).

---

²¹⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).

Ponadto obowiązują Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 roku w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”²¹¹ oraz Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 roku dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Nowelizacja ustawy – wynik pięciu lat doświadczeń – należy ocenić jako potrzebną i osadzoną w realnych problemach przemocy domowej na polskim gruncie²¹². Po kilku latach nastąpił czas na osąd i krytykę przepisów nowelizacji.

W dniu 24 sierpnia 2015 roku drogą Obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polski w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uwzględniono zmiany wprowadzone w kodeksach: karnym, postępowania karnego, karnym wykonawczym, karnym skarbowym, w ustawie o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz niektórych ustaw, w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zmiany wynikające z innych przepisów ogłoszonych przed dniem 11 sierpnia 2015 roku. Skala naniesionych modyfikacji z punktu widzenia tematyki dysertacji i przeprowadzonych badań jest mało istotna. W związku z powyższym nie będą one opisane w niniejszej rozprawie.

Ze zjawiskiem przemocy domowej mogą być także powiązane sytuacje regulowane przepisami prawa karnego z Kodeksu karnego oraz prawa cywilnego zawarte głównie w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym²¹³.

Formy przemocy w rodzinie stanowią przedmiotowe znamiona czynów zabronionych penalizowanych przez polskie prawo, nie wszystkie jednak uznawane są za przestępstwo²¹⁴. Zgodnie z obowiązującym Kodeksem karnym przestępstwo to czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy. Istnieją przypadki, w których zachowania człowieka (nawet czyny zabronione) nie są traktowane przez organy ścigania jak przestępstwa, tj., gdy: czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego

---

²¹¹ Więcej o umocowaniach legislacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej przez Policję w rozdziale II. Rola Policji w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, podrozdziale 2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej Policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie.

²¹² F. Ciepły, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Zmiany prawne* [w:] *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie*, J. Maciaszek (red.), Wydawnictwo Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010, s. 34.

²¹³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r.- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59).

²¹⁴ P. Bucoń, *Przemoc w rodzinie w ujęciu prawnokarnym* [w:] *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie*, J. Maciaszek (red.), Wydawca Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010, s. 12.

popelnienia, czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa, społeczna szkodliwość czynu jest znikoma, ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze, oskarżony zmarł, nastąpiło przedawnienie karalności, postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się, sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych, brak skargi uprawnionego oskarżyciela, brak wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej, chyba że ustawa stanowi inaczej, zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie²¹⁵.

W przypadku przestępstw dotyczących przemocy w rodzinie postępowania karne są najczęściej umarzane ze względu na niską szkodliwość społeczną, bądź też ze względu na brak wystarczających dowodów w sprawie. Dowody w postępowaniu karnym to każdy środek służący ustaleniu okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, m. in. zeznania pokrzywdzonego i świadków, wyjaśnienia oskarżonego, opinie biegłych i specjalistów, oględziny, eksperyment procesowy, wywiad środowiskowy, badanie oskarżonego, dokumenty (np. obdukcja lekarska, dokumentacja medyczna), a także nagrania, sms-y, wiadomości e-mailowe, zapisy z komunikatorów społecznościowych²¹⁶. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o popełnionym przestępstwie właściwy organ (prokurator lub policja) zobowiązany jest wydać postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia. Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania lub jego umorzeniu przysługuje, za pośrednictwem prokuratury, zażalenie do sądu.

Przestępstwa związane z problematyką przemocy w rodzinie zawarte są w kilku rozdziałach Kodeksu karnego:

- rozdział XIX Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (art. 148-162),
- rozdział XXIII Przestępstwa przeciwko wolności (art. 189-193),
- rozdział XXV Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-205),
- rozdział XXVI Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (art. 206-211a),
- rozdział XXVII Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej (art. 212-217a),
- rozdział XXX Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (art. 232-247a),
- rozdział XXXV Przestępstwa przeciwko mieniu (art. 278-295).

---

²¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555 z późn. zm.), art. 17 § 1.

²¹⁶ A. Olszewska, Przemoc w rodzinie – prawo karne, ABC zapobiegania przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 10.

Polskie opracowania z dziedziny prawa karnego nie poświęcają należytej uwagi tematyce przemocy domowej, pomimo że jest ona dużym problemem²¹⁷. W kontekście zachowań składających się na przemoc w rodzinie najczęściej wypełniane są znamiona przestępstwa z artykułu 207 Kodeksu karnego, który brzmi: „§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”.

Przestępstwa określone w artykule 207 § 1-3 są ścigane z urzędu. Oznacza to, że organy ścigania otrzymawszy informacje o wystąpieniu przemocy domowej wszczynają i przeprowadzają postępowanie wyjaśniające.

Przedmiotem ochrony przestępstwa z artykułu 207 Kodeksu karnego jest rodzina, jej niezakłócone funkcjonowanie oraz prawidłowe wykonywanie opieki. W zależności od tego jaką formę i natężenie przybiera znęcanie – chronionymi dobrami mogą także stać się życie, zdrowie, nietykalność cielesna, wolność i godność człowieka²¹⁸. Przepis chroni nie tylko osoby z rodziny sprawcy, ale także, w aspekcie prawnym, nienależące do niej. Do najbliższych relacji interpersonalnych odnosi się definicja pojęcia członka rodziny zawarta w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²¹⁹. Celowo składa się z dwóch elementów: definicji osoby najbliższej sformułowanej w art. 115 § 11 Kodeksu karnego²²⁰

---

²¹⁷ J. Bryk, Prawnokarna problematyka przestępstwa znęcania się. Zagadnienia wybrane [w:] Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 15.

²¹⁸ M. Szewczyk, Kodeks karny - część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego, A. Zoll (red.), Kantor Wydawniczy Zamkacze, Zamkacze 1999, s. 610.

²¹⁹ Art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o: 1) członku rodziny — należy przez to rozumieć osobę najbliższą w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą.

²²⁰ Art. 115 § 11. Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

uzupełnionej przez „osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą²²¹”. Jest to wyczerpujące wyliczenie²²².

Katalog zachowań wypełniających zwrot „znęca się psychicznie i fizycznie” jest otwarty. W jego istocie zawiera się znaczna intensywność działań, a także ukierunkowanie na udręczenie osoby pokrzywdzonej²²³. Sąd Najwyższy niejednokrotnie precyzował w swoich orzeczeniach sposób rozumienia tego pojęcia. Przepięstwo znęcania się można popełnić zarówno przez działanie, jak i zaniechanie²²⁴. Czynu przestępczego można dopuścić się tylko umyślnie i z zamiarem bezpośrednim, gdyż istota znęcania się polega na chęci zadania cierpienia pokrzywdzonemu²²⁵. Ponadto istota pojęcia „znęcanie się” na gruncie opisywanego przepisu zawiera w sobie istnienie przewagi sprawcy nad ofiarą. Istniejącej dysproporcji osoba pokrzywdzona nie jest w stanie się przeciwstawić lub może to uczynić w niewielkim stopniu²²⁶.

Czyn ma charakter formalny – do zaistnienia przestępstwa nie jest wymagane spowodowanie jakichkolwiek następstw. Wywołanie skutku, który wykracza poza zakres znamienia znęcania się i wyczerpuje znamiona innego przestępstwa (np. zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, pozbawienie wolności, groźby karalne, znieważenie, naruszenie nietykalności), będzie uzasadniało przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji czynu.

Artykuł 207 § 2 Kodeksu karnego jest typem kwalifikowanym znęcania się ze względu na znamię szczególnego okrucieństwa w zachowaniu sprawcy. Polega przede wszystkim na wyjątkowo drastycznym (niehumanitarnym) sposobie zadawania cierpienia osobie pokrzywdzonej. Przy kwalifikowaniu czynu sprawcy jako szczególnie okrutnego należy mieć na uwadze subiektywny odbiór tego zachowania przez ofiarę, gdyż identyczne zachowanie może być dla jednych szczególnie brutalne, a dla innych nie²²⁷. Dolegliwości ofiary mogą być także zależne od relacji łączącej ją ze sprawcą, np. uderzenia i duszenie osoby w podeszłym wieku, zmuszanie małego dziecka do obcowania płciowego.

---

²²¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180, poz. 1493 z późn. zm.), art. 2 pkt 1.

²²² S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz*, Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 77.

²²³ J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz i orzecznictwo*, Wydawnictwo Librata, Warszawa 2000, s. 395.

²²⁴ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 489.

²²⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 6 sierpnia 1996 r., sygn. WR 102/96, „Prokuratura i Prawo” 1997 r. nr 2, poz. 8.

²²⁶ M. Szewczyk, *Kodeks karny - część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego*, A. Zoll (red.), Kantor Wydawniczy Zamykacze, Zamykacze 1999, s. 613.

²²⁷ J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz i orzecznictwo*, Wydawnictwo Librata, Warszawa 2000, s. 397.

Znamieniem ustawowym decydującym o surowszej karze jest, zgodnie z artykułem 207 § 3 Kodeksu karnego, targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie. Odpowiedzialność karna obejmuje sytuacje, kiedy doszło do usiłowania zamachu samobójczego. Nie ma znaczenia czy sprawca faktycznie doprowadził do śmierci ofiary czy tylko do próby samobójstwa. Ponadto do poniesienia odpowiedzialności wystarczy, że sprawca mógł i powinien to przewidzieć, co wynika z widocznego cierpienia osoby pokrzywdzonej, jej stanu psychicznego oraz intensywności znęcania się²²⁸.

Przepisy prawa cywilnego związane z przemocą w rodzinie dotyczą m. in.:

- warunków zniesienia przez sąd wspólności majątkowej (art. 52),
- warunków orzekania rozvodu (art. 56),
- orzekania o winie rozkładu pożycia małżeńskiego (art. 57),
- rozstrzygania władzy rodzicielskiej, obowiązku ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka w przypadku rozvodu (art. 58 § 1),
- sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania w przypadku rozvodu (art. 58 § 2),
- warunków dokonywania podziału wspólnego majątku (art. 58 § 3),
- warunków żądania od rozwiedzionego małżonka środków na utrzymanie (art. 60),
- możliwości sądowego ustalenia ojcostwa (art. 84),
- ograniczenia władzy rodzicielskiej, gdy dobro dziecka jest zagrożone (art. 109),
- zawieszenia władzy rodzicielskiej (art. 110),
- pozbawienia władzy rodzicielskiej (art. 111),
- obowiązku rodziców do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka (art. 133),
- obowiązku ojca dziecka niebędącego mężem matki pokrycia wydatków związanych z ciążą, porodem i utrzymaniem kobiety przez trzy miesiące w okresie połogu (art. 141)²²⁹.

Z powyższych przykładów wynika, że potencjalna przemoc w rodzinie na gruncie prawa cywilnego ma głównie charakter emocjonalnych krzywd bądź finansowych nadużyć. Przemoc ekonomiczna może przejawiać się poprzez niedopełnienie obowiązku dostarczania środków na utrzymanie rodziny. Zgodnie z możliwościami zarobkowymi i majątkowymi małżonkowie powinni utrzymywać poziom życia wszystkich członków rodziny na równi²³⁰. Także kwestie wspólności majątkowej i alimentacja w patogenicznych środowiskach mogą

---

²²⁸ M. Szwarczyk, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, T. Bojarski (red.), Kodeks karny. Komentarz, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007, s. 784.

²²⁹ H. Wójtowicz, Przemoc w rodzinie – cierpienie w ciszy [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000, s. 238.

²³⁰ A. Olszewska, Przemoc w rodzinie – prawo cywilne, ABC zapobiegania przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 2.

przybierać formę wyłudzeń czy niezaspakajania podstawowych potrzeb materialnych. Natomiast kwestie związane z separacją, rozwodem czy władzą rodzicielską mają wpływ na sferę psychiczną człowieka. Ciągłe stany napięcia oraz liczne czynniki stresogenne przyczyniają się do powstawania problemów na tle emocjonalnym, które potęguje każdy kontakt ze sprawcą przemocy. Traumatyczne wydarzenia doprowadzają do zmian relacji ofiary z otoczeniem. Mogą zniszczyć przywiązanie do rodziny, przyjaźnie, miłość i kontakty społeczne²³¹, a w konsekwencji spowodować stany depresyjne.

Jak widać, budowanie systemu przeciwdziałania przemocy w Polsce ma krótką historię. Na bazie obecnych przepisów prawnych istnieją warunki do budowania skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy. Jednak zauważa się wciąż obszary luk prawnych, które wymagają dodatkowych uregulowań. Oprócz doskonalenia prawa, konieczna jest właściwa współpraca wszystkich instytucji zajmujących się tym problemem, a także skuteczniejsze stosowanie prawa przez te instytucje²³². W budowie systemu pomocy rodzinie najważniejsza jest pomoc, wsparcie i oddziaływania profilaktyczne²³³, a nie działania interwencyjne już po dokonanych aktach przemocy.

---

8. Zapobieganie przemocy w rodzinie – rozwiązania światowe

8.1. Współpraca międzynarodowa

Przemoc towarzyszy cywilizacji od momentu jej powstania, ale dopiero w drugiej połowie XX wieku powstały pierwsze regulacje dotyczące praw człowieka. Współcześnie ochrona tych praw jest przedmiotem wielu międzynarodowych aktów prawnych. Skuteczność ochrony przed przemocą domową przedstawiana w tych dokumentach jest możliwa tylko wówczas, gdy właściwy poziom ochrony gwarantuje także system prawa krajowego²³⁴. Międzynarodowe systemy odgrywają jedynie pomocniczą rolę, stanowią niejako zewnętrzną kontrolę i wsparcie. Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada

---

²³¹ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 116.

²³² M. Kozak, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle znowelizowanych przepisów prawnych* [w:] *Przemoc w małżeństwie i w rodzinie*, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 163.

²³³ M. Kaczmarek, *O modelu polityki wobec rodziny w świetle zmian ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 5/2010, s. 17.

²³⁴ J. Szymańczak, *Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki*, Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, s. 6, <http://www.biurose.sejm.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

Europy, Unia Europejska finansują programy pomocowe zorientowane na zapobieganie przemocy w rodzinie, organizują konferencje i sesje naukowe poświęcone tej tematyce, uchwalają akty prawne i dokumenty mające sprzyjać skutecznemu rozwiązywaniu tego problemu w krajach członkowskich²³⁵.

Przemoc w rodzinie jako problem ogólnospołeczny ujmowany w kontekście łamania praw człowieka znalazł odzwierciedlenie w wielu dokumentach Organizacji Narodów Zjednoczonych. W preambule Karty Narodów Zjednoczonych z 1945 roku sygnatariusze dążą do przywrócenia wiary w podstawowe prawa człowieka, godność i wartości jednostki, równość praw mężczyzn i kobiet. Zapis artykułu 55 popiera poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich ludzi bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku podkreśla, że wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw (art. 1), a każdy człowiek posiada wszystkie prawa i wolności bez względu na jakiegokolwiek różnicę rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu (art. 2). Ponadto każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swej osoby (art. 3), nikogo nie wolno torturować ani karać lub traktować w sposób okrutny, niehumanitarny lub poniżający (art. 5). Zgodnie z Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i Państwa (art. 23). Ponadto każdy obywatel ma prawo i możliwości, bez żadnej dyskryminacji i nieuzasadnionych ograniczeń, dostępu do służby publicznej w swoim kraju na ogólnych zasadach równości (art. 25). Państwa Strony Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku uznają, że należy udzielać jak najszerzej ochrony i pomocy rodzinie jako naturalnej i podstawowej komórce społeczeństwa (art. 10). Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 roku określana jako „Międzynarodowa karta praw kobiet” zakazuje jakiegokolwiek różnicowania, wykluczania lub ograniczania ze względu na płeć, które umniejszają lub unieważniają prawa człowieka i podstawowe wolności kobiet. Głównym założeniem dokumentu jest stwierdzenie, iż obowiązki państwa w zakresie likwidacji dyskryminacji kobiet dotyczą nie tylko sfery publicznej, lecz również prywatnej, w tym pełnej zdolności prawnej oraz równości w małżeństwie i rodzinie (art. 2 i 16). Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 roku chroni osoby niepełnoletnie przed wszelkimi

---

²³⁵ Tamże, s. 5.

formami dyskryminacji lub karania ze względu na pochodzenie, działalność, wyrażane poglądy lub przekonania religijne rodziców, opiekunów prawnych lub członków rodziny (art. 2). Deklaracja Wiedeńska i Program Działań z 1993 roku dotyczy przemocy ze względu na płeć. Podkreśla, iż prawa człowieka dotyczące osób płci żeńskiej są niezbywalną, integralną i niepodzielną częścią powszechnych praw człowieka. Przemoc ze względu na płeć, wszelkie formy molestowania i wykorzystywania seksualnego stoją w sprzeczności z godnością i wartością człowieka. Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 roku wyszczególnia wszelkie rodzaje przemocy (art. 2), prawa kobiet na polu polityki, ekonomii, społecznym, kulturowym, obywatelskim i każdym innym (art. 3). Stwierdza, że przemoc wobec kobiet stanowi pogwałcenie praw i fundamentalnych wolności kobiet, więc każde państwo ma obligatoryjnie potępiać takie zachowania i nie może powoływać się na żaden obyczaj, tradycję lub względy religijne, aby unikać wypełniania swoich obowiązków w zakresie jej wyeliminowania (art. 4). Sygnatariusze Deklaracji Pekinńskiej i Platformy Działania z 1995 roku zobowiązują się do respektowania równości praw i wrodzonej ludzkiej godności kobiet i mężczyzn, prawa do rozwoju, likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet oraz eliminacji przemocy wobec kobiet. Plan Działania to dokument końcowy Konferencji Pekinńskiej, który wskazuje na dwanaście obszarów, które mają kluczowe znaczenie dla walki z dyskryminacją kobiet oraz określa działania, które w ciągu najbliższych lat mają podjąć w tym celu rządy, instytucje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i sektor prywatny.

W wyniku Kongresów Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych przyjęto w 1985 roku rezolucje na temat przemocy w rodzinie (40/36) i podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości odnoszących się do ofiar przestępstw i nadużyć władzy (40/34), w 1990 roku rezolucję domagającą się od państw członkowskich, by w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i poza nim opracowały i realizowały politykę, środki i strategie mające na celu rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie (45/114)²³⁶.

Rada Europy jest międzynarodową organizacją powołaną do osiągnięcia większej jedności między jej członkami, aby chronić i wcielać w życie ideały i zasady stanowiące ich wspólne dziedzictwo oraz aby ułatwić ich postęp ekonomiczny i społeczny (art. 1a Statutu Rady Europy). Realizując tak określony cel organizacja ta zajmuje się przede wszystkim

---

²³⁶ H. Wójtowicz, Przemoc w rodzinie – cierpienie w ciszy [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000, s. 144-145.

promocją i ochroną praw człowieka, demokracji i współpracą państw członkowskich w dziedzinie kultury. Ogólne zapisy dotyczące problematyki praw i wolności zawiera Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²³⁷. Wiele jej postanowień może wiązać się z przemocą domową, np. prawo do życia (art. 2), zakaz tortur (art. 3), prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8), zakaz dyskryminacji (art. 14)²³⁸.

Powstało wiele instrumentów prawnych na szczeblu europejskim dotyczących stricte zagadnienia przemocy domowej. Są to zalecenia i rezolucje Komitetu Ministrów Rady Europy²³⁹ i Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy²⁴⁰.

Rada Europy uruchomiła w listopadzie 2006 roku półtoraroczną kampanię zwiększania świadomości publicznej na temat przemocy domowej poprzez dotarcie do pokolenia Europejczyków, których tolerancja przemocy jest wysoka. Założeniem kampanii jest wykazanie przez władze woli politycznej w realizacji prewencyjnych środków w czterech obszarach tematycznych, tj. prawo i polityka, wsparcie i ochrona ofiar, zbieranie danych, podnoszenie świadomości. Państwom członkowskim zaleca się dokonać oceny krajowego podejścia do przeciwdziałania i walki z przemocą w rodzinie oraz wskazać ewentualne luki, którym należy zaradzić.

W 2011 roku przyjęto i otwarto do podpisu Konwencję Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej²⁴¹, która jako pierwszy akt prawny na szczeblu europejskim całościowo traktuje tytułową problematykę. Dokument wyznacza wiążące prawnie standardy dotyczące przemocy w rodzinie, ochrony osób dotkniętych przemocą i karania osób ją stosujących. Konwencja zobowiązuje do czynnej likwidacji przemocy wobec kobiet (art. 1) poprzez zmianę wzorców społecznych i kulturowych, wykorzenienie uprzedzeń, zwyczajów opartych na stereotypowym modelu

---

²³⁷Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. Urz. 1993 r. nr 61 poz. 284 z późn. zm.).

²³⁸ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz*, Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 40-41.

²³⁹ m. in. Zalecenie nr R (84)4 dotyczące przemocy w rodzinie, Zalecenie nr R (85)11 w sprawie sytuacji ofiary w ramach prawa i postępowania karnego, Zalecenie nr R (87)21 w sprawie pomocy ofiarom i zapobiegania wiktymizacji, Zalecenie nr R (90)2 o środkach społecznych w przypadku przemocy w rodzinie, Zalecenie nr R (91)9 o środkach nagłych w sprawach rodzinnych, Zalecenie nr R (94)14 w sprawie spójnej i zintegrowanej polityki rodzinnej, Zalecenie Rec (2002)5 dotyczące ochrony kobiet przed przemocą, Zalecenie 1778 (2007) w sprawie dzieci będących ofiarami: zniesienie wszelkich form przemocy, wyzysku i wykorzystywania dzieci.

²⁴⁰ m. in. Zalecenie 1450 (2000) dotyczące przemocy wobec kobiet w Europie, Zalecenie 1523 (2001) na temat niewolnictwa w domu, Zalecenie 1545 (2002) na temat kampanii przeciwko handlowi kobietami, Zalecenie 1512 (2006) wzywające do jedności parlamentarnej w zwalczaniu przemocy domowej wobec kobiet.

²⁴¹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, <http://www.conventions.coe.int> [data dostępu: 13.01.2015].

roli kobiet i mężczyzn (art. 12 pkt 1 i 5). Autorzy konwencji chcą tym sposobem pozbyć się zwyczajów, które skazują kobiety na przemoc, obrzezanie, przymusowe małżeństwa czy honorowe samobójstwa. W Polsce szczególnej krytyce podlega fakt oparcia dokumentu na feministycznej ideologii *gender* oraz wymuszenie, na państwie przyjmującym konwencję, zmianę definicję płci z biologicznej na tzw. płęć społeczno-kulturową. Posłowie argumentują wprowadzenie radykalnych zmian powstaniem dysonansu z tradycyjnymi wartościami chronionymi przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej – małżeństwem i rodziną. Polska podpisała konwencję w grudniu 2012 roku²⁴², a ratyfikowała w kwietniu 2015 roku.

Głównym wymiarem zainteresowania Unii Europejskiej są działania o charakterze ekonomicznym, a nie społecznym. Kwestia przemocy domowej nie stanowi przedmiotu współpracy, ale nie jest to temat obcy Wspólnocie. W 1997 roku Parlament Europejski zainicjował działania promujące politykę „zero tolerancji dla przemocy domowej”. Na początku 1999 roku Komisja Europejska uruchomiła ogólnoeuropejską kampanię przeciwko przemocy domowej. Te inicjatywy spowodowały wzrost świadomości społecznej rozumienia problemu, co w konsekwencji spowodowało zwiększenie liczby zgłoszeń aktów przemocy w rodzinie. Mimo to problem nie zniknął, a powstała tendencja do ukrywania przemocy domowej za zamkniętymi drzwiami, co uniemożliwiało przeprowadzenie otwartej debaty. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000 roku zapewnia o nienaruszalności, ochronie i poszanowaniu godności osobistej (art. 1), o poszanowaniu ludzkiej integralności fizycznej i psychicznej (art. 3). Uznaje zakaz stosowania tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 4), zakaz handlu ludźmi (art. 5), prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 6), a także zakaz dyskryminacji, w tym ze względu na płęć (art. 21). Jednym z nielicznych aktów prawnych zawierającym regulacje odnoszące się do zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie jest Decyzja Ramowa Rady Europy w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym z 2001 roku przyjęta przez Radę Unii Europejskiej. Zapisy w dokumencie nawiązują m. in. do potrzeb prowadzenia odpowiednich szkoleń osób mających kontakt z ofiarami ze względu na fachową pomoc oraz niezakłóconą realizację celów postępowania.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet z 2005 roku wzywa państwa

---

²⁴² P. Kościński, Rząd ratyfikuje wreszcie konwencję o zapobieganiu przemocy wobec kobiet? „Jeszcze w lutym”, Gazeta Wyborcza, <http://wyborcza.pl> [data dostępu: 14.01.2015].

członkowskie do stworzenia programów partnerskich pomiędzy organami egzekwującymi prawo, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami udzielającymi schronienia ofiarom oraz do zintensyfikowania ich współpracy w celu zagwarantowania efektywnego wdrażania przepisów prawnych mających na celu zwalczanie przemocy mężczyzn wobec kobiet oraz do uwrażliwienia urzędników wszystkich szczebli na te kwestie. Ponadto zaleca się podjęcie odpowiednich działań zapewniających ofiarom przemocy lepszą ochronę i wsparcie oraz opracowywanie programów informacyjnych, podnoszących świadomość społeczną w zakresie przemocy domowej. Kolejny dokument, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 2009 roku w sprawie eliminacji przemocy wobec kobiet, stanowczo wzywa państwa członkowskie do poprawienia przepisów prawa krajowego i strategii politycznych w zakresie zwalczania wszelkich form przemocy wobec kobiet. Zaleca organizację konferencji wysokiego szczebla z udziałem przedstawicieli organów politycznych, społeczeństwa obywatelskiego, organizacji społecznych i instytucji, mającej na celu włączenie się do procesu opracowywania bardziej spójnych strategii politycznych odnoszących się do wszelkich form przemocy wobec kobiet. Zgodnie z rezolucją należy podjąć działania ukierunkowane na przyczyny przemocy wobec kobiet, obejmujące środki prewencyjne, kampanie uświadamiające i uwrażliwiające społeczeństwo na ten problem.

Decyzją Rady Unii Europejskiej w 2001 roku ustanowiono Europejską Sieć Prewencji Kryminalnej. Akt ten utracił moc po ośmiu latach, z chwilą wejścia w życie nowej Decyzji ustanawiającej Europejską Sieć Zapobiegania Przemocy [European Crime Prevention Network – EUCPN] z siedzibą w Brukseli²⁴³. Celem utworzenia Sieci jest rozwój różnych aspektów zapobiegania przestępczości na poziomie Unii Europejskiej oraz wsparcie działań z zakresu zapobiegania przestępczości na poziomie krajowym i lokalnym. Do zadań realizowanych przez Sieć należy między innymi: ułatwianie współpracy, wymiany informacji między podmiotami zajmującymi się zapobieganiem przestępczości; zbieranie i przekazywanie informacji, w tym dobrych praktyk w zakresie prowadzonych działań w dziedzinie zapobiegania przestępczości; organizowanie konferencji, a w szczególności dorocznej konferencji dotyczącej dobrych praktyk. Realizacja celów oraz szerokie rozpowszechnianie rezultatów jej działań odbywa się poprzez interdyscyplinarne podejście. Sieć utrzymuje za pośrednictwem przedstawicieli i punktów kontaktowych ścisły związek z organami zapobiegania przestępczości, lokalnymi władzami, instytucjami

---

²⁴³European Crime Prevention Network, www.eucpn.org [data dostępu: 14.01.2015].

i społeczeństwem²⁴⁴. Polska uczestniczy w pracach EUCPN poprzez krajowego przedstawiciela od dnia przystąpienia do Unii Europejskiej, tj. 1 maja 2004 roku. W celu zapewnienia sprawnej wymiany informacji i koordynacji działań z każdej Komendy Wojewódzkiej Policji [KWP], KSP i szkół policji wyznaczono koordynatora ds. kontaktów z przedstawicielem Polski w EUCPN²⁴⁵.

Podstawowym narzędziem przeciwdziałania przemocy domowej na szczeblu Unii Europejskiej jest program Daphne. W maju 1997 Komisja Europejska rozpoczęła inicjatywę Daphne mającą na celu promowanie działań zwalczających przemoc wobec dzieci, osób młodych oraz kobiet. Był to jednoroczny plan finansowania projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe krajów członkowskich. Środki przeznaczone były na prowadzenie wspólnych badań, zbieranie danych, analizowanie, wymianę informacji, podnoszenie świadomości i kampanie informacyjne, określanie dobrej praktyki oraz współpracę, szkolenia, bezpośrednie działania pomagające ofiarom przemocy, a także stworzenie politycznych narzędzi, m. in. wytycznych i protokołów²⁴⁶. Na skutek powodzenia przedsięwzięcia prace rozpoczęte przez inicjatywę były kontynuowane przez program Daphne 2000-2003. Komisja Europejska zaproponowała przedłużenie działań. Jako kontynuacja projektu Daphne Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej ustanowiły kolejną edycję programu – Daphne II na lata 2004-2008, a w połowie 2007 roku rozpoczęły wdrażanie programu „Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III” na lata 2007-2013²⁴⁷. Budżet programu był sukcesywnie powiększany, od niespełna dziesięć milionów euro na inicjatywę Daphne, przez dwadzieścia i pięćdziesiąt milionów euro (odpowiednio w Daphne i Daphne II) do ponad 115 milionów euro w Daphne III. Wszystkie kolejne projekty związane z przemocą w rodzinie były coraz bardziej ukierunkowane i praktyczne, proporcjonalne do zapotrzebowania i kompetencji organizacji niosących pomoc i otrzymujących wsparcie. Do adresatów należały grupy dotknięte i zagrożone przemocą, a także osoby zajmujące się tym zjawiskiem, np. pracownicy socjalni, oświaty, wymiaru sprawiedliwości, policja, Straż Graniczna, władze na szczeblu lokalnym i krajowym, organizacje pozarządowe, wspólnoty

---

²⁴⁴Decyzja Rady 2009/902/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. ustanawiająca Europejską Sieć Zapobiegania Przemocy (ESZP) i uchylająca decyzję 2001/427/WSiSW (Dz. Urz. Unii Europejskiej 2009 nr L 321/44).

²⁴⁵ B. Hołyst, *Policja na świecie*, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2011, s. 1053.

²⁴⁶ Historia Daphne 1997-2003 – Europa przeciw przemocy wobec dzieci i kobiet, Komisja Europejska, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2005, s. 6.

²⁴⁷ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010, s. 31-32.

wyznaniowe²⁴⁸. Ogólnym celem programów było przyczynienie się do ochrony grupy docelowej przed wszelkimi formami przemocy oraz osiągnięcie wysokiego poziomu ochrony zdrowia, dobrobytu i spójności społecznej²⁴⁹. Wspieranie organizacji udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą domową odbywało się przez konkretne działania m. in. organizowanie kampanii, studia i prace naukowe, badania opinii publicznej, gromadzenie, opracowywanie i podawanie do publicznej wiadomości danych.

Europejski Fundusz Społeczny finansuje projekty, w które zaangażowane są kraje Wspólnoty, np. Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013. Jednym z jego zamierzeń był wzrost poziomu spójności społecznej. Wskazano, że zmniejszenie skali przemocy realizowane może zostać poprzez upowszechnienie programów wspierających integrację i dialog społeczny, inicjowanie działań pomiędzy partnerami społecznymi i gospodarczymi, podnoszenie kwalifikacji pracowników administracji społecznej, służb wymiaru sprawiedliwości, oświaty, służby zdrowia, pracowników trzeciego sektora oraz wzrost liczby eksperckich działań diagnostycznych. W ramach Priorytetu VII – Promocja Integracji Społecznej przewidziano rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie oraz podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej przez regionalne ośrodki polityki społecznej [ROPS].

8.2. Przykłady zagranicznych rozwiązań instytucjonalnych i prawnych

Problematyka bezpieczeństwa publicznego jest przedmiotem dyskusji w społecznościach, gdyż stanowi jedną z podstawowych potrzeb każdego człowieka. W państwowych strukturach funkcjonują instytucje odpowiedzialne za to bezpieczeństwo i zaangażowane w jego utrzymanie, zazwyczaj są to prewencyjne służby policyjne²⁵⁰.

Od początków swojej działalności policja służy do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ukształtował się model działania polegający na walce z poważną przestępczością, pozostawiający na uboczu sprawy społeczności lokalnych. Pojęcie odpowiedzialności funkcjonariuszy przed obywatelami nie istniało. Obecnie, w czasach telekomunikacyjnego rozwoju, nastąpiło przejście do modelu

---

²⁴⁸ Decision No 779/2007/EC of the European Parliament and of the Council of 20 June 2007 establishing for the period 2007-2013 a specific programme to prevent and combat violence against children, young people and women and to protect victims and groups at risk (Daphne III programme) as a part of the General Programme 'Fundamental Rights and Justice', Official Journal of the European Union 2007 No L 173/19, art. 6, <http://eur-lex.europa.eu> [data dostępu: 14.01.2015].

²⁴⁹ Tamże, art. 2.

²⁵⁰ A. Misiuk, A. Letkiewicz, M. Sokołowski, *Policje Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Akademickie Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 175.

„policji na telefon”²⁵¹. Podejmowanie interwencji „po fakcie” jest jedynie doraźną pomocą, a nie ma wpływu na zapobieganie przestępczości czy poprawę stosunków z obywatelami. W literaturze wyróżniany jest jeszcze jeden model, polegający na prewencyjnych działaniach policyjnych podejmowanych w ścisłej współpracy ze społeczeństwem. Profilaktyka przestępczości to działalność zmierzająca do eliminacji tego zjawiska lub jego skutków²⁵² poprzez ograniczenie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstw czy oddziaływanie na potencjalnego sprawcę oraz wszystkich obywateli²⁵³. Przyczyny niepraworządności bardzo silnie są powiązane ze środowiskiem, w którym występuje przestępczość. Dlatego zapobieganie problemom kryminalnym najlepiej przeprowadzać w lokalnych społecznościach²⁵⁴. Skuteczne działania policji opierają się na pozyskanych, niejednokrotnie od obywateli, informacjach. Lokalne społeczności najlepiej znają zdarzenia, miejsca i osoby stanowiące źródło realnego zagrożenia.

Wsluchanie się w obywatelskie głosy było podstawą powstania współczesnej filozofii działania policji – *community (oriented) policing* [COP]²⁵⁵. Koncepcja opiera się na założeniu, że poprawa bezpieczeństwa, skuteczne przeciwdziałania przestępczości, prewencja zachowań antyspołecznych wymaga ścisłej współpracy między policją a lokalną społecznością. COP uznano za jedyny alternatywny sposób zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Policjant staje się nie tylko urzędnikiem państwowym, ale przede wszystkim członkiem społeczności, wśród której pełni służbę. Wypełniane w tym zakresie obowiązki przyczyniają się do budowy wzajemnego zaufania i podniesienia wiary w praworządność.

Tabela 2 wskazuje, że efektywna współpraca ze społeczeństwem powoduje konkretne profity i możliwości podejmowania działań zorientowanych na rozwiązywanie problemów.

---

²⁵¹ G. L. Kelling, C. M. Coles, Wybite szyby. Jak zwalczyć przestępczość i przywrócić ład w najbliższym otoczeniu, przeł. B. Ludwiczak, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2000, s. 85.

²⁵² J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, Kryminologia, Gdańsk 1999, s. 459.

²⁵³ J. Czapska, Społeczności lokalne w zapobieganiu przestępczości, Warszawa-Kraków 1997, s. 23.

²⁵⁴ A. Urban, Profilaktyczna działalność Policji i jej wpływ na bezpieczeństwo społeczności lokalnych [w:] Samorząd a policja. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego, A. Szymaniak (red.), Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2007, s. 116.

²⁵⁵ A. Verhage, P. Ponsaers, Community policing as a police strategy: effects and future outlook, EUCPN Thematic Paper No. 3, European Crime Prevention Network, Brussels 2012, s. 4, <http://eucpn.org> [data dostępu: 09.01.2015].

Tabela 2. Zalety wdrożenia filozofii *community (oriented) policing*

Korzyści dla społeczeństwa	Korzyści dla społeczeństwa i policji	Korzyści dla policji
Ułatwiony kontakt z policjantami	Poprawa relacji policji z obywatelami	Poprawa rozpoznania przestępczości w środowiskach lokalnych
Ochrona społeczności lokalnych	Poprawa komunikacji społecznej poprzez wymianę informacji w ramach pracy zespołowej	Znajomość prawdziwego oblicza lokalnych problemów
Zrozumienie pracy i procedur postępowania policji	Rozpoznanie czynników społecznych, na które policja ma niewielki wpływ	Bardziej przejrzyste rezultaty pracy policji
Usprawnienie i efektywność pracy policji, np. szybsze ustalenie przestępców	Koncentracja na czynnikach społecznych powodujących zachowania niezgodne z prawem	Podniesienie autorytetu policji w społeczeństwie
Udział w decyzjach dotyczących kierunku pracy policji	Społeczne zaangażowanie - więcej problemów rozwiązywanych ze społecznościami	Wzrost zaufania do policji
Rozszerzenie działań prewencyjnych o problemy jakości życia i poczucia zagrożenia obywateli	Adekwatność i rzetelność działań policji – zgodność z oczekiwaniami obywateli	Zmniejszenie wrogiego nastawienia do policji
Zmniejszenie dystansu i obawy przed policjantami	Podawanie do publicznej wiadomości informacji o zagrożeniach i podejmowanych działaniach	Kształcenie - uczestnictwo w szkoleniach

Opracowanie własne na podstawie: C. G. Nicholl, *Community policing, Community Justice, Restorative Justice*, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Service, Washington 1999, s. 25 oraz M. Leszczyński (red.), *Bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 160-161.

Koncepcja policji środowiskowej może być realizowana z wykorzystaniem czterech podstawowych strategii: kontaktu z obywatelem, konsultacji z lokalnymi społecznościami, aktywizacji społeczności, szerokiego podejścia do rozwiązywania problemów. Pierwsza strategia polega na przekonaniu obywateli, przez należyłą postawę policjantów, o potrzebie współpracy z policją celem skutecznego zwalczania przestępczości. Ważną kwestią przy tym jest dążenie odpowiednich policjantów do osobistego poznawania ludzi zamieszkujących ich obszar działania. Kolejną strategią są regularne spotkania z lokalną wspólnotą i organizacjami społecznymi celem budowy partnerstwa i wspólnego rozwiązywania problemów. Trzecia strategia polega na organizowaniu społeczności w taki sposób, aby pomagała w kontrolowaniu bezpieczeństwa lokalnego. Pomoc może przybierać

formę dostarczania informacji dotyczących naruszeń prawa, dobrowolnym włączaniu się w kampanie na rzecz bezpieczeństwa, wsparciu finansowym czy sprzętowym przedsięwzięć popularyzujących bezpieczeństwo. Działania takie prowadzą do sprawowania nieformalnej kontroli społecznej, co ma większe możliwości wywierania wpływu na zachowania jednostek niż policja przez egzekwowanie prawa. Ostatnia strategia zakłada eliminację przyczyn występowania negatywnych zjawisk poprzez wdrożenie działań zapobiegawczych opartych na dokładnej analizie okoliczności zdarzenia²⁵⁶.

Filozofia COP bądź jej elementy przyjęły się w drugiej połowie XX wieku w wielu krajach. Dzięki jej wdrożeniu zauważono zmniejszenie przestępczości i podniesienie poziomu bezpieczeństwa. Sposoby docierania do społeczności lokalnych nie są realizowane według szablonu, a w dużej mierze zależą od charakterystyki danego państwa czy regionu świata. Rozpatrując warunki europejskie to największe zaangażowanie społeczeństwa w działalność porządkową odnotowuje się w Danii i Szwecji. Policja duńska realizuje założenia COP przez organizację dzielnicowych posterunków stanowiących bazę rozwiązywania problemów oraz wiele wspólnych działań ze społeczeństwem. Wyznaczono funkcjonariuszy do zadań edukacyjnych, mających na celu poprawę stosunków z młodymi ludźmi. Organizowane są także spotkania szkół, pracowników opieki społecznej i policji. W Szwecji założono mini posterunki, które są, w ocenie Narodowego Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, miejscem zachęcającym do odwiedzin, gdzie mieszkańcy rozmawiają z policjantami o swoich strapieniach, np. problem alkoholu w domu²⁵⁷. COP w Irlandii jest wynikiem przekształcenia żandarmerii pod wpływem kultury. Postępująca urbanizacja i wysoki odsetek młodych ludzi w społeczeństwie przyczyniły się do zmiany charakteru dzielnic w miejsca, w których żyje się lepiej i bezpieczniej. W Polsce w ostatnich latach odnotowano pewne tendencje w kierunku tworzenia lokalnych sił policyjnych do załatwiania codziennych spraw. Jednak scentralizowana organizacja policji, kulturowa percepcja jej działań i roli, prawne ograniczenia tej formacji oraz liczne czynniki związane z tradycją stoją na przeszkodzie rozwojowi filozofii COP. Przyczyn tego stanu można dopatrywać się w niechęci społeczeństwa do policji spowodowanej częstym używaniem jej siły przeciw społeczeństwu przez władze komunistyczne²⁵⁸.

---

²⁵⁶ A. Misiuk, A. Letkiewicz, M. Sokołowski, *Policje Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Akademickie Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 176-177.

²⁵⁷ B. Hołyst, *Policja na świecie*, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2011, s. 162.

²⁵⁸ B. Hołyst, *Policja na świecie*, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2011, s. 163.

Wykorzystanie koncepcji policji środowiskowej w prewencji przemocy w rodzinie mogłoby przynieść bardzo korzystne rezultaty. Przed podjęciem jakichkolwiek działań, zagadnienie to wymaga jednak na gruncie polskim rzetelnej diagnozy.

Modelowe rozwiązania prawne w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej reguluje austriacka ustawa o ochronie przed przemocą w rodzinie (*Gewaltschutzgesetz*) obowiązująca od dnia 1 maja 1997 roku²⁵⁹. Dokument stanowi, iż przemoc domowa jest kwestią bezpieczeństwa publicznego²⁶⁰, a nie wyłącznie problemem wewnątrzrodzinnym. Model austriacki zakłada interdyscyplinarne podejście w kwestii pomocy ofiarom przez równoczesne zaangażowanie policji, organizacji pozarządowych oraz wymiaru sprawiedliwości. Współpracę koordynuje Rada ds. Zapobiegania Przepięstwowm funkcjonująca przy Ministrze Spraw Wewnętrznych²⁶¹. Bezwarunkowe potępienie dla sprawcy demonstrowane jest przez nakaz natychmiastowego opuszczenia domu i jego najbliższego otoczenia przez sprawcę spowodowanego zagrożenia. Jest to zadanie policji w przypadku podjęcia interwencji wobec rodziny, w której dochodzi do aktów przemocy. Policyjny nakaz wydawany jest z urzędu (bez wniosku ofiary, czasami wręcz wbrew jej woli) na okres czternastu dni²⁶². Funkcjonariusz policji ma obowiązek w ciągu trzech pierwszych dni sprawdzić co najmniej raz przestrzeganie zastosowanego środka, a w ciągu dwudziestu czterech godzin informuje o fakcie instytucje zajmujące się udzielaniem wsparcia ofiarom przemocy domowej²⁶³. Ustawa wprowadziła nowe rozwiązanie dotyczące ochrony danych osobowych. Według prawa policja może udostępniać dane osobowe organizacjom zajmującym się pomocą dla ofiar przemocy. Po interwencji domowej poinformowane organizacje niezwłocznie, nie czekając na inicjatywę osób dotkniętych przemocą, nawiązują kontakt z rodziną, by udzielić odpowiedniej pomocy prawnej i psychologicznej. Osoba zagrożona przemocą może wówczas złożyć w sądzie wniosek o wydanie tymczasowego nakazu opuszczenia domu i zakazu przebywania sprawcy w określonych miejscach. Policyjna dokumentacja z podjętych czynności przekazywana jest sądowi. Nakaz przedłużany jest o cztery tygodnie, aby osoba pokrzywdzona nie pozostała bez ochrony przed wydaniem orzeczenia sądowego. Sądowy nakaz zastępuje policyjny i obowiązuje kolejne trzy miesiące. Termin może zostać przedłużony, gdy ofiara zdecyduje

---

²⁵⁹ Frauenangelegenheiten und Gleichstellung, Bundeskanzleramt, <http://www.bka.gv.at> [data dostępu: 09.01.2015].

²⁶⁰ S. Spurek, Austria – model do poprawy, „Niebieska Linia” nr 2/2008, s. 13.

²⁶¹ S. Spurek, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz, Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 54.

²⁶² Tamże, s. 53.

²⁶³ S. Spurek, Nie zbliżaj się!, „Niebieska Linia” nr 6/2007, s. 23.

się wszcząć postępowanie (np. w sprawie o rozwód, podział majątku, eksmisję sprawcy). Postanowienie sądu może zawierać także inne ograniczenia, np. zakaz przebywania przez sprawcę w określonych miejscach, zakaz kontaktów telefonicznych czy e-mailowych²⁶⁴. Naruszenie ustanowionych decyzji powoduje nałożenie na sprawcę kary grzywny lub tymczasowego aresztu. Osoba stosująca przemoc ma jedynie prawo do zabrania z lokalu mieszkalnego swoich osobistych rzeczy, co odbywa się zawsze w obecności policjantów²⁶⁵. Wobec sprawców przewidziano prawną możliwość lub nakaz (na mocy postanowienia sądu) uczestnictwa w sesjach dotyczących ich negatywnych zachowań. Szkolenia odbywają się w formie co najmniej trzydziestu dwóch cotygodniowych sesji prowadzonych przez pary trenerów (kobietę i mężczyznę).

Austriacka ustawa miała z założenia posłużyć jako wzór przy opracowywaniu projektu polskiej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁶⁶.

Hiszpania posiada rozbudowane ramy prawne odnoszące się do przemocy w rodzinie. Utworzone ramy prawne oraz wysiłki włożone w podnoszenie świadomości społecznej spowodowały zwiększenie liczby zgłoszonych i ściganych przypadków przemocy w rodzinie. Przemoc domowa w Hiszpanii została zakwalifikowana w 1999 roku jako odrębne przestępstwo. Od 2004 roku obowiązuje ustawa o działaniach na rzecz całkowitej ochrony przed przemocą za względu na płeć. Sąd może wobec sprawcy wydać nakaz obowiązkowego opuszczenia miejsca zamieszkania, zakaz powrotu do mieszkania oraz zakaz zbliżania się do miejsca zamieszkania, pracy czy każdego innego, w którym przebywa osoba chroniona. Przy czym decyzją sądu zostaje określona minimalna odległość, która musi dzielić oskarżonego i ofiarę. Jej przekroczenie grozi sankcją karną²⁶⁷. Akty przemocy popełniane w rodzinie stanowią przestępstwa kwalifikowane. Jest to okoliczność obciążająca sprawcę i pociąga za sobą surowszą karę aniżeli inne formy przemocy uwzględnione w Kodeksie karnym. Hiszpańskie prawo stanowi, że w przypadku przemocy wobec kobiety, której świadkami są dzieci jest ona zobowiązana zeznawać pod groźbą odpowiedzialności karnej²⁶⁸.

---

²⁶⁴ R. Logar, The Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases, Expert Group Meeting organized by UN Division for the Advancement of Women, 17-20 May 2005, Vienna, Austria, s. 9.

²⁶⁵ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010, s. 33-34.

²⁶⁶ S. Spurek, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz, Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 52.

²⁶⁷ S. Spurek, Nie zbliżaj się!, „Niebieska Linia” nr 6/2007, s. 23-24.

²⁶⁸ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010, s. 37-38.

Wysoka liczba przypadków przemocy domowej, głównie wobec kobiet i niejednokrotnie zakończonych śmiercią ofiary oraz konieczność realizacji przyjętych przepisów spowodowały wdrożenie w 2007 roku Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (system VdG)²⁶⁹, który może służyć za przykład innym państwom. System oparty jest o elektroniczny obieg informacji o ofiarach i sprawcach przemocy domowej. Uprawnione służby²⁷⁰ gromadzą w nim kompleksowe dane o każdym akcie przemocy tworząc tym samym prewencyjną bazę informacyjną, umożliwiającą podniesienie poziomu bezpieczeństwa ofiar przemocy. System składa się z dwóch narzędzi: kwestionariusza VPR służącego ocenie ryzyka w przypadku wystąpienia nowego bądź kolejnego aktu przemocy i kwestionariusza VPER do okresowego szacowania ewolucji ryzyka – monitorowania rozwoju sytuacji przemocowej. Szacowanie ryzyka polega na określeniu stopnia zagrożenia bezpieczeństwa ofiary (niski, średni, wysoki, ekstremalnie wysoki), którym przypisane są stosowne zadania ze strony odpowiednich służb. W 2010 roku wprowadzono do systemu narzędzie do prognozowania stanu zagrożenia ofiary – EPER. Polega on na wytwarzaniu i wysyłaniu automatycznych alertów/alarmów powiadamiających jednostki policji o rejestrowanych sytuacjach krytycznych, o opóźnieniach w skompletowaniu nowych ocen ryzyka lub też o innych istotnych okolicznościach wykrytych przez system VdG. Kolejnym instrumentem ochrony bezpieczeństwa ofiary przed osobą stosującą przemoc jest elektroniczny system GPS. Nadzór funkcjonuje na mocy sądowego orzeczenia o zakazie zbliżania się sprawcy do ofiary, ale również prewencyjnie – podczas prowadzonego postępowania. Polega na monitorowaniu miejsca pobytu sprawcy dzięki specjalnym urządzeniom, tj. nadajnik i bransoletka dla sprawcy i aparat odczytujący sygnał dla ofiary. W przypadku zbliżenia się sprawcy do ofiary, na odległość mniejszą niż dopuszczalna określona przez sąd, uruchamia się alarm i podejmowane są dalsze czynności. Dzięki wdrożeniu systemu VdG powstała platforma skutecznej komunikacji, a także fundament do przygotowywania raportów, analiz, statystyk oraz strategii rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie, co znacznie usprawnia działalność w zakresie omawianej problematyki.

Niemieckie Ministerstwo ds. Rodziny, Emerytów, Kobiet oraz Dzieci (*Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend*) stworzyło w 1999 roku

---

²⁶⁹ M. Kordaczuk-Wąs, M. Putka, Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy w Rodzinie – doświadczenia hiszpańskie, Warszawa 2011/2012, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 04.01.2015].

²⁷⁰ Początkowo koordynacja należała jedynie do Policji, sądu i prokuratury, z czasem do partnerstwa dołączyła służba więzienna i inne instytucje z systemu pomocy społecznej. Dostęp do baz danych posiadają jedynie certyfikowani użytkownicy wyłącznie w zakresie niezbędnym do wykonywanej pracy.

rządowy plan celem zwiększenia systemu ochrony dla ofiar przemocy. Uznano, iż to nie osoba dotknięta przemocą powinna zmienić swoje miejsce pobytu, ale to oprawca powinien być izolowany poprzez wymuszenie opuszczenia mieszkania zajmowanego wraz z ofiarą. Elementem nowej strategii władz niemieckich było wprowadzenie w 2002 roku ustawy o przeciwdziałaniu przemocy (*Gewaltschutzgesetz*) oraz nowelizacja dotychczasowej ustawy o Policji²⁷¹.

W berlińskiej policji pracują specjalnie przeszkoleni na temat przemocy w rodzinie funkcjonariusze. W przypadku zaistnienia przemocy domowej policja może usunąć z mieszkania osobę stosującą przemoc²⁷². Jeśli policja zakłada, że może nastąpić niebezpieczny atak, lub że atak taki już nastąpił, to jeszcze w mieszkaniu sprawcy policja może zabrać mu klucze i usunąć z mieszkania (do czternastu dni). W takim wypadku należy w sądzie rodzinnym złożyć wniosek o przyznanie prawa do mieszkania. Policja ma także możliwość tymczasowego zatrzymania sprawcy, jeśli w inny sposób nie można zapobiec niebezpieczeństwu. Osoba dotknięta przemocą, na prośbę, jest powiadamiana o zwolnieniu sprawcy z aresztu²⁷³.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy została pomyślana jako cywilny środek ochrony przed przemocą oraz stalkingiem. Przyznane sądom cywilnym środki prawne mogą być stosowane prewencyjnie, tj. w sytuacji istnienia zagrożenia naruszenia wolności osoby, jej nietykalności cielesnej, czy też pogorszenia jej stanu zdrowia. W określonych przypadkach sąd wydaje zakazy: wchodzenia do mieszkania osoby pokrzywdzonej, przebywania w określonym otoczeniu wokół mieszkania, odwiedzania miejsc jej przebywania oraz nawiązywania z nią kontaktów, o których informowana jest policja. Niestosowanie się sprawcy do tych zarządzeń grozi karą. Ponadto wydawany jest nakaz sądowy dotyczący przekazania wspólnie użytkowanego mieszkania do wyłącznej dyspozycji ofiary przemocy, przy czym długość obowiązywania decyzji uzależniona jest od stosunku własności lokalu. W przypadku gdy wyłącznym właścicielem jest osoba pokrzywdzona, nakaz opuszczenia mieszkania jest bezterminowy. Jeżeli natomiast prawo własności przysługuje sprawcy, sąd może nakazać mu opuszczenie lokalu na okres najwyżej sześć miesięcy. Ze względu na ochronę praw sprawcy, wszystkie inne obowiązki i nakazy na niego nakładane są ograniczone w czasie. Najdłuższy okres stosowania tych środków

---

²⁷¹ K. Riegel, Efektywne zwalczanie przemocy domowej w Niemczech? - Ustawa o ochronie przed przemocą, <http://www.hfhrpol.waw.pl> [data dostępu: 10.01.2015].

²⁷² Mehr Schutz bei häuslicher Gewalt. Informationen zum Gewaltschutzgesetz, BIG Koordinierung, Berlin 2010 s. 9, <http://www.big-berlin.info> [data dostępu: 10.01.2015].

²⁷³ Ihr Recht bei häuslicher Gewalt. Polizeiliche, strafrechtliche und zivilrechtliche Möglichkeiten des Schutzes, BIG Koordinierung, Berlin 2012, s. 6, <http://www.big-berlin.info> [data dostępu: 10.01.2015].

wynosi sześć miesięcy, przy czym istnieje możliwość jednokrotnego ich przedłużenia o kolejne sześć miesięcy. Istnieje także ewentualność ukarania sprawcy karą grzywny lub pozbawienia wolności do jednego roku jeśli nie stosuje się on do poleceń wydanych w jego sprawie przez sąd²⁷⁴. Dla zapewnienia skuteczności działań konieczne jest szybkie rozpatrywanie spraw. Szacuje się, iż ponad połowa wniosków jest rozpatrywanych przez sąd cywilny w postępowaniu przyspieszonym, a średni czas tego postępowania wynosi 4,5 dnia. W przypadku otwarcia głównego postępowania, zwykle trwa ono od tygodnia do miesiąca²⁷⁵.

Początki struktury prawnej dotyczącej przemocy domowej w Wielkiej Brytanii sięgają połowy lat siedemdziesiątych, kiedy to rząd brytyjski wydał ustawę *Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act (1976)*. Ze względu na liczne niedociągnięcia, np. brak regulacji prawnych chroniących ofiary przed dalszymi krzywdami, podjęto dalsze działania legislacyjne. Wprowadzono ustawę o prawie rodzinnym (*Family Law Act, 1996*) oraz ustawę o ochronie przed prześladowaniem (*Protection from Harassment Act, 1997*). Następnie przeprowadzono szereg badań i inicjatyw społecznych, w wyniku których uchwalono najbardziej istotny dokument dotyczący tego zagadnienia - ustawę o przemocy domowej, przestępczości i ofiarach przestępstw (*Domestic Violence, Crime and Victims Act, 2004*)²⁷⁶. Uzupełniono największą lukę prawną poprzez utworzenie *Commissioner for Victims and Witnesses* celem promowania interesów ofiar oraz upowszechniania dobrych praktyk w zakresie traktowania osób pokrzywdzonych²⁷⁷. Osoba dotknięta przemocą domową ma prawo do opieki prawnej. W ramach prawa karnego sprawca przestępstwa jest ścigany przez policję i Urząd Ścigania Publicznego/Koronną Służbę Prokuratorską. Jeśli na miejscu interwencji istnieją podstawy do aresztowania, policjanci działają bez pytania o zgodę czy domagania się wcześniejszych zeznań ofiary. Takie postępowanie może powstrzymać od kolejnego ataku oraz pokazać, że policja poważnie traktuje przemoc domową. Zanim sprawca zostanie osądzony może zostać przetrzymany do dwudziestu czterech godzin (trzydziestu sześciu godzin podczas weekendów). Następnie policja kontaktuje się z Urzędem Ścigania Publicznego, który po postawieniu zarzutów wymaga dostarczenia dowodów. W przypadku wycofania przez ofiarę oskarżenia, zostaje ona

---

²⁷⁴ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010, s. 38-39.

²⁷⁵ K. Riegel, Efektywne zwalczanie przemocy domowej w Niemczech? - Ustawa o ochronie przed przemocą, <http://www.hfhrpol.waw.pl> [data dostępu: 10.01.2015].

²⁷⁶ A. Musgrove, N. Groves, The Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004: Relevant or 'Removed' Legislation?, *Journal of Social Welfare and Family Law*, Vol.29, Nos. 3-4, s. 234-236.

²⁷⁷ Domestic Violence, Crime and Victims Act, 2004, Chapter 3, <http://www.legislation.gov.uk> [data dostępu: 14.01.2015].

przesłuchana przez funkcjonariuszy z wydziału ds. Przemocy Domowej, w celu ustalenia czy prześladowca nie zmusił do tego swojej ofiary. Przy wycofaniu oskarżenia, Urząd Ścigania Publicznego wraz z policją może nadal zdecydować o kontynuacji sprawy. Wówczas, w zależności od postawionych przez sąd zarzutów, sprawca pozostanie w areszcie lub zostanie zwolniony warunkowo. Rozpoznanie sprawy trwa kilka miesięcy. Sąd domaga się podania dowodów tylko, jeśli sprawca przemocy będzie twierdził, że jest niewinny. W przypadku, gdy przyzna się do winy lub zostanie za takiego uznany po rozpatrzeniu dowodów, sąd (zwykle po uzyskaniu raportu Urzędu Kuratora) oznajmia wyrok. Orzeczenie zależy od powagi popełnionych czynów i wcześniejszych przewinień, może wahać się od zwolnienia warunkowego do kary więzienia²⁷⁸. Ustawa o przemocy domowej, przestępczości i ofiarach przestępstw nakłada na organy procesowe obowiązek informowania pokrzywdzonych o przebiegu toczącego się postępowania karnego, o fakcie zwolnienia skazanego z więzienia oraz warunkach, na jakich ono nastąpiło.

Ofiara przemocy w rodzinie ma także prawo do ochrony i rekompensaty w ramach prawa cywilnego. W świetle IV części Kodeksu Prawa Rodzinnego²⁷⁹ może ubiegać się o nakaz przejścia określający, kto może zamieszkać w danym mieszkaniu oraz ograniczający wstęp sprawcy na ten teren. Jeśli ofiara jest narażona na bezpośrednie niebezpieczeństwo, podanie może zostać przedstawione i rozpatrzone przed sądem tego samego dnia, bez obecności sprawcy. Sąd może dodać do nakazu tzw. „moc aresztowania”, co uprawnia policję do aresztowania w przypadku złamania nakazu, nawet jeśli nie doszło do żadnego wykroczenia. W prawodawstwie istnieje także zakaz znęcania się adresowany do osoby zastraszającej, niepokojącej, prześladowającej, grożącej i używającej przemocy. Złamanie tego nakazu jest traktowane jak przestępstwo kryminalne. Na podstawie ustawy o ochronie przed prześladowaniem²⁸⁰ ofiara może się ubiegać o nakaz więzienia, który dostarcza takiej samej ochrony co zakaz znęcania się.

W Wielkiej Brytanii wprowadzono nowatorskie rozwiązanie umożliwiające osobie pokrzywdzonej pozostanie w domu bez obawy o najście sprawcy. Policja tworzy tzw. *saferoom* – bezpieczne schronienie w własnym domu. Polega to na wyposażeniu pokoju

---

²⁷⁸ The Survivor's Handbook, Women's Aid Federation of England, Bristol 2008, s. 18-19, <http://www.womensaid.org.uk> [data dostępu: 11.01.2015].

²⁷⁹ The Family Law Act, 1996, <http://www.legislation.gov.uk> [data dostępu: 11.01.2015].

²⁸⁰ Protection from Harassment Act, 1997, <http://www.legislation.gov.uk> [data dostępu: 11.01.2015].

w alarm, kamery, drzwi antywłamaniowe, światła sygnalizacyjne i sprzęty niezbędne do ewentualnej ucieczki²⁸¹.

O dekadę później niż w Wielkiej Brytanii zaczęto tworzyć prawny system przeciwdziałania przemocy domowej w Stanach Zjednoczonych. W 1984 roku wydano *The Family Violence Prevention and Services Act* – ustawę regulującą kwestie dotyczące zapobiegania przemocy w rodzinie (m. in. funkcjonowanie krajowego telefonu zaufania, prowadzenie schronisk dla ofiar, realizacja programów pomocowych)²⁸². W 1994 roku Kongres uchwalił ustawę o zapobieganiu przemocy wobec kobiet (*Violence Against Women Act*), w której zdefiniowano przemoc domową jako zbrodnie lub występki ścigane przez krajowy wymiar sprawiedliwości. W tym samym roku wprowadzono zmianę w ustawie o kontroli broni palnej (*Gun Control Act*), która stanowi, że sprawca przemocy w rodzinie posiadający broń popełnia czyn przestępczy. Prawo dotyczące przemocy domowej różni się pewnymi kwestiami w poszczególnych stanach. Większość stanów uwzględnia stosunek sprawcy i ofiary jako obecnych lub byłych małżonków, wspólnie zamieszkujących lub posiadających wspólne dziecko, niektóre także zaliczają nieformalne związki. Prawo z zakresu przemocy w rodzinie w Delaware, Montana and South Carolina wyklucza pary homoseksualne.

Jako że w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie główną rolę odgrywa policja, w przypadkach powzięcia podejrzenia popełnienia przestępstwa amerykańscy funkcjonariusze mają prawo zatrzymać sprawcę przemocy domowej, który stwarza zagrożenie dla życia i zdrowia innych osób. Policjanci pouczają ofiary o prawach²⁸³. Bardzo popularnym i przydatnym w praktyce sposobem zabezpieczającym przed dalszym doświadczaniem przemocy domowej jest sądowy nakaz ochrony. W zależności od sytuacji przemocowej dostępny jest w dwóch formach: tymczasowy zakaz kontaktu (*Temporary Restraining Order*) oraz zakaz kontaktu (*Restraining Order*) orzekany na okres do pięciu lat. Zakaz zbliżania się sprawcy do ofiary może występować w formie ograniczenia kontaktu fizycznego, telefonicznego, internetowego czy poprzez osoby trzecie, a także nakazu opuszczenia mieszkania i oddania na wyłączność samochodu. Aby uzyskać ochronę należy skontaktować się z prawnikiem rodzinnym bądź policją, a następnie udać się do sądu i przedstawić dowody pokrzywdzenia. W większości przypadków ten zakaz jest

---

²⁸¹ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010, s. 46.

²⁸²Office on Women's Health, US Department of Health and Human Services, <http://www.womenshealth.gov> [data dostępu: 06.12.2014].

²⁸³ New Jersey Division of Criminal Justice, <http://www.state.nj.us> [data dostępu: 21.01.2015].

respektowany przez osoby stosujące przemoc i właściwie chroni osoby pokrzywdzone. Zdarzają się jednak przypadki łamania zakazu zbliżania się, a nawet bardzo agresywnych czynów popełnianych na ofierze w trakcie jego trwania. Za złamanie zakazu policja zatrzymuje sprawcę²⁸⁴. Osoba skazana przez amerykański sąd wpłaca zasądzoną kwotę (zróżnicowaną ze względu na status materialny skazanego oraz rodzaj przestępstwa) na tzw. fundusz kompensacyjny dla ofiar. Pokrzywdzeni mają prawo wystąpić do tego funduszu z wnioskiem o zwrot kosztów leczenia, kosztów zniszczonych przedmiotów lub innych strat, które poniosły z tytułu popełnionego przestępstwa²⁸⁵.

W amerykańskich szkołach realizowane są przez pedagogów i terapeutów programy profilaktyki przemocy domowej. Finansowanie tych działań odbywa się ze źródeł zewnętrznych (fundacje, społeczności lokalne, władze stanowe). Sprawcy przemocy domowej są motywowani do udziału w programach terapeutycznych. Jest to dość rozpowszechniona praktyka. Uczestnicy płacą za swój udział w zajęciach, w szczególnych przypadkach mogą ubiegać się o dofinansowanie. Wsparciem osób dotkniętych przemocą oraz realizacją programów prewencyjnych celem powstrzymania przed kolejnymi aktami przemocy zajmują się różne instytucje, np. funkcjonująca od 1978 roku krajowa organizacja *National Coalition Against Domestic Violence (NCADV)*²⁸⁶.

Większość zagranicznych rozwiązań ma dłuższą historię od działalności prewencyjnej dotyczącej przemocy w rodzinie na gruncie polskim. Dokładna analiza systemu zapobiegania przemocy domowej w Polsce jest przedmiotem innych części²⁸⁷ niniejszej rozprawy.

---

²⁸⁴ Information For Those Seeking a Family Court Order of Protection, <https://www.nycourts.gov> [data dostępu: 19.01.2015].

²⁸⁵ R. Durda, A. Czapczyńska, Aktualnie w Ameryce, „Niebieska Linia” nr 2/2008, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 20.01.2015].

²⁸⁶ National Coalition Against Domestic Violence, <http://www.ncadv.org> [data dostępu: 20.01.2015].

²⁸⁷ Więcej o polskim systemie zapobiegania przemocy w rodzinie w rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 7. Umocowania legislacyjne przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rozdziale III. Rola policji w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, podrozdziale 2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie oraz rozdziale II. Procedura „Niebieskie Karty”.

ROZDZIAŁ II

PROCEDURA „NIEBIESKIE KARTY”

---

1. Geneza i cele procedury „Niebieskie Karty”

Podejmowanie interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”, która obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych na zasadzie współpracy przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia²⁸⁸.

W pierwszych pracach nad procedurą brał udział Ośrodek Pomocy Społecznej ze stołecznej dzielnicy Ochota oraz przedstawiciele Departamentu Pomocy Społecznej ówczesnego Ministerstwa Polityki Społecznej. Procedurę „Niebieskie Karty” przetestowali w 1997 roku policjanci z Kompanii Patrolowo-Interwencyjnej Wydziału Prewencji i dzielnicowi komisariatu Warszawa Ochota oraz policjanci Wydziału Zabezpieczenia Miasta KSP. Początkowo wprowadzenie nowego rozwiązania budziło opór funkcjonariuszy komórek patrolowych i dzielnicowych ze względu na kolejny, zbędny element biurokratyzacji ich pracy. Stopniowo jednak dostrzegli, że procedury wyodrębniające problem przemocy w rodzinie z całości zagadnień pracy policyjnej, umożliwiają zapobieganie innym zjawiskom patologii.

Pierwszym etapem pilotażu były wspólne interwencje funkcjonariuszy oraz obserwatorów wytypowanych i przeszkolonych przez PARPA. Oceniano stopień przydatności dokumentacji jaka została wprowadzona w ramach programu, sprawność w jej stosowaniu oraz zachowania i postawy osób objętych procedurą. Drugi etap programu pilotażowego był kontynuacją współpracy policjantów i obserwatorów. W swoich przedsięwzięciach wykorzystywali oni pierwotne (zweryfikowane na podstawie praktycznych doświadczeń) formularze. Następnie wprowadzono wizyty dzielnicowych w towarzystwie pracownika pomocy społecznej u rodzin dotkniętych przemocą. Podczas pilotażu procedury „Niebieskie Karty” stwierdzono, iż ponad jedna trzecia przeprowadzonych w tym czasie interwencji domowych dotyczyła przemocy domowej. Podczas interwencji oraz w działaniach późniejszych, współpraca policjantów

---

²⁸⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 9d ust. 2.

i przedstawiciele innych służb okazała się efektywna – ofiary chętnie rozmawiały z osobą towarzyszącą funkcjonariuszom. Sprawdzona i wypracowana podczas pilotażu procedura „Niebieskie Karty” została zaakceptowana. Pierwszego października 1998 roku, na mocy zarządzenia Komendanta Głównego Policji oraz decyzji Dyrektora Departamentu Pomocy Społecznej MPiPS, procedura została wdrożona przez KGP i KSP przy współpracy PARPA²⁸⁹. Do jej realizacji wyznaczono policję – służby patrolowo-interwencyjne i dzielnicowych.

W pierwotnym zarysie procedura „Niebieskie Karty” składała się z następujących części: Karty „A”, zawierającej meldunek z przeprowadzonej interwencji, Karty „B”, będącej notatką urzędową dotyczącą przemocy w rodzinie, Karty „C”, zawierającej informacje dla ofiar przemocy w rodzinie, Karty „D”, noszącej tytuł: „Prośba o pomoc”.

W ciągu kilku lat realizowania procedury jednostki terenowe policji oraz niektóre organizacje pozarządowych zasygnalizowały potrzebę zmian²⁹⁰, które po opracowaniu zostały wprowadzone zarządzeniem nr 21/02 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2002 roku w sprawie interwencji policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 14 poz. 111). Na mocy ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. nr 64 poz. 593) w 2004 roku kompetencje prowadzenia procedury otrzymały jednostki pomocy społecznej²⁹¹. Koncepcją tej zmiany było stworzenie interdyscyplinarnej platformy współpracy między służbami, gdyż uznano, że przemoc domowa nie jest wyłącznie zagadnieniem prawno-karnym, ale również socjalnym, psychologicznym i medycznym. W 2005 roku uchwalono ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie regulującą ogólne zasady realizacji procedury „Niebieskie Karty”²⁹². Po trzynastu latach od wprowadzenia procedury, w październiku 2011 roku, weszła w życie unowocześniona wersja pod tą samą nazwą. Wprowadzono ideę ścisłej współpracy zwiększonej ilości służb realizujących zadania dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jej celem jest zapobiegnięcie dalszemu stosowaniu przemocy domowej oraz zrealizowanie indywidualnego planu pomocy danym rodzinom²⁹³. Mając na uwadze

---

²⁸⁹ J. Szymańczak, *Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki*, Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, s. 11, <http://www.biurosej.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

²⁹⁰ M. Potocka, H. Dąbrowiecka, *Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości*, Fundacja Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005, s. 27, <http://www.neww.org.pl/pdf> [data dostępu: 04.01.2015].

²⁹¹ E. Bazyluk, M. Kulka, *Rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” – komentarz*, <http://www.niebieskalinia.info> [data dostępu: 01.01.2015].

²⁹² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 9d.

²⁹³ *Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie*, Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013, s. 16.

skuteczność działań wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Rada Ministrów w 2011 roku określiła w drodze rozporządzenia procedurę „Niebieskie Karty” oraz wzory formularzy „Niebieska Karta”. W akcie prawnym czytamy o zasadach dotyczących udziału zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych oraz zadaniach nałożonych na przedstawicieli podmiotów realizujących procedurę „Niebieskie Karty”, tj. funkcjonariuszy policji, przedstawicieli ochrony zdrowia, oświaty, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz pracowników socjalnych.

Obecnie procedura „Niebieskie Karty” składa się z czterech części: formularz wszczynający procedurę „Niebieska Karta – A” (załącznik 1), pouczenie dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie „Niebieska Karta – B” (załącznik 2) oraz formularze wypełniane na posiedzeniach członków Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej „Niebieska Karta – C” (załącznik 3) i „Niebieska Karta – D” (załącznik 4).

Głównym celem wprowadzenia procedury „Niebieskie Karty” jest oddziaływanie na rodzinę przyczyniające się do trwałego ustania w niej przemocy domowej na podstawie dokładnego rozpoznania przemocy oraz profesjonalnej pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym. W oparciu o doświadczenia osób pomagających ofiarom przemocy w rodzinie, a także na rozwiązaniach w innych państwach, w których programy przeciwdziałania przemocy domowej były bardziej zaawansowane stworzono systemowy, interdyscyplinarny model współpracy z rodziną. Dostrzeżono konieczność zarówno edukacji i usprawniania pomocy dla osób pokrzywdzonych jak i wprowadzania rozwiązań optymalizujących działania służb stykających się z ofiarami przemocy domowej²⁹⁴. Hanna D. Sasal wyodrębnia następujące cele procedury „Niebieskie Karty”²⁹⁵:

- Ułatwienie rozpoznania przemocy domowej.

Osoby zawodowo zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie powinny umieć identyfikować problem przemocy dzięki stosowaniu pytań z kwestionariuszy „Niebieska Karta”.

- Zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom przemocy w rodzinie.

Zadaniem procedury „Niebieskie Karty” jest niezwłoczne uruchomienie działań podnoszących stan bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych i ich stosowanie

---

²⁹⁴H.D. Sasal, Ludzie pomagają ludziom – „Niebieskie Karty” po dwóch latach, „Niebieska Linia” nr 2/2001, s. 20.

²⁹⁵H. D. Sasal, Procedura „Niebieskie Karty” jako przykład łączenia kompetencji różnych służb, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 02.04.2017].

aż do momentu jednoznacznego stwierdzenia, że udzielono wszelkiej dostępnej i niezbędnej pomocy, dzięki której przemoc w danej rodzinie ustała.

- Przerwanie izolacji rodziny.

Uruchomienie procedury „Niebieskie Karty” powoduje poinformowanie osób pokrzywdzonych o możliwościach rozwiązania ich problemu poprzez skorzystanie z pomocy lokalnych instytucji. Następuje także powiadomienie sprawców o konsekwencjach ich postępowania.

- Wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie.

„Niebieska Karta – B” jest wręczana osobom pokrzywdzonym celem poinformowania ich o przysługujących prawach i możliwościach uzyskania pomocy oraz podjęcia decyzji odnośnie dalszego toku postępowania.

- Motywowanie do podjęcia działań ochronnych.

W ramach procedury „Niebieskie Karty” uprawnieni pracownicy powinni wspierać ofiary przemocy w rodzinie oraz zachęcać je do poszukiwania możliwości radzenia sobie z przemocą.

- Bardziej stanowcze działania wobec sprawcy przemocy.

Procedura „Niebieskie Karty” powoduje uniknięcie manipulacji przez sprawcę (nie tylko ofiar przemocy, ale także osób pomagających), bagatelizacji zjawiska przemocy w rodzinie (zarówno przez sprawców, jak i przez ofiary przemocy) i poczucia bezkarności sprawców.

- Zapis zdarzenia.

Posługiwanie się ujednoliconą dokumentacją interwencji dotyczących przemocy w rodzinie i precyzja w jej prowadzeniu ułatwiają dalsze etapy niesienia pomocy. Przemoc domowa jest zjawiskiem powtarzalnym. Rzadko się zdarza, że w tej samej rodzinie interwenują ci sami policjanci czy pracownicy socjalni²⁹⁶. Klarowne opisy zdarzeń stanowią materiał w dalszym toku postępowania, bez względu na ilość czasu, który upłynął od poszczególnych interwencji.

- Określenie skali i charakterystyka przemocy.

Formularze „Niebieska Karta” dostarczają wielu informacji o danej sytuacji przemocowej i podejmowanych działaniach, co służy zarówno celom poznawczym jak i umożliwia kształtowanie lokalnej polityki przy planowaniu działań usprawniających system przeciwdziałania przemocy domowej.

---

²⁹⁶ D. Kozłowska, Procedura „Niebieskie Karty”. Geneza i rozwój, „Kwartalnik policyjny” nr 3/2015, s. 5.

- Tworzenie warunków do współpracy służb i prowadzenia szkoleń interdyscyplinarnych. Procedura „Niebieskie Karty” łączy kompetencje różnych podmiotów. Indywidualna działalność żadnej z instytucji czy organizacji nie przyniosłaby wystarczających możliwości rozwiązania problemu przemocowego z powodu braku dostatecznych narzędzi pomocowych.

2. Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”

W wielu krajach świata wprowadzono przepisy prawa mające na celu ochronę osób dotkniętych przemocą w rodzinie poprzez, np. określenie kompetencji policji i innych instytucji, unormowanie procedur sądowych. W konsekwencji powstały systemy pomocy ofiarom. Warto jeszcze raz podkreślić, że skuteczność działań pomocowych wymaga podejścia interdyscyplinarnego, co oznacza ścisłą współpracę służb socjalnych, służby zdrowia oraz wymiaru sprawiedliwości²⁹⁷. Dzięki konsolidacji sił, wzajemnej wymianie doświadczeń i inspiracji w zakresie podejmowania działań dotyczących zapobiegania i zwalczania przemocy domowej można osiągnąć zamierzone rezultaty.

Najczęstszym problemem związanym ze stosowaniem przemocy domowej jest brak reakcji, bierność i tolerancja dla zachowań patologicznych, które wynikają z niskiego poziomu świadomości społecznej o zachowaniach będących przejawami przemocy w rodzinie. Dodatkowo aktywność instytucji odpowiedzialnych za ustalenie potrzebujących pomocy i ich wsparcie jest słaba. Wymiana informacji i współpraca tych podmiotów wciąż jest na niskim poziomie. Wśród zadań w zakresie omawianej problematyki najistotniejsze jest promowanie odpowiednich wzorców życia rodzinnego, zwiększenie skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. W konsekwencji zacieśnienie współpracy instytucji świadczących pomoc prawną, psychologiczną i socjalną dla ofiar przemocy zapewni zmniejszenie liczby rodzin, w których zdarzają się patologiczne zachowania²⁹⁸.

Zmiany zapisane w nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nałożyły na organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego stworzenie i organizację zadaniowych zespołów interdyscyplinarnych funkcjonujących na obszarze lokalnym, w bezpośrednim sąsiedztwie osób doznających przemocy domowej. Jednym

---

²⁹⁷ J. Szymańczak, *Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki*, Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, s. 7, <http://www.biurose.sejm.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

²⁹⁸ M. Leszczyński, A. Gumieniak, L. Owczarek, R. Mochocki, *Bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 178.

z kluczowych osiągnięć realizowanych na szczeblu centralnym i samorządowym jest podejmowanie współodpowiedzialności za zadania z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie. Wprowadzenie takiego założenia daje gwarancję stworzenia optymalnych rozwiązań w zakresie walki z przestępczością domową.

Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz program ochrony ofiar przemocy w rodzinie nakładają na zespół interdyscyplinarny następujące obowiązki: diagnozowanie problemu przemocy domowej, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym, inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. W celu rozwiązywania problemów danej rodziny zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze. Do zadań grup roboczych należy w szczególności: opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy, oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy, oraz efektów tych działań. Powyższe zadania nie stanowią katalogu zamkniętego, gdyż grupa robocza może podejmować starania nieprzewidziane w ustawie, a które według niej są istotne dla opracowania i realizacji indywidualnego planu pomocy²⁹⁹.

Praca zespołowa o charakterze interdyscyplinarnym wymaga od wszystkich członków umiejętności czerpania z zasobów własnego doświadczenia, sprawne poruszanie się w różnych (psychologicznych, prawnych, społecznych, medycznych i ekonomicznych) aspektach zjawiska przemocy oraz zdolność do modyfikacji postaw i radzenie sobie z rutyną zawodową ograniczającą elastyczność działań. Do niezbędnych kompetencji zaliczają się także uwarunkowania interpersonalne, tj. umiejętność określania celów i zadań w oparciu o efektywne wykorzystywanie zasobów zespołu, radzenie sobie z organizacją pracy zespołowej, zjawiskami interpersonalnymi oraz zdolność do przewycięzania obciążania i stresu³⁰⁰.

Ustawodawca przewidział szeroki skład grup, poczynając od przedstawicieli podmiotów mogących wszczynać procedurę, poprzez przedstawicieli organizacji

---

²⁹⁹ Podręcznik dla dzielnicowego, praca zbiorowa, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2014, s. 328.

³⁰⁰ L. Krzywicka, Interdyscyplinarne (wielodyscyplinarne) podejście w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 143.

pozarządowych, a także innych specjalistów w zakresie zapobiegania przemocy domowej. W praktyce jednak skład grup nie zawsze jest tak zróżnicowany, co może budzić zastrzeżenia odnośnie możliwości uzyskania merytorycznych efektów ich aktywności i interdyscyplinarności charakteru procedury. Pomimo że poszczególne elementy planu pomocy są realizowane w ramach wykonywania obowiązków służbowych lub zawodowych, to o dynamice pracy w ramach procedury „Niebieskie Karty” decyduje częstotliwość spotkań grupy roboczej czy zespołu interdyscyplinarnego. Pozytywnie układająca się współpraca oraz brak problemów z frekwencją członków grupy na jej spotkaniach stwarza szansę na zakończenie procedury w terminie nieprzekraczającym kilku miesięcy pracy³⁰¹.

W skład zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych powinni wchodzić specjaliści z doświadczeniem zawodowym, właściwym przygotowaniem. W realizacji zadań niezbędne jest poważne i fachowe podejście pracowników służb i instytucji do problemu, do czego konieczna jest należyta wiedza i odpowiednie kompetencje. Rozszerzenie procedury „Niebieskiej Karty” na pracowników oświaty i ochrony zdrowia nie jest skuteczne³⁰², gdyż zaangażowanie zbyt dużej liczby instytucji powoduje w efekcie rozproszenie odpowiedzialności. Sprawne przeciwdziałanie przemocy domowej polega na partnerskiej współpracy między instytucjami nadzorującymi i realizującymi zadania w tym zakresie w formie wymiany doświadczeń, wzajemnego poznania perspektyw i wypracowania usprawnień systemu. Zapisy o współpracy potrzebne są na poziomie rozporządzeń, wytycznych, porozumień, regulaminów obowiązujących wszystkich przedstawicieli grup zawodowych zaangażowanych w proces zapobiegania przemocy. Bez przejrzystych i konsekwentnych reguł zawsze któraś ze stron będzie unikała odpowiedzialności³⁰³.

W 2015 roku, w stosunku do roku poprzedzającego, spadła liczba zakładanych „Niebieskich Kart” wśród wszystkich uprawnionych podmiotów (tabela 3). Należy zwrócić uwagę, że w latach 2012-2015 ilość wszczętych procedur miała proporcjonalne wahania w policji, pomocy społecznej, służbie zdrowia, oświacie i w komisjach rozwiązywania problemów alkoholowych. Duży, prawie czterokrotny, wzrost założonych „Niebieskich

---

³⁰¹ G. Wrona, Procedura „Niebieskie Karty” – zarys schematu postępowania, „Niebieska Linia” nr 2/2014, <https://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 31.12.2014].

³⁰² Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 12, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 23.12.2014].

³⁰³ Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011, s. 42, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 30.12.2014].

Kart” wystąpił w 2014 roku, w porównaniu do lat wcześniejszych, jedynie w placówkach oświatowych.

Tabela 3. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” przez uprawnione podmioty w latach 2012-2015

Liczba wypełnionych formularzy	2012	2013	2014	2015
Policja	50236	57902	77808	75495
Pomoc społeczna	10800	12114	13611	12743
Oświata	1473	1671	6380	6154
Służba zdrowia	491	619	627	551
Komisja rozwiązywania problemów alkoholowych	820	813	694	690
Ogółem	63820	73119	99098	95633

Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej czasopisma „Niebieska Linia”, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 22.08.2016].

Specjaliści dokonując próby określenia przyczyn spadku wyprowadzili dwie hipotezy. Pierwszą z nich jest przykładanie mniejszej wagi do zjawiska przemocy w rodzinie i niechęć niesienia pomocy. Druga hipoteza jest optymistyczna – system przeciwdziałania przemocy w rodzinie przynosi zamierzone skutki, tj. zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie³⁰⁴.

W walce z przemocą w rodzinie konieczne są nie tylko narzędzia, ale przede wszystkim chęć współpracy pomiędzy służbami. Najskuteczniejszym sposobem podejmowania kooperacji jest prowadzenie dla przedstawicieli różnych służb wspólnych szkoleń celem nawiązania kontaktów oraz zapoznania z możliwościami i ograniczeniami poszczególnych instytucji³⁰⁵. Z badań K. Łukowskiej wynika, że na siedemset osób pracujących w grupach roboczych przynajmniej raz w szkoleniu z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie uczestniczyło 89,2% badanych, a co dziesiąty nigdy nie brał udziału w żadnym takim szkoleniu. Ponad połowa respondentów nigdy nie uczestniczyła w szkoleniach dotyczących: osobistych postaw wobec przemocy, sytuacji psychologicznej osób doświadczających przemocy, w tym dziecka, kontaktu z osobami stosującymi przemoc

³⁰⁴ R. Durda, wstęp do wydania „Niebieska Linia” nr 3/104/2016.

³⁰⁵ H. D. Sasal, Procedura „Niebieskie Karty” jako przykład łączenia kompetencji różnych służb [w:] Przewodnik do realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy, Warszawa 2005, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 22.02.2015].

i pokrzywdzonymi, a co trzeci badany (31%) nie brał udziału w szkoleniu na temat realizacji procedury „Niebieskie Karty”³⁰⁶.

Jak wcześniej wspomniano, co dwa lata minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego wydaje dokument obligujący Marszałków Województw do organizowania szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Przykładowo, zgodnie z wytycznymi z 2014 roku³⁰⁷ osoby, które w swojej pracy spotykają się z problemem przemocy domowej, w tym członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, powinni mieć możliwość udziału w specjalistycznym przeszkoleniu³⁰⁸. Inwestycja w doskonalenie kompetencji stanowi podstawowy warunek zwiększania efektywności działań w przeciwdziałaniu przemocy domowej. Na zakończenie szkoleń istotną kwestią jest obowiązek realizatora przeprowadzenia ankiety ewaluacyjnej uwzględniającej ocenę uczestników co do jakości i zakresu merytorycznego szkolenia, a także diagnozującej dalsze potrzeby osób uczestniczących.

Z analiz wyników badań o zadaniach wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/ grupy robocze, a także o realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”³⁰⁹ wynika, że zdecydowana większość z jednego tysiąca sześciuset sześćdziesięciu sześciu badanych zespołów interdyscyplinarnych wywiązuje się z nałożonych obowiązków, w tym realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Jako najistotniejsze pozytywne rezultaty współpracy wskazano kompleksowe, wieloaspektowe udzielanie pomocy rodzinom, lepsze wykorzystanie zasobów (poprzez przepływ informacji) i uprawnień służb i instytucji w zakresie zapobiegania przemocy domowej, a przez to zwiększenie ich skuteczności oraz

---

³⁰⁶ K. Łukowska, Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 21.02.2015].

³⁰⁷ Wytyczne ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego z dnia 17 października 2014 r. do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2015 na podstawie art. 8, pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 22.02.2015].

³⁰⁸ Zawartość merytoryczna szkolenia zawiera się w zalecanych blokach tematycznych: zjawisko przemocy w rodzinie oraz sytuacja psychologiczna osób doznających przemocy w rodzinie, zachowania osób stosujących przemoc w rodzinie i możliwość pomocy; etapy pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie oraz z osobą stosującą przemoc w rodzinie; przemoc w rodzinie wobec kobiet; przemoc w rodzinie wobec dziecka; przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych; współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych; prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

³⁰⁹ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

możliwość wzajemnego dzielenia się doświadczeniami i wiedzą. Natomiast do największych trudności przy realizacji zadań zaliczono fakt, że spotkania wymagają pogodzenia obowiązków zawodowych członków zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych, ograniczenia środków finansowych (zarówno na działalność, jak i gratyfikacje i szkolenia członków), brak instrumentów do egzekwowania podjętych wspólnie decyzji i utrudnienia biurokratyczne.

Tabela 4. Mocne i słabe strony zespołów interdyscyplinarnych

Mocne strony	Słabe strony
Członkowie reprezentują różne instytucje	Brak przedstawicieli niektórych instytucji wśród członków
Partnerskie relacje we współpracy oraz sprawna komunikacja i przepływ informacji między członkami	Członkowie nie zajmują decyzyjnych stanowisk w swoich instytucjach
Skoordynowane działania, ustalone cele i zasady pracy zespołu interdyscyplinarnego	Brak poparcie kierownictwa instytucji, których przedstawiciele wchodzą w skład zespołu
Kompetentni członkowie	Niewystarczająca wiedza i doświadczenie członków
Wzajemne wsparcie między członkami podczas pracy z indywidualnym przypadkiem	Brak koncentracji na praktycznym rozwiązywaniu problemu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników Diagnozy dotyczącej realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

Najmocniejszymi stronami badanych zespołów interdyscyplinarnych jest fakt reprezentowania różnych instytucji przez członków, zgodna współpraca oraz sprawna komunikacja i przepływ informacji między pracownikami oraz działanie według ustalonych celów i zasad. Natomiast jako najsłabsze strony zespołów interdyscyplinarnych wskazano braki kadrowe wśród przedstawicieli niektórych instytucji oraz niezajmowanie przez członków decyzyjnych stanowisk w swoich instytucjach (tabela 4).

Na podstawie opinii badanych wyszczególniono obszary funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych, w których potrzebne są usprawnienia i zaproponowano kierunki działań i zmian mających na celu poprawę efektywności systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W opinii respondentów należy m. in. poprawić infrastrukturę instytucjonalną, socjalną i specjalistyczną, zwiększyć dostępność programów oddziaływań

korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy, upowszechnić stosowanie przez sędziów środków prawnych, wprowadzić politykę szkoleniową dla członków zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych, wprowadzić dodatkowe wynagrodzenie za pracę w związku z poszerzonym zakresem obowiązków i odpowiedzialności, odciążyć członków zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych od obowiązków w głównym miejscu pracy, zminimalizować wątpliwości interpretacyjne odnośnie przepisów prawnych, dostosować uregulowania prawne określające funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych oraz realizację przez nich procedury „Niebieskie Karty” do typu i wielkości gmin³¹⁰.

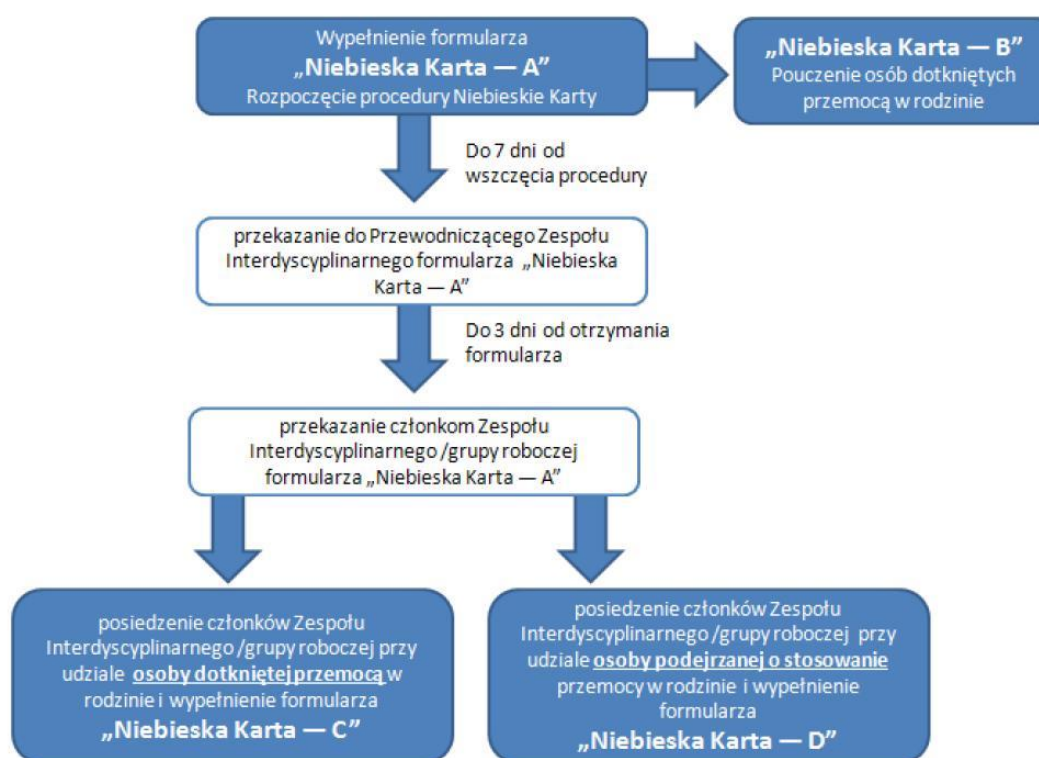
3. Struktura i realizacja procedury „Niebieskie Karty”

Sposób i kolejność wypełniania formularzy przez uprawnione osoby przedstawia poniższy schemat (rysunek 1).

---

³¹⁰ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, s. 22-23, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

Rysunek 1. Schemat wypełniania wzorów formularzy „Niebieska Karta”

Źródło: Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskiej Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, s. 8. <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

W przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, uzasadnionego podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie następuje wszczęcie procedury poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A”. Powinno to nastąpić w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi oraz zapewniających jej bezpieczeństwo. W sytuacji, gdy ten kontakt jest niemożliwy, formularz wypełniany jest bez udziału tej osoby. Jeśli zachodzi podejrzenie, że sprawca przemocy w rodzinie, dopuścił się po raz kolejny aktu przemocy, ponownie, w zakresie niezbędnym do udokumentowania nowego zdarzenia, wypełniana jest „Niebieska Karta – A”.

W I części formularza odnotowuje się dane osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie: imię i nazwisko, imiona rodziców, miejsce zamieszkania, aktualny adres pobytu, numer telefonu. W dalszej części druku powinna

znaleźć się informacja o zgłaszającym. W przypadku, kiedy jest to osoba inna niż pokrzywdzona, np. świadek, opiekun, osoba najbliższa, należy zapisać jej dane. Część III „Niebieskiej Karty – A” powinna zawierać dane osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie: imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, stosunek pokrewieństwa z osobą pokrzywdzoną. Dalsze zapisy stanowią informację o zachowaniach sprawcy przemocy z podziałem na osoby dorosłe i dzieci, w tym dokładnie sprecyzowane, wobec kogo, np. żony, męża, partnera, partnerki, matki, ojca, córki, syna. Uwzględniono różne formy przemocy fizycznej, uszkodzeń ciała, przemocy psychicznej, przemocy seksualnej oraz innych zachowań, m. in. uszkodzenie czy przywłaszczenie mienia, groźby karalne. W części V formularza odnotowuje się szacunkowy okres trwania poszczególnych zachowań osoby stosującej przemoc. W „Niebieskiej Karcie – A” (część VI) powinny się znaleźć szczegóły dotyczące zachowań osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie oraz osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc. W obu przypadkach odnotowuje się czy są oni spokojni, płaczący, zastraszeni, agresywni, czy unikają rozmów i występuje trudność z nawiązaniem kontaktu, czy stawiają opór policji. W kolejnej (VII) części formularza dokonuje się opisu miejsca zdarzenia, jaki zastano w czasie interwencji, np. szkody, zniszczone sprzęty, nieporządek, rozbite szkło, uszkodzone drzwi, brud, ślady krwi, ślady spożywania alkoholu. Następnym etapem jest odnotowanie danych świadków stosowania przemocy w rodzinie obecnych podczas interwencji. Części IX, X, XI, XII, XIII i XIV „Niebieskiej Karty – A” to pytania o osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, na które możliwa jest jedna z trzech odpowiedzi: „tak”, „nie”, „nie ustalono”. Zapytania dotyczą wcześniejszej karalności za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, zastosowania dozoru kuratora sądowego, nadużywania alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków, leczenia psychiatrycznego, posiadania broni. Z uzupełnionej części XV formularza wynika czy w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie były podejmowane działania. Osoby biorące udział w interwencji wybierają spośród podanych opcji odpowiedzi poświadczając, że miało miejsce powiadomienie i interwencje policji, powiadomienie prokuratury, zatrzymanie sprawcy przemocy, dozór policji, wydanie zakazu zbliżania bądź kontaktowania się z określonymi osobami, wydanie postanowienia o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, tymczasowe aresztowanie, wszczęcie postępowania karnego lub innego postępowania sądowego, poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego, odebranie dziecka, zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu, leczenie innych

uzależnień, zobowiązanie do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, udzielenie pomocy medycznej. Działania podjęte przez policję wypełnia w części XVI interweniujący funkcjonariusz. Określa czy w stosunku do osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie oraz do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że tę przemoc stosuje zastosowano pouczenie, środki przymusu bezpośredniego, badanie na zawartość alkoholu w organizmie, osadzenie w izbie wytrzeźwień, policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub policyjnej izbie dziecka. W kolejnej części (XVII) znajdują się dane osób pozostających we wspólnym gospodarstwie z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie: imię i nazwisko, stosunek pokrewieństwa, wiek, zawód, miejsce pracy/nauki. Informacje dotyczące stanu zdrowia osoby pokrzywdzonej (część XVIII) powinien wypełnić przedstawiciel ochrony zdrowia. Przedstawiciele podmiotów uprawnionych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” w części XIX zaznaczają podjęte działania interwencyjne, w tym np. działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, działania zmierzające do udzielenia pomocy dzieciom, przekazanie informacji organom właściwym po prowadzenia postępowania przygotowawczego. W końcowej części formularza (XX i XXI) uwzględnia się wnioski przedstawiciela podmiotu wypełniającego „Niebieską Kartę – A” i wszelkie dodatkowe informacje.

Na miejscu interwencji osobie dotkniętej przemocą wręcza się formularz „Niebieska Karta – B”, który stanowi pouczenie zawierające podstawowe informacje dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, miejsc, w których można uzyskać pomoc, ścigania sprawców poszczególnych przestępstw przeciwko osobom bliskim, a także wskazanie praw ofiary przemocy, obowiązków policji, praw prokuratora w toku postępowania przygotowawczego. Ponadto na końcu „Niebieskiej Karty – B” znajduje się adnotacja, iż na skutek wszczęcia procedury zostanie powiadomiony zespół interdyscyplinarny, który podejmie dalsze działania oraz przypomnienie o możliwości wzywania policji, poinformowaniu prokuratury, czy otrzymania pomocy od instytucji realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Wypełniony formularz „Niebieska Karta – A” jest niezwłocznie przekazywany przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia wszczęcia procedury³¹¹. Kopię wypełnionego formularza zawsze pozostawia się

---

³¹¹Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245), § 7 ust. 1.

u wszczynającego procedurę. Przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego niezwłocznie po otrzymaniu formularza (nie później niż w ciągu trzech dni) przekazuje go pozostałym członkom zespołu i zwołuje posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, na które zaprasza się osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że doznaje przemocy w rodzinie. Celem spotkania jest jak najszybsze udzielenie pomocy ofierze oraz podjęcie dalszych, zintegrowanych działań pomocowych w stosunku do osoby stosującej przemoc w rodzinie. Analiza sytuacji rodziny dokumentowana jest na druku „Niebieska Karta – C”. Poprzez wypełnienie formularza następuje weryfikacja danych osób – co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie. Zespół interdyscyplinarny przeprowadza diagnozę sytuacji rodzinnej, zawodowej, ekonomicznej, mieszkaniowej, zdrowotnej i stan dzieci. Opracowywany zostaje indywidualny plan pomocy dla ofiary przemocy w zakresie działań przedstawicieli jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia oraz pozostałych członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. Obecność ofiary na spotkaniu jest o tyle istotna, że ma ona wpływ na kształtowanie indywidualnego planu pomocy poprzez określenie swoich potrzeb i pomysłów. Opracowany program może ulegać zmianie w zależności od sytuacji osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, w szczególności, gdy sprawca dopuścił się po raz kolejny aktu przemocy w trakcie działań dokonywanych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą³¹².

Następnie odbywa się spotkanie z osobą podejrzaną o stosowanie przemocy i wypełniany jest formularz „Niebieska Karta – D” weryfikujący jej dane i przemocowe zachowania. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej przekazują sprawcy informacje o konsekwencjach popełnianych czynów, motywują do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, przekazują informacje o koniecznych do zrealizowania działaniach w celu zaprzestania stosowania przemocy domowej, przeprowadzają rozmowę pod kątem nadużywania alkoholu i innych środków. Na to spotkanie sprawca powinien być wezwany (w przeciwieństwie do zaproszenia osoby doznającej przemocy). Bez względu jednak na formę (zaproszenie/wezwanie), w obu przypadkach nie ma faktycznego obowiązku stawiennictwa i możliwości wyegzekwowania

---

³¹² Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013, s. 23.

uczestnictwa w procedurze³¹³. Po wypełnieniu formularzy „Niebieskie Karty” kolejnym etapem procedury jest przystąpienie do realizacji planu pomocy.

Ustawodawca precyzyjnie określił przesłanki do zakończenia procedury³¹⁴ wskazując, że procedurę należy sfinalizować, jeżeli zrealizowano plan pomocy i przemoc ustała bądź z powodu braku zasadności podejmowania działań pomocowych. Zakończenie procedury następuje z momentem podpisania protokołu przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. W przypadku jednak, gdy dochodzi do kolejnego aktu przemocy domowej, istnieje możliwość ponownego uruchomienia procedury „Niebieskie Karty”.

Wszystkie działania w ramach procedury są dokumentowane (poprzez formularze oraz w sposób zapisany w regulaminie pracy zespołu). W przypadku podejrzenia o popełnienie przestępstwa dokumentacja jest przekazywana policji lub prokuraturze. Należy dodać, że procedura „Niebieskie Karty” przeprowadzana jest w związku lub niezależnie od postępowania karnego, rodzinnego lub cywilnego.

Opisana procedura stała się dobrym fundamentem, wokół którego można uruchamiać lokalny system pomocy rodzinie i organizować środowisko na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Celem procedury jest zwrócenie uwagi na sytuację ofiar przemocy w rodzinie i działania podejmowane wobec nich, ujednoczone dokumentowanie przebiegu zdarzenia w formie formularzy, podjęcie bardziej stanowczych działań wobec sprawców przemocy w rodzinie, tworzenie warunków do współdziałania służb, gromadzenie dokumentacji potrzebnej w przypadku wkroczenia na drogę prawną, monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie, edukacja pracowników służb pomagających ofiarom przemocy w rodzinie³¹⁵. Pozostaje kwestia zgody osoby dotkniętej przemocą na działania pomocowe. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wyraźnie wskazuje, że rozpoczęcie procedury nie wymaga akceptacji stron, a żaden z formularzy „Niebieska Karta” nie jest podpisywany przez osoby podejrzane o doznawanie czy stosowanie przemocy domowej. W ten sposób uwydatniono fakt, że przemoc w rodzinie nie jest problemem w „czterech ścianach”, a przestępstwem ściganym z urzędu.

---

³¹³ G. Wrona, Procedura „Niebieskie Karty” – zarys schematu postępowania, „Niebieska Linia” nr 2/2014, <https://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 31.12.2014].

³¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245), § 18.

³¹⁵ H. D. Sasal, Ludzie pomagają ludziom – „Niebieskie Karty” po dwóch latach, „Niebieska Linia” nr 2/2001, s. 20-21.

4. System przeciwdziałania przemocy w rodzinie – skuteczność, bariery

4.1. Skuteczność systemu zapobiegania przemocy w rodzinie

Przeciwdziałanie przemocy domowej najczęściej odbywa się na trzech płaszczyznach działań: interwencyjnych, terapeutyczno-leczniczych i profilaktycznych. Działalność interwencyjna polega na przeciwdziałaniu dalszemu krzywdzeniu i udzieleniu pierwszej pomocy w połączeniu z emocjonalnym wsparciem³¹⁶. Tego typu interwencje przebiegają zazwyczaj na poziomie ogólnospołecznym i przybierają formę uświadamiających kampanii. Drugim aspektem zapobiegania przemocy są indywidualne bądź grupowe działania terapeutyczno-lecznicze. Ich podstawowym założeniem jest konieczność oceny rodziny pod względem ryzyka wystąpienia przemocy³¹⁷, a następnie minimalizacja krzywd i usunięcie doznanych urazów. Działania profilaktyczne, dzięki popularyzacji wiedzy na temat przemocy, pozwalają zapobiegać temu zjawisku w myśl zasady, iż lepiej nie dopuszczać do patologicznych zachowań niż je korygować³¹⁸.

Analiza zjawiska przemocy w rodzinie w zakresie częstotliwości jej występowania oraz zgłaszania była celem badania przeprowadzonego w 2014 roku na zlecenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych³¹⁹. Okazało się, że co siódmy Polak był świadkiem przemocy domowej. Dwóch na pięciu z nich zadeklarowało, że zgłosiło to zdarzenie (najczęściej policji, rzadziej ośrodkowi pomocy społecznej). Osoby, które nie zgłosiły przypadku przemocy w rodzinie, swoją bierność tłumaczyły tym, że takie zgłoszenie nic by nie zmieniło, lub że problemy rodzinne należy rozwiązywać samodzielnie.

Pomimo że znęcanie się jest przestępstwem, sprawcy bardzo rzadko stają przed sądem. Osoby doświadczające przemocy domowej boją się składać zawiadomienie o popełnionym przestępstwie z żądaniem ścigania. Jeśli już się na to zdecydują, to niejednokrotnie złożone dokumenty wycofują. Organy ścigania są krytycznie nastawione do osób wycofujących skargi. Policja niechętnie interweniuje i często nie ma możliwości

---

³¹⁶ I. Pospiszyl, *Razem przeciwko przemocy*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1999, s. 208.

³¹⁷ K. Browne, M. Herbert, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999, s. 36.

³¹⁸ J. Kula-Lic, *Pomoc dla ofiar przemocy – aspekty psychologiczne* [w:] *Zjawisko przemocy we współczesnym świecie*, J. Maciaszek (red.), Wydawnictwo Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010, s. 73.

³¹⁹ *Przemoc w rodzinie. Występowanie i częstotliwość zgłaszania*. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ipsos Loyalty, Warszawa 2014, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 28.03.2015].

zapewnienia ofierze przemocy bezpieczeństwa. Świadkowie zazwyczaj nie chcą zeznawać i osobiście ingerować w sytuację. Prokuratorzy niechętnie podejmują sprawy, w których trudno o świadków oraz dowody. Adwokaci osób stosujących przemoc potrafią podważać zeznania ofiar i obciążać je współwiną. Sporadycznie akty oskarżenia kierowane są do sądu, który i tak działa bardzo liberalnie wobec sprawcy przemocy, na co wskazuje liczny odsetek odmów wszczęcia postępowania, a także umorzeń – 62%³²⁰.

Jak zauważył J. Mellibruda „konieczne jest ulepszenie prawa chroniącego ofiary przemocy i przeszkolenie policjantów, prokuratorów i sędziów na temat przemocy domowej. Pomaganie ofiarom powinno jednak wykraczać poza obszar wymiaru sprawiedliwości. Potrzebne są miejsca, w których ofiary otrzymają pomoc prawną i materialną oraz takie, w których będą mogły się schronić przed sprawcą. Potrzebni są ludzie, którzy dostarczą wsparcia emocjonalnego oraz miejsca, w których dzięki pomocy psychologicznej ofiary będą mogły zaleczyć swe rany psychiczne i podjąć pracę nad zmianą swego życia i umocnieniem siebie”³²¹.

Poziom korzystania z pomocy wśród rodzin dotkniętych przemocą jest niewielki – korzystała z niej jedynie co piąta rodzina (21%). Uzyskiwana pomoc najczęściej ograniczała się do interwencji policji. Bardzo rzadko rodziny dotknięte przemocą korzystały z pomocy terapeutycznej czy leczenia odwykowego. Otrzymana pomoc jest jednak na ogół oceniana jako częściowo skuteczna – najbardziej w przypadku przemocy seksualnej (79%), najmniej – przemocy ekonomicznej (67%)³²².

W opinii członków badanych zespołów interdyscyplinarnych do najskuteczniejszych sposobów przeciwdziałania przemocy domowej należy współpraca różnych instytucji w ramach zespołów interdyscyplinarnych (93%) oraz możliwość zgłoszenia na policji lub w prokuraturze przypadków stosowania przemocy w rodzinie przez każdego obywatela (89%), a dalszej kolejności: dostępność bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania konfliktów, orzekanie dozoru kuratora sądowego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, realizacja procedury „Niebieskie Karty” wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, zaostrzenie przepisów karnych dla sprawców, kampanie

---

³²⁰ Informator dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczący przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2014, s. 179, <http://ms.gov.pl/pl> [data dostępu: 19.12.2014].

³²¹ J. Mellibruda, Przeciwdziałanie przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 30.

³²² Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 11, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 06.12.2014].

społeczne i akcje informujące (jak zapobiegać przemocy domowej i jak sobie radzić w przypadku jej wystąpienia) oraz kara pozbawienia wolności dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Procedura „Niebieskie Karty” ma charakter interwencyjny, ale również opiera się na długoterminowej pracy uwzględniającej konkretne rozwiązania prawne, pomocowe i monitorujące. Jak wspomniałam, głównym celem „Niebieskich Kart” jest rozpoznawanie przemocy i usprawnienie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym poprzez stworzenie warunków do systemowego modelu pracy z rodziną³²³. Obecnie duży nacisk kładzie się na pojmowanie przemocy domowej w kategoriach problemu kryminalnego, a zapobieganie temu zjawisku sprowadza się do dostarczenia coraz to nowych rozwiązań prawnych, mnożących ilość procedur i zaangażowanych osób³²⁴. Skuteczność procedury opiera się na połączeniu kompetencji i współpracy wyznaczonych do tej roli podmiotów. Najwięcej zależy od motywacji i wiedzy poszczególnych pracowników, a procedury i narzędzia jedynie ułatwiają ich poczynania. W świetle obowiązujących przepisów działanie w pojedynkę nie przynosi pożądanych rezultatów, gdyż poszczególne instytucje nie mają wystarczających narzędzi, kompetencji, wiedzy o danej rodzinie oraz możliwości rozwiązania wszystkich jej problemów związanych z przemocą domową.

Pierwszym krokiem w procesie pomagania jest doraźne działanie mające na celu zatrzymanie aktualnej przemocy, czyli interwencja. Interwencja jest działaniem ukierunkowanym na sytuację, w której przemoc domowa została już wykryta. Postępowanie w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” służy nie tylko doraźnemu zatrzymaniu przemocy i zapewnieniu bezpieczeństwa uczestnikom zdarzenia, ale także zainicjowaniu długofalowego wsparcia osób doświadczających przemocy i utwierdzeniu sprawców o odpowiedzialności karnej. Najważniejszy przy realizacji procedury jest sposób udzielania pomocy i wsparcia.

Zapis zdarzenia w formie ujednoliconej dokumentacji służy rozpoznaniu przemocy, rejestracji przebiegu i skutków sytuacji przemocowej, zaplanowaniu pomocy oraz wykorzystaniu w postępowaniu przygotowawczym wszczynanym wobec sprawcy. Samo wypełnienie „Niebieskiej Karty – A” nie ma prawnego skutku w postaci złożenia

---

³²³ H. D. Sasal, Procedura „Niebieskie Karty” jako przykład łączenia kompetencji różnych służb [w:] Przewodnik do realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy, Warszawa 2005, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 22.02.2015].

³²⁴ A. Szałkiewicz, Ocena procedury „Niebieskie Karty” – problematyka administracyjnoprawna, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 270, 2012, s. 188.

zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Może jednak zostać wykorzystana jako dowód procesowy w przypadku złożenia doniesienia i wszczęcia postępowania. W praktyce większość spraw z artykułu 207 Kodeksu karnego nie trafia do wymiaru sprawiedliwości lub jest umarzana z powodu braku wystarczających dowodów. Nie mniej jednak każda udokumentowana interwencja jest potwierdzeniem ciągłości i powtarzalności przemocy domowej.

Złożenie zawiadomienia o przestępstwie znęcania się bądź innym związanym z przemocą domową komunikuje sprawcy, że państwo i jego społeczeństwo ma prawo interesować się losami rodziny (stereotypowo uważanymi za prywatne). Osoby dotknięte przemocą mając świadomość braku tolerancji dla złego traktowania, mogą nabrać odwagi do zakończenia swojej krzywdzącej relacji ze sprawcą. Wprowadzone w prawodawstwie zmiany podlegają ocenie i weryfikacji na podstawie opinii płynących ze środowiska z realizacji KPPPwR. Na podstawie monitoringu obowiązującego systemu prawnego w zakresie realizacji zadań na rzecz zapobiegania przemocy domowej wskazano jego mocne strony: uregulowanie zasad współpracy służb i przedstawicieli realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach pracy w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych; określenie zadań, trybu, terminów, sposobu udzielania pomocy na podstawie procedury „Niebieskie Karty”; wprowadzenie mechanizmów prawnych umożliwiających zastosowanie zakazu kontaktowania się z ofiarą i nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę już na etapie postępowania przygotowawczego; wprowadzenie do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uregulowań prawnych dotyczących zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci; nałożenie obowiązku realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej na wszystkie szczeble administracji rządowej, samorządu lokalnego i organizacje pozarządowe; poszerzenie oferty zwiększającej bezpieczeństwo ofiar (np. wprowadzenie bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego w zakresie przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała); opracowanie i realizacja w większości powiatów powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie i programów promujących prawidłowe metody wychowawcze w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą; możliwość uzyskania specjalistycznej pomocy w trzydziestu pięciu funkcjonujących specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar; realizacja przez ponad dwieście podmiotów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc; przeprowadzenie szkoleń dla ponad pięciu tysięcy pracowników pierwszego kontaktu zajmujących się zawodowo zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie; podnoszenie świadomości Polaków w ramach

kampanii społecznych; prowadzenie przez wojewodów nadzoru i kontroli nad realizowanymi zadaniami z zakresu zapobiegania przemocy domowej; koordynacja działań z wyżej wymienionego zakresu przez Krajowego Koordynatora Realizacji KPPPwR oraz Zespół Monitorujący do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie; określenie obowiązków spoczywających na służbach, które mogą odebrać dziecko z rodziny w sytuacji, gdy jego zdrowie lub życie są zagrożone przemocą domową³²⁵. Katalog słabych stron wprowadzonych zmian do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zawiera: trudności w skompletowaniu całego składu zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej; konieczność godzenia obowiązków i ograniczeń czasowych związanych z pracą w zespołach i grupach z obowiązkami zawodowymi; niechęć kierownictwa podmiotów przedstawicieli i służb do pracy w zespołach i grupach; brak środków finansowych dla osób realizujących zadania wynikające z procedury „Niebieskie Karty”; niedostateczna profesjonalizacja służb realizujących zadania w ramach zespołów i grup; niewystarczająca infrastruktura pomocowa dla pokrzywdzonych; niezatrudnienie we wszystkich województwach Wojewódzkich Koordynatorów Realizacji KPPPwR; brak jednolitej statystyki dotyczącej realizacji zadań z zakresu zapobiegania przemocy domowej; niedostateczna współpraca między sądami a podmiotami realizującymi oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne; dezaktualizacja postanowień KPPPwR, niewyśczerzające środki finansowe na realizację KPPPwR³²⁶.

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest w Polsce rozwiązaniem stosunkowo nowym, wymagającym czasu na wdrożenie. Każda opinia, ocena i propozycja osób zaangażowanych w realizację procedury „Niebieskie Karty” jest potrzebna do konstruktywnego tworzenia prawa.

4.2. Okoliczności utrudniające podejmowanie skutecznych działań wobec przemocy w rodzinie

Interwencja w sytuacji przemocy domowej jest trudnym doświadczeniem dla wszystkich osób zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie³²⁷. Wymaga umiejętności prowadzenia rozmowy w warunkach silnych emocji przeżywanych przez osobę dotkniętą przemocą. Udzielający pomocy powinni być świadomi własnych emocji

---

³²⁵ I. Matysiak, Ocena realizacji procedury „Niebieskie Karty” w świetle nowych uwarunkowań prawnych [w:] Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, L. Mazowiecka (red.), Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 75-77.

³²⁶ I. Matysiak, Ocena realizacji procedury „Niebieskie Karty” w świetle nowych uwarunkowań prawnych [w:] Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, L. Mazowiecka (red.), Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 77.

³²⁷ H. D. Sasal, Niebieskie Karty: przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005, s. 140.

i postaw wobec przemocy w rodzinie. Rozmowa powinna polegać na aktywnym słuchaniu. Na każdym etapie komunikacji należy unikać krytykowania, oceniania i pouczania. Gdy osoba jest uważnie słuchana, łatwiej jej skupić się na własnych uczuciach i myślach³²⁸.

Trudno skutecznie pomagać osobom doświadczającym przemocy bez przekonania o słuszności tego działania. Na zachowanie osób interweniujących mają wpływ uczucia, doświadczenia, a świadomość przeszkód i ich źródeł, a także umiejętność odreagowywania emocji i dbałości o własną kondycję psychiczną znacznie ułatwia zachowanie niezbędnego dystansu do sytuacji przemocy w rodzinie, co w konsekwencji wpływa na podwyższenie skuteczności i profesjonalizmu działań³²⁹.

Jednym ze źródeł trudności w podejmowaniu skutecznych działań stanowią własne przekonania o przemocy domowej osób interweniujących. W rozpoznaniu swoich przekonań H. D. Sasal proponuje odpowiedzieć na pytania dotyczące przekonań odnośnie ról kobiety, mężczyzny i dziecka w rodzinie, mitów, stereotypów usprawiedliwiających przemoc, sposobu myślenia o ofiarach, sprawcach i świadkach przemocy. Wpływ na postępowanie mają także własne uczucia i doświadczenia związane z przemocą, co niekiedy pozwala zrozumieć przeżycia klientów. Identyfikacja ze sprawcą bądź ofiarą przemocy domowej bardzo utrudnia obiektywną ocenę sytuacji i podejmowanie adekwatnych do tej oceny działań. Bardzo często u pracowników pierwszego kontaktu, oprócz współczucia, pojawia się irytacja w stosunku do (pozornej) bierności osób dotkniętych przemocą.

Pracownicy pierwszego kontaktu napotykać na przykre doświadczenia na różnych etapach pomocy. Mogą one przyjmować formy ataków fizycznych bądź słownych, prześladowań, gróźb, a w przypadku policjantów także oskarżeń o niedopełnienie obowiązków lub przekroczenie uprawnień³³⁰. Do nieprzyjemnych doświadczeń należy występowanie w roli świadka w procesie sądowym. Obrońcy sprawców przemocy domowej często podważają wiarygodność osób pomagających, wyciągają sprawy osobiste, poddają

---

³²⁸ W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 41.

³²⁹ H. D. Sasal, *Niebieskie Karty: przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005, s. 140.

³³⁰ Artykuł 231 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.) brzmi:
§ 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
§ 4. Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona czynu zabronionego określonego w art. 228.

w wątpliwość kompetencje i na inne sposoby starają się poniżyć świadka, a w konsekwencji wyeliminować jego zeznania z materiału dowodowego.

Starając się wykazać profesjonalizmem w pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą domową, osoby pomagające zapominają, że mają prawo do zmęczenia, przeżywania stresu, gniewu czy lęku. Niezmiernie ważną rolę odgrywa umiejętność rozpoznawania własnych emocji, świadomość swoich kompetencji i słabych stron³³¹. Pomimo najlepszych intencji, dużej wiedzy, doświadczenia oraz zaangażowania nie zawsze udaje się pomóc osobom potrzebującym. Pomoc w sytuacjach kryzysowych niejednokrotnie kończą się rozczarowaniem i porażką bez możliwości określenia za to odpowiedzialności. Przy udzieleniu pomocy niezbędne są zaangażowanie i empatia wobec ofiar przy jednoczesnej trosce o własne bezpieczeństwo³³² i niedopuszczeniu do wypalenia zawodowego.

Skuteczność systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest uwarunkowana wysokością nakładów na jego utrzymanie, lecz nie decyduje o jego efektywności. Najważniejszym elementem postępowania jest wytworzenie scenariusza działania, dzięki któremu każdy pracownik zna granice swoich kompetencji oraz mechanizmy prawidłowego przebiegu informacji celem integracji wszystkich poczynań w spójną całość³³³. Niejasności co do podziału obowiązków mogą sparaliżować każdą interwencję. Właściwe postępowanie podczas czynności podejmowanych w ramach procedury „Niebieskie Karty” wymaga od osób pomagających wysokiego poziomu kontroli nad własnym lękiem i agresją. Nieoceniona w takich sytuacjach jest także umiejętność wnikliwej obserwacji i trafnej interpretacji zachowań innych oraz umiejętność porozumiewania się z ludźmi, którzy poprzez silne emocje nieprawidłowo spostrzegają rzeczywistość³³⁴.

Nowe rozwiązania prawne z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają na celu m. in. poprawę przepływu informacji między specjalistami. W praktyce zdarza się, że pracownicy pierwszego kontaktu nie informują innych służb o przypadkach przemocy. Dotyczy to przede wszystkim (ale nie tylko) pracowników służby zdrowia i oświaty. Powodem takiego postępowania jest brak pewności i jednoznaczności wystąpienia przemocy domowej oraz obawy i dyskomfort związany z odkryciem. Ani pojedynczy pracownik, ani żadna z instytucji nie są w stanie sami wypracować skutecznych strategii

---

³³¹ H. D. Sasal, *Niebieskie Karty: przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005, s. 152.

³³² W. Badura-Madej, A. Dobrzyńska-Mesterhazy, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 43.

³³³ A. Lipowska-Teutsch, *Rodzina a przemoc*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1995, s. 59.

³³⁴ Tamże, s. 97.

i metod rozwiązania problemu przemocy domowej. Błędny jest rozumienie tego zjawiska i podejmowanie działań z jednej perspektywy, np. prawnej.

W opinii badanych członków zespołów interdyscyplinarnych szczególnie nieskutecznymi sposobami zapobiegania przemocy domowej okazało się sądowe nakazywanie osobom stosującym przemoc w rodzinie i nadużywającym alkoholu do powstrzymywania się od nadużywania alkoholu (64% wskazań jako „nieskuteczne”), sądowo nałożony obowiązek przeproszenia osoby pokrzywdzonej dla osób stosujących przemoc w rodzinie (61%) w ramach obowiązków, które sprawca przemocy w rodzinie musi wykonać w okresie próby (np. przy warunkowym umorzeniu postępowania bądź warunkowym zawieszeniu wykonania kary) oraz sądowy nakaz powstrzymywania się od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną dla osób stosujących przemoc w rodzinie (61%)³³⁵.

Kolejnym utrudnieniem w podejmowaniu efektywnych działań jest brak dostatecznej wiedzy na temat specyfiki zjawiska przemocy w rodzinie. W konsekwencji osoby pomagające nie posiadają umiejętności rozpoznawania przemocy, nie rozumieją postępowania swoich klientów oraz nie zdają sobie sprawy z niebezpieczeństwa, na jakie narażone są ofiary. Najbardziej problematyczną kwestią jest bierność pokrzywdzonych. Dopiero uświadomienie sobie przyczyn przemocy domowej pozwala zrozumieć sytuacje ofiar i zmniejszyć poziom irytacji i frustracji. Podczas interwencji dochodzi do realnego zagrożenia życia i zdrowia osób w niej uczestniczących. Wiąże się to z bezpośrednim zetknięciem z agresją sprawcy, silnym lękiem pokrzywdzonych. Niedocenienie zagrożenia także wynika z braku wiedzy o prawidłowościach zachowania ofiar oraz sprawców przemocy, zwłaszcza nietrzeźwych. Podczas interwencji nie należy bagatelizować żadnych symptomów mogących świadczyć o niebezpieczeństwie.

Pozostaje kwestia braku przygotowania pracowników pierwszego kontaktu. Osoby te muszą bardzo dobrze orientować się w rozwiązaniach prawnych i ofercie pomocy w środowisku lokalnym. Do tego dochodzi poczucie osamotnienia w działaniu oraz brak współpracy międzyinstytucjonalnej. Usprawnienie działań zespołów interdyscyplinarnych może skutecznie rozwiązać ten problem.

---

³³⁵ Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012, s. 19, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

Trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty” pojawiają się także ze strony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Przedstawiciele służb i instytucji zaangażowanych w pomoc osobom doświadczającym przemocy skarżą się na niski poziom motywacji klientów. Większość ofiar przemocy domowej nie dąży do rozpadu rodziny, a chce zmiany zachowania osoby stosującej przemoc. Motywowanie do zmian może być skuteczne tylko w przypadku, gdy ta zmiana jest pożądana lub przynajmniej akceptowana przez daną osobę. W przeciwnym razie działania interwencyjne, do których ofiara nie przychyliła się, mogą przynieść szkody. Źródłem trudności podejmowania skutecznej pomocy jest nieuwzględnienie gotowości do zmian i celu, do którego chce dążyć osoba dotknięta przemocą. Pracownicy pierwszego kontaktu czasem realizują swoje własne pomysły z przekonaniem o ich słuszności, a bez wsluchania się w potrzeby ofiary. Wychodzenie z przemocy to proces wieloetapowy i indywidualny, więc dużym uchybieniem osób pomagających jest przyspieszanie tego postępowania i narzucanie swojego stanowiska. Z drugiej strony, część ofiar przemocy oczekuje, że pojedyncza interwencja policji rozwiąże problem. Osoby tak myślące rozczarowują się, gdy zorientują się, że ich rozumowanie jest bezpodstawne. W rzeczywistości przybycie funkcjonariuszy może być tylko początkiem procesu skutecznego udzielenia pomocy.

Kolejną barierą w skutecznym przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest wycofywanie przez ofiary doniesień o popełnieniu przestępstwa, do czego osoba pokrzywdzona ma prawo na każdym etapie postępowania prawnego. Zdarzają się sytuacje przeciwne. Sprawy są umarzane przez prokuratora lub sąd z uwagi na znikomy stopień szkodliwości czynu. Powoduje to u wielu osób doświadczających przemocy w rodzinie załamanie wiary w sprawiedliwość, odebranie sił podejmowania dalszych działań. Prawne potwierdzenie, że krzywdzenie bliskich nie jest przedmiotem zainteresowania wymiaru sprawiedliwości utwierdza sprawcę w przekonaniu o bezkarności.

Wiele osób doświadczających przemocy w ogóle nie zawiadamia o tym fakcie odpowiednich organów. Jednym z powodów niezgłoszenia aktu przemocy może być brak pewności czy dana sytuacja zasługuje na uwagę wymiaru sprawiedliwości. Niektórzy nie wierzą, by zgłoszenie przypadku przemocy coś zmieniło, a nawet boją się, że interwencja jedynie nasili problem³³⁶.

---

³³⁶ S. D. Herzberger, *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2002, s. 172.

5. Krytyka procedury „Niebieskie Karty”

Mimo wieloletnich doświadczeń oraz modyfikacji, jakim poddawano procedurę „Niebieskie Karty” wciąż pojawia się jej krytyka³³⁷ i utrudnienia w realizacji.

5.1. Krytyka Najwyższej Izby Kontroli

W 2013 roku opublikowano „Informację o wynikach kontroli przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez administrację publiczną”³³⁸ opracowaną przez Najwyższą Izbę Kontroli [NIK], która negatywnie³³⁹ oceniła skuteczność realizacji zadań przez administrację publiczną w zakresie zapobiegania przemocy domowej. Kontrolę przeprowadzono w drugiej połowie 2012 roku i objęła czternaście ośrodków pomocy społecznej, czternaście KPP, cztery powiatowe centra pomocy rodzinie oraz pięć ROPSów. Celem kontroli była ocena organizacji wykonywania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz ochrony osób dotkniętych przemocą.

W opinii NIK zmiany, jakie zostały wprowadzone przez znowelizowaną ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, „znacznie pogorszyły sytuację osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także doprowadziły do wyraźnego spadku liczby ujawnianych przypadków przemocy w rodzinie, co jest tym bardziej niekorzystne, że i tak tylko w niewielka część z nich jest ujawniana”. Zdaniem kontrolerów spowodowane to zostało przez zbiurokratyzowanie procedury (zwiększenie wytwarzanej dokumentacji oraz jej dublowanie przez poszczególne instytucje zajmujące się problemami tej samej rodziny), a także odebranie policji i przekazanie zespołom interdyscyplinarnym kluczowych zadań bez przyznania odpowiednich uprawnień oraz środków umożliwiających ich wykonanie. Pomimo zaangażowania wielu reprezentantów instytucji publicznych i organizacji pozarządowych, przewlekły tryb postępowania uniemożliwia sprawne i szybkie udzielenie pomocy.

Po wprowadzeniu nowej procedury nastąpił duży (prawie 40%) spadek liczby ujawnionych przez policję przypadków przemocy w rodzinie. Wpływ na to miało

---

³³⁷ S. Banach, Przemoc w rodzinie – procedura „Niebieskie Karty”, „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” 2014 nr 4 (21), s. 47.

³³⁸ Informacja o wynikach kontroli Nr P/12/107: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2013, <http://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 21.02.2015].

³³⁹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje trzystopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

skomplikowanie procedury. Do najbardziej problematycznych kwestii należał obowiązek przesyłania każdej „Niebieskiej Karty – A” do zespołu interdyscyplinarnego i udziału policjantów w posiedzeniach oraz wprowadzenie nowego rozszerzonego druku „Niebieska Karta – A”, które spowodowało, że funkcjonariusze często nie byli w stanie dokładnie i rzetelnie wypełnić dokumentacji w warunkach prowadzenia interwencji. We wszystkich objętych kontrolą komendach zwracano uwagę na niefunkcjonalność formularza „Niebieska Karta – A”. Podkreślano, że zadaniem policjantów jest udzielenie pomocy pokrzywdzonym i szybka izolacja sprawcy przemocy, a nie wypełnianie niepotrzebnie wydłużającego czynności na miejscu, obszernego dokumentu.

Zainteresowanie osób pokrzywdzonych „Niebieską Kartą” znacznie zmalało ze względu na uczestnictwo w spotkaniu zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej, podczas którego zawstydzona ofiara opowiada grupie obcych osób o swojej sytuacji. Z niechęci do uczestnictwa w niekomfortowym, niekiedy upokarzającym spotkaniu wynikało negatywne nastawienie do działań zespołu interdyscyplinarnego, a w konsekwencji niezgłaszanie się na policję z problemem przemocy. Wyjątkiem były przypadki, gdy motywacją do udziału w procedurze było uzyskanie dokumentacji dla celów rozwodowych, opieki nad dzieckiem bądź uzyskania prawa do lokalu przez osobę niekoniecznie będącą ofiarą przemocy domowej.

Cykl udzielenia pomocy uległ wydłużeniu i w świetle obecnych przepisów nie ma regulacji dotyczącej terminów spotkań z ofiarą przemocy. Pierwsza wizyta policjanta następuje niekiedy dopiero po opracowaniu przez grupę roboczą indywidualnego planu pomocy, tj. po dwóch, trzech miesiącach od momentu wszczęcia procedury (w poprzednio obowiązujących uregulowaniach termin ten wynosił do siedmiu dni), a następnie częstotliwość odwiedzin dzielnicowego określa zespół interdyscyplinarny. Najgorsza była sytuacja osób, dla których procedurę wszczęli pracownicy służby zdrowia, oświaty i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W tych przypadkach ofiary przemocy w rodzinie przez wiele miesięcy mogły nie otrzymywać żadnej pomocy. Brak doprecyzowanych przepisów nakazujących obligatoryjne przekazywanie kopii wypełnionego formularza „Niebieska Karta – A” przez inne instytucje do policji spowodował, że funkcjonariusze dowiadywali się o potrzebie sprawdzania stanu bezpieczeństwa tych osób dopiero po powołaniu grupy roboczej. Niedociągnięcia w zakresie przepływu informacji uniemożliwiają podjęcie przez dzielnicowego niezbędnych działań, w tym założenie teczki „Przemoc domowa” dla konkretnej rodziny czy dołączenie

dokumentacji do postępowań z artykułu 207 Kodeksu karnego prowadzonych pod nadzorem prokuratury.

Według NIK przewlekłość procedury „Niebieskie Karty” wynika głównie z obciążenia członków zespołów pracą zawodową, trudności z zebraniem wszystkich na posiedzenie oraz braku rozwiązań prawnych umożliwiających podjęcie skutecznych działań, gdy osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie nie zgłasza się na spotkanie. W związku z wydłużeniem czasu reakcji wytworzyła się praktyka, że procedura pomocy ofiarom przemocy funkcjonuje dwutorowo. Z jednej strony tok postępowania ustanawia zespół interdyscyplinarny, z drugiej zaś policja, która niezależnie od jego decyzji podejmuje działania.

Ośrodki pomocy społecznej mają obowiązek obsługi logistycznej zespołów interdyscyplinarnych. Połowa objętych kontrolą placówek nie była przygotowana organizacyjnie, technicznie, kadrowo i finansowo do realizacji tego zadania. W większości jednostek nie funkcjonowały programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar, co wyklucza realizację założenia dotyczącego rozwoju profilaktyki jako skutecznej formy pomocy w sytuacjach, gdy rodzina może być zagrożona zjawiskiem przemocy.

Członkowie zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych wykonywali zadania w ramach obowiązków albo, jak w przypadku przedstawicieli organizacji pozarządowych, społecznie. Brak rekompensaty finansowej za zwiększenie zakresu czynności służbowych lub zawodowych oddziaływał demobilizująco na zaangażowanie w pracę. Niejednokrotnie kierownicy instytucji fakultatywnie delegujących osoby do zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych ograniczali udział pracowników w ich pracach ze względów ekonomicznych. Problem obniżonej frekwencji na posiedzeniach dotyczył szczególnie przedstawicieli oświaty, służby zdrowia i kuratorów sądowych.

Uregulowania prawne dotyczące procedury „Niebieskie Karty” poprawiły skuteczność współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Jednak w dalszym ciągu brakuje norm prawnych odnośnie przepływu informacji między zespołem interdyscyplinarnym a sądem i prokuraturą. Niewystarczające współdziałanie było konsekwencją braku spójnych regulacji, a w szczególności braku obowiązku informowania przez sądy zespołów interdyscyplinarnych o toczących się postępowaniach i sposobach ich zakończenia.

Sądy w ponad 80% spraw orzekały wobec sprawców przemocy w rodzinie wyroki w zawieszeniu. Niewielu skazanych (6%) objęto oddziaływaniami korekcyjno-edukacyjnymi przewidzianymi przez znowelizowaną ustawę. Sądy orzekały jedynie środek

karny w postaci powstrzymywania się od nadużywania alkoholu. W związku z tym część powiatów w ogóle nie opracowała i nie prowadzi programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej oraz nie aplikuje o środki finansowe na ten cel przewidziane w budżecie MPiPS.

Z ustaleń kontroli wynika, że wprowadzenie nowej procedury „Niebieskie Karty” nie przyniosło zakładanych rezultatów. Z tego powodu można spodziewać się dalszych prac oraz zmian w przepisach i praktyce działań wszystkich instytucji zajmujących się omawianą problematyką. Zdaniem NIK wystąpiła pilna potrzeba przeanalizowania problemu przez MPiPS oraz usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy domowej. W celu bezzwłocznego podejmowania działań w przypadku ujawnienia przemocy należało by powierzyć policji kluczową rolę w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, uprościć i uelastyczyć procedurę (w tym formularze) oraz znaleźć rozwiązania gwarantujące poszanowanie i ochronę osób dotkniętych przemocą.

NIK zwraca uwagę na potrzebę uporządkowania sposobu tworzenia lokalnych strategii dotyczących spraw społecznych. Zamiast tworzenia szeregu odrębnych programów dla różnych obszarów o nakładających się zakresach zaleca się opracowanie kompleksowej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Wdrożenie nowych rozwiązań prawnych w omawianym obszarze wymaga ostrożności, by jeszcze bardziej nie skomplikować i tak złożonego systemu pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Z raportu wynika, że w czasie wykonywania czynności przez funkcjonariuszy w ramach procedury „Niebieskie Karty” pojawiają się różne pytania, na które ustawodawca nie przewidział odpowiedzi³⁴⁰.

5.2. Krytyka osób i grup zawodowych zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie

W ramach procedury „Niebieskie Karty” członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej udzielają pomocy osobie dotkniętej przemocą, podejmują działania w stosunku do sprawcy przemocy, zapraszają członków rodziny (bez udziału dzieci) na spotkanie, opracowują indywidualny plan pomocy, a także rozstrzygają o braku zasadności podejmowania działań³⁴¹. Bezpośrednio po wejściu w życie nowych rozwiązań wprowadzonych Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku

---

³⁴⁰ D. Nowik, Niebieska Karta – rozwiązanie, ale czy dobre?, „Praca Socjalna” nr 6/2013, s. 110.

³⁴¹ D. Kwiatkowski, Policja w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2012, s. 30, <http://www.slupsk.szkolapolicji.gov.pl> [data dostępu: 21.02.2015].

w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” głównym problemem osób, które zostały zobowiązane do prowadzenia procedury jest odpowiedź na pytanie – w jaki sposób tę procedurę przeprowadzić zgodnie z prawem i celem, jakim jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie? Osoby pracujące w tym obszarze coraz częściej zwracają uwagę na problemy organizacyjne związane z przeprowadzeniem procedury. Jest ona bowiem czasochłonna, a jej zrealizowanie stanowi tylko jeden z licznych obowiązków spoczywających na członkach grupy roboczej czy zespołu interdyscyplinarnego³⁴².

Według ekspertów zajmujących się zawodowo problematyką przemocy w rodzinie zespoły interdyscyplinarne są pomysłem dobrym, usprawniającym ich pracę. Pojawiają się jednak obawy o powiększenie zakresu obowiązków bez wzrostu wynagrodzenia oraz o rozproszenie odpowiedzialności pomiędzy pracowników poszczególnych instytucji³⁴³. Krytyka pracowników pierwszego kontaktu wiąże się z przekonaniem, że nowelizacją ustawy zajmowali się przede wszystkim teoretycy. Ich zdaniem wsłuchanie się w opinie osób, które w praktyce stykają się z problemem przemocy domowej byłoby bardzo ważne i pozwoliłoby uniknąć zapisów, które nie odnoszą się do rzeczywistych spraw i w żaden sposób im nie służą³⁴⁴.

Ponad połowa (52,6%) badanych przez K. Łukowską pracowników grup roboczych uważa, że procedura „Niebieskie Karty” jest dobrym narzędziem w pracy z rodzinami dotkniętymi problemem przemocy, zaś co piąty (19,2%) nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Do największych „niedociągnięć” zaliczono kwestię zakończenia procedury (kto i w jakiej formie) oraz wglądu w dokumentację przez sprawcę i ofiarę przemocy. W równie dużym stopniu wskazano potrzebę zmiany formularza „Niebieska Karta – A” (skrótowanie, dodanie numeru PESEL lub daty urodzenia sprawcy przemocy) oraz ograniczenia składu grup roboczych w przypadku, gdy w rodzinie nie ma dzieci lub problemu alkoholowego. Najczęściej wskazywaną barierą w pracy grup roboczych była nadmierna biurokracja, następnie niechęć ofiar przemocy do współpracy, brak w równym stopniu aktywności wszystkich członków grupy oraz trudności w zgraniu terminów i umówieniu się grupy³⁴⁵.

---

³⁴² G. Wrona, Procedura „Niebieskie Karty” – zarys schematu postępowania, „Niebieska Linia” nr 2/2014, <https://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 31.12.2014].

³⁴³ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 55, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu 23.12.2014].

³⁴⁴ Tamże, s. 54.

³⁴⁵ K. Łukowska, Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 21.02.2015].

Dorota Nowik, Pełnomocnik Burmistrza Miasta Kętrzyn ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Przewodnicząca Zespołu Interdyscyplinarnego, spostrzega także inne niepraktyczne rozwiązania nowelizacji ustawy i jej konsekwencji. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³⁴⁶ na przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego powołuje się jednego spośród jego członków. Osoba ta, oprócz wykonywania zadań związanych ze swoim zawodem, jest „gospodarzem procedury i jednocześnie administratorem gromadzonych informacji”³⁴⁷, więc ponosi odpowiedzialność za całokształt działań wynikających z przepisów ustawy. Autorka uważa, iż ze względu na nadmiar obowiązków, przewodniczący powinien zajmować się tylko pracą zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej. Niejednokrotnie zdarza się, że pozostali członkowie, pomimo informacji o powołaniu ich do grupy, nie uczestniczą w pracach na rzecz rodziny z powodu braku czasu bądź zgody przełożonego. Problem mógłby być zminimalizowany poprzez odpowiednie zapisy w ustawie, np. przedłużające czas na powołanie grupy roboczej z trzech do pięciu dni, aby poszczególni członkowie zdążyli uporządkować inne obowiązki³⁴⁸. Zmiany w aktach prawnych powinny być przygotowywane wspólnie z osobami, które na co dzień zajmują się problematyką przemocy w rodzinie. Ich praktyczne spostrzeżenia i wskazówki są w stanie ulepszyć funkcjonalność procedury „Niebieskie Karty”.

W odniesieniu do zgłoszeń gmin z prośbami o interpretację zapisów rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” oraz o wskazówki dotyczące interdyscyplinarnej pracy na rzecz ochrony rodzin przed przemocą w PARPA powstał zespół, który miał na celu wypracowanie rekomendacji (wytycznych) do realizacji zadań wynikających z rozporządzenia. W pracach służących opracowaniu poniższego stanowiska brali udział przedstawiciele urzędów centralnych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowej i wybranych zespołów interdyscyplinarnych³⁴⁹. Zespół skoncentrował się na wybranych obszarach problemowych i interpretacji wybranych zapisów rozporządzenia Rady Ministrów³⁵⁰.

---

³⁴⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 9a.

³⁴⁷ T. Jędrzejczyk, Pytania i odpowiedzi – Prokuratura a „Niebieskie Karty”, „Policja 997” nr 3 (108) 2014, s. 20.

³⁴⁸ D. Nowik, Niebieska Karta – rozwiązanie, ale czy dobre?, „Praca Socjalna” nr 6/2013, s. 105-106.

³⁴⁹ Michał Lewoc (prawnik, Ministerstwo Sprawiedliwości), Grzegorz Wrona (prawnik, autor publikacji „Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury Niebieskie Karty. Komentarz”), Jarosław Polanowski (prawnik, Prokuratura Okręgowa, Warszawa), Wanda Paszkiewicz (psycholog, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, kierownik działającego na zlecenie PARPA Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”), Błażej Gawroński (przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego, dyrektor Miejskiego Zespołu Profilaktyki i Terapii

Jedną z kwestii problematycznych okazało się przekazanie formularza „Niebieska Karta – A” przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego. Podmioty uprawnione do wszczęcia procedury mają siedem dni na skierowanie dokumentacji, które nalicza się od dnia następnego po wszczęciu procedury, tj. po przeprowadzeniu interwencji i wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A”. Rodzina z problemem przemocy potrzebuje pomocy i bardzo często na tę pomoc niespokojnie czeka. Z uwagi na to, że wskazany w rozporządzeniu Rady Ministrów okres siedmiu dni nie jest terminem zawitym³⁵¹, zespół z PARPA uznał, że wskazany termin jest terminem instrukcyjnym. Ustawodawca nie przewidział konsekwencji za ich przekroczenie, ale ewentualne uchybienie terminu może skutkować wewnętrznym postępowaniem służbowym.

Kolejnym problemem jest decyzyjność w powoływaniu grup roboczych, która ustawowo pozostawiona została członkom zespołu interdyscyplinarnego. Oznacza to, że nie ma potrzeby powoływania grupy roboczej dla każdej rodziny, dla której uruchomiono procedurę „Niebieskie Karty”. Szczególnie w małych gminach nie powołuje się grupy roboczej, najczęściej z uwagi na to, że w skład grupy wchodzić musiałyby te same osoby, które są członkami zespołu interdyscyplinarnego. W takich przypadkach zespół wykonywać będzie zarówno swoje zadania, jak również zadania grupy roboczej.

W praktyce w wielu gminach grupę roboczą powołuje przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego. Za takim rozwiązaniem przemawia szybkość podejmowania decyzji, ale należy zauważyć, że jest to działanie niezgodne z prawem. Ustawodawca wyraźnie wskazuje, że grupę roboczą tworzy zespół interdyscyplinarny (ciało kolegialne), a nie – jednoosobowo – jego przewodniczący. W związku z powyższym wydaje się, że adekwatnym rozwiązaniem jest powołanie stałych grup roboczych. Sposób ten ma jednak zasadniczą wadę: z uwagi na konieczność imiennego powołania członków grupy roboczej, w dużych miastach lista tych osób może liczyć wiele nazwisk, gdyż trudno jest przewidzieć skład profesjonalistów niezbędny dla udzielenia pomocy danej rodzinie. Stałe grupy robocze powinny mieć określony zasięg terytorialny. Skupienie profesjonalistów z tego samego

---

Uzależnienia w Olsztynie), Liliana Krzywicka (psycholog, przewodnicząca Zespołu Interdyscyplinarnego, kierownik Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Katowicach), Alina Prusinowska-Marek (kurator zawodowy, Sąd Rejonowy Warszawa-Mokotów), Marzena Kordaczuk-Wąs (funkcjonariusz KGP) oraz pracownicy PARPA: Katarzyna Łukowska – Zastępca Dyrektora PARPA, Kama Dąbrowska – radca prawny, Dorota Jaszczak-Kuźmińska i Katarzyna Michalska z działu do spraw rodziny i młodzieży.

³⁵⁰ Wskazówki do realizacji zadań wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty”, pismo z dnia 10.10.2012 r., Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2012.

³⁵¹ Termin zawity jest terminem ściśle wskazanym w aktach prawnych i obciążonym dużym rygorem prawnym. Niedotrzymanie tego terminu powoduje definitywne wygaśnięcie przysługującego podmiotowi prawa do określonej czynności.

rejonu, którzy znają środowisko i potencjalnych podopiecznych może przynieść wymierne korzyści.

Przeprowadzenie rozmów z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie i osobą stosującą przemoc to kolejny obszar problematyczny w zakresie procedury „Niebieskie Karty”. Osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie na spotkanie z członkami zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej zapraszają ich członkowie. Oznacza to, że wszyscy, którzy pracować będą z daną rodziną powinni podpisać się pod zaproszeniem. Ustawodawca nie określił terminu, w jakim ma dojść do spotkania. Przyjęto, że powinno ono nastąpić niezwłocznie. Niezbędnym wydaje się jednak, aby przed spotkaniem z ofiarą członkowie zespołu lub grupy roboczej we własnym gronie przeanalizowali sytuację osób doświadczających przemocą na podstawie posiadanej dokumentacji i w miarę możliwości skontaktowali się z rodziną w miejscu jej zamieszkania. Jednak w wielu przypadkach informacje na temat rodziny, jakimi dysponują członkowie zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej, pochodzą wyłącznie z dokumentacji dotyczącej interwencji (formularz „Niebieska Karta – A”). W takich sytuacjach rola dzielnicowego i pracownika socjalnego jest nie do przecenienia. Mają oni uprawnienia do prowadzenia działań w środowisku, a więc przeprowadzenia wywiadu środowiskowego i złożenia wizyty rodzinie, w której występuje zjawisko przemoc domowej.

Dla niektórych osób potencjalnym sprzymierzeńcem jest członek grupy roboczej, który uruchamiał procedurę „Niebieskie Karty”. W związku z powyższym warto rozważyć, czy właśnie ta osoba nie powinna pełnić roli „lidera” w zakresie kontaktów z osobą dotkniętą przemocą. Pożądane jest, aby z osobą doznającą przemocę spotkały się tylko wybrane osoby z zespołu lub grupy roboczej. W przeciwnym razie ma ona poczucie, że jest przesłuchiwana przez liczne (nawet kilkudziesięcioosobowe) grono obcych ludzi.

Osobę, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie na spotkanie z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą „wzywa” przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego. Niestawiennictwo tej osoby (podobnie jak osoby wobec której istnieje podejrzenie, że doznaje przemoc) nie powinno zatrzymać prac w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Przeciwnie, powinno wpływać motywująco na przedstawicieli służb do zintensyfikowania działań prowadzonych w ramach kompetencji zawodowych.

Rozmowa z ofiarą i sprawcą przemocą powinna przebiegać w warunkach gwarantujących im poszanowanie godności. Osoby zaproszone na spotkanie z zespołem interdyscyplinarnym bądź grupą roboczą mogą nie znać dokładnego celu spotkania. Dlatego też na początku należy wyjaśnić klientom z jakiego powodu zostali zaproszeni, jaka jest rola

powołanej grupy roboczej, jakie mogą być kolejne kroki podejmowane wobec członków rodziny.

W czasie pierwszego spotkania z osobą doznającą przemocy należy skoncentrować się przede wszystkim na nawiązaniu z nią właściwego kontaktu. Pierwsze spotkanie powinno być zachętą do wprowadzania zmian zmierzających do zatrzymania przemocy, ale nie musi zaowocować pełną diagnozą sytuacji domowej klienta. Na spotkaniu z osobą stosującą przemoc należy poinformować ją m. in. o jej sytuacji formalno-prawnej, jakie są wobec niej oczekiwania, jakie może ponieść konsekwencje jeśli nadal będzie krzywdziła swoich bliskich.

Wnioski z rozmów powinny być udokumentowane (w przypadku osób doznających przemocy – formularz „Niebieska Karta – C”, a w przypadku osób stosujących przemoc – Niebieska Karta – D”). Skrupulatne wypełnienie formularzy nie może być dla członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej najważniejszym celem. Błędem jest koncentrowanie się na mechanicznym zadawaniu pytań z formularza i uzyskiwaniu odpowiedzi nie uwzględniając stanu emocjonalnego osoby pokrzywdzonej, bez wyrażenia empatii i zrozumienia dla emocji jakie przeżywa w związku z doznawaniem przemocy w rodzinie i ujawnieniem tego faktu.

Niejednokrotnie zdarza się, że dorosła osoba doznająca przemocy nie wyraża zgody na współpracę z członkami zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. Taka sytuacja nie powinna wpływać demotywująco na przedstawicieli służb w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Zespół powstały w PARPA zwraca uwagę na problemy związane z dokumentowaniem pracy zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej. Zgodnie z zapisami rozporządzenia wszystkie działania prowadzone w ramach procedury „Niebieskie Karty” muszą być dokumentowane, jednak ustawodawca nie precyzuje w jaki sposób. Pozostawiona członkom zespołu/grupy dowolność co do formy zapisów (notatka, protokół) wprowadza nieład w dokumentacji. Jedynie w regulacjach dotyczących zakończenia procedury „Niebieskie Karty” określono formę i treść dokumentu, tj. protokół podpisany przez przewodniczącego zespołu zawierający: dane dotyczące osób wobec których była realizowana procedura, datę rozpoczęcia i zakończenia procedury oraz opis podjętych działań w ramach procedury. W związku z powyższym niezbędne jest, aby w regulaminie pracy zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej znajdował się zapis o obligatoryjnym dokumentowaniu posiedzeń, podjętych działań przez członków zespołu lub grupy roboczej i ich efekty, jak również uzasadnienie zakończenia procedur.

Anita Kucharska – Działaczka, prezeska Lubuskiego Stowarzyszenia na Rzecz Kobiet BABA, uważa, że „ustawa o przeciwdziałaniu pomocy domowej powstała po to, aby uciszyć sumienia polityków, bo w ślad za nią nie poszło finansowanie. Nowe przepisy nie przyniosły też żadnej realnej poprawy. Być może nastąpi jakaś zmiana świadomości. Skoro zbierają się zespoły, ludzie dostrzegą, że jest problem i należy nad nim debatować, łączyć środowiska, współpracować. Inna rzecz, że w walce z przemocą nie liczy się rozdęta biurokracja, ale szybkość reakcji. A ta się niestety nie poprawiła”³⁵².

Poszukiwanie skutecznych form przeciwdziałania przemocy domowej i sposobów pomagania jej ofiarom nie jest łatwym zadaniem, gdyż środowisko rodzinne „z natury” chronione jest przed ingerencją z zewnątrz³⁵³. Zaangażowanie instytucjonalne powinno obejmować wrażliwość i zrozumienie złożoności zjawisk występujących w życiu rodzinnym na każdym etapie pomocy.

---

³⁵²Ł. Woźnicki, Zepsuli Niebieską Kartę? Według NIK zmiana prawa uderzyła w maltretowane kobiety i dzieci, <http://wyborcza.pl> [data dostępu: 25.02.2015].

³⁵³J. Mellibruda, Przeciwdziałanie przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 10.

ROZDZIAŁ III

ROLA POLICJI W REALIZACJI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

---

1. Struktura organizacyjna policji w Polsce

Słowo „policja” pochodzi od greckiego *politeia* (państwowość, prawa obywatelskie) i łacińskiego *politia* (ustrój państwowy)³⁵⁴. Pojęcie to posiada dwojakie znaczenie: przedmiotowe (sfera działalności państwa) i podmiotowe (specyficznym zorganizowane korpusy osobowe)³⁵⁵. Zgodnie z ustawą o Policji³⁵⁶, policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego³⁵⁷. Policja zajmuje pierwszoplanowe miejsce w systemie zapobiegania i zwalczania przestępczości. W skład tej formacji wchodzi pion kryminalny, śledczy, prewencyjny oraz wspomagający działalność policji w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym³⁵⁸. Specyfika działalności powoduje, że zajmuje ona szczególne miejsce w sektorze życia publicznego i obejmuje swoim zasięgiem praktycznie wszystkie sfery życia społecznego. Kierunki działania organów policji w dłuższym czasie wyznaczają cele strategiczne, tj. rzeczywista poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego, podniesienie sprawności działania policji poprzez usprawnienie zarządzania zasobami i informacją, poprawa wizerunku w społeczeństwie³⁵⁹ i wzrost zaufania społecznego do policji³⁶⁰.

---

³⁵⁴ D. Hryszkiewicz, P. Suchanek, Zarządzanie strategiczne w Policji. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2014, s. 89.

³⁵⁵ E. Moczuk, Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 299.

³⁵⁶ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.), art. 1, ust. 1

³⁵⁷ Z. Morawski, Funkcjonowanie Policji w strukturze społecznej, „Socjologia XXIX”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999, s. 39.

³⁵⁸ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.), art. 4, ust. 1.

³⁵⁹ Policja jest różnie oceniana przez społeczeństwo. Każdy człowiek ma bowiem inne doświadczenia w kontaktach z funkcjonariuszami. Niektórzy osądzają Policję przez pryzmat spotkania z policjantami ruchu drogowego zakończonym otrzymaniem mandatu karnego. Inni uczestniczyli w procesie ścigania jako strona. Część obywateli zawiera mediom, a są i tacy, którzy od zawsze mieli ustalone zdanie na temat tej formacji nawet nie mając z nią styczności. Polskie Badanie Przestępczości jest badaniem opinii publicznej realizowanym cyklicznie (corocznie) od 2007 roku na zlecenie Komendy Głównej Policji. Celem sondażu jest poznanie społecznych ocen skuteczności policji oraz pracy policjantów pełniących służbę w okolicy miejsca zamieszkania respondentów. Według raportu z 2014 roku siedmiu na dziesięciu Polaków uznaje skuteczność policji w walce z przestępczością (69,6%), a przeciwne zdanie na ten temat ma co piąty badany (19,5%). Pracę policjantów pełniących służbę w okolicy miejsca zamieszkania niemal trzy czwarte Polaków (72,4%) ocenia

Analiza dostępnej literatury naukowej poświęconej problematyce policji wskazuje na rozbieżność opinii odnośnie dziedziny wiedzy, jaka powinna zajmować się zagadnieniami tej instytucji. Na gruncie socjologii policja jest społeczną grupą dyspozycyjną, zaś na gruncie prawa – organem państwa. We współczesnej nauce następuje proces konwergencji różnych dziedzin wiedzy, a omawianą instytucję wpisuje się w ramy socjologii policji i subdyscypliny prawa administracyjnego, od niedawna określanej prawem policyjnym³⁶¹. Zagadnienia związane z policją należy ujmować w sposób umożliwiający każdej z nauk samodzielny rozwój, z zastrzeżeniem by istniała sposobność łączenia wyników badań i interdyscyplinarnej analizy tej formacji.

Zakłada się, że na policję patrzy się z trzech punktów widzenia, jako organ państwa, instytucję społeczną oraz część społeczeństwa. Na gruncie prawa policja jest, jak wspomniano, „umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego”³⁶². Spośród szerokiego katalogu ustawowych zadań najbardziej interesującym, dla potrzeb niniejszej rozprawy, jest wykonywanie obowiązków o charakterze prewencyjnym oraz związanych ze ściganiem przestępstw. Z socjologicznego punktu widzenia policja jest wspomnianą grupą dyspozycyjną stanowiącą segment danej społeczności. Funkcjonariusze strzegą porządku publicznego (niekiedy z użyciem lub groźbą użycia siły) poprzez ochronę przed niebezpieczeństwami społecznymi. Elementem wyróżniającym policję jest poddanie rozkazom, hierarchii i dyscyplinie służbowej oraz daleko posunięta dyspozycyjność w sferze bezpieczeństwa powszechnego kosztem ograniczenia życia prywatnego³⁶³. Policja w ramach nauk społecznych pełni szereg różnych obowiązków na rzecz społeczeństwa: działania ochronne zdrowia, życia i mienia, przeciwdziałanie zjawiskom społecznie niekorzystnym, wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, nadzorowanie innych służb i współpraca

---

dobrze, a co szósty (15,9%) – źle. Respondentów poproszono o wskazanie, jakie mają oczekiwania wobec policji. Najistotniejszą kwestią, na którą zwróciła uwagę prawie połowa badanych jest szybkie przybycie funkcjonariuszy po wezwaniu na miejsce zdarzenia (47,4%). Na skuteczność działań policji wskazało dwóch na pięciu respondentów (39,7%). Nieco mniejszy odsetek docenia możliwość łatwego dodzwonienia się do policji pod numer 997 i 112 (30,3%), kwestię uczciwości i nieprzekupności policjantów (28,5%) oraz obecność patroli w danej okolicy (27%).

³⁶⁰ D. Hryszkiewicz, P. Suchanek, Zarządzanie strategiczne w Policji. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2014, s. 115.

³⁶¹E. Moczuk, Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 7.

³⁶² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.), art. 1, ust. 1.

³⁶³E. Moczuk, Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 8.

międzyinstytucjonalna, kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych prawa³⁶⁴.

Rozważania naukowe dotyczące policji powinny obejmować wspólne zagadnienia. Eugeniusz Moczuk wskazuje na zdefiniowanie pojęć związanych z policją na gruncie prawa, socjologii i innych dziedzin nauki, przyjęcie teoretycznych orientacji do przeprowadzania badań nad policją, w tym określenie jej miejsca w strukturze bezpieczeństwa i gotowości na oddziaływanie badawcze. Jednak celem uniknięcia nieporozumień i niejasności każda z nauk powinna brać pod uwagę jedynie aspekty będące jej domeną³⁶⁵. Na potrzeby niniejszej dysertacji spośród różnych perspektyw badawczych wybrałam socjologiczną, która ujmuje policję jako instytucję społeczną. Dobrze zbudowana teoria naukowa dotycząca badań nad tym podmiotem i dokładna analiza „policyjnych” zagadnień powinny powodować, że wyniki zostaną efektywnie wykorzystane dla celów tej formacji. Socjologia wraz z jej metodologią badań, jako podejście badawcze, pozwala uchwycić interdyscyplinarność badania policji.

Struktura organizacyjna policji w Polsce jest zhierarchizowana i uregulowana prawnie. Komendant Główny Policji jest centralnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Podlega on bezpośrednio ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. KGP nadzoruje funkcjonowanie pozostałych jednostek organizacyjnych policji w Polsce. W zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP realizuje zadania związane z tworzeniem warunków do skutecznego przeciwdziałania przestępczości i zjawiskom patologii społecznej, tj. opracowywanie standardów organizowania i funkcjonowania służby prewencyjnej w zakresie wykonywania zadań patrolowych i interwencyjnych, obchodowych, inicjowanie oraz wdrażanie i promocja przedsięwzięć policyjnych, koordynowanie realizacji zadań przez komendantów wojewódzkich/Komendanta Stołecznego Policji³⁶⁶.

Kolejny poziom w hierarchii, po KGP, stanowi szesnaście komend wojewódzkich policji (w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Szczecinie oraz we Wrocławiu) i KSP. W strukturze wszystkich tych jednostek znajdują się

---

³⁶⁴ S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Business, Warszawa 2007, s. 29.

³⁶⁵E. Moczuk, *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 291.

³⁶⁶ Komenda Główna Policji, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 08.06.2015].

wydziały prewencji. Problematyka przemocy w rodzinie rozpatrywana jest na tym szczeblu poprzez organizację i koordynację służby prewencyjnej (ze szczególnym uwzględnieniem pełnienia służby patrolowo-interwencyjnej i obchodowej), współpracę z właściwymi merytorycznie komórkami organizacyjnymi KGP dotyczącej opracowywania zasad organizacji i wykonywania służby prewencyjnej oraz podejmowanie działań mających na celu rozwijanie kontaktów społecznych oraz inicjowanie międzyinstytucjonalnych działań różnorodnych podmiotów na rzecz profilaktyki przestępczości i wykroczeń oraz zjawisk kryminogennych³⁶⁷. Policjanci wydziałów prewencji na poziomie wojewódzkim pełnią nadzór nad właściwymi merytorycznie komórkami komend miejskich policji, komend powiatowych policji [KPP] i komend rejonowych policji [KRP]. Najistotniejszą rolę w zapobieganiu przemocy w rodzinie odgrywa służba prewencyjna policji. Funkcjonariusze z odpowiednich komórek organizacyjnych wypełniają obowiązki służbowe na każdym etapie procedury „Niebieskie Karty”.

2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie

---

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jako jeden z priorytetów Ministra Spraw Wewnętrznych doczekało się systemowych rozwiązań legislacyjnych, w których policja odgrywa istotne ogniwo. Funkcjonowanie policji reguluje ponad czterysta aktów prawnych (zarówno ustaw, jak i aktów wykonawczych)³⁶⁸, z których najważniejszą jest ustawa o Policji.

Akty prawne dokładnie regulują obowiązki i uprawnienia policji w zakresie zapobiegania przemocy domowej. Pierwszym zarządzeniem normującym te kwestie było zarządzenie nr 25/98 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 roku w sprawie sposobu przeprowadzania interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 7 poz. 37, nr 12 poz. 78). W późniejszych latach zastąpiono je przez następne zarządzenia Komendanta Głównego Policji – zarządzenie nr 21 z dnia 31 grudnia 2002 roku w sprawie sposobu

---

³⁶⁷ Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku, <http://www.podlaska.policja.gov.pl> [data dostępu: 08.06.2015].

³⁶⁸ B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *Policja. Studium administracyjnoprawne*, Oficyna Wydawnicza Uczelnia Łazarskiego, Warszawa 2013, s. 16.

przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 14 poz. 111) oraz zarządzenie nr 162 z dnia 18 lutego 2008 roku w sprawie metod i form wykonywania przez policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 4 poz. 30). W dniu 7 grudnia 2011 roku Komendant Główny Policji wydał dwa kolejne akty prawne, tj. zarządzenie nr 1313 uchylające zarządzenie 162 w sprawie metod i form wykonywania przez policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP 2011 r. nr 10 poz. 75) oraz wytyczne nr 2 w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 10 poz. 77). W związku z modyfikacjami formy procedury Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245). Powyższe akty prawne określają rolę, szczegółowe zadania, sposób postępowania policjantów w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie³⁶⁹.

Rolą i zadaniem policji w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie jest zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa, pomocy i wsparcia. Celem prawidłowo przeprowadzonych czynności interwencyjnych jest przywrócenie porządku prawnego i publicznego oraz niedopuszczenie do zaistnienia określonych zdarzeń. Każdy funkcjonariusz w trakcie wykonywania czynności służbowych „powinien zachować szczególną wrażliwość i takt w stosunku do ofiar przestępstwa lub innego zdarzenia, udzielać im możliwie wszechstronnej pomocy, a także dbać o zachowanie dyskrecji”³⁷⁰. W ten sposób policja może wnieść istotny wkład w zmianę postrzegania przemocy w rodzinie, aby zjawisko to spotkało się ze społecznym potępieniem³⁷¹.

Informacje o występowaniu przemocy w rodzinie najczęściej pozyskuje policja pionu prewencji. Zazwyczaj są to telefoniczne powiadomienia od osób pokrzywdzonych bądź bezpośrednich świadków aktów przemocy. Funkcjonariusze wydziałów patrolowo-interwencyjnych bądź rewirów dzielnicowych są pierwsi na miejscu zdarzenia i jako pierwsi nawiązują kontakt z ofiarą i sprawcą. Klienci policji, czyli bezpośredni lub pośredni

---

³⁶⁹ Więcej o obowiązkach funkcjonariuszy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w podrozdziałach 2.1. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby patrolowej oraz 2.2. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby obchodowej.

³⁷⁰ Załącznik do zarządzenia nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta” (Dz. Urz. KGP 2004 nr 1 poz. 3), §9.

³⁷¹ A. Dana, Instytucja pozaprocesowego zatrzymania osoby w polskim systemie prawnym, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2012, s. 34.

odbiorcy policyjnych działań³⁷² (np. osoba pokrzywdzona, świadek), są często pod wpływem silnego wzburzenia emocjonalnego. Działania podejmowane przez policjantów oraz sposób prowadzenia rozmowy powinny sprzyjać zarówno wsparciu zgłaszającego wynikającego z bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia, jak i zahamować agresję sprawcy przemocy i odizolować go od potencjalnych ofiar.

Od 1 stycznia 2014 roku na terenie Polski funkcjonuje program algorytmów i kwestionariuszy tzw. narzędzie szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Ma on służyć minimalizacji dowolności w podejmowaniu decyzji przez policjantów podczas interwencji domowych i wzrostowi skuteczności ochrony osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Nowe rozwiązanie zostało opracowane z inicjatywy Ministra Spraw Wewnętrznych przez KGP przy współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje oraz Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”³⁷³.

Wprowadzenie narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia osób dotkniętych przemocą w rodzinie w Polsce wynika także z Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej³⁷⁴, który brzmi: „Strony stosują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki, aby zapewnić ocenę ryzyka śmiertelności, powagi sytuacji oraz ryzyka powtarzalności aktów przemocy przeprowadzaną przez wszelkie istotne organy w celu zarządzania ryzykiem oraz, w razie potrzeby, w celu udzielenia skoordynowanego bezpieczeństwa i wsparcia”³⁷⁵.

Grupa robocza przygotowująca narzędzia oraz algorytmy postępowania wykorzystywała doświadczenia niektórych policji europejskich, którym udało się wyodrębnić czynniki ryzyka wskazujące na podwyższenie stopnia zagrożenia bezpieczeństwa ofiar przemocy domowej. Należą do nich rozwiązania policji szwedzkiej stosującej w zakresie szacowania ryzyka system SARA (*Spousal Assault Risk Assessment*), multidyscyplinarne doświadczenia brytyjskie w zakresie stosowania narzędzia szacowania ryzyka DASH (*Domestic Abuse, Stalking and Harrassment and Honour Related Based*

---

³⁷² A. Misiuk, A. Letkiewicz, T. Szankin, Zarządzanie jakością w Policji, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2002, s. 12.

³⁷³ Sprawozdanie z działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2014, s. 10, <https://www.msw.gov.pl> [data dostępu: 25.03.2015].

³⁷⁴ Od 1 sierpnia 2015 r. na mocy ustawy z dnia 6 lutego 2015 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. 2015 poz. 398) traktat formalnie obowiązuje w Polsce.

³⁷⁵ Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, Seria traktatów Rady Europy – Nr 210, Stambuł 11.05.2011, art. 51 ust. 1.

Violence), a w szczególności Formularz Oceny Zagrożenia opracowany przez J. C. Campbell³⁷⁶.

Wdrożenie narzędzia zostało poprzedzone badaniami fokusowymi w grupie siedemnastu funkcjonariuszy z ogniw patroloво-interwencyjnych oraz dzielnicowych z KSP i KWP w Gorzowie Wielkopolskim oraz pilotażem w garnizonie lubuskim. Po zakończeniu testowania nowego rozwiązania rozpoczęły się szkolenia kaskadowe³⁷⁷ w pozostałych szesnastu garnizonach policji. Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy Niebieska Linia w ramach cyklu czterdziestu dwóch spotkań (zakończonych w grudniu 2013 roku) przeszkoliło ośmiuset pięćdziesięciu funkcjonariuszy – liderów³⁷⁸. Następnie przeszkoleni policjanci przeprowadzili na terenie wszystkich KMP, KPP oraz KRP szkolenia dla około trzydziestu pięciu tysięcy funkcjonariuszy prewencji³⁷⁹. Szkolenia odbywały się według specjalnego schematu reagowania na sytuacje przemocowe, które mogłyby nieść zagrożenie dla życia i zdrowia ofiar.

Głównym celem stosowania narzędzia jest ułatwienie policjantom podjęcia dobrze uzasadnionych, opartych na informacjach pochodzących z analizy sytuacji na podstawie czynników ryzyka, decyzji. Nowe rozwiązanie to także dostarczenie funkcjonariuszom jednolitego narzędzia, a w konsekwencji zapewnienie spójnego zrozumienia sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ofiar³⁸⁰, zapewnienie praktycznego wsparcia interweniującym policjantom mającym kontakt z ofiarami przemocy w rodzinie³⁸¹, łatwiejsza identyfikacja przypadków wysokiego zagrożenia oraz porównywalność zdarzeń.

Algorytmy określają schemat działań w przypadku interwencji związanej z przemocą wobec osoby dorosłej (załącznik 5) lub dziecka (załącznik 6). Skupiają się one w szczególności na sytuacji, w której zachowanie sprawcy nie wyczerpuje znamion czynu zabronionego. W takim przypadku policjant wypełnia (nieobligatoryjnie) kwestionariusz,

---

³⁷⁶M. Kordaczuk-Wąs, W. Mende, Praktyczny podręcznik dla policjantów. Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013, s. 4-5.

³⁷⁷ Szkolenie kaskadowe oznacza przekazywanie wiedzy i umiejętności przez wyselekcjonowaną i przygotowaną grupę osób do szkolenia kolejnych grup pracowników, najczęściej znajdujących się o szczebel niżej w hierarchii.

³⁷⁸ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2013 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, s. 14-15, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

³⁷⁹ 35 tys. policjantów przeszkolonych jak wykrywać przemoc domową, <https://www.msw.gov.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

³⁸⁰ M. Kordaczuk-Wąs, W. Mende, Praktyczny podręcznik dla policjantów. Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013, s. 8.

³⁸¹ M. Kordaczuk-Wąs, W. Mende, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Narzędzie szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, „Kwartalnik policyjny” nr 1/2014, s. 12.

który pomoże mu w ustaleniu ryzyka zaistnienia przemocy w domu, w którym przeprowadza interwencje. Kwestionariusz zawiera trzynastę czynników ryzyka (cech i zachowań pozwalających przypuszczać, że w przypadku ich wystąpienia i skumulowania zagrożenie zdrowia i życia osób dotkniętych przemocą będzie wzrastać) w formie pytań kierowanych do ofiary. Na każde z nich należy odpowiedzieć „tak” lub „nie”³⁸², gdyż nie ma opcji „nie wiem”. Liczba pozytywnych odpowiedzi ułatwia policjantowi podjęcie adekwatnych do sytuacji działań. Pytania do kwestionariusza zostały opracowane na podstawie doświadczeń psychologów i prawników pracujących w Fundacji Dzieci Niczyje oraz rozwiązań zastosowanych w innych krajach, m. in. w Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Szwecji. Jeżeli przemoc jest stosowana wobec osób dorosłych, funkcjonariusz ma do dyspozycji kwestionariusz A (załącznik 5), a gdy ofiarą jest dziecko – korzysta z kwestionariusza B (załącznik 6). Zaistnienie nawet jednego z trzynastu czynników ryzyka lub innego niepokojącego sygnału może świadczyć o występowaniu przemocy domowej. Po wypełnieniu kwestionariusza interweniujący policjanci wdrażają odpowiednią procedurę np. zatrzymują osobę podejrzaną o stosowanie przemocy w rodzinie, odbierają dziecko bądź wszczynają procedurę „Niebieskie Karty”. Wypełniony kwestionariusz jest dokumentem, który może być wykorzystywany podczas dalszej pracy z konkretnym przypadkiem przemocy domowej w ramach spotkań zespołów interdyscyplinarnych lub grup roboczych³⁸³.

Interwencje policyjne i prowadzona procedura „Niebieskie Karty” mogą poprawić sytuację osób dotkniętych przemocą domową, zapobiec kolejnym aktom przemocy. Wszystkie ustalenia są dokumentowane przez funkcjonariuszy policji w formie notatek urzędowych i dołączane do teczki zagadnieniowej. Cała dokumentacja jest bardzo ważna w przypadku wszczęcia postępowania karnego wobec sprawcy. Stanowi dowód opisujący przebieg zajścia, bez względu na to, ile czasu upłynęło od interwencji. Ujednolicenie zapisów ułatwia dalsze postępowanie prawne i zapewnia dostarczenie do prokuratury klarownych opisów zdarzeń. Notatki urzędowe są niekiedy kluczowym dokumentem procesowym. O włączeniu „Niebieskich Kart” do dokumentacji procesowej decyduje sędzia. Są one coraz częściej uwzględniane, zwłaszcza, jeśli zawierają dokładne zapisy nie powtarzające się w innych dokumentach. Przedstawienie kilku dokładnych opisów

---

³⁸² G. Bartuszek, Bezpieczeństwo ofiar najważniejsze, „Policja 997” 2013 nr 12, s. 40.

³⁸³ M. Kordaczuk-Wąs, Algorytmy i kwestionariusze dla policjantów, „Niebieska Linia” nr 6/2013, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

zdarzenia ma znacznie większą wagę niż przedstawienie jednej nawet dokładnej informacji o kilku interwencjach.

Do ograniczenia zjawiska przemocy domowej może przyczynić się bezpośrednia i natychmiastowa reakcja służb patrolowych bądź regularne wizyty dzielnicowe. Wykonywanie czynności w ramach procedury wywiera nacisk na współdziałanie funkcjonariuszy z komórek patrolowo-interwencyjnych z dzielnicowymi, co przyczynia się do pogłębienia wiedzy o zjawiskach kryminogennych w podległym rejonie służbowym oraz wielopłaszczyznowego wykorzystania uzyskanych wiadomości. Sprawna realizacja procedury „Niebieskie Karty” nie tylko zredukuje ilość przemocowych sytuacji, ale także wpłynie pozytywnie na wizerunek policji jako pomocnej i służebnej formacji³⁸⁴.

2.1. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby patrolowej

Służbę prewencyjną w zakresie zapobiegania przemocy domowej na podstawie procedury „Niebieskie Karty” w głównej mierze pełnią policjanci służby patrolowej (funkcjonariusze wydziałów/komórek patrolowo-interwencyjnych).

Zgodnie z zarządzeniem nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 roku w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP nr 15 poz. 119 z późn. zm.) służba patrolowa oznacza „wykonywanie zadań służbowych przez policjanta lub grupę policjantów w patrolu pieszym lub z wykorzystaniem środka transportu służącego do przemieszczania się w określonym rejonie zagrożenia, rejonie odpowiedzialności, na wyznaczonej trasie patrolowej lub w określonym miejscu zagrożonym”³⁸⁵. Głównym obowiązkiem policjantów pełniących służbę patrolową jest przeciwdziałanie popełnianiu przestępstw lub wykroczeń. Zarządzenie określa zadania funkcjonariuszy komórek interwencyjnych, tj. przybycie na miejsce zdarzenia w możliwie najkrótszym czasie od momentu przyjęcia zgłoszenia; prowadzenie działań zmierzających do ustalenia i zatrzymania osób podejrzewanych o popełnienie czynu zabronionego i zabezpieczenie miejsca wydarzenia; podejmowanie działań mających na celu zapobieganie

---

³⁸⁴ G. Dajewski, Procedura „Niebieskie Karty” w systemie działań interwencyjnych [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzińska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 135.

³⁸⁵ Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP nr 15 poz. 119 z późn. zm.), § 2.

zdarzeniom naruszającym bezpieczeństwo i porządek publiczny, a w przypadku ich wystąpienia podjęcie natychmiastowych działań zmierzających do jego przywrócenia; podejmowanie działań porządkowych oraz innych określonych w odrębnych przepisach w czasie pożarów, katastrof komunikacyjnych i budowlanych, powodzi i innych klęsk żywiołowych; podejmowanie działań pościgowych, określonych odrębnymi przepisami, za sprawcami przestępstw i wykroczeń zbiegłymi z miejsca wydarzenia; udzielanie w razie potrzeby natychmiastowej pomocy innym policjantom oraz osobom również przy udziale innych powołanych do tego celu podmiotów³⁸⁶. Na miejscu interwencji związanej z przemocą w rodzinie policjanci przede wszystkim udzielają lub powodują udzielenie pomocy przedlekarskiej osobom, których życiu lub zdrowiu zagraża niebezpieczeństwo. Jeżeli istnieją ku temu warunki funkcjonariusze uniemożliwiają sprawcy kontynuowanie działań naruszających porządek prawny i zatrzymują go. W miarę możliwości także zabezpieczają miejsce zdarzenia przed zatarciem śladów i innych dowodów oraz zbierają informacje o sytuacji przemocowej i ustalają świadków.

Do działalności interwencyjnej dochodzi wówczas, gdy wystąpiły już zdarzenia naruszające porządek prawny, zagrażające życiu lub zdrowiu człowieka i wymagające bezpośredniej i szybkiej reakcji policji³⁸⁷. Zadania, jakie wypełnia policjant w związku z przeprowadzaniem interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie są precyzyjnie ustalone³⁸⁸. Po otrzymaniu informacji związanej z przemocą domową funkcjonariusz przyjmujący zgłoszenie (zazwyczaj oficer dyżurny jednostki policji) dokonuje podstawowych ustaleń. Dotyczą one czasu i miejsca zdarzenia, rodzaju przemocy, konieczności udzielenia pomocy medycznej oraz informacji dotyczących stanu świadomości sprawcy czy innych osób na miejscu zdarzenia. W przypadku ostrej sytuacji kryzysowej w rodzinie (awantura, krzyki, zagrożenie zdrowia i życia) zleca patrolowi interwencję i rejestruje zgłoszenie w systemach informatycznych policji³⁸⁹. Zasadniczo działania podejmowane przez funkcjonariusza podczas interwencji domowej dzielą się na dwie grupy: prewencyjne i dochodzeniowo-śledcze. Policjanci w pierwszej kolejności udzielają niezbędnej pomocy, tj. organizują

---

³⁸⁶ Tamże, § 17.

³⁸⁷ G. Dajewski, Procedura „Niebieskie Karty” w systemie działań interwencyjnych [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędziarska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 130.

³⁸⁸ R. Głowacki, Rola policji w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędziarska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 124.

³⁸⁹ A. Wawrzczak-Gazda, Rola i zadania policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] P. Morciniec (red.), *Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania*, Wydawnictwo Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 152-153.

dostęp do pomocy medycznej, stosują środki przymusu bezpośredniego wobec sprawcy, wykonują czynności procesowe w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa, przeprowadzają rozmowę z ofiarami, a w miarę możliwości także ze sprawcami³⁹⁰. Do podstawowych obowiązków funkcjonariuszy podczas interwencji należy dokładne poinformowanie osób o przysługujących im prawach oraz o grożących konsekwencjach. W przypadku powzięcia uzasadnionego podejrzenia występowania przemocy w trakcie interwencji funkcjonariusze wypełniają dokumentację wszczynającą procedurę „Niebieskie Karty”. Gdy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z ofiarą przemocy jest niewykonalne, wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” następuje niezwłocznie po skontaktowaniu się z tą osobą, po ustaniu przyczyny uniemożliwiającej jego wypełnienie bądź też bez udziału tej osoby³⁹¹. Jeżeli podczas interwencji nie ma możliwości wypełnienia formularza w całości, części V, IX, X, XI, XII, XV, XVII, XX, XXI mogą zostać uzupełnione przez dzielnicowego w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie³⁹². Ważnym elementem prawidłowo przeprowadzonej interwencji jest wręczenie ofierze pouczenia w formie druku „Niebieska Karta – B”. Osoby doznające przemocy są zazwyczaj w stresie z powodu zaistniałej sytuacji przemocowej oraz pojawienia się policjantów. Ich stan emocjonalny niekiedy nie sprzyja zapamiętywaniu informacji przekazywanych przez funkcjonariuszy. Otrzymana karta pozwala na spokojne zapoznanie się z możliwościami dalszego postępowania po przeprowadzonej interwencji i zapewnieniu bezpieczeństwa. Z badań wynika, że „Niebieska Karta – B” przekazywana jest osobom pokrzywdzonym przez 86% policjantów w przypadkach interwencji związanych z przemocą fizyczną, 68% przemocą psychiczną, 62% przemocą seksualną i 49% przemocą ekonomiczną³⁹³. Ważne jest, aby wszczęcie procedury było okolicznością motywującą osobę doświadczającą przemocy do skorzystania z pomocy, a nie stała się rutynową formalnością policji.

Funkcjonariusz informuje poszkodowanych o możliwości złożenia zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie sprawcy w odpowiedniej jednostce policji lub prokuratury. Objaśnia także, że wypełnienie „Niebieskiej Karty – A” nie jest jednoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie, lecz policyjną notatką urzędową

---

³⁹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245), § 13.

³⁹¹ Tamże, § 2, ust. 3-4.

³⁹² Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 10 poz. 77), § 2, ust. 2.

³⁹³ Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 36, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 05.02.2015].

z przeprowadzonej interwencji i nie może zostać anulowana czy na prośbę ofiary, świadka czy sprawcy przemocy. Właściwe udokumentowanie faktów dotyczących przemocy domowej jest bardzo ważne ze względu na dalsze działania podejmowane w danej rodzinie. Większość policyjnych interwencji dotyczących przemocy domowej ma charakter „separacyjny”, czyli nakierowany na odizolowania osoby dotkniętej przemocą od sprawcy, co z perspektywy moralnej okazuje się niesprawiedliwe, z psychologicznego punktu widzenia nie stanowi działania terapeutycznego, a w podejściu ekonomicznym jest zbyt kosztowne³⁹⁴. Celem zapewnienia bezpieczeństwa osobom poszkodowanym interweniujący patrol policyjny zatrzymuje sprawcę do wyjaśnienia lub przewozi go do izby wytrzeźwień³⁹⁵. Najczęściej ma to miejsce w przypadkach występowania przemocy fizycznej³⁹⁶.

Środki izolacji sprawcy od pokrzywdzonego regulują przepisy Kodeksu postępowania karnego, ustawy o Policji oraz ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Na podstawie artykułu 244 Kodeksu postępowania karnego³⁹⁷ policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym (§ 1). Artykuł 15 ustawy o Policji³⁹⁸ uprawnia funkcjonariuszy do zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw oraz do zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia. Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych ustaw, wskazując nowe podstawy zatrzymania sprawcy przemocy, wprowadziła obowiązujące od 1 sierpnia 2010 roku zmiany w artykule 244 Kodeksu postępowania karnego, poprzez dodanie § 1a i 1b, a także w ustawie o Policji, poprzez dodanie artykułu 15a³⁹⁹. W świetle

---

³⁹⁴ L. Krzywicka, Interdyscyplinarne (wielodyscyplinarne) podejście w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 133.

³⁹⁵ Ogólnopolskie Pogotowie dla ofiar przemocy w rodzinie „Niebieska Linia”, <http://www.niebieskalinia.info> [data dostępu: 01.02.2015].

³⁹⁶ Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 36, <http://www.mpips.gov.pl/pdf> [data dostępu: 05.02.2015].

³⁹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89 poz. 555 z późn. zm.).

³⁹⁸ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.).

³⁹⁹ W. Kotowski, Ustawa o Policji. Komentarz, LEX a Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 360.

powołanych przepisów policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi (artykuł 244 § 1a Kodeksu karnego). Funkcjonariusze obligatoryjnie zatrzymują osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo, o którym mowa w § 1a, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi (artykuł 244 § 1b Kodeksu karnego). Zatrzymanie sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego umożliwia także dyspozycja artykułu 15a ustawy o Policji.

Zatrzymanie jest jednak rzadko stosowanym środkiem. W przypadku, gdy sprawca przemocy jest nietrzeźwy, policja ma prawo doprowadzić do izby wytrzeźwień, zakładu opieki zdrowotnej lub innej właściwej placówki osoby w stanie nietrzeźwości, które znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób⁴⁰⁰. Jest to najczęściej stosowany przez funkcjonariuszy działanie, które jest skuteczne jedynie na krótko i w żaden sposób nie przyczynia się do rozwiązania problemu przemocy w rodzinie. Osoba stosująca przemoc po przenocowaniu w izbie wytrzeźwień wraca do domu, gdzie w dalszym ciągu znęca się nad ofiarą, która nierzadko zmuszona jest pokryć z budżetu rodzinnego koszty pobytu w izbie wytrzeźwień.

2.2. Formy i metody wykonywania zadań przez policjantów służby obchodowej

Służbę prewencyjną w zakresie zapobiegania przemocy domowej na podstawie procedury „Niebieskie Karty” pełnią także policjanci służby obchodowej (dzielnicowi).

Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 26) określa funkcjonowanie służby obchodowej. Podstawową formą pracy dzielnicowego jest obchód, który polega na przemieszczaniu policjanta po rejonie służbowym i realizowaniu zadań wynikających z zakresu jego obowiązków. Zgodnie z § 29 zarządzenia funkcjonariusze służby obchodowej

---

⁴⁰⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230 z późn. zm.), art. 40, ust. 1.

prowadzą rozpoznanie przydzielonego rejonu pod względem osobowym, terenowym, zjawisk i zdarzeń mających wpływ na stan porządku i bezpieczeństwa publicznego, realizują zadania w ramach profilaktyki społecznej i z zakresu ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń, a także kontrolują przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego. W tematyce przeciwdziałania przemocy domowej dzielnicowy ma obowiązek (współdziałając z innymi policjantami) organizować przedsięwzięcia o charakterze profilaktycznym i prewencyjnym, uczestniczyć w spotkaniach organizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, szkoły lub organizacje mogące przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zwalczania patologii, utrzymywać kontakt z ofiarami przestępstw oraz inicjować działania mające na celu rozwiązanie problemu strachu, a także organizować doradztwo dla tej grupy osób.

Na pierwszym planie w aspekcie komunikowania się ze społeczeństwem znajduje się postać dzielnicowego, który najczęściej ma kontakt z potencjalnymi klientami policji. Dzięki bezpośrednim interakcjom możliwe stało się poznanie oczekiwań w stosunku do policji, problemów i uwag⁴⁰¹. Do obowiązków dzielnicowego zgodnie z zarządzeniem w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych⁴⁰² należy m. in. realizacja zadań z zakresu profilaktyki społecznej. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie odbywa się poprzez inspirowanie i organizowanie przedsięwzięć o charakterze prewencyjnym i doradczym oraz utrzymywanie kontaktu z ofiarami przestępstw. Jakość i sukces współpracy dzielnicowego z osobą doznającą przemocy zależy od obu stron. W zapobieganiu przemocy w rodzinie dzielnicowy odgrywa istotną rolę. Jego działania powinny opierać się na profesjonalnej wiedzy dotyczącej mechanizmów postępowania ofiary, zachowania się sprawcy, jak również czynników wpływających na postawy policjantów w obliczu przemocy, takich jak ich własne przekonania na temat zjawiska oraz doświadczenia⁴⁰³.

Sygnaly o występowaniu przemocy domowej policjanci dzielnicowi otrzymują w trakcie codziennej służby bądź od różnego rodzaju instytucji pomocowych. Dokumentacja z wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” przez patrol interwencyjny przekazywana jest, za pośrednictwem dyżurnego, dzielnicowemu, w którego rejonie służbowym miała miejsce

---

⁴⁰¹ S. Obliński, *Medialna rola dzielnicowego w kształtowaniu wizerunku policji na przykładzie Komendy Powiatowej Policji w Szamotułach* [w:] *Elementy nowoczesnego zarządzania w policji*, H. Januszek, S. Gembara (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 195.

⁴⁰² Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 26).

⁴⁰³ *Podręcznik dla dzielnicowego, praca zbiorowa*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2014, s. 315.

interwencja. Dzielnicowy zakłada i prowadzi dla każdej rodziny odrębną teczkę zagadnieniową „Przemoc w rodzinie”, w której gromadzi wszystkie dokumenty dotyczące działań policji. Obowiązki dzielnicowego polegają również na odwiedzeniu rodziny w celu bliższego rozpoznania sytuacji oraz wyboru rodzaju i charakteru potrzebnych działań. Dzielnicowy zwraca uwagę na liczbę i wiek członków rodziny, status prawny rodziny, źródła utrzymania, warunki lokalowe, nadużywanie alkoholu lub innych substancji⁴⁰⁴. Rozmowa oraz obserwacja rodziny pozwala na ustalenie czy nie dochodzi do innych przestępstw czy przejawów demoralizacji. Systematyczne wizytowanie rodziny (z częstotliwością określoną przez zespół interdyscyplinarny/grupę roboczą lub, w razie potrzeby, częściej) ma na celu określenie stanu bezpieczeństwa rodziny i zachowania sprawcy⁴⁰⁵. Regularne spotkania z dzielnicowym dają poczucie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą domową, natomiast sprawcom odbierają poczucie bezkarności. Rolą policjanta monitorującego sytuację rodziny jest również podejmowanie działań prewencyjnych w stosunku do sprawcy przemocy. Dzięki przeprowadzonym rozmowom profilaktycznym, podjęciu leczenia, terapii czy udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych osoba stosująca przemoc domową może zrozumieć, że jej zachowanie jest niezgodne z zasadami współżycia społecznego lub jest przestępstwem, za które grożą sankcje karne. Rozmowa ostrzegawcza dotycząca odpowiedzialności za znęcanie i wezwanie sprawcy do zachowania zgodnego z prawem w większości przypadków nie odnosi żadnego skutku. Osoba stosująca przemoc gotowa jest obiecać wszystko, byleby policjanci odstąpili od prowadzenia dalszej interwencji⁴⁰⁶. Dodatkowo efektywność działań często utrudnia postępowanie osób pokrzywdzonych (ich niechęć do współdziałania, obawy przed ujawnieniem przemocy). Zawiłość zależności między osobą dotkniętą przemocą, a ją stosującą niejednokrotnie doprowadza do wycofania ofiary z podjętych czynności. Działa to silnie demotywująco na policjantów⁴⁰⁷, w wyniku czego pojawia się bezsilność i poczucie braku wpływu na zaistniałą sytuację.

---

⁴⁰⁴ A. Jakubowska, Rola i zadania policjanta [w:] Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010, s. 112-113.

⁴⁰⁵ A. Wawrzczak-Gazda, Rola i zadania policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] P. Morciniec (red.), Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, Wydawnictwo Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 154.

⁴⁰⁶ M. Potocka, H. Dąbrowiecka (red.), Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości, Wydawnictwo Fundacja Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005, s. 31.

⁴⁰⁷ T. Gid, Czynniki utrudniające interwencję w sprawie przemocy. Możliwości usuwania trudności [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzińska (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 114-115.

Udzielanie przez dzielnicowego wsparcia osobie pokrzywdzonej ma pomóc w akceptacji istnienia przemocy bez obwiniania się za nią, uznaniu ważności swoich uczuć i wyborów, podejmowaniu własnych decyzji, przewycięzeniu skutków przemocy oraz dostrzeżeniu alternatywnych rozwiązań problemu. Do osiągnięcia powyższych celów niezbędne jest stworzenie stabilnych warunków bezpieczeństwa, gdyż ofiary skupiają się jedynie na przetrwaniu w aktualnym położeniu, a nie na poszukiwaniu długofalowych rozwiązań. Policjant powinien przede wszystkim zapewnić ofiarę, że chce jej pomóc, wytłumaczyć, że przemoc jest przestępstwem, a następnie wspólnie opracować plan bezpieczeństwa⁴⁰⁸.

Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zmieniła wcześniejszy charakter pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą z indywidualnego na interdyscyplinarny. Dzielnicowy stał się członkiem grup roboczych i niekiedy zespołów interdyscyplinarnych. Ważnym dokumentem, który nie jest aktem normatywnym, a jedynie zbiorem wytycznych regulujących działania policjanta służby obchodowej w zakresie profilaktyki i probacji związanej z przemocą domową, a także współdziałania ze służbą kuratorską są „Procedury współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej”⁴⁰⁹. Regulacja współpracy pomiędzy obydwoma służbami wskazuje jasne zasady w zakresie wymiany informacji, które pozwalają na bardziej skuteczne oddziaływanie zwłaszcza na osoby stosujące przemoc w rodzinie⁴¹⁰. Przedmiotowe procedury są milowym krokiem w kierunku działań profilaktycznych i probacyjnych.

3. Działania prewencyjne policji w obszarze przemocy w rodzinie

---

Do podstawowych zadań policji należy inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi,

---

⁴⁰⁸ Podręcznik dla dzielnicowego, praca zbiorowa, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2014, s. 322.

⁴⁰⁹ Dokument podpisano 29 listopada 2010 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości i parafowano przez Ministra Sprawiedliwości – Krzysztofa Kwiatkowskiego, Komendanta Głównego Policji – gen. insp. Andrzeja Matejuka oraz przedstawicieli Krajowej Rady Kuratorów.

⁴¹⁰ J. Copik, Rola dzielnicowego w profilaktyce i probacji w środowisku lokalnym, „Resocjalizacja Polska” nr 5/2013, s. 210.

samorządowymi i organizacjami społecznymi⁴¹¹. Istotne jest, by działania prewencyjne podejmowane przez policję dotyczące przemocy w rodzinie rozpatrywać wieloaspektowo, tj. na płaszczyźnie socjologicznej, psychologicznej, pedagogicznej, medycznej, prawnej i etycznej. Podejmowanie tak ujętych inicjatyw ma na celu nie tylko ochronę w wyżej wymienionym zakresie, ale także pogłębianie świadomości całego społeczeństwa na ten temat.

Policja odgrywa fundamentalną rolę w systemie zapobiegania i zwalczania przestępczości. W ostatnich latach rośnie udział służb policyjnych w działalności profilaktycznej⁴¹². Prawidłowo prowadzone czynności wymagają ścisłej współpracy z podmiotami pozapolicyjnymi, np. organami samorządu terytorialnego, instytucjami administracyjno-społecznymi, placówkami oświaty, spółdzielniami mieszkaniowymi⁴¹³. Tomasz Serafin i Sergiusz Parszowski dokonali podziału działań profilaktycznych ze względu na ich etap i rodzaj:

- Programy profilaktyczne – zaplanowane przedsięwzięcia mające na celu niedopuszczenie do występowania społecznie niekorzystnych zjawisk;
- Programy prewencyjne – działania ukierunkowane na zmniejszenie rozmiarów lub ciężaru przestępczości oparte na podstawach naukowych lub doświadczeniach organów, instytucji, obywateli;
- Programy resocjalizacyjne – wsparte naukowo i zaplanowane czynności, które mają na celu zapobieżenie powrotowi do przestępstwa⁴¹⁴.

Do celów tworzenia policyjnych programów prewencyjnych M. Leszczyński i inni zaliczają m. in. wzrost poczucia bezpieczeństwa obywateli, zmniejszenie liczby przestępstw i wykroczeń w miejscach zagrożonych, redukcję obaw przed staniem się ofiarą, partnerstwo policji z lokalną społecznością i innymi służbami⁴¹⁵. Na etapie budowania programów profilaktycznych, jeszcze przed realizacją, niezbędne jest zapoznanie grupy docelowej z celem, harmonogramem i osobami odpowiedzialnymi za efekt końcowy. W rezultacie wdrożenia inicjatyw na rzecz bezpieczeństwa dochodzi do występowania pozytywnych zjawisk. Zmienia się postawa obywatelska wobec policji – następuje wzrost zaufania

---

⁴¹¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.), art. 1 pkt 2 ust.3.

⁴¹² A. Krukowski, Problemy zapobiegania przestępczości, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 154.

⁴¹³ M. Leszczyński, A. Gumieniak, L. Owczarek, R. Mochocki, Bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 154.

⁴¹⁴ T. Serafin, S. Parszowski, Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Programy prewencyjne w systemie bezpieczeństwa. Zarządzanie bezpieczeństwem, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 302-303.

⁴¹⁵ M. Leszczyński, A. Gumieniak, L. Owczarek, R. Mochocki, Bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 163.

i budowa nowego, korzystnego wizerunku. Policja niekiedy angażuje do akcji środki masowego przekazu, upowszechniając w ten sposób wiedzę na temat prowadzonych działań. Siła oddziaływania mediów lokalnych może w znacznej mierze spowodować wzrost efektywności podjętych działań. Do oceny skuteczności inicjatyw zazwyczaj wykorzystuje się systematyczne monitorowanie postępów poprzez weryfikację realizacji z założeniami oraz obserwację mocnych i słabych stron programów.

Polska policja w ramach współpracy z innymi instytucjami administracji rządowej realizuje szereg systemowych działań profilaktycznych związanych z przemocą domową, które wpisują się zarówno w rządowy program ograniczania przestępczości i społecznych zachowań „Razem Bezpieczniej” im. Władysława Stasiaka, KPPPwR, jak również priorytety jakie przyjęte zostały na najbliższe lata dla polskiej policji. Systematyczna realizacja przyjętych założeń powinna doprowadzić do ograniczenia niepraworządności, patologii i innych zjawisk społecznie uciążliwych, w tym przemocy domowej.

Program „Razem Bezpieczniej” jest największym w Polsce przedsięwzięciem o charakterze profilaktycznym. Celem działań jest zminimalizowanie skali zjawisk i zachowań budzących powszechny sprzeciw społeczeństwa i poczucie zagrożenia obywateli przy współpracy policji z administracją rządową i samorządową oraz organizacjami społecznymi.

W KPPPwR znajdują się zadania dla policji w czterech priorytetowych obszarach do realizacji⁴¹⁶:

- profilaktyka i edukacja społeczna,
- ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą domową,
- oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie,
- podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Policja nierzadko uczestniczy w inicjatywach o charakterze profilaktycznym w odniesieniu do zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie, zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, jak i lokalnym. W każdym województwie funkcjonariusze są inicjatorami bądź współtwórcami programów i działań ukierunkowanych na pomoc ofiarom przestępstw.

Policjanci w całym kraju dyżurują w punktach konsultacyjnych dla ofiar przemocy domowej. Ponadto osoby doświadczające przemocy mają dostęp do bezpłatnego poradnictwa za pomocą numeru alarmowego 112 oraz w ramach telefonów zaufania

---

⁴¹⁶ W. Mende, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, „Kwartalnik policyjny” nr 1/2015, s. 9.

obsługiwanych przez psychologów. W ramach działań profilaktycznych policja współpracuje ze szkołami i placówkami oświaty. Dotyczy to w szczególności funkcjonariuszy zajmujących się problematyką nieletnich oraz dzielnicowych, którzy na spotkaniach z młodzieżą przekazują m. in. wiedzę z zakresu skutków stosowania przemocy w rodzinie bądź przemocy rówieśniczej. Na policyjnych stronach internetowych wszystkich KWP znajdują się informacje kierowane do osób zainteresowanych problematyką, w tym m. in. mówiące o formach, rodzajach przemocy, prawach przysługujących osobom krzywdzonym oraz sposobach radzenia sobie z problemem. Zamieszczone są również dane teled adresowe ogólnopolskich i lokalnych instytucji pomocowych. Policjanci wspólnie z lokalnymi władzami bądź organizacjami współtworzą materiały edukacyjno-informacyjne w postaci plakatów, ulotek, broszur, które dostarczają społeczeństwu wiedzy o zjawisku przemocy. W celu ułatwienia osobom doświadczającym przemocy kontaktu z instytucjami pomocowymi, funkcjonariusze uczestniczą w tworzeniu wojewódzkich i lokalnych informatorów. W miejscach widocznych dla interesantów umieszczane są plakaty ogólnopolskich kampanii medialnych, mających na celu uwrażliwienie społeczeństwa na problemy związane z tym zjawiskiem. W ramach współpracy z mediami policjanci biorą udział w nagrywaniu lokalnych programów telewizyjnych i radiowych, w których przekazują wiedzę na temat zagrożeń płynących z przemocy domowej oraz propagują zachowania sprzyjające pozytywnym relacjom w rodzinie. Policja inicjuje również działania w celu formowania regionalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania temu zjawisku, wspomaga tworzenie punktów konsultacyjnych, uczestniczy we wspólnych szkoleniach z przedstawicielami instytucji zajmujących się pomaganiem pokrzywdzonym przemocą domową. Jednym z efektów współpracy jest utworzenie specjalnych pokojów przesłuchań. Na terenie kraju funkcjonuje trzysta pięć tego rodzaju pomieszczeń, z czego dwieście trzydzieści osiem znajduje się w jednostkach organizacyjnych policji, a pozostałe w sądach i prokuraturze, w powiatowych centrach pomocy rodzinie, w budynkach placówek medycznych, instytucji rządowych, samorządowych, organizacji i fundacji działających na rzecz dzieci, młodzieży, rodziny i przeciwdziałania uzależnieniom⁴¹⁷.

---

⁴¹⁷ Międzynarodowa Konferencja „Kocham. Nie biję. – Europa przeciwko przemocy wobec dzieci”, Warszawa, 3–4 marca 2011 r., <http://kochamniebije.pl> [data dostępu: 14.02.2015].

4. Procedura „Niebieskie Karty” i jej skuteczność w świetle badań funkcjonariuszy policji

---

Statystyki kryminalne (dane policyjne) są podstawowym źródłem informacji o przestępczości, ale przedstawiają jedynie zgłoszone i zarejestrowane zgłoszenia. Rzeczywiste rozmiary przemocy domowej są nieznane, gdyż statystki obejmują jedynie niewielką jej część⁴¹⁸. Alternatywnym źródłem informacji są wyniki międzynarodowych badań wiktyimizacyjnych dotyczących przemocy wobec kobiet, przeprowadzonych w 2004 roku w Polsce w ramach *International Violence against Women Survey*. Dają one podstawę do oszacowania ciemnej liczby, czyli przypadków przemocy nieujawnionych i niezarejestrowanych w statystykach. Wyniki badań wskazały, że co trzecia kobieta (34,6%) doznała w swoim życiu przemocy ze strony mężczyzny⁴¹⁹. Zaledwie co czwarta ofiara zgłosiła zdarzenie organom ścigania, co oznacza, że policja nie wie o trzech czwartych przypadków⁴²⁰. Powody niepowiadamiania o aktach przemocy w rodzinie są istotne z punktu widzenia kontroli zjawiska przemocy, oceny pracy odpowiedzialnych służb oraz podstawy ukarania sprawcy. Fakt niezgłoszenia nawet poważnego incydentu najczęściej wynika z lęku przed zemstą sprawcy, z powodu wstydu i skrępowania, obawy odnośnie niewłaściwej reakcji funkcjonariuszy, bądź przekonania o nieistotności i małej wadze sprawy. Jedną z najważniejszych kwestii dotyczących poprawy sytuacji pokrzywdzonych jest zwiększenie efektywności działania policji, w tym przemyślane i nowoczesne szkolenia funkcjonariuszy, utrwalanie właściwych postaw i podejścia do klientów. Kolejne istotne działanie stanowi zmiana nastawienia społeczeństwa do problematyki przemocy domowej poprzez bezwzględne napiętnowanie tego zjawiska oraz odrzucenie stereotypów. Ze względu na fakt, że tylko wiarygodne dane mogą być podstawą właściwej diagnozy i strategii zapobiegania przemocy w rodzinie należy zmodyfikować i uzupełnić sprawozdawczość statystyczną, a także systematycznie prowadzić badania wiktyimizacyjne⁴²¹.

Wszystkie interwencje policyjne dotyczące przemocy w rodzinie rejestrowane są w ogólnopolskim systemie statystycznym „Niebieskie Karty”, działającym od 1 lipca 2004

---

⁴¹⁸ B. Gruszczyńska, Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle statystyk kryminalnych i badań wiktyimizacyjnych [w:] Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, L. Mazowiecka (red.), Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 103.

⁴¹⁹ Tamże, s. 115.

⁴²⁰ Tamże, s. 118.

⁴²¹ Tamże, s. 122.

roku, w oparciu o Krajowy System Informacyjny Policji [KSIP]⁴²². Umożliwia to analizę i pomaga w diagnozowaniu zjawiska w całym kraju i w poszczególnych obszarach oraz pozwala na tej podstawie planować działania profilaktyczne i pomocowe. Tabela 5 przedstawia działania podjęte w ramach procedury „Niebieskie Karty” wyłącznie przez policję (bez danych z działalności innych, upoważnionych do przeciwdziałania przemocy w rodzinie, podmiotów pozapolicyjnych). Od 2012 roku zmienił się system rejestracji statystycznej w związku z przemocą w rodzinie, stąd też różna forma prezentacji danych.

Tabela 5. Działania podjęte przez policję w ramach zapobiegania przemocy w rodzinie w latach 1999-2016

Rok	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”			Liczba ofiar przemocy domowej według procedury „Niebieskie Karty”	Liczba przeprowadzonych interwencji policji dotyczących przemocy w rodzinie
	ogółem	wszczynających procedurę	dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury		
1999				96955	72031
2000				116644	86146
2001				113793	86545
2002				127515	96449
2003				137299	85512
2004				150266	92495
2005				156788	96773
2006				157854	96099
2007				130682	81403
2008				139747	86455
2009				132796	81415
2010				134866	83488
2011				113546	70867
2012	51292	44146	7146		
2013	61047	50934	10113		
2014	77808	63467	14341		
2015	75495	61133	14362		
2016	73531	59590	13941		

Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej www.statystyka.policja.pl.

Liczba ofiar przemocy domowej według procedury „Niebieskie Karty” od 1999 do 2006 roku wykazywała (z wyjątkiem w roku 2001) tendencję wzrostową, z 96955 osób

⁴²² D. Rozburski, Zastosowanie procedury „Niebieskie Karty” dla Policji, <http://www.naukowy.pl> [data dostępu: 09.02.2015].

pokrzywdzonych, aż do 157854. W kolejnych latach liczba ta znacznie zmniejszyła się. W 2011 roku osiągnęła poziom sprzed dziesięciu lat i wyniosła 113546 ofiar. Mniejsze wahania zanotowano w przypadku liczby przeprowadzonych interwencji policji dotyczących przemocy w rodzinie. Tak jak w przypadku liczby osób dotkniętych przemocą domową największe dane liczbowe zarejestrowano w 2005 i 2006 roku. W ostatnim, objętym starym systemem rejestracji statystycznej roku, tj. 2011, odnotowano najmniejszą ilość policyjnych interwencji – 70867.

Dane liczbowe z lat 2012-2016 wskazują ilość wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”. W tym przedziale czasowym nastąpiło znaczne zwiększenie (o ponad dwadzieścia sześć tysięcy przez pierwsze dwa lata) liczby wszczętych procedur „Niebieskie Karty”, co oznacza spotęgowanie zjawiska przemocy domowej bądź/i zwiększenie nacisku na realizację programu przeciwdziałania przemocy, a następnie (po 2014 roku) zmniejszenie tej liczby (o ponad cztery tysiące). Wzrost udziału procentowego formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury w ogólnej liczbie wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” (z 16% w 2012 roku, przez 20% w 2013 roku, 22% w 2014 roku, do 23% w 2015 i 2016 roku) może świadczyć o dogłębszej analizie przez policjantów każdego przypadku przemocy w rodzinie oraz znajomości przepisów.

Na zlecenie PARPA pod koniec 2005 roku przeprowadzono badanie dotyczące interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie. Celem projektu było poznanie poziomu wiedzy losowo wybranych policjantów z terenu całej Polski (302 dzielnicowych⁴²³ i 301 patrolowych⁴²⁴) na temat procedury „Niebieskie Karty” oraz ich opinii i doświadczeń zawodowych związanych z jej realizacją.

Ponad połowa badanych policjantów (60% dzielnicowych i 57% patrolowych) oceniła procedurę „Niebieskie Karty” jako raczej lub bardzo skuteczną. W przypadku respondentów z dużych miast (powyżej dwustu tysięcy mieszkańców) odsetek ten był niższy i wyniósł 45% wśród dzielnicowych i 39% wśród policjantów z patroli interwencyjnych. Nieco lepiej wypowiedano się na temat sensowności pomagania osobom doświadczającym przemocy w rodzinie – ponad trzy czwarte respondentów uznało to za działanie sensowne. Spośród badanych grup identyczny odsetek funkcjonariuszy (76%) zgodził się

---

⁴²³ Badanie wśród policjantów dzielnicowych na temat procedury „Niebieskie Karty”. Raport z badania przeprowadzonego dla Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2005, <http://www.parpa.pl> [data dostępu: 09.02.2015].

⁴²⁴ Badanie wśród policjantów patrolowych na temat procedury „Niebieskie Karty”. Raport z badania przeprowadzonego dla Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2005, <http://www.parpa.pl> [data dostępu: 09.02.2015].

ze stwierdzeniem, że przyczyną przemocy domowej jest alkohol, co oznacza, że zjawiska przemocy w rodzinie i alkoholizmu są w ich opinii ściśle ze sobą powiązane.

W opinii większości policjantów patrolowych procedura „Niebieskie Karty” przede wszystkim dostarcza osobom pokrzywdzonym przemocą domową informacji (87%) oraz ułatwia dzielnicowemu i innym służbom dalsze działania prewencyjne (84%). Blisko dwie trzecie badanych policjantów patrolowych przyznało, że we wszystkich przypadkach przemocy w rodzinie stosowali procedurę „Niebieskie Karty”. W pozostałych przypadkach nie posługiwano się procedurą ze względu na brak czasu, możliwości czy potrzeby oraz sprzeciw osoby pokrzywdzonej. W przypadku, gdy interweniujący policjant nie wypełni „Niebieskiej Karty – A” z nieuzasadnionego powodu, a przemoc powtórzy się lub/i dojdzie do wszczęcia postępowania karnego wobec sprawcy, funkcjonariuszowi może być postawiony zarzut niedopełnienia obowiązków służbowych.

Spśród badanych policjantów patrolowych ponad połowa (57%) uczestniczyła w szkoleniu dotyczącym przemocy w rodzinie. Respondenci ocenili swoje kompetencje w zakresie pomocy osobom pokrzywdzonym oraz znajomość procedury „Niebieskie Karty” na wysokim poziomie, przy czym odsetek osób uczestniczących w szkoleniu był wyższy (96%) niż wśród policjantów nieprzeszkolonych (80%). Partycypacja w szkoleniu także wpłynęła na stanowisko o swoich umiejętnościach posługiwania się procedurą „Niebieskie Karty” – 82% przeszkolonych i 67% nieprzeszkolonych przyznało sobie wysokie oceny. Natomiast na stan wiedzy policjantów o strukturze procedury „Niebieskie Karty” oraz o sposobie i przebiegu rozmowy z osobami pokrzywdzonymi podczas interwencji nie wpłynął fakt uczestnictwa w szkoleniach.

W opinii badanych dzielnicowych (podobnie jak w przypadku policjantów patrolowych) procedura „Niebieskie Karty” ma na celu dostarczenie ofiarom przemocy domowej informacji prawnych oraz pouczenie o możliwościach dalszego szukania pomocy (92% wskazań). Dwie trzecie respondentów przyznało, że we wszystkich przypadkach przemocy w rodzinie stosowało procedurę „Niebieskie Karty”. W pozostałych przypadkach nie posługiwano się procedurą ze względu na przekonanie, że są od tego powołane inne służby, osoby pokrzywdzone nie życzyły sobie interwencji policji oraz nie wyrażały chęci złożenia zeznań oraz z powodu jednorazowości interwencji i braku wiary w skuteczność działań pomocowych.

Dość wysoko respondenci ocenili swoje kompetencje w zakresie pomocy ofiarom przemocy domowej – 86% wskazań „raczej dobre” i „bardzo dobre” oraz znajomość procedury „Niebieskie Karty” – 93% takich odpowiedzi. Wśród instytucji świadczących

pomoc ofiarom, dzielnicowi mieli dobrą opinię o policji i pracownikach socjalnych. Okazało się, że niemal wszyscy respondenci współdziałali z ośrodkami pomocy społecznej i wymiarem sprawiedliwości. Prawie połowa badanych (43%) zwróciła uwagę na potrzebę zwiększenia zakresu lub poprawy jakości współpracy (w szczególności częstszy kontakt i lepsza wymiana informacji) z pracownikami ośrodków pomocy społecznej. Dzielnicowi zidentyfikowali główne czynniki utrudniające im pracę na rzecz pomocy ofiarom przemocy domowej, tj. niski poziom egzekwowania prawa (wymieniany przez 73% respondentów), przeciążenie pracą (73%), stosunek społeczeństwa do problemu przemocy domowej (69%), brak odpowiedniego zaplecza materialno-technicznego (67%), zachowanie ofiar (62%), niedostateczna jakość procedur i standardów pracy (59%).

Po pięciu latach badania postaw i przekonań dzielnicowych związanych z przemocą w rodzinie przeprowadzono wśród 265 słuchaczy kursów doskonalących i specjalistycznych w Szkole Policji w Katowicach⁴²⁵. Celem sondażu było określenie postaw, stanu wiedzy i doświadczeń zawodowych w tej dziedzinie.

Jedna trzecia funkcjonariuszy była przekonana, że policja nie może skutecznie chronić osób dotkniętych przemocą. Tylko co piętnasta osoba sądziła przeciwnie. Pośród badanych kwestii było m. in. nakłanianie klientów policji do polubownego załatwienia sprawy i poprzestaniu na rozmowie ostrzegawczej ze sprawcą, do czego przyznał się co dziesiąty dzielnicowy. Z badań wynika, że znajomość instytucji pomocowych przez respondentów była na niskim poziomie. Niespełna połowa dzielnicowych (48%) deklarowała dobrą znajomość placówek, a prawie co dziesiąty badany (8%) nie znał żadnej lub prawie żadnej instytucji. Niewiele ponad połowa badanych (53%) deklarowała łatwość w nawiązywaniu kontaktu a osobą pokrzywdzoną, a co szesnasty dzielnicowy miał z tym duży problem. Interesującym zagadnieniem poruszonym w prezentowanych badaniach był stosunek dzielnicowych do wycofywania się ofiar przemocy w rodzinie (najczęściej kobiet) ze spraw o znęcanie się. Ponad połowa (56%) respondentów stwierdziła, że jest to źródłem ich niezadowolenia i gniewu. Co piętnasty respondent zadeklarował, że uczestniczył w specjalistycznych szkoleniach dotyczących interwencji związanych z przemocą domową. Prawie połowa (42%) dzielnicowych nigdy lub prawie nigdy nie brała udziału w takim kursie.

---

⁴²⁵ K. Bodzioch, D. Poważa, Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010, <http://isp.policja.pl> [data dostępu: 15.02.2015].

Podstawowe wnioski z badań dzielnicowych to konieczność zarówno przeprowadzania regularnych szkoleń policjantów, począwszy od kursów podstawowych, jak i wypracowania zasad współpracy w ramach zintegrowanego międzyinstytucjonalnego systemu z jasno określonym podziałem zadań.

W 2014 roku na zlecenie MPiPS przeprowadzono badanie oceny efektywności systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez osoby, które mają kontakt z przypadkami przemocy w rodzinie w związku z wykonywaniem pracy zawodowej⁴²⁶, w tym funkcjonariuszy policji. Respondentów pytano m. in. o ocenę jakości współpracy z poszczególnymi podmiotami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy domowej, ocenę skuteczności działań podejmowanych przez instytucje powołane do interwencji w przypadku przemocy w rodzinie, identyfikację czynników zarówno zewnętrznych, jak i osobistych utrudniających pracę w obszarze przeciwdziałania przemocy, ocenę aktualnych wybranych rozwiązań prawnych oraz postulowane zmiany w prawodawstwie.

Funkcjonariusze policji najlepiej ocenili współpracę z ośrodkami pomocy społecznej (92% pozytywnych opinii), a najgorzej placówki ochrony zdrowia (35%) i organizacje pozarządowe (28%). Respondenci oceniali także skuteczność działań poszczególnych służb i instytucji. Najczęściej dobra ocena dotyczyła własnych przedsięwzięć w celu zapobiegania przemocy domowej (86% wskazań). Na drugim miejscu wskazali ośrodki pomocy społecznej (71%), a najmniej skuteczną działalność według policjantów oferowała ochrona zdrowia (21%) i organizacje pozarządowe (17%).

Kolejnym badanym obszarem była identyfikacja utrudnień pojawiających się podczas pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą. Wśród policjantów najczęściej wskazywanymi problemami były brak motywacji ofiar przemocy do podejmowania działań (81%) oraz rozbudowana biurokracja (73%). Przeszkodami w skutecznym przeciwdziałaniu przemocy domowej okazały się także nadmierna liczba zadań służbowych (62%), brak zaangażowania lub nierówne zaangażowanie przedstawicieli pozostałych służb i instytucji (50%), niedostateczna liczba szkoleń (43%), niejasne procedury prawne (41%).

Jeden z badanych elementów dotyczył oceny rozwiązań prawnych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, tj. procedury „Niebieskie Karty”, ustawy

---

⁴²⁶ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów. Raport z badania na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Projektu Predefiniowanego „Rodzina polska – wolna od przemocy” dla Programu PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014 zrealizowanego przez firmę WYG PSDB sp. z o.o., Warszawa 2014, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 15.04.2017].

o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego oraz wskazanie postulowanych zmian w prawie.

Większość policjantów (75%) dobrze oceniło skuteczność procedury „Niebieskie Karty”, a niemal co piąty funkcjonariusz (24%) miał zgola odmienną opinię. Jednak badani częściej opowiadali się za zmianą obecnie obowiązującego Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (53%). Tylko 26% respondentów opowiadało się za utrzymaniem dotychczasowego stanu rzeczy. Funkcjonariusze wskazujący na potrzebę reformy zaproponowali następujące zmiany: dodanie numeru PESEL w formularzu „Niebieska Karta – A”, określenie konkretnych przesłanek/warunków do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” dla poszczególnych służb, wprowadzenie uprawnienia dla przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego do powoływania grup roboczych, usunięcie konieczności podpisywania przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego formularzy „Niebieska Karta – C” i „Niebieska Karta – D”.

Niespełna połowa policjantów (45%) widziała potrzebę zmian w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Badani podają następujące propozycje zmian: a) doprecyzowanie, iż grupa robocza powinna być powoływana w składzie adekwatnym do problemów zdiagnozowanych w danej rodzinie, b) rozszerzenie katalogu osób, u których można umieścić dziecko, jeśli musi zostać odebrane z rodziny, o osoby zaprzyjaźnione, np. sąsiadów, rodzinę, c) doprecyzować, iż organizacja pozarządowa wchodząca w skład zespołu interdyscyplinarnego powinna w swoich statutowych zadaniach uwzględnić działalność na rzecz rodzin.

Mniejszy odsetek badanych (38%) twierdził, że należałoby zmienić uregulowania prawne w Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego. Do najczęściej postulowanych zmian należały: a) wyższe kary dla sprawców, b) możliwość egzekwowania postanowień sądu dotyczących przymusowego udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych, c) szybsze umieszczanie osób nadużywających alkoholu w oddziałach odwykowych, d) doprecyzowanie trybu odizolowania sprawcy przemocy od rodziny.

5. Doskonalenie zawodowe policjantów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

---

Dobór, wykształcenie ogólne i przygotowanie zawodowe funkcjonariuszy ma wpływ na jakość i skuteczność wykonywania przez nich obowiązków służbowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2000 roku w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów policji i innych stanowiskach służbowych (Dz.U. 2000 nr 115 poz. 1212) uprawnienie do objęcia danego stanowiska powinno wynikać z faktu odbycia odpowiedniego przeszkolenia specjalistycznego⁴²⁷. Konieczne jest także systematyczne prowadzenie szkoleń mających na celu stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych, uzupełnianie wiedzy i umiejętności oraz dostosowywanie ich do zmieniającej się rzeczywistości. Zarządzenie nr 10 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 kwietnia 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad szkolenie policjantów i strażników gminnych (miejskich) (Dz. Urz. 2001 nr 5 poz. 56) nakłada na jednostki policji obowiązek przeprowadzania szkoleń doskonalących.

Interweniowanie w sprawie przemocy w rodzinie wymaga od policjantów dużego zaangażowania. Jednak większość doświadczających przemocy w rodzinie niechętnie ujawnia swoje problemy przed policjantami. Wynika to zarówno z braku intymnych warunków do rozmowy w jednostkach policji, jak i z nieodpowiedniego przygotowania, w szczególności psychologicznego, funkcjonariuszy⁴²⁸. Jakość podejmowanych przez policjantów działań uzależniona jest od zasobów wiedzy merytorycznej, znajomości procedur i zjawiska przemocy, umiejętności interpersonalnych. Większość czynników utrudniających interwencje domowe związane z przemocą w rodzinie można usuwać przez odpowiednie szkolenie funkcjonariuszy. Nie dotyczy to jedynie osobistych doświadczeń związanych z przemocą, postaw wobec tego zjawiska oraz indywidualnych predyspozycji do pracy z ludźmi⁴²⁹.

---

⁴²⁷ S. Cybulski, *Policjanci i ich klienci. Prawo w działaniu – raport z monitoringu*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2001, s. 145.

⁴²⁸ E. Mańka, *Zjawisko przemocy na terenie działania Komendy Powiatowej Policji w Świdniku (na tle danych ogólnopolskich)* [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 71-72.

⁴²⁹ T. Gid, *Czynniki utrudniające interwencję w sprawie przemocy. Możliwości usuwania trudności* [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 117.

Program szkolenia zawodowego podstawowego dla nowoprzyjętych do służby policjantów nawiązuje do problematyki przemocy w rodzinie w ramach dwóch jednostek szkolnych: „Część ogólna i szczególna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń” oraz „Przeprowadzanie interwencji oraz postępowanie z osobami znajdującymi się pod wpływem alkoholu lub środka działającego podobnie”. W czasie półgodzinnej pogadanki z zakresu prawa słuchacze dokonują kwalifikacji prawnej czynu oraz wskazują ustawowe znamiona przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. Prowadzący zajęcia zwraca uwagę na różnice między przestępstwem znęcania się, a sytuacją, gdy występuje tylko przemoc (w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i dany przypadek nie wyczerpuje znamion z artykułu 207 Kodeksu karnego⁴³⁰. W trakcie realizacji jednostki szkolnej dotyczącej przeprowadzania interwencji słuchacze uczestniczą w trzygodzinnych wykładach na temat zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscu pełnienia służby oraz podejmowania interwencji. Omówione zostają zasady postępowania podczas przeprowadzania interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie⁴³¹. Uznaje się, że ingerencja funkcjonariuszy w sprawy rodzinne jest czymś wyjątkowym, a arbitralne rozwiązania – ostatecznością. Tok postępowania w tych przypadkach obok taktu, kultury i wyrozumiałości powinien charakteryzować się ograniczonym zaufaniem, koncentracją, czujnością, stanowczością i konsekwencją w działaniu⁴³². W ramach wykładu uczestnicy zapoznają się z rodzajami i fazami przemocy, psychologicznymi mechanizmami postępowania sprawcy i zachowania ofiar przemocy oraz z obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi problematyki przemocy⁴³³.

W 2014 roku do programu szkolenia podstawowego dodano treści związane z kwestionariuszami oraz algorytmami służącymi szacowaniu ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie w wymiarze czterech godzin dydaktycznych⁴³⁴.

---

⁴³⁰ Decyzja nr 345 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 października 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu szkolenia zawodowego podstawowego dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów (Dz. Urz. KGP 2014 poz. 66), s. 25.

⁴³¹ Tamże, s. 68.

⁴³² K. Łagoda, R. Częścik, *Vademecum interwencji policyjnych*. Podręcznik dla policjantów, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1997, s. 58.

⁴³³ Decyzja nr 345 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 października 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu szkolenia zawodowego podstawowego dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów (Dz. Urz. KGP 2014 poz. 66), s. 71.

⁴³⁴ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w I półroczu 2014 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, s. 16, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

Tematyka przemocy w rodzinie jest poruszana podczas lokalnego doskonalenia zawodowego policjantów służby prewencyjnej. Policja ma świadomość konieczności budowania sprawnego, wielofunkcyjnego systemu walki z przemocą domową oraz prowadzenia cyklicznych szkoleń dla osób zajmujących się omawianą problematyką. Dzięki systematycznemu podnoszeniu umiejętności i kwalifikacji, niesiona pomoc staje się profesjonalna, rzetelna i wieloaspektowa⁴³⁵.

Policja niejednokrotnie spełnia rolę pogotowia ratunkowego w sytuacji przemocy w rodzinie. Od jakości przeprowadzonej interwencji zależy powodzenie dalszych działań zapobiegawczych. Bardzo ważną kwestią jest odpowiednie przygotowanie funkcjonariuszy do umiejętnego przeprowadzenia interwencji domowej. Policjanci bardzo niechętnie angażują się w sprawy rodzinne z powodu braku odpowiedniego przygotowania oraz poczucia nieskuteczności podejmowanych działań⁴³⁶. Szczególnie nieskorzy są do podejmowania interwencji kilkakrotnie pod tym samym adresem.

Brak fachowej wiedzy na temat przemocy domowej uniemożliwia właściwe rozpoznanie tego zjawiska. W skutek niewiedzy policjant nie dostrzega ważnych sygnałów, zwraca uwagę na nieistotne szczegóły, nie rozumie postępowania osób, w stosunku do których podejmuje interwencję, a także ulega ich manipulacjom. Od funkcjonariuszy wymaga się dobrej znajomości procedur prawnych oraz udzielania fachowych informacji odnośnie toczącego się postępowania. Braki w tym zakresie negatywnie wpływają na odczucia ofiar i obniżają skuteczność podejmowanych działań. Zakres wiedzy potrzebnej do skutecznego ograniczania zjawiska przemocy w rodzinie obejmuje także psychologiczne mechanizmy występujące u ofiar i sprawców. Dobrze zorientowany w tych zagadnieniach funkcjonariusz z łatwością zauważa ostrzegawcze sygnały, szybciej rozpoznaje zagrożenia i może skuteczniej zapobiegać zjawiskom patologicznym. Jeśli policjant zna społeczne i kulturowe uwarunkowania przemocy, nie będzie dziwił się zaobserwowanym reakcjom i zachowaniom⁴³⁷.

Niektóre czynniki obniżające skuteczność interweniowania policjantów w sprawie przemocy domowej, można usunąć w trakcie szkoleń. Dotyczy to głównie wiedzy o mechanizmach przemocy, złożoności tego zjawiska, relacjach między ofiarami a sprawcami. Policjanci w ramach doskonalenia zawodowego zdobywają wiedzę na temat

---

⁴³⁵A. Wawrzczak-Gazda, Rola i zadania policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] P. Morciniec (red.), *Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania*, Wydawnictwo Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 155.

⁴³⁶I. Pośpiszył, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 212.

⁴³⁷Tamże, s. 113.

możliwości skutecznego udzielania pomocy ofiarom przemocy, poznają procedury prawne, uczą się współdziałać z innymi podmiotami na poziomie lokalnym, doskonalą umiejętności interpersonalne⁴³⁸.

W 2007 roku na zlecenie MPiPS przeprowadzono badanie dotyczące potrzeb szkoleniowych grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie, w którym wzięli udział m. in. policjanci pionu prewencji (dzielnicowi i pełniący funkcje patrolowo-interwencyjne). Z przeprowadzonych wywiadów wynikało, że potrzeba szkoleń z zakresu przemocy w rodzinie jest powszechna, podobnie zainteresowanie uczestnictwem w nich i przekonanie o ich przydatności⁴³⁹. Najistotniejsze oczekiwania policjantów wobec szkoleń okazały się informacje o sposobach pomocy i pracy z ofiarą. Wśród często pojawiających się postulatów pojawiła się potrzeba uwzględnienia elementów z zakresu psychologii oraz informacji na temat współpracy międzyinstytucjonalnej (zakresy kompetencji, kontakty, zasady współpracy) oraz o zagadnieniach proceduralno-prawnych (m. in. zmiany w przepisach, znajomość procedur). Co trzeci funkcjonariusz (33%) deklarował zetknięcie się z ofertą szkoleniową z zakresu przemocy domowej. Wszyscy policjanci, którzy mieli możliwość partycypacji w szkoleniach, korzystali z niej. Respondenci, którzy uczestniczyli z seminariach, konferencjach czy warsztatach brali udział w średnio czterech tego rodzaju spotkaniach. Tematyka zrealizowanych szkoleń dotyczyła najczęściej zjawiska przemocy, form pomocy osobom pokrzywdzonym, procedury „Niebieskie Karty” oraz innych kwestii prawnych. Na pytanie o najbardziej istotne sprawy poruszane na spotkaniach policjanci wskazali sposoby przeciwdziałania przemocy i udzielania pomocy (33%) oraz procedury postępowania z uwzględnieniem zakresów kompetencyjnych (32%). Trzecim najczęściej powtarzającym się typem odpowiedzi było uznanie całokształtu szkolenia jako przydatnego i interesującego (23%). Funkcjonariusze, którzy kiedykolwiek uczestniczyli w szkoleniach oceniali je pozytywnie. Wśród badanych policjantów większość (76%) uznało je za bardzo przydatne, co czwarty (24%) – za raczej przydatne. Nie wystąpiły stwierdzenia wskazujące na brak przydatności szkoleń⁴⁴⁰.

---

⁴³⁸ T. Gid, Czynniki utrudniające interwencję w sprawie przemocy. Możliwości usuwania trudności [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzińska (red.), *Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004, s. 114.

⁴³⁹ Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007, s. 9. <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 05.02.2015].

⁴⁴⁰ Tamże, s. 73-104.

Po 7 latach, również na zlecenie MPiPS zbadano opinie profesjonalistów⁴⁴¹, w tym funkcjonariuszy policji, dotyczące dostępności ofert szkoleniowych związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej, uczestnictwo w szkoleniach, przydatności szkoleń w pracy zawodowej oraz gotowości do udziału w szkoleniach. Większość badanych policjantów (95%) uczestniczyło w szkoleniach z zakresu zapobiegania przemocy domowej. Około połowa respondentów pozytywnie oceniło dostępność szkoleń (48%) oraz jakość merytoryczną oferty szkoleniowej (58%). Szkolenia, w których brali udział funkcjonariusze dotyczyły najczęściej zjawiska przemocy w rodzinie, realizacji procedury „Niebieskie Karty”, prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Natomiast policjanci, którzy nie brali udziału w szkoleniach, uzasadniali ten fakt niechęcią przełożonych do kierowania funkcjonariuszy na szkolenia, brakiem czasu na udział w szkoleniach z powodu nadmiaru obowiązków służbowych, bądź brakiem oferty szkoleń specjalistycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ścieżka kształcenia zawodowego policjantów w bardzo ograniczonym zakresie uwzględnia niezbędną wiedzę i kompetencje do pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁴⁴² minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego jest zobowiązany do opracowania oraz wydania co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wytyczne na lata 2016-2017 zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie we współpracy z Departamentem Pomocy i Integracji Społecznej MPiPS⁴⁴³. Zawartość merytoryczna szkoleń obejmuje następujące bloki tematyczne: profilaktyka przemocy (zasady prowadzenia oddziaływań uprzedzających wystąpienie zjawiska przemocy), zjawisko przemocy oraz sytuacja psychologiczna rodziny dotkniętej przemocą, etapy pracy z osobami doświadczającymi przemocy i stosującymi przemoc, przemoc wobec dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych, współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych,

---

⁴⁴¹ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów, Raport z badania na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Projektu Predefiniowanego „Rodzina polska – wolna od przemocy” dla Programu PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014 zrealizowanego przez firmę WYG PSDB sp. z o.o., Warszawa 2014, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 15.04.2017].

⁴⁴² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 8 pkt 5.

⁴⁴³ Strona internetowa Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 21.08.2016]

prawne aspekty przeciwdziałania przemocy, superwizja w zakresie przeciwdziałania przemocy⁴⁴⁴.

W części przeprowadzanych szkoleń bierze udział wyłącznie kadra kierownicza policji. W okresie od 1 sierpnia 2011 do 29 lutego 2012 roku Biuro Prewencji KGP w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” zrealizowało projekt „Zintegrowany system monitorowania przypadków przemocy w rodzinie – narzędzie w procesie kształcenia policjantów. Partnerem przedsięwzięcia, a zarazem instytucją przyjmującą, było Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Królestwa Hiszpanii odpowiadające przede wszystkim za wdrażanie polityk rządowych oraz strategii w zakresie bezpieczeństwa publicznego, nadzorowanie pracy policji oraz innych służb w odniesieniu do problemów społecznych, w tym również przemocy w rodzinie. Ministerstwo opracowało oraz wdrożyło elektroniczne narzędzie, które mają podległym służbom ułatwić ograniczanie zjawiska przemocy – Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (system VdG)⁴⁴⁵. Główne założenie projektu stanowiło zdobycie przez uczestników⁴⁴⁶ specjalistycznej wiedzy na temat systemu, a także przeszkolenie ich w zakresie zasad funkcjonowania oraz wymagań technicznych poznawanego narzędzia. Z kolei podczas wizyt w hiszpańskich jednostkach policji oraz podmiotach odpowiedzialnych za techniczną obsługę systemu mieli możliwość zapoznania się z praktycznym wymiarem działania narzędzia⁴⁴⁷.

W ramach programu „Uczenie się przez całe życie” w dniach 25-26 marca 2014 roku odbyło się w Warszawie międzynarodowe spotkanie policjantów w celu realizacji projektu „Standaryzowane narzędzia szacowania ryzyka przemocy w rodzinie – wzmacnianie kompetencji europejskich policjantów”⁴⁴⁸. Projekt służy poznaniu metod szacowania ryzyka przemocy domowej wykorzystywanych przez policję z innych krajów, na podstawie których ukazał się podręcznik dla policjantów z krajów Unii Europejskiej, który zostanie wdrożony

---

⁴⁴⁴ Wytyczne ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego z dnia 27 kwietnia 2016 r. do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2016-2017 na podstawie artykułu 8 punktu 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 21.08.2016].

⁴⁴⁵ Więcej o przeciwdziałaniu przemocy domowej w Hiszpanii w rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 8. Zapobieganie przemocy w rodzinie – rozwiązania światowe, podpunkcie 8.2. Przykłady zagranicznych rozwiązań prawnych.

⁴⁴⁶ W wymianie doświadczeń mającej miejsce w Hiszpanii w dniach 18-24 września 2011 roku wzięło udział dziesięciu funkcjonariuszy z Komendy Głównej Policji, Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie oraz Lublinie, Komendy Miejskiej Policji w Świętochłowicach, Sosnowcu, Wrocławiu oraz Tarnowie, a także Komisariatu Policji Poznań-Jeżyce.

⁴⁴⁷ M. Kordaczuk-Wąs, M. Putka, Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy w Rodzinie – doświadczenia hiszpańskie, Warszawa 2011/2012, s. 7-9, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 04.01.2015].

⁴⁴⁸ A. Kowalczyk, Jak szacować ryzyko, „Policja 997” nr 5/2014, s. 47.

jako innowacyjne narzędzie dydaktyczne do systemu szkoleń oraz kursów w zakresie doskonalenia zawodowego, rozwijających kompetencje zawodowe funkcjonariuszy zajmujących się opisaną problematyką⁴⁴⁹.

W dniach 15-16 października 2013 roku odbyło się seminarium szkoleniowe skierowane do koordynatorów procedury „Niebieskie Karty” z wydziałów prewencji KWP i KSP oraz przedstawicieli szkół policyjnych prowadzących zajęcia dydaktyczne z przedmiotowej problematyki. Spotkanie miało na celu przygotowanie do wdrożenia narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie⁴⁵⁰. Rok, później, w dniach 14-15 października, eksperci z Wydziału Prewencji Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP zorganizowali seminarium dla tej samej grupy odbiorców. Spotkanie dotyczyło wybranych zagadnień z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym tendencji zachodzących w analizowanym zjawisku, spostrzeżeń odnośnie stanu realizacji procedury „Niebieskie Karty” i inicjatyw poszczególnych garnizonów. W procesie konsultacji specjalistów dostrzeżono problemy wynikające z wykonywania zadań w obszarze zapobiegania przemocy w rodzinie, omówiono KPPPwR na lata 2014-2020 oraz propozycje zmian do rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”⁴⁵¹.

Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego KGP w obszarze przeciwdziałania przemocy przeprowadziło: szkolenie dla funkcjonariuszy KGP (Głównego Sztabu Policji, Biura Spraw Wewnętrznych) i wykładowców szkół policyjnych, czynności badawcze w ośmiu KPP/KMP pod kątem przeszkolenia w 2013 roku funkcjonariuszy realizujących interwencje w związku z przemocą domową, posiadania przez patrol interwencyjny formularzy „Niebieska Karta – A”, „Niebieska Karta – B” oraz kwestionariuszy szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie dla osób dorosłych oraz w stosunku do dzieci, wideokonferencje i narady z Naczelnikami Wydziałów Prewencji KWP i KSP⁴⁵². Pierwszy Zastępca Komendanta Głównego Policji zobowiązał podległych

---

⁴⁴⁹ Program Leonardo da Vinci, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 04.02.2015].

⁴⁵⁰ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2013 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, s. 17, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

⁴⁵¹ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – seminarium szkoleniowe, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 24.01.2015].

⁴⁵² Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne policji w I półroczu 2014 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, s. 16, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

funkcjonariuszy, aby podczas interwencji domowej ustalić czy sprawca przemocy posiada broń palną (do realizacji polecenia dostosowano System Poszukiwawczy Policji). Zlecił Szkole Policji w Katowicach przy współpracy z Wydziałem Prewencji Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP przygotowanie filmów dotyczących interwencji w związku z przemocą w rodzinie. Przekazane pokazy instruktażowe do wszystkich KPP, KMP i KRP do wykorzystania podczas lokalnego doskonalenia zawodowego⁴⁵³.

Pracownicy Wydziału Prewencji Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP od 2009 roku w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie przeprowadzają kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁴⁵⁴. Wśród uczestników reprezentujących wszystkie garnizony byli koordynatorzy procedury „Niebieskie Karty” oraz dzielnicowi⁴⁵⁵. Program szkolenia stanowi załącznik do decyzji nr 240 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2013 roku (Dz. Urz. KGP 2013 poz. 45). Celem kursu jest przygotowanie funkcjonariuszy do wykonywania zadań służbowych dotyczących koordynacji działań w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia lokalnego doskonalenia zawodowego w tym zakresie. Realizowane są następujące tematy w trzech blokach zagadnieniowych:

1. Czynności warunkujące uruchomienie procedury „Niebieskie Karty”
  - Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, dokumentowanie czynności.
  - Właściwe postępowanie w sytuacji ujawnienia przemocy w rodzinie ze względu na charakter sprawy.
2. Działania aktywizujące i doradcze
  - Wspieranie policjantów w rozwiązywaniu problemów związanych z realizacją procedury przeciwdziałania przemocy domowej.
  - Działania interwencyjne podejmowane wobec ofiary przemocy w sytuacji kryzysowej.
3. Sprawozdawczość, organizacja i prowadzenie lokalnego doskonalenia zawodowego
  - Prowadzenie doskonalenia zawodowego lokalnego w miejscu pełnienia służby.

---

⁴⁵³ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne policji w I. półroczu 2014 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, s. 17, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

⁴⁵⁴ Decyzja nr 54 Komendanta Głównego Policji z dnia 11 lutego 2009 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. Urz. KGP 2009 nr 4 poz. 17 z późn. zm.).

⁴⁵⁵ Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne policji w 2013 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, s. 17, <http://www.policja.pl> [data dostępu: 10.02.2015].

- Prowadzenie sprawozdawczości statystycznej dotyczącej działań policji podejmowanych w ramach procedury „Niebieskie Karty”.
- Weryfikacja poziomu wiedzy i umiejętności niezbędnych do realizacji procedury przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kurs został oceniony przez słuchaczy pozytywnie i cieszy się dużym zainteresowaniem⁴⁵⁶, więc corocznie organizowane są w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie kolejne edycje.

---

⁴⁵⁶ D. Cyma-Końska, Kurs specjalistyczny przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPWR), „Kwartalnik policyjny” nr 3/2015, s. 37.

ROZDZIAŁ IV

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ

---

1. Przedmiot i cele badań

Problem skuteczności procedury „Niebieskie Karty” w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w opinii i doświadczeniu funkcjonariuszy policji jest niemal nierozpoznany, co stanowiło jeden z motywów podjęcia badań w tym środowisku. Z nielicznych badań na ten temat oraz z własnego doświadczenia wynika, że ów problem istnieje i jest coraz bardziej znaczący. Policjanci służby patrolowej i obchodowej mają bardzo szeroki zakres obowiązków. Reagowanie na przemoc w rodzinie jest tylko jednym z nich, dlatego też bywa traktowane niesumiennie, bez należytej staranności. Niedostatek oraz nie merytoryczność szkoleń dotyczących tego zjawiska, występujące trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz stereotypowe podejście do sytuacji przemocowych napotykanymi w służbie wpływają na pogłębienie problemu.

Przedmiotem badań prezentowanych w niniejszej rozprawie jest skuteczność procedury „Niebieskie Karty” w przeciwdziałaniu zjawiska przemocy w rodzinie w opinii i doświadczeniu funkcjonariuszy KMP w Białymstoku.

W pracach badawczych można wyróżnić cele poznawcze (teoretyczne) oraz praktyczne (użyteczne)⁴⁵⁷. W rozprawie przyjął, że **poznawczym celem** badań jest poznanie opinii policjantów służby prewencyjnej w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym realizacji procedury „Niebieskie Karty”, na tle ich doświadczeń zawodowych i aktualnej sytuacji prawnej w Polsce. Z dniem 1 sierpnia 2010 roku weszła w życie ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw. Nowela zawiera wiele modyfikacji wcześniejszych rozwiązań, np. wzmocnienie ochrony osób pokrzywdzonych poprzez rozbudowanie systemu pomocowego i skuteczniejszą izolację sprawców przemocy. Na przykładzie badań funkcjonariuszy KMP w Białymstoku możliwe jest uzyskanie informacji o wykorzystywaniu nowych zapisów prawnych w praktyce.

---

⁴⁵⁷ J. Gnitecki, *Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, Zielona Góra 1993, s. 128.

Ocena efektywności procedury „Niebieskie Karty” może być spowodowana niedoskonałością narzędzia, problemami z jego wdrożeniem lub niedostatecznym przygotowaniem funkcjonariuszy do realizacji zadań związanych z zapobieganiem przemocy w rodzinie. Diagnoza jest potrzebna, ale nie wyczerpuje oraz nie stanowi istoty moich badań, jaką jest eliminacja negatywnych zjawisk. Dlatego też niezwykle ważny jest **cel praktyczny (aplikacyjny)** podjętych badań. Skutecznym środkiem usprawniającym pomoc rodzinom dotkniętym przemocą może być zmiana postrzegania ich problemu przez policjantów. W związku z tym, istotną część rozprawy stanowi opracowanie wskazań dla oddziaływań pedagogicznych/edukacyjnych w formie planu cyklu szkoleń, których zadaniem będzie podnoszenie poziomu wiedzy funkcjonariuszy policji na temat przemocy w rodzinie, uwrażliwienie na problem, a tym samym minimalizowanie ryzyka występowania sytuacji przemocowych. Ponadto użyteczność społeczna pracy polega na opracowaniu ogólnych kierunków działań profilaktycznych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, stworzeniu typologii dzielnicowych w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”⁴⁵⁸ oraz możliwości identyfikacji i rozwiązywania pojawiających się dylematów w służbie policjantów związanych z realizacją procedury „Niebieskie Karty”.

2. Problemy i hipotezy badawcze. Zmienne i ich operacjonalizacja

---

Każde badanie naukowe należy rozpocząć od sformułowania problemu badawczego. Zdaniem S. Nowaka „problem badawczy to tyle, co pewne pytanie lub zespół pytań, na który odpowiedzi ma dostarczyć badanie⁴⁵⁹”. Pytania te mają dotyczyć przedmiotów, zjawisk oraz procesów, które znalazły się w polu zainteresowania badacza i wytyczają dalszy proces myślowy. Tworzą one podstawę konstytuowania hipotez, czyli wszelkich twierdzeń w części uzasadnionych, za pomocą których tłumaczone są dane faktyczne⁴⁶⁰.

---

⁴⁵⁸ Dzielnicowi realizują procedurę „Niebieskie Karty” na każdym jej etapie, a policjanci służby patrolowej uczestniczą jedynie przy wszczynaniu procedury. Stąd też typologia dotycząca oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” obejmuje wyłącznie grupę badanych pełniących służbę obchodową.

⁴⁵⁹ S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych. Zagadnienia ogólne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1970, s. 214.

⁴⁶⁰ T. Kotarbiński, *Kurs logiki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1960, s. 181.

W literaturze metodologicznej dotyczącej badań pedagogicznych hipotezy przedstawiane są najczęściej jako nieodzowny element procesu badawczego⁴⁶¹. Naukowe opracowania nie tylko definiują hipotezy, ale także prezentują listę warunków, jakie powinny one spełniać, np. ukierunkowanie wysiłku badacza, odwołanie się do znanych faktów z danej dziedziny nauki, możliwość weryfikacji, posiadanie teorii twórczej mocy, jednoznaczna i szczegółowa formuła, ograniczony zasięg, brak sprzeczności z udowodnionymi dotychczas twierdzeniami⁴⁶².

Praktyka stosowania przez pedagogów hipotez w badaniach empirycznych jest różna, a zdania na temat stosowania wykładni o statystycznej weryfikacji hipotez są podzielone. Nie zawsze problemy badawcze wymagają wysuwania hipotez. Są one niezbędne przy omawianiu problemów dotyczących współzależności między określonymi zmiennymi. W wypadku badania opinii bądź przeprowadzania badań, których celem jest opis i analiza badanych faktów, zjawisk czy procesów (bez wnikania w zachodzące między nimi relacje), nie zachodzi konieczność formułowania hipotez⁴⁶³.

Istnieje przekonanie, że w badaniach jakościowych nie formułuje się hipotez, ponieważ ograniczają one pole poznawcze badacza⁴⁶⁴. Za M. Łobockim przyjmuję, że mogą one okazać się wręcz niepożądane w rozwiązywaniu niektórych problemów⁴⁶⁵. Stoję na stanowisku, że hipotezy w badaniach pedagogicznych wymagają weryfikacji statystycznej. W badaniach jakościowych poprzestaję więc jedynie na sformułowaniu problemów badawczych i nie stawiam hipotez z obawy, że mogą one wpłynąć na sposób gromadzenia i selekcji materiału badawczego.

Sformułowałam następujące problemy i hipotezy badawcze dotyczące poznania opinii funkcjonariuszy KMP w Białymstoku o skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz wskazania obszarów problemowych w zakresie realizacji ich obowiązków służbowych związanych z zapobieganiem przemocy w rodzinie.

---

⁴⁶¹ D. Urbaniak-Zajac, O stosowaniu hipotez w badaniach pedagogicznych, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” nr 1 (45) 2009, s. 7.

⁴⁶² J. Gnitecki, Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych, t. 2, Tworzenie wiedzy o edukacji w naukach pedagogicznych, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2007, s. 326.

⁴⁶³ M. Łobocki, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999, s. 128-129.

⁴⁶⁴ D. Urbaniak-Zajac, O stosowaniu hipotez w badaniach pedagogicznych, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” nr 1 (45) 2009, s. 21.

⁴⁶⁵ M. Łobocki, Metody i techniki badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003, s. 26.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej zagadnienia oraz temat rozprawy **problem badawczy** sformułowałam następująco: **Jaka jest skuteczność zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” w opinii funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku**⁴⁶⁶?

Przyjęłam następujące problemy szczegółowe:

1. W jaki sposób oceniana jest konstrukcja formalno-prawna procedury „Niebieskie Karty”?
2. Czy policjanci służby patrolowej mają trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie i we wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jakie to są trudności i czy dotyczą one wszystkich policjantów?
3. Czy policjanci służby patrolowej czują się kompetentni do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”?
4. Jakie czynniki warunkują ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej?
  - 4.1. Czy istnieje związek pomiędzy płcią, wiekiem, stanem cywilnym i liczbą posiadanych dzieci przez policjantów służby patrolowej a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to w czym on się przejawia?
  - 4.2. Czy istnieje związek pomiędzy długością stażu służby w policji funkcjonariuszy służby patrolowej oraz ich zadowoleniem z wykonywanej pracy a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to w czym on się przejawia?
  - 4.3. Czy istnieje związek pomiędzy poczuciem kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
  - 4.4. Czy istnieje związek pomiędzy przeszkoleniem policjantów służby patrolowej z zakresu przemocy w rodzinie a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?

---

⁴⁶⁶ Badania przeprowadziłam wśród dwóch grup respondentów (policjantów służby patrolowej i obchodowej), które w codziennej służbie spotykają się z problematyką przemocy w rodzinie. Pomimo że sformułowałam jeden problem główny, użyłam różnych metod i technik badawczych do poznania opinii funkcjonariuszy. Wynika to z różnic w specyfice pracy funkcjonariuszy z obu grup, innego zakresu kompetencji w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”, a w konsekwencji odmiennych doświadczeń i opinii na temat skuteczności procedury. Dodatkowo dzielnicowi ze względu na wcześniejsze doświadczenie zawodowe w służbie patrolowej oraz na dłuższy staż służby w policji od funkcjonariuszy komórki patrolowo-interwencyjnej postrzegają problem z szerszej perspektywy.

- 4.5. Czy istnieje związek pomiędzy oceną praktyczności narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
- 4.6. Czy istnieje związek pomiędzy znajomością przez funkcjonariuszy w najbliższym otoczeniu rodziny przemocowej a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” i częstotliwością jej wszczynania? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
- 4.7. Czy istnieje związek pomiędzy opinią o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
- 4.8. Czy istnieje związek pomiędzy ilością poświęconego czasu na interwencję domową dotyczącą przemocy w rodzinie a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
- 4.9. Czy istnieje związek pomiędzy najczęściej stosowanym sposobem zakończenia interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
- 4.10. Czy istnieje związek pomiędzy opinią o najskuteczniejszym sposobie rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ? Jeśli tak, to jak on się przejawia?
5. Jaka jest ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie i częstość jego wykorzystywania przez policjantów?
6. W jaki sposób przeszkolenie funkcjonariuszy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oddziałuje na wykonywanie czynności służbowych w ramach procedury „Niebieskie Karty”?
7. Czy dzielnicowi dostrzegają utrudnienia w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to jakie to są utrudnienia?
8. Czy dzielnicowi czują się przygotowani do realizacji procedury „Niebieskie Karty”?
9. Czy dzielnicowi mają poczucie satysfakcji z wypełnianych obowiązków dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie?
10. Jak w opinii dzielnicowych przebiega współpraca podmiotów wskazanych jako uprawnione do wszczynania i realizowania procedury „Niebieskie Karty”?

11. Jakie czynniki warunkują ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” i wykonywanie czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” przez dzielnicowych?

11.1. Czy istnieje związek pomiędzy płcią, wiekiem, stanem cywilnym, liczbą posiadanych dzieci przez dzielnicowych a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” i wykonywaniem przez nich czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to w czym on się przejawia?

11.2. Czy istnieje związek pomiędzy długością stażu służby na stanowisku dzielnicowego a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” i wykonywaniem przez dzielnicowych czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to w czym on się przejawia?

11.3. Czy istnieje związek pomiędzy miejscem pełnienia służby przez dzielnicowych a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” i wykonywaniem przez nich czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”? Jeśli tak, to w czym on się przejawia?

W oparciu o literaturę przedmiotu⁴⁶⁷ oraz spostrzeżenia wynikające z własnego doświadczenia przyjąłam **hipotezę: Przypuszczam, że w opinii większości badanych funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku skuteczność zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” jest niska.**

Dodatkowo sformułowałam następujące hipotezy szczegółowe:

1. Przypuszczam, iż badani krytycznie oceniają formalno-prawne aspekty procedury „Niebieskie Karty”.
2. Zakładam, że policjanci służby patrolowej, w szczególności młodzi służbą, mają trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie oraz we wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty”.

---

⁴⁶⁷ M. in. Informacja o wynikach kontroli Nr P/12/107: K. Łukowska, Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, „Niebieska Linia” nr 5/2013; L. Mazowiecka (red.), Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013; D. Nowik, Niebieska Karta – rozwiązanie, ale czy dobre?, „Praca Socjalna” nr 6/2013; Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2013; Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007; Sprawozdanie z działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2014; A. Szalkiewicz, Ocena procedury „Niebieskie Karty” – problematyka administracyjnoprawna, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 270, 2012; A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzińska (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo WSPol, Szczytno 2004.

3. Zakładam, że policjanci służby patrolowej nie czują się kompetentni do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.
4. Przypuszczam, iż czynnikami, które warunkują ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej są: płeć, wiek, stan cywilny i liczba posiadanych dzieci, długość stażu służby w policji, zadowolenie ze służby w policji, poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, przeszkolenie policjantów służby patrolowej z zakresu przemocy w rodzinie, ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka, znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny przemocowej, opinia o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji, ilość poświęconego czasu na przeprowadzenie interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie, sposób zakończenia interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie, opinia o najskuteczniejszym sposobie zapobiegania przemocy w rodzinie. Wyraża się to w tym, że:
  - 4.1. młodzi funkcjonariusze i policjantki (kobiety), policjanci będący w związkach partnerskich i posiadający dzieci wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty” niż starsi funkcjonariusze, mężczyźni, osoby niebędące w związkach partnerskich i nie posiadające dzieci,
  - 4.2. policjanci z krótszym stażem służby w policji i funkcjonariusze zadowoleni w wykonywanej pracy wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty” niż funkcjonariusze z dłuższym stażem służby i niezadowoleni ze służby w policji,
  - 4.3. funkcjonariusze mający poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” wyżej oceniają skuteczność procedury,
  - 4.4. przeszkoleni z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie policjanci służby patrolowej wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”,
  - 4.5. policjanci służby patrolowej wysoko oceniający praktyczność narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”,
  - 4.6. funkcjonariusze znający w najbliższym otoczeniu rodzinę przemocową niżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty” i wszczynają ją z mniejszą częstotliwością,
  - 4.7. policjanci przekonani o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”,

- 4.8. funkcjonariusze dłużej przeprowadzający interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”,
- 4.9. policjanci najczęściej kończący interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie wszczęciem procedury „Niebieskie Karty” wyżej oceniają skuteczność procedury,
- 4.10. funkcjonariusze twierdzący, że wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” jest najskuteczniejszym sposobem rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji najwyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”.
5. Zakładam, że policjanci wysoko oceniają praktyczność narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie i często je wykorzystują.
6. Przypuszczam, że policjanci przeszkoleni w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie mają trudności w wykonywaniu czynności służbowych w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Sformułowane problemy badawcze oraz hipotezy dotyczące skuteczności przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” w opinii badanych techniką ankiety policjantów służby patrolowej pozwoliły na przyjęcie następujących zmiennych i ich wskaźników, które zaprezentowałam w tabelach 6 i 7.

Tabela 6. Zmienna zależna i jej wskaźniki

Zmienna zależna	Wskaźniki
Skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”	<ul style="list-style-type: none"> • 5 – bardzo wysoka • 4 – wysoka • 3 – średnia • 2 – niska • 1 – bardzo niska

Oceny skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” dokonałam w oparciu o uzyskane odpowiedzi w kwestionariuszach ankiety (z części III. Informacje na temat procedury „Niebieskie Karty”).

Tabela 7. Zmienne niezależne i ich wskaźniki

Zmienna niezależna	Wskaźniki
Cechy socjodemograficzne funkcjonariuszy policji	<ul style="list-style-type: none"> • Wiek: 20-26 lat, 27-33 lat, 34-40 lat, powyżej 40 lat • Płeć: kobieta, mężczyzna • Wykształcenie: średnie, licencjat, wyższe • Stan cywilny: kawaler/panna, żonaty/mężatka, rozwodnik/rozwódka, wdowiec/wdowa, konkubent/konkubina
Staż służby w policji	<ul style="list-style-type: none"> • Ogółem: 1-5 lat, 6-10 lat, 11-15 lat, powyżej 15 lat • Na obecnym stanowisku: 1-5 lat, 6-10 lat, 11-15 lat, powyżej 15 lat
Poczucie satysfakcji ze służby na obecnym stanowisku w policji	<ul style="list-style-type: none"> • Tak • Nie • Trudno powiedzieć
Udział w specjalistycznych szkoleniach dotyczących przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • Tak • Nie
Określenie możliwości pomocy rodzinom dotkniętym przemocą	<ul style="list-style-type: none"> • Tak, zawsze • Tak, ale nie we wszystkich rodzinach • Nie • Nie mam zdania
Częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty”	<ul style="list-style-type: none"> • Raz na dwa tygodnie lub częściej • Średnio raz w miesiącu • Kilka razy w roku • Raz na rok lub rzadziej • Nigdy
Napotykanie trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty”	<ul style="list-style-type: none"> • Tak • Nie

3. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Podjęta problematyka badawcza dotycząca postrzegania zjawiska przemocy w rodzinie przez policjantów oraz skonstruowanie wskaźników dla oddziaływań naprawczych wymagało przyjęcia odpowiednich metod, technik i opracowania określonych narzędzi badawczych. W celu znalezienia odpowiedzi na postawione problemy badawcze przyjąłem

dwie metody badawcze: metoda sondażu diagnostycznego oraz wielokrotne studium przypadku.

Metoda sondażu diagnostycznego, czyli sposób gromadzenia wiedzy o dynamice zjawisk, opiniach i poglądach wybranej zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk⁴⁶⁸ pozwoliła poznać opinię funkcjonariuszy na temat skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, określić ich zaangażowanie, kompetencje i przygotowanie do pomocy rodzinom dotkniętym przemocą. Metoda ta umożliwiła także ustalenie czynników utrudniających podejmowanie przez policjantów działań zapobiegających przemocy w rodzinie. Ponadto sondaż diagnostyczny pozwolił na zaprezentowanie sposobów przeprowadzania interwencji policyjnych w przypadkach przemocy w rodzinie.

Wielokrotne studium przypadku na podstawie konkretnych przypadków, poprzez pryzmat jednostkowych biografii ludzkich pozwala na opracowanie diagnozy badanego zjawiska⁴⁶⁹. Analiza postaw i doświadczeń policjantów dzielnicowych umożliwiła pozyskanie informacji w zakresie skuteczności obecnie funkcjonującego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym procedury „Niebieskie Karty”. Metoda ta posłużyła także do zwiększenia wiedzy na temat służby dzielnicowych oraz uszczegółowienia ich kompetencji z zakresu procedury „Niebieskie Karty”.

Sposobami realizowania badań, związanymi z określoną metodą są techniki badawcze. W nurcie badań pedagogicznych definiowane są jako czynności praktyczne pozwalające na uzyskanie konkretnych i sprawdzalnych informacji, opinii, faktów⁴⁷⁰. Uwzględniając wybrane metody badawcze zastosowano następujące techniki badawcze: ankieta skierowana do funkcjonariuszy WPI KMP w Białymstoku, wywiad pogłębiony skierowany do policjantów dzielnicowych z jednostek organizacyjnych KMP w Białymstoku. Obranie obu technik ma wiele zalet. Badania dostarczyły cennej wiedzy od osób pierwszego kontaktu z sytuacjami przemocowymi (policjanci patrolowo-interwencyjni), a następnie od kolejnego ogniwa w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie (dzielnicowi). Dlatego też zastosowałam dwie wzajemnie uzupełniające się techniki badawcze.

---

⁴⁶⁸ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 80.

⁴⁶⁹ T. Pilch, T. Wujek, *Metody i techniki badań w pedagogice* [w:] *Pedagogika*, red. M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1974, s. 62.

⁴⁷⁰ A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej* [w:] *Metodologia pedagogiki społecznej*, red. R. Wroczyński, T. Pilch, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1974, s. 42.

Badanie techniką **ankiety** pozwoliło uzyskać informacje dotyczące doświadczeń policjantów służby patrolowo-interwencyjnej, na podstawie których określono ich postawy i opinie odnośnie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Ponadto technika ta umożliwiła zebranie danych na temat motywacji i przygotowania funkcjonariuszy do przeprowadzania interwencji w związku z przemocą w rodzinie.

Wywiad pogłębiony dał możliwość bezpośredniej komunikacji, działał mobilizująco na dzielnicowych podczas rozmów, a jednocześnie dopuścił do obserwacji badanego oraz jego otoczenia⁴⁷¹. Ponadto miałam możliwość wykonywania własnych zapisków. Przeprowadzone wywiady pozwoliły na poznanie systemu zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” z punktu widzenia funkcjonariuszy policji, a także wskazanie problematycznych kwestii podczas wypełniania obowiązków służbowych związanych z procedurą „Niebieskie Karty”. Dzięki tej technice uzyskałam cenne wskazówki, które posłużyły do opracowywania wskazań dla oddziaływań naprawczych oraz umożliwiły przedstawienie skali i skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej w badanym obszarze.

Do wyżej wymienionych technik badawczych opracowałam następujące narzędzia badawcze: **kwestionariusz ankiety** skierowany do funkcjonariuszy WPI KMP w Białymstoku (załącznik 7) oraz **scenariusz wywiadu pogłębionego** skierowany do dzielnicowych z jednostek organizacyjnych KMP w Białymstoku (załącznik 8).

Tabela 8. Metody, techniki i narzędzia badawcze zastosowane w badaniach

Metody badawcze	Techniki badawcze	Narzędzia badawcze
Metoda sondażu diagnostycznego	Ankieta skierowana do funkcjonariuszy WPI KMP w Białymstoku	Kwestionariusz ankiety skierowany do funkcjonariuszy WPI KMP w Białymstoku
Wielokrotne studium przypadku	Wywiad pogłębiony z policjantami dzielnicowymi z jednostek organizacyjnych KMP w Białymstoku	Scenariusz wywiadu pogłębionego z policjantami dzielnicowymi z jednostek organizacyjnych KMP w Białymstoku

Kwestionariusz ankiety zawierał czterdzieści dwa pytania wraz z metryczką dotyczącą cech socio-demograficznych oraz stażu służby badanych. Pytania pogrupowane były w trzy obszary tematyczne, takie jak: informacje ogólne na temat kwalifikacji zawodowych, zagadnienia dotyczące interwencji domowych oraz kwestie związane

⁴⁷¹ W. J. Goode, P. K. Haat, Czynność ankietera i problemy związane z przeprowadzeniem wywiadu, [w:] Metody badań socjologicznych, red. S. Nowak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1965, s. 77.

z realizacją procedury „Niebieskie Karty”. W kwestionariuszu ankiety znalazło się siedemnaście pytań otwartych, wymagających od respondentów samodzielnego ustosunkowania się do omawianego problemu.

Scenariusz wywiadu pogłębionego składał się z czterdziestu pięciu pytań otwartych pogrupowanych w trzy płaszczyzny tematyczne, takie jak: zagadnienia ogólne na temat stanowiska służbowego, informacje dotyczące występowania przemocy w rodzinie, problematyka realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Jednocześnie należy podkreślić, iż wykorzystane w scenariuszu pytania miały charakter otwarty i pozostawiały każdemu rozmówcy dowolność odpowiedzi. Metryczka scenariusza odnosiła się do cech społeczno-demograficznych oraz stażu i miejsca pełnienia służby.

Obrane techniki badawcze wydają się być najbardziej odpowiednie dla badanej próby i specyfiki tematyki. Kierowałam się tym, że obie grupy badanych zajmują różne stanowiska, wypełniają inne obowiązki dotyczące zapobiegania przemocy w rodzinie jak również mają inne doświadczenia związane z realizacją procedury „Niebieskie Karty”. Z tych względów trudno byłoby użyć jednolitego narzędzia badawczego, które byłoby adekwatne do policjantów służby patrolowej i obchodowej, a jednocześnie dawało odpowiedzi na nurtujące kwestie.

Do opracowania wyników badań ilościowych, w których zastosowałam sondaż diagnostyczny, posłużyłam się analizą statystyczną. Natomiast w przypadku badań przeprowadzonych z zastosowaniem scenariusza wywiadu pogłębionego, formułowanie rezultatów badań polegało na analizie treści uzyskanego materiału.

Uzyskane wyniki badań ilościowych poddałam korekcie, zakodowałam i wprowadziłam do arkusza kalkulacyjnego Microsoft Office Excel. Analizy statystyczne wykonałam za pomocą programu IBM SPSS Statistics. Następnie sporządziłam tabele korelacyjne oraz oceniłam istotność statystyczną współzależności między badanymi cechami. Wyniki zestawiałam w tabele korelacyjne a istotność współzależności między zmiennymi oceniłam testem niezależności chi-kwadrat. Związki uznawałam za istotne przy $p \leq 0,05$.

W badaniach jakościowych po uporządkowaniu zebranego materiału podjęłam próbę stworzenia kategorii analitycznych, według których przeprowadziłam analizę uzyskanych treści. Na podstawie opracowanych tekstów wyciągnęłam wnioski i dokonałam opisu badanego zjawiska.

4. Dobór terenu i grupy badanych

Przyjęłam, że badania nad postrzeganiem przemocy przez funkcjonariuszy będą prowadzone w oparciu o metodologię stosowaną w naukach społecznych. Zaplanowałam dwa niezależne etapy badania: diagnozę zjawiska przemocy w rodzinie wśród policjantów komórki patrolowo-interwencyjnej oraz ocenę realizacji procedury „Niebieskie Karty” przez dzielnicowych. Jak wcześniej sygnalizowałam, bardzo ważne jest spojrzenie na problem zapobiegania przemocy w rodzinie w zakresie kompetencji policji zarówno z punktu widzenia służby patrolowej jak i obchodowej. Dlatego też istotną kwestią wiarygodności i kompleksowości uzyskanych odpowiedzi stał się dobór próby.

Próbę respondentów dobrałam w sposób celowy i objęła ona wszystkich funkcjonariuszy komórki patrolowo-interwencyjnej oraz dzielnicowych KMP w Białymstoku w zamiarze uzyskania możliwości uogólnienia wniosków poza badaną populację. Badaniom poddałam policjantów pionu prewencji pełniących służbę patrolową w WPI oraz służbę obchodową w jednostkach organizacyjnych policji na terenie miast i gmin powiatu białostockiego, tj., Komisariat Policji I w Białymstoku, Komisariat Policji II w Białymstoku, Komisariat Policji III w Białymstoku, Komisariat Policji IV w Białymstoku, Komisariat Policji w Wasilkowie, Komisariat Policji w Łapach, Komisariat Policji w Zabłudowie, Posterunek Policji w Choroszczy, Posterunek Policji w Gródku, Posterunek Policji w Supraślu.

Przyjęłam, iż badaniom ankietowym poddani zostaną wszyscy (154) funkcjonariusze WPI KMP w Białymstoku pełniący służbę patrolową. Założyłam, że wywiady pogłębione przeprowadzę ze wszystkimi (71) policjantami dzielnicowymi z jednostek organizacyjnych policji podległych KMP w Białymstoku⁴⁷². Uznałam, że mogą powstać nieznaczne odstępstwa od założonej liczby ze względu na długotrwałe zwolnienia lekarskie, urlopy macierzyńskie/wychowawcze, delegacje do innych komórek/jednostek organizacyjnych policji oraz z powodu odmowy udziału w badaniach.

---

⁴⁷² Stan kadrowy na dzień 01.01.2016 r.

5. Organizacja i przebieg badań

Organizacja procesu badawczego jest zależna od wielu okoliczności, na które wpływają m. in. charakter i cel badań, obszar badań, stosowane techniki⁴⁷³. W literaturze metodologicznej można spotkać następujące kroki procesu badawczego: budowanie koncepcji badawczej, projektowanie warsztatu badawczego, realizacja badań, faza analityczno-opisowa⁴⁷⁴. Mając na uwadze powyższe wskazówki metodologiczne przeprowadziłam procedurę badawczą składającą się z kilku etapów. Na początku określiłam zakres badań i sformułowałam problemy, hipotezy i inne pojęcia teoretyczne. Następnie uzyskałam zgodę Komendanta Wojewódzkiego Policji w Białymstoku na udostępnienie dokumentacji i informacji z zakresu zapobiegania przemoc w rodzinie w podległych jednostkach policji. Przygotowałam narzędzia badawcze (kwestionariusz ankiety i scenariusz wywiadu pogłębionego). Na ich podstawie wystosowałam odpowiedni raport z prośbą o przyzwolenie Komendanta Wojewódzkiego Policji w Białymstoku na przeprowadzenie badań wśród funkcjonariuszy pionu prewencji KMP w Białymstoku. Zgodę otrzymałam. Zebrałam dane instytucjonalne w badanym obszarze, a w szczególności zapoznałam się z informacjami statystycznymi, a także na temat zagadnienia przemoc w rodzinie w zakresie kompetencji policji. Przygotowałam zestawienie na temat liczby funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej z podziałem na płeć oraz jednostki macierzyste, w których pełnią służbę (tabela 9). Dokonałam analizy uzyskanych danych i przygotowałam harmonogram badań. W tym celu sporządziłam zestawienie dotyczące osób mających uczestniczyć w badaniu, przy czym założyłam, że mogą powstać nieznaczne odstępstwa od założonej liczby.

---

⁴⁷³ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998, s. 171.

⁴⁷⁴ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 186-187.

Tabela 9. Jednostka macierzysta policji i płeć funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku⁴⁷⁵

Funkcjonariusze pełniący służbę patrolową			
Wydział Patrolowo-Interwencyjny	Ogółem	Płeć	
		Kobiety	Mężczyźni
		154	41
Funkcjonariusze pełniący służbę obchodową			
	Ogółem	Płeć	
		Kobiety	Mężczyźni
Komisariat I Policji w Białymstoku	9	0	9
Komisariat II Policji w Białymstoku	17	2	15
Komisariat III Policji w Białymstoku	11	4	7
Komisariat IV Policji w Białymstoku	13	4	9
Komisariat Policji w Łapach	13	1	12
Komisariat Policji w Wasilkowie	6	0	6
Komisariat Policji w Zabłudowie	2	0	2

W okresie od sierpnia 2015 roku do marca 2016 roku zgromadziłam materiał empiryczny. Osobiście przeprowadziłam badania w KMP w Białymstoku i podległych jej jednostkach, tj. WPI, Komisariat Policji I w Białymstoku, Komisariat Policji II w Białymstoku, Komisariat Policji III w Białymstoku, Komisariat Policji IV w Białymstoku, Komisariat Policji w Łapach, Komisariat Policji w Wasilkowie, Komisariat Policji w Zabłudowie.

Kwestionariusz ankiety przekazałam funkcjonariuszom WPI do samodzielnego wypełnienia. Otrzymałam sto siedemnaście uzupełnionych kwestionariuszy. W okresie realizacji badania pięć osób było na długotrwałych zwolnieniach lekarskich, dwanaście – na urlopach macierzyńskich/wychowawczych, cztery – delegowane do innych komórek/jednostek organizacyjnych policji. Od dziewięciu respondentów nie otrzymałam zwrotu kwestionariuszy ankiety, a siedmiu odmówiło udziału w sondażu nie podając powodu.

Wywiad pogłębiony przeprowadziłam z sześćdziesięcioma sześcioma dzielnicowymi. Zgody udziału w badaniu z powodu braku czasu i chęci odmówiło

⁴⁷⁵ Stan kadrowy na dzień 01.08.2015 r.

odpowiednio jeden i trzech policjantów, a jedna osoba była przez cały okres realizacji badań na zwolnieniu lekarskim. Podczas trwania wywiadów zadbałam o serdeczną i niekrępującą atmosferę. Starłam się czynić rozmowy swobodniejsze poprzez przebywanie w pomieszczeniu sam na sam z rozmówcą. W dziewięciu przypadkach było to niemożliwe i przy wywiadzie przebywali inni dzielnicowi (zazwyczaj jedna osoba, gdyż policjanci często pełnią służbę po dwóch na jedną zmianę). Większość (59) wywiadów przeprowadziłam w jednostkach policji, dwa w radiowozach, dwa w miejscach zamieszkania dzielnicowych, a trzy rozmowy przeprowadziłam telefonicznie.

Następnie sprawdziłam poprawność wypełnienia ankiet i nagrań wywiadów. Czas trwania wywiadów wynosił od dwudziestu do stu minut, przy czym średnia długość wywiadu wynosiła około czterdziestu minut. Sporządziłam transkrypcję wywiadów pogłębionych, w wyniku której uzyskałam dwieście dziewięćdziesiąt siedem stron tekstu. Przygotowałam instrukcję kodową i dokonałam zakodowania wyników badań ankietowych. Wywiady ponumerowałam od 1 do 66 oraz odpowiednio opisałam i nazwałam⁴⁷⁶. Za pomocą programu komputerowego opracowałam dane statystyczne (dokonałam analizy zmiennej zależnej zaprezentowanej w pytaniach zadawanych respondentom ze zmiennymi niezależnymi będącymi elementami charakterystyki badanej populacji). Otrzymane wyniki z przeprowadzonych wywiadów poddałam analizie socjologicznej. Po opisie i analizie danych empirycznych dokonałam weryfikacji założeń badawczych i hipotez.

6. Charakterystyka obszaru badań

Komenda Miejska Policji w Białymstoku obejmuje swoim rejonem działania obszar powiatu białostockiego oraz miasto Białystok (rysunek 2).

Powiat białostocki jest położony w środkowej części województwa podlaskiego i obejmuje obszar piętnastu gmin. Do gmin miejsko-wiejskich należy: Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy, Supraśl, Suraż, Tykocin, Wasilków, Zabłudów, Michałowo, a do gmin wiejskich: Dobrzyniewo Duże, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Poświętne, Turośń Kościelna, Zawady. Powiat białostocki zajmuje powierzchnię 2976 km² i zamieszkiwany

---

⁴⁷⁶ Odwołania do konkretnych wywiadów z dzielnicowymi – co będzie miało miejsce w dalszej części pracy – z zachowaniem stylu narracji będą sygnowane w następujący sposób: płeć (K – kobieta, M – mężczyzna), wiek (np. 34 (lata)), wykształcenie (W – wyższe, L – licencjackie, S – średnie), staż służby w policji (np. 12 (lat)), staż służby na stanowisku dzielnicowego (np. 4 (lata)), jednostka organizacyjna policji, w której pełni służbę rozmówca (M – komisariat miejski, T – komisariat terenowy).

jest przez 139613 osób⁴⁷⁷. Graniczy z siedmioma powiatami: sokólskim, monieckim, łomżyńskim, zambrowskim, wysokomazowieckim, bielskim i hajnowskim oraz z granicą polsko-białoruską. Białystok jest stolicą województwa podlaskiego i leży w centrum powiatu białostockiego. Powierzchnia miasta wynosi 102,13 km²⁴⁷⁸, a liczba ludności 295282 osób⁴⁷⁹.

Rysunek 2. Rejon działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Źródło: Internet, <http://www.bialystok.policja.gov.pl> [data dostępu: 01.06.2016].

Komenda Miejska Policji w Białymstoku mieści się w centralnej części miasta, przy ulicy Generała Józefa Bema 104. Stanowisko Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku piastuje młodszy inspektor Wojciech Macutkiewicz. Funkcję I Zastępcy Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku pełni komisarz Adam Chodziutko,

⁴⁷⁷Załącznik do Uchwały Nr L/455/10 Rady Powiatu Białostockiego z dnia 30.09.2010, s. 5, <http://www.powiatbialostocki.pl> [data dostępu: 01.05.2015].

⁴⁷⁸ Informator Statystyczny Białystok 2014, s.4, <http://www.bialystok.pl> [data dostępu: 01.05.2015].

⁴⁷⁹ Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30.XII.2013 r., Warszawa 2013, s. 42, <http://stat.gov.pl> [data dostępu: 01.05.2015].

a Zastępcy Komendanta Miejskiej Policji w Białymstoku – nadkomisarz Paweł Zabrocki⁴⁸⁰.

Struktura KMP w Białymstoku obejmuje cztery komisariaty miejskie, trzy komisariaty terenowe, trzy posterunki policji oraz trzynaście wydziałów: Zespół Administracyjno-Gospodarczy, Zespół ds. BHP, Ochrony Przeciwpożarowej, Wydział Sztab Policji, Wydział Patrolowo-Interwencyjny, Wydział Ruchu Drogowego, Wydział Prezydialny, Kadr i Doskonalenia Zawodowego, Wydział Prewencji, Wydział Kryminalny, Zespół ds. Ochrony Informacji Niejawnych, Wydział dw. z Przystępczością Gospodarczą, Wydział dw. z Przystępczością Narkotykową, Ogniwko Techniki Kryminalistycznej, Wydział dw. z Przystępczością Przeciwko Mieniu.

Jednostkami i komórkami organizacyjnymi podległymi KMP w Białymstoku, w których zostały przeprowadzone badania naukowe są: WPI oraz wszystkie komisariaty miejskie, komisariaty terenowe i posterunki policji (tabela 10).

Wskutek reorganizacji KMP w Białymstoku w marcu 2012 roku powstał WPI. Wyodrębnił się z komórek patrolowo-interwencyjnych mieszczących się w wydziałach prewencji w komisariatach miejskich i terenowych.

Tabela 10. Dane jednostek i komórek organizacyjnych policji objętych badaniami naukowymi⁴⁸¹

Nazwa i adres jednostki/komórki policji	Rejony służbowe
Wydział Patrolowo-Interwencyjny Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku Białystok, ul. 42 Pułku Piechoty 44	19 sektorów służbowych na terenie Białegostoku; 10 sektorów służbowych poza Białymstokiem
Komisariat I Policji w Białymstoku ul. Waryńskiego 8	9 rejonów dzielnicowych na terenach miejskich
Komisariat II Policji w Białymstoku ul. Warszawska 65	19 rejonów dzielnicowych na terenach miejskich
Komisariat III Policji w Białymstoku ul. Wrocławska 51a	12 rejonów dzielnicowych na terenach miejskich
Komisariat IV Policji w Białymstoku ul. Słowackiego 1	12 rejonów dzielnicowych na terenach miejskich; 1 rejon dzielnicowych na terenie pozamiejskim
Komisariat Policji w Łapach ul. Główna 5 Posterunek Policji w Choroszczy ul. Lipowa 2	4 rejony dzielnicowych na terenach miejskich; 10 rejonów dzielnicowych na terenach pozamiejskich
Komisariat Policji w Wasilkowie ul. Dworna 4	4 rejony dzielnicowych na terenach miejskich;

⁴⁸⁰ Stan kadrowy na dzień 01.06.2016 r.

⁴⁸¹ Stan na dzień 03.06.2016 r.

Posterunek Policji w Supraślu ul. Kościelna 2	3 rejonów dzielnicowych na terenach pozamiejskich
Komisariat Policji w Zabłudowie ul. Białostocka 68 Posterunek Policji w Gródku ul. Michałowska 7	1 rejon dzielnicowych na terenie miejskim; 3 rejonów dzielnicowych na terenach pozamiejskich

Funkcjonariusze WPI pełnią służbę w dwudziestu dziewięciu sektorach służbowych obejmujących miasto Białystok i powiat białostocki. Każdorazowo policjanci kierowani się do innych rejonów, o czym są informowani podczas odprawy do służby.

Teren działania dzielnicowych jest indywidualnie przydzielony do każdego funkcjonariusza. Dokładny wykaz siedemdziesięciu ośmiu rejonów dzielnicowych w jednostkach policji z terenu KMP w Białymstoku mieści się na stronie internetowej jednostki. Wykaz dzielnicowych (wizerunki i numery telefonów służbowych) oraz ich rewirów służbowych określonych ulicami także znajdują się w Internecie⁴⁸². W 2016 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz policja przygotowały w ramach programu „Dzielnicowy bliżej nas” bezpłatną aplikację „Moja Komenda” przeznaczoną do urządzeń mobilnych bazujących na systemach operacyjnych Android oraz iOS. Jest to narzędzie (baza danych), które zapewnia każdemu użytkownikowi szybki dostęp do aktualnych informacji o adresach i numerach telefonów jednostek policji oraz kontakt ze wszystkimi funkcjonariuszami służby obchodowej na terenie Polski.

⁴⁸²Wykaz dzielnicowych i rewirów dzielnicowych w jednostkach Policji na terenie miasta i powiatu białostockiego, <http://www.bialystok.policja.gov.pl> [data dostępu: 03.04.2016].

ROZDZIAŁ V

CHARAKTERYSTYKA BADANYCH FUNKCJONARIUSZY KOMENDY MIEJSKIEJ POLICJI W BIAŁYMSTOKU

Podstawę prezentowanej rozprawy doktorskiej stanowią badania dotyczące doświadczeń funkcjonariuszy w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie przeprowadzone na przełomie 2015 i 2016 roku wśród funkcjonariuszy służby prewencyjnej KMP w Białymstoku. Celowo za przykład przyjąłam dużą jednostkę organizacyjną policji, ponieważ posiada wiele podległych komisariatów i posterunków na terenie całego powiatu białostockiego, a tym samym specyfika pracy policjantów jest różnorodna.

1. Charakterystyka funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

---

Spośród badanych policjantów WPI KMP w Białymstoku przewagę stanowiły osoby w wieku od 27 do 33 lat (55,6%), pozostające w związkach małżeńskich – osiemdziesiąt dwa przypadki (70,0%), posiadający przynajmniej jedno dziecko – siedemdziesiąt jeden osób (60,7%), określający swój stan zdrowia jako bardzo dobry – sześćdziesięciu pięciu funkcjonariuszy (55,6%), a sytuację materialną jako dobrą – osiemdziesięciu badanych (68,4%). Wśród respondentów dominowali mężczyźni – osiemdziesiąt osiem osób (75,2%). Warto zauważyć, że odsetek uzyskanych odpowiedzi (117 uzupełnionych kwestionariuszy ankiety na 154 zatrudnionych policjantów) przez kobiety i mężczyzn jest podobny, odpowiednio 70,7% i 77,9%. Funkcjonariusze WPI posiadali na ogół (63,2%) wykształcenie wyższe. Połowa badanych (50,4%) deklarowała, że służy w policji do 5 lat.

1.1. Cechy socjodemograficzne funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Dokonując uszczegółowienia powyższych danych ze względu na płeć i wiek funkcjonariuszy zauważa się, iż w WPI KMP w Białymstoku pracowało trzykrotnie więcej mężczyzn niż kobiet.

Tabela 11. Płeć funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Płeć	N	%
Kobieta	29	24,8
Mężczyzna	88	75,2
Ogółem	117	100,0

Najwięcej badanych należało do kategorii wiekowej od 27 do 33 lat, zarówno wśród kobiet – osiemnaście przypadków (62,1% badanych kobiet) jak i mężczyzn – czterdzieści siedem przypadków (53,4% badanych mężczyzn).

Tabela 12. Wiek funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Przedziały wiekowe	N	%
24-26	10	8,5
27-33	65	55,6
34-40	34	29,1
40-48	8	6,8
Ogółem	117	100,0

Najmniej policjantów deklarowało wiek powyżej 40 roku życia (8 respondentów, w tym wyłącznie mężczyźni) oraz poniżej 26 roku życia (10 respondentów). Najmłodszy ankietowany miał po 24 lata (1 kobieta i 3 mężczyźni), a najstarszy badany (mężczyzna) – 48 lat. Blisko co trzeci funkcjonariusz (29,1%) należał do grupy osób w wieku od 34 do 40 lat.

Tabela 13. Wykształcenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Wykształcenie	N	%
Średnie	27	23,1
Wyższe licencjackie	16	13,7
Wyższe magisterskie	74	63,2
Ogółem	117	100,0

Analiza poziomu wykształcenia funkcjonariuszy WPI wskazała, że większość badanych (76,9%) posiadała wykształcenie wyższe, w tym magisterskie – siedemdziesięciu czterech policjantów, a licencjackie – szesnastu policjantów. Niemal co czwarty funkcjonariusz deklarował wykształcenie średnie (23,1%).

Tabela 14. Wykształcenie i płeć funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Płeć	Wykształcenie					
	Wyższe magisterskie		Wyższe licencjackie		Średnie	
	N	%	N	%	N	%
Kobieta	26	35,1	3	18,8	0	0
Mężczyzna	48	64,9	13	81,3	27	100
Ogółem	72	100	16	100	27	100

p=0,001

Interesujący wydaje się fakt, iż żadna z kobiet nie deklarowała wykształcenia średniego, jedynie trzy policjantki (10,3% badanych kobiet) miały wykształcenie wyższe licencjackie, a zdecydowana większość (89,6% badanych kobiet) – wykształcenie wyższe magisterskie. Co trzeci (30,7%) mężczyzna posiadał wykształcenie średnie, ponad połowa (54,5%) – wykształcenie wyższe magisterskie, a wykształcenie wyższe licencjackie deklarowało 14,8% badanych mężczyzn.

Istnieje zależność statystycznie istotna pomiędzy płcią a wykształceniem funkcjonariuszy WPI. Tabela 14 ukazuje, iż wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia, wzrasta odsetek służących w policji kobiet.

Prawdopodobnie większy odsetek badanych policjantek niż policjantów z wykształceniem wyższym jest odzwierciedleniem struktury kształcenia według płci w ostatnich latach w Polsce (tabela 15).

Tabela 15. Liczba kobiet i mężczyzn nowoprzyjętych na studia w Polsce w latach 2007, 2011⁴⁸³, 2012 i 2014⁴⁸⁴

Liczba nowoprzyjętych na studia	2007	2011	2012	2014
Kobiety	259840	234287	224244	191215
Mężczyźni	228496	190489	179616	159238

Opracowanie własne na podstawie raportów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

Wśród absolwentów polskich szkół wyższych (magisterskich i licencjackich) w roku akademickim 2013/2014 było 148471 mężczyzn i 276093 kobiet⁴⁸⁵. Podobna dysproporcja wystąpiła na podlaskich uczelniach⁴⁸⁶ – 4010 mężczyzn i ponad dwukrotnie więcej kobiet – 8204⁴⁸⁷.

Tabela 16. Stan cywilny funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Stan cywilny	N	%
Kawaler/Panna	32	27,3
Żonaty/Mężatka	82	70,1
Rozwodnik/Rozwódka	3	2,6
Ogółem	117	100,0

W badanym środowisku, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn, zauważa się przewagę osób będących w związkach małżeńskich (70,1%). Co trzecia kobieta była panną, a co czwarty mężczyzna – kawalerem. Jedynie trzech respondentów (jedna kobieta i dwóch mężczyzn) było rozwiedzionych.

⁴⁸³ Raport danych o szkolnictwie wyższym w Polsce, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013, s. 18, <http://www.nauka.gov.pl> [data dostępu: 07.11.2016].

⁴⁸⁴ Szkoły Wyższe i ich finanse w 2014 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015, s. 59, <http://stat.gov.pl> [data dostępu: 07.11.2016].

⁴⁸⁵ Tamże, s. 85.

⁴⁸⁶ Założyłam, że większość badanych posiadających wykształcenie wyższe studiowało na uczelniach województwa podlaskiego.

⁴⁸⁷ Szkoły Wyższe i ich finanse w 2014 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015, s. 104, <http://www.stat.gov.pl> [data dostępu: 07.11.2016].

Tabela 17. Liczba posiadanych dzieci przez funkcjonariuszy Wydziału Patroloowo-Interwencyjnego

Liczba dzieci	N	%
0	46	39,3
1	36	30,8
2	33	28,2
3	2	1,7
Ogółem	117	100,0

Większość badanych posiadała dzieci (60,7%). Spośród nich trzydzieści sześć osób miało jedno dziecko, trzydzieści trzy osoby – dwójkę dzieci, a tylko dwie osoby – trójkę. Brak potomstwa zadeklarowało czterdziestu sześciu policjantów.

Tabela 18. Sytuacja materialna funkcjonariuszy Wydziału Patroloowo-Interwencyjnego

Sytuacja materialna	N	%
Bardzo dobra	16	13,7
Dobra	80	68,4
Przeciętna	20	17,1
Zła	0	0
Bardzo zła	1	0,9
Ogółem	117	100,0

Sytuacja materialna badanych policjantów przedstawiała się korzystnie. Zdecydowana większość (82,1%) określiła ją jako dobrą (80 przypadków) lub bardzo dobrą (16 przypadków). Pośród pozostałych badanych dwadzieścia osób (17,1%) wskazało na przeciętne warunki bytowe. Żaden z respondentów nie deklarował złej sytuacji materialnej. Tylko jeden policjant określił swoje warunki finansowe jako bardzo złe.

Wynagrodzenie funkcjonariusza policji⁴⁸⁸ to suma wynagrodzenia zasadniczego, które zależy od grupy zaszerogowania, oraz dodatków służbowego i za stopień⁴⁸⁹. W służbie

⁴⁸⁸ Szczegółowe zasady ustanawiania wysokości płac dla funkcjonariuszy znajdują się w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad otrzymywania i wysokości uposażenia zasadniczego policjantów, dodatków do uposażenia oraz ustalania wysługi lat, od której uzależniony jest wzrost uposażenia zasadniczego (Dz.U. 2001 nr 152 poz. 1732).

⁴⁸⁹ Kolejność nadawania stopni policyjnych: posterunkowy, starszy posterunkowy (korpus szeregowych policji), sierżant, starszy sierżant, sierżant sztabowy (korpus podoficerów policji), młodszy aspirant, aspirant, starszy aspirant, aspirant sztabowy (korpus aspirantów policji), podkomisarz, komisarz, nadkomisarz (korpus

patrolowej WPI pracują policjanci z trzech grup zaszeregowania, tj. policjant, referent bądź asystent. Każde z tych stanowisk służbowych różni się uposażeniem oraz stopniem etatowym, czyli najwyższym stopniem możliwym do osiągnięcia w danej grupie. Policjant (druga grupa zaszeregowania) zarabia 2452⁴⁹⁰ złote i może ze stopnia posterunkowego, awansować na starszego posterunkowego, sierżanta aż do starszego sierżanta. Trzecią grupę zaszeregowania stanowią referenci. Ich miesięczne pobory wynoszą 2815 złotych, a stopień etatowy to sierżant sztabowy. Wśród badanych byli także funkcjonariusze z piątej grupy zaszeregowania tzw. asystenci. Mogą oni zdobyć stopnie policyjne aż do aspiranta sztabowego. W związku z tym, że zakres ich obowiązków jest szerszy niż w przypadku wcześniej opisanych grup, ich wynagrodzenie jest wyższe i wynosi 3400 złotych.

Tabela 19. Samoocena stanu zdrowia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Samoocena stanu zdrowia	N	%
Bardzo dobry	65	55,6
Dobry	46	39,3
Przeciętny	4	3,4
Zły	2	1,7
Ogółem	117	100,0

Nie bez znaczenia pozostaje samopoczucie zdrowotne badanych. Funkcjonariusze najczęściej deklarowali bardzo dobry (55,6%) i dobry (39,3%) stan zdrowia, rzadziej przeciętny (3,4%), a najrzadziej zaś zły (1,7%). Warto podkreślić, że żaden z badanych nie wskazał odpowiedzi „bardzo zły”, co oznacza, że respondenci należeli do osób o dobrej formie psychofizycznej. Zgodnie z ustawą o Policji funkcjonariusze powinni posiadać zdolność fizyczną i psychiczną⁴⁹¹ z racji charakteru wykonywanego zawodu. Wydaje się, iż w szczególności dotyczy to policjantów służby patrolowej.

Należy dodać, że etapy postępowania kwalifikacyjnego do Policji oprócz testu wiedzy i rozmowy kwalifikacyjnej obejmują test sprawności fizycznej, test psychologiczny oraz komisję lekarską. Sprawdzian kondycji i zręczności polega na pokonaniu toru przeszkód, jednakowego dla kobiet i mężczyzn, w określonym czasie. Test psychologiczny przeprowadzany jest metodą Multiselect i składa się z badania w formie testu

---

oficerów młodszych policji), podinspektor, młodszy inspektor, inspektor (korpus oficerów starszych policji), nadinspektor, generalny inspektor (korpus generałów policji).

⁴⁹⁰ Wynagrodzenie funkcjonariuszy policji podano w kwotach netto – stan na czerwiec 2015 r.

⁴⁹¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.), art. 25, ust. 1.

komputerowego i rozmowy z psychologiem policyjnym. Wyniki sprawdzenia predyspozycji intelektualnych, postaw i zachowań społecznych oraz stabilności psychicznej porównywane są do profilu wymagań kandydata do służby. Celem ostatniego etapu rekrutacji do policji jest ostateczne ustalenie przez podległą ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych komisję lekarską zdolności psychicznej i fizycznej zainteresowanych osób przez poddanie ich specjalistycznym badaniom lekarskim. Przyjrzenie się bliżej procesowi postępowania kwalifikacyjnego pozwala na stwierdzenie, że stan zdrowia jest istotnym warunkiem przyjęcia do służby.

1.2. Staż służby funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

W WPI KMP w Białymstoku pełniło służbę stu pięćdziesięciu czterech policjantów, z których stu siedemnastu wzięło udział w sondażu.

Tabela 20. Długość stażu służby w policji funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)

Staż służby w policji	N	%
1-5	59	50,4
6-10	28	23,9
11-15	17	14,5
Powyżej 15	13	11,2
Ogółem	117	100,0

Spośród ankietowanych połowa (50,4%) pracowało w policji poniżej 5 lat, niemal co czwarty (23,9%) badany pracował w przedziale od 6 do 10 lat, co siódmy (14,5%) – w przedziale od 11 do 15 lat i tylko trzynastu osób (11,1%) deklarowało staż służby powyżej 15 lat. Wraz z długością stażu służby liczba funkcjonariuszy w WPI maleje. Spowodowane jest to faktem, iż ścieżka kariery w służbie patrolowej jest krótka. Po kilku latach pracy policjant osiąga najwyższy możliwy stopień służbowy i grupę zaszeregowania. Wówczas większość funkcjonariuszy przenosi się do innych komórek organizacyjnych.

Tabela 21. Długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)

Staż służby w komórce patrolowo-interwencyjnej	N	%
1-5	68	58,1
6-10	26	22,2
11-15	15	12,9
Powyżej 15	8	6,8
Ogółem	117	100,0

Nowozatrudnieni funkcjonariusze rozpoczynają na ogół swoją karierę w służbie patrolowej. Struktura liczby badanych policjantów w odniesieniu do długości stażu służby w WPI oraz wymiaru stażu służby ogółem w policji przedstawiała się podobnie, tj. im dłuższy staż tym mniej funkcjonariuszy pracowało w służbie patrolowej. Jedynie odsetek pracujących od roku do 5 lat był wyższy i wynosił 58,1%, ponieważ część osób zostało przeniesionych z innych komórek organizacyjnych.

W przypadku osób deklarujących ponad 6 lat służby w komórce patrolowo-interwencyjnej liczba funkcjonariuszy zmniejszyła się od dwudziestu sześciu osób (22,2%) pracujących w przedziale od 6 do 11 lat, przez 15 badanych (12,8%) w przedziale od 11 do 15 lat, do jedynie ośmiu policjantów (6,8%) mających ponad 15 lat służby.

Można zaobserwować związek statystycznie istotny pomiędzy płcią (tabela 22) i wiekiem (tabela 23) badanych funkcjonariuszy a stażem służby w komórce patrolowo-interwencyjnej.

Tabela 22. Płeć a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)

Płeć	Staż służby w komórce patrolowo-interwencyjnej							
	1-5		6-10		11-15		Powyżej 15	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobieta	25	36,8	4	15,4	0	0,0	0	0,0
Mężczyzna	43	63,2	22	84,6	15	100,0	8	100,0
Ogółem	68	100,0	26	100,0	15	100,0	8	100,0

p=0,003

Z powyższej tabeli wynika, iż staż służby kobiet w WPI był stosunkowo krótki. Najwięcej policjantek pracowało do 5 lat, a nieliczne w przedziale 6-10 lat (13,8% badanych

kobiet). Żadna z funkcjonariuszek nie pracowała powyżej 11 lat. Wśród mężczyzn także występowała tendencja spadkowa, tj. im dłuższy staż służby tym mniej policjantów pracowało w WPI. Jednak staż służby ponad połowy mężczyzn (51,1%) wynosił powyżej 6 lat. Przyczyną takiej zależności może być charakter służby patrolowej. Jak wcześniej wspomniano, większość nowoprzyjętych funkcjonariuszy kierowanych jest do komórki patrolowo-interwencyjnej, bez możliwości wyboru innego wydziału. Pełnienie służby patrolowej wymaga siły fizycznej i predyspozycji psychicznych. Wiele kobiet, pomimo zakwalifikowania się do policji i zaliczenia kursu podstawowego, po kilku latach pracy w komórce patrolowo-interwencyjnej poszukuje innej alternatywy pełnienia służby, najczęściej w wydziałach dochodzeniowo-śledczych bądź o biurowym charakterze stanowiska pracy.

Tabela 23. Wiek a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)

Przedziały wiekowe	Staż służby w komórce patrolowo-interwencyjnej							
	1-5		6-10		11-15		Powyżej 15	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Poniżej 26	10	14,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0
27-33	48	70,6	13	50,0	4	26,7	0	0,0
34-40	7	10,3	12	46,2	9	60,0	6	75,0
Powyżej 40	3	4,4	1	3,8	2	13,3	2	25,0
Ogółem	68	100,0	26	100,0	15	100,0	8	100,0

p=0,000

Służbę w policji mogą pełnić osoby pełnoletnie. Nie dziwi więc fakt, że wszyscy młodzi policjanci (poniżej 26 roku życia) mieli najkrótszy czas służby w komórce patrolowo-interwencyjnej (do 5 lat), a wraz z wiekiem zwiększa się prawdopodobieństwo posiadania dłuższego stażu. Osoby starające się o przyjęcie do służby w policji nie są ograniczone określonym limitem wieku. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z artykułem 25 ustawy o Policji⁴⁹² kandydaci muszą posiadać odpowiednie predyspozycje fizyczne

⁴⁹² Art. 25. 1. ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.) brzmi: Służbę w Policji może pełnić obywatel polski o nieposzlakowanej opinii, który nie był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, korzystający z pełni praw publicznych, posiadający co najmniej średnie wykształcenie oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować, a także dający rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych.

i psychiczne oraz odbyć komisję lekarską, która na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 grudnia 2014 roku w sprawie wykazu chorób i ułomności, wraz z kategoriami zdolności do służby w Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Biurze Ochrony Rządu⁴⁹³, wydaje orzeczenie o stanie zdrowia kandydata do służby w policji. Z powyższego wynika, że większe prawdopodobieństwo przebycia całej rekrutacji do służby w policji posiadają osoby młode.

Nie istnieje zależność statystycznie istotna pomiędzy stażem służby ogółem w policji czy w komórce patrolowo-interwencyjnej a samooceną stanu zdrowia ($p=0,212$) oraz sytuacją materialną badanych ($p=0,040$).

Wszyscy policjanci służby patrolowej mający poniżej 5 lat służby deklarowali bardzo dobry (62,7%) lub dobry (37,3%) stan zdrowia. Tak samo uważała większość starszych służbą funkcjonariuszy – 85,7% wśród osób pracujących w policji od 6 do 10 lat, 94,2% policjantów ze stażem w przedziale 11-15 lat oraz 92,3% mających ponad piętnastoletni staż. Jedynie czterech respondentów określiło swoją kondycję zdrowotną jako przeciętną, a dwóch funkcjonariuszy jako złą.

Analizując subiektywne poczucie dotyczące posiadanych warunków materialnych zauważa się, że jedynie szesnastu respondentów (13,7%) określiło je jako bardzo dobre. Najlepszą sytuację finansową mieli policjanci najkrócej (do 5 lat) pracujący w komórce patrolowo-interwencyjnej (68,8% osób wskazujących odpowiedź „bardzo dobra”), jak potwierdzają ogólnopolskie badania⁴⁹⁴, oraz funkcjonariusze z ponad jedenastoletnim stażem. Przyczyną tego stanu rzeczy – jak można przypuszczać – jest brak krewnych na utrzymaniu i dużych wydatków związanych z życiem rodzinnym wśród młodych stażem (i najczęściej także wiekiem) policjantów oraz otrzymywanie wyższego wynagrodzenia związanego ze stopniem służbowym i grupą zaszerogowania wśród starszych stażem respondentów.

Przyglądając się uzyskanym wynikom badań okazuje się, że najwięcej policjantów (68,4%) uważało swoją sytuację majątkową za dobrą. Wśród nich dominowały osoby mające poniżej 10 lat służby. Niemal co szósty funkcjonariusz (17,1%), zarówno pośród młodszych jak i starszych służbą, klasyfikował stan majątkowy jako przeciętny. Tylko jedna

---

⁴⁹³ Załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 grudnia 2014 r. w sprawie wykazu chorób i ułomności, wraz z kategoriami zdolności do służby w Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Biurze Ochrony Rządu (Dz. U. 2014 poz. 1898).

⁴⁹⁴ A. Brzeźniak, A. Chmielewska, M. Lesiak, Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz Gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012, s. 174-175, www.policja.pl [data dostępu: 25.06.2016].

osoba miała bardzo złą sytuację materialną. Dotyczyło to policjanta ze stażem w komórce patrolowo-interwencyjnej w przedziale 6-10 lat.

2. Charakterystyka dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku⁴⁹⁵

Aby pokazać całokształt współpracy policji z rodzinami dotkniętymi przemocą, a także by móc zaproponować wskazania dla oddziaływań edukacyjnych, badaniami objęłam także policjantów służby obchodowej, dla których przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest obowiązkiem ustanowionym prawnie⁴⁹⁶. Wywiady pogłębione przeprowadziłam z dzielnicowymi pełniącymi służbę w czterech komisariatach miejskich i trzech komisariatach terenowych KMP w Białymstoku.

2.1. Cechy socjodemograficzne dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Wywiady pogłębione przeprowadziłam z sześćdziesięcioma sześcioma spośród siedemdziesięciu jeden dzielnicowych pełniących służbę w KMP w Białymstoku. W badaniu nie wzięło udziału pięciu funkcjonariuszy (mężczyzn) z komisariatów miejskich: czterech z powodu braku chęci uczestnictwa i czasu wolnego, a jeden z powodu przewlekłego zwolnienia lekarskiego obejmującego cały okres realizacji badań.

Tabela 24. Płeć dzielnicowych w poszczególnych jednostkach Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Jednostka macierzysta policji		N	Płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
1.	Komisariat Policji I w Białymstoku	8	0	8
2.	Komisariat Policji II w Białymstoku	17	2	15
3.	Komisariat Policji III w Białymstoku	9	4	5
4.	Komisariat Policji IV w Białymstoku	11	4	7
5.	Komisariat Policji w Łapach	13	1	12

⁴⁹⁵ W związku z przyjętą procedurą badawczą uzyskane wyniki na ogół podawałam w liczbach bezwzględnych.

⁴⁹⁶ Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz. Urz. KGP 2007 nr 12 poz. 95), §13, ust. 5.

6.	Komisariat Policji w Wasilkowie	6	0	6
7.	Komisariat Policji w Zabłudowie	2	0	2
Ogółem		66	11	55

Rozmowy przeprowadziłam z czterdziestoma pięcioma dzielnicowymi z białostockich komisariatów oraz z dwudziestoma jeden dzielnicowymi z komisariatów pozamiejskich. W trzech objętych badaniami jednostkach policji na stanowisku dzielnicowego nie pracowały kobiety, w tym w jednym komisariacie miejskim i w dwóch terenowych). Liczba wakatów w poszczególnych jednostkach macierzystych jest zróżnicowana. Przy przydzielaniu rejonu służbowego dzielnicowemu uwzględnia się trzy kryteria:

- ogólną liczbę i strukturę demograficzną ludności, gęstość zaludnienia oraz stopień koncentracji zabudowy o przeznaczeniu mieszkalnym;
- poziom bezpieczeństwa oraz ogólną liczbę zdarzeń wymagających interwencji policji;
- lokalizację miejsc zagrożonych, obiektów użyteczności publicznej oraz innych miejsc gromadzenia się osób⁴⁹⁷.

Tabela 25. Miejsce pełnienia służby a płeć i wiek dzielnicowych

Jednostka policji	Płeć	N	Przedziały wiekowe	N
Komisariat miejski	Kobiety	10	27-33	3
			34-40	7
			powyżej 40	0
	Mężczyźni	35	27-33	8
			34-40	18
			powyżej 40	9
Komisariat terenowy	Kobiety	1	27-33	1
			34-40	0
			powyżej 40	0
	Mężczyźni	20	27-33	8
			34-40	10
			powyżej 40	2

⁴⁹⁷ Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz. Urz. KGP 2007 nr 12 poz. 95), §3, ust. 2.

Najwięcej badanych (44 dzielnicowych) to osoby w wieku 31-39 lat, przy czym najmłodszy rozmówca miał 27 lat, najstarszy 51 lat. Dzielnicowi reprezentowali starsze kategorie wiekowe niż funkcjonariusze z WPI. Poniżej 30 roku życia było jedynie ośmiu dzielnicowych, co stanowi 12,1% tej grupy respondentów. Odpowiednio do tej samej kategorii wiekowej należało pięćdziesięciu policjantów służby patrolowej – 42,7% ankietowanych. Analogicznie w przypadku najstarszych badanych – powyżej 40 lat miało czternastu dzielnicowych (21,2%) oraz jedynie 9% funkcjonariuszy WPI. Średnia wieku funkcjonariuszy służby patrolowej wynosiła 30 lat, a służby obchodowej 36 lat.

Wszystkie kobiety na stanowisku dzielnicowego miały poniżej 40 lat, w tym cztery z nich deklarowały wiek w przedziale 27-33 lata, a siedem rozmówczyń w przedziale 34-40 lat. W komisariatach poza terenem miasta Białegostoku na etacie dzielnicowego byli zatrudnieni młodszy funkcjonariusze. Największą, bo czterokrotną, różnicę zauważa się porównując odsetek badanych mężczyzn powyżej 40 roku życia pracujących w komisariatach miejskich (16,4%) a w jednostkach terenowych (3,6%). W najmłodszej kategorii wiekowej (27-33 lata) również dostrzega się duże zróżnicowanie. Przynależność do tej kategorii deklarowała prawie połowa policjantów z komisariatów pozamiejskich (28 osób) oraz co czwarty dzielnicowy z Białegostoku (16 osób).

Tabela 26. Miejsce pełnienia służby a płeć i wykształcenie dzielnicowych

Jednostka policji	Płeć	N	Wykształcenie	N
Komisariat miejski	Kobiety	10	Wyższe	10
			Średnie	0
	Mężczyźni	35	Wyższe	22
			Średnie	13
Komisariat terenowy	Kobiety	1	Wyższe	0
			Średnie	1
	Mężczyźni	20	Wyższe	10
			Średnie	10

Większość rozmówców (42 osoby) deklarowało, że posiada wykształcenie wyższe. Wśród nich dominowali dzielnicowi z komisariatów miejskich (32 przypadki). Pozostali funkcjonariusze posiadali wykształcenie średnie – ponad połowa (11 przypadków) z komisariatów terenowych oraz co trzeci (13 przypadków) w komisariatach miejskich.

Tylko jedna kobieta posiadała wykształcenie średnie, a pozostałe dziesięć badanych kobiet – wykształcenie wyższe. Mniejsze dysproporcje występowały w przypadku mężczyzn, gdyż trzydziestu dwóch rozmówców deklarowało wykształcenie wyższe, a dwadzieścia trzy osoby – wykształcenie średnie. Połowa dzielnicowych pracujących w komisariatach terenowych (10 przypadków) miało wykształcenie wyższe. Mniejszy odsetek mężczyzn z wykształceniem średnim było zatrudnionych w komisariatach miejskich i wynosi 40,9%.

Spośród dwudziestu czterech dzielnicowych z wykształceniem średnim aż piętnastu rozmówców miało ponad 15 lat służby. Odwrotną tendencję zauważa się wśród dzielnicowych z wykształceniem wyższym – na czterdziestu dwóch badanych tylko sześciu osób pracowało dłużej niż 15 lat. Tak rysująca się sytuacja jest konsekwencją podjęcia pracy w policji w młodszym wieku, bez podejmowania edukacji na uczelniach oraz brak wymogu posiadania wykształcenia wyższego na stanowisku dzielnicowego.

Tabela 27. Stan cywilny dzielnicowych

Stan cywilny	N
Żonaty/Mężatka	54
Kawaler/Panna	7
Rozwodnik/Rozwódka	5
Ogółem	66

Wśród rozmówców przewagę (54 przypadki) stanowiły osoby będące w związkach małżeńskich. Swój stan cywilny jako wolny określiło dwunastu funkcjonariuszy, spośród których pięciu na skutek rozwodu, a siedmiu – w wyniku niezawarcia związku małżeńskiego.

Tabela 28. Liczba posiadanych dzieci przez dzielnicowych

Liczba posiadanych dzieci	N
0	9
1	23
2	34
Ogółem	66

Większość badanych (57 osób) posiadała jedno (23 osoby) lub dwójkę dzieci (34 osoby). Wśród kawalerów i panien dwóch rozmówców posiada potomstwo (w jednym przypadku jedno dziecko, a w drugim – dwójkę). Osoby rozwiedzione (4 przypadki) mają dzieci (dwóch dzielnicowych posiada po jednym dziecku i dwóch dzielnicowych po dwójce dzieci). Pozostali dzielnicowi nie posiadają potomstwa, w tym czterech kawalerów, jedna panna, jeden rozwodnik, trzech żonatych.

2.2. Staż służby dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2007 roku policjant ubiegający się o stanowisko dzielnicowego musi posiadać minimalnie średnie wykształcenie, ukończyć szkolenie podstawowe i odsłużyć minimalnie trzy lata w policji⁴⁹⁸. W związku z powyższym badani dzielnicowi deklarowali dłuższy staż służby od policjantów z komórki patrolowo-interwencyjnej. Omawiana sytuacja jest konsekwencją ścieżki kariery zawodowej w policji. Większość dzielnicowych awansuje na etat w służbie obchodowej bezpośrednio ze służby patrolowej.

Charakteryzując osoby badane nie bez znaczenia jest dokładna analiza długości stażu służby w policji ogółem i na stanowisku dzielnicowego.

Tabela 29. Długość stażu służby w policji dzielnicowych (w latach)

Staż służby w policji	N
1-5	1
6-10	31
11-15	13
powyżej 15	21
Ogółem	66

Przyglądając się uzyskanym wynikom badań okazuje się, że aż w sześćdziesięciu pięciu przypadkach funkcjonariusze mieli ponad 6 lat służby. W objętych badaniami komisariatach nie było młodych służbą dzielnicowych – tylko jedna osoba z pięcioletnim

⁴⁹⁸ Załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu służby, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów policji i innych stanowiskach służbowych oraz warunków ich mianowania na wyższe stanowiska służbowe (Dz.U. 2007 nr 123 poz. 857).

stażem w policji, w tym 1 rok na stanowisku dzielnicowego. Co trzeci badany (21 dzielnicowych) to policjant z ponad piętnastoletnim doświadczeniem, a sześciu z nich pracuje ponad 20 lat. Nie ma zależności pomiędzy długością stażu służby w policji ogółem a miejscem pracy (komisariat miejski bądź pozamiejski).

Tabela 30. Długość stażu w służbie obchodowej dzielnicowych (w latach)

Staż służby w służbie obchodowej	N
1-5	38
6-10	22
11-15	3
powyżej 15	3
Ogółem	66

Ponad połowa badanych (38 osób) objęła stanowisko dzielnicowego w przeciągu ostatnich 5 lat, a dokładnie co trzeci rozmówca piastował je w przedziale od 6 do 10 lat. Najdłuższy staż (po 16 lat) w KMP w Białymstoku miało trzech dzielnicowych. Dwóch z nich pracowało w jednostkach terenowych, a jeden w białostockim komisariacie. Jednak podobnie jak w przypadku długości stażu w policji ogółem, także ilość lat przepracowanych na etacie dzielnicowego nie ma związku z jednostką pełnienia służby.

Tabela 31. Wiek dzielnicowych a długość stażu służby na stanowisku dzielnicowego (w latach)

Staż służby na stanowisku dzielnicowego	Przedziały wiekowe			
	27-33	34-40	40-51	Razem
1-5	19	18	1	38
6-10	1	15	6	22
11-15	0	1	2	3
powyżej 15	0	1	2	3
Ogółem	20	35	11	66

Najkrótszy staż służby na etacie dzielnicowego mieli rozmówcy w wieku od 27 do 33 lat. W tej kategorii wiekowej najdłużej, od 8 lat, piastował to stanowisko tylko jeden policjant (trzydziestotrzyletni). Nieco więcej niż połowa badanych (35 osób) deklarowała wiek od 34 do 40 roku życia. Wśród nich przewagę stanowiły również osoby z krótszym stażem służby na dzielnicę (do 10 lat). Jedynie dwóch dzielnicowych pracowało powyżej

11 lat. Biorąc pod uwagę fakt, iż wraz z wiekiem policjanci zmieniali stanowiska służbowe albo młodo/wcześnie odchodzili na emeryturę nie dziwi, że jedynie co szósty rozmówca miał ponad 40 lat.

Znaczne różnice zauważa się w długości stażu służby na etacie dzielnicowego. Aż sześćdziesięciu policjantów pracowało poniżej 10 lat. Spośród pozostałych rozmówców po trzy osoby były dzielnicowymi w przedziałach czasowych od 11 do 15 lat i powyżej 15 lat. Sytuacja ta, jak potwierdzają wyniki ogólnopolskiego raportu sporządzonego przez KGP, jest wynikiem odejść dzielnicowych na emeryturę (42,4%) bądź przeniesień na wyższe stanowisko (33,8%)⁴⁹⁹.

---

⁴⁹⁹ A. Brzeźniak, A. Chmielewska, M. Lesiak, Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz Gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012, s. 174, www.policja.pl [data dostępu: 25.06.2016].

ROZDZIAŁ VI

ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE

W CODZIENNEJ SŁUŻBIE FUNKCJONARIUSZY

WYDZIAŁU PATROLOWO-INTERWENCYJNEGO

KOMENDY MIEJSKIEJ POLICJI

W BIAŁYMSTOKU

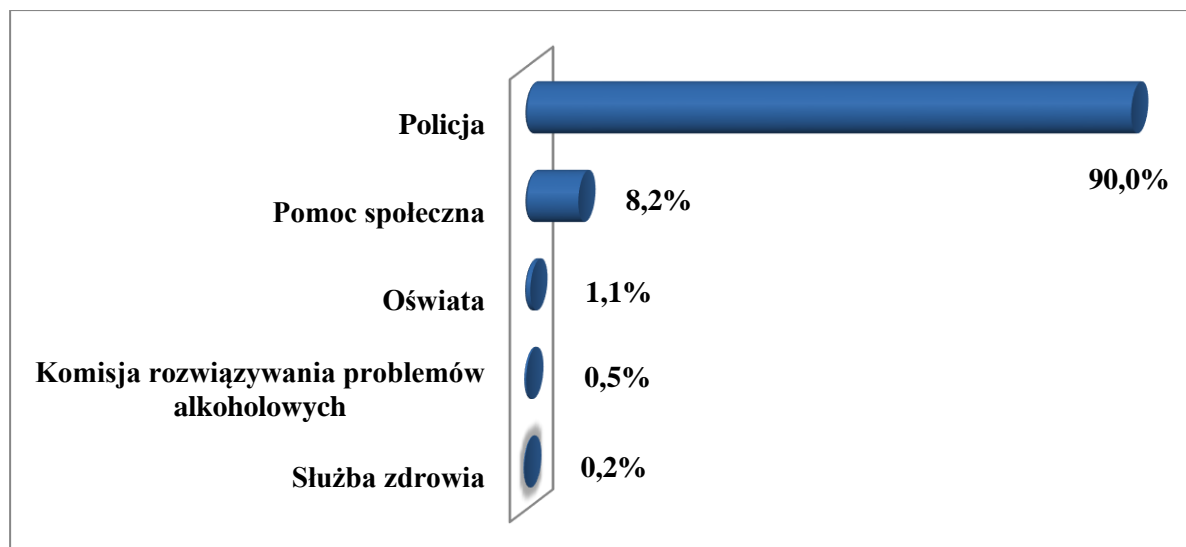
Podstawę rozważań nad wynikami badań prowadzonych wśród funkcjonariuszy WPI KMP w Białymstoku stanowi ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz sposób odniesienia policjantów do obowiązków związanych z zapobieganiem przemocy w rodzinie. Powyższe zagadnienia zaprezentowałam w oparciu o analizę odpowiedzi udzielonych na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety. Interpretację wyników poszerzyłam o kontekst subiektywnego poziomu zadowolenia ze służby w policji, możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz specjalistycznego przeszkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej

---

W rozdziale teoretycznym przedstawiłam szczegółową charakterystykę procedury „Niebieskie Karty” oraz jej krytykę, a także określiłam rolę policji w realizacji procedury. W tej części dysertacji powinnam jedynie nadmienić, że policjanci dominują wśród przedstawicieli służb i instytucji uprawnionych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” oraz zaprezentować wyniki badań funkcjonariuszy WPI dotyczące realizacji procedury.

Wykres 1. Formularze „Niebieska Karta – A” wszczynające procedurę sporządzone w województwie podlaskim przez poszczególne podmioty w 2015 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania sporządzonego przez Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

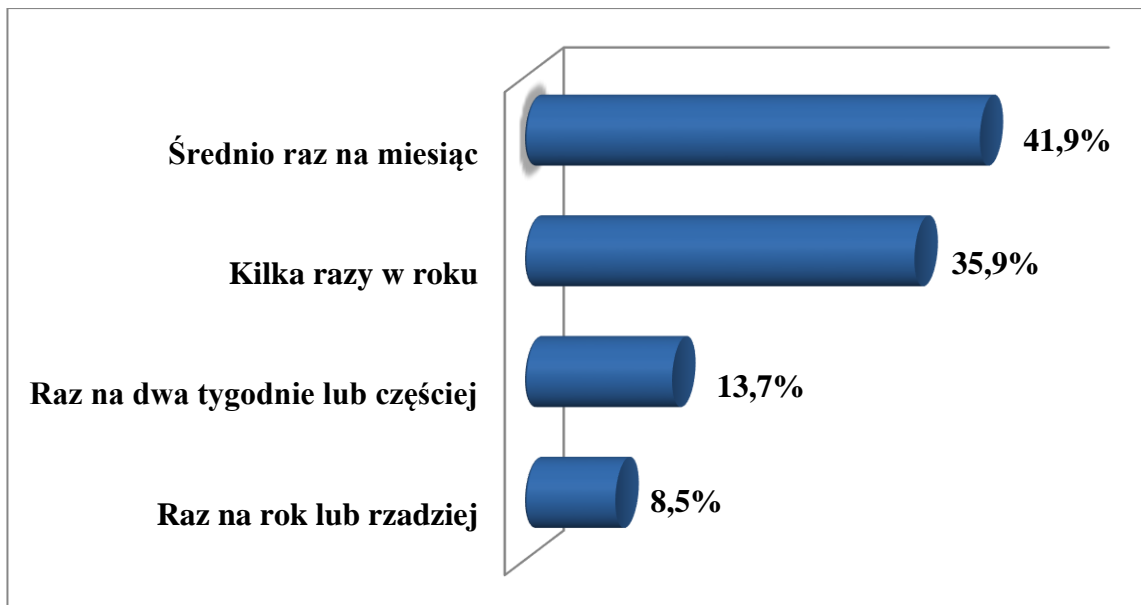
Na terenie garnizonu podlaskiego w 2015 roku sporządzono trzy tysiące dziewięćset osiemdziesiąt dziewięć formularzy wszczynających procedurę „Niebieska Karta – A”. Wśród upoważnionych do realizacji procedury „Niebieskie Karty” po policji (90,0% wszystkich formularzy), najwięcej formularzy wypełnili pracownicy pomocy społecznej (8,2%). W pozostałych uprawnionych placówkach procedura była inicjowana sporadycznie, tj. przez pracowników oświaty (1,1%), komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (0,5%), ochrony zdrowia (0,2%)⁵⁰⁰.

1.1. Zastosowanie i ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Wykres 2 przedstawia częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego.

⁵⁰⁰ I. Wszyńska, Działalność zespołów interdyscyplinarnych oraz realizacja procedury „Niebieskie Karty” w województwie podlaskim w okresie I-XII 2015 r., Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku, Białystok 2016, s. 1, <http://www.bialystok.uw.gov.pl> [data dostępu: 02.07.2016].

Wykres 2. Częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

W świetle przeprowadzonych badań większość policjantów WPI wszczyła procedurę „Niebieskie Karty” średnio raz w miesiącu (41,9%) oraz kilka razy w roku (35,9%). Część respondentów (13,7%) raz na dwa tygodnie lub częściej podejmuje interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie, a pozostałych dziesięciu funkcjonariuszy (8,5%) – raz na rok lub nawet rzadziej. Kategoria „nigdy nie założyłem/am procedury „Niebieskie Karty” nie została zaznaczona, nawet przez najmłodszych stażem policjantów.

W celu doprecyzowania kwestii związanej z ilością zakładanych „Niebieskich Kart” interesującym wydaje się być zaprezentowanie liczby sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” z obszaru działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku (tabela 32). Dane ukazują sumę wypełnionych druków na terenie powiatu białostockiego z podziałem na miejsce zamieszkania ofiary oraz fakt czy wypełniany formularz wszczył procedurę „Niebieskie Karty”, czy dotyczył kolejnego przypadku przemocy w trakcie trwającej procedury.

Tabela 32. Sprawozdanie z realizacji procedury „Niebieskie Karty” w Komendzie Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2012-2016

Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A”	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem	385	589	1382	1000	807
Miejsce sporządzenia: miasto	329	480	1101	783	597
Miejsce sporządzenia: wieś	56	109	281	217	210
Wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”	376	563	1195	880	729
Dotyczących kolejnych przypadków przemocy w trakcie trwającej procedury „Niebieskie Karty”	9	26	187	120	78

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku.

Liczba sporządzanych formularzy „Niebieska Karta – A” przez policjantów KMP w Białymstoku od 2012 do 2014 roku znacznie wzrosła, z 385 do 1382. Mogło to być spowodowane wdrożeniem narzędzia szacowania ryzyka i zwiększoną weryfikacją niebezpieczeństwa skutków sytuacji interwencyjnych, które wcześniej były przez funkcjonariuszy bagatelizowane. W 2015 roku ilość „Niebieskich Kart – A” zmalała do 1000, a w 2016 roku do 807.

Odsetek „Niebieskich Kart – A” w podziale na miejsce sporządzenia formularza (miasto, wieś) pozostawał na podobnym poziomie. Natomiast od 2014 roku wzrósł odsetek wypełnianych formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy w trakcie trwającej procedury „Niebieskie Karty”. Prawdopodobnie ma to związek ze zwiększeniem wiedzy prawnej funkcjonariuszy dzięki szkoleniom służby patrolowej pod koniec 2013 roku. Wielu policjantów nie było świadomych, że każda interwencja domowa w rodzinie przemocowej musi zakończyć się wypełnieniem formularza „Niebieska Karta – A”. Upřednio odstępowali od tej czynności po uzyskaniu informacji, że w danej rodzinie procedura trwa.

Jak wspomniano, policjanci służby patrolowej wobec przypadków przemocy w rodzinie podejmują interwencje domowe⁵⁰¹.

⁵⁰¹ Należy zwrócić uwagę, że interwencje domowe oprócz tych dotyczących przemocy w rodzinie obejmują również inne kategorie zgłoszeń, np. konflikty sąsiedzkie, kradzieże z włamaniem, zgony. Na potrzeby niniejszej rozprawy w dalszej części pracy mianem „interwencji domowych” określałam wyłącznie interwencje dotyczące przemocy w rodzinie.

Tabela 33. Liczba przeprowadzonych interwencji domowych w obszarze działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2010-2016

Liczba policyjnych interwencji domowych						
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
8150	8072	7385	7875	6277	5479	5633

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku.

Od 2010 roku liczba policyjnych interwencji domowych sukcesywnie malała (z wyjątkiem niewielkiego wzrostu w 2013 i 2016 roku względem roku poprzedzającego). Pomędzy zaprezentowanym w tabeli 33 przedziałem czasu różnica w ilości przeprowadzanych interwencji jest znaczna. W 2010 roku odnotowano o 2217 więcej zgłoszeń niż w roku 2016.

Ogólna liczba sporządzanych formularzy „Niebieska Karta – A” (tabela 32) jest dużo mniejsza od liczby przeprowadzonych interwencji domowych w obszarze działania KMP w Białymstoku (tabela 33). W 2012 i 2013 roku przeprowadzono ponad siedem tysięcy interwencji domowych, z których przemocy w rodzinie dotyczyło odpowiednio 5,2% i 7,5%. W kolejnych latach, w 2014 i 2015 roku średnio co piąta interwencja domowa (odpowiednio 22,0% i 18,3%), a w 2016 roku co szósta (14,3%) kończyła się sporządzeniem formularza „Niebieska Karta – A”. Biorąc pod uwagę, że nie każda policyjna interwencja domowa dotyczy przemocy w rodzinie, odsetek interwencji, na których sporządzono formularz „Niebieska Karta – A”, jest znaczący.

Tabela 34. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	N	%
Bardzo niska (1)	6	5,1
Niska (2)	29	24,9
Średnia (3)	59	50,4
Wysoka (4)	19	16,2
Bardzo wysoka (5)	4	3,4
Ogółem	117	100,0

Do poznania ogólnej opinii badanych funkcjonariuszy na temat skuteczności procedury „Niebieskie Karty” zastosowałam skalę, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – najwyższą. Wśród dwudziestu trzech pozytywnych wskazań (19,6%) jedynie cztery osoby bardzo wysoko (5) oceniły efektywność procedury, a 19 osób – wysoko (4). Większy odsetek funkcjonariuszy (29,9%) miał negatywne stanowisko wobec skuteczności procedury, w tym sześciu badanych wystawiło bardzo niską ocenę (1), a 29 – niską (2). Połowa respondentów (50,4%) dokonała uśrednionej oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” (3).

Tabela 35. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty”							
	Raz na dwa tygodnie lub częściej		Średnio raz na miesiąc		Kilka razy w roku		Raz na rok lub rzadziej	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	1	0,9	2	1,7	1	0,9	2	1,7
Niska (2)	4	3,4	8	6,8	14	12,0	3	2,6
Średnia (3)	8	6,8	31	26,5	16	13,7	4	3,4
Wysoka (4)	1	0,9	8	6,8	9	7,7	1	0,9
Bardzo wysoka (5)	2	1,7	0	0,0	2	1,7	0	0,0
Ogółem	16	13,7	49	41,9	42	35,9	10	8,5

p=0,090

Z przeprowadzonych badań wynika, że ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” nie ma związku z częstotliwością wdrażania procedury (tabela 35). Bez względu na to czy efektywność procedury została oceniona nisko czy wysoko, funkcjonariusze wypełniali „Niebieską Kartę – A” w zależności od napotkanej sytuacji podczas interwencji. Świadczy to o sumiennym wypełnianiu obowiązków służbowych, a nie traktowaniu czynności i postępowaniu według upodobań.

W wyniku kolejnych dokonanych korelacji muszę zaprzeczyć istnieniu związków statystycznie istotnych pomiędzy oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy WPI a ich płcią (p=0,191), wiekiem (p=0,512), wykształceniem (p=0,218), stanem cywilnym (p=0,836), liczbą posiadanych dzieci (p=0,530), samooceną zdrowia (p=0,083), a także stażem służby w komórce patrolowo-interwencyjnej (p=0,720) oraz stażem służby ogółem w policji (p=0,401). Zaskoczeniem może być fakt istnienia związku

statystycznie istotnego pomiędzy sytuacją materialną badanych a ich oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ($p=0,000$).

Tabela 36. Sytuacja materialna funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Sytuacja materialna									
	Bardzo dobra		Dobra		Przeciętna		Zła		Bardzo zła	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	0	0,0	6	5,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Niska (2)	1	0,9	21	17,9	7	6,0	0	0,0	0	0,0
Średnia (3)	12	10,3	38	32,5	9	7,7	0	0,0	0	0,0
Wysoka (4)	3	2,6	12	10,3	4	3,4	0	0,0	0	0,0
Bardzo wysoka (5)	0	0,0	3	2,6	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Ogółem	16	13,7	80	68,4	20	17,1	0	0,0	1	0,9

$p=0,000$

Funkcjonariusze bardzo dobrze oceniający swoją sytuację materialną w większości ocenili skuteczność procedury „Niebieskie Karty” na średnim poziomie, ale pojedyncze osoby dokonały wysokiej i niskiej oceny (nie było wskazań „bardzo wysoka” i „bardzo niska”). Wśród respondentów deklarujących dobre i przeciętne warunki finansowe przeważały opinie o średniej i niskiej skuteczności procedury. Policjant posiadający bardzo złą sytuację materialną bardzo wysoko ocenił skuteczność procedury. Ubóstwo jest często problemem współwystępującym z przemocą w rodzinie. Brak wystarczających środków do życia bywa w wielu rodzinach źródłem konfliktu. Często członkowie rodzin przemocowych są od siebie finansowo uzależnieni, a w konsekwencji ofiara nie potrafi odejść od sprawcy. Być może funkcjonariusze nieznający w swoim prywatnym życiu problemu braku pieniędzy inaczej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty”, ponieważ trudniej im zrozumieć jak wielką barierą dla osób pokrzywdzonych jest odejście od sprawcy i pozostanie bez środków do egzystencji.

Uszczegóławiając opinię badanych policjantów o procedurze „Niebieskie Karty” poprosiłam o wskazanie mocnych i słabych stron formularza „Niebieska Karta – A”. Analiza wyników pokazuje, że katalog cech o podłożu pejoratywnym jest bardziej rozbudowany.

Najczęściej wymienianą przez funkcjonariuszy (23,9%) słabą stroną formularza była czasochłonność jego wypełniania na miejscu interwencji. Dodatkowo uzupełnianie

komplikuje nadmiar rubryk i punktów. Badani stwierdzili, że kwestionariusz jest zbyt zawiły, posiada za dużo pytań mało istotnych i wynikających jedno z drugiego. Nadmierna drobiazgowość druku powoduje, że policjant nie jest w stanie ustalić wszystkich szczegółów podczas interwencji. Respondenci poddawali w wątpliwość potrzebę rzetelnego wypełniania przez nich formularza tłumacząc to tym, że dzielnicowy ma obowiązek osobiście dokładnie zbadać sytuację rodzinną.

Kolejną wskazaną słabą stroną formularza był brak wystarczającego miejsca na opis sytuacji oraz własne ustalenia i spostrzeżenia (14,5%). Podczas gdy kolejne podmioty realizujące procedurę „Niebieskie Karty” otrzymują uzupełniony formularz, powinni mieć pogląd na sytuację rodziny i dostęp do ustaleń wcześniejszych wydarzeń będących kluczem do zrozumienia obecnej sytuacji, np. problem alkoholowy, zdrada małżeńska, plany rozwodowe, bezrobocie czy niestawiennictwo na nakaz leczenia. Jednak przy braku możliwości opisu interwencji, w tym oświadczeń ofiary i sprawcy procedura bywa wykorzystywana niezgodnie z celem. Badani policjanci sygnalizowali, że wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” i tego konsekwencje są często traktowane jako karta przetargowa w sprawach rozwodowych, w rodzinach, gdzie rzeczywista przemoc nie występuje.

Jeszcze inną słabą stroną formularza wskazaną przez sześciu respondentów (5,1%) było powodowanie dyskomfortu osoby dotkniętej przemocą podczas wypełniania, ponieważ zawiera zbyt dużo pytań, na które odpowiedź jest upokarzająca dla ofiary. Przy obecnych uwarunkowaniach prawnych policjant komórki patroloво-interwencyyjnej wszczynający procedurę „Niebieskie Karty” jest zobligowany podczas interwencji do zadania osobie pokrzywdzonej wszystkich, nawet tych krępujących, pytań, np. o przemoc seksualną.

Część badanych nie miała zdania odnośnie słabych i mocnych stron formularza „Niebieska Karta – A”, odpowiednio 56,4% i 1,7%.

Co trzeci badany (29,9%) za mocną stroną formularza „Niebieska Karta – A” wskazał jego szczegółowość. W przypadku powzięcia informacji o podejrzeniu stosowania przemocy w rodzinie kluczową kwestią jest zebranie precyzyjnych informacji o rodzinie i zaistniałej sytuacji, np. dokładny opis zachowań i obrażeń osób obecnych podczas interwencji. Formularz zawiera szeroki zakres form przemocy, a także miejsce na własne spostrzeżenia i uwagi wypełniającego.

Kolejną mocną stroną formularza „Niebieska Karta – A” była czytelność, na co wskazało czternastu funkcjonariuszy (12,0%). Badani podkreślali, że zamieszczone

w formularzu pytania są zrozumiałe, treściwe i konkretne, a sam druk jest łatwy do wypełnienia.

Niepokojącym wydaje się być fakt, iż większość policjantów (56,4%) wskazało na brak mocnych stron formularza w rubryce na opinię o mocnych stronach w kwestionariuszu ankiety.

Sprawdziłam czy istnieje zależność statystycznie istotna pomiędzy opinią o formularzu „Niebieska Karta – A” a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. W przypadku wyszczególnienia mocnych stron kwestionariusza nie istnieje zależność ($p=0,793$). Natomiast przytoczone słabe strony formularza „Niebieska Karta – A” oraz ocena skuteczności procedury oddziałują na siebie.

Tabela 37. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”
a określenie słabych stron formularza „Niebieska Karta – A”

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Słaba strona formularza „Niebieska Karta – A”							
	Czasochłonność wypełniania		Dyskomfort ofiary podczas wypełniania		Brak miejsca na opis sytuacji i własne ustalenia		Nie mam zdania	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	2	1,7	0	0,0	2	1,7	2	1,7
Niska (2)	12	10,3	1	0,9	9	7,7	7	6,0
Średnia (3)	14	12,0	3	2,6	4	3,4	38	32,5
Wysoka (4)	0	0,0	2	1,7	1	0,9	16	13,7
Bardzo wysoka (5)	0	0,0	0	0,0	1	0,9	3	2,6
Ogółem	28	23,9	6	5,1	17	14,5	66	56,4

$p=0,002$

Z powyższej tabeli wynika, że czasochłonność wypełniania formularza „Niebieska Karta – A” na interwencji domowej negatywnie wpływa na ocenę skuteczności procedury wśród większości osób średnio i nisko wartościujących procedurę. Ta słaba strona formularza nie była wskazywana przez osoby wysoko i bardzo wysoko oceniające skuteczność procedury. Pojedyncze osoby, wartościujące skuteczność procedury na wysokim, średnim i niskim poziomie, za największy defekt przy wypełnianiu formularza uznały odczuwanie dyskomfortu przez osobę doświadczającą przemocy w rodzinie. Brak wystarczającego miejsca w kwestionariuszu „Niebieska Karta – A” niekorzystnie wpływa na ocenę efektywności procedury w szczególności wśród osób nisko ją oceniających. Ponad jedna trzecia wszystkich funkcjonariuszy wybrało kategorię „nie mam zdania” wartościując

przy tym skuteczność procedury „Niebieskie Karty” na średnim poziomie, a co siódmy badany nie ujawniający żadnych refleksji dotyczących słabych stron formularza dokonał wysokiej oceny efektywności procedury.

1.2. Wykorzystywanie narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

Od 2014 roku elementem policyjnej interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie jest możliwość skorzystania z narzędzia do szacowania ryzyka życia i zdrowia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które ma ułatwić interweniującym funkcjonariuszom podjęcie właściwej decyzji. Niezbędnym wydaje się być realizacja ogólnopolskich badań w celu uzyskania pewności co do skuteczności narzędzia. Ekspertka Wydziału Prewencji Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP nadkomisarz Marzena Kordaczuk-Wąs zapewniała, że w miarę możliwości, w dłuższej perspektywie czasowej taka analiza zostanie zaplanowana i przeprowadzona⁵⁰². Empiryczna weryfikacja narzędzia szacowania ryzyka pozwoli na sprawdzenie zarówno poprawności, jak i przydatności narzędzia z perspektywy praktycznej określonej przez funkcjonariuszy WPI.

Tabela 38. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka	N	%
Bardzo niska (1)	14	12,0
Niska (2)	9	16,2
Średnia (3)	56	39,3
Wysoka (4)	29	24,8
Bardzo wysoka (5)	9	7,7
Ogółem	117	100,0

Opinię policjantów o przydatności narzędzia szacowania ryzyka w codziennej służbie badanych można poznać analizując ich ocenę (w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza notę najniższą, a 5 – najwyższą). Rozkład odpowiedzi wskazał, iż podobny odsetek funkcjonariuszy wydał pozytywną i negatywną opinię, odpowiednio 32,5% i 28,2%, w tym dziewięć osób oceniło narzędzie bardzo wysoko, dwadzieścia dziewięć osób – wysoko, natomiast czternaście osób – bardzo nisko, a dziewiętnaście osób – nisko. Największy

⁵⁰² M. Kordaczuk-Wąs, Algorytmy i kwestionariusze dla policjantów, „Niebieska Linia” nr 6/2013, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 03.07.2016].

odsetek respondentów (39,3%) nie miał ani aprobatywnego przeświadczenia o narzędziu, ani nie odnosił się do niej bardzo krytycznie.

Tabela 39. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka a częstość jego wykorzystywania przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Częstość korzystania z narzędzia szacowania ryzyka	Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka									
	Bardzo niska (1)		Niska (2)		Średnia (3)		Wysoka (4)		Bardzo wysoka (5)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zawsze	0	0,0	8	6,8	11	9,4	14	12,0	3	2,6
Przy braku pewności	3	2,6	9	7,7	24	20,5	13	11,1	5	4,3
Nie korzystam	11	9,4	2	1,7	11	9,4	2	1,7	1	0,9
Ogółem	14	12,0	19	16,2	46	39,3	29	24,8	9	7,8

p=0,001

Analizując przydatność narzędzia szacowania ryzyka należy określić sytuacje, w których badani z niego korzystają bądź przyczyny dlaczego nie posługują się nim. Co trzeci badany (30,8%) posilkował się narzędziem w każdym przypadku interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie. Zgodnie z głównym celem stosowania narzędzia, tj. ułatwienie podjęcia dobrze uzasadnionych decyzji⁵⁰³ opartych na informacjach pochodzących z analizy okoliczności na podstawie czynników ryzyka, najczęściej wskazań otrzymała odpowiedź „gdy nie jestem pewien/pewna, jak postąpić w danej sytuacji” (46,2%). Należy przypomnieć, że kwestionariusze nie są stosowane przez policjantów obligatoryjnie, lecz jedynie w przypadku pojawienia się wątpliwości czy powinni rozważyć zatrzymanie sprawcy przemocy.

Część badanych (23,0%) nie posługiwała się narzędziem szacowania ryzyka. Wśród przyczyn policjanci wymienili zbyt dużą skuteczność narzędzia do podjęcia odpowiedniej decyzji (9,4%) oraz nieadekwatność narzędzia do przeprowadzenia wielu niestandardowych interwencji domowych (8,5%).

Dokonując uszczegółowienia pierwszego z powodów należy podkreślić, że dla wielu funkcjonariuszy sytuacja podczas interwencji była oczywista i nie mieli potrzeby uzupełniać dodatkowych druków. Respondenci dodali, że żadna tabelka nie jest w stanie zastąpić

⁵⁰³ M. Kordaczuk-Wąs, W. Mende, Praktyczny podręcznik dla policjantów. Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013, s. 4.

logicznego, analitycznego myślenia, a sytuację oceniają na podstawie realnych, zastanych na miejscu okoliczności oraz wiedzy i doświadczenia zawodowego. Jako uzupełnienie swojego poglądu podawano przykłady, kiedy szablon w ogóle się nie sprawdził, nie był pomocny, a wręcz przeciwnie – można było przez niego popełnić niesłuszną, zbyt pochopną decyzję. Policjanci wykorzystywali fakt, że jest to jedynie narzędzie wspomagające, nieobligatoryjne, a jego stosowanie nie jest prawnie uwarunkowane.

Następną grupą wśród badanych byli policjanci, którzy nie korzystali z narzędzia szacowania ryzyka, uzasadniając swoją decyzję tym, że szablony nie są nieodpowiednio skonstruowane i adekwatne do każdej sytuacji przemocowej. Respondenci twierdzili, że pytania są zbyt ogólne, a sformułowania sugerują odpowiedź. Ze względu na brak precyzji w użytych określeniach sytuacji i zbytnią dowolność w ich interpretacji funkcjonariusze skłaniali się ku indywidualnej ocenie interwencji i postępowaniu w ramach obowiązującego prawa.

Pozostałych sześciu respondentów (5,1%) nie korzystało z narzędzia szacowania ryzyka, ale nie podało ku temu powodu w kwestionariuszu ankiety.

Analiza zebranego materiału empirycznego pozwoliła zauważyć związek pomiędzy opiniami o przydatności narzędzia szacowania ryzyka a faktem korzystania z niego podczas przeprowadzania interwencji domowych (tabela 39). Im wyższa ocena praktyczności narzędzia tym częściej było one wykorzystywane przez badanych zgodnie z celem, jakim jest ułatwienie podjęcia decyzji w trakcie czynności służbowych.

Wydaje się być interesujące czy ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka oddziałuje na ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Tabela 40. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka									
	Bardzo niska (1)		Niska (2)		Średnia (3)		Wysoka (4)		Bardzo wysoka (5)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	2	1,7	2	1,7	2	1,7	0	0,0	0	0,0
Niska (2)	6	5,1	8	6,8	12	10,3	3	2,6	0	0,0
Średnia (3)	4	3,4	8	6,8	24	20,5	16	13,7	7	6,0
Wysoka (4)	1	0,9	1	0,9	6	5,1	10	8,5	1	0,9
Bardzo wysoka (5)	1	0,9	0	0,0	2	1,7	0	0,0	1	0,9
Ogółem	14	12,0	19	16,2	46	39,3	29	24,8	9	7,7

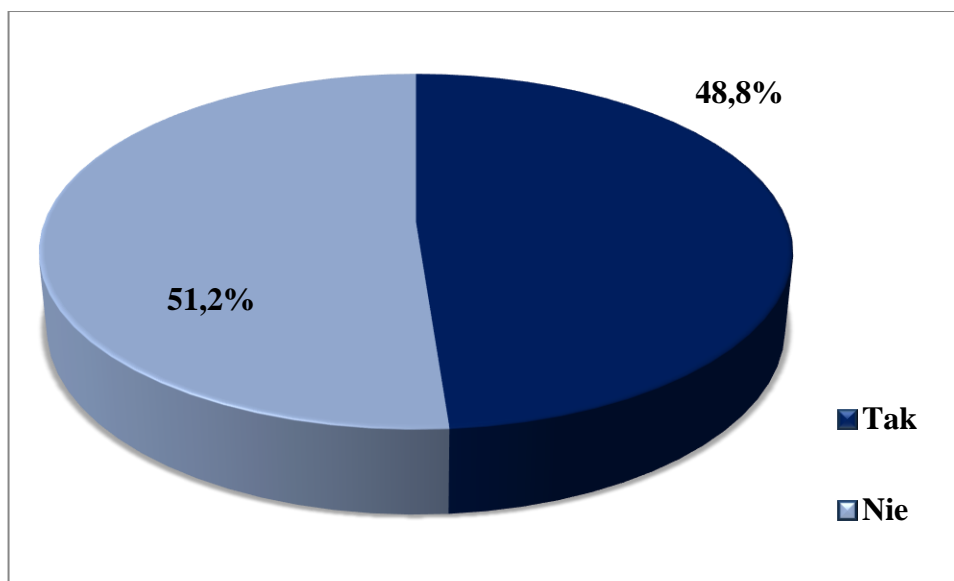
p=0,020

Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka nie ma związku statystycznie istotnego z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Może to oznaczać, iż narzędzie jest wykorzystywane zgodnie z założeniem – przy braku pewności czy sytuacja w danej rodzinie kwalifikuje się do przemocy domowej, a nie w zależności od opinii na temat sensowności posiłkowania się narzędziem.

1.3. Kompetencje do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”

Istotą rozważań nad skutecznością procedury „Niebieskie Karty” jest sposób odniesienia policjantów do obowiązków związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Dlatego nasuwa się pytanie: czy funkcjonariusze komórek patrolowo-interwencyjnych są odpowiednimi osobami do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”?

Wykres 3. Poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Uzyskane wyniki badań wskazują, że zdania policjantów były podzielone mniej więcej na pół – 48,8% respondentów uważało, że zakładanie „Niebieskich Kart” powinno być ich zadaniem służbowym, a 51,2% było temu przeciwnym. Uszczegółowiając wskazane odpowiedzi okazało się, iż najwięcej policjantów (34,2%) uważało, że jako pierwsi mają bezpośredni kontakt z osobami pokrzywdzonymi, dokładnie ustala fakty i „na gorąco” mogą oszacować ryzyko oraz ocenić podstawy do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”.

Podczas interwencji ofiary przemocy, będąc pod wpływem silnych emocji, relacjonują sytuację oczekując od policjanta szybkiej i doraźnej pomocy. Jako że funkcjonariusze są bezpośrednimi świadkami sytuacji oraz zachowań sprawcy i ofiary mogą skutecznie zapobiec eskalacji problemu. Respondenci podkreślali, że po interwencji emocje członków rodziny dotkniętej przemocą opadają, a ich zachowania znacząco odbiegają od tego, jakie występowało w trakcie policyjnych działań. Wówczas może dojść do niejasności w ustaleniu zaistniałych faktów i stwierdzeniu czy ofiara przemocy faktycznie nią jest.

Kolejną, dość ważną kwestią była skrupulatność i obiektywność w podejmowaniu obowiązków służbowych, na co zwróciło uwagę 12,0% badanych. Policjanci komórek patrolowo-interwencyjnych wykazywali się bezstronnością ze względu na nieznamość rodziny dotkniętej przemocą. Mogą więc obiektywnie oceniać problem rodziny dotkniętej przemocą i zasadność wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Godne uwagi jest, iż w tej grupie badanych obecne było przekonanie, że sprawy związane z przemocą w rodzinie to obowiązek interweniującego policjanta. Ze względu na to, że nie prowadzą dalszego postępowania i czynności z rodziną dotkniętą przemocą, nie zależy im, aby bagatelizować zaistniałe zdarzenie i „zamiatać sprawy pod dywan”.

Trzech respondentów (2,6%) nie rozwinęło swojego stanowiska w rubryce kwestionariusza ankiety zaznaczając jedynie, że są odpowiednimi osobami do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.

Przeciwną opinię posiadało grono dziewiętnastu funkcjonariuszy (16,2%), którzy byli zdania, że procedura „Niebieskie Karty” w większości przypadków nie powinna być wszczynana po pierwszej policyjnej interwencji. Z powodu incydentalności zgłoszenia funkcjonariusze nie znają faktycznych losów rodziny, nie mają wglądu w ciągłość relacji interpersonalnych w życiu codziennym pomiędzy ofiarą i sprawcą przemocy. Respondenci twierdzili, że wszczynanie procedury „Niebieskie Karty” z powodu jednorazowych konfliktów rzadko przynosi pożądany efekt, gdyż okazuje się, że dana rodzina nie jest grupą docelową do otrzymywania pomocy w ramach krajowego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie.

Co trzeci policjant WPI (31,6%) uważał, że procedura „Niebieskie Karty” powinna być wszczynana po zapoznaniu się z sytuacją rodziny, a rzadkością jest podejmowanie interwencji kilkakrotnie w tym samym środowisku rodzinnym. Specyfika pracy policjantów służby patrolowej polega na doraźnym (nie długofalowym) działaniu. Nie wszyscy funkcjonariusze komórek patrolowo-interwencyjnych mieli wystarczające doświadczenie, żeby rozgraniczyć faktyczną przemoc w rodzinie od rzekomej czy prawdziwą ofiarę

od pozorowanej. Może to wynikać z niewielkiej styczności z rodzinami dotkniętymi przemocą, nieznajomością psychologicznych taktyk sprawcy i charakterystyki ofiary, trudnością z prawidłową oceną sytuacji w krótkim czasie⁵⁰⁴. Według badanych wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” powinno stanowić decyzję dzielnicowego, który ma rozpoznanie osobowe w swoim rewirze bądź być wynikiem wspólnych ustaleń policji i innych zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie instytucji. Ośmiu funkcjonariuszy przytoczyło przykład coraz częstszego zjawiska nadużywania procedury „Niebieskie Karty”. W konsekwencji niezajomości rodziny policyjna interwencja bywa wykorzystywana, jako jeden z argumentów braku porozumienia pomiędzy małżonkami, zazwyczaj do celów rozwodowych. Dwóch respondentów dodało, że do profesjonalnego wypełniania zadań w ramach procedury powinna być powołana specjalna komórka policji.

Czterech badanych (3,4%), będących przeciwnikami zakładania procedury przez policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych, nie uzasadniło swojego zdania w kwestionariuszu ankiety.

Tabela 41. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a poczucie kompetencji do wszczynania procedury przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	2	1,7	4	3,4
Niska (2)	10	8,5	19	16,2
Średnia (3)	27	23,1	32	27,4
Wysoka (4)	15	12,8	4	3,4
Bardzo wysoka (5)	3	2,6	1	0,9
Ogółem	57	48,7	60	51,3

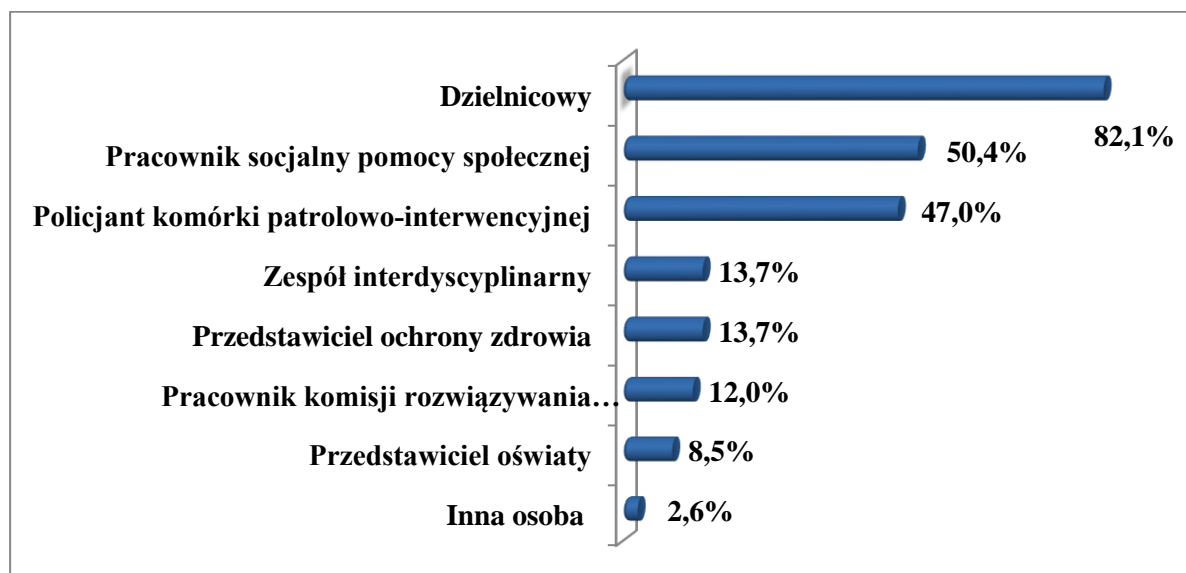
p=0,025

Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” była wyżej oceniana przez osoby kompetentne do wszczynania procedury (więcej wskazań „bardzo wysoka” i „wysoka”). Podobne odsetki badanych dokonały uśrednionej oceny. Dwukrotnie więcej respondentów oceniających „nisko” i „bardzo nisko” efektywność procedury nie czuło się odpowiednimi osobami do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.

⁵⁰⁴ Więcej o czasie trwania poszczególnych etapów interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie w niniejszym rozdziale, podrozdziale 2. Interwencje dotyczące przemocy w rodzinie, podpunkcie 2.2. Stosunek funkcjonariuszy wobec zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie.

Niezależnie od opinii na temat wszczynania procedury przez służbę patrolową, badani wskazali, które osoby według nich są do tego najbardziej kompetentne.

Wykres 4. Najbardziej kompetentne osoby do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” według policjantów Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Uwaga: dane nie sumują się do 100%; możliwość wskazania wielu odpowiedzi

Spośród przeankietowanych (117 osób), zdecydowana większość (82,1%) wskazała dzielnicowego jako najwłaściwszą osobę do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Policjanci służby obchodowej mają rozpoznanie osobowe w swoim rejonie służbowym, ich wiedza umożliwia zakładanie „Niebieskich Kart” w rodzinach, gdzie faktycznie jest taka potrzeba.

Na drugim miejscu uplasował się pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej (50,4%). Nieco mniej respondentów (47,0%) wybrało policjanta komórki patrolowo-interwencyjnej. Powyższe wyniki mogą świadczyć o tym, że od lat statutowym zadaniem policji oraz pomocy społecznej jest rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie, a ich pracownicy mają największą wiedzę w omawianym zakresie.

Pomimo ustawowych uprawnień kolejne wskazania osób kompetentnych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” cieszyły się mniejszym uznaniem wśród badanych. Przedstawiciel ochrony zdrowia został wybrany przez szesnastu funkcjonariuszy (13,7%), pracownik gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych przez czternaście osób (12,0%), a przedstawiciel oświaty przez dziesięciu badanych (8,5%). Szesnastu policjantów (13,7%) wymieniło cały skład zespołu

interdyscyplinarnego jako osoby, które wspólnie powinny decydować o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty”.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nie przewiduje podejmowania czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” (w tym wszczynania procedury „Niebieskie Karty”) przez inne osoby niż wymienione w artykule 9d, tj. przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia. Pomimo to kilkoro badanych (2,6%) wskazało osobę, która ujęta została w kategorii „inne”. Znalazły się wśród nich takie osoby jak: ksiądz (1 przypadek), psycholog lub policjant przeszkolony w tematyce relacji interpersonalnych i interwencji kryzysowej (1 przypadek), wspólnie dzielnicowy z pracownikiem socjalnym (1 przypadek).

1.4. Postrzeganie służby patrolowej a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Służba patrolowa dla badanej grupy funkcjonariuszy jest podstawową aktywnością zawodową przez nich podejmowaną i ma duży wpływ na ich codzienne funkcjonowanie w społeczeństwie. Zadowolenie z pracy to stan wewnętrzny i oznacza ocenę w jakim stopniu doświadczana praca jest dla osoby korzystna⁵⁰⁵. Ponieważ służba jest częścią życia respondentów, warto przyjrzeć się deklarowanemu poziomowi satysfakcji z wykonywanego zawodu. W rozdziale teoretycznym opisałam dwuczynnikową koncepcję F. Herzberga, którą wykorzystałam przy interpretacji czynników powodujących zadowolenie i niezadowolenie z pracy w policji⁵⁰⁶.

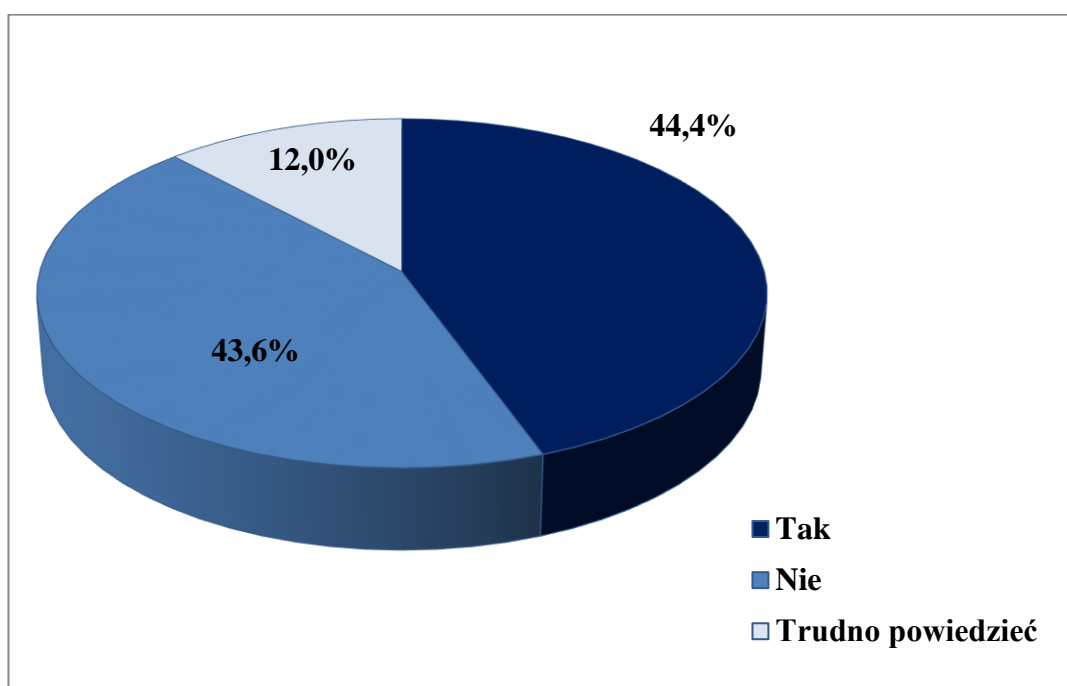
Odsetek policjantów WPI, którzy byli oraz nie byli zadowoleni ze służby na obecnym stanowisku jest niemal identyczny, odpowiednio 44,4% i 43,6%. Pozostali badani (12,0%) nie potrafili wypowiedzieć się w kwestii poczucia zadowolenia z pracy w służbie patrolowej. Uściślono swoje stanowisko tym, że są zarówno pozytywne jak i negatywne aspekty wykonywanej pracy wymieniając przykłady uwzględnione poniżej.

---

⁵⁰⁵ A. M. Zalewska, Skala satysfakcji z pracy – pomiar poznawczego aspektu ogólnego zadowolenia z pracy, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Psychologica” 7, 2003, s. 50.

⁵⁰⁶ W niniejszym podrozdziale analizuję czynniki powodujące zadowolenie i niezadowolenie policjantów służby patrolowej, a w rozdziale VII. Zapobieganie przemocy w rodzinie w codziennej służbie dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, podrozdziale 1.2. Motywacja do pełnienia służby – policjantów służby obchodowej.

Wykres 5. Zadowolenie ze służby w Wydziale Patrolowo-Interwencyjnym

Pośród usatysfakcjonowanych funkcjonariuszy uzasadnienia dotyczyły spełnienia zawodowego (15,4%), możliwości rozwoju (12,8%) oraz odpowiednich warunków pracy (12,0%). Na zadowolenie z wykonywania obowiązków służbowych niekiedy może mieć wpływ długość stażu pracy. Uczucie zawodowego spełnienia i zaangażowanie jest charakterystyczne dla nowych pracowników i uznaje się za przeciwieństwo wypalenia zawodowego⁵⁰⁷. Na podstawie deklaracji badanych policjantów nie istnieje związek statystycznie istotny pomiędzy zadowoleniem ze służby a długością stażu w komórce patrolowo-interwencyjnej ($p=0,550$) oraz ogółem w policji ($p=0,229$).

Spełnienie zawodowe dla badanych oznacza kontakt ze społeczeństwem, jego problemami i satysfakcję z możliwości niesienia pomocy. Respondenci wskazali, że odpowiada im charakterystyka wykonywania czynności służbowych także ze względu na brak monotonii. Podkreślano, że każda służba jest inna, ciekawa, pełna wrażeń, że do każdej interwencji podchodzi się indywidualnie, co wymaga obszernej wiedzy. Dla wielu jest to sposób na sprawdzenie swoich umiejętności i zdobycie nowego doświadczenia.

Część funkcjonariuszy wyrażała zadowolenie z możliwości rozwoju zawodowego. Twierdzili, że obecne stanowisko zapewnia ciągły progres, gdyż systematycznie stawia

⁵⁰⁷ A. Dyląg, Z. Łącała, Innowacyjność a stres, wypalenie i zaangażowanie zawodowe, „Studia Prawno-Ekonomiczne” t. XCII, 2014, s. 251.

przed policjantem nowe wyzwania. Ambitni funkcjonariusze wykazywali chęć podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych oraz dużą mobilizację do samodoskonalenia.

Ostatnim z argumentów dotyczącym zadowolenia ze służby w komórce patrolowo-interwencyjnej były korzystne warunki pracy. Uzasadnieniem było stabilne zatrudnienie, dobre relacje z przełożonymi oraz zmianowy system dziesięciogodzinnych służb.

Odmienną opinię reprezentowało ogółem 43,6% badanych. Wśród nich najczęściej wskazań miał brak perspektyw awansu (14,5%), następnie słabe warunki pracy (12,8%) i nieadekwatność stanowiska do posiadanych kwalifikacji (12,0%).

Brak motywacji w postaci perspektywy awansu zawodowego demobilizuje respondentów ze względu na ograniczenie rozwoju oraz wykorzystania wiedzy i doświadczenia na innym stanowisku. Natomiast awansowanie i zapobieżenie rutynie w przebiegu służby pozytywnie wpływa na samorozwój i zadowolenie policjantów.

Kolejnym uzasadnieniem niezadowolenia były mierne warunki pełnienia służby. Respondenci zwracali uwagę na braki odpowiedniego, podstawowego wyposażenia w sprzęt techniczny w wydziale, generowanie chorób zawodowych, nocne godziny pracy rozregulowujące fizjologiczne działanie organizmu. Dość często podkreślano także niskie wynagrodzenie w stosunku do wymagań kierownictwa, niebezpieczeństwa i odpowiedzialności podczas pełnienia służby. Część badanych policjantów miała złe relacje z przełożonymi, co powodowało pogorszenie warunków i atmosfery pracy. Twierdzili, że nie są doceniani i odpowiednio motywowani. Zwracano również uwagę na nepotyzm i donosicielstwo oraz że bez takich układów możliwości awansu są utrudnione, a wręcz zablokowane.

Pozostała część niezadowolonych z obecnego stanowiska twierdziła, że jest ono nieadekwatne do wykształcenia, poniżej kwalifikacji i doświadczenia zawodowego. Wyrażano potrzebę uzyskania wyższego stanowiska bądź zmiany wydziału. Praca „na ulicy” nie była szczytem ambicji badanych funkcjonariuszy, gdyż nie wykorzystywali w dostatecznym stopniu swojej wiedzy i doświadczenia.

Dane te zestawione z wynikami ogólnopolskich badań dotyczących satysfakcji z pracy policjantów ukazują nieco inne obrazy policjantów. Do zadowolenia z pracy podlaskiego funkcjonariusza służby prewencyjnej w głównej mierze przyczyniało się stabilne zatrudnienie, dobre stosunki z kolegami i stosunkowo dobre wynagrodzenie, natomiast wśród rzeczy powodujących niezadowolenie znalazły się nadmiar formalności

(biurokracja), stosunkowo słabe wynagrodzenie oraz ciągłe zmiany organizacyjne⁵⁰⁸. Otrzymane wyniki nie są jednak porównywalne, ponieważ specyfika pracy w komórce patrolowo-interwencyjnej różni się od pracy w służbie prewencyjnej jako całości.

Można przypuszczać, że stopień zadowolenia ze służby w policji wpływa na realizację obowiązków służbowych. Rzetelniesze i bardziej odczuwane wykonywanie zadań może mieć związek z oceną efektywności wykonywanych czynności.

Tabela 42. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a zadowolenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego ze służby w policji

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Zadowolenie ze służby w policji					
	Tak		Nie		Trudno powiedzieć	
	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	4	3,4	1	0,9	1	0,9
Niska (2)	12	10,3	14	12,0	3	2,6
Średnia (3)	28	23,9	23	19,7	8	6,8
Wysoka (4)	7	6,0	10	8,5	2	1,7
Bardzo wysoka (5)	1	0,9	3	2,6	0	0,0
Ogółem	52	44,4	51	43,6	14	12,0

p=0,764

W przypadku oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” nie było związku statystycznie istotnego ze stopniem zadowolenia ze służby badanych. Zarówno respondenci lubiący swoją pracę jak i policjanci jej nieszanujący w większości oceniali efektywność procedury na średnim poziomie, a w drugiej kolejności na niskim.

Jedną z charakterystycznych cech badanej grupy była znaczna chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych (93,1%).

Niemal co czwarty respondent (24,8%) wykazywał potrzebę doskonalenia i rozwoju zawodowego, ponieważ zgłębianie czy utrwalanie wiedzy, zdobywanie nowych doświadczeń i umiejętności zwiększa potencjał intelektualny i sprzyja samorozwojowi. Wskazywano, że ze względu na swoje bezpieczeństwo prawne policjanci komórek patrolowo-interwencyjnych powinni na bieżąco zapoznawać się ze zmianami w prawodawstwie. W opinii badanych na doskonalenie własnych kompetencji nigdy nie jest

⁵⁰⁸ A. Brzeźniak, A. Chmielewska, M. Lesiak, Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012, s. 167, www.policja.pl [data dostępu: 13.07.2016].

za późno, a zdobyta wiedza może dać wymierne efekty i zaprocentować w przyszłości w postaci wyższych kwalifikacji oraz poczucia satysfakcji z pełnionych obowiązków.

Identyczny odsetek funkcjonariuszy (24,8%) był zdania, że podnoszenie kwalifikacji zawodowych przekłada się na poprawę jakości realizacji zadań służbowych. Nabyta wiedza i umiejętności dodają pewności siebie i zdecydowania w podejmowaniu decyzji w toku codziennej służby, a tym samym usprawniają policyjne działania. Profesjonalne przygotowanie zawodowe i kształcenie ustawiczne są niezbędne do prawidłowego i efektywnego wykonywania obowiązków, unikania błędów oraz przekazywania doświadczenia młodszymi służbą funkcjonariuszom.

Dzięki podniesieniu kwalifikacji zawodowych duża część badanych (35,0%) miała nadzieję na awans w postaci wyższego stanowiska służbowego, większego wynagrodzenia. Przełożeni niechętnie wysyłają policjantów na szkolenia (oprócz stacjonarnego lokalnego doskonalenia zawodowego) ze względu na czasowe braki kadrowe. Ustawodawca nie daje możliwości udziału funkcjonariuszy w policyjnych kursach z własnej inicjatywy, nawet przy deklaracji pokrycia kosztów uczestnictwa. Dlatego też oddelegowanie przez przełożonych na szkolenie jest formą docenienia, wyróżnienia policjantów.

Jedynie niewielki odsetek respondentów (6,9%) nie miał potrzeby podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Głównym powodem był brak motywacji i sensu kształcenia. Jedni twierdzili, że jest już za późno, gdyż odchodzą w niedługim czasie na emeryturę, a inni byli zdania, że kursy resortowe są im zbędne.

Resortowe szkolenia są jedynym sposobem podnoszenia poziomu kompetencji zawodowych. Z jednej strony umożliwiają sprostanie codziennym obowiązkom służbowym, z drugiej pozwalają zaspokoić potrzebę samorozwoju. Wyniki badań relacji satysfakcji z pracy wskazują, że ma ona pozytywny wpływ na motywację do podejmowania szkoleń oraz wiążą się z wyższą oceną ich wartości⁵⁰⁹. Wyniki badań wskazują, że nie istnieje zależność istotna statystycznie pomiędzy zadowoleniem ze służby a chęcią uczestnictwa w specjalistycznych kursach ($p=0,401$). Usatysfakcjonowani zawodowo funkcjonariusze nie byli bardziej zaangażowani w rozwój zawodowy. Nie istnieje związek także pomiędzy chęcią podnoszenia kwalifikacji zawodowych a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ($p=0,629$). Respondenci skłonni do rozwoju w pracy prawdopodobnie mieli większą wiedzę prawną, w tym lepiej znali zasady funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty”. Mogło się to przekładać na obiektywność w ocenie skuteczności procedury na podstawie

---

⁵⁰⁹ M. Łaguna, Satysfakcja z życia i satysfakcja z pracy a motywacja do podejmowania szkoleń: Doniesienie z badań, „Psychologia jakości życia” 2012, tom 11, nr 2, s. 169.

obserwacji i możliwości prawnych. Nie można jednak stwierdzić, że ocena ta była wyższa czy niższa, a jedynie bardziej autentyczna.

Nawiązując do teorii F. Herzberga można stwierdzić, iż każdy funkcjonariusz służby patrolowej wskazał czynnik najbardziej adekwatny do swojego poziomu satysfakcji z pracy. Nie znaczy to jednak, że usunięcie tego faktora spowodowałoby wzrost bądź spadek zadowolenia z wykonywanej pracy.

1.5. Szkolenia z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie w latach 2013-2016

Podnoszenie kompetencji służby patrolowej z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest jednym z priorytetów Wydziału Prewencji KWP w Białymstoku. Osobą koordynującą realizację czynności podejmowanych w ramach zapobiegania przemocy w rodzinie na terenie garnizonu podlaskiego jest młodsza aspirant Marlena Połowianiuk. We współpracy z właściwymi merytorycznie komórkami organizacyjnymi podległymi Komendzie Wojewódzkiej Policji w Białymstoku opracowywane są zasady organizacji inicjatyw szkoleniowych. Na podstawie sprawozdań z realizacji szkoleń skierowanych do funkcjonariuszy pionu prewencji⁵¹⁰ mogę stwierdzić, że jest to aktywny obszar działalności.

Jak wcześniej wspomniałam, od 1 stycznia 2014 roku funkcjonariusze pionu prewencji, w przypadku wątpliwości czy w danej sytuacji należy zatrzymać osobę stosującą przemoc, mogą korzystać z narzędzia szacowania ryzyka. Pod koniec 2013 roku we wszystkich jednostkach policji w Polsce, w tym także w KMP w Białymstoku, odbyły się szkolenia dotyczące sposobu określania poziomu zagrożenia życia i zdrowia ofiar przemocy w rodzinie. Oprócz wiedzy teoretycznej funkcjonariusze otrzymali podręczniki⁵¹¹ i wkładki do notatnika zawierające algorytmy postępowania na interwencjach domowych związanych z przemocą w rodzinie.

Problem przemocy domowej dotyczy również rodzin policyjnych. Zdarzają się przypadki, że przemocy wobec swoich bliskich dopuszczają się również osoby, które ustawowo zobligowane są do ochrony zdrowia, życia i bezpieczeństwa ludzi. Funkcjonariusze stosujący przemoc często pozostają bezkarni i utwierdzają się w przekonaniu, że członkowie rodziny milcząc i nie reagując dają im „przyzwolenie”

---

⁵¹⁰ Informacje pozyskane z Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku.

⁵¹¹ M. Kordaczuk-Wąs, W. Mende, Praktyczny podręcznik dla policjantów. Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013.

na stosowanie agresywnych zachowań. Sytuacja ta jest niepokojąca, gdyż dodatkowo może powodować niewłaściwą reakcję ze strony innych policjantów zobowiązanych do podjęcia odpowiednich działań.

Z danych zgromadzonych w systemie ogólnopolskiej statystyki policyjnej „Temida” wynika, iż w latach 2003-2010 odnotowano pojedyncze przypadki przestępstwa znęcania się nad rodziną, w których sprawcą był policjant (w województwie podlaskim – 1 funkcjonariusz)⁵¹². W 2012 roku ukończono prace nad krajowym programem przeciwdziałania przemocy w rodzinach policyjnych pod nazwą „MOC – tak, PRZEMOC – nie!”. W pierwszym okresie została przeszkolona kadra kierownicza komend wojewódzkich policji, następnie koordynatorzy procedury „Niebieskie Karty” z komend miejskich i powiatowych policji. W 2014 roku z ramienia KWP w Białymstoku odbył się cykl szkoleń dla policjantów podejmujących interwencje w sytuacjach wystąpienia przemocy w rodzinach policyjnych. Program szkolenia zakładał podniesienie skuteczności policyjnych działań podejmowanych na rzecz zapewniania bezpieczeństwa członków rodzin doświadczających przemocy domowej ze strony funkcjonariuszy, wypracowanie standardu reagowania w obrębie policji w sytuacji ujawnienia problemu oraz wprowadzenie profilaktycznych oddziaływań wobec policjantów – sprawców przemocy⁵¹³.

Szkolenie dla policjantów KMP w Białymstoku zorganizowano w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego. Skupiono się na realizacji materiału dotyczącego edukacji policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych, dzielnicowych i innych podejmujących działania w sytuacji przemocy w rodzinie policyjnej. Poruszono zagadnienia takie jak:

- przyjmowanie zgłoszeń o przemocy w rodzinie policyjnej,
- zlecenie i podjęcie interwencji; czynności wykonywane podczas interwencji – zasady ogólne,
- pierwszy kontakt z ofiarą i sprawcą oraz ocena sytuacji,
- działanie wobec policjanta – sprawcy przemocy domowej,
- doraźne wsparcie dla ofiar przemocy domowej,
- zakończenie interwencji,
- zbieranie i utrwalanie dowodów (ogłędziny ciała ofiary, miejsca zdarzenia, wywiady i przesłuchania),
- długoterminowa pomoc i wsparcie dla ofiar przemocy domowej,

---

⁵¹² Informacje pozyskane z Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku.

⁵¹³ A. Niemyjska, W. Mende, Specyfika przemocy w rodzinach policyjnych, „Kwartalnik policyjny” 3/2015, s. 30.

- strategia działania wobec policjanta – sprawcy przemocy domowej,
- procedura postępowania w sytuacji przemocy domowej w rodzinie policyjnej⁵¹⁴.

W dniu 9 czerwca 2014 roku opublikowano zatwierdzony przez Radę Ministrów Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (zwanego dalej Programem). W dokumencie dostosowanym do nowych przepisów prawa nałożono nowe zadania do realizacji, m. in. przez policję⁵¹⁵. W listopadzie i grudniu 2015 roku przeprowadzono wśród badanych funkcjonariuszy szkolenia wynikające z zadania 4.3.2 Programu mające na celu profesjonalizację wykonywanych obowiązków z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁵¹⁶. W ramach doskonalenia zawodowego policjanci

⁵¹⁴ Informacje pozyskane z Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku.

⁵¹⁵ Do zadań tych należą: 2.1.4. Upowszechnianie baz danych (uzyskanych od wojewodów zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w komendach powiatowych i miejskich) przez komendanta wojewódzkiego policji w podległych mu pionach organizacyjnych; 2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie; 2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie; 3.1.3. Rozpowszechnianie informatorów (uzyskanych od powiatowych jednostek samorządu terytorialnego, zawierających dane teled adresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie) funkcjonariuszom policji w pionach zajmujących się przemocą w rodzinie; 3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez jednostki policji; 3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie, stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania, występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym; 4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja; 4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych, nawiązywanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeprowadzenie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb; 4.3.2. Opracowanie i realizacja szkoleń kierowanych do funkcjonariuszy policji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie.

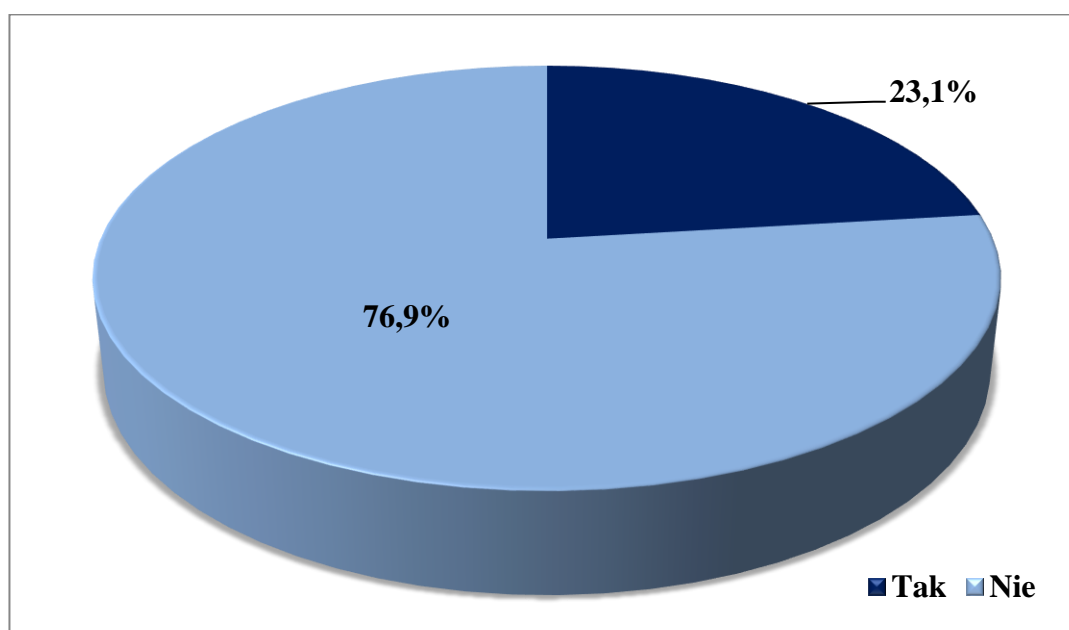
⁵¹⁶ Szkolenie było skierowane do funkcjonariuszy wykonujących zadania patrolowo-interwencyjne i dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku.

służby patrolowej WPI odbyli przeszkolenie z zakresu problematyki prawidłowej realizacji procedury „Niebieskie Karty” z uwzględnieniem aspektów programu „MOC – tak, PRZEMOC – nie”. Omówiono następujące tematy: „Możliwości i formy oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie”, „Zakres wykorzystywania narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie”, „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinach policyjnych”. Spotkanie przeprowadzone zostało przez koordynatora procedury „Niebieskie Karty” Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku – młodszą aspirant Izabelę Awruk. Na szkoleniu poruszono zagadnienia dotyczące kształtowania postaw przełożonych i podwładnych w sytuacji zaistnienia przemocy w rodzinie policyjnej, specyfiki przemocy w rodzinie policyjnej oraz przedyskutowano zasady postępowania w przypadku podejrzenia stosowania przemocy domowej w rodzinie, oferty pomocy psychologicznej dla osób doznających i stosujących przemoc oraz zasady wykorzystywania narzędzi szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z występowaniem przemocy w rodzinie.

W 2016 roku nie odbyło się żadne szkolenie z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie skierowane do funkcjonariuszy WPI.

Prawidłowa realizacja doskonalenia zawodowego dotyczącego przeciwdziałania przemocy w rodzinie może przyczynić się do profesjonalizacji służby patrolowej w wypełnianiu obowiązków służbowych.

Wykres 6. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym przemocy w rodzinie (w %)

Większość badanych funkcjonariuszy WPI (76,9%) wskazała, że nie brało udziału w żadnym specjalistycznym szkoleniu dotyczącym przemocy w rodzinie. Na podstawie własnego doświadczenia zawodowego nie zgadzam się z tym wynikiem. W WPI większość policjantów w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego w przeciągu kilku lat było obecnych na przynajmniej jednej prelekcji odnośnie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Sytuacja ta może mieć związek z użyciem przeze mnie w formule pytania z kwestionariusza ankiety sformułowania „specjalistyczne⁵¹⁷ szkolenie”. Prawdopodobnie funkcjonariusze zrozumieli to określenie jako kurs obejmujący wiele godzin wykładów, warsztatów i ćwiczeń. W praktyce tematyczne szkolenia w WPI, ze względu na ograniczenia czasowe i konieczność realizacji innych zagadnień, przybierają formę godzinnych wykładów.

Tabela 43. Liczba specjalistycznych szkoleń w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie odbytych przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Ilość specjalistycznych szkoleń	N	%
Jedno	7	25,9
Dwa	14	51,9
Trzy	6	22,2
Ogółem	27	100,0

Spośród tych, którzy jednak zadeklarowali uczestnictwo w szkoleniach dotyczących przemocy w rodzinie, ponad połowa (51,9%) odbyła dwa takie szkolenia, co czwarty respondent (25,9%) – jedno szkolenie, a co piąty przeszkolony (22,2%) – trzy.

Tabela 44. Informacje dotyczące ostatnio odbytego szkolenia w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Kiedy ostatnio?	N	%
W przeciągu trzech ostatnich miesięcy	9	33,3
Okolo pół roku temu	11	40,8
Wcześniej niż pół roku temu	7	25,9
Ogółem	27	100,0

Na pytanie o określenie czasu, kiedy miało miejsce ostatnie z przebytych szkoleń, co trzeci policjant (33,3%) wskazał, że było to w przeciągu trzech ostatnich miesięcy

⁵¹⁷ Użyłam epitetu „specjalistyczny” w znaczeniu profesjonalny, przygotowany i przeprowadzony przez kompetentne osoby (praktyków).

od momentu badania. Nieznacznie więcej respondentów (40,8%) zostało przeszkolonych około pół roku wstecz, a najmniej badanych (25,9%) – wcześniej niż pół roku wstecz.

Tabela 45. Zadowolenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego z udziału w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie

Zadowolenie z udziału w specjalistycznym szkoleniu	N	%
Bardzo zadowolony/a	2	7,4
Zadowolony/a	10	37,0
Tak sobie (ani zadowolony/a ani niezadowolony/a)	13	48,2
Niezadowolony/a	2	7,4
Bardzo niezadowolony/a	0	0,0
Ogółem	27	100,0

Analizując poczucie zadowolenia z udziału w szkoleniach zauważa się, że prawie połowa policjantów (48,2%) była średnio zadowolona, co może świadczyć o niedostatecznym przygotowaniu merytorycznym przekazu przez prowadzącego spotkania (zbytne teoretyzowanie) czy też brakiem zainteresowania tematyką przemocy domowej wśród uczestników szkoleń. Odsetek niezadowolonych policjantów jest niski i wynosi 7,4% (2 przypadki). Zaznaczyć należy, że nikt z ankietowanych nie wskazał odpowiedzi „bardzo niezadowolony/a”. Natomiast pozytywne opinie o odbytych szkoleniach pojawiły się wśród 37,0% respondentów (10 wskazań „zadowolony/a”) oraz 7,4% (2 wskazania „bardzo zadowolony/a”).

Tabela 46. Przydatność wiedzy zdobytej na specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie

Przydatność wiedzy zdobytej na specjalistycznym szkoleniu	N	%
Tak	18	66,7
Trudno powiedzieć	9	33,3
Nie	0	0,0
Ogółem	27	100,0

Wiedza zdobyta na specjalistycznych szkoleniach dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie w opinii badanych okazała się użyteczna a pozyskane informacje usprawniały podejmowane przez nich działania interwencyjne.

Dla większości przeszkolonych respondentów (66,7%) przeprowadzanie interwencji dotyczących przemocy w rodzinie stało się mniej skomplikowane. Wynika to zapewne z faktu, iż poprawa znajomości przepisów prawa czy nabycie umiejętności rozmów

interwencyjnych pozwala na podejmowanie konkretnych decyzji, bez wahania o słuszności postępowania.

Co trzeci funkcjonariusz (33,3%), który odbył przynajmniej jedno specjalistyczne szkolenie z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie, ma wątpliwości czy przeszkolenie przełożyło się na usprawnienie podejmowanych działań interwencyjnych. Godne podkreślenia wydaje się, iż żaden respondent nie wskazał opcji „nie”.

Użyteczność wiedzy pozyskanej przez funkcjonariuszy WPI podczas specjalistycznych szkoleń dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie oddziałuje na ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ($p=0,715$).

Tabela 47. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Uczestnictwo w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	0	0,0	6	5,1
Niska (2)	6	5,1	23	19,7
Średnia (3)	17	14,5	42	35,9
Wysoka (4)	4	3,4	15	12,8
Bardzo wysoka (5)	0	0,0	4	3,4
Ogółem	27	23,1	90	76,9

$p=0,376$

Na podstawie zebranego materiału empirycznego można zauważyć, że uczestnictwo w (przynajmniej jednym) szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie nie ma związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ($p=376$), opinią o najskuteczniejszym sposobie rozwiązywania problemu przemocy domowej na poziomie policyjnej interwencji ($p=0,195$), stanowiskiem wobec skuteczności działań profilaktycznych ($p=0,633$), doświadczeniem przez funkcjonariuszy WPI utrudnień w przeprowadzaniu interwencji domowych ($p=0,273$) oraz wskazaniem najważniejszego problemu, z którym borykają się policjanci ($p=0,374$).

Funkcjonariusze bez względu na udział w specjalistycznym szkoleniu w większości ocenili skuteczność procedury „Niebieskie Karty” na średnim poziomie, a w dalszej kolejności na niskim i wysokim. Jedyna różnica pojawiła się przy ocenie bardzo niskiej oraz bardzo wysokiej, w przypadku których wystąpił brak wskazań osób przeszkolonych.

Tabela 48. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a opinia o najskuteczniejszym sposobie rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji

Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji	Uczestnictwo w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Izolacja sprawcy w izbie wytrzeźwień	8	6,8	21	17,9
Zatrzymanie sprawcy i wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	6	5,1	22	18,8
Rozmowa informacyjno-ostrzegawcza ze sprawcą	2	1,7	13	11,1
Informowanie ofiary o prawach	3	2,6	14	12,0
Podejmowanie interwencji wspólnie z innymi instytucjami	6	5,1	6	5,1
Brak skutecznego sposobu	2	1,7	14	12,0
Ogółem	27	23,1	90	76,9

p=0,195

Zarówno policjanci uczestniczący jak i niepartycypujący w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym przemocy w rodzinie za najefektywniejsze rozwiązania przemocy domowej uznali izolację sprawcy w izbie wytrzeźwień oraz zatrzymanie sprawcy i wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Spośród przeszkolonych nierzadko wskazywano również podejmowanie interwencji wspólnie z innymi instytucjami. Natomiast informowanie ofiary o prawach, rozmowa informacyjno-ostrzegawcza ze sprawcą i brak skutecznego sposobu to kategorie odpowiedzi często wybierane przez osoby niewyszkolone w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wydawało by się, że osoby które wzięły udział w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym przeciwdziałania przemocy w rodzinie mogły mieć odmienną opinię na temat najskuteczniejszego działania profilaktycznego w tym zakresie.

Tabela 49. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a opinia o najskuteczniejszym działaniu profilaktycznym dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie

Najskuteczniejsze działania profilaktyczne dotyczące zapobiegania przemocy w rodzinie	Uczestnictwo w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Działania wobec sprawców	5	4,3	7	6,0
Działania wobec ofiar	6	5,1	26	22,2
Monitorowanie rodziny	5	4,3	15	12,8
Edukacja społeczeństwa	4	3,4	15	12,8
Eliminacja problemów przyczyniających się do przemocy	1	0,9	7	6,0
Edukacja szkolna	4	3,4	7	6,0
Nie wiem	1	0,9	8	6,8
Żadna profilaktyka	1	0,9	5	4,3
Ogółem	27	23,1	90	76,9

p=0,633

Wyniki badań wskazują, że zarówno wyszkoleni jak i niewyszkoleni funkcjonariusze za najskuteczniejsze czynności z zakresu profilaktyki przemocy w rodzinie uznali działania wobec osób doświadczających przemocy. W dalszej kolejności dużo wskazań otrzymały kategorie: monitorowanie rodziny przemocowej oraz edukacja społeczeństwa.

Okazało się, że uczestnictwo w specjalistycznych szkoleniach dotyczących przemocy domowej nie miało związku statystycznie istotnego z faktem doświadczania trudności w przeprowadzaniu interwencji (tabela 50). Problemy w realizacji zadań z zakresu przemocy w rodzinie mieli w większości zarówno przeszkoleni jak i nieprzeszkoleni policjanci Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego.

Tabela 50. Napotykanie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie a przeszkolenie w tym zakresie

Uczestnictwo w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie	Napotykanie trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Tak	21	17,9	6	5,1
Nie	60	51,3	30	25,6
Ogółem	81	69,2	36	30,8

p=0,273

Rozkład odpowiedzi w powyższej tabeli sugeruje, iż organizacja szkoleń dotyczących zagadnień przeciwdziałania przemocy domowej niekoniecznie wpływa korzystnie na efektywność w wypełnianiu obowiązków służbowych. W tym celu należy powziąć próby profesjonalizacji planu szkoleniowego, co jest jednym z zamierzeń niniejszej rozprawy doktorskiej. Dopełnieniem powyższej inicjatywy jest konkretyzacja problemów napotykanych przez przeszkolonych oraz nieprzeszkolonych funkcjonariuszy WPI.

Tabela 51. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a największy problem występujący podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie

Największy problem dotyczący przeprowadzania interwencji domowych	Uczestnictwo w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
Brak dostatecznej wiedzy prawnej – Deficyt szkoleń	0	0,0	8	6,8
Nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą – Brak umiejętności interpersonalnych	1	0,9	6	5,1
Duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację – Aktywna postawa wobec rodziny przemocowej	1	0,9	1	0,9
Obawa o swoje życie i zdrowie – Brak poczucia bezpieczeństwa	0	0,0	2	1,7
Brak stanowczości i zdecydowania w podejmowaniu decyzji na miejscu interwencji – Obawa przed źle podjętą decyzją	1	0,9	7	6,0
Negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie – Brak zaangażowania w pomoc rodzinie	3	2,6	2	2,6
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Brak konsekwentnego działania ofiary	9	7,7	33	28,2
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Współsprawstwo przemocy	2	1,7	6	5,1
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Wyręczanie się policją	2	1,7	3	2,6
Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Bezskuteczność środków prawnych	3	2,6	13	11,1

Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Niedookreślenie przepisów	4	3,4	5	4,3
Brak dostatecznej wiedzy o rodzinie podczas podejmowania interwencji – Trudności w prawidłowej ocenie sytuacji	1	0,9	4	3,4
Ogółem	27	23,1	90	76,9

p=0,374

Należy zwrócić uwagę, iż spośród przeszkolonych funkcjonariuszy WPI nikt nie utrzymywał, że deficyt szkoleń oraz brak poczucia bezpieczeństwa interweniujących to największe problemy dotyczące przeprowadzania interwencji domowych. Po jednym wskazaniu otrzymały kategorie: brak umiejętności interpersonalnych, aktywna postawa wobec rodziny przemocowej, obawa przed źle podjętą decyzją oraz trudności w prawidłowej ocenie sytuacji. Jedna trzecia wszystkich respondentów za problematyczne uznała podejście ofiary przemocy w rodzinie do działań interwencyjnych przejawiające się brakiem konsekwentnego działania osoby pokrzywdzonej. Funkcjonariusze nieprzeszkoleni wskazywali za istotny problem bezskuteczność środków prawnych. Niewiele mniej sugestii dotyczyło braku dostatecznej wiedzy prawnej, co uzasadniano deficytem tematycznych szkoleń.

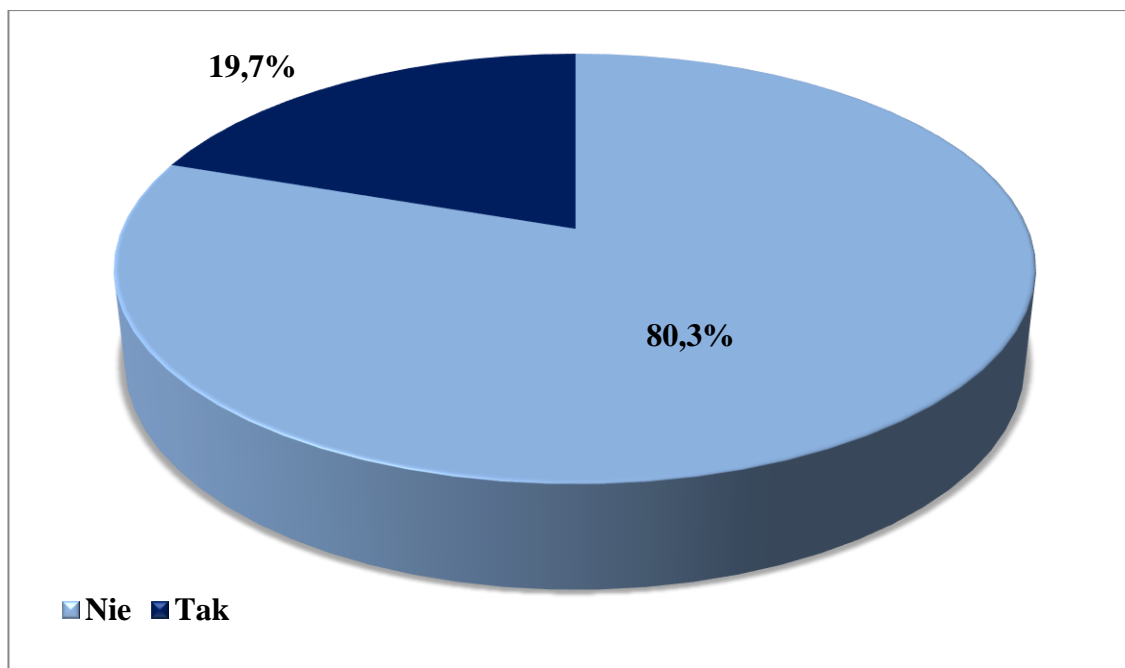
2. Interwencje dotyczące przemocy w rodzinie

2.1. Interwencje przeprowadzane z własnej inicjatywy

Chcąc przedstawić szerszy kontekst podejścia funkcjonariuszy do zapobiegania przemocy domowej na podstawie procedury „Niebieskie Karty” zapytałam badanych o znajomość w najbliższym otoczeniu (wśród rodziny, przyjaciół, sąsiadów, współpracowników) rodziny, w której dochodzi do aktów przemocy oraz ich ewentualną interwencję własną w czasie wolnym od służby.

Wykres 7. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Niemal co piąty respondent (19,7%) odpowiedział twierdząco na pytanie o to, czy zna osoby dotknięte przemocą w rodzinie i sprawców tejże przemocy. Istotny jest jednak rozkład odpowiedzi na kolejne pytanie. Ponad połowa respondentów przyznała (52,2%), że pomimo znajomości rodziny dotkniętej przemocą nie podjęła żadnych działań w kierunku pomocy. Wskazano dwa powody odstąpienia od udzielenia wsparcia. W pierwszym przypadku policjanci jedynie dysponowali wiedzą o tej rodzinie, ale nie byli bezpośrednimi świadkami sytuacji przemocowej, a patrol policji wzywali sąsiedzi mieszkający bliżej ofiary i sprawcy. Jeden z badanych wytłumaczył fakt niepodjęcia wcześniejszych działań, tym, że o okolicznościach wystąpienia przemocy u sąsiadów dowiedział się dopiero podczas policyjnej interwencji z nim w składzie patrolu. Jako drugi powód odstąpienia od udzielenia wsparcia respondenci podali przekonanie o bezsensowności ewentualnych starań. W uzasadnieniu swojej odpowiedzi dodali, że nie sądzą by ich pomoc przyniosła pożądane efekty, gdyż osoby dotknięte przemocą nie chciały, aby ktoś z zewnątrz wtrącał się w ich rodzinne sprawy.

Spośród respondentów znających w najbliższym otoczeniu rodzinę, w której dochodzi do aktów przemocy, niespełna połowa (47,8%) zdecydowała się interweniować. Wśród nich, najwięcej badanych (81,8%) wskazało, że ich pomoc polegała na rozmowie z ofiarą. Funkcjonariusze informowali osoby dotknięte przemocą domową o prawnych

możliwościach zapobiegania dalszym sytuacjom przemocowym oraz o pierwszych krokach, jakie powinny podjąć w tym kierunku. Dwóch badanych dodało, że podczas tych rozmów udało im się doraźnie udzielić pomocy psychologicznej.

Tylko jeden respondent przeprowadził rozmowę pouczającą ze sprawcą, podczas której wytłumaczył mu o dalszych konsekwencjach jego postępowania. Jak stwierdził policjant, agresor uspokoił się i widocznie zaniepokoił się grożącymi mu skutkami prawnymi. W jednym przypadku (9,1% wskazań) badany stwierdził, że jego interwencja ograniczyła się do powiadomienia dzielnicowego, który następnie monitorował rodzinę pod kątem występowania przemocy w rodzinie.

Wraz z przedstawieniem sposobu podjęcia interwencji wobec rodziny dotkniętej przemocą zasadne jest dokonanie analizy tego działania. W subiektywnej ocenie większości badanych (63,6%) ich starania okazały się nieskuteczne, ponieważ osoba dotknięta przemocą nie chciała pomocy z zewnątrz. Podkreślano, że problem tkwi w postawie ofiary, gdyż brakuje jej zarówno wiary w skuteczność instytucji i ich przychylność jak i chęci zmiany swojego położenia pomimo starań policjantów. Mechanizm zaprzeczania (nieprzyjmowania do wiadomości) u osoby pokrzywdzonej jest bardzo silny – ofiara woli żyć w złudzeniu, że tak naprawdę nic złego się nie dzieje, nie chce nazwać sprawy po imieniu, bagatelizuje zadawane jej krzywdy, a w perspektywie czasu chroni i usprawiedliwia sprawcę przemocy, od którego jest uzależniona emocjonalnie. Rolą mechanizmów obronnych jest ucieczka przed wstydem, lękiem, samotnością oraz obniżeniem poczucia własnej wartości⁵¹⁸. W konsekwencji badani, którzy mieli jak najlepsze intencje wobec rodziny, zostali uznani za winnych, za wrogów tychże rodzin przy jednoczesnym pogodzeniu się ofiary i sprawcy przemocy. W jednym przypadku policjant poddał w wątpliwość status osoby pokrzywdzonej, która, jak się okazało w trakcie działań interwencyjnych, jednocześnie była też sprawcą przemocy psychicznej.

Tylko dwóch respondentów (18,2%) było zdania, że ich pomoc okazała się skuteczna i w danej rodzinie nastąpiła zdecydowana poprawa sytuacji. W jednym z tych przypadków sprawca przemocy w rodzinie został skazany prawomocnym wyrokiem sądu. Pozostałych dwóch funkcjonariuszy (18,2%), którzy znali rodzinę przemocową, nie mogło ocenić skuteczności swojej interwencji, ponieważ od tamtej chwili nie miało kontaktu ani z ofiarą, ani ze sprawcą przemocy.

---

⁵¹⁸ A. Seredyńska, Mechanizmy obronne u ofiar przemocy. Następstwa wychowawcze, „Nauka – Etyka – Wiara 2011”, Materiały konferencyjne „Godność człowieka”, Chrześcijańskie Forum Pracowników Nauki, s. 210.

Na pytanie czy respondenci są zadowoleni z siebie jako osoby interweniującej uzyskano duży odsetek potwierdzeń (81,8% wskazań „tak”). Swój osąd tłumaczyli spełnieniem obywatelskiego obowiązku, wykazaniem się inicjatywą i chęcią pomocy. Poprzez to, że nie pozostali bierni i obojętni osiągnęli swój cel. Policjanci przekazali wyczerpująco posiadaną wiedzę i podkreślali, że osoby dotknięte przemocą domową wykorzystały udzielone informacje.

Pozostali badani (18,2%) nie byli zadowoleni ze swojej interwencji. Jednym z powodów był brak wiary w skuteczność pomocy na podstawie istniejącego systemu prawnego. Drugą kwestią było przeświadczenie o tym, że sytuacja przemocowa powtórzy się, sprawca przemocy wróci do starych wzorców postępowania, a ofiara będzie godziła się na ten stan rzeczy.

Według większości badanych znających rodzinę przemocową (72,7%) osoby pokrzywdzone były zadowolone z podjętych przez funkcjonariuszy interwencji. Dzięki nabyciu wiedzy o prawach i mechanizmach przemocy nastąpiła poprawa sytuacji w danych rodzinach. Możliwość wygadania się i poczucie empatii osoby z zewnątrz powodowały, że osoby dotknięte przemocą poczuły, że nie są ze swoim problemem same. Świadomość, że mają się do kogo zwrócić o pomoc pozwoliła im uwierzyć w zmianę sytuacji.

W innych przypadkach osoby poszkodowane nie były zadowolone z interwencji i na próbę pomocy policjanta zareagowały agresją werbalną (9,1%) bądź okazały rozczarowanie (9,1%). Jeden respondent nie był w stanie określić stopnia zadowolenia ofiary, gdyż poinformował dzielnicowego o sytuacji przemocowej u sąsiadów, a sam nie wchodził w bezpośredni kontakt z osobą dotkniętą przemocą. W przypadku oceny zadowolenia sprawców przemocy domowej z podjętych przez respondentów interwencji w czasie wolnym od służby ponad połowa (54,5%) także wskazało odpowiedź „nie wiem”. Wynikało to z faktu, że na ogół podejmowane przez badanych interwencje były interakcją jedynie z osobą poszkodowaną. W czterech przypadkach (36,4%), gdzie policjant nawiązał kontakt ze sprawcą, nie wzbudziło to jego zadowolenia. Wręcz przeciwnie, osoby stosujące przemoc nie wzbierały się przed okazaniem agresji i złości, że osoba postronna interesuje się ich życiem prywatnym. Jedynie jeden funkcjonariusz (9,1%) uznał, że sprawca przemocy z rodziny, w której interweniował w czasie wolnym od służby, był zadowolony. Okazał to przyznając się do winy i twierdząc, że obecność policjanta powstrzymuje go przed zrobieniem głupoty.

Respondentów poprosiłam także o określenie reakcji innych członków rodziny dotkniętej przemocą na podjętą interwencję. W niespełna połowie przypadków (45,4%)

tylko niektórzy członkowie rodziny byli zadowoleni z ingerencji policjanta. Może to wynikać ze stronniczości tych osób ze względu na więzi, jakie ich łączą, np. niewykluczone, że część matek będzie broniła swoich synów pomimo iż dopuszczają się oni przemocy wobec żony czy dziecka. Nieco mniejsza liczba badanych (36,4%) nie potrafiła opisać reakcji członków rodziny dotkniętej przemocą, gdyż funkcjonariusze byli świadkami interwencji lub nie mieli sposobności rozmowy z nimi. Natomiast dwóch policjantów (18,2%) było przekonanych, że ich zaangażowanie było satysfakcjonujące dla wszystkich członków rodziny.

Pytanie o to czy znajomość w najbliższym otoczeniu rodzin dotkniętych przemocą pomaga w podejmowaniu służbowych działań interwencyjnych było skierowane do wszystkich (117) badanych.

Tabela 52. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a ułatwienie funkcjonariuszom Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego podejmowania służbowych działań interwencyjnych

Znajomość rodziny dotkniętej przemocą domową najbliższym otoczeniu	Znajomość rodziny przemocowej a ułatwienie działań interwencyjnych							
	Najczęściej pomaga		Czasami pomaga		Nie pomaga		Nie mam zdania	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Znam	8	6,8	8	6,8	3	2,6	4	3,4
Nie znam	20	17,1	36	30,8	9	7,7	29	24,8
Ogółem	28	23,9	44	37,6	12	10,3	33	28,2

p=0,412

Rozkład odpowiedzi przedstawia się następująco: najwięcej wskazań (37,6%) otrzymała kategoria „czasami pomaga”, niemal co trzeci respondent (28,2%) nie ma zdania na ten temat, nieco mniej osób (23,9%) wskazało, że znajomość rodzin dotkniętych przemocą najczęściej pomaga w służbowych działaniach interwencyjnych, a najmniej policjantów (10,3%) stwierdziło, że taka sytuacja wcale nie pomaga w pracy. Nie zaobserwowałam statystycznie istotnego związku pomiędzy znajomością w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą, a oceną przydatności tej znajomości w podejmowaniu działań interwencyjnych.

Można przypuszczać, że częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” oraz ocena jej skuteczności przez funkcjonariuszy znających w życiu prywatnym rodzinę dotkniętą przemocą, będzie odmienna od opinii osób mających styczność z przemocą

domową wyłącznie w służbie. Na podstawie nieformalnej kontroli przypadku przemocy domowej wśród znanych przez policjantów osób, ich ewentualnej interwencji własnej oraz obserwacji realizacji procedury „Niebieskie Karty”, funkcjonariusze mogą oceniać skuteczność procedury w oparciu o te doświadczenia.

Skoro większość badanych uważało, że znajomość rodzin przemocowych ułatwia (często bądź czasami) działania interwencyjne, sprawdziłam czy istnieje różnica w ocenie skuteczności oraz częstotliwości wszczynania procedury „Niebieskie Karty” a deklaracją znajomości rodziny dotkniętej przemocą domową.

Tabela 53. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Znajomość rodziny dotkniętej przemocą domową najbliższym otoczeniu	Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”									
	Bardzo niska (1)		Niska (2)		Średnia (3)		Wysoka (4)		Bardzo wysoka (5)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Znam	2	1,7	10	8,5	11	9,4	0	0,0	0	0,0
Nie znam	4	4,3	19	20,2	48	51,1	19	20,2	4	4,3
Ogółem	6	6,0	20	28,7	59	60,5	19	20,2	4	4,3

p=0,034

Funkcjonariusze, którzy znają w najbliższym otoczeniu rodzinę dotkniętą przemocą nisko ocenili skuteczność procedury „Niebieskie Karty” (średnia ocena 2,4 na 5). Żaden policjant z tej grupy nie dokonał ani wysokiej, ani bardzo wysokiej oceny. Wśród badanych niedeklarujących znajomości rodziny przemocowej procedura „Niebieskie Karty” została oceniona niewiele lepiej (średnia 3,0).

Tabela 54. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego

Znajomość rodziny dotkniętej przemocą domową najbliższym otoczeniu	Częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty”							
	Raz na dwa tygodnie lub częściej		Kilka razy w roku		Średnio raz na miesiąc		Raz na rok lub rzadziej	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Znam	6	5,1	13	11,1	2	1,7	2	1,7
Nie znam	10	8,5	36	30,8	40	34,2	8	6,8
Ogółem	16	13,7	49	41,9	42	35,9	10	8,5

p=0,014

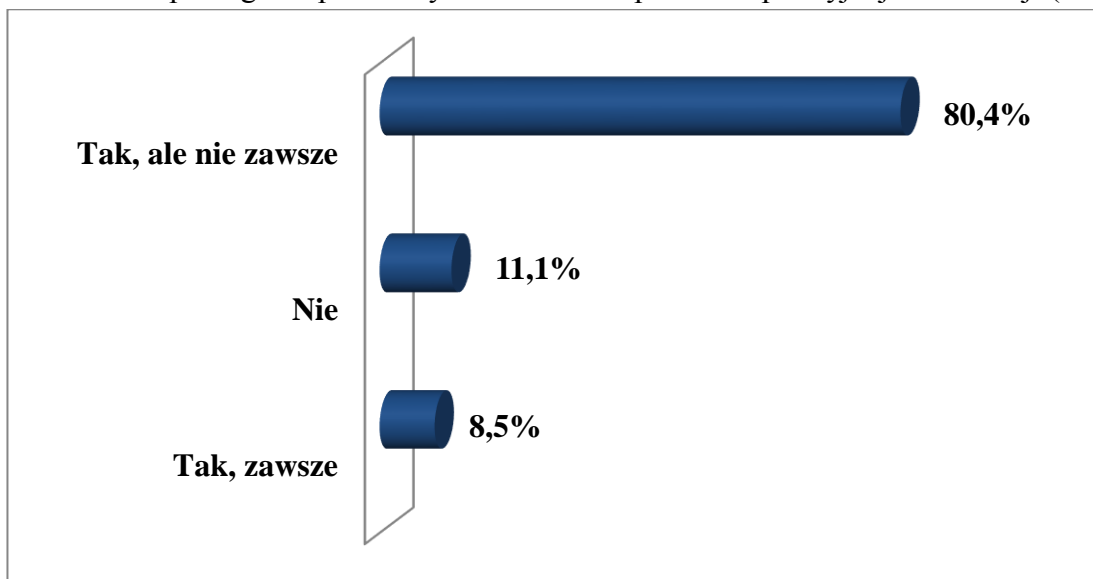
Najwięcej policjantów znających w najbliższym otoczeniu rodzinę dotkniętą przemocą wszczynało procedurę „Niebieskie Karty” kilka razy w roku (ponad połowa tej grupy badanych) i częściej (co czwarty badany). Pojedyncze osoby uzupełniały „Niebieską Kartę” raz na miesiąc (2 wskazania) bądź rzadziej (2 wskazania). Natomiast większość funkcjonariuszy nieznających prywatnie rodzin przemocowych procedurę „Niebieskie Karty” wszczynali z częstotliwością raz na miesiąc lub kilka razy w roku.

Zarówno w przypadku oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” jak i częstotliwości wszczynania procedury w odniesieniu do znajomości rodziny dotkniętej przemocą domową nie występuje statystycznie istotna zależność. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że procedura „Niebieskie Karty” może mieć pozytywne bądź obojętne oddziaływanie w różnych rodzinach przemocowych, bez względu na to czy policjant zna prywatnie osoby dotknięte przemocą czy nie. Sytuacją losową jest traf czy rodzina, która chce skorzystać z ustawowo oferowanej pomocy jest nieobca dla funkcjonariusza policji. Ponadto decyzja o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” jest uregulowana prawnie. Nie powinno dochodzić do sytuacji, że założenie procedury jest wyborem funkcjonariusza. Gdy istnieje podejrzenie, że w rodzinie dochodzi do aktów przemocy, procedura „Niebieskie Karty” musi zostać wszczęta obligatoryjnie.

2.2. Stosunek funkcjonariuszy wobec zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie

Zebrany materiał empiryczny pozwala stwierdzić, iż na ogół policjanci byli zdania, że mogą przyczynić się do zapobiegania przemocy domowej (88,9%).

Wykres 8. Opinia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego na temat możliwości zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji (w %)

Większość badanych (80,4%) zwróciło uwagę, że nie jest to możliwe we wszystkich rodzinach. Odsetek osób przekonanych, że interwenujący policjanci „tak, zawsze” i „nie” wpływają na poprawę sytuacji rodziny dotkniętej przemocą był podobny, wyniósł odpowiednio 8,5% i 11,1%.

Tabela 55. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a opinia o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Możliwość zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji					
	Tak, zawsze		Tak, ale nie we wszystkich rodzinach		Nie	
	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	0	0,0	6	5,1	0	0,0
Niska (2)	1	0,9	22	18,8	6	5,1
Średnia (3)	3	2,6	50	42,7	6	5,1
Wysoka (4)	6	5,1	13	11,1	0	0,0
Bardzo wysoka (5)	0	0,0	3	2,6	1	0,9
Ogółem	10	8,6	94	80,3	13	11,1

p=0,007

Nie istnieje zależność statystycznie istotna pomiędzy oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a przeświadczeniem o sposobności zapobiegania przemocy w rodzinie

na poziomie policyjnej interwencji ($p=0,007$). Znaczna część respondentów (50,4%), bez względu na opinię o możliwości pomocy podczas interwencji domowej, oceniła skuteczność procedury na średnim poziomie. Żaden z badanych przekonanych o możliwości przeciwdziałania przemocy domowej nie ocenił procedury ani bardzo nisko, ani bardzo wysoko. Dwie trzecie osób z tej grupy uważało, że skuteczność procedury jest wysoka. Policjanci przeświadczeni że podczas interwencji nie ma możliwości pomocy rodzinie ocenili procedurę na niskim i średnim poziomie, a jedna osoba wystawiła ocenę bardzo wysoką. Funkcjonariusze mają różne doświadczenie w związku z przeprowadzaniem interwencji związanych z przemocą w rodzinie, ponieważ każda rodzina jest inna. Ofiary i sprawcy zachowują się często nienaturalnie podczas rozmowy z policjantami. Zobowiązują się do określonego zachowania i podejmowania działań, po czym, równocześnie z zakończeniem interwencji policyjnej, ich zamiary zapadają w niepamięć. Stąd też może wynikać sceptyczna opinia badanych na temat możliwości zapobiegania przemocy w rodzinie w korelacji z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

W dalszej części rozprawy szerzej zaprezentowałam stanowisko policjantów WPI wobec zjawiska przemocy w rodzinie i możliwości faktycznej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Kluczową kwestią w tym przypadku jest poznanie przebiegu interwencji policyjnej.

Zgodnie z definicją zawartą w § 2 zarządzenia nr 213 Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań policji w przypadkach zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego interwencja policyjna to „szybkie włączenie się policjanta lub policjantów w tok zdarzenia naruszającego normy prawne lub zasady współżycia społecznego i podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia oraz przedsięwzięć ukierunkowanych na przywrócenie naruszonego porządku prawnego lub zasad współżycia społecznego”⁵¹⁹. Opierając się na doktrynalnej definicji interwencji policyjnej, należy zauważyć, iż jest to czynność prawna, będąca zarówno realizacją ustawowych obowiązków jak i określonych uprawnień policji⁵²⁰.

Poniżej omówiłam wyniki badań własnych dotyczące przebiegu interwencji domowych podejmowanych przez funkcjonariuszy WPI. Na wstępie respondenci określili

---

⁵¹⁹ Zarządzenie nr 213 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 lutego 2007 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadkach zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego (Dz. Urz. KGP 2007 nr 5 poz. 49), s.194.

⁵²⁰ W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), Leksykon policyjny, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2001, s. 113.

ile czasu średnio zajmują im poszczególne etapy interwencji domowej w związku z wystąpieniem przemocy w rodzinie. Sprawdziłam także czy istnieje zależność między ilością poświęconego czasu na interwencję a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Wydawałoby się, że osoby wyżej oceniające procedurę są skłonne spędzić więcej czasu na interwencji, w szczególności na dialogu z członkami rodziny przemocowej i skrupulatnie sporządzić dokumentację.

Respondenci oświadczyli, że najkrócej trwały rozmowy na miejscu interwencji. Prawie połowa badanych (49,6%) wskazała, że czas spędzony na wysłuchaniu ofiary (także sprawcy, innych domowników i świadków jeśli są obecni) oraz poinformowanie tych osób o dalszym toku postępowania nie przekraczał 15 minut. Dla dużej grupy funkcjonariuszy (41,9%) rozmowa trwała około 16-30 minut, a najmniejszy odsetek badanych (8,5%) przeprowadzał konwersację ponad pół godziny.

Najdłuższym etapem podczas interwencji było odizolowanie sprawcy przemocy w izbie wytrzeźwień lub w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych. Sytuacja ta spowodowana jest obowiązkiem przetransportowania osoby z miejsca interwencji do odpowiedniej placówki, niekiedy wstrzymywana pobytem na komisariacie policji (np. w celu przebadania na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu czy odebrania od oficera dyżurnego odpowiedniej dokumentacji), wizytą u lekarza oraz długotrwałym procesem przekazania osoby do danej placówki.

Na odizolowanie obywatela w izbie wytrzeźwień niespełna połowa badanych (45,3%) potrzebowała mniej niż pół godziny. Prawie co trzeciemu policjantowi (28,2%) zajmowało to od 31 do 45 minut, a co czwartemu (26,5%) – ponad 45 minut. Najdłuższym etapem interwencji było osadzenie sprawcy przemocy w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych. Poniżej 45 minut czynność tą wykonywało jedynie 15,4% badanych. Najwięcej funkcjonariuszy (53,0%) zadeklarowało, że poświęca na to od 46 do 100 minut, a co trzeci (31,6%) – ponad 100 minut.

Ostatnim etapem interwencji policyjnej było sporządzenie odpowiedniej dokumentacji. W przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie funkcjonariusz dokonuje zapisu w notatniku służbowym, sporządza notatkę urzędową, wypełnia formularz „Niebieska Karta – A” oraz (nieobligatoryjnie) kwestionariusz szacowania ryzyka. Gdy na miejscu interwencji policjanci zastaną sprawcę przemocy, sporządzana dokumentacja dodatkowo może obejmować: protokół z przebiegu badania stanu trzeźwości urządzeniem elektronicznym, protokół doprowadzenia w celu wytrzeźwienia, protokół zatrzymania osoby. Przygotowanie powyższych materiałów nie trwa długo. Porównywalne

odsetki badanych stwierdziły, że na dokumentację przeznaczają poniżej 20 minut (34,2%), od 21 do 30 minut (37,6%), ponad pół godziny (28,2%).

Tabela 56. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a czas poświęcony na sporządzenie dokumentacji z interwencji domowej

Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	Czas poświęcony na sporządzenie dokumentacji					
	Poniżej 20 minut		21-30 minut		Powyżej 30 minut	
	N	%	N	%	N	%
Bardzo niska (1)	3	2,6	1	0,9	2	1,7
Niska (2)	10	8,5	10	8,5	9	7,7
Średnia (3)	21	17,9	19	16,2	19	16,2
Wysoka (4)	4	3,4	12	10,3	3	2,6
Bardzo wysoka (5)	2	1,7	2	1,7	0	0,0
Ogółem	40	34,2	44	37,6	33	28,2

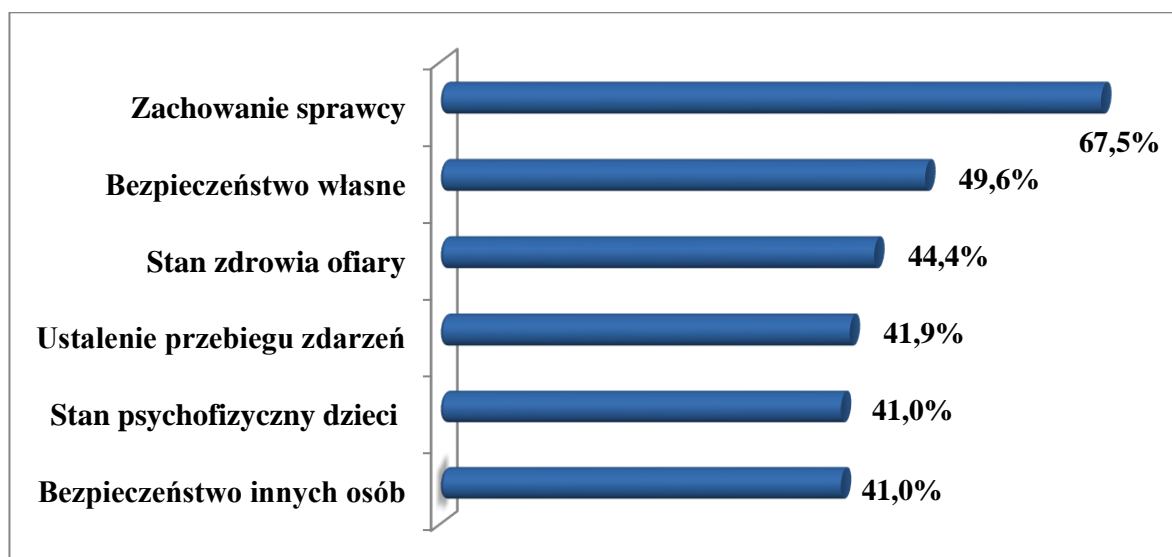
p=0,337

Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” respondenci, bez względu na to ile czasu sporządzali dokumentację z interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie, ocenili na podobnym poziomie. Różnica wystąpiła jedynie w przypadku policjantów poświęcających na zapis interwencji od 21 do 30 minut, ponieważ osoby te dały wysoką ocenę skuteczności procedury. Funkcjonariusze krócej (poniżej 20 minut) i dłużej (powyżej pół godziny) sporządzający dokumentację ocenili procedurę niżej, odpowiednio trzykrotnie i czterokrotnie.

Sprawdziłam czy istnieje związek pomiędzy czasem poświęcanym na pozostałe etapy interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie a oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. W żadnym z przypadków nie występują zależności statystycznie istotne (rozmowa na miejscu interwencji p=0,653, odizolowanie sprawcy w izbie wytrzeźwień p=0,948 a w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych p=0,091). Może to być spowodowane tym, że policjanci przeznaczają czas na interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie z uwzględnieniem zagrożenia bezpieczeństwa i stanu psychofizycznego członków rodziny, podczas czynności nie skupiają się na efektywności czy też bezskuteczności procedury „Niebieskie Karty”, a realizują czynności według algorytmu postępowania i zgodnie z prawem.

W kontekście przebiegu działań interwencyjnych związanych z przemocą w rodzinie interesujące wydają się być spostrzeżenia policjantów oraz sytuacje, które szczególnie zapadają w pamięć interweniującym funkcjonariuszom.

Wykres 9. Spostrzeżenia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego podczas interwencji dotyczących przemocy w rodzinie (w %)

Uwaga: dane nie sumują się do 100%; możliwość wskazania wielu odpowiedzi

Szczególną uwagę podczas interwencji dotyczących przemocy w rodzinie badani zwracali na zachowanie sprawcy (67,5%). Mniejsze odsetki odpowiedzi dotyczyły bezpieczeństwa własnego funkcjonariusza (49,6%), stanu zdrowia osoby pokrzywdzonej (44,4%), ustalenia przebiegu zdarzeń (41,9%), bezpieczeństwa innych osób (41,0%) oraz stanu psychofizycznego dzieci znajdujących się na miejscu (41,0%).

Funkcjonariusze wymienili okoliczności zapadające im w pamięć. Podczas działań interwencyjnych związanych z przemocą w rodzinie ponad połowa badanych (52,1%) emocjonalnie reagowało na krzywdę dzieci. W pamięci policjantów pozostawały interwencje z powodu przemocy fizycznej i seksualnej wobec małoletnich podczas których zastane dzieci mają ślady pobicia, prerażenie w oczach, płaczą, są roztrzęsione. Zgodnie z przytoczonymi w części teoretycznej rozprawy definicjami przemocy w rodzinie, aby sytuację uznać za przemocową, musi zaistnieć kilka przesłanek, m. in. nierównomierność sił⁵²¹, czyli wykorzystanie istniejącej przewagi⁵²². W przypadku przemocy wobec dzieci jest to szczególnie widoczne, gdyż pomimo swojej niewinności nie mają one żadnych szans na obronę, a niekiedy nawet możliwości zwrócenia się o pomoc ze względu na zastraszenie ze strony sprawcy. Badani podchodzili emocjonalnie do zdarzeń

⁵²¹ K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007, s. 5.

⁵²² J. Mellibruda, *Przemoc domowa*, „Charaktery” nr 9, październik 1997, s. 14.

z udziałem dzieci, podczas których niezbędne było udzielenie im pomocy medycznej, dochodziło do interwencyjnego odebrania dzieci rodzicom, zostały użyte policyjne środki przymusu bezpośredniego wobec sprawcy w ich obecności oraz gdy incydent ten dotyczył bardzo nietrzeźwych rodziców wyładowujących swoją agresję na własnych dzieciach.

Kolejne wskazania cieszyły się mniejszym uznaniem wśród badanych. Część respondentów (27,4%) najbardziej zapamiętało z interwencji domowych naoczną przemoc fizyczną oraz jej skutki. Najczęściej w momencie podjęcia przez patrol policji interwencji sytuacja przemocowa jest już opanowana. Zdarzają się jednak przypadki, kiedy policjanci byli bezpośrednimi świadkami rękoczynów i rozlewu krwi, gdzie brutalność napastnika i nieuzasadniona agresja nie maleją. Nawet na widok przybyłych funkcjonariuszy sprawca nie okazuje skruchy. W tej kategorii pamiętnych interwencji badani podkreślali, że trudno im zapomnieć przypadki sadystycznego znęcania się nad osobami bezradnymi oraz silnych obrażeń ciała ofiar, kiedy niezbędna jest pomoc medyczna.

Niewielki odsetek badanych (5,1%) zapamiętywał nietypowe sytuacje przemocy w rodzinie. Wśród podanych przykładów znalazły się interwencje u obcokrajowców, zadziwiający porządek w domu, trzeźwość sprawców, przemoc kobiety nad mężczyzną, przypadki przemocy seksualnej oraz błahe powody prowadzące do aktów przemocy, np. bicie kapciem. Do innych niekonwencjonalnych incydentów wymienionych przez policjantów należały zgłoszenia osób przygotowujących się do rozwodu. Obywatele ci spodziewają się, że wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” pomoże im (jako dowód w sprawie) w osiągnięciu sądowego orzeczenia o winie rozpadu małżeństwa.

Jeszcze mniejszy odsetek respondentów (1,7%) utrzymywał, że z każdej interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie pozostaje im w pamięci ogólna sytuacja zastana na miejscu. Wśród badanych byli też funkcjonariusze (13,7%), którzy nie zapamiętują żadnych działań interwencyjnych związanych z przemocą domową.

Zaprezentowane w tabeli 57 wyniki wskazują, że istnieje zależność istotna statystycznie pomiędzy długością stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej a sytuacjami, które szczególnie zapadają w pamięć badanych.

Tabela 57. Okoliczności zapadające w pamięć interwenującym funkcjonariuszom a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej (w latach)

Pamiętne interwencje	Staż służby w komórce patrolowo-interwencyjnej							
	1-5		6-10		11-15		Powyżej 15	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Krzywdza dzieci	36	52,9	13	50,0	10	66,7	2	25,0
Skutki przemocy fizycznej	19	27,9	5	19,2	2	13,3	6	75,0
Nietypowa sytuacja	2	2,9	4	15,4	0	0,0	0	0,0
Ogólna sytuacja	0	0,0	0	0,0	2	13,3	0	0,0
Żadne okoliczności	11	16,2	4	15,4	1	6,7	0	0,0
Ogółem	68	100,0	26	100,0	15	100,0	8	100,0

p=0,001

Ponad połowa młodych funkcjonariuszy (52,9%) najbardziej pamiętała przeprowadzone interwencje, na których działa się krzywda dzieci, a niemal co trzeci (27,9%) wskazał na efekty przemocy fizycznej. Podobny odsetek policjantów deklarujących staż służby od 6 do 10 lat wybrało powyższe kategorie, odpowiednio 50,0% i 19,2%. Ta grupa badanych najczęściej wskazywała na „nietypową sytuację” i „żadną sytuację” (po 15,4% w obu kategoriach). Krzywdę małoletnich najbardziej pamiętają także funkcjonariusze mający staż służby w przedziale 11-15 lat (66,7%). Kolejne wskazania dotyczyły skutków przemocy fizycznej oraz ogólnej sytuacji podczas interwencji (po 13,3% w obu kategoriach). Wśród najstarszych stażem policjantów wystąpiły jedynie dwie wersje odpowiedzi. Większość z nich wskazała na wizualne konsekwencje przemocy fizycznej (75,0%), a pozostali na krzywdę dzieci (25,0%).

Największe wrażenie na interwenujących funkcjonariuszach wywiera przemoc wobec dzieci (76,9% wskazań). Pozostali członkowie rodziny jako ofiary byli rzadziej zaznaczanymi kategoriami z kwestionariusza ankiety. Jedynie 2,6% policjantów wybrało męża/partnera a 6,0% – dziadka/babcię. Niemal co siódmy badany (14,5%) stwierdził, że stosowanie przemocy domowej wobec każdego z członków rodziny robi na nim jednakowe wrażenie. Kategorie „żona/partnerka” i „rodzic” nie zostały w ogóle zaznaczone. W pierwszym przypadku mogło to być spowodowane faktem, że kobiety dziesięciokrotnie częściej niż mężczyźni są ofiarami przemocy w rodzinie (tabela 58), a kolejne tego typu zgłoszenie nie jest dla funkcjonariuszy zaskoczeniem. Natomiast brak wskazań w przypadku przemocy wobec rodziców może świadczyć o niewielkim wymiarze tego zjawiska. Niewykluczone, że część badanych nigdy nie spotkała się z takim przypadkiem. Rodzice

są z reguły ostatnimi osobami, które chciałyby sprawiać kłopoty dla swoich dzieci, nawet gdy te wyrządzają im krzywdę.

Tabela 58. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie z obszaru działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2012-2016

Osoby doświadczające przemocy w rodzinie	2012	2013	2014	2015	2016
	N	N	N	N	N
Kobiety	388	557	1254	914	739
Mężczyźni	30	53	141	96	107
Małoletni	100	119	172	120	112
Ogółem	518	729	1567	1130	958

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku.

W latach 2012-2016 w obszarze działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku przemocy w rodzinie doświadczaly głównie kobiety. Najwięcej przypadków zarejestrowano w 2014 roku, a najmniej w 2012 roku. Liczba osób małoletnich była kilkakrotnie mniejsza, ale na podobnym poziomie (od 100 do 172 przypadków we wskazanych okresie). Wśród pełnoletnich mężczyzn liczba ofiar była jeszcze mniejsza i wynosiła od 30 osób w 2012 roku, po czym nastąpił wzrost do 141 przypadków w 2014 roku, a następnie spadek – 96 w 2015 roku i 107 w 2016 roku.

Bardzo istotnym elementem interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie jest sposób jej zakończenia. Decyzja policjantów ma niebagatelny wpływ na dalszy tok postępowania, odczucia osoby pokrzywdzonej i zachowanie sprawcy.

Tabela 59. Sposoby zakończenia interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie

Sposób zakończenia interwencji domowej	Stosowany		Modelowy	
	N	%	N	%
Zakończenie nierepresyjnie, np. pouczenie, wezwanie do określonego zachowania	7	6,0	14	12,0
Rozmowa informacyjno-ostrzegawcza oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	13	11,1	26	22,2
Doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień	17	14,5	11	9,4
Doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	66	56,4	23	19,7
Zatrzymanie osoby na podstawie art. 244§1a lub 1b KPK oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	3	2,6	21	17,9
Zatrzymanie osoby na podstawie art. 15a ustawy o Policji oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	11	9,4	10	8,5
Notatka urzędowa	0	0,0	5	4,3
Orzeczenie zakazu zbliżania się	0	0,0	7	6,0
Ogółem	117	100,0	117	100,0

Badani funkcjonariusze najczęściej stosowali zakończenie interwencji w postaci doprowadzenia osoby do izby wytrzeźwień oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” (56,4%). Pozostałe rozwiązania cieszyły się dużo mniejszym uznaniem, tj. doprowadzenie do izby wytrzeźwień (14,5%), rozmowa informacyjno-ostrzegawcza oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” (11,1%), zatrzymanie osoby na podstawie art. 15a ustawy o Policji oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” (9,4%), zakończenie nierepresyjne, np. pouczenie, wezwanie do określonego zachowania (6,0%), zatrzymanie osoby na podstawie art. 244 § 1a lub 1b Kodeksu postępowania karnego oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” (2,6%).

Niepokojący wydaje się być fakt, iż porównując odpowiedzi odnośnie stosowanych i modelowych (czyli takich, jakie chcieliby wykorzystywać) sposobów zakończenia interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie, zauważa się znaczące rozbieżności.

Dwukrotnie więcej respondentów chciałoby częściej stosować nierepresyjne zakończenia interwencji np. pouczenie, wezwanie do określonego zachowania, rozmowa informacyjno-ostrzegawcza połączona z wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”. Samo doprowadzenie do izby wytrzeźwień oraz połączone z wszczęciem procedury cieszą się mniejszą popularnością jako modelowe rozstrzygnięcia interwencji domowej (spadek odsetka wskazań z 14,5% do 9,4% i z 55,6% do 19,7%). Niemal identyczny poziom

odpowiedzi utrzymał się przy zakończeniach interwencji w postaci zatrzymania sprawcy przemocy na podstawie artykułu 15a ustawy o Policji oraz wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” (11 przypadków stosowanych zakończeń, 10 – modelowych). Siedmiokrotnie więcej badanych (z 2,6% do 17,9%) byłoby skłonnych stosować zatrzymanie sprawcy przemocy w oparciu o artykuł 244 § 1a lub 1b Kodeksu postępowania karnego przy jednoczesnym wszczęciu procedury. Ostatnie z omówionych rozwiązań było bardzo pożądane przez funkcjonariuszy, gdyż wiąże się z jednoczesnym złożeniem przez osobę pokrzywdzoną zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Wstąpienie na drogę prawną w konsekwencji zwiększa prawdopodobieństwo skuteczności ofiarowanej pomocy.

Co dziesiąty funkcjonariusz (10,3%) nie był zadowolony z obecnego wachlarza możliwości finalizacji interwencji. Zaproponowano nowe rozwiązania. Pierwszym z nich było sporządzenie notatki urzędowej do dzielnicowego, która miałaby być podstawą do sprawdzenia faktycznej sytuacji w rodzinie. Metoda ta umożliwiłaby zapobieżenie zbytecznej/daremnej pracy służby patrolowej oraz biurokracji związanej z wszczynaniem procedury „Niebieskie Karty”. Notatka urzędowa jako rozstrzygnięcie interwencji domowej byłaby używana w okolicznościach wzbudzających podejrzenie czy w danej rodzinie dochodzi do faktycznej przemocy. Drugą propozycją badanych była możliwość orzeczenia przez policjanta na miejscu interwencji zakazu zbliżania się sprawcy do ofiary, na wzór austriackiej policji⁵²³. W polskim prawodawstwie zgodnie z artykułem 41a Kodeksu karnego⁵²⁴ zakaz zbliżania się jest środkiem karnym stosowanym przez sąd. W toku

---

⁵²³ W teoretycznej części rozprawy wspominałam o nakazie natychmiastowego opuszczenia domu i jego najbliższego otoczenia przez sprawcę przemocy stosowanym przez Policję w Austrii, który wydawany jest z urzędu, bez wniosku ofiary (czasami wręcz wbrew jej woli) na okres dwóch tygodni.

⁵²⁴ Artykuł 41a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.) brzmi:
§ 1. Sąd może orzec zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej. Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.

§ 2. Sąd orzeka zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.

§ 3. Sąd może orzec zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu dożywotnio w razie ponownego skazania sprawcy w warunkach określonych w § 2.

postępowania przygotowawczego również prokurator może na podstawie art. 250 § 4 Kodeksu postępowania karnego zastosować środek zapobiegawczy w postaci zakazu kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną oraz zakazu przebywania w określonych miejscach. Badani policjanci uważali, że środki te powinny znaleźć się także w ich dyspozycji, aby móc szybciej i skuteczniej położyć kres aktom przemocy domowej.

Należało by zastanowić się czy ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” ma związek ze stosowanym sposobem zakończenia interwencji domowych (tabela 60).

Tabela 60. Stosowany przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego sposób zakończenia interwencji związanych z przemocą w rodzinie a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Stosowany sposób zakończenia interwencji domowych	Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”									
	Bardzo niska (1)		Niska (2)		Średnia (3)		Wysoka (4)		Bardzo wysoka (5)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zakończenie nierepresyjnie, np. pouczenie, wezwanie do określonego zachowania	0	0,0	3	2,6	3	2,6	1	0,9	0	0,0
Rozmowa informacyjno-ostrzegawcza oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	1	0,9	4	3,4	4	3,4	3	2,6	1	0,9
Doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień	0	0,0	4	3,4	12	10,3	1	0,9	0	0,0
Doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	4	3,4	14	12,0	34	29,1	11	9,4	3	2,6
Zatrzymanie osoby na podstawie art. 244§1a lub 1b KPK oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	0	0,0	0	0,0	2	1,7	1	0,9	0	0,0
Zatrzymanie osoby na podstawie art. 15a ustawy o Policji oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	1	0,9	4	3,4	4	3,4	2	1,7	0	0,0
Ogółem	5	5,1	29	24,8	59	50,4	19	16,2	4	3,4

p=0,910

§ 3a. W razie orzeczenia nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym za przestępstwa określone w rozdziałach XXV i XXVI sąd orzeka na ten sam okres zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego.

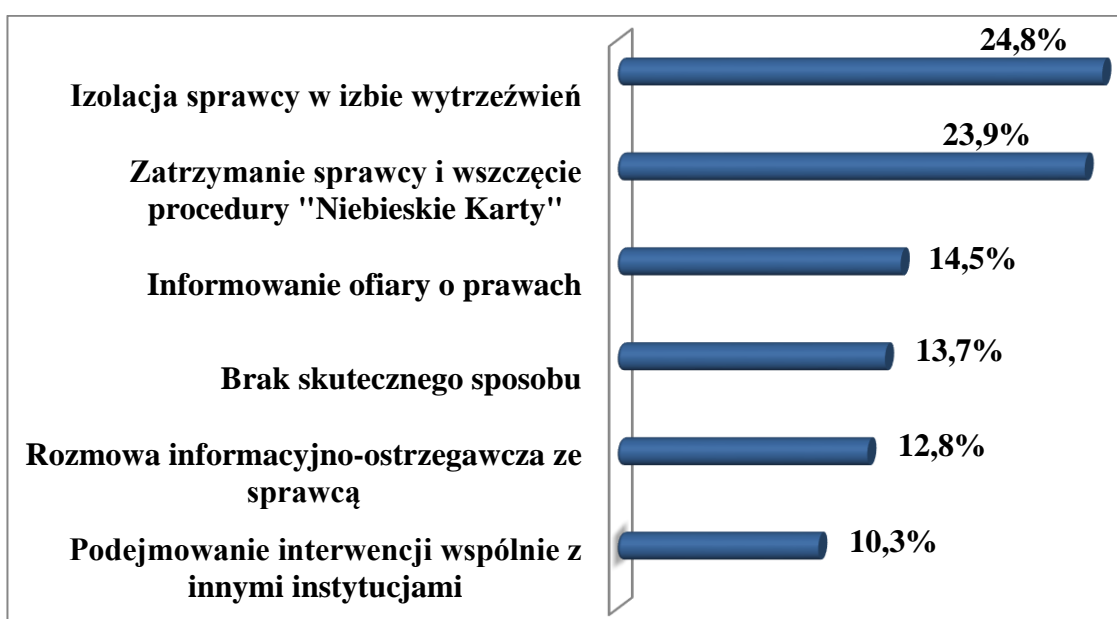
§ 4. Orzekając zakaz zbliżania się do określonych osób, sąd wskazuje odległość od osób chronionych, którą skazany obowiązany jest zachować.

§ 5. Orzekając nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, sąd określa termin jego wykonania.

Okazuje się, że niezależnie od oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” najczęściej stosowanym sposobem zakończenia interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie jest doprowadzenie sprawcy do izby wytrzeźwień oraz wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Warianty odpowiedzi zawierające „wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”” były wybierane głównie przez funkcjonariuszy oceniających procedurę nisko, średnio i wysoko (nieliczne wskazania „bardzo niska” i „bardzo wysoka”).

Dopełnieniem wiedzy na temat interwencyjnych działań zapobiegających przemocy, stanowi sformułowanie przez badanych najskuteczniejszego sposobu rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji.

Wykres 10. Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Zaprezentowane na wykresie 10 wyniki ukazują, iż prawie co drugi badany (48,7%) największy efekt interwencji upatrywał w odseparowaniu sprawcy od ofiary. Połowa z nich (24,8% respondentów) wskazała izbę wytrzeźwień jako odpowiednie miejsce odosobnienia sprawcy przemocy. Druga część policjantów (23,9% badanych) uznała, że najlepszy efekt przynosi zatrzymanie sprawcy i wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Dodano, że niezbędne byłyby zmiany w prawodawstwie. Postępowanie karne w sprawach z artykułu 207 Kodeksu karnego jest bardzo często utrudnione przez możliwość odmowy składania zeznań przez osoby pokrzywdzone (będące jednocześnie osobami najbliższymi dla

sprawcy). W konsekwencji trudności w uzyskaniu wniosków dowodowych wydawane jest postanowienie o umorzeniu postępowania na etapie postępowania przygotowawczego bądź zapada wyrok uniewinniający lub umarzający postępowanie karne⁵²⁵. Ponadto funkcjonariusze wzmiankowali, że postępowanie w przypadku przestępstwa znęcania się powinno być prowadzone na zasadzie postępowania przyspieszonego, zawsze gdy związane z tym okoliczności są jednocześnie okolicznościami dowodowymi. Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa oraz ujęcie sprawcy na gorącym uczynku bądź bezpośrednio po, jako przesłanki do zastosowania postępowania przyspieszonego są podstawowym argumentem na rzecz uproszczenia zasad procesowych i odformalizowania postępowania w stadium przygotowawczym⁵²⁶. Do uzyskania jeszcze większej skuteczności ta grupa respondentów opowiadała się za uprawnieniem interweniujących policjantów do orzeczenia zakazu zbliżania się sprawcy do ofiary oraz wydania obligatoryjnego nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę.

Inne poglądy były rzadziej wskazywane przez badanych. Niemal równie często policjanci do najskuteczniejszych sposobów rozwiązywania problemu przemocy domowej podczas interwencji zaliczyli: informowanie ofiary o prawach (14,5%), rozmowa informacyjno-ostrzegawcza ze sprawcą (12,8%) oraz podejmowanie interwencji wspólnie z innymi instytucjami (10,3%).

Udzielenie porad prawnych osobie pokrzywdzonej wydaje się być niezbędnym elementem każdej interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie. O skuteczności tego działania był przekonany niemal co siódmy policjant. Podjęcie dialogu z ofiarą powinno obejmować pouczenie o możliwości złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa w placówkach pomocowych, zapewnienie bezpieczeństwa oraz uświadomienie jej, że nie jest z problemem sama, ale by sytuacja nie powtórzyła się należy podjąć konkretne kroki, nawet rozstanie ze sprawcą (określone jako jedyne stuprocentowe położenie kresu przemocy domowej).

Rozmowa ze sprawcą o konsekwencjach stosowania przemocy w opinii badanych może spowodować w nim przestraszenie i niepokój związany z poczuciem ciągłego nadzoru. Policjanci uważali, że w uzasadnionych przypadkach skuteczne jest „traktowanie sprawcy jego własną bronią”, czyli użycie wobec sprawcy środków przymusu bezpośredniego.

---

⁵²⁵ M. Jachimowicz, Przestępstwo znęcania (art. 207 k.k.), „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” nr 3 (5) 2010, s. 49.

⁵²⁶ W. Grzeszczyk, Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, „Prokuratura i Prawo” 4/2007, s. 34.

Podjęcie wspólnych interwencji, np. z pracownikami pomocy społecznej, księdzem, prokuratorem (innym prawnikiem), dyżurnym psychologiem może pozwolić na dokonanie rzetelnej oceny czy w rodzinie jest przemoc czy konflikt. Decyzyjność w rękach interweniujących policjantów bywa zbyt pochopna ze względu na presję czasu oraz nieprzemysłana z uwagi na brak szkoleń z zakresu komunikacji interpersonalnej. Część funkcjonariuszy uważało, że interwencje domowe, w rodzinach, w których już w przeszłości dochodziło do przemocy domowej powinny być przekazane do realizacji przez dzielnicowych przy większym zaangażowaniu podmiotów pozapolicyjnych.

Część respondentów (13,7%) odpowiedziało, że nie ma jednego skutecznego sposobu na rozwiązanie problemu przemocy w rodzinie. Uzasadniano to tym, że policyjna interwencja jest doraźna i wpływa na konkretne jednorazowe zdarzenie, ale nie działa długoterminowo. Sprawcy bywają różni – tacy, od których prośbą czy groźbą nie można wyegzekwować poprawy zachowania, i też tacy, którym rozmowa na poziomie interwencji wystarczy by zaprzestać aktów przemocy.

Zweryfikowałam czy istnieje związek pomiędzy oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a opinią na temat najskuteczniejszego sposobu rozwiązywania problemu przemocy domowej na poziomie policyjnej interwencji.

Tabela 61. Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy Wydziału Patroloowo-Interwencyjnego

Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji	Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”									
	Bardzo wysoka (5)		Wysoka (4)		Średnia (3)		Niska (2)		Bardzo niska (1)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Izolacja sprawcy w izbie wytrzeźwień	1	0,9	3	2,6	16	13,7	8	6,8	1	0,9
Zatrzymanie sprawcy i wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”	2	1,7	7	6,0	13	11,1	4	3,4	2	1,7
Rozmowa informacyjno-ostrzegawcza ze sprawcą	0	0,0	1	0,9	9	7,7	3	2,6	2	1,7
Informowanie ofiary o	1	0,9	5	5,1	7	6,0	4	3,4	0	0,0

prawach										
Podjęcie interwencji wspólnie z innymi instytucjami	0	0,0	1	0,9	8	6,8	2	1,7	1	0,9
Brak skutecznego sposobu	0	0,0	2	1,7	6	5,1	8	6,8	0	0,0
Ogółem	4	3,4	19	16,2	59	50,4	29	24,8	6	5,1

p=0,443

Nie istnieje statystycznie istotny związek pomiędzy oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a opinią badanych na temat najlepszego sposobu rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie podczas policyjnej interwencji. Respondenci wysoko i bardzo wysoko oceniający skuteczność procedury „Niebieskie Karty” uznali za najefektywniejsze zatrzymanie sprawcy przemocy i wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Natomiast osoby mające słabą opinie o skuteczności procedury (wskazania „bardzo nisko” i „nisko”) uznawały w większości, że najlepsze, co mogą uczynić na interwencji to osadzić sprawcę przemocy w izbie wytrzeźwień. Rozmowa informacyjno-ostrzegawcza ze sprawcą oraz podejmowanie interwencji wspólnie z innymi instytucjami to kategorie odpowiedzi wskazywane głównie przez osoby średnio oceniające skuteczność procedury „Niebieskie Karty”. Zarówno żadna z osób bardzo wysoko jak i bardzo nisko oceniająca skuteczność procedury nie wskazała, że nie istnieje żaden sposób na efektywną pomoc rodzinie dotkniętej przemocą.

Wyniki powyższych korelacji pokazują, że ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” nie ma związku z opinią o najskuteczniejszym sposobie przeciwdziałania przemocy na poziomie policyjnej interwencji. Respondenci zakładają „Niebieskie Karty” niezależnie według ich mniemania o tym czy lepszy efekt może przynieść rozmowa z członkami rodziny przemocowej, zatrzymanie sprawcy, czy też nie istnieje żaden sposób na zapobieżenie problemowi. Obiektywizm w podejmowaniu decyzji i nieuleganie własnym preferencjom jest ceniony i pożądanym w służbie funkcjonariuszy publicznych.

2.3. Problemy policjantów w przeprowadzaniu interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie

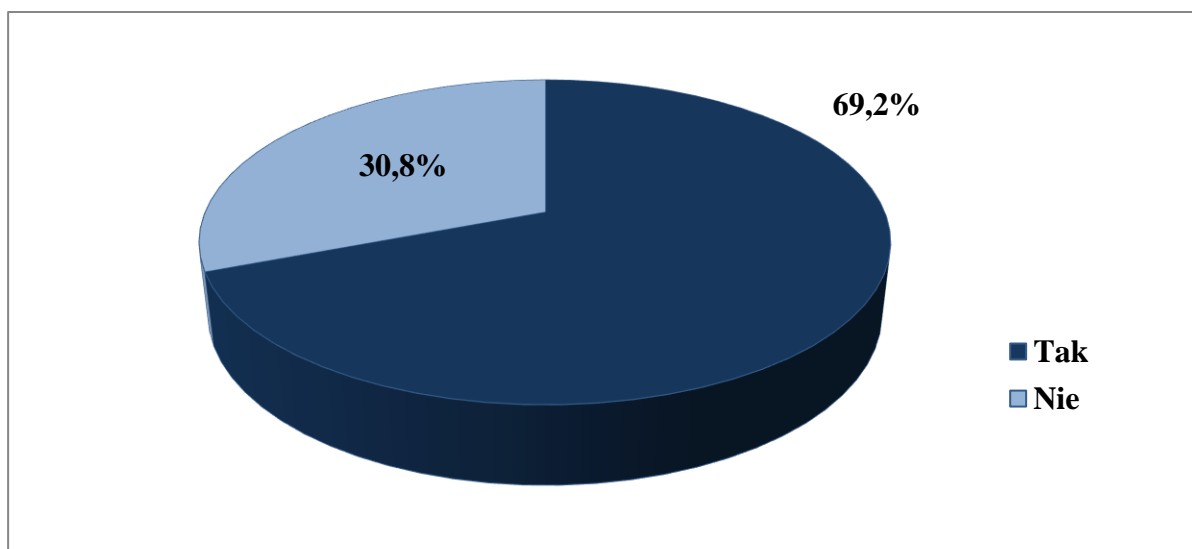
Za jedną z kluczowych kwestii dysertacji uznałam poznanie trudności w działaniach interwencyjnych wobec osób pokrzywdzonych i sprawców przemocy w rodzinie. Wypowiedzi respondentów odnośnie obszarów problematycznych związanych

z przeprowadzaniem interwencji domowych dotyczyły faktu napotykania trudności, sprecyzowania dylematów najczęściej występujących u funkcjonariuszy podczas takich interwencji i uzasadnienie największego problemu, a także określenia czynników wpływających na bierność policjantów w sytuacjach kontaktu z przypadkami przemocy w rodzinie. Na podstawie materiału uzyskanego z przeprowadzonych badań stworzyłam (a w oparciu o wywiady pogłębione z dzielnicowymi uzupełniłam) typologię problemów związanych z realizacją obowiązków służbowych dotyczących przemocy w rodzinie celem późniejszego opracowania programu szkoleń dla policjantów.

Niepokój wzbudza fakt, iż znaczący odsetek funkcjonariuszy WPI (69,2%) przyznała się, że doświadcza trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych związanych z przemocą w rodzinie, a pozostali (30,8%) temu zaprzeczyli.

Wykres 11. Napotykanie problemów w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Jak się okazało czynnikiem warunkującym występowanie problemów w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie był staż służby w Policji.

Tabela 62. Długość stażu służby w policji (w latach) a napotykanie trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie

Staż służby w policji	Napotykanie trudności w przeprowadzaniu interwencji dotyczących przemocy w rodzinie			
	Tak		Nie	
	N	%	N	%
1-5	47	40,2	12	10,3
6-10	21	17,9	7	6,0
11-15	7	6,0	10	8,5
Powyżej 15	6	5,1	7	6,0
Ogółem	81	69,2	36	30,8

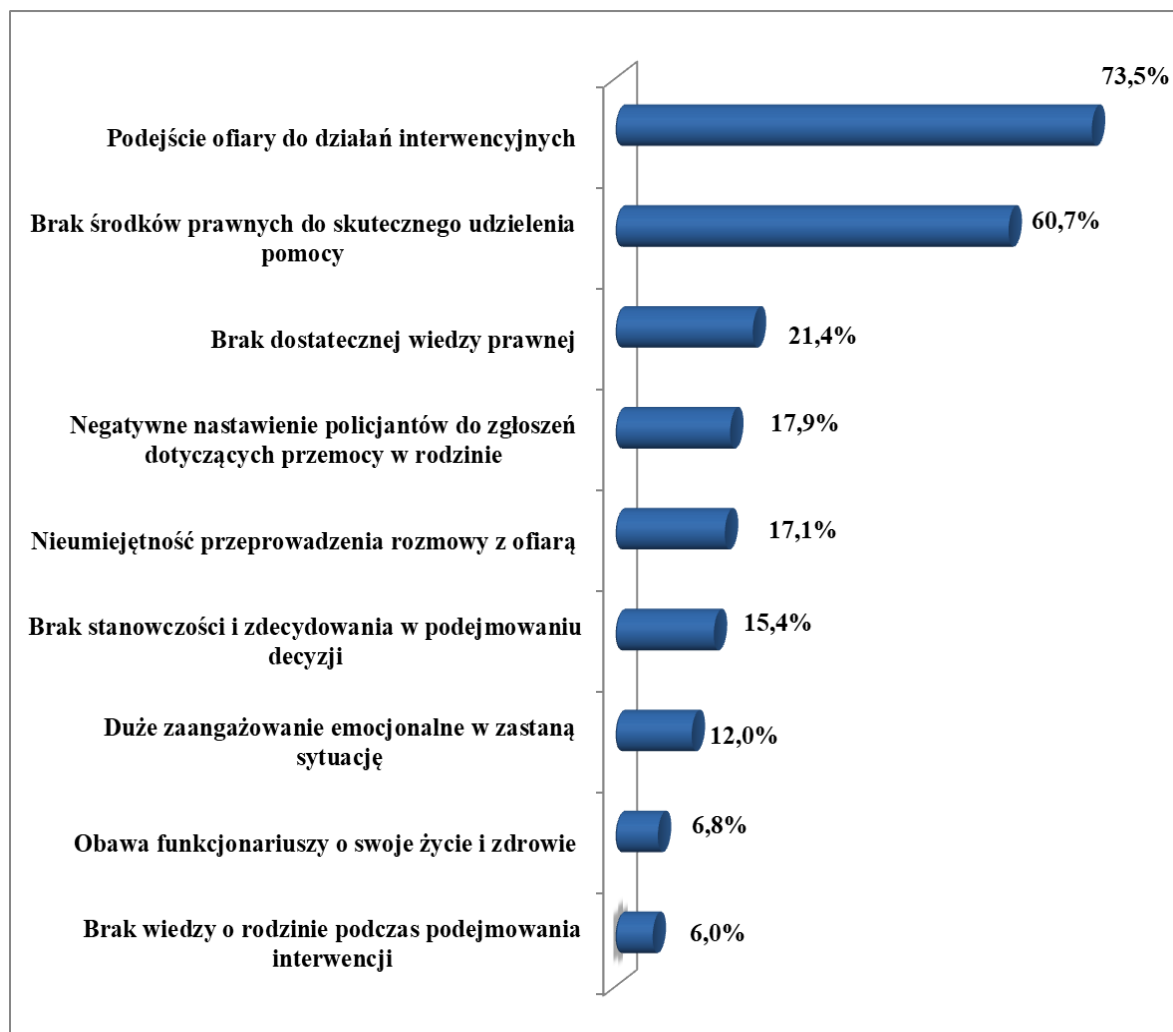
p=0,005

Nie dziwi fakt, że napotykanie trudności miało związek z doświadczeniem zawodowym (p=0,005), ponieważ wraz z przepracowaniem lat zwiększa się wprawa w wykonywaniu obowiązków. Z przeprowadzonych badań wynika, że spośród najmłodszych stażem funkcjonariuszy trzy czwarte miało problemy w przeprowadzaniu interwencji domowych. Także wśród nieco starszych stażem policjantów, deklarujących 6-10 przepracowanych lat w policji, duża część, bo aż dwie trzecie doświadczało trudności. Najmniej problemów podczas wykonywania czynności służbowych dotyczących przemocy w rodzinie mieli funkcjonariusze ze stażem służby 11-15 lat. Natomiast spośród respondentów z największym stażem w policji połowa przyznała się do napotkania trudności podczas interwencji domowych. Może to być spowodowane tym, że część funkcjonariuszy pracujący powyżej 15 lat piastują stanowiska asystentów WPI. Wiąże się to z faktem, iż pełnią nadzór nad pozostałymi patrolami i rzadziej są kierowani do przeprowadzania interwencji. Brak praktyki wpływa na gorsze przygotowanie do pełnienia obowiązków dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Jak wcześniej wspomniałam napotykanie problemów w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie nie ma związku z odpowiednim przeszkoleniem w tym zakresie (p=0,273).

Najczęstszymi problemami występującymi u policjantów służby patrolowej podczas interwencji domowych było niewłaściwe podejście ofiar do działań interwencyjnych (73,5%) oraz brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy (60,7%).

Wykres 12. Najczęściej występujące u funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego problemy podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie (w %)

Uwaga: dane nie sumują się do 100%; możliwość wskazania wielu odpowiedzi

Pozostałe kategorie odpowiedzi wymieniane były znacznie rzadziej. Mowa tu o problemach takich jak: brak dostatecznej wiedzy prawnej (21,4%), negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie (17,9%), nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą (17,1%), brak stanowczości i zdecydowania w podejmowaniu decyzji na miejscu interwencji (15,4%), duże zaangażowanie emocjonalne policjantów w zastaną sytuację (12,0%), obawa funkcjonariuszy o swoje życie i zdrowie (6,8%). Niewielki odsetek badanych (6,0%) podał problem, który został ujęty w kategorii „inny”, tj. brak dostatecznej wiedzy o rodzinie podczas podejmowania interwencji.

Badani funkcjonariusze wytypowali jeden, największy problem z powyższego katalogu i uzasadnili swój wybór. Odpowiedzi pogrupowałam w kategorii odpowiedzi zgodnie z wyjaśnieniami respondentów.

Tabela 63. Największy problem występujący u funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego dotyczący zapobiegania przemocy w rodzinie

Największy problem dotyczący zapobiegania przemocy w rodzinie	N	%
Brak dostatecznej wiedzy prawnej – Deficyt szkoleń	8	6,8
Nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą – Brak umiejętności interpersonalnych	7	6,0
Duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację – Aktywna postawa wobec rodziny przemocowej	2	1,7
Obawa o swoje życie i zdrowie – Brak poczucia bezpieczeństwa	2	1,7
Brak stanowczości i zdecydowania w podejmowaniu decyzji na miejscu interwencji – Obawa przed źle podjętą decyzją	8	6,8
Negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie – Brak zaangażowania w pomoc rodzinie	5	4,3
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Brak konsekwentnego działania ofiary	42	35,9
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Współsprawstwo przemocy	8	6,8
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Wyręczenie się policją	5	4,3
Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Bezskuteczność środków prawnych	16	13,7
Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Niedookreślenie przepisów	9	7,7
Brak dostatecznej wiedzy o rodzinie podczas podejmowania interwencji – Trudności w prawidłowej ocenie sytuacji	5	4,3
Ogółem	117	100,0

Jak sygnalizowałam większość osób badanych zauważa utrudnienia związane z stosunkiem ofiary do policyjnej interwencji. Z pogłębionej analizy problemu wynika, że najwięcej osób (35,9%) zwróciło uwagę na niekonsekwencję i zmienność decyzji w działaniu osoby pokrzywdzonej. Z jednej strony ofiara oczekuje pomocy ze strony policji, ale podczas interwencji radykalnie zmienia swoje nastawienie i staje w obronie oprawcy, gdyż obawia się o konsekwencje zgłoszenia. Osoba pokrzywdzona tłumacząc się pochopnym działaniem nie podejmuje dalszych kroków, aby rozwiązać problem.

Należy wspomnieć o teorii działania społecznego reprezentowanej m. in. przez Maxa Webera oraz Talcotta Parsons'a. Badacze stali na stanowisku, iż istotne jest zarówno poznanie znaczenia społecznych działań, jak i przyczyn oraz motywów tych zachowań.

Osoby dotknięte przemocą nie są wolne od podejmowania decyzji czy określonego postępowania. Chcą przestrzegać obowiązujące normy społeczne i w konsekwencji pozostają bierne i nie nagłaśniają swojego problemu. Ofiary przemocy w rodzinie są często zagubione, nie znają procedur procesowych i ich następstw. Nie wiedzą czy warto składać oficjalne zawiadomienie o popełnionym przestępstwie bądź zwrócić się o pomoc do innych instytucji z powodu wątpliwości, czy takie działanie w żadnym stopniu nie pomoże rodzinie. Pomimo informowania o możliwościach uzyskania wsparcia nie mają przekonania o skuteczności procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Początkowa chęć współpracy ofiary z policją przeradza się w niechęć, nieprzychylność, a nawet uprzedzenie do propozycji funkcjonariuszy. Ponadto ofiary przemocy domowej nieprawidłowo rozumieją podejmowane przez funkcjonariuszy działania interwencyjne. Policjanci nie mogą stanowczo zdecydować o dalszym postępowaniu jeśli osoba pokrzywdzona indywidualnie nie podejmie bezpośrednich kroków. Respondenci uskarżali się, że mogą jedynie doradzić, podpowiedzieć, ale to ofiara przemocy musi zdać sobie sprawę z tego, że do niej należy kierunek dalszego biegu zdarzeń.

Relacja pomiędzy ofiarą a sprawcą przemocy w rodzinie stanowi podstawę teorii konfliktu społecznego Randalla Collins'a. Brak stanowczości i zdecydowania osoby dotkniętej przemocą spowodowane może być także wiarą, że sprawca zmieni swoje zachowanie. Wówczas osoba pokrzywdzona chce załagodzić sprawę i odmawia zeznawania przeciwko oprawcy. Nawet pomimo kilkakrotnych interwencji policji postanawia dać mu „jeszcze jedną, tym razem ostatnią, szansę”. Kolejnym powodem wycofania bywa obawa przed sprawcą. W rozdziale teoretycznym opisałam teorię traumy więzi, na której oparłam się próbując zrozumieć problem pozostawiania w bliskich relacjach ofiar i sprawców przemocy. Izolowanie osób doświadczających przemocy i powtarzające się akty znęcania się prowadzą do pogłębienia przywiązania do oprawcy. Psychiczne uzależnienie ofiary od sprawcy przemocy domowej powoduje brak umiejętności samodzielnego poradzenia sobie samej w życiu. Emocjonalne podejście podsuwa im nieracjonalne rozwiązania, np. zgłaszanie na policji zawiadomienia o przestępstwie znęcania się nad rodziną, a nazajutrz wycofywanie zeznań. Zmienność tej decyzji powoduje, że sytuacja przemocowa trwa latami, a interwencje są tylko po to, żeby doraźnie nastraszyć sprawcę. Takie postępowanie wpływa niekorzystnie na skuteczność policyjnych działań, gdyż sprawca zauważa, że w praktyce nie ponosi żadnych konsekwencji swojego zachowania.

Innym problemem związanym z zachowaniem „ofiary” jest jej współsprawstwo w przemocy domowej, na co zwróciło uwagę 6,8% badanych. Najczęściej przemoc

występuje w rodzinach patologicznych, w których osoba „pokrzywdzona” jest współuczestnikiem libacji alkoholowych i innych patologicznych zjawisk. Interweniowanie w takich warunkach jest szczególnie trudne ze względu na brak wiarygodności zastanych osób. Zgłaszający interwencję nie jest w stanie określić swoich oczekiwań, przedstawia niespójną relację tego, co się wydarzyło, a nawet potrafi generować agresję w stosunku do policjantów. Jego zachowanie wskazuje na to, że jest prowokatorem zaistniałej sytuacji.

Podjęcie odpowiedniej decyzji przez funkcjonariuszy nie jest łatwe z powodu obustronnej agresji i czynnego udziału w konflikcie obu osób. Powyższe zachowania nie spełniają kryteriów, na podstawie których rozpoznaje się przemoc w rodzinie⁵²⁷, tj. nierównomierność sił, intencjonalność działania sprawcy. Podobnie nie dochodzi do naruszenia praw i dóbr osobistych ofiary poprzez przedmiotowe traktowanie oraz skutków w postaci szkód i cierpień. Zastane na interwencji osoby wzajemnie próbują z siebie zrobić sprawców. Pozostaje jedynie kwestia, kto zadzwonił na policję bądź numer alarmowy 112, ten jest traktowany jako bardziej potrzebujący pomocy i zazwyczaj funkcjonariusze podtrzymują jego wersję zdarzeń. W takich sytuacjach trzeba jednak dokładnie rozważyć czy doszło do przemocy w rodzinie czy do awantury domowej nie stwarzającej żadnej z osób niebezpieczeństwa.

Problematyka podejścia osoby „pokrzywdzonej” do działań interwencyjnych może polegać także na świadczeniu nieprawdy wobec policjantów (4,3% wskazań). „Ofiara” wyręcza się policją, aby tylko odizolować nietrzeźwą czy agresywną osobę dla własnego spokoju. Przedstawia funkcjonariuszom odpowiednią historię zawierającą przesłanki zagrożenia swojego życia i zdrowia, czym niejako zmusza interweniujących do konkretnych działań. „Ofiara” przemocy nie chce składać zawiadomienia o znęcaniu się, nie potrzebuje dalszej współpracy z policją, wystarcza jej pomoc doraźna. Pomimo że historia systematycznie powtarza się to osoba „pokrzywdzona” godzi się na takie postępowanie sprawcy, wręcz wmawia sobie, że sytuacja ulegnie poprawie.

Ta grupa respondentów zauważyła, że wprowadzanie w błąd policjantów coraz częściej polega na inscenizacji sytuacji przemocowej w celu uzyskania lepszych warunków rozwodowych, np. rozwód z orzeczeniem o winie. Taktyka „ofiary” polega na wezwaniu policji podczas nieobecności domniemanego sprawcy i ze łzami w oczach opisanie rzekomych krzywd ponoszonych przez wiele lat od współmałżonka. W takich okolicznościach policjanci komórek patrolowo-interwencyjnych nie są w stanie na miejscu

---

⁵²⁷ K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007, s. 5.

ostatecznie ustalić faktów, ale są zobligowani do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”. Dopiero podczas pierwszej wizyty i rozmowy z obiema stronami bądź po rozpytaniu sąsiadów dzielnicowy może poznać prawdziwą wersję zdarzeń.

Co czwarty respondent (21,1%) wskazał na największe utrudnienie brak odpowiednich środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy. Wśród tych badanych większość (13,7%) zwróciła większą uwagę na bezskuteczność rozwiązań zgodnych z prawem, a część (7,7%) na niedookreślenie przepisów.

W pierwszym przypadku badani uważali, że zastosowanie istniejących środków prawnych jest bezskuteczne lub niemożliwe do wdrożenia przez co nie mają możliwości skutecznego i szybkiego udzielenia pomocy. Procedura „Niebieskie Karty” bardziej angażuje ofiarę, a nie obliguje do żadnych działań sprawcy przemocy w rodzinie. Brakuje środków do oddziaływania natychmiast na miejscu w stosunku do osoby, która stosuje przemoc w rodzinie przez co funkcjonariusze nie są w stanie wyegzekwować wiążących poleceń na miejscu interwencji. Nawet w przypadku niestosowania się do postanowienia o zakazie zbliżania się czy nakazie opuszczenia mieszkania policjanci nie są uprzywilejowani do wyegzekwowania tych orzeczeń. Nic dziwnego, że osoby dotknięte przemocą zwracają uwagę na bezradność i brak aktywności instytucji pomocowych, np. trudności w objęciu ofiary pomocą psychologiczną, co doprowadza do stagnacji problemu. Instytucje powołane do rozwiązywania problemów rodzin dotkniętych przemocą nie są w stanie skutecznie działać z powodu prawnych ograniczeń. W rezultacie procedura „Niebieskie Karty” rozwleka się w czasie i nie przynosi pożądanych efektów.

Druga grupa respondentów twierdziła, że sytuacja prawna w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie nie jest do końca określona, że istnieje wiele przepisów, które dublują się lub wzajemnie wykluczają. Krytyka dotyczyła przede wszystkim opieszałości organów prawnych, np. zbyt długa droga do orzekania zakazu zbliżania się sprawcy do ofiary i nakazu opuszczenia lokalu. Ponadto procedura „Niebieskie Karty” jest bardzo rozciągnięta w czasie. Ofiara przemocy oczekuje zapewnienia jej bezpieczeństwa do momentu wyroku sądu, a w praktyce nadal musi mieszkać z osobą, która ją krzywdzi. W konsekwencji okazuje się, że osoba pokrzywdzona ma mniej praw niż sprawca przemocy. Oddziaływanie policyjnej interwencji w obecnym systemie prawnym jest krótkofalowe. Sprawca po krótkim odizolowaniu ponownie wraca do stosowania przemocy – wciąż nie ma środków prawnych uniemożliwiających mu tego. Ofiara nie jest w żaden sposób chroniona, a wręcz narażona na „zemstę” za wezwanie policji. Nawet jeśli osoba pokrzywdzona zdecyduje się na złożenie zawiadomienia o popełnionym przestępstwie to przez długi czas i tak pozostaje

sama ze swoimi problemami. Dodatkowo nie istnieją przepisy dotyczące postępowania ze sprawcami przemocy domowej chorymi psychicznie. Takie osoby pozostają bezkarne, nawet odbywszy szpitalne leczenie dalej stosują przemoc wobec członków rodziny.

Prawie co szósty badany (17,1%) uważał, że najistotniejszym problemem dotyczącym interwencji domowych związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie jest brak przeszkolenia funkcjonariuszy w zakresie komunikacji interpersonalnej. Nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą może mieć oddźwięk w nieprawidłowym jej zrozumieniu. Policjant powinien okazać szczerą chęć pomocy i umieć stwierdzić intencje rozmówcy (np. gdy chce się wysłużyć policją do załatwienia spraw leżących w jego interesie) oraz przeżywane przez niego emocje (np. silne zastraszenie przez sprawcę przemocy). Do niewłaściwego przeprowadzenia interwencyjnego dialogu może także doprowadzić rutynowe postępowanie policjantów. Dla wielu funkcjonariuszy rodziny z problemem przemocy domowej stały się codziennością. Nie są świadomi jak bardzo zubożenie, czy wręcz zniecierpliwienie podczas interwencji może zniechęcić do działania, deprymować i utwierdzić w bezradności ofiary. Dzięki szkoleniom w zakresie kontaktów interpersonalnych policjanci wiedzieliby jak pomimo ogarniającego zniechęcenia wspierać ofiarę i zachęcać do poszukiwania pomocy. Charakter pierwszego kontaktu funkcjonariusza z rodziną dotkniętą przemocą może mieć znaczący wpływ na dalsze postępowanie oraz jakość współpracy.

Część respondentów (6,8%) uważało, że największy szkopuł tkwi w niedostatku wiedzy prawnej policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych. Może to być spowodowane deficytem szkoleń w zakresie podejmowania interwencji domowych. Badani zwracali uwagę, że nie wiedzą, jakich rad udzielić osobie pokrzywdzonej, jak wygląda procedura „Niebieskie Karty” na dalszym etapie postępowania, gdzie mogą skierować członków rodziny w celu otrzymania dodatkowej pomocy.

Niewielki odsetek badanych (6,8%) wskazał na kolejny problem, tj. obawę przed źle podjętą decyzją. Policjanci nie chcą stosować stanowczych rozstrzygnięć w stresie i niepewności przed ewentualnymi późniejszymi konsekwencjami zawodowymi, np. skargi, postępowania dyscyplinarne. Niepewność w decyzyjności dotyczy przede wszystkim czynności wykonywanych wobec sprawcy przemocy. Respondenci odnosili się do dylematów związanych z zakończeniem interwencji: czy zatrzymać sprawcę do dyspozycji prokuratora, czy odizolować w izbie wytrzeźwień i pozostawić do informacji dzielnicowego, czy może pozostawić w miejscu zamieszkania. Widoczny brak stanowczości

podczas interwencji otwiera drogę do zwiększonej agresji sprawcy oraz niestosowanie się przez niego do wydawanych poleceń.

Negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie to największy problem w opinii 4,3% badanych. Brak zaangażowania i empatii wynika z doświadczenia funkcjonariuszy, że nie mają narzędzi do skutecznej interwencji, a sama chęć pomocy nie przynosi wymiernych efektów i nie przekłada się na minimalizowanie zjawiska. Dlatego też w wielu przypadkach policjanci nie dążą do zakończenia interwencji zgodnie z procedurą „Niebieskie Karty”. Wolą pozostawić osoby na miejscu, gdyż mają duże wątpliwości czy doszło do jakiegokolwiek aktu przemocy. Policjanci służby patrolowej uważali, że rozwiązywanie personalnych konfliktów nie należy do ich obowiązków, ewentualnie kierują zainteresowanych do dzielnicowego. Bez zmiany tego podejścia przemoc domowa na poziomie policyjnej interwencji będzie traktowana niesumiennie, a potencjalna ofiara i sprawca przemocy nie dowiedzą się jak modelować zachowania sprzyjające eliminacji przemocy w życiu rodzinnym.

Niewielki odsetek badanych (4,3%) podał problem, który został ujęty w kategorii „inny”, tj. trudności w prawidłowej ocenie sytuacji przemocowej. Policjanci twierdzili, że w trakcie interwencji uzyskują mały zasób informacji (od jednej strony, od osoby nietrzeźwej), żeby odróżnić konflikt od prawdziwej przemocy. W efekcie mogą nieumyślnie zlekceważyć problem lub rozpocząć procedurę „Niebieskie Karty” bez potrzeby i bezpodstawnie wskazać osobę niewinną jako sprawcę.

Trudności w analizie sytuacji, czy przemoc wystąpiła faktycznie może wynikać z nieznamomości sytuacji w danej rodzinie. Funkcjonariusze często podejmują interwencje w rodzinach, gdzie konflikt trwa długi czas. Interweniujący policjanci nie znają historii tego sporu, a muszą podjąć najbardziej sprawiedliwą i adekwatną decyzję dla obu stron. Respondenci proponują, żeby w miarę możliwości to dzielnicowy podejmował interwencje związane z przemocą w rodzinie w jego rewirze.

Innym powodem generującym omawiany problem jest presja czasowa. Policjanci starają się przeprowadzić interwencję jak najszybciej, gdyż oficer dyżurny niejednokrotnie sugeruje przez stację radiową, że już należy skończyć działania na danym adresie, a dla patrolu ma następne zgłoszenie.

Najmniejszy odsetek respondentów (1,7%) za najtrudniejsze uważał duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację przemocową. Ciężko im było zachować zimną krew, szczególnie gdy ofiarą przemocy jest dziecko. Jak wcześniej wspomniałam,

dziecko z racji wieku, mniejszej siły, braku informacji na temat możliwości uzyskania pomocy nie jest w stanie bronić się przed przemocą.

Tak samo niski odsetek badanych (1,7%) odpowiedział, że największym problemem jest dla nich brak poczucia bezpieczeństwa podczas interwencji domowej. Badani uzasadnili swoją opinię nieznaną rodziną i jej zamiarów wobec policjantów. Obawa zagrożenia o życie i zdrowie jest znaczniejsza w środowiskach patologicznych, w których każdego dnia dochodzi do awantur i policyjnych interwencji.

Tabela 64. Długość stażu służby w komórce patroloво-interwencyyjnej (w latach) a największy problem występujący u funkcjonariuszy policji podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie

Największy problem dotyczący przeprowadzania interwencji domowych	Staż służby w komórce patroloво-interwencyyjnej							
	1-5		6-10		11-15		Powyżej 15	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Brak dostatecznej wiedzy prawnej – Deficyt szkoleń	2	1,7	3	2,6	2	1,7	1	0,9
Nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą – Brak umiejętności interpersonalnych	4	3,4	2	1,7	1	0,9	0	0,0
Duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację – Aktywna postawa wobec rodziny przemocowej	2	1,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Obawa o swoje życie i zdrowie – Brak poczucia bezpieczeństwa	2	1,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Brak stanowczości i zdecydowania w podejmowaniu decyzji na miejscu interwencji – Obawa przed źle podjętą decyzją	3	2,6	1	0,9	3	2,6	1	0,9
Negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie – Brak zaangażowania w pomoc rodzinie	4	3,4	0	0,0	0	0,0	1	0,9
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Brak konsekwentnego działania ofiary	23	19,7	9	7,7	8	6,8	2	1,7
Podejście ofiary do działań interwencyjnych – Współsprawstwo przemocy	5	4,3	2	1,7	1	0,9	0	0,0
Podejście ofiary do działań	4	3,4	0	0,0	0	0,0	1	0,9

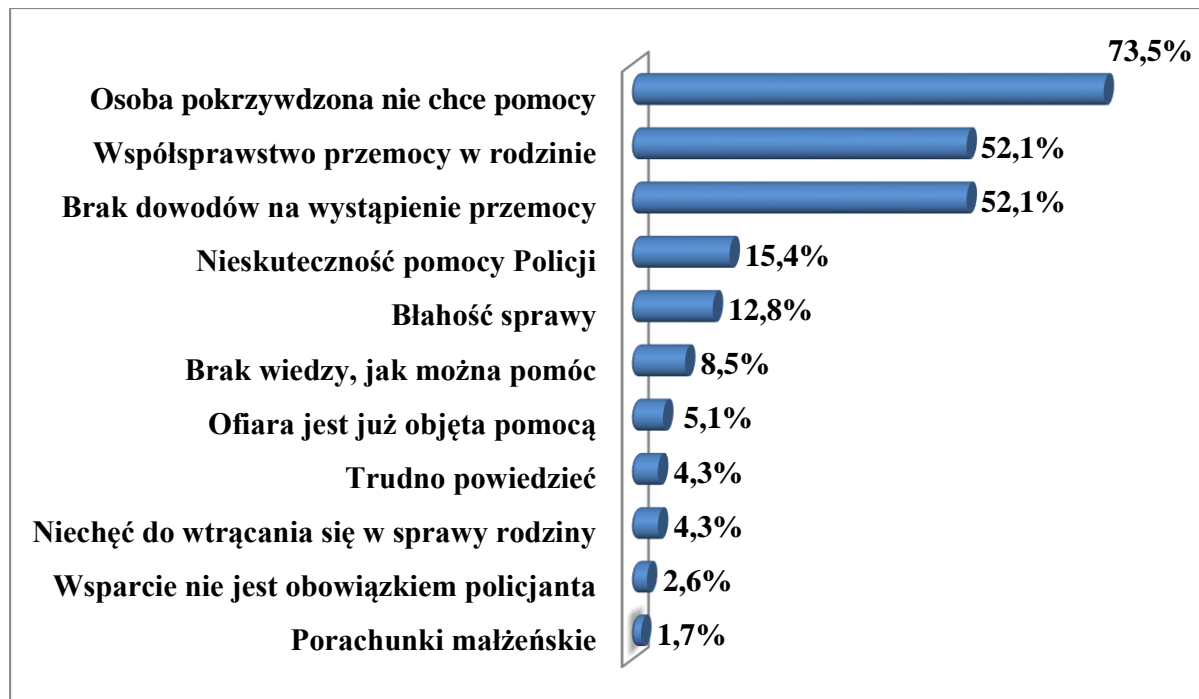
interwencyjnych – Wyręczenie się policją								
Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Bezskuteczność środków prawnych	10	8,5	5	4,3	0	0,0	1	0,9
Brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy – Niedookreślenie przepisów	6	5,1	3	2,6	0	0,0	0	0,0
Brak dostatecznej wiedzy o rodzinie podczas podejmowania interwencji – Trudności w prawidłowej ocenie sytuacji	3	2,6	1	0,9	0	0,0	1	0,9
Ogółem	68	58,1	26	22,2	15	12,8	8	6,8

p=0,698

Porównując odpowiedzi udzielane przez policjantów ze względu na długość ich stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej nie zaobserwowano istotnej statystycznie zależności pomiędzy napotykanymi przez nich bądź innych funkcjonariuszy problemami podczas przeprowadzania interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie. Prawdopodobnie świadczy to o tym, że wraz z doświadczeniem zawodowym funkcjonariusze służby patrolowej wciąż nie czuli się w pełni wykwalifikowani do interwencyjnego przeciwdziałania przemocy domowej. Dodatkowo każda sytuacja przemocowa może być inna, wymagać różnych kompetencji i umiejętności zawodowych od policjantów, więc nawet z biegiem doświadczenia, nie ma możliwości bycia wszechstronnym w omawianym zakresie. Warto jednak zauważyć, że brak poczucia bezpieczeństwa podczas interwencji domowych to kategoria odpowiedzi wskazywana wyłącznie przez najmłodszych stażem badanych. Wśród wskazań respondentów najdłużej służących w komórce patrolowo-interwencyjnej nie pojawiły się następujące trudności: nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z osobą doświadczającą przemocy w rodzinie, duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację, obawa o swoje życie i zdrowie, podejście ofiary przemocy do działań interwencyjnych w formie współsprawstwa przemocy, brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy z powodu niedookreślenia przepisów.

Celem uzupełnienia powyższych rozważań funkcjonariusze zasygnalizowali okoliczności, które powodują zniechęcenie do udzielania pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową (wykres 13).

Wykres 13. Czynniki wpływające na bierność funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w sytuacjach kontaktu z przypadkami przemocy w rodzinie (w %)

Uwaga: dane nie sumują się do 100%; możliwość wskazania wielu odpowiedzi

Za największą barierę utrudniającą zaangażowanie w sytuacje przemocowe respondenci w zdecydowanej większości wybierali odpowiedź, że „osoba pokrzywdzona nie życzy sobie pomocy” (73,5%). Jak wcześniej wspomniano, prawdziwym ograniczeniem postępowania karnego w sprawach o znęcanie się jest odmowa składania zeznań przez osoby najbliższe dla sprawcy – ofiary przemocy w rodzinie. Osoby pokrzywdzone są bardzo często jedynymi, a co za tym idzie najbardziej wiarygodnymi, świadkami przestępstwa, a wobec takiego ich stanowiska zebranie innych dowodów potwierdzających fakt wystąpienia przemocy w rodzinie jest często niemożliwe⁵²⁸. Trudno jest zmusić ofiarę do przyjęcia pomocy, gdy zdecydowanie tego odmawia. Nie dziwi więc fakt, że niechęć i zobojętnienie osoby potencjalnie zainteresowanej rzutuje na podejście funkcjonariuszy.

Wśród czynników notorycznie wpływających na pasywną postawę policjantów podczas interwencji domowych równie często (po 52,1% wskazań) wybierano „brak dowodów, że osoba jest ofiarą przemocy w rodzinie” oraz „zachowanie ofiary wskazuje na współsprawstwo przemy w rodzinie”. Stosunkowo często pojawiała się także uzasadnienie bierności z powodu nieskuteczności policji ze względu na brak możliwości

⁵²⁸ M. Jachimowicz, Przemocowanie znęcania (art. 207 k.k.), „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” nr 3 (5) 2010, s. 49.

i uprawnień do udzielania pomocy (15,4%) oraz błahości, jednorazowości wielu sytuacji konfliktowych, do których wzywanie patrolu policji było zbędne (12,8%). Najniższe odsetki wskazań uzyskały odpowiedzi: „brak wiedzy policjanta, jak można pomóc w niektórych sytuacjach” (8,5%), „osoba pokrzywdzona jest już objęta pomocą innych instytucji” (5,1%), „niechęć funkcjonariusza do wtrącania się w sprawy obcej rodziny” (4,3%), „wsparcie nie leży w gestii obowiązków policjantów” (2,6%) oraz świadomość, że interwencja to porachunki małżeńskie w celach rozwodowych (1,7%)

Pozostali respondenci (4,3%) mieli trudności w ustosunkowaniu się do tak postawionego pytania jednocześnie stwierdzając, że policjanci nie wykazują bierności w kontaktach z przypadkami przemocy w rodzinie.

Podsumowując powyższe rozważania należy zauważyć, iż ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” nie ma związku istotnego statystycznie z faktem napotykania trudności w realizacji procedury ($p=0,225$). Policjanci mający problemy w przeprowadzaniu interwencji dotyczących przemocy domowej w większości ocenili skuteczność procedury na średnim poziomie (3), a drugie miejsce uzyskała ocena niska (2). W przypadku funkcjonariuszy deklarujących nienapotykanie trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty” podobną ilość wskazań otrzymały oceny niska (2), średnia (3) i wysoka (4).

Opinia funkcjonariuszy służby patrolowej w niniejszych badaniach jest bardzo ważna, ponieważ stanowi podstawę poznania policyjnego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie. Pomimo iż rola policjantów ogranicza się do przeprowadzenia interwencji, ich empatia i rozumienie problemu ma niebagatelny wpływ na dalsze postępowanie członków rodzin przemocowych. W kolejnym rozdziale skupiłam się postrzeganiu zjawiska przemocy w rodzinie przez dzielnicowych, którzy w codziennej służbie udzielają wsparcia ofiarom i sprawcom przemocy. Zaprezentowałam materiał z badań jakościowych jako dopełnienie i pełne rozwinięcie tematyki podjętej w niniejszej rozprawie.

ROZDZIAŁ VII

ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE W CODZIENNEJ SŁUŻBIE DZIELNICOWYCH KOMENDY MIEJSKIEJ POLICJI W BIAŁYMSTOKU

Dla przedstawienia holistycznego obrazu postrzegania zjawiska przemocy w rodzinie oraz oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy służby prewencyjnej KMP w Białymstoku rozważania o służbie patrolovej dopełniłam o informacje dotyczące realizacji obowiązków obejmujących zapobieganie przemocy w rodzinie uzyskane podczas indywidualnych rozmów z dzielnicowymi. Wywiady pogłębione stanowią nowy, bogaty materiał badawczy i częściowo uzupełniają dane pozyskane z badań ilościowych. Wyniki badań zaprezentowane w niniejszej części rozprawy stanowią indywidualną interpretację policjantów służby obchodowej wobec zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”. Komentarz poszerzyłam o kontekst subiektywnego poziomu motywacji do służby na stanowisku dzielnicowego, możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz przeszkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Niniejszy tekst, oprócz analizy, obejmuje także autentyczne wypowiedzi rozmówców.

1. Postawa dzielnicowego wobec służby

Geneza stanowiska dzielnicowego nie jest zagadnieniem rozpoznany naukowo⁵²⁹. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami dzielnicowy podejmuje wiele zadań w ramach rozpoznania zagrożeń i przeciwdziałania przyczynom ich powstawania, realizacji działań profilaktycznych w społeczności lokalnej oraz z zakresu administracyjno-porządkowego w swoim rejonie służbowym.

Na wstępie należało by zadać pytania o grupę badanych dzielnicowych. Czy są wystarczająco przygotowani do ponoszenia odpowiedzialności przy realizacji swoich obowiązków służbowych? Jakiej mają nastawienie do pracy i z czego to wynika?

---

⁵²⁹ E. Moczuk, Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 248.

Wprowadzeniem do oceny i analizy skuteczności procedury „Niebieskie Karty” będzie w pierwszej kolejności przegląd przygotowania badanych do pełnienia służby obchodowej, określenie ich motywacji do pracy oraz spostrzeżeń dotyczących wykonywanych obowiązków służbowych.

1.1. Przygotowanie do służby obchodowej

W Polsce funkcjonuje pięć szkół policji: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoła Policji w Katowicach, Szkoła Policji w Pile, Szkoła Policji w Słupsku. W corocznych planach przewidywanych szkoleń w danych jednostkach uwzględniane są stacjonarne kursy specjalistyczne dla dzielnicowych. Udział w doskonaleniu mogą wziąć jedynie funkcjonariusze skierowani przez przełożonych z jednostek macierzystych.

Chcąc poznać stopień merytorycznego przygotowania rozmówców do pełnienia swojej funkcji policjanci udzielali informacji o odbyciu specjalistycznego szkolenia dla dzielnicowych. Rozkład odpowiedzi świadczy o niewielkim przeszkoleniu dzielnicowych w zakresie ich zawodowych kompetencji. Spośród sześćdziesięciu sześciu rozmówców dziewiętnaście osób odbyło kurs specjalistyczny.

Tabela 65. Dzielnicowi Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku po odbytych kursach specjalistycznych

Lp.	Płeć	Staż służby ogółem w policji	Staż służby na stanowisku dzielnicowy	Komisariat policji	Zadowolenie z kursu
1.	M	26	16	Miejski	Tak
2.	M	13	9	Terenowy	Tak
3.	M	9	3	Terenowy	Tak
4.	M	16	9	Miejski	Tak
5.	M	16	11	Miejski	Nie
6.	M	12	10	Miejski	Nie
7.	M	20	16	Terenowy	Nie
8.	M	21	10	Miejski	Tak
9.	M	8	3	Miejski	Nie
10.	M	8	4	Miejski	Nie
11.	M	16	6	Miejski	Tak

12.	M	17	9	Terenowy	Tak
13.	M	13	7	Miejski	Tak
14.	M	18	10	Terenowy	Tak
15.	M	17	10	Miejski	Tak
16.	M	20	16	Terenowy	Tak
17.	M	8	3	Miejski	Tak
18.	M	18	13	Miejski	Tak
19.	M	16	13	Miejski	Nie

W KMP w Białymstoku żadna z jedenastu zatrudnionych w służbie obchodowej kobiet nie została delegowana na kurs specjalistyczny dla dzielnicowych. Z ich wypowiedzi nie wynikało ani rozgoryczenie, ani zadowolenie z takiej sytuacji. W ani jednym z przeprowadzonych sześćdziesięciu sześciu wywiadów nie pojawiło się napomnienie o powszechności wysyłania funkcjonariuszy na dodatkowe przeszkolenie ze względu na płeć.

Wśród przeszkolonych rozmówców przewagę stanowili policjanci z długim stażem służby w policji (średnio 17 lat) i około połowę krótszym stażem na stanowisku dzielnicowy (średnio 9 lat). Prawie co trzeci (6 badanych) był zatrudniony w komisariacie pozamiejskim. Spośród przeszkolonych trzynastu osób było zadowolonych z kursu, a sześć niezadowolonych.

Według NIK program ogólnego kursu specjalistycznego dla dzielnicowych w ograniczonym zakresie zapewnia funkcjonariuszom podnoszenie kwalifikacji zawodowych, gdyż został zdominowany „represyjnymi” aspektami służby obchodowej, m. in. prawo karne i prawo wykroczeń, postępowania przygotowawcze w sprawach o wykroczenia, przeprowadzanie interwencji. Bloki tematyczne poświęcone zagadnieniom pracy dzielnicowego objęły niespełna 40% całego programu kursu (170 godzin), np. prewencja kryminalna – siedemnaście godzin, realizacja procedury „Niebieskie Karty” – sześć. Zastrzeżenia NIK dotyczyły także braku odniesienia do tzw. „kompetencji miękkich”. Pominięcie w toku kursu specjalistycznego kluczowych i najtrudniejszych aspektów służby obchodowej pozostaje w sprzeczności z oficjalnym stanowiskiem kierownictwa polskiej

policji kreującym dzielnicowych jako policjantów pierwszego kontaktu ze społeczeństwem⁵³⁰.

W tym miejscu warto zastanowić się nad tym, jak badani oceniali swój udział w kursie. Pozytywne opinie odnosiły się do pogłębiania wiedzy i umiejętności przydatnych w codziennej służbie, co umożliwiło poznanie pracy dzielnicowego. *Teraz nowych dzielnicowych trzeba wszystkiego uczyć, nie są wysyłani na kursy. Na początku nie wiedzą nawet jak zrobić najzwyczajszą pomoc prawną* (M, 45, S, 26, 16, M). Innym powodem zadowolenia z udziału w kursie była możliwość porównania pracy dzielnicowych w innych jednostkach z terenu całej Polski. *Na przykład funkcjonowanie „Niebieskiej Karty”. U nas jest największy nacisk, bo ogólnie mamy małą przestępczość w województwie, a trzeba coś wykazać. Na Śląsku czy Mazowszu nie mają czasu zajmować się takimi sprawami. „Niebieska” jakby w ogóle nie istnieje, bo tam jest więcej poważniejszych zdarzeń, taka bardziej policyjna robota* (M, 42, W, 21, 10, M). Wymiana doświadczeń, spostrzeżeń i uwag z innymi policjantami była dla rozmówców bardzo interesująca, a przy tym konstruktywna w tworzeniu propozycji do wdrożenia dla przełożonych na wzór innych jednostek policji. Wymowny przykład podał jeden z dzielnicowych (M, 32, W, 9, 3, T), który przedstawił innym kursantom koncepcję Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku dotyczącą wprowadzenia do użytku służbowego notatek urzędowych⁵³¹: z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty” (załącznik 9), z rozmowy ze sprawcą przemocy (załącznik 10), z rozmowy z osobą pokrzywdzoną (załącznik 11). Niewykluczone, że celem właściwego rozpoznania oraz poprawy skuteczności w podejmowaniu działań w ramach procedury „Niebieskie Karty” któryś z uczestników kursu przekazał „białostockie rozwiązanie” swoim przełożonym.

Warto także wspomnieć o dzielnicowym, który oprócz kursu specjalistycznego odbył kurs koordynatora ds. przemocy w rodzinie. Rozmówca stwierdził, że uczestnictwo w tym szkoleniu umożliwiło mu spojrzenie na problem przemocy domowej od drugiej strony. Podczas kursu kontaktowano się z pracownikami miejskich ośrodków pomocy rodzinie, odwiedzano instytucje, w których mieszkają kobiety – osoby pokrzywdzone i przeprowadzano z nimi rozmowy. Ideą szkolenia było pogłębienie informacji i podejście do kwestii przemocy od strony innych placówek pomocowych, różnych pracowników, osób

---

⁵³⁰ Informacja o wynikach kontroli Nr P/15/043: Wykonywanie zadań przez dzielnicowych, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2016, s. 27, <https://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 21.08.2016].

⁵³¹ Załączniki do decyzji nr 126/2014 Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku z dnia 29 września 2014 roku w sprawie określenia sposobu wykonywania wybranych czynności przez dzielnicowych w ramach realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

dotkniętych przemocą. *Przemoc w rodzinie stanowi dużą działkę dzielnicowego, więc każdemu by się przydał taki kurs. Ale myślę, że to nierealne, bo nasza firma nie jest w stanie każdemu zapewnić nawet bardziej podstawowego przeszkolenia* (M, 39, S, 17, 10, M).

Przyczyn postaw niezadowolenia z odbytego kursu dla dzielnicowych można doszukać się w aspekcie merytorycznym, czyli braku nabycia wiedzy odnośnie pracy w służbie obchodowej. *Byłem w tym roku [2015] na kursie specjalistycznym pięciodniowym w Szczytnie. Nie dowiedziałem się niczego nowego. Tam uczyli nas funkcjonariusze, którzy kiedyś byli dzielnicowymi, a teraz są wykładowcami i sami pytali nas jak jest teraz, jak wygląda nasza praca* (M, 27, W, 8, 3, M). Nieprzychylność może także wynikać z faktu, że stopień dostosowania systemu szkoleń resortowych do potrzeb funkcjonariuszy był oceniany przeważnie nisko (38,1%) lub przeciętnie (34,0%)⁵³². Rozmówcy potwierdzili, że wykładany materiał był nieadekwatny do obecnych obowiązków dzielnicowego i zawierał głównie zagadnienia z zakresu dochodzeniowo-śledczego. Zarówno dzielnicowi jak i wykładowcy już niejednokrotnie zwracali się do KGP, żeby dostosować program szkolenia do praktyczniejszych zagadnień ze służby obchodowej. Wskazywano, że najbardziej brakowało tematów związanych z podejściem do interesantów.

Z relacji rozmówców, którzy nie odbyli specjalistycznego przeszkolenia wynika, że nie wszyscy chcieliby w nim uczestniczyć. Sensowność udziału w kursie upatrywali w początkowych latach objęcia stanowiska dzielnicowego. *Lepiej trochę popracować na ulicy, żeby mieć już trochę doświadczenia i wtedy jechać na kurs. Po kursie można zweryfikować wszystko co człowiek wie i czego się dowiedział* (M, 35, W, 8, 4, T). Z perspektywy ponad pięciu lat w służbie obchodowej rozmówcy mieli wątpliwości czy uczestnictwo w kursie nie byłoby dla nich stratą czasu. Z takim doświadczeniem zdobyli rozległą wiedzę z praktyki, a kilkutygodniowe wyjazdy wiązały by się z nagromadzeniem zaległej dokumentacji na komisariacie. Pomimo że stanowisko dzielnicowego teoretycznie wymaga odpowiedniego przeszkolenia to zdecydowana część rozmówców była zdania, że praktyka jest najlepszą nauką.

Z przeprowadzonych badań wynika, że *teraz już nie wysyłają na specjale*⁵³³, *bo nie ma komu pracować* (M, 36, S, 11, 5, T). Przełożeni rozmówców wychodzą z założenia, że wysyłanie dzielnicowych na przeszkolenie nie jest w pełni słuszne, gdyż *w tym czasie możemy „robić wyniki”* (M, 37, W, 17, 2, M). Wymownym przykładem ewentualnego

---

⁵³² A. Brzeźniak, A. Chmielewska, M. Lesiak, Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012, s. 164, www.policja.pl [data dostępu: 13.07.2016].

⁵³³ W żargonie policyjnym mianem „specjale” określany jest kurs specjalistyczny w szkole policji.

uczestnictwa w kursie jest wypowiedź jednej z badanych: *Jakbym poszła na kurs to na pewno nikt by mnie stąd [ze stanowiska dzielnicowego] prędko nie wypuścił. Jak zainwestują we mnie pieniądze to nie będzie szans już chyba nigdy stąd odejść [awansować na inne stanowisko]* (K, 34, W, 10, 10, M).

Powyższe przykłady pokazują, że udział w kursie dla dzielnicowych bywał różnie wartościowany przez rozmówców. Z jednej strony panowało przekonanie, iż nadmiar wiedzy nie działa na szkodę policjanta, ale z drugiej przekalkulowanie plusów i minusów w niektórych przypadkach zdecydowanie przechyla się ku zbyteczności partycypacji w szkoleniu.

1.2. Motywacja do pełnienia służby

Motywacja jest siłą, dzięki której człowiek chętnie podejmuje pracę, wykonuje ją w nadziei na osiągnięcie zamierzonego efektu. Motywy podjęcia określonego działania są różne, zależne od potrzeb pracownika, warunków i sytuacji w pracy, a także możliwości ich realizacji⁵³⁴. Poznanie faktycznych przyczyn zadowolenia bądź frustracji ze służby na stanowisku dzielnicowego pozwoliło przynajmniej częściowo zrozumieć przejawiane przez badanych spojrzenie na zagadnienie przemocy w rodzinie i pojawiające się problemy w realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Do analizy zagadnienia i formułowania końcowych wniosków odnośnie poczucia zadowolenia badanych z wykonywanej pracy posłużyłam się dwuczynnikową teorią Herzberga.

Osoby, z którymi przeprowadzono wywiad, podawały wiele różnych czynników pozytywnie motywujących ich do służby na stanowisku dzielnicowego (tabela 66).

Tabela 66. Czynniki motywujące dzielnicowych do służby obchodowej a długość stażu służby na stanowisku dzielnicowy

Wyszczególnienie czynników	Staż służby na stanowisku dzielnicowy		Razem
	<=5 lat	>5 lat	
Kontakt z ludźmi	6	5	11
Pomoc ludziom	20	2	22
Wynagrodzenie	8	5	13
Atmosfera w pracy	2	3	5
Żadne	2	13	15

⁵³⁴ L. Koziół, Trychotomy of motivating factors in the workplace: Concept outline, „The Malopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection” 2011, nr 2(19), s. 46.

Ogółem	38	28	66
---------------	----	----	----

Wraz z przedstawieniem czynników motywujących rozmówców do pełnienia swojej funkcji zasadne jest, pomimo jakościowego charakteru badań, dokonanie analizy rozkładu odpowiedzi w zależności od długości stażu służby na stanowisku dzielnicowy.

Okazało się, że badani najczęściej motywowani są do służby chęcią niesienia pomocy potrzebującym. *Bo jak są takie szczerze podziękowania to naprawdę super, takiego fajnego kopa do dalszej pracy dostają, na kilka dni, a nawet i dłużej chce się pracować i jest się bardziej efektywnym* (M, 42, S, 18, 13, M). *Wiadomo jacy są ludzie, wymagają rzeczy niemożliwych, zwracają się ze zbyt błahymi sprawami, czasami chcą czegoś, co nie leży w naszych kompetencjach. Ale staram się pomagać jak mogę, przynajmniej nakierunkować ich co mogą zrobić. No i satysfakcję właśnie przynoszą takie małe sukcesy – jeśli się uda komuś pomóc. Niestety ludzie są z reguły niewdzięczni. Problem zniknął z ich życia, a bywa nawet, że nie podziękują* (M, 35, W, 8, 4, T). Wystąpiła bardzo duża dysproporcja pomiędzy liczbą policjantów o tym przeświadczeniu ze względu na staż służby na stanowisku dzielnicowego. Dziesięciokrotnie więcej młodych dzielnicowych (20 osób) odczuwało satysfakcję i widziało sens w pomaganiu innym. *Już sama nazwa „dzielnicowy” zobowiązuje do czegoś, do chęci niesienia pomocy* (M, 28, L, 8, 1, M). W opiniach starszych funkcjonariuszy nie wystąpiły takie górnolotne wypowiedzi. Praca na ulicy w perspektywie lat zredukowała zapał i zweryfikowała prawdopodobieństwo faktycznego wsparcia. *Może i kiedyś była możliwość komuś pomóc, ale teraz po prostu nie ma czasu włączyć się w czyjś problem. Ograniczają mnie inne obowiązki* (M, 43, W, 16, 13, M). W mniemaniu społeczeństwa dzielnicowy to osoba, która pomaga i zawsze powinna mieć czas dla obywateli ze swojego rewiru. W praktyce okazuje się, że większość dzielnicowych napotyka duże utrudnienia instytucjonalne w postaci nadmiaru obowiązków. Planowanie służby nie jest możliwe ze względu na inne zleczone czynności, np. całodzienne doprowadzenie zatrzymanego do prokuratury, przeszukanie czy służba patrolowa⁵³⁵, co dodatkowo wywołuje stres i frustrację.

Część dzielnicowych czerpało motywację do pracy poprzez kontakt ze społeczeństwem. *Po to się przyjechałam do policji, żeby pracować z ludźmi, a nie tylko w papierach. Mogę sobie wyjechać i codziennie kogo innego spotkać* (K, 36, W, 11, 8, M). Specyfika pracy w służbie obchodowej polega na tym, że dzielnicowy może spojrzeć

⁵³⁵ Więcej o obowiązkach dzielnicowego w niniejszym rozdziale, w podrozdziale 1.3. Realizacja codziennych obowiązków służbowych.

na problemy interesantów wielopłaszczyznowo i udzielić dokładniejszych informacji niż patrol interwencyjny. Nieodłącznym elementem interwencji dzielnicowego jest otrzymywany *feedback*. Doradztwo zazwyczaj nie przybiera formy jednorazowego, anonimowego kontaktu. Osoby zainteresowane dostarczają informację zwrotną jak potoczyła się dana sprawa. Inny dzielnicowy dodał, że podczas służby *można zebrać bardzo dużo doświadczenia życiowego* (M, 39, S, 17, 10, M).

Kolejnym faktorem motywującym do służby dla części rozmówców była otrzymywana wypłata, jako środek do utrzymania rodziny. Zwraca uwagę fakt, że dzielnicowi z krótszym stażem służby częściej odnosili się do wynagrodzenia jako „celu” pracy. Może to wynikać z faktu, że zazwyczaj objęcie stanowiska dzielnicowego wiąże się ze wzrostem uposażenia. Młodzi funkcjonariusze doceniali ten awans w większym stopniu. Nie dla wszystkich wysokość pensji odgrywała tak istotną rolę. *Pieniądze mnie nie motywują. Zarobiłbym więcej pracując gdzieś w sektorze prywatnym. Moim zdaniem w policji się nie jest dla pieniędzy, to po prostu coś takiego w człowieku jest. Ja zawsze chciałem zostać policjantem* (M, 27, W, 8, 3, M). Część osób wspomniało o finansowej stagnacji na stanowisku dzielnicowego. *Na dzielnicę⁵³⁶ to można pracować i 20 lat i to nie byłoby złe, bo zna się swoją robotę – dzielnicę, ludzi, ale całe życie pracować za te same pieniądze to tak słabo* (M, 40, W, 7, 4, M). Etaty dzielnicowych w KMP w Białymstoku są wypełnione przez funkcjonariuszy z trzeciej i czwartej grupy zaszerogowania. W pierwszym przypadku, na stanowisku referenta, policjanci zarabiają 2815 złotych, natomiast w grupie dzielnicowego pobory są wyższe i wynoszą 3162 złotych⁵³⁷. Młodzi dzielnicowi bywają niejako materialnie pokrzywdzeni. Może o tym świadczyć przykład policjantki, która nie otrzymała czwartej grupy zaszerogowania – dzielnicowego, a jak twierdzi: *robię więcej niż inni dzielnicowi, bardziej angażuję się w obowiązki niż inni, a nie jest to doceniane. Brakuje mi finansów. Ja chcę pracować, ale jak patrzę na starszych kolegów to widać, że oni się już rozleniwili i robią tylko to co muszą i ani troszkę więcej. A że historia lubi zataczać krąg to za kilka lat pewnie i ja zmienię swoje podejście* (K, 29, W, 9, 1, M).

Analiza wypowiedzi funkcjonariuszy wskazała, iż nie wszyscy mieli motywację do pełnienia służby na stanowisku dzielnicowy. Niektórzy rozmówcy stwierdzili, że po kilku latach pełnienia służby obchodowej nic nie przynosi satysfakcji. Jeden z badanych przyznał: *Wcześniej motywowała mnie chęć pomocy ludziom. Teraz już nic mnie*

---

⁵³⁶ W żargonie policyjnym mianem „dzielnicę” oprócz rejonu służbowego określane jest stanowisko służbowe dzielnicowego.

⁵³⁷ Wynagrodzenie funkcjonariuszy policji podano w kwotach netto – stan na czerwiec 2015 r.

nie motywuje. Ani nie mam perspektywy awansu, ani premii nie dostaję. Człowiek po prostu pracuje i tyle (M, 45, S, 26, 16, M). Oto relacja innego dzielnicowego: Jestem wypalony (...) Tyle co mogłem pomóc ludziom to pomogłem. Ale niejednokrotnie to takie sytuacje patowe były, bo nie jestem w stanie zmienić człowieka czy jego postępowania na siłę, jeśli sam tego nie chce. W ogóle zdziwiony jestem, że ludzie wierzą, że policja jest w stanie im pomóc. Na przykład przychodzi matka, bo syn ją od 20 lat katuje i myśli, że jak pójdziemy w kierunku „Niebieskiej Karty” to wszystko zmieni się diametralnie. A to w życiu nierealne (M, 51, S, 25, 7, M). Kolejny rozmówca dodał: Wszystko, co mogłem osiągnąć na tym stanowisku to już osiągnąłem, więc nic więcej nie mogłoby się stać, żeby było lepiej. Na dzielnicy jest dobrze z 3, 4 lata, a później to już wszystko się powtarza, jest to samo. Przychodzę odrabiać swoją pańszczyznę (M, 40, W, 18, 8, M).

Niektórzy chcieliby zmienić stanowisko, ale w większości przyznawali, że pomimo prób ścieżka kariery jest zablokowana i nie mają perspektyw na zmianę. *Chciałbym się rozwijać, ale nie mam jak, nie mam możliwości. Będę na dzielnicy raczej do emerytury, chyba że mnie przeniosą (M, 27, S, 8, 3, T). Dzielnica to nie jest moje miejsce. Ja chcę pracować gdzieś indziej, np. na dyżurce miejskiej (...) na dzielnicy mogę się nauczyć wiele procedur i będę miała większą wiedzę niż w ruchu czy patrolówce⁵³⁸ (K, 35, W, 12, 1, M).* Wśród innych powodów do zmiany stanowiska wymieniano: brak motywacji i wsparcia od przełożonych, zastój finansowy, zbyt duże natężenie pracy przy niewystarczającej ilości etatów na komisariacie, godziny służb (weekendy, święta, noce) oraz niedobór wyposażenia/sprzętu do służby.

Pozostała kategoria odpowiedzi badanych zajęła widocznie niższą pozycję od pozostałych. Pozytywna atmosfera była głównym czynnikiem motywującym do pracy tylko dla pięciu dzielnicowych. Policjanci potrzebowali utrzymywania dobrych kontaktów z współpracownikami i przełożonymi, dlatego praca w odpowiednim zespole, z serdecznymi stosunkami interpersonalnymi i w optymalnym klimacie organizacyjnym miała dla nich duże znaczenie. Brak pozytywnej atmosfery na komisariacie potrafił skutecznie obniżyć ich wydajność w osiąganiu dobrych wyników. Badani wyrazili zadowolenie ze współpracy z innymi dzielnicowymi. *Nikt mi nie odmówił pomocy albo wyjaśnienia czegokolwiek (K, 35, W, 12, 1, M), ale jednak specyfika służby obchodowej polega na pracy indywidualnej, każdy pracuje we własnym zakresie, chyba że jest odgórny przykaz wspólnych działań (K, 31, W, 9, 3, M).*

---

⁵³⁸ W żargonie policyjnym mianem „ruchu” określany jest wydział ruchu drogowego, a mianem „patrolówki” – wydział patrolowo-interwencyjny.

Dzielnicowi w KMP w Białymstoku pracują w zmianowym rozkładzie czasu służby na zmiany trwające po osiem godzin. W związku z taką sytuacją dzielnicowy jest dostępny w służbie o różnych porach dnia czterdzieści godzin w ciągu tygodnia. Większość czasu rewir dzielnicowego pozostaje bez jego „nadzoru”. Współpraca pomiędzy badanymi dzielnicowymi jest na tyle rozwinięta, że *jak coś się u mnie dzieje, a mnie akurat nie ma to i tak się dowiem. Mamy przepływ informacji na bieżąco* (M, 33, S, 13, 8, T). W objętych badaniami jednostkach policji stan kadrowy dzielnicowych wynosił od jednego funkcjonariusza (Posterunek Policji w Gródku) do siedemnastu (Komisariat II Policji w Białymstoku). Rozmówcy zgodnie twierdzili, że solidarność wśród dzielnicowych przynosi wyłącznie pozytywne skutki. *Nie wtrącamy się w nie swoje sprawy. Każdy ma swój rejon i tam robi sobie ustalenia, rozpoznanie. Ale jeśli ktoś potrzebuje porady to pomagamy. Albo jak są prowadzone jakieś czynności wyjaśniające to wymieniamy się danymi* (M, 34, W, 10, 3, M). Przytoczona wypowiedź obrazuje relacje między badanymi, które polegają na skutecznej wymianie informacji, logistycznej współpracy bez wchodzenia w kompetencje.

Gorzej oceniana była współpraca z dzielnicowymi z różnych jednostek macierzystych w Polsce. Realizując pomoce prawne lub inne czynności policjanci niekiedy potrzebowali dodatkowych ustaleń i informacji z kraju. Badani funkcjonariusze uskarżali się na niechęć do kooperacji tylko w takich sytuacjach.

Niektóre czynniki motywujące dzielnicowych do pracy korespondują z długością stażu służby. Z wypowiedzi młodych dzielnicowych wynika, że są oni pełni zapału i bardzo optymistycznie nastawieni do wykonywania swoich obowiązków służbowych. Policjanci obejmujący przez wiele lat stanowisko dzielnicowego często tracą całkowicie lub częściowo motywację do pracy. Pomimo iż zmieniając stanowisko na dzielnicowego byli bardzo zadowoleni z awansu to brak stabilizacji w planowaniu służby, rutyna, nieodczuwalność pozytywnych efektów swoich działań niekorzystnie oddziałują na dalszą chęć pracy.

Nawiązując do dwuczynnikowej teorii F. Herzberga, można potwierdzić, iż okoliczności powodujące zadowolenie (motywatory) i niezadowolenie z pracy (czynniki higieny) współwystępują u wielu dzielnicowych. Możliwość rozwoju zawodowego, awans, dobre stosunki z współpracownikami nie wykluczają pojawienia się niezadowolenia. Analogicznie, zła polityka przełożonych, niewysokie wynagrodzenie czy niski poziom bezpieczeństwa wykonywanej pracy nie decydują o niezadowoleniu ze służby na zajmowanym stanowisku. Trafnym wydaje się być stwierdzenie, iż długość stażu służby

jest faktorem stanowiącym o poziomie zadowolenia badanych zdecydowanie bardziej niż inne determinanty.

1.3. Realizacja codziennych obowiązków służbowych

W poprzednich podpunktach rozprawy skupiłam się na określeniu czynników motywujących dzielnicowych do służby obchodowej oraz ich przygotowania do pełnienia tej funkcji. Kolejnym ważnym elementem było poznanie codziennych obowiązków służbowych rozmówców i umiejscowienie wśród nich zadań dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym realizacji procedury „Niebieskie Karty”. W tym celu prowadziłam rozmowy z dzielnicowymi na temat głównych obowiązków służbowych oraz wyszczególniłam spośród nich czynności preferowane i te, których realizacja wywoływała dylematy.

Zakres działań dzielnicowego szczegółowo określał rozdział drugi zarządzenia nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 roku w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych, a obecnie – rozdział czwarty zarządzenia nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych⁵³⁹. Zgodnie z zarządzeniem do głównych obowiązków policjantów służby obchodowej należy: prowadzenie rozpoznania przydzielonego mu rejonu służbowego pod względem osobowym, terenowym, zjawisk i zdarzeń mających wpływ na stan porządku i bezpieczeństwa publicznego; realizowanie zadań z zakresu profilaktyki społecznej; realizowanie zadań z zakresu ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń; kontrolowanie przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego⁵⁴⁰.

W 2015 roku opublikowano „Informację o wynikach kontroli wykonywania zadań przez dzielnicowych”⁵⁴¹ opracowaną przez NIK celem weryfikacji faktycznej roli dzielnicowych. Sprawdzone czy funkcjonujący system organizacji służby obchodowej zapewnia skuteczną i zgodną z prawem realizację zadań dzielnicowych. Próbowano uzyskać

---

⁵³⁹ Rozmówcy odnoszą się do zarządzenia nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 38), które obowiązywało w trakcie przeprowadzania badań (sierpień 2015 r. – marzec 2016 r.). Z dniem 1 lipca 2016 r. weszło w życie zarządzenia nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 26). Prezentując wyniki badań rozmówcy i autorka odnoszą się wyłącznie do „starego” zarządzenia.

⁵⁴⁰ Brzmienie przytoczonego paragrafu nie zostało zmienione „nowym” zarządzeniem z 2016 r.

⁵⁴¹ Informacja o wynikach kontroli Nr P/15/043: Wykonywanie zadań przez dzielnicowych, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2016, <https://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 21.08.2016].

odpowiedzi na pytania m. in. o to czy przydział obowiązków dokonywany przez kierownictwo jednostek policji pozwala na prawidłowe i skuteczne wykonywanie zadań dzielnicowych, czy zapewniono właściwe proporcje czasu poświęcanego na realizację czynności związanych ze służbą obchodową w swoich rejonach (działania z zakresu prewencji i profilaktyki społecznej) w stosunku do innych zleczanych im zadań. Badania kontrolne przeprowadzono w drugiej połowie 2015 roku. Objęły one zakresem KGP oraz osiemnaście terenowych jednostek organizacyjnych policji.

W opinii NIK wystąpiły liczne okoliczności utrudniające wykonywanie przez dzielnicowych podstawowych obowiązków związanych z przydzielonymi rejonami służbowymi. Największe problemy zidentyfikowano w komisariatach policji w dużych miastach (ze względu na dużą liczbę imprez masowych i umiejscowienie komórek patrolowo-interwencyjnych w jednostkach nadrzędnych⁵⁴²) oraz w komisariatach i posterunkach o niskim stanie kadrowym, w których nie ma możliwości specjalizacji policjantów. W skontrolowanych jednostkach policji stwierdzono znaczne obciążenie dzielnicowych dodatkowymi zadaniami dotyczącymi przede wszystkim służby patrolowej, udziału w działaniach policyjnych, prac administracyjno-biurowych, czynności dochodzeniowo-śledczych oraz ustaleń i pomocy prawnych dla różnych podmiotów.

Badani przeze mnie funkcjonariusze KMP w Białymstoku w swoich wypowiedziach także zwracali uwagę na nacisk koncentrowania się na realizacji bieżących poleceń przełożonych, co skutkowało w ograniczeniach lub eliminacji możliwości samodzielnej aktywności, w szczególności w zakresie profilaktyki społecznej, współpracy ze społecznościami lokalnymi oraz inicjowania działań na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa. Dzielnicowi sami o sobie i swojej funkcji mówili: *zapchajdziura* (K, 35, W, 12, 1, M), *przynieś zanieś pozamiataj* (M, 39, S, 16, 11, M), *brakujące ogniwo w łańcuchu - robię wszystko, na co nie ma ludzi lub nie ma nikt czasu* (M, 45, S, 26, 16, M), *uniwersalny żołnierz* (M, 32, W, 11, 3, T). Zapisy zarządzenia w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych wprowadziły zakaz wykonywania pewnych czynności przez dzielnicowych pełniących służbę na terenach miejskich⁵⁴³. Miało to na celu umożliwienie policjantowi zwiększenie aktywności

---

⁵⁴² W przypadku objętego badaniami obszaru działania policji analogiczna sytuacja miała miejsce w 2012 roku kiedy to funkcjonariusze komórek patrolowo-interwencyjnych z komisariatów powiatu białostockiego zostali przeniesieni do Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku.

⁵⁴³ §15 zarządzenia nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 38) brzmi: Zakres zadań dzielnicowego pełniącego służbę na terenach miejskich nie obejmuje:
1) prowadzenia postępowań sprawdzających i przygotowawczych;

we współpracy ze społeczeństwem. Badani zaprzeczyli, żeby po wejściu w życie zarządzenia w 2007 roku przestali być wykorzystywani do realizacji zadań na rzecz innych komórek organizacyjnych policji, które nie były związane z zakresem ich obowiązków. Rozmówcy twierdzili, że zakres ich codziennych czynności zdecydowanie wykracza poza zadania określone w zarządzeniu. Na odprawach do służby zlecane były przez przełożonego czynności do zrobienia w pierwszej kolejności i jak wskazał jeden z dzielnicowych: *I to nie zawsze dotyczące mojej dzielnicy. Dopiero jak wywiążę się z tych obowiązków to mogę robić swoje* (M, 43, W, 16, 13, M).

Zgodnie z zarządzeniem w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych służbę obchodową planuje się z uwzględnieniem potrzeb i aktualnego stanu zagrożenia w rejonie służbowym. Konsekwencją takiego zapisu prawnego miało być zwiększenie efektywności realizowanych zadań i racjonalnego wykorzystania czasu pracy oraz umocnienie kontaktów z lokalną społecznością. Badani utrzymywali, że tylko teoretycznie więcej czasu spędzają w obchodzie. Część pracy administracyjno-biurowej oraz czynności, których nie powinni wykonywać wykazywali przy rozliczeniu ze służby także jako obchód, co następująco zrelacjonował dzielnicowy: *Oprócz typowych zadań dzielnicowego robimy wszystko, co jest zlecane w komisariacie. Bolączką jest brak ludzi do pracy, więc dzielnicowi są pomocą dla dochodzeniówki, pomocą dla wykroczeń⁵⁴⁴. Praca w obchodzie przychodzi dopiero jak zrobię wszystko, co mam zlecane, nakazy, przeszukania, pomoc w doprowadzeniach i inne* (M, 37, W, 9, 2, M).

Katalog głównych obowiązków dzielnicowych KMP w Białymstoku przedstawiał się następująco: realizacja pomocy prawnych (doręczenia pism procesowych, przesłuchania świadków do wykroczeń, stawianie zarzutów), rozliczanie osób za popełnione wykroczenia po pobycie w izbie wytrzeźwień, realizacja nakazów doprowadzenia do prokuratury, do sądu, do aresztu śledczego, przesłuchania, wystawianie mandatów, sporządzanie meldunków informacyjnych, realizowanie sąsiedzkiej czujności w związku z cudzoziemcami, kontrolowanie miejsc kultu religijnego, kontrolowanie legalności

---

2) prowadzenia spraw dotyczących osób poszukiwanych i zaginionych;

3) pełnienia takich form służby, jak:

a) konwojowa,

b) ochronna,

c) dyżurna,

d) dochodzeniowo-śledcza w dyspozycji dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji.

⁵⁴⁴ W żargonie policyjnym mianem „dochodzeniówki” określany jest wydział dochodzeniowo-śledczy lub kryminalny, a mianem „wykroczeń” – komórka wydziału prewencji zajmująca się postępowaniem w sprawach o wykroczenia.

posiadania rowerów i znakowanie rowerów, opiniowanie osób ubiegających się o broń, rozwiązywanie konfliktów sąsiedzkich, współpraca ze szkołami, duchowieństwem, samorządem, spółdzielniami mieszkaniowymi, społeczeństwem (np. działkowcami), rozwożenie korespondencji do osób fizycznych i instytucji, zabezpieczanie imprez masowych, pilnowanie osób w szpitalach, czynności związane z realizacją procedury „Niebieskie Karty”, pełnienie służby patrolowej, rozpoznanie na miejscu zdarzenia, udział w akcjach, np. „Błysk”, „Dyskoteka”, „Nieletni”, „Trzeźwy poranek”, „Poszukiwany”, „Bezpieczny czwartek”, „Zimowy ratownik”, „Obcokrajowcy”, „Bezpieczne wakacje”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „Bezpieczne ferie”, „Osiedle”, „Megafon”.

Rozmówcy preferowali czynności służbowe mające związek z prawdziwym obchodem, czyli przemieszczaniem się w granicach przydzielonego rejonu służbowego i realizowaniem zadań wynikających z zakresu obowiązków⁵⁴⁵. *Zwykle bycie w dzielnicy i rozmowy z ludźmi, chodzenie pomiędzy blokami, tu podejść do kogoś pogadam, z pracownikami administracji pogadam – oni wiedzą masę rzeczy. Powiedz mi, bo mnie znają, a nieznanemu policjantowi by nie powiedzieli. Musisz być znany w dzielnicy, żeby Ci zaufali* (M, 27, W, 8, 3, M). Część dzielnicowych była zainteresowana robieniem ustaleń dla instytucji, przesłuchaniami, gdyż, jak twierdzili, umożliwiała to naukę, nawiązywanie kontaktu z ludźmi poprzez rozmowę w spokojnej atmosferze⁵⁴⁶. Także pogadanki w szkołach, spotkania w przedszkolach oraz zabezpieczanie festynów wskazywane były jako czynności, podczas których *z normalnymi ludźmi się spotykam, nie tylko z wariatami* (M, 33, W, 9, 3, T).

Należy zwrócić uwagę, iż ośmiu dzielnicowych spośród swoich obowiązków preferowało realizację procedury „Niebieskie Karty”⁵⁴⁷. Chęć odwiedzin rodzin dotkniętych przemocą wiązała się z przeświadczeniem o możliwości wsparcia tych ludzi w bardzo trudnej sytuacji życiowej (M, 32, W, 9, 3, T), (K, 34, W, 8, 3, M), (K, 34, W, 10, 10, M). Wtrącono, iż osoby pokrzywdzone mają w znacznym stopniu do dzielnicowych zaufanie (K, 31, W, 9, 2, M) i czują jak policjant wyraża autentyczną chęć pomocy. *Może wiele nie możemy, ale mamy prawo i możliwości do kierowania osób na leczenie odwykowe, na podjęcie terapii, bo w większości przypadków „Niebieska Karta” związana jest*

⁵⁴⁵ Zarządzenie nr 528 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika rewiru dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 38), § 5.

⁵⁴⁶ W przeciwieństwie do pracy w komórce patrolowo-interwencyjnej, kiedy to najczęściej interwencje przeprowadzane są w pośpiechu, nerwowej atmosferze i zdarzają się spontaniczne zwroty wydarzeń ze względu na nieprzewidywalne zachowania klientów policji.

⁵⁴⁷ W tym kontekście ważne jest podkreślenie, że większość z nich to kobiety z krótkim stażem służby na stanowisku dzielnicowego.

z nadużywaniem alkoholu (K, 36, W, 8, 1, M). Satysfakcjonujące dla dzielnicowych bywały także rozmowy z ofiarą i sprawcą (K, 29, W, 9, 1, M), (K, 33, S, 8, 1, T) oraz uczestnictwo w grupach roboczych, co stanowiło dodatkową naukę, *bo ci ludzie na posiedzeniach posiadają na pewno większą wiedzę na temat sytuacji w rodzinach niż my* (M, 41, S, 17, 6, M). Warto zwrócić uwagę, że spośród badanych zdecydowana większość to kobiety i badani o stosunkowo niedługim stażu służby na stanowisku dzielnicowego.

Więcej opinii badanych o realizacji procedury „Niebieskie Karty” było negatywnych ze względu na niską efektywność postępowania, niedostatek narzędzi i praw umożliwiających skuteczną pomoc oraz czasochłonne uzupełnianie dokumentacji (M, 36, W, 17, 9, T). *Napisanie samej notatki z pierwszej wizyty zajmuje kilka godzin, czyli pół służby* (M, 35, W, 8, 4, T). Kolejnym źródłem trosk u dzielnicowych były problemy z odwiedzaniem rodzin, których członkowie pracują, wyjeżdżają lub nie otwierają policjantowi drzwi (M, 46, S, 22, 7, M). Przytoczony przykład potwierdza fakt o niemożności skompletowania dokumentacji.

Nadmierna liczba bezzasadnie prowadzonych „Niebieskich Kart” przeszkadzała w rzetelnej realizacji procedury. Były to sytuacje typu, że patrol interwencyjny wszczął procedurę „Niebieskie Karty”, a podczas pierwszej wizyty dzielnicowego zastał on na miejscu *sielankowy obrazek szczęśliwej rodziny, cudownego męża i cudownej żony, którzy trzymają się za rączki, a po kilku dniach jest kolejna interwencja i kolejna „Niebieska”*. *Nie lubię takiej głupoty* (M, 34, L, 8, 2, M). Pomimo to dzielnicowi mieli obowiązek prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”. Badani ubolewali nad tym, że niekiedy sam dojazd do rodziny i jej zastanie w miejscu zamieszkania zajmował dużo czasu i trudu, a osoba pokrzywdzona mimo to nie okazywała żadnych starań, nie słuchała przekazu i wskazówek od funkcjonariusza. W takich rodzinach problem przemocy określano jako nierozwiązywalny (M, 33, W, 9, 3, T).

Duży niesmak u dzielnicowych wywoływały sytuacje wymuszonego wszczynania i prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” w rodzinach, gdzie nie występowała przemoc, a *mecenas kazał założyć dla lepszego obrotu sprawy rozwodowej* (M, 29, S, 10, 1, M). Nawet w przypadkach, gdy „ofiara” wprowadzała w błąd funkcjonariuszy to „Niebieska Karta” musiała być dalej prowadzona⁵⁴⁸. Nieuczciwość „osoby pokrzywdzonej”

---

⁵⁴⁸ Więcej o postępowaniu osób pokrzywdzonych wobec policjantów służby obchodowej prowadzących procedurę „Niebieskie Karty” rozdziale VIII. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” i jej skuteczność, podrozdział 1. Skuteczność polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie w opinii badanych oraz 3. Zasadność prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”.

w kontekście konfliktów prowadzących do rozpadu małżeństwa niekiedy nawet przybierała postać bezpośredniego złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa z artykułu 207 Kodeksu karnego na komisariacie, co automatycznie prowadziło do wszczęcia procedury.

Część dzielnicowych twierdziła, że spotkania zespołu interdyscyplinarnego są marnotrawieniem czasu służby (M, 35, S, 16, 9, M), *gdyż niewiele się na nich robi. Na taki dzień dużo ludzi się zaprasza, ale też dużo nie przychodzi, bo nie ma uwarunkowań prawnych, takiego bata, żeby nakazać przyjście i ludzie robią jak im pasuje. A ja muszę czekać czy się łaskawie pojawią* (M, 39, S, 19, 10, T). Funkcjonariusze wskazali również na szereg innych obowiązków służbowych dostarczających im wiele zmartwień. Podali przykład udziału w działaniach „Cudzoziemcy”. Zadaniem dzielnicowych było odwiedzanie obcokrajowców ze swojego rejonu służbowego i sprawdzanie *czy dobrze im się żyje w naszym kraju* (M, 32, W, 10, 4, T). Rozmówcy uważali, że jest to wchodzenie w czyjeś życie „z butami”. *Zamiast postępować jak z każdym normalnym obywatelem – potrzebuje pomocy to dzwoni do nas, a my przyjeżdżamy to my pukamy do nich na siłę tylko dlatego, że są cudzoziemcami Szczerze to wstyd tak się napraszać* (M, 40, S, 19, 5, M). Dzielnicowi wskazali także, że nie podoba im się prowadzenie postępowań w sprawach o wykroczenia (M, 39, S, 19, 10, T), obowiązek zliczania budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej w rejonie służbowym (M, 29, S, 10, 1, M), represjonowanie ludzi ze swojej dzielnicy (M, 33, S, 13, 8, T), rozpoznanie posesyjne (M, 51, S, 25, 7, M), robienie oględzin (M, 37, W, 17, 2, M). Ponadto wielu trosk dostarczali niektórzy podopieczni z rewiru, którzy są w zainteresowaniu policji (M, 38, S, 15, 3, T) i czynności jednorazowe (K, 36, W, 11, 8, M).

Z rozmów z dzielnicowymi wynika, że utrudnieniem było dla wielu przyjmowanie interesantów, którzy przychodzą z problemami, niebędącymi w zakresie kompetencji policji. *Ale każdego, kto przyjdzie na dyżurkę trzeba wysłuchać. Wysłuchuje więc, pocieszam i w miarę możliwości staram się doradzić. Często ludzie są zdziwieni, że policjant nic nie może w danej sprawie zrobić. Myślą, że policja potrafi każdy problem rozwiązać. Pierdoły, z jakimi przychodzą petenci to czasami masakra. Jesteśmy mieszeni w jakieś sprawy, np. z wynajmem mieszkania, które spokojnie można na drodze cywilnoprawnej rozwiązać* (M, 37, W, 8, 3, M). Interesanci przychodzili do dzielnicowych z absurdalnymi problemami, np. *sąsiad źle spojrział, kury sąsiada biegają po drodze, trawa źle skoszona, płot krzywo stoi, ktoś puścił plotkę na kilka wsi i inne takie biedy straszne* (M, 37, S, 13, 9, T). Bywało, że do dzielnicowego zgłaszali się nachalni interesanci, do których nie docierały tłumaczenia policjanta (M, 37, W, 13, 7, M), a później mieli pretensje, że policja nie służy pomocą.

Jak to nie pomagam? Przecież radzę, kieruję, tłumaczę, na tym polega moja praca, a nie mogę przecież własnymi rękoma za kogoś czegoś zrobić. To ludzie muszą zacząć, wyjść z większą inicjatywą niż tylko pofatygowanie się o telefon do dzielnicowego bądź przyjście na komisariat (M, 43, S, 18, 8, M).

Zdecydowana większość badanych nie miała problemu z realizacją czynności służbowych ani nie była negatywnie nastawiona do powierzanych obowiązków. Natomiast niemal wszyscy rozmówcy podczas wywiadów narzekali na brak czasu na wykonanie zaplanowanych zadań. Oto wypowiedzi kilku dzielnicowych. *Marnujemy swój czas na wytyki z góry i zaangażowanie w niepotrzebne czynności zamiast poświęcić czas na coś innego, ważniejszego, np. zrobić lepsze rozpoznanie w rejonie i dowiedzieć się, gdzie ktoś handluje narkotykami (M, 32, W, 10, 4, T). Co roku dorzucają obowiązków i jest coraz ciężiej (M, 38, S, 20, 16, T). Powoduje to pobieżne traktowania wielu spraw. Przykładowo jak mam ponad 20 „Niebieskich” to w ciągu miesiąca nie mam jak do wszystkich zajechać, odwiedzić, porozmawiać normalnie, część muszę załatwiać na telefon. Chyba nie o to chodzi (M, 28, L, 8, 1, M). Czasami człowiek nie wyrabia, a robić musi. Nikt nie zważa, że mamy ręce pełne roboty. Jeszcze 3-4 lata temu rocznie miałem 300 kwitów⁵⁴⁹, a teraz [listopad] mam już 700. Tak samo „Niebieskich Kart” jest więcej, a jeszcze święta i sylwester idą, więc pewnie znowu będzie dokładka (M, 27, W, 8, 4, M). Papiery robi się na kolanie albo zostaje po godzinach (K, 33, S, 8,1, T). Niestety nie mam czasu powłóczyć się po dzielnicę, poznać ludzi (M, 42, S, 18, 13, M), tu zajrzeć, tam zagadać, tu i tam się czegoś dowiedzieć (M, 40, W, 7, 4, M).*

Brak czasu na docelowe obowiązki przejawiał się w krzywdzącym stosunku do interesantów. Większość dzielnicowych opowiadało o deprymujących sytuacjach, kiedy pomimo umówionych spotkań byli skierowani przez przełożonego czy oficera dyżurnego do innych, „pilniejszych” czynności. Badani ubolewali, że w oczach obywateli tracą na wiarygodności. Nie dziwili się, że ludzie denerwują się i narzekają, że po raz kolejny nie mają kontaktu z dzielnicowym. Jeden z dzielnicowych relacjonował w jaki sposób nie doszło do jego ostatniego spotkania z interesantem. *Już czekałem na człowieka, ale nagle zdefiniowano mnie do patrolu, bo ktoś tam wypadł. Następnego dnia miałem jechać po zatrzymanego, ale i to odwołali, bo było zgłoszenie o zaginięciu, więc były poszukiwania. Kolejną służbą była nocka, później dzień wolny no i 4 dni z obchodu wypadają jak nic (M, 43, S, 18, 10, T).* Podobne sytuacje spotykały pozostałych dzielnicowych. Rozmówcy

---

⁵⁴⁹ W żargonie policyjnym mianem „kwitów” określane są dokumenty, które dzielnicowi mają obowiązek uzupełnić oraz pisma urzędowe, na które muszą udzielić odpowiedzi.

przyznali, że szczególnie trudno im sprostać obowiązkom obwarowanym terminami. *Jak dostanę „Niebieską Kartę” to w ciągu 7 dni muszę odwiedzić rodzinę i czasami w praktyce ciężko to zrobić* (K, 34, W, 10, 10, M). Niektórzy poświadczali, że niejednokrotnie musieli zrezygnować ze spotkań grup roboczych. Wystarczyło, że dostali polecenie służbowe, aby pobrać obywatela z pomieszczenia dla osób zatrzymanych, przywieźć na komisariat, wykonać z nim czynności, zawieźć do prokuratury i czekać na dalsze decyzje. Nie dość, że dzielnicowi pracowali w nadgodzinach to także nie realizowali swoich zaplanowanych zadań (K, 35, W, 12, 1, M). Inny dzielnicowy w taki oto sposób relacjonował jedną ze swoich służb: *Ostatnio miałem taką niedzielę, że całą służbę spędziłem na izbie wytrzeźwień rozliczając mandatowo ludzi, którzy w sobotni wieczór, w nocy popełnili wykroczenia. Tylko raz musiałem zjechać na komisariat i pobrać nowy bloczek [mandatowy]. Przełożony zadowolony, bo dużo mandatów, statystyka wzrosła, ale co z tego jak ja nic ze swojej roboty nie zrobiłem tego dnia* (M, 37, W, 17, 2, M).

Wspomniałam wcześniej o reorganizacji KMP w Białymstoku w marcu 2012 roku. Wówczas z komórek patrolowo-interwencyjnych mieszczących się w wydziałach prewencji w komisariatach miejskich i terenowych wyodrębnił się WPI. Skutki zmian są oceniane przez dzielnicowych negatywnie. Odkąd policjanci pełniący służbę patrolową zostali przeniesieni z komisariatów, wiele obowiązków z zakresu prewencji przejęli dzielnicowi (K, 35, W, 8, 4, M), np. realizacja nakazów doprowadzenia do sądu, prokuratury czy aresztu śledczego, rozliczanie osób z izby wytrzeźwień (M, 34, W, 12, 10, M), służba zewnętrzna w patrolu (M, 43, S, 18, 10, T). *Jak odeszła patrolówka z komisariatów to dużo więcej rzeczy zaczęło umykać, bo zabrakło przepływu informacji. Kiedyś dzień zaczynał się od tego, że spotykali się dzielnicowi, dochodzeniowcy, wykroczeniowcy i patrolówka, która miała swoje określone rejony w danym komisariacie. Oni wiedzieli, kto jest dzielnicowym i jak coś się działo u mnie na dzielnicy to do mnie dzwonili i pytali co mają zrobić pod tym adresem. A teraz tego nie ma, bo patrole jeżdżą wszędzie [po całym powiecie białostockim]. Chyba, że ja akurat pracuje i mam chwilę, żeby podjechać na miejsce interwencji i wtedy mówię co trzeba zrobić.* (K, 36, W, 11, 8, M).

1.4. Czynniki sprzyjające zawodowemu spełnieniu

Analiza zebranego podczas badań jakościowych materiału empirycznego pozwoliła uzyskać informacje odnośnie tego co dzielnicowi chcieliby realizować, aby mogli powiedzieć, że czują się zawodowo spełnieni. Spośród wypowiedzi rozmówców wyróżniono trzy kategorie potrzeb: likwidacja (ewentualnie redukcja) obowiązków

służbowych niezwiązanych ze służbą obchodową, ograniczenie biurokracji oraz zmiana charakteru wykonywanych zadań na wzór filozofii *community policing*.

Rozmówcy twierdzili, że odczuwali by zawodowe spełnienie, gdyby zabrano im nadmiar obowiązków, które nie mieszczą się w zakresie zadań wynikających z karty opisu stanowiska pracy. W wypowiedziach skarżono się na nieprzestrzeganie przez przełożonych zarządzenia regulującego metody i formy ich pracy. *Jeżeli (...) będziemy robili tylko swoją robotę i ludzie będą wiedzieli, że dzielnicowy to dzielnicowy i jakie ma obowiązki, to będzie racjonalne podejście* (M, 27, W, 8, 3, M). Jedna z dzielnicowych wspomniała: *Kiedyś praca dzielnicowego wyglądała zupełnie inaczej. Dzielnicowy znał dzielnicę, no i wszyscy mieszkańcy znali dzielnicowego. A w tym momencie to jest tak, że nie ma czasu z kimkolwiek jakiś kontakt utrzymywać* (K, 36, W, 11, 8, M). Zlecenie nadprogramowych obowiązków i ich przedkładanie nad te zaplanowane w ramach obchodu pejoratywnie rzutowało na efekty pracy dzielnicowego i jego umiejętności. Rozmówcy czuli się wykorzystywani ze względu na mnogość zadań do wykonania, a brak szacunku i zrozumienia wśród ludzi i przełożonych dodatkowo pogłębiały świadomość wyczerpania. *Niektórzy muszą nawet zostawać po godzinach, żeby się ze wszystkim wyrobić* (M, 37, W, 9, 2, M). „Marzeniem” wielu była możliwość samodzielnego planowania zadań w swoich rejonach.

Powyższy problem rzutował na konstrukcję grafiku. *Po co dzielnicowemu służby w święta i w nocy? Nie wypada wtedy odwiedzać rodzin, zawracać głowy ludziom, instytucje są zamknięte i nic nie mogę załatwić. Dzielnicowy ma pomagać ludziom, a nie ich budzić* (K, 34, W, 10, 10, M). Rozmówcy zwracali uwagę, że grafiki były projektowane pod potrzeby komisariatu. Nierzadko służby zaczynały się wczesnym rankiem bądź późnym wieczorem. W takich godzinach pracy trudno było zrealizować wiele czynności związanych z obchodem. Natomiast stwarzało to możliwość, żeby dzielnicowy mógł wykonywać wielogodzinne doprowadzenie czy zostać skierowany do działań prewencyjnych.

Z raportu opracowanego przez KGP wynika, że pracę podlaskim funkcjonariuszom służby prewencyjnej utrudniała zbyt duża biurokracja (64,7%)⁵⁵⁰. Nadmiar formalności to kolejna kategoria problemów, których likwidacja sprawiłaby u badanych dzielnicowych z KMP w Białymstoku poczucie zawodowego spełnienia. Nawał dokumentacji procesowej, potwierdzanie wykonania wszystkich czynności na papierze i powielanie tego powodowało skupienie uwagi i poświęcenie czasu na pracę biurową, a nie na pomaganie ludziom.

---

⁵⁵⁰ A. Brzeźniak, A. Chmielewska, M. Lesiak, Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012, s. 168, www.policja.pl [data dostępu: 13.07.2016].

W konsekwencji zatracała się idea pracy dzielnicowego polegająca na odpowiedzialności za bezpieczeństwo i porządek publiczny na rzecz lokalnych społeczności.

Z rozmów z funkcjonariuszami wynika, że wyzwaniem w ich służbie jest bycie dostrzegalnym i rozpoznawalnym dzielnicowym. Brakuje im spotkań ze społecznością lokalną. *Powinno być tak, że od rana sobie chodzę po ludziach, być z nimi, a ja nie mam na to w ogóle czasu, bo czeka kupa innych obowiązków* (M, 35, W, 10, 1, M). Prawdziwa praca dzielnicowego to odwiedzanie obywateli i zbieranie od nich informacji, co potwierdzają słowa policjantki: *Chciałabym mieć takie rozeznanie w rejonie, żeby wiedzieć co gdzie w trawie piszczy, do kogo się zwrócić jak coś się dzieje, kto jest z kim. Żeby nawet nie wychodząc zza biurka wiedzieć co i jak* (K, 35, W, 12, 1, M). Inny dzielnicowy dodał: *Trzeba łobuzów pilnować, dziury wynajdować, gdzie dzieciaki mogą pić i palić i ogólnie mieć całe rozpoznanie odnośnie osób, zagrożeń. Dobrze jest też znać się z ludźmi, którzy prowadzą sklepy monopolowe, knajpy – można od nich uzyskać dużo informacji. Tak samo ze starymi babciami – dobre źródło informacji* (M, 34, L, 8, 2, M). Lokalne społeczności najlepiej znają zdarzenia, miejsca i osoby stanowiące źródło realnego zagrożenia, dlatego też dzielnicowi chcieli by być, na wzór założeń koncepcji policji środowiskowej, *łącznikiem ludzi z (...) dzielnicą z komisariatem* (K, 35, W, 12, 1, M).

Współdziałanie policji z obywatelami i ich organizacjami celem diagnozowania i rozwiązywania problemów w zakresie lokalnego bezpieczeństwa to główna zasada filozofii COP. Dzielnicowi mogli by stanowić podstawowe ogniwo wykonawcze założeń tej koncepcji w Polsce. Zamiast organizacji prewencyjnych działań podejmowanych we współpracy ze społeczeństwem rozmówcy twierdzili, że dzielnicowy nie ma realnego kontaktu z obywatelami, a wszelkie inne konstatacje to mit i obłuda, *po prostu dzielnicowy to taka osoba, którą bardzo łatwo podpierać się medialnie, gdziekolwiek jest jakieś show* (M, 39, S, 17, 10, M). Niektórzy badani sygnalizowali występowanie następującej dwubiegunowości: *Dzielnicowi, jako policjanci „pierwszego kontaktu” mają budować wizerunek policji, a nie jednocześnie ludzi karać* (M, 27, W, 8, 3, M).

W opinii dzielnicowych regularne spotkania z lokalną wspólnotą i organizacjami społecznymi przyczyniły by się do budowy partnerstwa i wspólnego rozwiązywania problemów. Niestety, jak niejednokrotnie już wspomniano, służba obchodowa zmieniła swój specyficzny charakter na bardzo ogólny. Okazało się, że praca dzielnicowych w KMP w Białymstoku jest niezwykle wymagająca ze względu na niebotyczny zakres obowiązków. Nie istnieje szansa realizacji przedsięwzięć z zakresu profilaktyki społecznej z uwagi na ich szerokie spektrum i długoterminowość. Obszerność wiedzy, jaką dzielnicowy musi

posiadać, żeby pomóc, udzielić informacji jest ogromna. *Bo ludzie przychodzą i pytają o wszystko. Kosmos, prawo cywilne, prawo karne, meldunkowe, uchwały miasta, rad gmin. Cały czas trzeba czytać na bieżąco, bo przepisy się zmieniają* (K, 31, W, 9, 3, M). Zważywszy na wyżej opisane zatracenie nie można mówić o praktycznym wymiarze filozofii COP w badanych jednostkach KMP w Białymstoku.

Podsumowując powyższe rozważania można dostrzec, iż rozmowy z dzielnicowymi pozwoliły zarówno na zweryfikowanie, jak i pogłębienie wiedzy na temat codziennych obowiązków służbowych rozmówców i problemów jakie napotykają w związku z ich realizacją. Dzielnicowi wykazali brak czasu jako główną barierę utrudniającą zaangażowanie w wykonywanie obowiązków. Nie bez znaczenia była także kwestia rozumienia i chęci wdrożenia przez dzielnicowych założeń filozofii COP. Ograniczenia w implementacji koncepcji policji środowiskowej opierają się głównie na trudnościach w pogodzeniu roli policjanta jako pomocnika z nadmiarem jego obowiązków, nierzadko związanych z egzekwowaniem prawa oraz na zweryfikowaniu czy społeczeństwo oczekuje opiekuńczości ze strony policji, co może być przedmiotem przyszłych eksploracji naukowych.

2. Postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie przez dzielnicowych Komedy Miejskiej Policji w Białymstoku

---

Podstawą wskazań naprawczych w rozważanej problematyce powinna być obszerna wiedza na temat postrzegania przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez osoby zawodowo zajmujące się tą kwestią. Na wstępie należało by zadać pytanie co dzielnicowi rozumieją pod pojęciem „przemoc w rodzinie” biorąc pod uwagę swoje doświadczenie w pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą domową. Jakie pierwsze skojarzenia nasunęły się badanym? Czy zostały przytoczone definicje z ustawy⁵⁵¹ i literatury przedmiotu⁵⁵², czy rozmówcy inaczej zobrazowali powyższe stwierdzenie?

Dalsza analiza omawianego zagadnienia dotyczy społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy w rodzinie. *Jest jako taka akceptacja przemocy. Nikt nic nie mówi, nie reaguje, nie wtrąca się, bo nie chce problemu i woli pozostać anonimowy* (K, 31, W, 9,

---

⁵⁵¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).

⁵⁵² M. in. I. Pospiszyl (1994), J. Mellibruda (1997), K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska (2007).

2, M). Nie należy generalizować i ulegać stereotypom, lecz wysoce prawdopodobne wydaje się, że takie właśnie odczucia towarzyszą wielu dorosłym Polakom, kiedy napotykają w najbliższym otoczeniu problem przemocy domowej.

W dalszej części dokonałam próby usystematyzowania posiadanej przez rozmówców wiedzy na temat przemocy w rodzinie i ustalenia źródła ich obeznania w tym zakresie. Powszedniość problematyki przemocy domowej w codziennej służbie dzielnicowej umożliwiła uzyskanie informacji dotyczących doświadczeń z tym zjawiskiem. Zwróciłam uwagę na skalę przestępczości przeciwko rodzinie, wyobrażenia na temat osób doznających oraz stosujących przemoc. Podczas rozmów poruszałam kwestie dotyczące źródeł i przejawów przemocy, której rozmówcy próbują przeciwdziałać, a także skupiłam się na analizie uprzedzeń bądź zaangażowania do udzielania pomocy rodzinom przemocowym.

2.1. Skojarzenia z przemocą w rodzinie

Punktem wyjścia do analizy wyników badań prowadzonych wśród policjantów służby obchodowej KMP w Białymstoku stanowi rozumienie przez nich pojęcia „przemocy w rodzinie”. Istotne jest przedstawienie tego terminu, gdyż sposób postrzegania przemocy domowej przez dzielnicowych może pokazać jeszcze inny aspekt tego zagadnienia, tj. ukazać problemy, z którymi borykają się badani w codziennej służbie. Sposób interpretacji przez rozmówców pojęcia „przemoc w rodzinie” w formie skojarzeń związanych z tym określeniem prezentuje tabela 67.

Tabela 67. Pierwsze skojarzenia dzielnicowych dotyczące „przemocy w rodzinie”

Skojarzenia związane z „przemocą w rodzinie”	N
Zwykle nieporozumienie	19
Bezsens pracy	18
Problem alkoholowy	17
Bezrobocie, bieda, patologia	11
Procedura „Niebieskie Karty”	9
Sprawa rozwodowa	9
Choroba psychiczna	6
Krzywda	6
Statystyka	5

Brak skojarzeń	4
Chwył marketingowy	3
Przemoc psychiczna	2

Odpowiedzi nie sumują się do 66, ponieważ niektórzy dzielnicowi wskazywali więcej niż jedno skojarzenie. W tabeli uwzględniono wszystkie wskazania badanych.

Najwięcej dzielnicowych przemoc w rodzinie, z którą spotykali się przy realizacji codziennych obowiązków, kojarzyło ze zwykłym międzyludzkim konfliktem. Rozmówcy podczas pierwszej wizyty w rodzinie często miewali dylematy czy aby na pewno doszło do przemocy czy może procedura „Niebieskie Karty” została wszczęta przez patrol interwencyjny bezzasadnie. Dzielnicowi podkreślali, że w większości przypadków zgłoszeń dotyczących domowych awantur nie zaistniały przesłanki definicyjne przemocy, ponieważ wystąpiła prowokacja jednej ze stron konfliktu czy też współuczestnictwo w nieporozumieniu. Procedura „Niebieskie Karty” wszczęta na podstawie jednego incydentu, kiedy to ofiara w emocjach opowiada o całym swoim nieszczęśliwym życiu, bardzo często okazywała się nietrafiona. Podczas weryfikacji sytuacji w rodzinie przez dzielnicowego „ofiara” wszystkiemu zaprzecza, żeby cokolwiek złego jej się stało. *Zawsze zastanawiam się czy to jest przemoc czy nie, bo żeby to stwierdzić to trzeba głęboko wejść w rodzinę [...] Dopiero po kilku kontaktach można rozpoznać czy faktycznie w danej rodzinie dochodzi do przemocy* (M, 40, S, 19, 5, M).

W kontekście definiowania przemocy w rodzinie interesująca wydaje się być także opinia badanych związana z nonsensownością wykonywania przez nich pracochlönnych czynności, które w perspektywie czasu okazywały się zbędne. Negatywny wydźwięk przemocy domowej wiązał się z brakiem skutecznego sposobu na przeciwdziałanie temu zjawisku. *Nasze działania niewiele mogą zmienić, jeśli sprawca nie widzi nic złego w swoim postępowaniu, jeśli nie okaże choć odrobiny woli zmiany to i tak będzie jak było, a nasza praca sprowadza się do niczego* (M, 34, W, 10, 3, M).

W wywiadach z dzielnicowymi pojawiło się skojarzenie przemocy w rodzinie z nadużywaniem alkoholu. W stanie nietrzeźwości zanikają mechanizmy samokontroli i ukazuje się nieobliczalność sprawcy przemocy. Naukowcy wykazali, że napoje alkoholowe są środkami ułatwiającymi stosowanie przemocy⁵⁵³, co potwierdzali rozmówcy w swoich wypowiedziach. Do czynników wpływających na prawdopodobieństwo wystąpienia

⁵⁵³ M. Dębski, Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie. Między teorią a praktyką, M. Dębski (red.), Wydawca Stowarzyszenie na Rzecz Bezdomnych Dom Modlitwy AGAPE, Nowy Staw 2008, s. 119.

przemocy domowej należały także bezrobocie, bieda oraz przebywanie w środowisku patologicznym⁵⁵⁴. Wśród innych skojarzeń dotyczących przemocy w rodzinie znalazły się: realizacja procedury „Niebieskie Karty”, sztuczne „nabijanie statystyk” odnoszących się m. in. do liczby zakładanych „Niebieskich Kart” czy zatrzymanych sprawców przemocy, postępowanie na potrzeby sprawy rozwodowej. *Niektórzy specjalnie zakładają Niebieską, żeby wygrać sprawę rozwodową, bo dzielą majątki i Niebieska jest wskazana* (M, 37, W, 13, 7, M). *Generalnie teraz przemoc w rodzinie polega na tym, że jedno chce upierdolić drugiego, bo ma w planie rozwód i od tego planu nagle zaczyna się wielka przemoc w rodzinie* (K, 36, W, 11, 8, M). Choroby psychiczne występujące w rodzinie to następna konotacja z przemocą domową dla części dzielnicowych. *Jak dostaję nową Niebieską to tylko mam nadzieję, że nikt tam nie jest chory psychicznie, bo z „szurami” to nigdy nie wiesz, i w sumie niewiele nie można w takich rodzinach pomóc, bo to trzeba ludzi leczyć, czyli do lekarza, a nie do policji. Już miałam kilka takich Kart, że jak się sprawca leczył to wszystko było dobrze, a jak przerywał leczenie to odwalalo i dochodziło do przemocy* (K, 34, W, 8, 3, M). Kolejnym skojarzeniem badanych była faktyczna krzywda i cierpienie osób pokrzywdzonych, co potwierdzają słowa: *przemoc kojarzy mi się z biciem, że jak [ofiara] dostanie porządnie to dopiero szuka pomocy u nas, w MOPRze lub u lekarza* (K, 34, W, 10, 10, M). Dla nielicznych dzielnicowych sformułowanie „przemoc w rodzinie” nie wywoływało żadnych skojarzeń. Ze względu na różne doświadczenia zawodowe mieli sceptyczne podejście do sytuacji związanych z występowaniem przemocy domowej. Temat uważali za oklepany, nie wzbudzający wrażeń i przejęcia. Ocena „na chłodno” pozwalała im na objęcie obiektywnego stanowiska wobec członków rodzin przemocowych. Wśród odpowiedzi dzielnicowych znalazło się zagadnienie dotyczące przemocy w rodzinie jako chwytu marketingowego. Policjanci uważali, że „nagonka” medialna przekłada się na policyjną. *Nieważne co się naprawdę dzieje, usłyszymy słowo „przemoc” to reagujemy i od razu robimy „Niebieską”, bo jak nie to będzie bieda i wielkie halo w telewizji* (M, 35, W, 10, 1, M). Termin „przemoc domowa” uznano za górnolotny, przejaskrawiony, wyeksploatowany i przereklamowany. Wskazania badanych dotyczyły skojarzenia przemocy w rodzinie z trudną do udowodnienia przemocą psychiczną, najczęściej w środowisku wykształconych i zamożnych ludzi. *Wydaje mi się, że większość przypadków przemocy dotyczy sfery psychicznej i taka przemoc rzadko wychodzi na jaw* (M, 28, L, 8, 1, M).

---

⁵⁵⁴ Patologia rozumiana jako zjawisko społeczne polegające na zachowaniu się ludzi sprzecznym z wartościami danej społeczności.

Rozważania definicyjne należałoby zakończyć zwróceniem uwagi, że spośród podawanych przez badanych odpowiedzi tylko nieliczne odnosiły się do „przemocy w rodzinie” w obiegowym rozumieniu osób nie zajmujących się zawodowo realizacją procedury „Niebieskie Karty”. Widoczny wpływ na postrzeganie przez dzielnicowych tego zjawiska ma doświadczenie zdobyte podczas pracy w policji.

2.2. Ocena podejścia społeczeństwa do problemu przemocy w rodzinie

Niepokój wzbudza fakt, iż w opinii dzielnicowych istniejąca przemoc w rodzinie rzadko spotyka się ze społecznym potępieniem i reakcją. Zdecydowana większość rozmówców (58 osób) stwierdziła wręcz, że społeczeństwo przyzwala na jej stosowanie. Oto wypowiedzi kilku policjantów: *Polskie społeczeństwo ma to do siebie, że dużo mówi, mało robi i z reguły jak coś się dzieje to udają, że nic nie widzą, nic nie słyszą. A jak stanie się tragedia to wtedy lamentują, szukają winnego, że gdzie była policja, kiedy to się działo. A gdzie taka społeczna powinność, odpowiedzialność, wrażliwość na krzywdę* (M, 39, S, 19, 10, T). *Jak idę z pierwszą wizytą i pytam sąsiadów czy coś niepokojącego słyszeli to oni na to w zaparte, że nic nie wiedzą pomimo że mieszkają ściana w ścianę od 30 lat* (M, 35, W, 10, 1, M). *Przyzwolenie na przemoc jest wielkie, bo mało kto chce się wtrącać. Wszyscy świadkowie chcą być n/n, ale jak już dochodzi do postępowania to nie można przesłuchiwać n/n, a konkretną osobę, która z imienia i nazwiska się przedstawi i będzie występowała w sądzie na rozprawie, a więc n/n to nie jest świadek. Ale nie ma co się dziwić, że ludzie się nie wtrącają, bo takie osoby, co się angażują to same mają później przykre konsekwencje. Ostatnio pewna kobieta bardzo się angażowała w taką sprawę i trzy razy pod rząd miała przebite opony w samochodzie, no i przestała się wtrącać. Policja nie może zrobić nic, bo monitoringu nie było, brak innych dowodów, świadków, śladów noża na oponie nie zabezpieczysz, są tylko przypuszczenia. Więc ja też nie namawiam nigdy ludzi, żeby zeznawali, żeby nie narażać ich na złość innych osób* (M, 40, W, 18, 8, M). Nie dziwi fakt, że sąsiedzi chcą żyć ze sobą w zgodzie, ale dzielnicowi ubolewali, że mieli trudności podczas rozpoznania lub rozpytania do procedury „Niebieskie Karty” w uzyskaniu potwierdzenia występowania przemocy domowej. Funkcjonariusze z dłuższym stażem służby na stanowisku dzielnicowego zauważali, że z biegiem lat niewiele się poprawiło, ludzie nadal nie chcą udzielać informacji. Szczególnie widoczne jest zarówno przyzwolenie jak i akceptacja przemocy w rodzinie wśród starszych osób. Świadkowie w podeszłym wieku reagują jedynie we wstrząsających przypadkach, a ofiary zazwyczaj wstydzą się

swojego problemu i go bagatelizują. Nie zawsze z pomocą nadchodzą pozostali członkowie rodziny. Rodzice, teściowie czy dzieci często usprawiedliwiają jedną ze stron. Bywają też sytuacje, że osoba pokrzywdzona nie jest zainteresowana rozgłosem i rozmową o swoim problemie z innymi. Dobitym przykładem podzielił się jeden z dzielnicowych: *Kilka lat temu miałem taką rodzinę, gdzie już długo prowadziłem „Niebieską” i nie mogłem kobiety przekonać, żeby złożyła zawiadomienie. A tam były, szczerze powiem – prawdziwe znęty⁵⁵⁵. Bo gość przywiązywał kobietę do mebli czy polewał benzyną i rzucał w nią zapalniczką, tudzież wrywał przewód z suszarki i jak żona się kąpała to mówił, że „teraz kurwo będziesz tańczyć”. I to trwało w tej rodzinie 23 lata. Ona nigdy nie zgłaszała, bo to jeszcze za czasów komuny się zaczęło. A teraz to dla niej też nie robota, bo policja przyjedzie, zabierze na izbę [wytrzeźwień] i on wróci, po drodze się napije i znowu zrobi awanturę. Ale jak doszło do sytuacji takich, że on po pijaku kuratora zaatakował to już było zatrzymanie, w ogóle chyba pierwsze zatrzymanie do znętów w naszym komisariacie. Ja siedziałem na dyżurce i kazałem policjantom zatrzymać go na moją odpowiedzialność, a ją mają przywieźć. Długą ja słuchałem i to co się nasłuchałem to po prostu szok. Miałem skończyć robotę o 22, a skończyłem ja słuchać o 4 rano. Gość dostał tymczasowy areszt. Ale nawet w takiej sytuacji sąsiadów trzeba było naprawdę za język ciągać, żeby coś powiedzieli, żeby mieć dowody na to, co się wydarzyło. Bo chyba w końcu by ją zabił* (M, 38, S, 20, 16, T). Niestety wciąż rzadkością jest postawa, o której mówił jeden z dzielnicowych, że mężczyzna z jego rejonu bezpośrednio poinformował sąsiada – sprawcę przemocy, że przy kolejnym zdarzeniu zgłosi sprawę na policję (M, 32, W, 10, 2, M).

Zdecydowana mniejszość rozmówców, bo jedynie ośmiu, uważało, że obecnie jest większa reakcja osób trzecich na przemoc w rodzinie. *Nie jest to zamiatane pod dywan* (K, 35, W, 8, 4, M), szczególnie gdy sprawa dotyczy dzieci (M, 37, W, 8, 3, M). Rozmówcy podejrzewali, że obywatelska wrażliwość i wyczulenie na przemoc domową ma miejsce głównie dzięki nagłośnieniu problemu w mediach.

Niektórzy dzielnicowi zwracali uwagę, że nie ma społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy w rodzinie, ale zauważali obojętność wobec tego zjawiska. Ludzie reagują na niepodważalne dowody aktów przemocowych i to nie w każdym przypadku. *Tylko raz miałem takie zajście, że sąsiedzi bardzo się zaangażowali, przyszli i sami zgłosili problem. Wtedy wezwaliśmy osobę wskazaną jako ofiarę przemocy psychicznej, sprawca*

---

⁵⁵⁵ W żargonie policyjnym mianem „znęty” określane jest przestępstwo znęcania się (art. 207 Kodeksu karnego).

dostał zarzuty i teraz toczy się sprawa sądowa (M, 32, W, 10, 4, T). Ale jeśli wina leży po obu stronach to nikt nie chce się wtrącać w takie konflikty (M, 45, S, 20, 16, T).

Zdarzały się sygnały o podejrzeniu wystąpienia przemocy domowej ze szkół (M, 28, W, 5, 1, T) i z placówek służby zdrowia (M, 45, S, 26, 16, M), (K, 31, W, 9, 3, M). Zaangażowanie i wsparcie innych instytucji jest pozytywnym zjawiskiem. Jednak w świetle obowiązujących przepisów przedstawiciele oświaty i służby zdrowia w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie sami są zobowiązani wszcząć procedurę „Niebieskie Karty”. Dzielnicy podkreślali, że inne instytucje wysługują się policją, uważając za bardziej kompetentną i doświadczoną w tym zakresie.

2.3. Samoocena stanu wiedzy dotyczącej przemocy w rodzinie

Dzielnicy KMP w Białymstoku, określając swoje kompetencje z zakresu przemocy w rodzinie i znajomości prawa, w większości wskazywali na wystarczający stan posiadanej wiedzy do realizacji obowiązków służbowych. Usystematyzowana znajomość problematyki jest niezbędna do udzielania rzetelnych informacji zarówno dla osób dotkniętych przemocą domową, sprawców, pozostałych członków rodziny, a także świadków zdarzenia.

Staż służby w policji (nie tylko na stanowisku dzielnicowego) miał wpływ na znajomość ogólnej sytuacji prawnej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. *Od wielu lat w tym siedzę i nie mam chyba żadnych ubytków wiedzy, szczególnie prawnej, bo prawo to podstawa* (M, 38, S, 20, 16, T). Inny rozmówca dodał: *Swoją wiedzę oceniam na poziomie adwokata, bo już tyle miałem spraw rozwodowych, że jestem specjalistą* (M, 40, W, 18, 8, M). Niektórzy twierdzili, iż realizacja obowiązków zgodnie z obowiązującymi przepisami i podstawami prawnymi jest najistotniejsza. *Jeśli się pod czymś podpisuję to wiadomo, że później za to odpowiadam, więc wolę błędów nie popełniać. Poza tym przełożeni kontrolują zastosowanie i sposób prowadzenia „Niebieskich Kart”* (M, 27, W, 8, 3, M). Nieliczni dzielnicy wskazali obszary swojej niekompetencji w podejmowaniu działań dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, tj. zagadnienia teoretyczne o zjawisku przemocy domowej (M, 39, S, 19, 10, T), brak intuicji i wycucia psychologicznego przejawiające się w nieumiejętności ustalenia podstaw i przyczyn sytuacji przemocowych w konkretnych przypadkach (M, 37, W, 17, 2, M), luki z zakresu Kodeksu cywilnego i prawa administracyjnego (M, 42, S, 18, 13, M).

Posiadana wiedza na temat przemocy w rodzinie to w głównej mierze kwestia doświadczenia przepracowanych lat na stanowisku dzielnicowego. Najlepszą nauką dla

rozmówców była praktyka. *Trzeba trochę z psychologii, trochę z życia, trochę z prawa no i tak do każdej rodziny inaczej się podchodzi* (M, 38, W, 17, 5, M). Jedna z dzielnicowych wyznała: *Wprowadziłam się jak miałam swego czasu 50 „Niebieskich Kart”, to było na początku 2014 roku po zmianie przepisów. „Niebieskie” były zakładane na potęgę nawet przy głupich konfliktach. A poza tym sama się interesuję tym tematem i sobie doczytuję* (K, 36, W, 11, 8, M).

Interesujące wydaje się, że większość badanych kobiet, bez względu na długość stażu służby w policji i na stanowisku dzielnicowego, przyznała się do samodzielnego doksztalcania poza pracą. Oto przykład wypowiedzi: *Niejednokrotnie sobie nawet w domu posiedzę, poczytam. W ogóle psychologia to jest mój konik. Ja dużo czytam, np. o syndromie sprawcy, cechach osobowościowych sprawców, jak się zachowuje ofiara, jakie są mechanizmy obronne. Pomaga mi to, bo jak np. rozmawiam z dzieckiem ofiarą to mając wiedzę jakie są etapy rozwoju dziecka i jak mogą zachować się rodzice, i czego to zachowanie jest następstwem to jak najbardziej mi ułatwia zrozumienie sytuacji. Wiem, że ludzie mnie tak nie nabiorą i wiem jak mam rozmawiać* (K, 29, W, 9, 1, M). Wśród mężczyzn, także bez względu na długość stażu służby, panowało przekonanie, że nabyli wystarczającą wiedzę do wykonywania obowiązków związanych z realizacją procedury „Niebieskie Karty” bez konieczności jej pogłębiania poza godzinami pracy. W przypadku niepewności odnośnie prawidłowego postępowania policjanci na bieżąco sięgali porad u doświadczonych współpracowników, co potwierdzają słowa: *Największą bazą informacyjną są starzy dzielnicowi* (M, 32, W, 11, 3, T). Funkcjonariusze byli przekonani o bezzasadności „ponadprogramowego” doszkalania się z uwagi na to, że sposób wykonywania czynności w przypadku każdej rodziny jest odmienny i nieszablonowy, a niemożliwością jest bycie wszechwiedzącym w tej dziedzinie.

Ciekawa wydaje się kwestia czy są jeszcze inne, oprócz doświadczenia zawodowego, pomocy innych policjantów i samodzielnego doksztalcania, sposoby zdobywania wiedzy dotyczącej przemocy w rodzinie. Oto wypowiedzi kilku rozmówców: *Szczerze powiem, że część rzeczy dowiedziałem się na rekolekcjach małżeńskich, na które chodziłem z żoną. Dobrze jest zaczerpnąć wiedzę z religii, kościoła czy też porozmawiać z pracownikami socjalnymi. Oni też mają dużą bardzo wiedzę. Jak zacząłem pracę to oni mi od razu pomogli, z MOPSów [miejskich ośrodków pomocy społecznej], MOPRów [miejskich ośrodków pomocy rodzinie], powiedzieli co, gdzie i jak. Po prostu jak ja czegoś nie wiem to mogę do nich wysłać człowieka. Zawsze mam wizytówki, żeby dać ludziom* (M, 28, L, 8, 1, M). Po wprowadzeniu w życie znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu

przemocy w rodzinie powstała nowa możliwość pozyskania wiedzy – uczestnictwo w grupach roboczych (K, 35, W, 8, 4, M).

Jak wspomniałam na początku części empirycznej rozprawy większość dzielnicowych na początku zawodowej kariery w policji, niejednokrotnie przez wiele lat, pełniło służbę w komórkach patrolowo-interwencyjnych⁵⁵⁶. Można przypuszczać, że w takich przypadkach fundamentalna wiedza rozmówców z zakresu postępowania z rodzinami dotkniętymi przemocą pochodzi z czasów służby patrolowej (M, 32, W, 9, 3, T).

Ostatnim, ale najbardziej wymownym lecz jednocześnie kontrowersyjnym źródłem wiedzy o przemocy w rodzinie, jest własne doświadczenie „rodzinne”, do którego przyznała się jedna dzielnicowa: *Przemoc znam z autopsji, bo sama tego doświadczyłam. U mnie w domu to było nagminne. Mój tato był do tego alkoholikiem. Z życiowej strony wiem, co mam powiedzieć ludziom, wiem jak to odebrać i widzę czy w danej rodzinie faktycznie jest przemoc, jak osoby się traktują wzajemnie* (K, 35, W, 12, 1, M). Przytoczony przykład pokazuje, iż prawdopodobnie najlepszą nauką jest doświadczenie „na własnej skórze”. Koszt „zdobycia” tej wiedzy jest jednak niewspółmiernie duży do pozytywów jej posiadania. Ponadto taka relacja może budzić wątpliwości co do obiektywizmu przy realizacji zadań dotyczących procedury „Niebieskie Karty”.

Analiza zebranego materiału empirycznego ujawniła brak wskazań odbywania szkoleń jako dobrego źródła informacji o przemocy w rodzinie. W wypowiedziach dzielnicowych pojawiały się jedynie wzmianki o doszkalających przedsięwzięciach. Panowała powszechna opinia, że większy niż podczas szkoleń przekaz wiedzy ma miejsce na spotkaniach grup roboczych ze względu na bieżącą wymianę doświadczeń między dzielnicowym a przedstawicielami innych instytucji. *Co jakiś czas jakieś szkolenia powinny być, mimo że są nudne, zawsze można coś wynieść* (M, 42, S, 18, 13, M). Powyższa wypowiedź jest potwierdzeniem wyników kontroli wykonywania zadań przez dzielnicowych sporządzonej przez NIK z 2015 roku, które określają funkcjonujący system doskonalenia zawodowego dzielnicowych jako nieodpowiedni do potrzeb dzielnicowych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi⁵⁵⁷ jednym z podstawowych celów procesu opiniowania służbowego funkcjonariuszy jest analiza potrzeb szkoleniowych, której wyniki

---

⁵⁵⁶ Więcej o przebiegu służby w policji badanych dzielnicowych w rozdziale V. Charakterystyka badanych funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, podrozdział 2. Charakterystyka dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, podpunkt 2.2. Staż służby dzielnicowych.

⁵⁵⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 sierpnia 2010 r. w sprawie opiniowania służbowego policjantów, § 2 pkt 4, (Dz. U z 2013 r. poz. 883 ze zm.) oraz wzór formularza opinii służbowej określony w załączniku nr 2 do tego rozporządzenia.

powinny być każdorazowo przedstawione w opinii służbowej policjanta. Brak realizacji tego obowiązku (pozostawienie niewypełnionej rubryki bądź zamieszczenie w niej ogólnej adnotacji o konieczności dalszego doskonalenia zawodowego) utrudnia planowanie i organizację efektywnego systemu szkoleń. NIK podkreśla, że „potencjalny i faktyczny zakres zadań realizowanych przez dzielnicowych jest niezmiernie szeroki, a ich skuteczna realizacja wymaga zarówno bogatej wiedzy prawnej, jak i licznych tzw. umiejętności „miękkich” i kompetencji interpersonalnych (np. komunikacja z nieletnimi, czy ofiarami i sprawcami przemy domowej). Konieczne okazało się zatem identyfikowanie przez przełożonych słabych i silnych stron poszczególnych funkcjonariuszy i określanie dla nich indywidualnych profili szkoleniowych. Jako nieuprawnioną należy w tym kontekście wskazać argumentację kierownictwa kontrolowanych jednostek, którzy wyjaśniali, że nie identyfikowano potrzeb szkoleniowych, ponieważ dzielnicowi pełniący służbę w tych podmiotach mają długoletnie doświadczenie na tym stanowisku. Wskazuje ona na brak zrozumienia istoty szkoleń i ich wpływu na poprawę jakości realizowanych zadań służbowych, w dynamicznie zmieniających się uwarunkowaniach społecznych, ekonomicznych i prawnych”⁵⁵⁸.

2.4. Szkolenia dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku z zakresu przemocy w rodzinie w latach 2012-2016

Zgodnie z planami doskonalenia lokalnego funkcjonariuszy KMP w Białymstoku w 2012 i 2013 roku przeprowadzono teoretyczne zajęcia doskonalące na temat zasad i prawidłowego dokumentowania procedury „Niebieskie Karty” w czterech jednostkach organizacyjnych powiatu białostockiego, tj. Komisariat Policji II w Białymstoku, Komisariat Policji w Łapach, Komisariat Policji III w Białymstoku oraz Komisariat Policji IV w Białymstoku. Z uwagi na potrzebę ciągłego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności szkolenia skierowane były do funkcjonariuszy Rewiru Dzielnicowych Wydziału Prewencji w wyżej wymienionych jednostkach. Odpowiedzialność za sporządzenie projektu programu zajęć ponosili komendanci, a za realizację zajęć – wytypowani policjanci (najczęściej kierownicy Rewirów Dzielnicowych).

W związku z dostrzeżeniem nieprawidłowości w realizacji procedury „Niebieskie Karty” w wielu jednostkach organizacyjnych policji z terenu garnizonu podlaskiego podczas nadzoru, KWP w Białymstoku wyszła z inicjatywą dodatkowego przeszkolenia

---

⁵⁵⁸ Informacja o wynikach kontroli Nr P/15/043: Wykonywanie zadań przez dzielnicowych, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2016, s. 25, <https://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 21.08.2016].

funkcjonariuszy z komisariatów i posterunków, w których ujawniono uchybienia. Popelniane błędy spowodowane były faktem, iż przy nielicznym stanie osobowym w jednostkach, każdy z policjantów (nie tylko służby prewencyjnej) zajmował się realizacją procedury „Niebieskie Karty”. W kwietniu 2014 roku przeprowadzono spotkania dotyczące szacowania ryzyka życia i zdrowia w indywidualnych przypadkach przemocy w rodzinie, poprawności prowadzenia procedur „Niebieskie Karty”, wykorzystywania środków zapobiegawczych oraz kwestii związanych z postępowaniem karnym. Wśród policjantów z KMP w Białymstoku w szkoleniach uczestniczyli funkcjonariusze z komisariatów policji w Choroszczy, Wasilkowie, Michałowie oraz z posterunków policji w Tykocinie, Supraślu, Gródku, Zabłudowie⁵⁵⁹.

W 2015 roku odbyły się zajęcia teoretyczne dotyczące prawidłowej realizacji procedury „Niebieskie Karty” z uwzględnieniem aspektów programu przeciwdziałania przemocy w rodzinach policyjnych „MOC – tak, PRZEMOC – nie!”⁵⁶⁰.

---

⁵⁵⁹ Funkcjonariusz Wydziału Prewencji KWP w Białymstoku odpowiedzialny za koordynację realizacji czynności podejmowanych przez Policję w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa podlaskiego, na podstawie bieżącego nadzoru co roku występuje do Wydziału Kontroli z propozycjami kontroli wybranych jednostek z garnizonu podlaskiego. Wizytacje członków Zespołu Kontrolującego⁵⁵⁹ odbywają się zgodnie z planem rocznym. Poza tym problematyka przemocy w rodzinie na poziomie policyjnym jest nadzorowana w trojaki sposób. Pierwszym z nich jest wykrycie uchybień bądź wątpliwość co do prawidłowości wykonanych czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” na podstawie telegramów zdarzeniowych nadawanych z komendy i komisariatów. Specjalista do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie z KWP w Białymstoku drogą służbową wystosowuje pisma do wybranych jednostek z prośbą o weryfikację i wyjaśnienie zaistniałych nieścisłości. Drugim sposobem nadzoru są przesyłane w formie algorytmu informacje do Wydziału Prewencji, które jednostka policji powinna zgromadzić w związku z zaistnieniem wyjątkowego zdarzenia mającego/mogącego mieć charakter przemocy w rodzinie (m. in. skutkującego zabójstwem, samobójstwem, uszkodzeniem ciała członka rodziny, zwłaszcza gdy dotyczy to dzieci). Bezpośrednio po ujawnieniu takiego zdarzenia, w ciągu tego samego dnia, należy dążyć do ustalenia jak kształtuje się stan bezpieczeństwa członków rodziny. Następnie w terminie pięciu dni od zaistnienia sytuacji istotnym jest uszczegółowienie informacji, przede wszystkim o to czy rodzina pozostawała w zainteresowaniu policji. Jeśli tak – to dochodzi do oceny prawidłowości czynności wykonywanych przez funkcjonariuszy, a jeśli nie – to wyjaśnienie dlaczego to nie miało miejsca. Trzecim sposobem nadzoru jest sprawdzenie w formie patrolu oficerskiego lub kontroli doraźnej oraz sporządzenie notatek z przeprowadzonych czynności, odpowiednio w ciągu trzech i trzydziestu dni od sprawdzenia. Patrol oficerski jest jednodniowy i obejmuje niewielki obszar i zakres materiału. Celem tego działania jest ocena prawidłowości przebiegu służby i postępowania policjantów w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie, np. czy funkcjonariusze komórek patrolowo-interwencyjnych i dzielnicowi mają druki formularzy „Niebieska Karta – A”, „Niebieska Karta – B”, czy przepisowo sporządzają dokumentację. Natomiast kontrole doraźne stanowią kompleksowe, niekiedy kilkudniowe, sprawdzenie danej jednostki policji pod kątem poprawności prowadzenia przez dzielnicowych teczek zagadnieniowych „Przemoc w rodzinie” i notatników służbowych policjantów służby prewencyjnej, sporządzanych materiałów przez specjalistów do spraw nieletnich oraz zgodności wydruków z Rejestru Śledztw i Dochodzeń z ilością wszczęć procedury „Niebieskie Karty”. Podczas kontroli losowo wybierane są z Systemu Wspomagania Dowodzenia interwencje domowe i kontrolerzy żądają kompletnej dokumentacji związanej z danym zdarzeniem by zaopiniować jej zgodność z obowiązującymi przepisami. Po przeprowadzonym sprawdzeniu sporządzane jest sprawozdanie zawierające opis działań, wnioski i polecenia do realizacji, np. wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” w rodzinie dotkniętej przemocą, usprawnienie nadzoru nad pracą funkcjonariuszy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, realizacja szkolenia.

⁵⁶⁰ Więcej o programie „MOC – tak, PRZEMOC – nie” oraz ogólnopolicyjnych szkoleniach w rozdziale VI. Zapobieganie przemocy w rodzinie w codziennej służbie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-

Od kwietnia do października 2016 roku, zgodnie z wytycznymi Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020⁵⁶¹, odbył się cykl szkoleń dla dzielnicowych i ich kierowników z województwa podlaskiego. Teoretyczno-praktyczne zajęcia doskonalące prowadzone były przez funkcjonariuszy z KWP w Białymstoku – młodszą aspirant Marlenę Połowianiuk i podkomisarza Tomasza Waszczuka z Wydziału Prewencji oraz starszego sierżanta Łukasza Moniczewskiego z Sekcji Psychologów. Celem przedsięwzięcia było przekazanie wybranych informacji z zakresu postępowania policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz nabycie przez uczestników umiejętności przeprowadzenia rozmowy interwencyjnej ze sprawcą przemocy w rodzinie. Program szkolenia obejmował zagadnienia teoretyczne: podstawowe informacje i specyfikacja zjawiska przemocy domowej, wszczęcie i realizacja procedury „Niebieskie Karty”, wykorzystywanie narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, procedury i podstawy prawne zatrzymywania sprawcy przemocy w rodzinie oraz odebrania dziecka z rodziny, zasady przeprowadzania rozmów ze sprawcą przemocy, możliwości i formy oddziaływania oraz ich wpływ na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc, prawa ofiar przestępstw przeciwko wolności seksualnej i sposoby zapobiegania wtórnej wiktymizacji, prawa człowieka w kontekście przemocy domowej, realizacja zadań dzielnicowego w granicach przydzielonego rejonu służbowego oraz część praktyczną: praca nad utworzeniem portretu psychologicznego sprawcy, ofiary i świadka przemocy w rodzinie, opis funkcjonowania efektywnej komunikacji z osobą stosującą przemoc w rodzinie i osobą doświadczającą tej przemocy⁵⁶².

Większość badanych dzielnicowych (42 osoby) deklarowało uczestnictwo w specjalistycznych szkoleniach dotyczących przemocy w rodzinie. Niepokój może wzbudzać fakt, iż zadowolenie z udziału oraz przydatność zdobytej wiedzy ocenione zostały na niskim poziomie.

Ogólna idea doszkalania zawodowego spotykała się z aprobatą rozmówców. Uważali, że szkolenia są potrzebne, umożliwiają zdobycie nowej wiedzy bądź utrwalenie już posiadanej. Jednak w dziedzinie przemocy w rodzinie nie wszyscy dzielnicowi twierdzili, że przeszkolenie jest nieodzowne i usprawnia podejmowane działania.

Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, podrozdziale 1. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej, podpunkcie 1.5. Szkolenia z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie w latach 2013-2016.

⁵⁶¹ Realizacja zadania 4.3.2. Opracowanie i realizacja szkoleń kierowanych do funkcjonariuszy policji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie.

⁵⁶² Współuczestniczyłam w szkoleniach w charakterze obserwatora.

Nie potrzebuję takich szkoleń, bo w grę bardziej wchodzi doświadczenie zawodowe, podejście życiowe i kwestie podejścia psychologicznego, a kto w policji nas tego nauczy? (M, 38, W, 17, 5, M) Szczególnie w przypadku zmian w przepisach organizacja szkoleń jest zbyt dobra, gdyż, jak wskazali badani, wystarczyło by samodzielnie zapoznanie z nowymi pismami.

Natomiast wśród funkcjonariuszy o krótkim stażu służby na stanowisku dzielnicowym panowało przekonanie o użyteczności szkoleń o teoretycznych aspektach przemocy domowej i postępowania wobec osób pokrzywdzonych i sprawców. *Przydały by się szkolenia, które może by jakoś nas nakierowały na umiejętność oceny czy do przemocy naprawdę w danej rodzinie dochodzi, czy może jest to tylko zaplecze do sprawy rozwodowej. Ciężko jest oszacować. Bo była tylko jednorazowa interwencja, później „Niebieska Karta”, a ofiara nagle mówi, że to już całe życie trwa* (K, 31, W, 9, 2, M). Według rozmówców najważniejsze były by warsztaty z technik interpersonalnych zawierające zagadnienia o tym jak odpowiednio rozmawiać z osobami dotkniętymi przemocą, w jaki sposób im pomóc i inne psychologiczne aspekty postępowania przy realizacji procedury „Niebieskie Karty”, które można było by wykorzystać w pracy. Jedna z rozmówczyń zwróciła uwagę, że brakuje szkoleń odnośnie prawnych aspektów procedury „Niebieskie Karty”: *Przepisy są niekiedy tak skonstruowane, że nie wiemy, co mamy zrobić. Niby szablon postępowania jest, ale są różne dziwne sytuacje i niekiedy nie wiadomo co zrobić, np. jedni mówią, że nie jest sprecyzowane, że raz w miesiącu się odwiedza rodzinę, a rodzinę odwiedza się tak często, na ile jest potrzeba, więc to też jest takie nieokreślone. Dla świętego spokoju raz w miesiącu się odwiedza i robi z tego notatkę. Jak przychodzi kontrola to przynajmniej nie czepiają się* (K, 35, W, 8, 4, M).

Po wprowadzeniu nowelizacji ustawy o przemocy w rodzinie powstała kolejna potrzeba szkoleniowa. Zwrócono uwagę, że żaden dzielnicowy nie został przygotowany do uczestnictwa w grupach roboczych. Nie istnieje system wspólnego kształcenia dla osób prowadzących procedurę „Niebieskie Karty”. Stanowisko rozmówców opierało się na przekonaniu, że każdy dzielnicowy przynajmniej raz w roku powinien przechodzić kilkunastogodzinne szkolenie z zakresu przemocy w rodzinie we współdziałaniu z innymi instytucjami. Dodatkowo mogły by być zaproszone osoby, które doświadczyły przemocy w rodzinie „na własnej skórze”. *Od nich, a nie z ustaw i rozporządzeń, można by się nauczyć czym jest prawdziwa przemoc w rodzinie i jakie są najskuteczniejsze działania zapobiegawcze* (K, 31, W, 9, 3, M).

Jak wspomniałam, ocena odbytych przez dzielnicowych szkoleń pod względem merytorycznym była niska. Jeden z rozmówców relacjonował: *szkolenie wygląda tak, że przyjeżdża pani z KWP [w Białymstoku] lub KMP [w Białymstoku] i opowiada albo o wdrożeniu nowych przepisów, albo że fajnie by było jakbyśmy więcej „Niebieskich Kart” sporządzali, bo wskaźnik zmalął. To taka masówka, leci lista podpisów obecności i zapoznania się z dokumentacją i do widzenia, raczej nic takiego, co by oczy otworzyło, czegoś praktycznego nauczyło* (M, 39, S, 19, 10, T). Inny dzielnicowy wtrącił, że na szkoleniach osoby prowadzące więcej mogły się dowiedzieć od słuchaczy. Przekaz wiedzy od osoby niemającej styczności z pracą w obchodzie był zdaniem dzielnicowych bezwartościowy. *A żeby o czymś mówić, tym bardziej prowadzić szkolenie i uczyć innych to trzeba się na tym porządnie znać* (M, 35, W, 10, 1, M). Każde spotkanie w ramach lokalnego doskonalenia powinno być prowadzone przez praktyków, profesjonalistów, a nie przez osoby o czysto teoretycznym przygotowaniu (M, 34, W, 12, 10, M). Tylko w nielicznych wypowiedziach dzielnicowych pojawiły się przychylne stwierdzenia o przedsięwzięciach prowadzonych przez policję. Na podstawie ostatnio przebytych szkoleń zauważono, iż wzrósł poziom profesjonalizmu prowadzących oraz zapotrzebowanie na przeszkolenie. Oto kilka przykładów: *Rzeczowe pytanie – konkretna odpowiedź, a nie sucha teoria i wymijające odpowiedzi jak to bywało wcześniej* (M, 45, S, 20, 16, T). *Można się dowiedzieć kilku praktycznych rzeczy od specjalistów od „Niebieskich Kart” z KMP [w Białymstoku] i KWP [w Białymstoku], rozjaśnić niektóre sprawy, trochę wiedzy łyknąć, posłuchać* (M, 34, W, 10, 4, M), *a poza tym co raz dzielnicowi się zmieniają i trzeba nowych wyszkolić, a starym przypomnieć* (M, 45, S, 26, 16, M).

Część dzielnicowych przyznało, że odbyli szkolenia dotyczące przemocy w rodzinie organizowane przez cywilne instytucje. Ocena tych spotkań była wyższa niż w przypadkach policyjnych przedsięwzięć. Należy zwrócić uwagę, że większość z powyższych rozmówców pełniło służbę w jednostkach terenowych (poza Białymstokiem). Zgodnie stwierdzili, że przełożeni pozwalali na ich uczestnictwo w szkoleniach wypracowanych przez MPiPS, PARPA, Urząd Wojewódzki, urzędy miejskie, ośrodki pomocy społecznej oraz zewnętrzne firmy. Do największych pozytywów takich spotkań zaliczono integrację i wymianę doświadczeń z innymi pracownikami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, poznanie sposobów rozwiązywania problemu stosowane w placówkach pozapolicyjnych czy też innych jednostkach województwa. Jeden z dzielnicowych twierdził, że podejście do tematu cywilnych instytucji jest zgoła odmienne od policyjnego, a treść szkolenia jest inaczej interpretowana przez przełożonych niż przez przedstawicieli innych

instytucji, nawet prawnych. Podał następujący przykład: *Każdy inny mówi, że żeby była założona „Niebieska Karta” to muszą być spełnione przesłanki, że przemoc jest długofalowa, nie może być równowagi sił itd. A u nas wystarczy, że ktoś przyjdzie złożyć zawiadomienie i od razu obligatoryjnie zakładana jest „Niebieska”. Nawet bez rozmowy z drugą stroną. To trafia do dzielnicowego. Absurd. Moim zdaniem owszem jak jest zawiadomienie, to po przeprowadzeniu postępowania, kiedy akta oskarżenia trafią do prokuratury to wtedy „Niebieska” powinna być założona, właśnie w tym momencie, ale nie wcześniej. Bo bywa, że jak jedna strona się dowie na grupie roboczej, że druga założyła na nią „Niebieską” to przychodzi [do jednostki policji] i też składa zawiadomienie w drugą stronę, mąż na żonę, a żona na męża. Jaki jest sens takiego czegoś? Skoro sama procedura przecież ma na celu ustalenie czy dochodzi do przemocy i nie zakładamy od razu, że wskazany sprawca jest prawdziwym sprawcą. W praktyce trzeba założyć nową „Niebieską Kartę” i później znowu te same osoby są zapraszane na grupę roboczą tylko w innym charakterze: wcześniejszego sprawcę jako ofiarę, a ofiarę jako sprawcę (M, 36, W, 17, 9, T). Powyższy przykład jest potwierdzeniem, że szkolenia są przydatne, ponieważ z aktów prawnych czy podręczników nie wyczyta się wielu, w szczególności nieszablonowych, przypadków. Dzielnicowi przeważnie chętnie uczestniczyli w doskonaleniu zawodowym. Jak twierdzili, umożliwiało im to weryfikację w praktyce zdobytej od innych specjalistów mających styczność z problemem przemocowym wiedzy.*

Podczas czterech wywiadów pojawiła się refleksja o chęci uczestnictwa w pięciodniowym specjalistycznym kursie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który znajduje się wśród edukacyjnej oferty polskich szkół policji. Realizacja tego rodzaju szkolenia przygotowuje funkcjonariuszy do wykonywania zadań służbowych związanych z koordynacją działań w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia doskonalenia zawodowego lokalnego z tego zakresu. Treść programowa kursu obejmuje następujące tematy: wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, dokumentowanie czynności, właściwe postępowanie w sytuacji ujawnienia przemocy w rodzinie, wspieranie funkcjonariuszy w rozwiązywaniu problemów związanych z realizacją procedury przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenie doskonalenia zawodowego lokalnego w miejscu pełnienia służby, prowadzenie sprawozdawczości statystycznej dotyczącej działań policji podejmowanych w ramach procedury „Niebieskie Karty”⁵⁶³. Do udziału

---

⁵⁶³ K. Mazur-Niewiedział, T. Sibiela, K. Bodzioch, S. Manterys, T. Wrzesień, Poradnik dla słuchacza kursu specjalistycznego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2015, s. 3-4.

w zajęciach zapraszani są przedstawiciele jednostek opieki społecznej lub innych instytucji pomocowych, które w swojej codziennej działalności stykają się z przypadkami przemocy. Program kursu w ramach jednego z bloków zagadnieniowych zakłada także możliwość uczestnictwa słuchaczy w zajęciach wyjazdowych do placówek zajmujących się pomocą osobom pokrzywdzonym i sprawcom przemocy domowej.

Pomimo wykazanej przez rozmówców chęci uczestnictwa w specjalistycznym kursie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie okazało się, że przeszkodą uniemożliwiającą im udział było podejście bezpośrednich przełożonych. Nie kierowali policjantów na szkolenia, ponieważ konsekwencją była by tygodniowa absencja funkcjonariusza w pracy (M, 37, W, 8, 3, M). *Ale dlaczego nie może jechać chociaż jedna osoba, która by się nauczyła, a później nam tu na miejscu przekazała co wie. Szkoda, że nie możemy korzystać czegoś, co zostało m. in. dla nas stworzone, no ale tak to już w tej firmie jest* (M, 27, W, 8, 4, M).

2.5. Konfrontacja dzielnicowego ze zjawiskiem przemocy w rodzinie

2.5.1. Poziom przestępczości przeciwko rodzinie i opiece

Mając na uwadze doświadczenie dzielnicowych KMP w Białymstoku interesujące wydaje się ustosunkowanie badanych do skali zjawiska przemocy w rodzinie na przestrzeni lat. Analizując dane statystyczne z KWP w Białymstoku i wyniki własnych badań jakościowych zauważyłam, że liczba zatrzymanych osób wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową (tabela 68) w znacznym stopniu koresponduje ze spostrzeżeniami dzielnicowych.

Zaprezentowane dane statystyczne ukazują liczbę sprawców przemocy z wyróżnieniem kategorii kobiet, mężczyzn i nieletnich.

Tabela 68. Liczba osób zatrzymanych i ogółem, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie na terenie działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2010-2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Liczba osób <u>zatrzymanych</u>, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie							
Kobiety	5	6	1	4	4	3	2
Mężczyźni	346	237	26	41	264	135	142
Nieletni	0	1	0	0	3	1	0
Ogółem	351	244	27	45	271	139	144
Liczba osób <u>ogółem</u>, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie							
Kobiety	21	46	25	54	107	66	50
Mężczyźni	790	603	359	535	1275	934	764
Nieletni	1	3	7	2	13	6	4
Ogółem	812	652	391	591	1395	1006	818

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku i Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku.

W latach 2010-2011 około 40% osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej zostało zatrzymanych. W kolejnych dwóch latach odsetek ten gwałtownie zmalał do około 7%. Po wprowadzeniu nowych wytycznych z dniem 1 stycznia 2014 roku, na terenie KMP w Białymstoku ujawniono najwięcej przypadków przemocy w rodzinie, przy czym tylko około 15% sprawców było zatrzymywanych. W latach 2010-2016 mężczyźni stanowili zdecydowaną większość sprawców przemocy domowej. Liczba zatrzymanych kobiet i nieletnich w omawianym przedziale czasowym utrzymywała się na tym samym poziomie (od 0 do 6 przypadków). Wzrosła jedynie ogólna suma kobiet, co do których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, osiągając w 2014 roku maksymalną w rozpatrywanym okresie wartość, tj. 107 przypadków.

W rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 4. Wybrane orientacje teoretyczne dotyczące przemocy w rodzinie nawiązałam do teorii działań rutynowych autorstwa L. Cohena i M. Felsona. Koncepcja badaczy zakłada, iż o popełnieniu czynu przestępczego decyduje okazja. Twierdzili, iż prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa jest większe gdy w tym samym czasie i przestrzeni zaistnieją trzy elementy: potencjalny przestępca (sprawca przemocy), odpowiedni cel (ofiara przemocy), brak osób mogących zapobiec przestępstwu

(świadkowie). Ponadto środowisko domowe, ze względu na prywatność i intymność, jest miejscem, gdzie wyróżnione elementy często się zbiegają. Na tej podstawie dokonałam próby poznania rozmiaru zjawiska przemocy w rodzinie w obszarze badań oraz jego nasilenia bądź ograniczenia w doświadczeniu dzielnicowych.

Zaledwie trzech rozmówców zauważyło w ostatnich latach wzrost przestępczości przeciwko rodzinie. Zwiększenie liczby postępowań z artykułu 207 Kodeksu karnego uzasadniano zmianami w przepisach prawnych (M, 45, S, 26, 16, M) oraz zrozumieniem przez społeczeństwo ciężaru gatunkowego problemu (M, 30, L, 8, 4, M). Prawdopodobnie obywatele są bardziej świadomi czym jest przemoc domowa i zgłaszają ten fakt organom ścigania. *Mam rodziny w zainteresowaniu, które przez wiele lat żyły w ukryciu i nie ujawniały swojego problemu. Ale przez nagłośnienie tematu, media, wychodzą z tego cienia* (K, 34, W, 8, 3, M). Podkreślono pozytywne aspekty przede wszystkim zmiany prawodawczej w ustawie o policji polegającej na możliwości zatrzymania prewencyjnego sprawcy przemocy⁵⁶⁴. Badani doceniali nową alternatywę zapewniającą w pewnym stopniu kontrolę nad zachowaniem osoby podejrzanej o stosowanie przemocy w rodzinie. W praktyce zatrzymanie prewencyjne jest krótkotrwałe (na czas nie dłuższy niż 48 godzin), więc w zasadzie nie zawsze to coś zmieni oprócz tego, że sprawca trochę się wystraszy, bo potrzyma kajdanki na rękach. Jednemu przemówi to do rozumu, a innemu nie, bo np. ma problem z alkoholem (M, 40, W, 18, 8, M).

Jeden z rozmówców zauważył wyłącznie statystyczny wzrost przestępczości dotyczącej przemocy w rodzinie. Jego komentarz opierał się na zwiększeniu nacisku na wszczynanie procedur „Niebieskie Karty” i ogólnokrajową profilaktykę odnoszącą się do przeciwdziałania przemocy domowej. *Do tego dochodzi rozszerzenie pojęcia przemocy w rodzinie o przemoc ekonomiczną czy seksualną, co kiedyś w ogóle nie było brane pod uwagę* (M, 34, W, 10, 3, M).

Pozostali dzielnicowi byli zdania, że w ostatnich latach nie nastąpił wzrost faktycznej przestępczości przeciwko rodzinie, ale spotęgowanie ujawnianych przypadków. Zgadzała się z twierdzeniem, że społeczeństwo ma wiedzę i świadomość, że znęcanie się jest karalne oraz że ilość zgłoszeń dotyczących awantur domowych jest coraz większa. Procedura „Niebieskie Karty” stała się bardziej popularna, co jednak, jak wskazywali rozmówcy, wcale nie musi mieć związku ze wzrostem skali zjawiska przemocy w rodzinie.

---

⁵⁶⁴ Dnia 1 sierpnia 2010 roku do ustawy o Policji wprowadzono artykuł 15a stanowiący, że funkcjonariusze Policji mają prawo do zatrzymania sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego.

Przemoc jak była, tak jest i pewnie będzie , a „Niebieską” zakłada się, żeby ostatecznie stwierdzić jak jest (M, 33, W, 9, 3, T). Podczas rozmów dzielnicowi dokonali rozgraniczenia między błahymi incydentami a prawdziwą przemocą. Wyliczali, że w większości przypadków nie dochodziło do zdarzeń o znamionach przestępstwa. Zastane sytuacje konfliktowe mogły się z powodzeniem zakończyć pomocą z ośrodka pomocy rodzinie czy ośrodka kryzysowego dla małżeństw, a nie na poziomie interwencji policji. Funkcjonariusze powinni interweniować w konkretnych przypadkach celem zapewnienia bezpieczeństwa, udzielenia pomocy prawnej i dokonania weryfikacji na ile doszło do popełnienia przestępstwa. Niejednokrotnie podczas wywiadów badani podkreślali, że ludzie coraz częściej bezpodstawnie wzywają policję i wykorzystują obecność funkcjonariuszy jako pretekst do osiągnięcia prywatnych celów, np. rozwód z orzeczeniem o winie, ograniczenie praw rodzicielskich drugiej stronie konfliktu.

*Najwięcej, bo aż pięćdziesięciu dwóch dzielnicowych, poddało krytyce wytyczne „z góry” z przełomu 2013 i 2014 roku wyrażające się w nacisku na wdrażanie procedur „Niebieskie Karty”, na podstawie których oceniana jest skuteczność programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. *Nie podoba mi się, że część „Niebieskich” jest robiona tylko dla statystyki. Zamiast skupić się na trudnych przypadkach i faktycznie nieść pomoc. Bo przy takich ilościach „Niebieskich” nie da się pomóc wszystkim, bo nie ma na to czasu. A zapomina się, żeby nie skrzywdzić ludzi. Bo to, że się założy „Niebieską” to położonemu jest fajnie, bo zwiększa się statystyka. Ale można komuś wyrządzić krzywdę, bo np. zatrzyma się kogoś na 48 godzin, ktoś nie pójdzie do pracy, opinie się zepsuje w środowisku, w którym rzekomy sprawca żyje, a koniec końców się okaże, że on naprawdę tylko wypił piwo i nakrzyczał na babę, co mu nad uchem zrzędziła (M, 37, S, 15, 9, M).**

*W garnizonie podlaskim poziom przestępczości jest stosunkowo niski w porównaniu do innych województw. Od lat liczba przestępstw ogółem w przeliczeniu na sto tysięcy mieszkańców, poza województwem podkarpackim, jest najniższa w Polsce⁵⁶⁵. Oto wypowiedzi kilku badanych na temat „karmienia statystyki”: *Jak nie ma u nas innych przestępstw to trzeba wykazywać jakiegokolwiek, żeby nie odstawać od reszty Polski (M, 45, S, 20, 16, T). Tak samo było z pijanymi rowerzystami. Jak to było przestępstwo to było wyżynanie watahy, a teraz to już jest tylko wykroczeniem i już nikt ich nie łapie, bo to już żaden wynik (M, 34, W, 12, 10, M). Obecnie statystyka policyjna jest podbijana znetami. Nikt nawet nie sprawdza dokładnie, na ile przemoc polega na prawdzie, jakie były dokładne**

---

⁵⁶⁵ Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2014 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, s. 13, www.isp.policja.pl [data dostępu: 08.08.2016].

okoliczności zdarzenia, a od razu bierze się gościa za dupę, zamyka na 48 godzin i nawet się go nie pyta o nic (K, 31, W, 9, 2, M). Kiedyś z jednej interwencji mój kolega dzielnicowy dostał 3 „Niebieskie Karty” (M, 51, S, 25, 7, M), a powody bywają tak blahe, że śmiać się chce, np. że człowiek rzucił mięsem w okno, dosłownie. Czy to już jest przemoc domowa? No ludzie, to jest chore (M, 39, S, 19, 10, T).

2.5.2. Portret ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie

W rozdziale teoretycznym opisałam ekologiczny model źródeł przemocy U. Bronfenbrenner’a, który określa determinanty wpływające za zmniejszenie bądź zwiększanie ryzyka bycia ofiarą lub sprawcą przemocy. Biorąc pod uwagę doświadczenia dzielnicowych w kontaktach z rodzinami dotkniętymi przemocą stworzyłam najczęściej spotykane profile ofiary i sprawcy przemocy. Rozmówcy nie próbowali przełamać stereotypu, że osobami dotkniętymi przemocą domową są głównie kobiety. Zgodnie stwierdzili, że zgłoszenia w zdecydowanej większości generowane są przez żony i konkubiny osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie, czasami przez ich matki bądź córki. Ofiary charakteryzują się nieporadnością w codziennym życiu (najczęściej są bezrobotne, wychowujące dzieci, a w konsekwencji uzależnione finansowo od innych). Kobiety w społeczeństwie polskim mają stereotypowy status osób słabszych fizycznie i psychicznie. Dzielnicowi zauważyli, iż przyzwalały one na zachowania przemocowe ze strony sprawcy ze względu na bezradność, lęk, przyzwyczajenie, inne emocjonalne problemy. Jedynie w kilku wypowiedziach policjantów pojawiło się wskazanie mężczyzn i zaniedbanych dzieci jako ofiar przemocy w rodzinie kiedy to sprawcami były kobiety.

Określenie profilu osób stosujących przemoc domową także nie przysporzyło rozmówcom trudności i równie stanowczo stwierdzili, że są to najczęściej mężczyźni. Na podstawie zebranego materiału badawczego stworzono dwie kategorie sprawców przemocy. W większości przypadków był to alkoholik, który pracował dorywczo i był jedynym żywicielem rodziny. W związku z przewagą finansową czuł się „wszechmogący” i nie upatrywał nic złego w chęci wyegzekwowania tego, co mu się należy w sposób, jaki uznawał za słuszny. Dzielnicowi zwrócili uwagę na fakt, że ci sprawcy, poza notorycznym wszczynaniem awantur w stanie nietrzeźwości, po odzyskaniu świadomości okazywali się bardzo często poczciwymi ludźmi. Drugą kategorią sprawców przemocy domowej byli wysoko postawieni mężczyźni (m. in. biznesmeni, prawnicy, lekarze), którzy znęcają się psychicznie nad rodziną. Z reguły nie przyznawali się do stosowania przemocy i niekiedy bardzo trudno było im to udowodnić. Sytuacja się zaogniała, gdy ofiary przemocy były

niezależne finansowo. *To się mężom nie podoba, że mają one innych znajomych, hobby, niekiedy męskie i kontakt z mężczyznami. Wtedy trwa taka przepychanka i afiszowanie się na zewnątrz, żeby się z dobrej strony pokazać. Bo jak jest tylko facet ma kasę to on dyktuje warunki. A jak kobieta nie ma wsparcia w znajomych, rodzinie, pochodzi z daleka i jest tu sama to jest jej ciężko szukać pomocy* (M, 39, S, 19, 10, T).

Kobieta jako sprawczyni przemocy była rzadko wskazywana przez dzielnicowych. Jedynie w kilku rozmowach badani podzielili się doświadczeniami z sytuacjami przemocowymi inicjowanymi przez kobiety. Jak relacjonował jeden z rozmówców: *Zauważam tendencję, że facet nie jest już tym najgorszym, to kobiety przejmują inicjatywę. Kto kiedyś by pomyślał, że z interwencji domowej to kobieta jedzie na izbę wytrzeźwień czy ma założoną „Niebieską”. To była hańba i żenada. Teraz mamy równouprawnienie i panie też potrafią poszaleć* (M, 40, S, 19, 5, M). Zwrócono uwagę na taktykę manipulacyjną często stosowaną przez sprawczynie przemocy domowej. Pomimo znęcania się, głównie psychicznego nad mężczyzną, usiłowały zaaranżować okoliczności, jakoby to on był sprawcą. *Niektóre baby wykorzystują moment, że gościu wypił dwa piwa, a one gadają, gęgają, trajkoczą, marudzą. Gdy ten odpowie coś nieładnie, rzuci skarpeta o drzwi to one już telefon na policję. Trzeba chyba prędzej zadać pytanie – dlaczego on pije? Bo bywa, że kobiety są sprawcami przemocy i faceci nie wyrabiają z nimi psychicznie* (M, 37, S, 13, 9, T).

2.5.3. Charakterystyka uwarunkowań i zachowań przemocowych

Agresja jako źródło przemocy w rodzinie jest podstawą lub częścią składową wielu teorii naukowych. W rozprawie nawiązałam do teorii agresji jako instynktu, której przedstawicielami są m. in. Z. Freud, K. Lorenz, W. McDougall, teorii modelowania reprezentowanej przez U. Bronfenbrenner'a oraz teorii społecznego uczenia się zachowań agresywnych autorstwa A. Bandury. Pierwsza z nich upatruje agresywność człowieka jako cechę wrodzoną i niezmienną. Natomiast dwie pozostałe koncepcje zakładają, iż zachowania agresywne są w dużym stopniu efektem naśladownictwa, m. in. rodziców, więc mają na nie wpływ czynniki środowiskowe, np. obserwacja otoczenia.

W doświadczeniu rozmówców najwięcej zachowań przemocowych miało związek z agresją sprawców pod wpływem alkoholu. *U mnie praktycznie nie ma „Niebieskich Kart” na trzeźwo* (K, 36, W, 8, 1, M). W stanie nietrzeźwości człowiekowi „puszczają hamulce” i łatwiej mu dopuścić się aktów przemocy wobec bliskich osób.

Tabela 69. Najczęściej występujące kategorie zachowań przemocowych w doświadczeniu dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Kategorie zachowań przemocowych	N
Agresja pod wpływem alkoholu	47
Agresja słowna	26
Przemoc w dobrych domach	13
Zależność ekonomiczna	9
Pseudo przemoc w celach rozwodowych	8

Odpowiedzi nie sumują się do 66, ponieważ niektórzy dzielnicowi wskazywali zachowania przemocowe należące do więcej niż jednej kategorii. W tabeli uwzględniono wszystkie wskazania badanych.

Przemoc psychiczną w formie agresji słownej, wyzwisk najczęściej policjanci spotykali w środowiskach patologicznych, w których większość ludzi była bezrobotna, korzystała z zasiłku i niejednokrotnie towarzyszyły temu uzależnienia. Współpraca z takimi rodzinami przysparzała dzielnicowym najwięcej trosk i frustracji, gdyż pomimo ich starań okazywało się, że zarówno ofierze jak i sprawcy nie zależało na zmianie sytuacji. Oto przykład rodziny przemocowej podany przez jedną z dzielnicowych: *[Ofiary] uważają, że sprawcy nie robią nic złego, wręcz usługują sprawcom, szczególnie jak to synkowie – alkoholicy, nieroby. Taki pijany wraca do domu mamusi, a ona szykuje mu jedzenie, sprząta, dogadza, bo się boi, że będzie się awanturował, wyzywał, poniżał. Dla mnie lamentuje: „zrobi Pani coś z nim, bo ja nie dam rady z nim żyć”. Proponuję więc jakieś działania, terapię. Ale one mają to gdzieś i zaczynają bagatelizować problem, że w sumie nic takiego złego się nie stało* (K, 33, S, 8, 1, T).

Najtrudniej rozpoznać i udowodnić niepołączoną z innymi formami przemoc psychiczną. Badani mieli z nią do czynienia głównie w dobrych, zamożnych domach. Objawiała się ona emocjonalnym dręczeniem ofiary, chorobliwą zazdrością, kontrolowaniem, ośmieszaniem, poniżaniem i niepokojeniem. Ponadto sprawca powtarzał swojej ofierze, że nikt nie jest w stanie nic mu udowodnić, bo ma znajomych w prokuraturach i sądach, którzy mu pomogą. *Mam taką jedną „Niebieską” z przemocą psychiczną, która jest trudna do udowodnienia. Kobieta złożyła zawiadomienie, ale prokurator odmówił wszczęcia. Pani się odwołała, ale nic z tego. Sprawca wyprosił mnie z mieszkania, bo to takie wyższe sfery, no i on sobie nie wyobraża jak to u niego policja w mieszkaniu może być jak nic takiego się nie dzieje. Nie mam pomysłu jak pomóc tej rodzinie. Nie wiem jak to się rozwiąże. Na grupę roboczą Pan przyszedł, ale był tak zamknięty na wszystkie propozycje, nie dał sobie wytłumaczyć, bo stwierdził, że nie ma*

żadnej przemocy, żona wymyśla, on się stara. To, że zabrał żonie kluczyki do samochodu i samochód za karę to on nie widzi w tym nic dziwnego (K, 35, W, 8, 4, M).

Kolejną kategorią często występujących zachowań przemocowych była zależność ekonomiczna ofiary od sprawcy pojawiająca się zarówno w rodzinach o wysokim jak i niskim statusie materialnym. Osoba pokrzywdzona nie mogła się oswobodzić z opresji, ponieważ była (niekiedy razem z dziećmi) na całkowitym utrzymaniu sprawcy przemocy i nie wierzyła w swoją samodzielność. *Niektóre kobiety są uzależnione finansowo od mężczyzn, [...] nie mają pracy i perspektyw. Wtedy sytuacja jest nieciekawa. Bo ona na pewno nie złoży zawiadomienia [o przestępstwie znęcania się], bo będzie się bała, że zostanie bez pieniędzy, że wyrzuci ją z mieszkania. [...] Nawet jak ma jakiś impuls i dzwoni na policję to jak już różne służby zaangażują się w sytuację to sprawca tak potrafi nastraszyć ofiarę, że ona nic nie powie. I ofiara nagle wszystkim wokół wciska kit, że już jest wszystko super (K, 34, W, 10, 10, M).*

W opinii i doświadczeniu zawodowym dzielnicowych rzadko dochodziło do poważnych wydarzeń przemocowych zagrażających życiu lub zdrowiu osób pokrzywdzonych. Potencjalne ofiary wyolbrzymiały, przejawiały kontekst sytuacyjny, prowokowały sprawcę i wykorzystywały te okoliczności do własnych celów, najczęściej rozwodowych. Jak relacjonuje jeden z dzielnicowych: *Jak słyszę, że na mojej dzielnicy jest nowa „Niebieska Karta” to se myślę „kurwa, znowu”. „Niebieska Karta” jest o kant dupy, banialuki, nic nie wnosi, bo takie są w większości „Niebieskie Karty”, że się pokłócą, nie dogadują. Może jedynie ofiarom do rozwodu się przyda. Nie oszukujmy się, że zwykły policjant dzielnicowy odwiedzając rodzinę nie ma szans jej pogodzić, ozdrowić, wyleczyć, naprawić małżeństwa (M, 33, S, 13, 8, T).*

Większość badanych uważała, że źródła przemocy w rodzinie są uwarunkowane środowiskowo. *Dużo zależy od otoczenia, w jakim człowiek się wychował, jak tatuś i mamusia się wobec siebie zachowywali. Jak tatuś bił mamę to ja nie będę inny, gorszy (M, 32, W, 10, 2, M).* Wychowanie w kręgach patologicznych, złe warunki materialne, nadużywanie alkoholu i uznawanie tego za normę to główne czynniki generujące i pogłębiające problem przemocy domowej w wielu rodzinach. Pojedyncze wypowiedzi dzielnicowych dotyczyły źródeł przemocy upatrywanych w osobowości człowieka i miały odniesienie wyłącznie do stosowania przemocy psychicznej. Przykładem może być następująca relacja: *Wpływ na pewno ma i towarzyszo i własny charakter. To jak z paleniem papierosów. Niektórzy zaczynają sami palić, a niektórzy palą, bo koledzy palą. Więc zależy od sytuacji. Na pewno można od małości próbować przyswajać dzieciom dobre wzorce,*

a co wyjdzie to pokazuje czas. Bo środowisko ma duży wpływ i jeśli wzorce wychowania nie będą wystarczająco silne i mocne to wpływ środowiska może się przebić (M, 40, S, 19, 5, M).

2.5.4. Poczucie obiektywizmu w podejmowaniu działań pomocowych

Z rozmów z dzielnicowymi wynika, że poziom i zakres współpracy ofiary i sprawcy przemocy z funkcjonariuszami policji bywały zależne od płci. W większości panowało przekonanie, że mężczyzna prędzej zaufa mężczyźnie, a kobieta kobiecie. Pojawiały się też wyraźne głosy, że dzielnicowi (mężczyźni) lepiej sprawdzają się w kontaktach personalnych z „klientami” obu płci w trakcie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Okazało się, że współpraca między funkcjonariuszami a członkami rodzin przemocowych tej samej płci przebiegała lepiej na terenie działania komisariatów terenowych.

Badani dostrzegali rozbieżności pomiędzy otwartością i chęcią współpracy ofiar kobiet i mężczyzn. *Kobiety z reguły są bardziej wylewne, łatwiej przychodzi im przyznać się do doznawanej przemocy. A od faceta czasami trudno się cegokolwiek dowiedzieć* (M, 33, W, 9, 3, T). Część rozmówców uważało, że kobiety jako osoby pokrzywdzone darzą większą ufnością policjantki. Mogło to wynikać z przeświadczenia o tzw. „solidarności jajników”, że ofiara – kobieta zostanie lepiej zrozumiana i otrzyma odpowiednią pomoc. Funkcjonariusz płci męskiej pomimo profesjonalnego i starannego podejścia mógł mieć problem z uzyskaniem szczerości od osoby pokrzywdzonej, co potwierdzają słowa dzielnicowego z komisariatu terenowego: *Bywa tak, że kobieta przez rok się nie przyznaje, że jest ofiarą, nikt nie potwierdza i nie zaprzecza, a po rozmowie z policjantką od razu się otwiera* (M, 36, W, 17, 9, T). Inny policjant (także z komisariatu terenowego) dodał, że niektóre ofiary – kobiety niechętnie z nim rozmawiały o swoim problemie. Pomimo to starał się uzyskać od pokrzywdzonych najważniejsze fakty dotyczące sytuacji przemocowej i każdorazowo próbował pomóc (M, 33, S, 13, 8, T). Pomimo kilku przykładów lepszej współpracy między kobietami – ofiarą i dzielnicową, w doświadczeniu większości badanych mężczyzn także mieli dobry kontakt z osobami pokrzywdzonymi, które bez zażenowania opowiadają o doświadczanej przemocy.

Ciekawym doświadczeniem podzieliło się dwóch policjantów, którzy otrzymali skargi ze strony ofiar przemocy domowej – kobiet. Dotyczyły one złego dobrania słów przy próbie wyjaśnienia zasad procedury „Niebieskie Karty” (M, 28, L, 8, 1, M) oraz niezyczliwości i nieprzychylności w udzielaniu pomocy ze względu na niechęć do kobiet (M, 35, S, 16, 9, M). Zasadność skarg po przeprowadzonych czynnościach wyjaśniających

została poddana w wątpliwość, a następnie oddalona. Nie mniej jednak kontekst tych sytuacji może wskazywać na uprzedzenie niektórych kobiet do mężczyzn objawiające się oskarżeniami o seksizm. Z drugiej strony wśród badanych było pięciu dzielnicowych (mężczyzn) według których ofiary – kobiety zdecydowanie wolały współpracę z policjantami niż z policjantkami, ponieważ czuły się lepiej chronione i miały poczucie bezpieczeństwa.

Poziom i zakres współpracy z osobami stosującymi przemoc był znikomy. Sprawcy zazwyczaj twierdzili, że problem nie istniał, nie chcieli rozmawiać, byli negatywnie nastawieni do wizyt dzielnicowych (bez względu na ich płeć, wiek, staż służby), którzy ingerowali w ich życie rodzinne, a wręcz *potrafią obrazić się, że mają założoną „Niebieską Kartę”* (K, 31, W, 9, 2, M) i nie przychodzili na spotkania grup roboczych. Trudności w realizacji procedury „Niebieskie Karty” częściej sprawiali sprawcy – mężczyźni niż kobiety, a jak wcześniej wspomniałam, tych pierwszych było zdecydowanie więcej.

Sprawcy przemocy w rodzinie – mężczyźni zazwyczaj bagatelizowali działania policji. W przypadku interwencji dzielnicowych czuli większy respekt przed mężczyznami, inaczej rozmawiali z policjantem, odmiennie z policjantką. *To jest na zasadzie facet z facetem pogadają po męsku. I agresor wtedy wie, że to nie żarty czy przelewki* (M, 28, L, 8, 1, M). Dzielnicowy mógł użyć argumentu siły fizycznej i w ramach środków prawnych doprowadzić do współpracy. *Bo jeśli kobieta zacznie go umoralniać to on sobie pomyśli, że kolejna baba się na niego uwzięła* (M, 29, S, 10, 1, M). Kolejny przykład braku akceptacji oraz dezaprobaty wobec policjantek stanowi wypowiedź dzielnicowego z komisariatu terenowego: *Na faceta po alkoholu policjantka działa jak płachta na byka. Żaden facet nie lubi jak nim rządzi kobieta. Przychodzi policjantka (...) i nakazuje mu pewne czynności to facet się buntuje. Wydaje mi się, że procedura lepiej przebiega jak policjant jest mężczyzną. Kobiety są trochę mniej wiarygodne i może sprawca nie wierzył by do końca, że taka policjantka byłaby w stanie coś mu zrobić* (M, 32, W, 11, 3, T). Dzielnicowe przyznały, że część sprawców – mężczyzn nie traktowało ich poważnie, nie słuchało ich. Wręcz zdarzały się sytuacje kiedy osoba stosująca przemoc próbowała zwieść policjantkę prawiąc jej komplementy, przymilając się i potakując wszystkiemu, co powie. Jak powiedziała jedna z rozmówczyń: *Wciska mi taki facet kit, że jestem fajna i że będzie tylko mnie słuchał. Ale ja wiem, że to taka zagrywka, że w rzeczywistości nie może się doczekać, kiedy się w końcu odpierdolę* (K, 35, W, 8, 4, M).

Policjant w służbie każdego powinien traktować równo, bez różnicy na płeć czy poglądy. Dzielnicowi zazwyczaj prezentowali obiektywną postawę wobec płci ofiar

i sprawców przemocy. *Staram się do każdego podchodzić tak samo. Każda sytuacja jest inna. Poza tym ja tylko słucham ludzi, nigdy nie wiem w 100% kto i na ile mówi prawdę. Jak nie ma świadków i osoby są trzeźwe to już w ogóle nie wiadomo kto mówi prawdę. Bo jeśli jest alkohol to zazwyczaj winę zwała się na osobę nadużywającą* (M, 43, W, 16, 13, M). Podejście danego funkcjonariusza zależało od jego charakteru, osobowości, doświadczeń, a także świadomości tego, co faktycznie dzieje się w rodzinie przemocowej. Zwrócono uwagę na wiek i staż służby dzielnicowych jako faktor wpływający na współpracę w większym stopniu niż płeć. Oto wypowiedź jednego ze starszych wiekiem funkcjonariuszy: *Ze względu na swój wiek i doświadczenie to raczej posłuch mam, bo coś na temat życia wiem. Kiedyś jak poszedłem z młodą dzielnicową to facet powiedział: Pani się nie gniewa, Pani sobie wyjdzie, ja wolę z tym Panem porozmawiać* (M, 51, S, 25, 7, M). Młodzi policjanci bywali traktowani lekceważąco przez starszych obywateli, szczególnie kiedy ich kontakt odnosił się do tematyki życia prywatnego i doświadczenia życiowego.

Zgodnie ze wspomnianym w części teoretycznej wielowymiarowym modelem wypalenia autorstwa Ch. Maslach przemęczenie związane z wykonywanym zawodem może dotknąć każdego człowieka, szczególnie długo piastującego określone stanowisko. Według młodych stażem dzielnicowych starsi koledzy wykazywali niekiedy deprecjonujący stosunek wobec rodzin przemocowych, np.: *Starzy, wypaleni zawodowo policjanci „wałą regulkę” i nic ich więcej nie interesuje. Tzn. myślą tak: mam raz w miesiącu być pod tym adresem i tyle będę. Nawet jak coś się będzie działo to tylko raz w miesiącu będę, bo mnie to w gruncie rzeczy to nie interesuje. Chcą zejść z tej „Niebieskiej Karty”. Po co mają mieć na karku procedurę jak to nic nikomu nie daje* (M, 28, L, 8, 1, M). Funkcjonariusze z krótkim stażem na etacie dzielnicowego bardziej angażowali się w wykonywanie obowiązków służbowych, ale nie tylko związanych z przemocą w rodzinie. Wynika to z tendencji, iż na początku kariery czy po objęciu nowej posady, ludzie starają się pracować rzetelniej i sumiennie niż po kilkuletnim piastowaniu swojego stanowiska. Nie dziwi fakt, iż rozmówcy z długim stażem w służbie obchodowej są obciążeni emocjonalnie, bo przejawia się m. in. w braku zapału do pracy. Zgodnie z modelem Ch. Maslach wypaleni pracownicy mają specyficzny stosunek do innych osób, wyrażający się obojętnością, a nawet wrogością w kontaktach międzyludzkich. Dodatkowo obniżone zadowolenie z wykonanej pracy powoduje spadek poczucia własnej kompetencji i wiąże się z poczuciem bezsensu w stosunku do swoich obowiązków.

Analiza wypowiedzi wskazała, iż część badanych osób uważała, że policjantki bywały przychylniejsze kobietom – ofiarom przemocy w rodzinie. Czynniki

zwiększającymi zaangażowanie w zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego i prawnego dla kobiet pokrzywdzonych były empatia oraz wrażliwość na krzywdę, rzadziej występujące u mężczyzn. Szczególnie w ewidentnych przypadkach występowania przemocy domowej policjantki były bardziej dobrodusze niż policjanci (M, 35, S, 16, 9, M). Oto wypowiedzi kilku rozmówców: *Muszę przyznać, że na początku trochę się faktycznie solidaryzowałam z kobietą, bardzo jej współczułam, ale szybko mi się zmieniło. Patrę teraz pod kątem tego co widzę. Doświadczenie robi swoje* (K, 35, W, 8, 4, M), *Myślę, że kobiety – policjantki trochę bardziej się angażują z racji, że są wrażliwsze* (M, 37, W, 9, 2, M), *Tak, policjantka w głębi duszy czymś się kieruje i jest za inną kobietą* (M, 35, W, 10, 1, M), *Może wyjdzie seksizm, ale ja uważam, że kobieta zawsze idzie w stronę kobiety* (M, 27, W, 8, 3, M). Niekiedy mężczyźni także przejawiali podobną postawę: *Staram się być obiektywny, ale najczęściej mam takie głupie stereotypowe nastawienie, że to pewnie mężczyzna jest sprawcą. A nie powinno tak być* (M, 32, W, 10, 4, T) oraz jak twierdziła policjantka: *Jest takie bardzo stereotypowe podejście, że policjanci [mężczyźni] jak przyjeżdżają na interwencję to z góry zakładają, że to mężczyzna jest sprawcą* (K, 31, W, 9, 3, M).

Jeden z dzielnicowych nadmienił, że większą stronniczość zauważał wśród pracowników ośrodków pomocy społecznej. *Kiedyś próbowałem dla kobiet z MOPRu wytłumaczyć jak wygląda interwencja i jak baba może zmanipulować faceta i zrobić z niego winnego. Bo one z góry traktują tych złych mężczyzn jako sprawców. Ale to nic nie dało. Pracownicy socjalni nie muszą się pilnować jak policjanci, uważać, by nie być zbyt jednostronnym, bo nikt ich za to specjalnie nie posądzi* (M, 28, L, 8, 1, M).

Zwraca uwagę fakt, że badani w dyskusji o różnicach w podejściu do sytuacji przemocowych ze względu na to czy ofiara jest kobietą, mężczyzną, osobą starszą lub niepełnosprawną, po raz kolejny podkreślali swoją obiektywność. Podczas realizacji działań pomocowych bardziej zastanawiają się jaka forma przemocy wystąpiła i w jaki sposób można pomóc niż to, kto jest osobą poszkodowaną. Wyjątkiem jest przemoc wobec dzieci, która generuje większe zaangażowanie ze strony służb. Dzielnicowi są wówczas zobligowani do zdobycia obszerniejszych informacji. Dokumentacja z procedury „Niebieskie Karty” jest przekazywana do Wydziału Prewencji w KMP w Białymstoku, skąd sprawę kieruje się do sądu rodzinnego i nieletnich. Skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec dzieci uznano za największą (M, 41, S, 17, 6, M).

Podjęcie emocjonalne do problemu przemocy w rodzinie wobec dzieci podczas wykonywania czynności służbowych dotyczyło zarówno policjantek jak i policjantów. Zdecydowana większość badanych (56 osób) posiadała potomstwo. *Sama jestem matką i nie*

wyobrażam sobie, żeby mojemu dziecku stała się krzywda. Strasznie mi zawsze szkoda dzieci, sercem do tego podchodzę (K, 35, W, 8, 4, M). W rodzinach, gdzie ofiarami byli nieletni, zaangażowanie dzielnicowych przejawiało się w częstszych wizytach (głównie w godzinach wieczornych by zweryfikować stan trzeźwości rodziców), dokładniejszym rozpytaniu sąsiadów, pedagogów, większej uwadze poświęconej możliwościom pomocy i radykalnych decyzjach, np. odebranie dziecka. Dzieci żyjące w świecie obok konfliktowych relacji rodziców czy innych domowników są najbardziej poszkodowane i narażone na nieodwracalne skutki psychiczne

Część dzielnicowych uważało, że trudności w zachowaniu obiektywizmu w podejmowaniu działań interwencyjnych mogą mieć funkcjonariusze, którzy znają w najbliższym otoczeniu rodzinę z problemem przemocy, którzy z racji wykonywania czynności służbowych nie chcą angażować się prywatnie, a procedurę „Niebieskie Karty” realizują z obowiązku. Jednak podświadomie mogą kierować się emocjami przy pomocy rodzinom przemocowym. Inni rozmówcy byli zdania, że osobiste doświadczenia pozwalają na lepsze zrozumienie i wyczucie osób dotkniętych i stosujących przemoc. Oto wypowiedź dzielnicowej, która wychowała się w rodzinie dotkniętej przemocą: *Właśnie ja patrzę bardziej obiektywnie. Wiem, że wina leży po obu stronach. I to nie zawsze tak jest jak się wydaje, że to mężczyzna jest winny. Niby mężczyznę określa się jako sprawcę, ale to kobieta, np. jest na tyle zazdrosna, że go prowokuje. I taka kobieta nie potrafi mi konkretnie powiedzieć, co ten mąż dokładnie jej robi* (K, 35, W, 12, 1, M). Bezstronność w pracy funkcjonariusza policji, nie tylko dzielnicowego, jest podstawą, bez względu na własne poglądy czy autopsję. Rozmówcy wierzyli, że w większości przypadków policjanci są faktycznie obiektywni w realizacji zadań dotyczących przemocy w rodzinie.

ROZDZIAŁ VIII

REALIZACJA PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” I JEJ SKUTECZNOŚĆ

Wykonywanie funkcji prewencyjnych przez dzielnicowych w KMP w Białymstoku w okresie od 1 stycznia 2006 roku do 30 czerwca 2007 roku poddano weryfikacji przez NIK i oceniono pozytywnie z uchybieniami⁵⁶⁶. W związku z działaniami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie skontrolowano organizację wykonywania zadań, realizację procedury „Niebieskie Karty”, w tym postępowanie wobec osób dotkniętych przemocą oraz osób stosujących przemoc. Po dziesięciu latach zainspirowana powyższą problematyką postanowiłam dokonać eksploracji naukowej skupiając się na subiektywnym spojrzeniu dzielnicowych w tym obszarze.

Realizacji procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy służby obchodowej mogą towarzyszyć sytuacje problematyczne. Podjęłam próbę skonkretyzowania i sprecyzowania głównych trudności celem późniejszego opracowania programu szkoleń dla funkcjonariuszy. Na podstawie materiału uzyskanego z przeprowadzonych wywiadów uzupełniłam typologię problemów związanych z realizacją obowiązków służbowych dotyczących przemocy domowej opartych na wynikach badań ilościowych oraz stworzyłam typologię dzielnicowych w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Przedstawiłam je w dalszej części dysertacji. Nie bez znaczenia jest również kontekst ogólnej opinii rozmówców na temat polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie oraz ocena poszczególnych elementów, etapów i działań w ramach procedury „Niebieskie Karty” z uwzględnieniem informacji biograficznych i stażu służby dzielnicowych.

1. Skuteczność polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie w opinii badanych

---

W 2005 roku na mocy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie stworzono krajowy system zapobiegania tejże przemocy. Jak opisałam w teoretycznej części

---

⁵⁶⁶ Wystąpienie pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli LBI-410/08-1-2007, Białystok 2007, s. 1, <http://www.nik.gov.pl> [data dostępu: 03.02.2015].

opracowania, po pięciu latach obowiązywania ustawy celem zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej, wprowadzono jej nowelizację.

1.1. Rola policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Badani rozmówcy krytycznie odnosili się do skuteczności polskiego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Podkreślali, że rola i możliwości policji ograniczają się do zapewnienia bezpieczeństwa w trakcie i niedługo po interwencji, a wymagania i oczekiwania wobec działań dzielnicowych są największe. W przypadku potrzeby długofalowej pomocy dla rodziny dotkniętej przemocą policja nie ma możliwości wsparcia z powodu braku praw i narzędzi. Zgodnie z artykułem 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie doznającej przemocy w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy w różnych formach⁵⁶⁷. Dzielnicowi wskazali, że ustawowe możliwości rzadko były wykorzystywane w praktyce. Jak mówił jeden z dzielnicowych: *Niby MOPR może najwięcej zrobić, pokierować, ale jakoś słabo to idzie, jakby chcieli, a nie mogli i prowadzimy taką „Niebieską Kartę” przez 2 lata, a sytuacja nic się nie poprawia* (M, 27, S, 8, 3, T).

Skoro skuteczność systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie według badanych była sumarycznie na niskim poziomie z różnych przyczyn warto zastanowić się czy policja odgrywa odpowiednią rolę w tym układzie. Większość rozmówców uważała, że pomoc policji rodzinom dotkniętym przemocą powinna ograniczać się do działań procesowych w ramach postępowań karnych, co obrazują słowa: *Powinniśmy być od strony zapobiegania przemocy, żeby nie dochodziło do popełniania przestępstw w tych rodzinach. A przy okazji budować poczucie bezpieczeństwa ofiar przez swoją obecność* (M, 42, W, 13, 3, M). Uszczegółowiając zakres policyjnych czynności wskazywano pouczenie o możliwościach złożenia zawiadomienia o popełnionym przestępstwie i informowanie o ośrodkach pomocy. *Z ramienia policji powinniśmy skupiać się na przemocy w rodzinie tylko w zakresie karnym, czyli tam, gdzie jest przemoc podlegająca pod paragraf, a inne rodzaje pomocy, np. zabawa*

---

⁵⁶⁷ 1) poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne, zawodowe i rodzinne; 2) interwencja kryzysowa i wsparcie; 3) ochrona przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakaz kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej; 4) zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie; 5) badanie lekarskie w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydanie zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie; 6) zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

w psychologa czy inne popierdółki nie należą do naszych kompetencji i za to nie płacą. Ale ludziom wciąż się wydaje, że policja jest od wszystkiego (K, 31, W, 9, 2, M). Badani funkcjonariusze nie negowali, że pion prewencji policji jest odpowiedni do uczestnictwa w pomocy w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Jednak uskarżali się, że napotykanego w ramach procedury „Niebieskie Karty” problemy rodzin nie były możliwe do rozwiązania przez dzielnicowych, że policja powinna ścigać osoby, które łamią prawo, a nie zajmować się mediacjami (M, 33, W, 9, 3, T) oraz że zadaniem policji są prawdziwe „znęty”, więc udział przy każdej „Niebieskiej Karcie” jest zbyteczny i bezcelowy (M, 38, S, 15, 3, T). *Przemocówkę pod kątem konfliktu to służby cywilne powinny prowadzić. Bo co tam policjanci mogą. Pomoc społeczna ma rozeznanie i oni powinni monitorować i decydować o zaangażowaniu innych służb. Bo ja nie wiem jaka jest moja rola w rodzinach, gdzie tej przemocy tak naprawdę nie ma. Czyli tam, gdzie zachodzę i słyszę: nic się nie zmieniło, nadal, najczęściej od ślubu, się kłócę z mężem, o wszystko. A on podejrzewa, że ona ma kochanka. Nie będę pouczał starych jak powinno się żyć w związku (M, 37, W, 17, 2, M).* Badani funkcjonariusze chcieli by mieć możliwość korzystania z większego zakresu rozwiązań prawnych, szczególnie wobec sprawcy przemocy, przy jednoczesnym ograniczeniu obowiązków służbowych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie.

Ustawodawca zaliczył policję do instytucji, które są zobligowane zajmować się przemocą domową i badani prawie jednogłośnie zgadzali się z tą decyzją. Uskarżali się jednak, że w obecnej formie procedury „Niebieskie Karty” dzielnicowi mają zbyt wiele powinności. Począwszy od udzielenia pierwszej pomocy przedlekarskiej, zapewnienia pomocy medycznej, przez zapewnienie bezpieczeństwa osobie pokrzywdzonej w formie doraźnej izolacji sprawcy, przez przekazanie wyczerpujących informacji o możliwościach pomocy, comiesięczne wizytacje, uczestnictwo w grupach roboczych, kończąc na realizacji planu pomocowego, czyli wytycznych i zobowiązań dotyczących konkretnej rodziny, np. sprawdzenie ilości wcześniejszych interwencji w rodzinie czy pobytów w izbie wytrzeźwień. Badani podkreślali, że w rzeczywistości policja ma związane ręce, pomoc dzielnicowego jest znikoma, ponieważ pełni on jedynie funkcje informacyjną i *przemiela z tego papiery (M, 42, S, 18, 13, M).* Jak powinno być zrelacjonował rozmówca: *Powinniśmy przede wszystkim zapewnić bezpieczeństwo, odizolować. Wszystko fajnie, jak się szybko dzieje, sprawca zatrzymany, zawiadomienie złożone, leci facet na dołek. Policyjna robota zrobiona. Koniec. Zaczyna się później gorzej, bo prokurator wypuszcza gościa i ten często bezkarnie dalej robi swoje (M, 39, S, 19, 10, T).*

Niektórzy wskazywali na nadgorliwość policji z powodu obawy przed ewentualnymi konsekwencjami prawnymi bądź dyscyplinarnymi. Oto wypowiedź jednego z dzielnicowych: *Każdy się boi o swój stółek i robimy więcej niż powinniśmy, żeby przypadkiem zapobiec zarzutom czy skargom. I ludzie wchodzi nam na leb, bo sami w statystykach wykazujemy jak dużo robimy i że jesteśmy od wszystkiego* (M, 32, W, 10, 4, T). Poświęcając się czynnościom w ramach procedury „Niebieskie Karty” wielu badanych miało poczucie straty czasu. W rozmowach dzielnicowi potwierdzali, że przeprowadzane działania policji w dużej części były niepotrzebne, zbędne do dalszego postępowania. *Policjant się napracuje, a wszystko idzie do umorzenia* (M, 45, S, 20, 16, T). Mając świadomość powyższego oraz z powodu nadmiaru dokumentacji dzielnicowi przyznawali się do nierzetelnego wykonywania obowiązków związanych z przemocą w rodzinie. Jeden z dzielnicowych dodał: *Dobrze, że nie jesteśmy gospodarzami procedury, bo na pewno byśmy przy tylu innych zadaniach nie podolali. To by było jeszcze bardziej po lebkach i powierzchownie robione. Żeby było więcej czasu to byśmy wczuwali się bardziej w problem rodziny i mogli nieść skuteczniejszą pomoc. To jest do poprawy* (K, 35, W, 8, 4, M).

W wypowiedziach dzielnicowych roztaczano wizje udoskonalenia i zrationalizowania swojej roli w procedurze „Niebieskie Karty”. Oto przykładowe stanowiska: *Myszę, że dzielnicowy powinien w jakimś odstępie czasu od interwencji skontrolować tę rodzinę, zapytać, sprawdzić, ustalić. I wtedy albo „Niebieska Karta” albo nic* (M, 36, W, 17, 9, T). *Dzielnicowy powinien dostawać notatkę z interwencji, a nie dostawać założone „Niebieskie” przez młody patrol dla sąsiadów kłócących się na klatce schodowej. Albo zakładane są „Niebieskie Karty” w tej samej rodzinie: jednego dnia dla pana, a drugiego dnia dla pani. Szkoda pracy wszystkich policjantów, a później i innych. Albo nawet policjanci zakładają podczas jednej interwencji dwie „Niebieskie Karty” – dla obu stron konfliktu. Jaka to zasadność? Owszem patrolówka powinna zakładać „Niebieskie Karty”, ale tylko w ewidentnych sytuacjach, czyli np. jak ktoś ma świeżą pizdę pod oczami. Jednak większość to konflikty, albo zbieranie papierów do rozwodu. Typowa przemoc to rzadkość* (M, 34, W, 12, 10, M). Jak wskazałam w części teoretycznej opracowania, aby rozpatrywać sytuację pod kątem przemocy muszą zajść konkretne przesłanki, m. in. wyraźna przewaga jednej ze stron, czego w konflikcie nie można zaobserwować.

Według dzielnicowych zmianie na lepsze powinno ulec podejście funkcjonariuszy do osób doznających przemocy. Przykład niepoprawnego zachowania przedstawia jeden z badanych: *Siedzi sobie dyżurny za okienkiem, w kolejce jest 10 osób, część siedzi*

na krzesłach, a część stoi i czeka. Dyżurny się pyta kolejnej osoby: co się stało, z czym pani przyszła? I ona mówi, że chce zgłosić przemoc. A dyżurny: no ale jaką przemoc? W odpowiedzi słyszy, że mąż się nade mną znęca. A policjant drąży: no, ale w jaki sposób się znęca? Takie i inne pytania są zadawane przez okienko, a tak nie powinno być, że ktoś to słyszy z zewnątrz. No i w końcu dyżurny woła dzielnicowego, a dzielnicowy przyjdzie i porozmawia i koniec końców okazuje się, że pani chce złożyć zawiadomienie o znęcaniu się [to należy do kompetencji policjantów pionu dochodzeniowo – śledczego]. A dyżurny nadal szuka dziury w całym i pyta mnie: a jak nazwisko tej baby? Odpowiedź tak i siak. I on na to, no ale przecież już były 3 odmowy wszczęcia. A ja na to, że to wszystko zależy od prokuratora, najwyżej będzie 4 odmowa, ale przyjąć należy. Tak mi się nie podoba, że to tak od niechcenia jest realizowane (M, 39, S, 17, 10).

Według części badanych policja powinna być decydująca w procedurze „Niebieskie Karty”, ponieważ robi najwięcej czynności, całe rozpoznanie sprawy, ustala fakty, a inne instytucje opierają się wyłącznie na działaniach policji. Dzielnicowi chcieliby mieć wpływ na zamykanie procedury. *Bo w tym momencie jesteśmy uzależnieni od widzimisię pani z MOPRu. Zamiast skupić się na rodzinach, w których przemoc faktycznie występuje, ja muszę chodzić po rodzinach tam gdzie nic się nie dzieje, a po prostu pani z MOPRu boi się podjąć decyzję o zakończeniu „Niebieskiej”. Albo po prostu nie ma czasu albo nie chce się jej sporządzać dokumentacji i przesłać innym. Moim zdaniem jest niepotrzebna ta cała biurokracja z tym wysyłaniem, przesyłaniem papierów, co niczemu nie służy. Niestety tracimy czas na prowadzenie „Niebieskich” tam, gdzie przemocy nie ma. Ale też nie zawsze się da od razu zdiagnozować czy w rodzinie występuje serio przemoc czy zwykły, normalny konflikt. Ludzie z reguły lubią ubarwiać, kłamać, mówić tak, żeby im było wygodnie. Prawda weryfikowana jest przez rozmowy z obiema stronami, sąsiadami, do tego dochodzi ewentualnie wiedza z paru lat wstecz jeżeli się miało styczność z rodziną (M, 37, S, 15, 9, M). Pomoc policji powinna polegać na ukierunkowywaniu osób zainteresowanych, które potrzebują wsparcia i nie są bierne, angażują się i korzystają z podsuwanych rozwiązań. Policja czy inne instytucje nie rozwiązują życiowych problemów. A tak się składa, że większość ludzi właśnie na to liczy (M, 32, W, 8, 2, M). Bo wszyscy myślą, że jak się założy „Niebieską Kartę” to już będzie super, zacznie się układać, a tak naprawdę to wszystko zależy od nich. Nie można ich prowadzić za rączkę, bo to strata czasu i energii, bo okazuje się, że tak naprawdę większość ludzi wcale nie chce korzystać z żadnej długofalowej pomocy (M, 30, L, 8, 4, M).*

Monitoring rodzin dotkniętych przemocą był uznawany przez badanych za racjonalny obowiązek z zastrzeżeniem, że wizytacje mają sens tylko w sytuacjach faktycznej przemocy, gdzie w konsekwencji doszło do zagrożenia życia i zdrowia. W takich przypadkach dzielnicowy powinien poświęcić się tym rodzinom i odwiedzać je z większą częstotliwością, bez zapowiadania się. *Bo ludzie wiedzą, że jak byłem teraz to następnym razem będę za miesiąc. A w tym czasie mogą cuda niewiady się dziać. I to ja powinienem decydować o tym kiedy wpadnę, bo mam wystarczającą wiedzę o poziomie ryzyka w danej rodzinie* (M, 51, S, 25, 7, M). Dodano, że wizyty w rodzinach dotkniętych przemocą powinny być merytoryczne, konstruktywne *i coś powinno z nich wynikać, bo ja odwiedzam, ale nie mogę nic zrobić, bo nie mam do tego środków. Więc sprawca sobie myśli, że skoro policjant nic nie robi tylko przychodzi, skoro nic innego się nie dzieje to nadal może sobie robić to co robił. Ludzie przyzwyczajają się do mojej obecności, śmieją mi się w twarz, mają mnie gdzieś* (M, 32, W, 10, 4, T). Zdarzały się sytuacje, że także osoby doznające przemocy miały dosyć wizyt dzielnicowego i preferowały „odbywanie wizyt” przez telefon (M, 35, S, 16, 9, M).

1.2. Niedoskonałości prawne w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Czy polska polityka społeczna jest należycie prowadzona wobec osób doświadczających oraz stosujących przemoc w rodzinie? W opinii wielu rozmówców system pomocy jest właściwy, jednakże w niewielkim stopniu wykorzystywany przez obywateli. Ponadto nie wszystkie regulacje prawne są doprecyzowane, co nastręczało trudności w wypełnianiu obowiązków służbowych funkcjonariuszom mających styczność z ową problematyką.

1.2.1. Nieprzekraczalne terminy

Wśród niedoskonałości prawnych wskazywanych przez dzielnicowych poruszono kwestię długości trwania spraw karnych i procedur kierowania osób na leczenie odwykowe oraz trudności z dotrzymaniem terminu na pierwszą wizytę w rodzinie dotkniętej przemocą (siedem dni od momentu wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”).

Kiedy jest naprawdę jakaś przemoc to każdy dzień, każda godzina się liczy. A prokuratura ma tyle czasu! W zeszłym tygodniu zawiozłem akta to jeszcze się nie dowiedziałem czy zatrzymujemy pana czy nie za molestowanie córki. To jest trochę niedorzeczne. Powinny być jakieś normy prawne, w których byłoby napisane, że prokuratura

ma tyle i tyle czasu na coś. My mamy tydzień czasu, aby nawiązać kontakt z rodziną i przeprowadzić rozmowę i sporządzić notatkę z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą. Skoro ja mam czas określony to niech inne organy też mają. Sądy też powinny szybko reagować, gdzie jest potwierdzone stosowanie przemocy to powinno być od razu, bez cackania się, do aresztu tymczasowego (M, 28, L, 8, 1, M). A tak zanim dojdzie do efektu finalnego to półtora roku mija, a sprawca nadal mieszka z ofiarą. Powinno być coś na zasadzie trybu przyspieszonego, dzień – dwa i krótka piłka, sprawa rozwiązana, sprawca odizolowany (M, 32, W, 9, 3, T). Opieszałość sądów przejawiała się także w czynnościach związanych z procedurą leczenia odwykowego. W doświadczeniu badanych od momentu wystąpienia do sądu z wnioskiem o leczenie odwykowe mijało sześć miesięcy, rok, a niekiedy i dwa lata. Taki alkoholik, sprawca przemocy, siedzi w domu, nęka innych, a czasami nawet nie dożyje pójścia na odwyk (M, 45, S, 26, 16, M). Jak ja mówię dla ofiary o możliwości leczenia przymusowego to mi jest wstyd, bo wiem jak to wygląda. Lipa. Poza tym jakie to w ogóle przymusowe leczenie? Jak sąd wyda nakaz doprowadzenia to policja dowozi na leczenie. On posiedzi 2 tygodnie na detoksie, a później przechodzi na oddział otwarty i stamtąd może sobie wyjść i się po staremu napić (M, 32, W, 10, 4, T).

Zgodnie z § 4 decyzji nr 126/2014 Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku w przeciągu siedmiu dni od momentu założenia procedury „Niebieskie Karty” dzielnicowi mają obowiązek odbycia pierwszej wizyty w rodzinie dotkniętej przemocą. Badani podkreślali, że niekiedy mieli trudności ze znalezieniem czasu podczas służby na odwiedzinie z powodu nadmiaru innych obowiązków, z zastaniem osób w domu oraz że zdarzały się sytuacje, że „Niebieska Karta – A” zawieruszyła się i docierała do funkcjonariusza kilka dni po wszczęciu procedury, a nawet w dalszej perspektywie. Przykład podał jeden z policjantów: *Ostatnio jak pedagog w szkole założył „Niebieską” to ja o tej „Karcie”, że w ogóle istnieje, dowiedziałem się ponad miesiąc później. No i pretensje: dlaczego jeszcze nie byłem? A jak mogłem być, jak MOPR nawet nie może mi skserować tej „Karty”, bo ma zakaz. MOPR może jedynie wysłać info do KMP [w Białymstoku], a KMP wyśle mi papierek, że w tej i tej rodzinie jest „Niebieska Karta” i koniec. Nie wiem co się stało, kiedy, komu, nie mam żadnych danych oprócz adresu i nazwiska. I nie mam kiedy nawet materiałów na grupę roboczą zebrać, bo brakuje czasu (M, 27, W, 8, 4, M).*

Problematyka terminów przekładająca się na skuteczność działań zapobiegawczych przemocy domowej pośrednio dotyczy także funkcjonariuszy pionu dochodzeniowo-śledczego, którzy prowadzą postępowania sprawdzające w celu uzupełniania danych oraz

sprawdzeniu faktów zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie. Najpóźniej w terminie trzydziestu dni od otrzymania zawiadomienia czynności powinny być zakończone wydaniem postanowienia o wszczęciu albo odmowie wszczęcia dochodzenia lub śledztwa⁵⁶⁸. *Jeśli ofiara trafi na dochodzeniowca, który jest zmęczony swoją pracą, ma zbyt dużo obowiązków i gonią go różne terminy, a takich spraw ma 50. Prawie pewne, że będzie on robił wszystkie czynności w kierunku, żeby tą sprawę umorzyć, a w tym momencie moje starania tracą sens. Osoba, dla której postępowanie zostanie umorzone po prostu drugi raz do nas nie przyjdzie na komisariat pomimo tego, że powinna (M, 37, S, 15, 9, M). Część rozmówców wyraziło opinię, że dzielnicowi powinni prowadzić postępowania sprawdzające. Ja znam rodzinę, mam wiedzę, a sprawę prowadzi dochodzeniowiec, co żadnego pojęcia nie ma o tych ludziach. Poza tym potrafię człowieka rozszyfrować, widzę i wiem czy naprawdę trzeba pomóc czy tylko prowadzić „Niebieską” do rozwodu. Bo nawet jak ja przekazuje mniej więcej dochodzeniowcowi co i jak to nie to samo (M, 36, S, 11, 5, T). Badani odczuwali brak ekonomii pracy i skutecznego zarządzania czasem służby.*

Część badanych wskazało na zbyteczność komisji rozwiązywania problemów alkoholowych z powodu długich terminów oczekiwania na leczenie oraz niemożliwości egzekwowania od klientów określonych zachowań. Dodatkowo, działalność takich placówek utrudniała czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”. W czasie, gdy było prowadzone postępowanie w komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, nawet w rodzinach, gdzie do przemocy nie dochodziło, a utrzymywał się problem alkoholowy, procedura nie mogła zostać zamknięta. Przykład z „życia wzięty” przedłożył jeden z badanych: *Miałem tak kiedyś, że nie mogłem zamknąć „Niebieskiej” w rodzinie sześćdziesięciolatek, bo facet wypiął dupę na miejską komisję i olał meetingi. I tak od dwóch lat komisja próbuje go zmobilizować, żeby on chodził. Ja nie mogę zamknąć „Niebieskiej”, pomimo że on już nie pije, bo ma zastawkę serca wstawioną, bo chory człowiek, jeszcze gdzieś ledwo dorabia, żona mówi, że porządny obywatel i po co ja do nich przychodzę? Ano dlatego, że pan nie przyszedł nigdy na spotkanie, więc komisja nie skończyła swojego postępowania (M, 40, W, 18, 8, M).*

Nieskuteczność funkcjonowania komisji rozwiązywania problemów alkoholowych polegała przede wszystkim na nieefektywności. Na podstawie obowiązujących przepisów prawa badani uznali tę kwestię za nierozwiązywalną. *Jakieś tam leczenie odwykowe to przepisy martwe. Zero, dosłownie zero skuteczności. Jeżeli przyjdzie do mnie matka*

---

⁵⁶⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555), art. 307.

z ojcem i mówią, że ich syn się awanturuje, że nadużywa alkoholu, nie pracuje i chcą, abym coś w tym temacie zrobił, to tak naprawdę, jeśli ten syn sam sobie nie będzie chciał pomóc to nikt go do niczego nie zmusi, żadna terapia mu nie pomoże i nie zostanie on wyleczony. Czasami sąd wysyła na leczenie stacjonarne, ale chora osoba po jednym dniu uznaje, że to nie dla niego i wychodzi. Poza tym bardzo długo trwają takie procedury skierowania na leczenie, nawet do trzech lat. A w tym czasie to można się zapić kilkadziesiąt czy kilkaset razy (M, 34, W, 10, 3, M). Inny dzielnicowy dodał: Śmieszne jest stacjonarne leczenie odwykowe w przychodniach, bo gość idzie na terapię antyalkoholową, a po 15 minutach stoi już pod sklepem i naduty chodzi do wieczora (M, 42, S, 18, 13, M). W opinii badanych terapie przynosiły skutek tylko w przypadku kobiet czy mężczyzn współzależniowych, na których spotykały się osoby z tym samym problemem i opowiadały o swoich doświadczeniach.

1.2.2. Niejasności i braki w przepisach prawnych

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie opiera się na szeregu regulacji prawnych. Rozmówcy wskazywali, że wiele z nich nie było jasno sformułowanych. Dodali, że problem z przepisami wynikał z tego, że stworzyli je teoretycy, którzy nie zawsze mieli pojęcie jak niektóre kwestie przełożyć na praktykę. Niejeden dzielnicowy uważał, że procedura „Niebieskie Karty” była „jedną wielką luką prawną”. *Jeśli są postanowienia zespołu interdyscyplinarnego o jakimś działaniu, a brak możliwości prawnych do wyegzekwowania tego, to my tylko udajemy, że coś robimy. Co to w ogóle jest (M, 33, W, 9, 3, T).*

W rozmowach nawiązywano do konkretnych przykładów. Najczęściej pojawiały się wzmianki o braku wyraźnie sformułowanej definicji przemocy w rodzinie. Wyjaśnienie ustawowe⁵⁶⁹ uznano za bardzo ogólne, natomiast formy przemocy wypunktowane w formularzu „Niebieska Karta – A” – za zbyt szczegółowe⁵⁷⁰, co powodowało nadużywanie procedury. *Wystarczy zaznaczyć jeden krzyżyk, np. że osoba została skrytykowana. Już jedziemy z „Niebieską” i musimy bez sensu łączyć do tych ludzi, a wiem od początku, że tam żadnej przemocy nie ma (K, 29, W, 9, 1, M). Ponownie nawiązywano do niezasadności wszczynania i prowadzenia procedury w rodzinach, gdzie przemoc nie występowała, ale dochodziło do rozkładu związku małżeńskiego i jedna osoba pozorowała*

---

⁵⁶⁹ Art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).

⁵⁷⁰ Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245), s. 12270.

doświadczanie przemocy, aby uzyskać sądowe orzeczenie o winie drugiej strony. W związku z tym, że dzielnicowi zazwyczaj właściwie odczytywali prawdziwe intencje „osoby pokrzywdzonej”, procedura „Niebieskie Karty” nie powinna być w takich przypadkach kontynuowana. Ponadto za nieracjonalne uważali wzywianie ich do stawiennictwa w charakterze świadka w sądzie na rozprawę rozwodową, ponieważ nie byli obserwatorami zachowań przemocowych, a jedynie wysłuchiwali relacji obu stron.

Kolejne wskazanie dotyczyło braku spójności odnośnie powiadamiania osoby doznającej przemocy domowej i sprawcy o zakończeniu procedury „Niebieskie Karty”. Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” o zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze po jej zakończeniu. Dzielnicowi twierdzili, że instytucje dokonujące kontroli nakazywały im także informować strony. *Ale przecież ofiara i sprawca to nie są podmioty* (M, 45, S, 20, 16, T). Należy dążyć do ujednoczenia interpretacji przepisów prawnych, dlatego też wszelkie dwuznaczne kwestie powinny zostać doprecyzowane.

Jednym z etapów prowadzonej procedury „Niebieskie Karty” jest zaproszenie osoby doznającej przemocy domowej na posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej. Jej niestawiennictwo nie wstrzymuje dalszych prac, ale utrudnia opracowanie odpowiedniego planu pomocy. Następnie przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego wzywa na spotkanie osobę podejrzaną o stosowanie przemocy w rodzinie. Nie istnieją przepisy prawne zmuszające sprawcę do stawiennictwa. Dzielnicowi pocieszali się faktem, że niekiedy niewiedza sprawców bywała tak duża, że bali się zlekceważyć urzędowe pismo i zgłaszali się w wyznaczonym terminie na posiedzenie. Nie zmienia to faktu, że powinien istnieć konkretny zapis prawny obligujący sprawcę do stawiennictwa. *Jak mam kogoś wezwać to muszę mieć jakiś argument, np. proszę pana jak pan się nie stawi to będzie kara. Przez brak narzędzi, podstaw prawnych i wyciąganych konsekwencji to możemy sobie prowadzić procedurę bez zgody sprawcy i pokrzywdzonego, a czasami nawet bez ich wiedzy, a to się chyba trochę mija z celem* (M, 36, W, 17, 9, T). Niemoc wobec osób stosujących przemoc występowała także podczas wizyt policjantów u rodzin. Dzielnicowi opowiadali, że nie mogli zmusić sprawców do rozmowy, szczerości, a nawet wpuszczenia do mieszkania.

W żadnych uregulowaniach prawnych nie uwzględniono kwestii zakończenia procedury „Niebieskie Karty” w kontekście woli osoby pokrzywdzonej. Wielu dzielnicowych stało na stanowisku, że osoba doznająca przemocy w rodzinie powinna móc

wnioskować o zakończenie procedury na każdym jej etapie. *Po co ludzi zmuszać do czegoś, toż to niemoralne. W moim rejonie często się zdarza, że osoba dzwoni na policję tylko po doraźną pomoc, jednorazową, a kończy się to „Niebieską Kartą” i bezsensownym bujaniem się wielu osób przez wiele miesięcy* (M, 45, S, 20, 16, T). Badani byli uczuleni na stosunek osób pokrzywdzonych do ich rodzinnej sytuacji. Nawet jak ofiary nie przyznawały się do doznawanej przemocy dzielnicowi wszczynali procedurę „Niebieskie Karty”. Z powodu braku zeznań i świadków postępowanie było powierzchownie prowadzone i w konsekwencji umarzane. *Bo kobieta mimo, że ma podbite oczy to wszystkiemu przeczy. Jeśli pomimo prób pomocy, rozmów na osobności wciąż nie chce pomocy to ile można komuś włożyć w dupę* (K, 34, W, 8, 3, M).

Kolejnej luki prawnej badani upatrywali w obligatoryjnym wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty” przy składaniu w jednostce policji zawiadomienia o popełnionym przestępstwie. Wówczas wdrażane było wyłącznie postępowanie sprawdzające. Najczęściej w takich sytuacjach zostawało umarzane z braku dowodów na występowanie przemocy. *A procedura się ciągnie pomimo braku faktycznych podstaw. Mi pozostają kwity i czynności przynajmniej na kolejne pół roku* (M, 38, W, 17, 5, M). Z drugiej strony, wielu funkcjonariuszy było przeciwnych prowadzeniu procedury przez policję bez złożonego zawiadomienia.

1.2.3. Nieadekwatność kar

Według obowiązującego w Polsce Kodeksu karnego⁵⁷¹ karami za przestępstwa są: grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności oraz dożywotnie pozbawienie wolności⁵⁷², natomiast do środków karnych należą: pozbawienie praw publicznych, zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej, zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi, zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakaz wstępu na imprezę masową, zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz prowadzenia pojazdów, przepadek, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, nawiązka,

---

⁵⁷¹ Stan prawny na dzień 08.06.2016 r.

⁵⁷² Art. 32 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

świadczenie pieniężne, podanie wyroku do publicznej wiadomości⁵⁷³. Przemoc w rodzinie może się wiązać z szeregiem przestępstw⁵⁷⁴ obarczonych różnymi karami i możliwością zastosowania środków karnych. Zarzuty w tej problematyce najczęściej są przedstawiane z artykułu 207 Kodeksu karnego, tj. znęcanie się fizyczne i psychiczne obciążone sankcją od 3 miesięcy do 12 lat pozbawienia wolności.

Z obserwacji i doświadczeń badanych wynika, że polskie sądownictwo traktuje przestępstwo znęcania się jako błahy czyn przestępczy. Obowiązujący katalog rozwiązań prawnych były by wystarczający, gdyby był stosowany przez sąd. Najczęściej jednak dochodziło do nagminnych uniewinnień oskarżonych z powodu braku wystarczającego materiału dowodowego. Badani zgodnie twierdzili, że za przestępstwo znęcania się sąd najczęściej orzekał środek probacyjny w postaci warunkowego umorzenia kary. Jak relacjonował jeden z rozmówców: *Nie jest to dobry pomysł. Sprawca dalej robi swoje i ma wszystko w dupie. Jak dalej będą dostawać zawiasy⁵⁷⁵ to problem nie zniknie* (M, 45, S, 26, 16, M). Inny dzielnicowy podał przykład: *Kiedyś miałem sytuację, że gość dostał zawiasy, a jak tylko mu się skończyły to następnego dnia wziął taboret i jebnął babie w łeb. Przeżyła na szczęście. I oczywiście na początku mówiła, że złoży zawiadomienie, ale oczywiście szybko się rozmyśliła* (M, 32, W, 10, 2, M). Dopiero, gdy dochodziło do przestępstwa związanego z uszkodzeniem ciała bądź poważnym zagrożeniem życia sprawa mogła się zakończyć wyrokiem skazującym. *Z samej procedury „Niebieskie Karty” nikt nie idzie siedzieć, jak występuje „tylko” przemoc psychiczna albo się poszarпали i powstało kilka siniaków to 70% takich zgłoszeń jest oddalanych w prokuraturze, około 30% idzie do sądu, a jak one się kończą? Zazwyczaj zawiasami. Gościu się nie przejmuje i dalej katuje rodzinę* (M, 40, W, 18, 8, M). W konsekwencji osoby pokrzywdzone zniechęcały się do składania kolejnych zawiadomień o popełnionym przestępstwie.

Idee nakazów opuszczenia wspólnie zajmowanego z osobą pokrzywdzoną lokalu oraz zakazów zbliżania się do określonej osoby dzielnicowi uznali jako słuszne koncepcje, ale których egzekwowanie przysparza liczne trudności. *Sprawcy mają to gdzieś. Zajeżdżam od miesięcy i gościu już od pół roku się wyprowadza i jakoś wyprowadzić nie może. Człowiek narusza zakaz zbliżania się czy nakaz opuszczenia mieszkania, ja informuję o tym sąd czy prokuraturę, a oni nic z tym nie robią. To niedorzeczne* (M, 33, W, 9, 3, T). Brak

⁵⁷³ Art. 39 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

⁵⁷⁴ Więcej o przestępstwach z Kodeksu karnego związanych z przemocą w rodzinie w rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 7. Umocowania legislacyjne przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

⁵⁷⁵ W żargonie policyjnym mianem „zawiasów” określane jest środki probacyjne - warunkowe zawieszenie wykonania kary

konsekwencji, np. finansowych powodował wznowienie aktów przemocowych. Orzekane środki były słabo respektowane także z powodu przyzwolenia osób doznających przemocy. *To ofiara często dzwoni do sprawcy, żeby jednak pomimo zakazu przyszedł, bo się nudzi czy nie ma z kim wypić* (M, 40, S, 19, 5, M). Bywało, że osoba pokrzywdzona współzależniona od oprawcy, wierzyła, że ten zmieni swoje zachowanie, przyzwalała na powrót, *a on ją dalej tłucze* (M, 32, W, 10, 4, T). *A jeśli się ofierze odwidzi to dzwoni na policję, która daje znać do prokuratora i on może zmienić środek karny. Miałam takie sytuacje i nieraz człowiek był doprowadzany do prokuratora i miał 3 razy dozór i nakaz opuszczenia lokalu. I co? I nic. Moim zdaniem by się należał areszt. A to nie, prokurator ciągle daje dozór* (K, 35, W, 12, 1, M). Inna dzielnicowa podała następujący przykład niedoskonałości prawnych w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie: *Ostatnio zatrzymanemu sprawcy przemocy, synkowi znęcającemu się od wielu lat psychicznie i fizycznie nad matką staruszką, przedstawiono zarzut i prokurator wydał zakaz wszczynania awantur. Co to w ogóle jest? Taka osoba wraca do domu z uśmiechem na twarzy, bo ma jedynie zakaz wszczynania awantur* (K, 36, W, 8, 1, M). Sędziowie także nie bywali skorzy do wydawania ciężkich wyroków w sprawach związanych z przemocą w rodzinie. *Miałam na dzielnicy przypadek mocnej przemocy, a dopiero po kilku latach kobieta ostatecznie zdecydowała się na złożenie zawiadomienia, a tu sąd dał sprawcy dozór. I taki gościu nadal mieszka z ofiarą, siedzi, się śmieje i mówi: zobacz jaka kara mnie spotkała za to, że Cię napierdalam* (K, 34, W, 10, 10, M).

W zdecydowanej większości (61 przypadków) dzielnicowi twierdzili, że najskuteczniejszym lekiem na przemoc domową była by trwała izolacja sprawcy od ofiary, ponieważ dalsze wspólne zamieszkiwanie skutkowało kontynuacją zachowań przemocowych. *Jak sprawca nie ma kontaktu z ofiarą to jest lepiej też dla nas, bo wiem, że żadna więcej krzywda tam się nie stanie* (M, 38, W, 8, 1, T). Dodatkowo, w zdarzeniach o charakterze stricte przemocowym, rozmówcy uważali, że kary nakładane na osoby stosujące przemoc powinny być bardziej dotkliwe, „z górnej półki” Kodeksu karnego, żeby ludzie obawiali się dopuszczać aktów przemocy. W polskim społeczeństwie stosowanie przemocy w rodzinie wciąż nie jest traktowane jako przestępstwo wielkiej wagi i istnieje na nie ciche przyzwolenie. Okazało się, że sprawcy często nie mieli świadomości, że stosowanie przemocy jest w polskim prawodawstwie przestępstwem. *Warto wtedy takich delikwentów posadzić na jakieś 3 miesiące aresztu, do ochłonięcia, przemyślenia postępowania* (M, 51, S, 25, 7, M). *Człowiek musi na dechach poleżeć, żeby coś zrozumieć, żeby w końcu zdał sobie sprawę, że nie jest bezkarny* (M, 32, W, 11, 3, T). Rozmówcy

wskazali, że dopiero jak osoba doznająca przemocy złożyła zawiadomienie o popełnionym przestępstwie, najczęściej znęcania się, sprawca wstrzymywał przemocowe zachowania. Osoba stosująca przemoc, gdy dostawała zarzuty, a sąd orzekał środek karny bądź karę, zaczynała być świadoma konsekwencji swojego postępowania. Jednak równie często dzielnicowi spotykali się z sytuacją zgoła odmienną. Nawet jeśli złożone zostało zawiadomienie przy poważnej przemocy fizycznej czy groźbach pozbawienia życia, sprawca dostawał wyłącznie dozór policyjny. W następstwie musiał cyklicznie stawiać się, np. raz w tygodniu w miejscowej jednostce policji, a w tym czasie mógł wciąż zamieszkiwać wspólnie z osobą pokrzywdzoną. Użycie tego środka zapobiegawczego stało w sprzeczności z charakterem popełnionego czynu, gdyż w żadnym stopniu nie powodował on wzrostu poczucia bezpieczeństwa ofiary przemocy, która wciąż obawiała się o swoje życie i zdrowie.

1.3. Czynniki wpływające na skuteczność procedury „Niebieskie Karty”

Jak niejednokrotnie wzmiankowałam, podejmowanie czynności wobec rodziny dotkniętej przemocą w związku z uzasadnionym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”. Celem realizowanych czynności jest sprawdzenie czy w środowisku faktycznie zaistniały akty przemocy, weryfikacja wiarygodności osób podejrzanych o stosowanie i doznawanie przemocy, a w konsekwencji, pomoc osobom krzywdzonym.

Według badanych procedura „Niebieskie Karty” może być skuteczna w wypełnieniu funkcji informacyjnej. Sprawdza się w sytuacjach, gdy osoby doświadczające przemocy nie rozumieją swojego problemu. Procedura ułatwia postępowanie pomocowe, ponieważ większość ofiar nie zgłaszało by przestępstw związanych z przemocą domową. Dzięki wizytom dzielnicowego, spotkaniom grup roboczych, podczas których poruszane są wszystkie aspekty zagadnienia zapobiegania przemocy w rodzinie, ludzie zostają uświadomieni, jakie mają alternatywy działania.

Dzielnicowi podkreślali, że przede wszystkim osoby dotknięte przemocą objęte procedurą „Niebieskie Karty” mają poczucie bezpieczeństwa, że nie zostały pozostawione same sobie, że istnieją instytucje, a w nich pracownicy, którzy chcą im pomóc. Każdy, kto wyraża chęć uzyskania wsparcia, otrzyma je. Sposób funkcjonowania procedury polega na możliwości skorzystania z państwowych rozwiązań, których skuteczność determinuje głównie zaangażowanie ofiary i współpraca ze sprawcą. Największą skuteczność procedury

„Niebieskie Karty” badani upatrywali w rodzinach, w których wszyscy członkowie chcieli naprawić sytuację oraz, jak mówił jeden z dzielnicowych: *w rodzinach, które mają jeszcze dużo do stracenia, np. pracę, więzi, małe dzieci. Czasami w trakcie „Niebieskiej”, głównie panowie, dostrzegają te rzeczy, o których im mówię, o konsekwencjach, o tym, że postępują nie jak należy, że mogą stracić pracę, rodzinę, prawo jazdy po alkoholu. To czasami jest skuteczne, w normalnych rodzinach i raczej tam, gdzie nie ma takiej typowej przemocy, a raczej jakiś konflikt, nadużywanie alkoholu. Ale tam, gdzie są głębokie patologie, do tego bieda czy niepełnosprawność to „Niebieska” dużo nie da. Tam potrzeba też innej pomocy, jak asystent ds. rodziny z pomocy społecznej, który działa tak na zasadzie przyjacielskiej pomocy, np. odrabia z dziećmi lekcje, pomoże ugotować, posprzątać, jakieś sprawy pozalatawać, postraszy dzielnicowym. Na patologiach procedura i jej możliwości spływają jak po kaczkach* (M, 35, W, 8, 4, T).

Oddziaływanie procedury „Niebieskie Karty” na osoby stosujące przemoc w rodzinie jest znikome. Rzadko, jedynie w czterech wypowiedziach, pojawiły się przykłady pozytywnego wpływu na zachowanie sprawców. *Czasami samo założenie „Niebieskiej” wystarczy, żeby sprawca się uspokoił, bo myśli sobie, o kurcze, zbierają na mnie materiały* (M, 28, L, 8, 1, M). Inni dzielnicowi dodali: *Sprawcy często nie wiedzą, o co w tej procedurze chodzi. Trochę się jej boją, co jest plusem* (M, 34, W, 10, 3, M), *„Niebieska Karta” może być kagańcem dla sprawcy* (K, 31, W, 9, 2, M), *Jedynie co fajne to walka psychologiczna ze sprawcą, jeśli tylko raczy się stawić na zaproszenie grupy roboczej. Sprawca wtedy siedzi, a wokół wiele osób przeciwko niemu i łatwiej na niego wpłynąć* (M, 32, W, 10, 4, T).

Zdecydowanie więcej komentarzy badanych dotyczyło bezskuteczności procedury „Niebieskie Karty”, np. *chyba średnio ja komuś pomagam, bo jak słyszę: po jaki chuj pan tu przylazł? A ja co miesiąc to samo walnię i już mi się nie chce, bo skutek jest beznadziejny [...] Już nawet czasami staram się jak kumpel do nich [do sprawców przemocy domowej] mówić, że „no weź przestań, co Ty odpierdalasz? Poluzuj i zobaczysz, że będzie lepiej z ta babą. Weź jej kurwa nie rusz, bo to baba i nie wolno. Chcesz babę pierdolnąć to wsadź se ręce do kieszeni. Stary, jak Cię wkurwi to wyjdź z chaty”. To moje teksty są, ale na ich poziomie i czasami się łudzę, że coś do nich dotrze. Bo moje argumenty, że proszę być grzecznym, zachowywać się według prawa, bo grozi kilka lat więzienia to wiadomo, że po nich spływa, bo nie wierzą* (M, 42, S, 18, 13, M). W doświadczeniu dzielnicowych wystąpiły jedynie pojedyncze przypadki rodzin, w których przemoc domowa bezpowrotnie zniknęła. Funkcjonariusze podkreślali, że uczestnictwo w terapiach, rozmowy zazwyczaj nie

poprawiały sytuacji w rodzinie. *Lekiem na przemoc nie jest „Niebieska Karta”, a trwała izolacja, czyli bezpowrotne rozstanie, wyprowadzka czy ktoś pójdzie siedzieć. No bo nawet jak „Niebieska” pozornie chwilowo pomoże to i tak cykl przemocy zatacza krąg* (K, 33, S, 8, 1, T).

Podsumowując wstępne rozważania o skuteczności procedury „Niebieskie Karty” wydaje się trafnym przytoczenie następujących słów: *„Niebieska Karta” to jest taka głupia procedura, bo ludzie manipulują nią, posługują się nią w różnych celach, często w sytuacjach, gdzie przemocy nie ma, a chodzi jedynie o konflikt. Taka procedura jest potrzebna, ale nie zawsze jest prowadzona wtedy kiedy powinna. Trzeba ją wszczynać, a w trakcie najwyżej się potwierdzi lub nie. I jak nie, to żeby nikt nie robił problemu z jej zamknięciem* (M, 37, W, 9, 2, M). Uszczegółowiając powyższe refleksje przedstawiłam krytyczne nastawienie badanych do efektywności procedury „Niebieskie Karty”. Na bazie swoich doświadczeń zawodowych podali główne tego przyczyny, które pogrupowałam w kategorii (tabela 70).

Tabela 70. Czynniki wpływające na nieskuteczność procedury „Niebieskie Karty” w opinii dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Czynniki wpływające na nieskuteczność procedury „Niebieskie Karty”	N
Brak narzędzi pomocy i skutków prawnych	44
Nieudana współpraca z osobą pokrzywdzoną	21
Bezzasadność prowadzenia	15
Biurokracja i praca pod „statystykę”	8
Długi czas realizacji procedury „Niebieskie Karty”	7
Miejsce zamieszkania rodziny dotkniętej przemocą	5

Odpowiedzi nie sumują się do 66, ponieważ w tabeli uwzględniono wszystkie wskazania dzielnicowych.

Najwięcej badanych (44 przypadki) było przekonanych, że skuteczność procedury „Niebieskie Karty” zależy od uwarunkowań prawnych określających zakres pomocy poszczególnych instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Efektywność wsparcia była określana na bardzo niskim poziomie. Dzielnicowi twierdzili, że tylko niewielka część osób niepokoiła się objęciem procedurą i byli to *raczej ci, co nie mieli styczności z policją. Bo ci, co mieli styczność z policją to raczej wiedzą, jak niewiele możemy im de facto zrobić i mają wyjebane na „Niebieską”* (M, 27, S, 8, 3, T). Badani twierdzili, że procedura „Niebieskie Karty” z policyjnej perspektywy miała minimalną

skuteczność. W regulacjach prawnych nie uwzględniono dla policji zbyt wielu możliwości oddziaływania. Pomoc funkcjonariuszy ogranicza się do doraźnych czynności pomocowych jak zapewnienie bezpieczeństwa rodzinie dotkniętej przemocą oraz informowanie ofiar o dalszym postępowaniu, co w *dobie Internetu zrobiło się raczej zbędne* (M, 37, S, 13, 9, T). Rozmówcy podkreślali, że w obecnej formie procedura jest wciąż niedopracowana, ponieważ policjanci mają największy kontakt z rodzinami dotkniętymi przemocą, poświęcają najwięcej czasu na wykonanie obowiązków dotyczących zapobiegania przemocy domowej, a ich decyzyjność w realizacji procedury pozostaje znikoma. Biorąc pod uwagę, iż procedura „Niebieskie Karty” skupia się na działaniach profilaktycznych i towarzyszy temu brak konsekwencji prawnych, dzielnicowi byli zdania, że nie powinni brać tak czynnego udziału na wszystkich jej etapach. Oto jak zrelacjonował swoje stanowisko jeden z dzielnicowych: *Policja powinna być od spraw poważniejszych, interwencji, zagrożenia życia i zdrowia, a nie od debatowania kto nadużywa alkoholu i roztrząsaniu, naradzaniu się czy wysyłamy kogoś na leczenie odwykowe. Policja jest czynna całą dobę i w razie potrzeby MOPR mógłby zwrócić się do nas o pomoc, wtedy pojedziemy razem na wizytę, chętnie podpowiem ze strony prawnej, zapewnię bezpieczeństwo* (M, 40, S, 19, 5, M). A inny badany dodał, że *policja powinna być tylko dodatkiem do procedury, jako źródło informacji dla MOPSu i stwierdzaniem faktu zaistnienia przemocy* (M, 28, W, 5, 1, T).

Efekt przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” jest raczej niezauważalny. Rozmówcy uważali, że osoby odpowiedzialne za obecną formę procedury przed wdrożeniem powinni zasięgnąć opinii praktyków, gdyż w konsekwencji proponowane rozwiązania nie mają w pełni odniesienia do rzeczywistości. *Albo wziąć kurwa parę prawdziwych ofiar, zrobić z nimi wywiad i zapytać, jak powinno być* (K, 31, W, 9, 3, M). Inny dzielnicowy dodał: *Dla mnie cała ta procedura to jedna wielka ściema, obłuda, jedynie dobrze przedstawiona w prasie, radio, w broszurkach, ale nic za tym nie poszło, totalnie nic. Dlaczego? Z powodu braku narzędzi prawnych, żeby zmusić do czegoś sprawcę czy zmobilizować ofiarę* (M, 40, W, 7, 4, M). Rygory prawne, zasady realizacji czynności, konsekwencje postępowania dotyczą instytucji realizujących procedurę „Niebieskie Karty”, a nie członków rodziny dotkniętej przemocą. *Sprawcy, ofiary mogą mieć wszystko co robimy w dupie, ale już my byśmy mieli sporo nieprzyjemności, gdybyśmy zachowywali się tak jak oni* (M, 32, W, 10, 2, M). W przypadkach gdy pomoc w przeciwdziałaniu przemocy domowej opiera się wyłącznie na procedurze, czyli *na zasadzie rozmowy, to w ogóle nie rusza sprawców. Mogą nam nakłamać w żywe oczy, za co też nie można pociągnąć do odpowiedzialności. Oni nieraz oszukują, że chodzą*

na terapię, a tak naprawdę idą tylko po pieczętkę i znów piją i stosują przemoc. A już na pewno jak w rodzinie jest któraś z kolei „Niebieska” to sprawca się śmieje, bo wie, że nic mu nie zrobimy (M, 41, S, 17, 6, M).

Incydentalnie dochodzi do sytuacji, że dzielnicowi wizytowali rodziny wyłącznie celem zdobycia podpisu potwierdzającego spotkanie oraz uczestniczyli w grupach roboczych jedynie by podpisać się na liście obecności. *Nie wiem po co są grupy robocze. To takie siedzenie i gadanie z pracownikiem MOPRu. Dla nas to może jeszcze odskocznia, bo sobie siedzimy i kawę pijemy, ale to wielka strata czasu. Przychodzą rodziny, ofiary, czasami sprawcy, pogadamy, ale to do niczego się nie przyczynia. Nie ma czegoś takiego jak skierowanie sprawcy na jakąś terapię tłumienia agresji, nie ma żadnej pracy ze sprawcą i on się czuje wciąż bezkarny. A te nasze dzielnicowe pogadanki na wizytach to też takie słabe raczej, bo co ja mam do tego człowieka mówić, żeby przestał krzyczeć na żonę, bo to znęty (M, 42, S, 18, 13, M).* Badani zadawali pytanie „Co my tak naprawdę możemy zrobić?” i jednocześnie podawali odpowiedź: „Nic, dopóki nie będzie złożone zawiadomienie o popełnionym przestępstwie”. W takich przypadkach posiłkując się procedurą „Niebieskie Karty” niewiele można zdziałać. Oto przykładowe wypowiedzi na ten temat: *Policji nikt się nie boi, a nasze horyzonty są tak ograniczone, że możemy tylko chodzić i umoralniać do usranej śmierci bez sensu (M, 39, S, 16, 6, M). Bo żeby skazać chłopca czy babę za znęty to trzeba przebrnąć przez szereg papierologii, przez sądy, sądy, kilka razy odwołania. A powinno być tak, że policja ma twarde narzędzie w ręku, że jeżeli faktycznie dojdzie do przemocy, bo widać, np. z obdukcji to prowadzimy „Niebieską”, sąsiedzi i dzieci zeznają, że chłop się znęca nad babą i wtedy ten sprawca powinien być obligatoryjnie skazany. I to nie na 2 lata w zawieszeniu i nakaz leczenia, a powinien być skierowany na prace społeczne, żeby to odczuł. My, policjanci po prostu wciąż mamy za mało narzędzi (K, 36, W, 11, 8, M).* Realizacja czynności w zakresie procedury „Niebieskie Karty” i skrupulatne dokumentowanie ich przebiegu nie stanowi dowodu w sprawie. W większości przypadków brakuje świadków przemocy domowej bądź konkretnego materiału dowodowego, przez co sprawy rzadko trafiają do sądu (M, 27, S, 8, 3, T). Jeśli osoba pokrzywdzona otrzymuje postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania to *zostają podcięte jej skrzydła. Wtedy ona mówi do mnie: „Panie po co Pan przychodzi, złożyłam zawiadomienie tak jak Pan mówił i zobaczy Pan co prokurator zrobił”. Ofiary tracą wiarę w sens pracy ze mną, ja niestety ręce mam skrępowane i nie mam jak pomóc (M, 27, W, 8, 3, M).* W ramach procedury „Niebieskie Karty” brakuje narzędzi do tego, żeby doszło do faktycznego i trwałego zaprzestania stosowania przemocy. Wizyty

dzielnicowych u rodzin i rozmowy informacyjno-ostrzegawcze odbywają się w sposób schematyczny. Brak następstw bądź nieudolność policyjnych działań wpływa na osoby pokrzywdzone zniechęcająco do dalszej współpracy.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na skuteczność procedury „Niebieskie Karty” w opinii badanych była zasadność jej prowadzenia. Duża część dzielnicowych (15 przypadków) stwierdziła, że przy nieuzasadnionych wszczęciach próby pomocy były zbyteczne. Rozmówcy utrzymywali, że po pierwszej wizycie w rodzinie, mogli ustalić czy przemoc wystąpiła. Przykłady „klasycznych”, bezzasadnie założonych „Niebieskich Kart” przytoczyli badani: *Taka to przemoc, że kobieta mówi, że trwa od 3 lat, a tu w międzyczasie dziecko im się urodziło. Ja się pytam, kto jest ojcem? Okazuje się, że sprawca! Bo on przyszedł z kwiatami przeprosić i tak się godzili, że aż dziecko poczęli. No bez przesady. Przy takim naciąganiu jak bym zamknął procedurę, bo wiadomo, że będą ze sobą żyć i się żreć. Ten typ tak ma* (M, 51, S, 25, 7, M). *Sprawca mieszka w Anglii, Niemczech czy we Włoszech, a przyjechał tylko na święta i rabanu narobił. Trzeba minimum pół roku ciągnąć „Niebieską”* (M, 27, W, 8, 4, M). *Ostatnio zachodzę do ludzi, babcia i dziadek po osiemdziesiąt lat i założona „Niebieska”. Sprawdziłem, że nigdy wcześniej żadnej interwencji tam nie było, tylko się pokłócili, a policję wezwała z tego powodu ich córka, która chciała tak postraszyć swojego ojca, staruszka. Przyjechał patrol, założył „Niebieską”, napisał, że przemoc trwa od 50 lat, tyle ile ci ludzie są małżeństwem. No niby nigdy nie jest za późno na pomoc, ale czy ci ludzie aby na pewno naszej pomocy potrzebują? Po rozmowie z nimi, z całą pewnością mogę stwierdzić, że nie! Potrzebują tylko świętego spokoju, a poza tym nie od dziś wiadomo, że nie ma chatki bez zwadki* (M, 37, W, 9, 2, M).

W wielu przypadkach rodzin przemocowych obywatele nie potrzebują uruchomienia całej procedury „Niebieskie Karty”. Niekiedy wystarczy im możliwość skorzystania z opieki psychologa, rozmowy, dzięki którym ofiary nie będą czuły się osamotnione i słabe. Pokrzywdzeni nie chcą składać zawiadomień o przestępstwie, ponieważ są świadomi, że konflikty w ich domu nie stanowią karalnych przewinień. Badani uważali, że należałoby ograniczyć zaangażowanie policji i innych instytucji, gdyż wszczęcie procedury niesie za sobą szereg konkretnych, czasochłonnych działań. Jednym z kontekstów powyższych uwag było zakładanie procedury „Niebieskie Karty” do celów rozwodowych. „Ofiary”, po prawnej poradzie u adwokata, zgłaszają się do dzielnicowych i *recytują przesłanki do założenia „Niebieskiej”, które mamy w przepisach. To jest sztuczne i nie dają wiary. Ale zakładam, bo jak nie ja to inny policjant założy, co nie będzie wnikał albo MOPR.*

Wtedy taka kobieta uczestniczy w terapii, współpracuje, wszystko pięknie ładnie, ale jebie fałszem na kilometr (M, 27, W, 8, 4, M).

Kolejnym przykładem bezzasadności realizacji procedury „Niebieskie Karty” była niechęć do uczestnictwa w planie pomocowym zarówno sprawcy przemocy jak i osoby pokrzywdzonej. *Pomimo że ludzie na spotkaniach mają na tacy podane rozwiązania i kierunki pomocy to nie zawsze z tego w ogóle korzystają. Chyba, że już im w dupę się pali, wyrok w zawieszeniu mają sprawcy to już się chwytają wszystkiego i zgadzają na wszystko (M, 34, S, 10, 1, T). Ale są też takie „Karty”, gdzie razem mieszkają, razem piją, biją się, razem dzwonią na policję. I ja nie mam mocy prawnej, żeby coś z tym zrobić jak oni sami nie chcą (M, 27, W, 8, 4, M).* Dzielnicowym trudno było zaakceptować sytuację, kiedy członkowie rodziny dotkniętej przemocą okazywali wrogość i sprzeciw, a obowiązkiem policjantów była dalsza realizacja procedury i systematyczny wgląd w ich losy. Ubolewali, że zgodnie z ustawą realizacja procedury „Niebieskie Karty” nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie⁵⁷⁶. Zmiana tego zapisu była by dla funkcjonariuszy znacznym odciążeniem w codziennej służbie. Jak zrelacjonował jeden z dzielnicowych: *Ludzie często nie oczekują pomocy, nie potrzebują „Niebieskiej Karty”, nie chcą żebym przychodził i im dupę zawracał. Była potrzeba policji na interwencję to przyjechali, zabrali pijanego męża do chlewa⁵⁷⁷, dziękuję, do widzenia, już nic więcej nie chcą. Zakładanie „Niebieskich” powinno być poddawane lepszej selekcji, żeby później nie było takiego problemu (M, 43, S, 18, 8, M).* Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” oceniono nisko biorąc pod uwagę, że w ostatnich latach dzielnicowi spotykali się z roszczeniowymi sytuacjami, kiedy to osoby pokrzywdzone żądały zakończenia procedury. *Była u mnie taka sytuacja, że pani poszła do MOPRu i oświadczyła, że nie życzy sobie wprowadzania „Niebieskiej Karty”, co oczywiście nie zostało uwzględnione. Ale jaki sens ma „Niebieska Karta” jeśli obie strony nie wpuszczają nikogo z pomocy socjalnej, a przez domofon słyszą „Pani spieprzaj, do widzenia”. „Niebieską Kartę” można założyć, nawet bez wiedzy osób uczestniczących, ale trzeba raz wyraźnie wytłumaczyć na czym ta procedura polega i tyle. Myślę, że osoba pokrzywdzona powinna móc w każdym momencie złożyć oświadczenie, że chce zrezygnować z procedury (M, 40, W, 7, 4, M).* Inny dzielnicowy dodał: *Należy zamykać „Niebieskie Karty”, gdzie ludzie nic od nas nie chcą. Człowiek sobie pije i nie chce się leczyć. Bardzo ciężko wyjść z takiej „Niebieskiej”, bo on musi ukończyć leczenie.*

---

⁵⁷⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), art. 9d. 1.

⁵⁷⁷ W żargonie policyjnym mianem „chlewa” określana jest izba wytrzeźwień.

Dopiero taki papier się przedstawia zespołowi i można zamknąć. A bywa, że gość nawet nie zacznie tego leczenia... Do emerytury będą prowadził takie „Niebieskie Karty” (M, 29, S, 10, 1, M).

W wielu przypadkach pochopte wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” wynikało z braku przeszkolenia policjantów służby patrolowej z zakresu realizacji całej procedury. Niewiedza, w tym brak świadomości konsekwencji swoich decyzji, funkcjonariuszy komórek patrolowo-interwencyjnych oraz innych osób uprawnionych do zakładania procedury prowadzi do powstawania bezzasadnych „Niebieskich Kart”. *I później trzeba przez minimum pół roku to prowadzić. Bo nawet jak jest bezpodstawna to grupa robocza nie może zamknąć. Nawet w takich sytuacjach, że osoby już od dawna ze sobą nie mieszkają. Myślę, że wywiad, rozeznanie zawsze musi być, ale jak już stwierdzę, że tam przemocy nie ma, dodatkowo osoby nie są zainteresowane „Niebieską” to dobrze by było jakby można było zamknąć ją od razu (M, 37, S, 15, 9, M).*

Według ośmiu dzielnicowych skuteczność procedury „Niebieskie Karty” była obniżona przez biurokrację i potrzeby „wyrobienia normy” statystycznej. Dokumentacja sporządzana przez funkcjonariuszy oraz innych pracowników zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie była przesadnie wytwarzana i namnażana. Oto jak relacjonowali problem badani: *Po co mi wydruki wszystkich danych jak w każdym momencie i szybciej sprawdzę sobie w systemie? Albo piszę notatki z wizyt nawet jak sprawca siedzi w areszcie, a przecież sytuacja tam przez kilka miesięcy się nie zmieni. Absurd. Jedna wielka papierologia na wyrost i marnotrawstwo papieru (K, 35, W, 12, 1, M).* Inny dzielnicowy wskazał, że skoro zmieniono charakter procedury „Niebieskie Karty” na interdyscyplinarny to nie powinno się dokumentować tych samych czynności w kilku miejscach, w różnych instytucjach (M, 36, W, 17, 9, T). Tym bardziej, że *za każdym razem wpisuję w notatkę to samo, że pouczone o konsekwencjach karnych postępowania i wezwano do zachowania zgodnego z prawem. Walka z wiatrakami (M, 42, S, 18, 13, M).* Ponadto wiele osób doznających przemocy nie wierzy w skuteczność procedury „Niebieskie Karty”, ponieważ są świadomi trudności związanych z biurokracją.

Część rozmówców twierdziła, że skuteczność procedury „Niebieskie Karty” dotyczy wyłącznie statystyki policyjnej. Każde wszczęcie stanowiło dowód, że policja prowadziła działania, wykrywała, rozstrzygała, pomagała. W rzeczywistości „Niebieskie Karty” często były zakładane pod wpływem presji przełożonych, nawet gdy przemoc w rodzinie nie została udowodniona. *Tworzymy statystyki o przemocy uwzględniając w tym zwykle kłótnie,*

bo żona nie zagrzała zupy dla męża i ten się zdenerwował albo mąż zbił szklankę podczas kłótni i krzyknął „kurwa mać” (M, 27, W, 8, 3, M).

W co trzecim wywiadzie nawiązywano do zależności pomiędzy skutecznością procedury „Niebieskie Karty” a zaangażowaniem osoby pokrzywdzonej. Duża część badanych twierdziła, że efektywność pomocy zależała przede wszystkim od współpracy z ofiarą przemocy w rodzinie. *Jeżeli ona jest silna i zdecydowana, że chce sobie pomóc, zrozumie i dojrzeje, że nie powinna pozwalać na przemoc to „Niebieska” może dać jakiegoś wsparcia. My wtedy dajemy pełen wachlarz możliwości do rozwiązania tego problemu ze strony prawnej i procesowej, a inne instytucje w innych zakresach (K, 29, W, 9, 1, M).* W doświadczeniu badanych rzadko dochodziło do takich sytuacji. Zestawiając dane z wypowiedzi, u każdego dzielnicowego średnio tylko jedna doświadczająca przemocy rodzina na rok „wyszła na prostą”, a to wyłącznie za sprawą starań jej członków. W większości przypadków osoba pokrzywdzona biernie oczekiwała na poprawę swojej sytuacji. Jak mówiła jedna z dzielnicowych: *Są nieciekawe sprawy, że mąż ostro bije żonę, ale ona nie ma zamiaru się rozwieść, wyprowadzić, uczęszczać na terapię. Przecież sama nie złożyła za nią zawiadomienia i nie wyeksmituje gościa. Jeśli widzę, że ta kobieta naprawdę woli w tym wszystkim trwać, a nie jest zastraszona przez sprawcę to „Niebieska Karta” na pewno nic tam nie da (K, 34, W, 10, 10, M).* Rozmówcy przypisali zerową skuteczność prowadzonym procedurom, w których osoba doznająca przemocy nie podejmowała dalszych kroków i nie była w stanie trwale odizolować się od sprawcy. *Ile razy ma sens chodzenie do nich [do ofiar przemocy domowej] i powtarzanie w kółko to samo: proszę przyjść i złożyć zawiadomienie. A przy kolejnym spotkaniu: dlaczego Pani nie złożyła zawiadomienia? Itd. czyli powtarzalność i tłumaczenie (M, 42, S, 18, 13, M).*

Siedmiu dzielnicowych uważało, że efektywność działań przeciwdziałających przemocy w rodzinie można zweryfikować pod kątem czasu ich realizacji. Za skuteczną procedurę „Niebieskie Karty” uznawali taką, którą prowadzona była od trzech do sześciu miesięcy i skutkowałą pozytywnymi zmianami. Podkreślano, że zaproponowane czynności wykonywane ponad rok są nieprawidłowo przeprowadzane bądź osoba doznająca przemocy nie była zainteresowana wsparciem instytucjonalnym. Kontynuowanie działań pomocowych w ramach procedury „Niebieskie Karty” w perspektywie roku lub kilku lat uznano za daremne, gdyż jak stwierdził jeden z dzielnicowych: *Przemoc jest wpisana w życie wielu ludzi od zawsze i nic tam się nie zmieni (M, 37, S, 15, 9, M).*

Pięciu dzielnicowych pełniących służbę w komisariatach terenowych zwróciło uwagę na specyfikę społeczności zamieszkujących obszary wiejskie. Skuteczność procedury

„Niebieskie Karty” wśród rdzennych mieszkańców wsi była większa niż pośród ludności miejskiej lub przybyłej z miasta na prowincję. W małych społecznościach duży respekt do policji spowodowany był wstydem przed sąsiadami oraz obawą przed konsekwencjami prawnymi, co potwierdzają słowa: *Procedura na wsi jest dobra, bo część osób czuje nad sobą bat, że policjant raz w miesiącu przyjeżdża i się interesuje. Sprawcy boją się, słuchają, dla nich to obciach jak radiowóz pół godziny pod płotem stoi. Robią wszystko, żeby było dobrze, więc albo próbują naprawić sytuację, się godzą, albo udają, że wszystko jest już cacy* (M, 39, S, 19, 10, T).

Dokładna analiza wywiadów pozwoliła stwierdzić, że ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, postrzeganie problemu przemocy w rodzinie i realizacja czynności służbowych w tym zakresie różnią się w wypowiedziach badanych posiadających wieloletnie i krótkie doświadczenie zawodowe w służbie obchodowej oraz dzielnicowych z komisariatów miejskich i terenowych.

1.4. Ocena zmian w procedurze „Niebieskie Karty”

Spośród badanych prawie połowa (31 funkcjonariuszy) obejmowała stanowisko dzielnicowego przed więcej niż pięcioma laty, a trzydziestu pięciu rozmówców pracowało w służbie obchodowej od niespełna roku do czterech lat. Podział ten jest niezbędny z uwagi na uzyskanie informacji o wdrożonych po 18 października 2011 roku modyfikacjach w prawodawstwie dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ocena zmian odnośnie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” była w czternastu przypadkach pozytywna, a w pięciu – negatywna. Pozostali (12 osób) wskazali zarówno plusey i minusy nowych rozwiązań. W niniejszym podrozdziale skupiłam się na wypowiedziach starszych służbą dzielnicowych.

Większość dzielnicowych zauważyło, że nowe rozwiązanie prawne przyniosło za sobą rozszerzenie możliwości pomocowych oraz sposobność uzyskania przez rodzinę dotkniętą przemocą przydatnej wiedzy na grupach roboczych. Wcześniej osoby pokrzywdzone miały mniejszy dostęp do pomocy, dłużej trwały poszczególne formalności. W konsekwencji efekty realizacji procedury „Niebieskie Karty” były mierne, a przemoc domowa nie ustawała. Wielu rozmówców wskazywało, że interdyscyplinarność działań pozytywnie wpłynęła na skuteczność pomocy i kontrolę rodziny dotkniętej przemocą domową. Oto wypowiedzi kilku dzielnicowych: *Grupa [robocza] się spotyka i wspólnie podejmujemy decyzje co tu dalej robić, jakie czynności podjąć. Ofiara lepiej się czuje jak wie, że więcej osób jest zaangażowanych. Poza tym cywile mają inne podejście, nie tak*

zjechał psychicznie jak w policji. Po latach to już zjechani jesteśmy i znieczuleni, bo co dla kogoś jest przemocą to po mnie splywa, jest codziennością (M, 38, W, 17, 5, M). Poprawa polegała także na tym, że funkcjonariusze mieli wgląd w działania innych instytucji, większą wiedzę o całokształcie sytuacji rodzinnej. Teraz więcej jest osób zaangażowanych i powinien być lepszy efekt. Więcej instytucji wie o problemie. Są tam dziewczyny, które pogadają z ofiarą i to jest lepsze, bo ja jako facet to mniej informacji uzyskam z kobietą pokrzywdzoną niż kobieta z MOPSu. Tak samo informacje jakieś socjalne, bytowe łatwiej przekazuje się cywilowi niż mundurowemu. Więc pomimo tych grup roboczych, gdzie my siedzimy i lulki palimy to myślę że ta zmiana jest na dobre, na dobre dla nas i skuteczności procedury. Dzielnicowy nie jest dodatkowo obciążony, ale po prostu schematy postępowania trochę inaczej wyglądają (M, 42, S, 18, 13, M). Szerzej teraz problemy rodzinne są brane pod uwagę. Instytucje ze sobą współpracują, decyzje zapadają na grupach [roboczych] i często od razu, z automatu coś postanawiamy, bo są obecni specjaliści (M, 39, S, 17, 10, M). W nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy został określony „gospodarz” procedury „Niebieskie Karty” – ośrodek pomocy społecznej. Wcześniej my [dzielnicowi] to prowadziliśmy sami i tylko małe wsparcie mieliśmy innych instytucji. Teraz widzę, że jakoś to pomalutku ruszyło w dobrym kierunku (M, 42, W, 21, 10, M). MOPR bardzo się angażuje i pomaga ofiarom. Teraz na grupie roboczej, jak więcej ludzi się zbiera to tak wszechstronnie problem jest rozstrzygany. Fajnie jak przychodzi sprawca, siada, a wokół 15 osób na niego patrzy i to też na nich działa, że się boją. Efekt działania jest lepszy (M, 41, S, 17, 6, M). Jeden z dzielnicowych zauważył pozytywną zmianę w tym, że prokuratura i sądy się nie pierdolią. Duża kwestia jest mediów, strachu przed stacjami telewizyjnymi, które stoją przed sądem czy prokuraturą, że doszło do zdarzenia złego i teraz prokurator czy sędzia woli ostrzejsze środki zastosować wobec sprawcy niż kiedyś (M, 45, S, 26, 16, M).

W opinii pięciu rozmówców stare przepisy były lepsze, ponieważ to dzielnicowy zajmował się całą procedurą „Niebieskie Karty”, włącznie ze wszczęciem po otrzymaniu notatki od patrolu interwencyjnego bądź po powzięciu informacji od osób trzecich. *Żeby była skuteczność to też wskazany jest jakiś umiar. Teraz kolega dzielnicowy ma chyba z 60 „Kart”. Tego się nie da ogarnąć. Tam, gdzie można to trzeba zakańczać, gdzie już stwierdzimy, że nie ma co dalej ciągnąć i nie ma żadnych zdarzeń. Żeby nasza praca była na jakość, a nie na ilość. Czasami po zamknięciu sytuacja się ułoży, ale przykro jest jak wracają te same „Niebieskie” (M, 43, S, 18, 10, T). Przed 2011 rokiem pomoc w odpowiedniej formie kierowano wyłącznie do rodzin, w których faktycznie dochodziło do aktów przemocy. Współpraca z osobą dotkniętą i stosującą przemoc była bardziej*

efektywna. *Jakoś się przemawiało do tych ludzi. A teraz? Pójdę na grupę roboczą, a tam kontakt z ofiarą i sprawcą jest jednorazowy* (K, 36, W, 9, 7, M).

Po zmianach w prawodawstwie niektórzy dzielnicowi uskarżali się na zwiększenie biurokracji. *Prowadzenie „Niebieskich” to jedna wielka pisanina i ogrom pracy, przynajmniej kilka godzin siedzenia i pisania na początek, sprawdzanie w systemach itd. a później grupy robocze i monitorowanie, czyli najczęściej strata czasu* (M, 38, S, 20, 16). Powielanie dokumentacji miało związek z interdyscyplinarnością procedury „Niebieskie Karty”. Wszystkie materiały z policyjnej teczki zagadnieniowej „Przemoc w rodzinie”, w tym formularze, notatki z odwiedzin, i inne ustalenia były przekazywane ośrodkowi pomocy społecznej.

Badani wskazywali na trudności we współpracy z zespołem interdyscyplinarnym⁵⁷⁸. Pomimo ich powołania policjanci mieli poczucie „osamotnienia” w prowadzeniu procedury „Niebieskie Karty”. *A powinno przecież być tak, że my nie robimy praktycznie nic, tylko rozmowa i wizyty, a inni powinni robić resztę lub razem* (M, 36, W, 11, 8). Powstało nieporozumienie, ponieważ w wielu zespołach interdyscyplinarnych decyzyjność bywała rozmyta, a obawa o poniesienie odpowiedzialności rozkładała się na wszystkich. Kwestią problematyczną było także objaśnienie pozostałym członkom zespołu interdyscyplinarnego, którzy nie mieli bezpośredniego kontaktu ze środowiskiem, że w wielu rodzinach przemoc nie występowała, a problemem był wyłącznie alkoholizm albo inna przyczyna, np. konflikt interpersonalny, sprawa spadkowa. Oto wypowiedź jednej z rozmówczyń: *Stare zasady były lepsze, bo o zamknięciu [procedury „Niebieskie Karty”] decydował dzielnicowy, czyli osoba, która znała rodzinę. A teraz przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego nie zamyka „Niebieskich”, bo opiera się tylko na dokumentacji, nie realiach, i dochodzi nawet do absurdalnych sytuacji, kiedy to sprawca wyjechał, a „Karta” jest prowadzona nadal. A co za problem zamknąć [procedurę „Niebieskie Karty”], a w przypadku jakby sprawca po 2 czy 5 latach wrócił to się otworzy na nowo. Albo też zdarza się sytuacja, że nie można zamknąć „Niebieskiej”, bo gość nie ukończył terapii alkoholowej. A co ma wspólnego taka terapia z przemocą? Nie ma takiego ścisłego związku. I taka terapia trwa pół roku, a ja muszę wtedy prowadzić „Niebieską” i czas na to poświęcać* (K, 34, W, 10, 10, M). Jakość obecnie oferowanej pomocy także została podana w wątpliwość. *Się tylko mówi, że skierujemy pana do psychologa, do psychiatry, do ośrodka czy na konsultacje, wszystko tak ładnie brzmi, rzuca się adresami, telefonami. Ale jak już przyjdzie co do czego*

---

⁵⁷⁸ Więcej o współpracy interdyscyplinarnej w niniejszym rozdziale, w podrozdziale 4. Współpraca międzyinstytucjonalna w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

to pojawiają się przeszkody, czyli są kolejki do specjalistów, odległości, bo trzeba do nich dojechać. Nic dziwnego, że to zniechęca (M, 39, S, 19, 10, T).

Dzielnicowi byli zdania, że rzetelność wykonywanych czynności w ramach procedury była wprawniejsza, gdy tylko policja prowadziła „Niebieskie Karty”, co potwierdzają słowa: *Kiedyś było, że jak dzielnicowy przychodził, a sprawca mówił, żeby spierdalał to dzielnicowy brał go na stronę i robił porządek. Jak stara zasada mówi, jak nie boli to się nie boi. Ktoś fuknął to od razu za chabety i do chlewa w pasy. A teraz te grupy [robocze] zapraszają uprzejmie sprawcę przemocy na spotkanie, on tu siedzi i się wymądrza. Moim zdaniem sprawców przemocy powinniśmy traktować jak sprawców przemocy, żeby poczuli. A w dzisiejszych czasach to taki sprawca ma wszystko gdzieś. My tylko możemy mu zrobić palcem nu nu nu (M, 51, S, 25, 7, M).*

Część dzielnicowych wskazała mocne i słabe strony nowych rozwiązań odnośnie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”. Z perspektywy pracy policjantów korzystniejsze były przepisy sprzed 2011 roku, ale dla osób pokrzywdzonych wprowadzone zmiany umożliwiły uzyskanie kompletniejszej pomocy. Oto wypowiedzi kilku rozmówców: *Kiedyś sami [dzielnicowi] decydowaliśmy o wszczęciu i zakończeniu procedury. Dla mnie lepsze były stare zasady. Ja decydowałem o zakończeniu, jak np. członek rodziny wyjechał czy się wyprowadził. Dla mnie to wiązało się z zakończeniem procedury. No i lepsze było, że dostawaliśmy tylko notatki z interwencji i w razie potrzeby sami zakładaliśmy „Niebieskie” (M, 46, S, 22, 7, M). W nowym rozwiązaniu lepsze jest to, że jest dużo większe zaangażowanie innych instytucji (...) Teraz ustawa i odgórne przepisy narzucają gminom organizację pracy z ofiarami, tworzenie punktów konsultacyjnych z psychologami, a wcześniej tego nie było. Kiedyś nie było nawet na to środków, a żaden radny, burmistrz czy wójt by się na to nie zgodził. A jak są odgórne przepisy nakazujące to i pieniądze się znalazły. Zazwyczaj finansowanie jest z komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, szczególnie te punkty konsultacyjne (...). Myślę, że w „Niebieskich” powinno się właśnie pójść w taką psychologiczną pomoc trochę bardziej, no i w szeroko rozumianą profilaktykę (M, 36, W, 17, 9, T). Ale są plusy takie, że na grupach roboczych są różne instytucje i razem możemy od razu opracować plan pomocowy. Myślę, że pokrzywdzeni mają większą pomoc, a przynajmniej możliwość otrzymania tej pomocy (M, 37, W, 13, 7, M). Nowe zasady obciążają dzielnicowych dodatkowymi obowiązkami. Kiedyś prowadziliśmy procedurę sami bez potrzeby spotykania się grupy [roboczej]. A teraz to mam ponadprogramowy obowiązek – nawet kilka razy w miesiącu uczestniczyć w grupach [roboczych]. A uważam, że w większości spotkań moja obecność nie jest konieczna i tracę swój czas. Bo tam nie*

zawsze są omawiane sprawy poważnej przemocy, którą powinna się interesować policja, a raczej konflikty w związkach lub problemy alkoholowe, czym powinny się zajmować inne instytucje. Dla pokrzywdzonych to chyba teraz lepiej, bo jest wymiana informacji między instytucjami i pomoc może taka bardziej rozległa, więcej ludzi zaangażowanych w problem. Jeśli osoba pokrzywdzona sama chce sobie pomóc to ma teraz większe możliwości. Ale u tych osób zapal jest słomiany. Na początku chce nie wiadomo z czego korzystać, zgłaszać, coś robić. A po dniu przemyśli i pojawiają się wątpliwości i się wycofuje (M, 34, W, 12, 10, M). Zwrócono uwagę na niedociągnięcia i mankamenty obecnie obowiązujących rozwiązań. Kiedyś, jak całą procedurę prowadził dzielnicowy, to jakoś potrafił to ogarnąć. Teraz mamy spotkania grup [roboczych], MOPR ma się do kogo zwrócić, nie bierze sam całej odpowiedzialności za rodzinę i to jest zdecydowanie lepsze. Jednak wszystko zależy z jakimi pracownikami MOPRu się współpracuje. Jeśli to osoby kompetentne, które mają chęci coś zmienić w tej rodzinie, ogarniają procedurę to jest fajnie. Gorzej jak się trafi na pracownika, z którym się ciężko współpracuje (M, 37, S, 15, 9, M). Zespół interdyscyplinarny to nie jest zły pomysł. Wręcz przeciwnie, idea jest fajna, ale to wszystko jest jeszcze niedopracowane. Najgorzej, że na dalszy plan odchodzi niestety człowiek, a więcej czasu zajmuje papierologia. I każdy z zespołu i grupy roboczej dba, o to, żeby mieć wszystko prawidłowo udokumentowane, a nie faktycznie wczuwa się w rodzinę i szuka wszelkich możliwości pomocy (M, 45, S, 20, 16, T). Bo tak naprawdę to tylko ja mam kontakt z rodziną. Nikt z tego zespołu tam nie chodzi, tylko ja wiem jak wygląda sytuacja i mogę to ocenić, czy to jest poważna sprawa. A teraz do takich absurdów dochodzi, że ponad rok temu chłopak się wyprowadził i nie nawiązuje kontaktów z ofiarą, a procedura jest nadal ciągnięta. Tak właśnie pracuje zespół interdyscyplinarny. Ja zachodzę i mówię: czy wy kurwa macie zamiar zamknąć tę „Niebieską Kartę”? A oni, a bo tu jeszcze nie wiadomo czy on nie wróci. Ja mówię: czego wy kurwa nie wiecie, przecież chłop z matką się pogodził, do Anglii się wyprowadził i rok nie wracał, czy wy wiecie, że ja co miesiąc muszę tonę papierów z tego pisać. Albo sytuacja, że chłop został wymeldowany, był rozwód i już nie mieszkał, a „Niebieska” ciągnięta. To po roku tego aż mój komendant zainterweniował, że coś tu nie gra i w końcu procedura została zamknięta. Po co ja mam się takimi sprawami zajmować (K, 36, W, 11, 8, M).

2. Ocena dokumentacji związanej z realizacją procedury „Niebieskie Karty”

Rozmówcy wypowiadali się na temat dokumentacji, z którą mieli styczność podczas realizacji obowiązków służbowych dotyczących przemocy w rodzinie, tj. notatki urzędowej z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty”, formularza „Niebieska Karta – A”, kwestionariusza szacowania ryzyka.

Sporządzenie notatki z pierwszej wizyty uznano za czynność priorytetową. Stanowi ona kompleksowe źródło danych o rodzinie dotkniętej przemocą domową oraz ułatwienie dla młodych stażem dzielnicowych, którzy nie mają doświadczenia w gromadzeniu niezbędnych informacji. Jednak w zdecydowanej większości wypowiedzi dzielnicowych pojawiła się uwaga dotycząca zbędności niektórych zagadnień. Rozmówcy byli zdania, że notatka powinna dotyczyć wyłącznie sytuacji w rodzinie i procedury „Niebieskie Karty”. *Notatka jest tak długa i dokładna, więc nie wiem czy tak naprawdę GIODO [Generalny Inspektor Ochrony danych Osobowych] o niej wie, bo tam praktycznie są pytania o numer buta, a napisanie jej zajmuje cały dzień (M, 33, W, 9, 3, T)*. Wśród niepotrzebnych informacji pojawiły się: stan majątkowy rodziny, źródła dochodu, stan zdrowia, aspekty medyczne, np. leczenie psychiatryczne, sprawdzanie dzieci w KSIP, znajomość sytuacji przez sąsiadów (*Mało kto chce coś mi mówić. Dopiero jak już faktycznie zostanie potwierdzona przemoc, ofiara składa zawiadomienie z 207 [przestępstwo znęcania się] i wskazuje konkretnych świadków (M, 38, W, 17, 5, M)*) to wówczas zasadne jest rozpytanie tych osób, ustalanie wszystkich adresów zameldowania, zamieszkania, przebywania, czasowego pobytu członków rodziny (nawet jak zmieniają adresy kilka bądź kilkanaście razy w ciągu roku), pytanie do kogo należy mieszkanie wynajmowane przez osobę pokrzywdzoną i sprawcę, wysokość zasiłku pozostałych członków rodziny, ustalanie czy osoba ma kuratora (*Dzwonię w ciemno po kuratorach i pytam, może akurat któryś coś wie o danej osobie (M, 36, S, 11, 5, T)*), informacja o popełnionych wykroczeniach niezwiązanych z przemocą w rodzinie. Pozyskiwanie powyższych danych było uznane za niejako wzmożoną inwigilację obywateli, którzy z reguły niechętnie dzielą się prywatnością z obcymi. Badani dzielnicowi skomentowali także czasochłonność ustalenia wszystkich faktów do notatki, na uzupełnienie której policjant ma siedem dni od daty wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”. W tym samym terminie musi także złożyć pierwszą wizytę w rodzinie dotkniętej przemocą, *tym bardziej, że tu mam wolne, tu na urlopie, tu inne czynności, tu nocka i nie mam kiedy tego zrobić (M, 27, W, 8, 4, M)*.

Ponadto zwrócono uwagę na to, że notatka urzędowa z pierwszej wizyty obejmuje dwadzieścia dwa pytania na siedmiu stronach formatu A4. Większość informacji dubluje się z pozostałą dokumentacją, więc dzielnicowi poddawali w wątpliwość jej sensowność. Cała dokumentacja jest bardzo obszerna i nie można się dziwić, że większość policjantów miała do tego negatywne nastawienie. Rozmówcy uważali, że notatka, jako wytwór Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku, czyli niewystępująca w całej Polsce, służyła położonym do kontroli dzielnicowych i ich starań (M, 36, W, 17, 9, T) oraz Wydziałowi Prewencji KMP w Białymstoku, do którego dokumentacja była przesyłana, do posiadania informacji *podanych na talerzu* (K, 36, W, 11, 8, M).

Tylko co dziesiąty badany nie miał zastrzeżeń odnośnie funkcjonalności formularza „Niebieska Karta – A”. Pozostali wskazali niepraktyczność i braki w druku. Krytyce poddano przede wszystkim zbytnie rozbudowanie i szczegółowość formularza. Przykładem może być wypowiedź jednego z rozmówców: *Po co komu wiedzieć czy ofiara czy sprawca byli płaczliwi czy nadpobudliwi. To na późniejszym etapie psycholog interesuje się stanem psychicznym członków rodziny. Na miejscu interwencji zawsze są silne emocje, więc po co pisać oczywistości* (M, 32, W, 10, 4, T). Dokumentacja powinna być treściwa, zwięzła. *Zaznaczanie krzyżyków jest bez sensu, to nic nie wnosi, bo już nie raz się spotkałem z sytuacją, że odwiedzam rodzinę i weryfikuję informacje z formularza, a ofiara jest w szoku, że policjant na interwencji wszystkie krzyżyki pozaznaczał* (M, 30, L, 8, 4, M). Według rozmówców najistotniejsze i niezbędne dane zmieściłyby się na jednej kartce formatu A4, a na poziomie interwencji bezzasadnym było dopytywanie o szczegółowe formy zaistniałej przemocy (strona 2 formularza „Niebieska Karta – A”). Czas wypełniania druku na poziomie interwencji policyjnego patrolu był zbyt długi. *Patrol interwencyjny powinien skupić się na izolacji sprawcy od ofiary, a nie na wypytywaniu ofiary czy została w dniu dzisiejszym oparzona, wyzwana, a może ośmieszona. Gdyby patrol tylko zaznaczył jaki rodzaj przemocy (psychiczna, fizyczna, ekonomiczna, seksualna) występuje i wobec kogo, to by mi w zupełności wystarczyło. Ja potrzebuję tylko sygnał, że jest podejrzenie wystąpienia przemocy, a już sobie pójdę i poustałam szczegóły wydarzenia sama. Poza tym na gorąco często ofiary wyolbrzymiają zachowania sprawcy. Później wychodzą herezje: ale ja tego nie mówiłam, nie mówiłem. Ponad połowa info z interwencji jest zakrzywiona* (K, 29, W, 9, 1, M). W wywiadach niejednokrotnie podkreślano, że „Niebieska Karta – A” była sformułowana pod kątem wszczynania procedur na interwencjach. *A jakbyśmy się zagłębili w te rubryki to by wyszło, że praktycznie w każdej rodzinie występuje przynajmniej przemoc psychiczna, np. ograniczanie kontaktów dla dziecka, że nie pójdzie do koleżanki*

zanim nie odrobi lekcji. Ogranicza się kontakt? Oczywiście. Czy jest to przemoc? Tu miałbym wątpliwości (M, 27, S, 8, 3, T). Rozmówcy byli zdania, że policjantów z komórki patrolowo-interwencyjnej niektóre aspekty nie powinny interesować, bo ich zadaniem było przeprowadzenie interwencji, a nie poznanie historii przemocy w danej rodzinie. Obowiązkiem dzielnicowego jest identyfikacja problemów społeczności w rejonie służbowym. Czas pierwszej wizyty to najlepsza okazja ku uzupełnieniu dokumentacji o potrzebne informacje. *Do sprawy wnosi bezpośredni kontakt z rodziną, a nie namnożona dokumentacja, więc wolę pójść sam i wszystko zweryfikować, przeanalizować i na tym bazować* (M, 42, W, 13, 3, M). Ponadto podkreślano kwestię niesumienności w wypełnianiu formularza przez innych policjantów, np. *dostaję „Niebieską”, w której nie ma nic o dzieciach. Zachodzę na wizytę, a tam 3 dzieci biega. Muszę poprawiać* (M, 27, W, 8, 4, M), Te niedokładności wynikają z pośpiechu podczas interwencji i priorytetu jakim jest szybka izolacja sprawcy przemocy.

Rozmówcom często brakowało informacji kto wszczął procedurę, ponieważ w miejscu na podpis przedstawiciela podmiotu wypełniającego formularz „Niebieska Karta – A” zazwyczaj znajdowała się tylko nieczytelna parafka. Kilku dzielnicowych uzupełniało otrzymaną dokumentację poprzez dopisywanie ważnych informacji na marginesie druku, np. *jeśli sprawca groził ofierze to dopisuję czy to miało miejsce raz czy częściej i czym groził* (K, 34, W, 8, 3, M). Utrudnieniem był także brak rubryk na daty urodzenia lub numer PESEL członków rodziny, na drugiego sprawcę oraz brak miejsca na opis faktycznego zachowania się sprawcy lub całego zajścia. W przypadkach „Niebieskich Kart” zakładanych przez podmioty pozapolicyjne (które, w przeciwieństwie do policji, nie mają obowiązku sporządzać notatki z interwencji) nie było, a powinno być, dołączane pismo opisowe. Dzielnicowi dostawali wyłącznie informację, że została wszczęta nowa procedura, ale nie otrzymywali żadnej dokumentacji w tym zakresie.

Zasadnym wydaje się być poznanie opinii dzielnicowych o narzędziu szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie. Okazało się, że podczas wykonywania obowiązków służbowych czternastu rozmówców korzystało z kwestionariusza, a pięćdziesięciu dwóch funkcjonariuszy nie posiłkowało się nim, a wręcz poddało dobitnej krytyce. Warto zaznaczyć, że spośród osób stosujących narzędzie szacowania ryzyka, aż trzynastu pracowało w komisariacie, w którym jest to obligatoryjne (przykaz komendanta) przy wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty”. W praktyce osoby te traktowały tę czynność jako nakaz z góry, a nie faktycznie przydatną, co potwierdzają słowa jednego z dzielnicowych: *Dla mnie osobiście to narzędzie do niczego nie jest*

potrzebne, bo to jest tylko powielanie „Niebieskiej Karty – A” i niczemu nie służy (M, 28, W, 5, 1, T). Tylko jeden badany pozytywnie wypowiedział się o narzędziu szacowania ryzyka: Korzystam, ale bardziej patrzę na te punkty pod kątem zatrzymania, a nie założenia „Niebieskiej”. Ktoś to fajnie, schematycznie opracował. Mogę sobie po prostu sprawdzić, porównać z innymi sytuacjami (M, 42, W, 21, 10, M).

Część badanych uważało, że narzędzie szacowania ryzyka może być przydatne dla młodego stażem, niedoświadczonego policjanta służby patrolowej (nie obchodowej), który podczas interwencji domowych miewa wątpliwości czy w danej rodzinie wszczynać procedurę „Niebieskie Karty” i czy zatrzymać sprawcę przemocy. *To chyba świetny element wyposażenia policjanta, ułatwienie podjęcia decyzji, z czystym sumieniem można działać i teoretycznie nikt nic nie zarzuci. Z tym, że to narzędzie nie jest poważnie traktowane przez sąd, bo nie ma żadnej mocy prawnej – ot taki policyjny wymysł. Jeśli to by było zgrane z przepisami to OK, bym korzystał pewnie, ale w rzeczywistości jest tak, że później są skargi na policjantów na bezzasadne zatrzymania (M, 45, S, 20, 16, T). Inny dzielnicowy dodał, że narzędzie szacowania ryzyka jest jednocześnie narzędziem kontroli policjanta, które umożliwia poniesienie przez niego odpowiedzialności i wytykanie mu błędów w decyzji jakby coś się stało (M, 27, S, 8, 3, T).*

Zdecydowana większość rozmówców uważała, że posiłkowanie się narzędziem szacowania ryzyka życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie niekiedy doprowadzało do niepotrzebnego wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” lub bezzasadnego zatrzymania osoby. Oto wypowiedzi kilku rozmówców: *Bo kto zgłasza interwencję, ten ma przewagę i w zależności co powie i co zrobi tak dalej toczy się postępowanie (M, 37, W, 13, 7, M). Tam [w formularzu szacowania ryzyka] jednym z wyznaczników jest bycie pod wpływem alkoholu albo leczenie psychiatryczne w przeszłości. A jaka to podstawa do „Niebieskiej”? Według takiego wzoru to w większości polskich rodzin powinna być założona „Niebieska” (M, 34, W, 12, 10, M). Szacowanie ryzyka wymyślił ktoś, kto nie ma pojęcia o przemocy w rodzinie. Pytania są sformułowane tak, żeby było więcej zatrzymanych osób (M, 34, W, 14, 6, T), czym karmi się statystykę (M, 39, S, 16, 6, M).*

Badani dzielnicowi preferowali racjonalne podejście do sytuacji związanych z postępowaniem z rodzinami dotkniętymi przemocą domową. *Jak faktycznie widać, że jest przemoc to przecież nie będę stawiał krzyżyków. Bo jak wyjdą dwa krzyżyki to według kwestionariusza nie zatrzymam sprawcy, a jak 3 to już jedzie ze mną. A co z przemocą psychiczną, w białych rękawiczkach – to nigdy nie wyjdzie z krzyżyków, nie udowodnisz tego, więc słabo to dopracowane (M, 32, W, 10, 2, M). Dla mnie to [kwestionariusz*

narzędzia szacowania ryzyka] *jest tylko jakaś informacja, ale tak naprawdę to ja decyduję, a nie ilość wypełnionych kratek. Ja mogę rozważyć zatrzymanie z jednym krzyżykiem, a nie tylko z trzema czy pięcioma. Albo i bez kratki mogę rozważyć zatrzymanie jeśli stwierdzę zagrożenie i przemoc* (M, 32, W, 11, 3, T).

Niektórzy dzielnicowi nie korzystali z narzędzia szacowania ryzyka uzasadniając to małą wiedzą na ten temat oraz sporadycznością wszczynania przez nich procedury „Niebieskie Karty”.

3. Zasadność prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”

Badani dzielnicowi w porównaniu do funkcjonariuszy WPI rzadziej wszczynali procedurę „Niebieskie Karty”⁵⁷⁹. Ponad połowa rozmówców (38 przypadków) sporządzała formularz „Niebieska Karta – A” raz na rok lub rzadziej, piętnaście osób – raz na trzy-sześć miesięcy, a co piąty (13 przypadków) średnio raz w miesiącu. Wskazywano różne przyczyny tej rozbieżności.

Szczególnie dzielnicowi z krótkim stażem w służbie obchodowej⁵⁸⁰ (wcześniej w patrołowej) w latach poprzednich częściej wszczynali procedurę „Niebieskie Karty” argumentując to tym, że podczas interwencji domowej patrol policji nie ma wiedzy o danej rodzinie, a we wzburzeniu emocjonalnym osoby pokrzywdzonej i sprawcy nie jest w stanie stwierdzić czy doszło do prawdziwych aktów przemocy, czy wystąpił jedynie międzyludzki konflikt. Wówczas pojawiają się przesłanki do wszczęcia procedury i funkcjonariusze są zobligowani do podjęcia czynności. Natomiast badani rozmówcy z ponad pięcioletnim stażem służby na stanowisku dzielnicowy⁵⁸¹ deklarowali, że wcześniej nie było tendencji, nacisku na wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”, więc sporządzano tylko notatki z interwencji domowych i przekazywano dzielnicowemu do rozpoznania. Według badanych było to słuszne postępowanie, ponieważ *dzielnicowy ma wiedzę na temat rodziny i może zweryfikować zasadność „Karty”, może na spokojnie rozważyć sytuację. Bo samo wszczęcie nie stanowi problemu, gorzej później dla osób prowadzących, bo praca przy bezzasadnych „Kartach” to strata czasu* (M, 36, W, 17, 9, T).

---

⁵⁷⁹ Por. wykres 2.

⁵⁸⁰ Mowa o funkcjonariuszach pracujących w komórce patrołowo-interwencyjnej jeszcze po 2011 roku, po wprowadzeniu nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

⁵⁸¹ Mowa o funkcjonariuszach pracujących w komórce patrołowo-interwencyjnej przed 2011 roku, przed wprowadzeniem nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Procedura „Niebieskie Karty” to instrument w rękach m. in. dzielnicowych i w razie zaistnienia faktycznych przesłanek badani zgodnie stwierdzili, że korzystali z tego narzędzia. Nie było to przez rozmówców nadużywane, ponieważ wiedzieli z jaką biurokracją i ilością poświęconego czasu to się wiąże i każde wszczęcie przez nich procedury było przemyślane i zasadne – przy ewidentnych sytuacjach przemocowych. *Bo jeśli się ściśle trzymać ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to trzeba by było „Niebieskie” zakładać prawie przy każdej awanturze, nawet takich, gdzie są tylko krzyki i słowa krytyki* (M, 34, W, 10, 3, M). Zdecydowana większość badanych uważała, że w policji to dzielnicowy powinien wszczynać „Niebieską Kartę”, gdyż w przypadku jednorazowych incydentów patrol interwencyjny nie ma rozeznania i zakłada procedurę niepotrzebnie. Jak zauważali rozmówcy: *Ile razy jak była interwencja z notatką, jeszcze na szczęście bez „Niebieskiej”, ja po kilku dniach sprawdzam rodzinę pod kątem założenia „Niebieskiej” to już najczęściej wszystkim emocje opadną, ludzie żałują, że w ogóle zadzwonili na policję, bo nie była to sytuacja warta zachodu* (K, 33, S, 8, 1, T). *Ostatnio miałem taką sytuację, że matka wezwała policję na syna, a to syn okazał się prawdziwą ofiarą. Patrol nie miał kiedy zauważyć prawdy, a synowi nie chciało się dyskutować z policją i udowadniać, że to matka psychicznie rządzi nim* (M, 32, W, 10, 4, T). Podobny przykład pochopnego wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” przytoczył inny dzielnicowy: *Facet się napił, żonka do niego skakała to on poszedł do łazienki i piznął drzwiami aż się szyba wybiła. Przyjechał patrol, wysłuchał kobiety, gościa wywiózł do chlewa i napisał „Niebieską”. I dla mnie jest bez sensu robota, ale nie dziwię się, że policjanci tak zinterpretowali to, co zastali, a znając tę kobietę to jeszcze porządnie ubarwiła całą historię* (M, 33, W, 9, 3, T). *Niestety patrolówka rzadko myśli o naszej pracy, a raczej, żeby zadowolić swoich przełożonych i wszczynają procedurę ku nie tylko mojemu niezadowoleniu, ale także tej „ofiary” i całej rodziny. Ludzie nie wpuszczają mnie do domu, krzyczą przez bramkę, że po co ja przychodzę i robię sensację na całą okolicę. Niestety nie mam wpływu na zamknięcie procedury, pomimo że widzę w praktyce bezsens tego, a inni widzą i przewracają tylko papierki, więc nie w głowie im zamykać* (M, 32, W, 9, 3, T).

Część rozmówców stała na stanowisku, iż dobrym rozwiązaniem jest możliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez wszystkich policjantów z zastrzeżeniem, że powinni oni zakładać procedurę jedynie w jednoznacznych sytuacjach przemocowych, wykluczając tym samym jednorazowość incydentu i nieprawdopodobieństwo jego powtórzenia.

Jeden z dzielnicowych utrzymywał, że ułatwieniem pracy w związku z realizacją obowiązków dotyczących „Niebieskich Kart” mogłaby być informacja w systemie informatycznym o ilości wszczynanych procedur w danej rodzinie. Mając odpowiednią wiedzę policjanci służby patrolowej sporządzali by jedynie notatkę urzędową oszczędzając sobie i dzielnicowym pracy i czasu służby na inne czynności. *Bo nawet jak to już kilka „Niebieskich” jest w danej rodzinie to z każdą kolejną ja i tak muszę złożyć pierwszą wizytę, która nie jest i już nigdy nie będzie pierwsza, czyli powstaje papierologia i tracę czas* (M, 35, S, 16, 9, M). Niektórzy rozmówcy postępowali według taktyki polegającej na wspólnych wizytach u rodzin z pracownikiem ośrodka pomocy społecznej, co zobrazował dzielnicowy: *Jak mam jednoznaczną informację i wiedzę, że jest przemoc w rodzinie to biorę pracownika MOPSu, razem jedziemy, stwierdzamy przemoc, decydujemy, piszemy notatkę z ustaleń* (M, 38, W, 8, 1, T). Niektórzy dzielnicowi wszczynali procedurę „Niebieskie Karty” nie z zasadności, a z konieczności. Oto wypowiedzi tłumaczące takie postępowanie: *Zdarzyło się, że musiałem założyć bezsensowną „Niebieską” jako dupochron. Tylko dlatego, że kierownik zlecił, bo była interwencja i niby coś tam się działo, bez rozeznania, bez rozmowy, bez niczego* (M, 35, W, 10, 1, M). *Czasami wolę założyć, nawet nie do końca zasadnie, żeby mieć dupochron, bo w notatniku jest zarejestrowane, że byłam na adresie, rozmawiałam, rozwiązywałam problem, więc też musiałam jakieś działania podjąć. W razie jakby w nocy się zadźgali to ja jestem czysta, bo zainterweniowałam* (K, 29, W, 9, 1, M). Inni rozmówcy także niechętnie wszczynali procedurę „Niebieskie Karty”. Preferowali rozmowę, wytłumaczenie toku postępowania z perspektywy policyjnej, a po profesjonalne porady prawne odsyłanie do innych instytucji, np. do ośrodków interwencji kryzysowej, gdzie dyżurują bezpłatni prawnicy. Przed ewentualnym wszczęciem procedury dążyli do konfrontacji z domniemanym sprawcą, ponieważ rozmowa z obiema stronami konfliktu może mieć kluczowe znaczenie w postępowaniu (M, 46, S, 22, 7, M). *Daję chwilę namysłu, a oni jak chcą to coś zrobią, a jak nie chcą to nic nie zrobią. Bo wszystko co się robi w ramach „Niebieskiej Karty” można też zrobić i bez niej* (K, 36, W, 11, 8, M). Badani ubolewali, że procedura „Niebieskie Karty” jest zazwyczaj wszczynana niezależnie od ich wiedzy i znajomości rodzin, ponieważ dokonują tego w większości przypadków interweniujący policjanci, a w następnej kolejności funkcjonariusze pionu dochodzeniowo-śledczego przy składaniu przez osobę pokrzywdzoną zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa i inne uprawnione instytucje.

W okresie przeprowadzanych badań wśród dzielnicowych KMP w Białymstoku funkcjonariusze prowadzili siedemset siedemdziesiąt cztery procedury „Niebieskie Karty” (średnio 11,7 na osobę, przy czym najmniejsza liczba prowadzonych procedur to 1, a największa 27). Bardzo ważną kwestią, na którą zwrócili uwagę wszyscy rozmówcy była bardzo duża ilość niesłusznie, bezpodstawnie prowadzonych procedur. Podłoże bezzasadności zaprezentowałam w tabeli 71.

Tabela 71. Przyczyny bezzasadności prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” w opinii dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Przyczyna bezzasadności prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”	N
Sytuacja konfliktowa w rodzinie	38
Obawa przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego	16
Brak podstaw prawnych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”	9
Cele statystyczne	9
Niechęć osoby pokrzywdzonej do współpracy	8

Odpowiedzi nie sumują się do 66, ponieważ w tabeli uwzględniono wszystkie wskazania dzielnicowych.

Ponad połowa rozmówców (38 osób) wskazała, że duża część prowadzonych przez nich procedur „Niebieskie Karty” dotyczyła konfliktów między członkami rodziny, a nie faktycznego wystąpienia przemocy. Jeden z rozmówców przyznał: *Nie mam żadnej sensownej „Karty”. Doszło do tego, że jak facet nazwie babę „kurwą” to już jest przemoc psychiczna i musi być „Niebieska”.* W każdej przeciętnej rodzinie pojawiają się konflikty, jakieś brzydkie słowa padają, ale to chyba jeszcze nie przemoc (M, 35, W, 10, 1, M). Ustawodawca nie określił granicy przemocy w rodzinie wymagającej interwencji służb. *Jak jest sobie jakaś kłótniwa rodzina to taka będzie, taki ma styl i wzór, że się wszyscy ze sobą kłócą, wyzywają. „Niebieska Karta” wcale nie wpłynie na to, że oni przestaną się kłócić czy wyzywać, a procedura będzie ich jedynie drażniła* (M, 27, S, 8, 3, T). Dzielnicowi stwierdzili, że zajmowanie się konfliktami to działanie nieracjonalne i jednocześnie strata czasu na niepotrzebne czynności tylko dlatego, że niektórzy obywatele chcą mieszać policję w swoje życie prywatne. *Niestety bez sensu zamykać takie „Karty”, bo takie osoby i tak będą wydzwaniać na policję, a nieświadome patrole będą wszczynać na nowo procedurę,*

zakładać kolejne „Niebieskie”. Więc ja nawet nie ozetuję⁵⁸², bo za tydzień czy dwa znowu będzie interwencja. A taką „Niebieską”, gdzie nie ma konkretów to niekiedy bardzo trudno zamknąć (M, 37, W, 17, 2, M).

Zgodnie z ustawową definicją procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Podczas gdy nie występuje powyższa przesłanka, nie ma podstaw prawnych do wszczęcia procedury. Kilku dzielnicowych (9 przypadków wskazań) wśród bezzasadnie założonych „Niebieskich Kart” wyróżniło następujące braki podstaw: choroba psychiczna lub niepełnosprawność członka rodziny, problem alkoholowy (*nie krzyczy, nie bije, ale pije* (M, 37, W, 8, 3, M)), ubóstwo, motywacja do sprawy rozwodowej (orzeczenie o winie, podział majątku), manipulacja rodzicami przez dzieci. Podsumowaniem tej przyczyny bezzasadności są wypowiedzi o najczęściej występujących typach sytuacji: *Czterdziestoletni synek siedemdziesięcioletniej babci jest leniem i śmierdzielem, przychodzi pijany do domu i robi barłóg. Czy to jest przemoc? A ona jeszcze później go nakręca, drze mordę, więc synek w końcu mówi: weź się kurwa odpierdol, zamyka się w pokoju i sobie laptopa ogląda. I to jest cała przemoc i taką „Niebieską” można dziesięć lat ciągnąć bez końca, bo sytuacja notorycznie się powtarza* (M, 32, W, 9, 3, T). *Pokłóciło się małżeństwo, ona przybiegła na komisariat, że on ją zgwałcił, a zaraz potem przyszedł on, że ona go pobiła. Ale, że ona była pierwsza to założono jej „Niebieską” jako ofierze. Niewiele czasu minęło, poprzeczali się, siedzą sobie razem w domku, ale „Niebieska” ciągnie się* (M, 32, W, 10, 2, M). *Jest kobieta alkoholiczka i jej facet alkoholik i ona ma mu za złe, że pije bez niej* (M, 33, W, 9, 3, T). *Człowiek chrapie głośno w oddzielnym pokoju, a córce i matce to przeszkadzało* (M, 33, S, 13, 8, T). *Była para nie mieszka ze sobą, bo on wyjechał za granicę. Raz przyjechał i krzyczał pod blokiem. Przyjechał patrol i założył „Niebieską”. Już ponad rok prowadzę, a on się od tamtej pory nie pojawił już więcej* (M, 37, W, 13, 7, M). *Ofiara i sprawca się wyprowadzili z wynajmowanego mieszkania i ślad po nich zaginął. A ja mam prowadzić „Niebieską”, bo a nóż widelec, któreś z nich do tego mieszkania wróci. Nawet notatki z wizyty nie nam możliwości sporządzić, no bo z kim? Nikt nic nie wie* (K, 34, W, 10, 10, M).

Dzielnicowi niekiedy (8 przypadków) napotykali na niechęć współpracy nie tylko ze strony sprawcy przemocy, ale także osoby pokrzywdzonej. *Dla mnie bezzasadna „Niebieska Karta” jest jak ja poinformuję o wszystkich możliwościach prawnych, a ofiara i tak nic z tym nie robi* (K, 31, 9, 3, M). Inny funkcjonariusz podał przykład ze swojego

---

⁵⁸² W żargonie policyjnym mianem „ozetowania” określa się ostateczne zakończenie dokumentacji w danej sprawie.

rewiru służbowego: *Mam rodzinę, gdzie sprawca ma wyrok w zawieszeniu, dwóch kuratorów, ale nadal mieszka z ofiarą, bo tak mocno się kochają, a jeszcze ja jeżdżę i monitoruję sytuację. Tam „Niebieska” nic nie daje, bo ludzie się przyzwyczaili i nie robi to na nich żadnego wrażenia* (M, 38, S, 15, 3, T). Zwrócono uwagę, że osoba pokrzywdzona bywa zastraszona przez sprawcę przemocy domowej, ale po kilkukrotnym kontakcie dzielnicowy jest w stanie zweryfikować rzeczywiste obawy oraz rozróżnić je z ewentualnym stylem życia danej rodziny i brakiem prawnych przesłanek do ingerencji z zewnątrz.

Kolejną wskazywaną przez badanych (9 przypadków) przyczyną bezzasadności prowadzenia wielu procedur „Niebieskie Karty” były cele statystyczne, co potwierdzają słowa dzielnicowej: *jest nacisk na zakładanie „Kart”, bo jak w jednym miesiącu czy półroczu trochę za mało ich będzie, to w kolejnych trzeba nadrobić. To jest dla nas i innych pracowników zapychanie czasu, zawracanie głowy niepotrzebnymi sprawami, zamiast zając się poważniejszymi sytuacjami* (K, 33, S, 8, 1, T). Inni zauważyli też, że bezpośredni przełożeni sugerują się ilością prowadzonych procedur do kontroli wykonywania czynności przez policjantów, jako jeden z mierników oceny porządku w rejonie służbowym (M, 32, W, 10, 4, T).

Rozmówcy twierdzili, że teoretycznie prawie wszystkie wszczynane procedury „Niebieskie Karty” są zasadne, bo służą sprawdzeniu rodziny pod kątem występowania w niej aktów przemocy, ale w praktyce niewielka część prowadzonych procedur ma sens. Osobą decyzyjną odnośnie zakończenia procedury jest w świetle prawa przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego. Dzielnicowi (16 wskazań) narzekali, że nawet w przypadkach nierozwiązywalnych konfliktów, niezwiązanych z przemocą domową, nikt nie chce ponosić odpowiedzialności, gdyby doszło do nieszczęścia. W konsekwencji dochodziło do sytuacji absurdalnych typu: *były mąż wyjechał pół roku temu za granicę, więc nie mieszkają razem. Sprawa rozwodowa zakończona, a „Niebieska” jest prowadzona, bo ... on może wrócić. Ale wszyscy wiedzą, że on ma już od dawna ułożone życie za granicą, nową rodzinę. Żenujące, że ja muszę mimo to odwiedzać pokrzywdzoną* (M, 32, W, 8, 2, M). Innym przykładem obawy przed zamknięciem niepotrzebnej procedury podzielił się kolejny badany: *Wielu „Kart” nie da się zamknąć, ponieważ na wstępie wypełniono rubrykę, że np. są groźby karalne, czyli przestępstwo. Przewodniczący boi się zamykać, bo nigdy nie wiadomo, co w danej rodzinie może się wydarzyć i wtedy zacznie się szukanie winnego* (M, 45, S, 20, 16, T).

Tabela 72. Słuszność prowadzenia procedur „Niebieskie Karty” w doświadczeniu dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Słuszność prowadzenia wszczętych procedur „Niebieskie Karty”	N
Wszystkie prowadzone procedury „Niebieskie Karty”	6
Prawie wszystkie prowadzone procedury „Niebieskie Karty”	7
2/3 prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	23
Połowa prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	14
1/3 prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	14
Żadna z prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	2

Ilość słusznie wszczętych procedur „Niebieskie Karty” jest zróżnicowana (tabela 72). Jedynie sześciu dzielnicowych uważało, że wszystkie prowadzone przez nich procedury są potrzebne i mają sens. Byli to policjanci nadzorujący nieliczne „Niebieskie Karty” – od jednej do czterech. Prawie wszystkie „Niebieskie Karty” uznało za słusznie wszczęte siedmiu dzielnicowych. Po czternaście osób wskazało, że duża część – 1/3 i połowa „Niebieskich Kart” jest zbędna. W opinii dwudziestu trzech badanych funkcjonariuszy aż 2/3 prowadzonych przez nich procedur była bezzasadnych. Dwóch rozmówców oświadczyło, że żadna z trzech i pięciu prowadzonych przez nich procedur nie ma racjonalnej i prawnej racji bytu.

Na podstawie zaprezentowanych wypowiedzi dzielnicowych można stwierdzić, że nie upatrują oni większego sensu w prowadzeniu procedur „Niebieskie Karty”. Pomimo że jest to jeden z głównych obowiązków służbowych, a policjanci odgrywają znaczną rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”, poddają w wątpliwość słuszność prób pomocy dla większości rodzin⁵⁸³.

4. Współpraca międzyinstytucjonalna w ramach procedury „Niebieskie Karty”

W rozmowach z dzielnicowymi KMP w Białymstoku poruszyłam kwestie związane ze współpracą w ramach procedury „Niebieskie Karty” z instytucjami pozapolicyjnymi.

⁵⁸³ Główne przyczyny bezzasadności prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” zaprezentowałam w tabeli 71.

4.1. Przepływ informacji

W doświadczeniu większości badanych wymiana informacji i koordynacja działań nie przebiegały prawidłowo. Grupy robocze były często w bardzo okrojonym składzie, nie pracowały na bieżąco. Stan wiedzy i kompetencji osób biorących udział w posiedzeniach był mierny (M, 30, 1, 8, 4, M). U wielu dzielnicowych pojawiała się bezradność. *Co my możemy zrobić? Co my mamy działać, jak ten plan pomocowy ma wyglądać? Nie trzeba powoływać grupy roboczej, żeby coś tam zrobić, np. skierować na leczenie odwykowe. Na grupach [roboczych] tylko informujemy osoby jakie mają możliwości, np. że można skorzystać z terapii psychologicznej. A w praktyce ludzie rzadko korzystają z tych propozycji, bo to trzeba czas poświęcić* (M, 42, S, 18, 13, M). Inni rozmówcy uważali, że posiedzenia grup roboczych były pozbawione sensu w tym zakresie, że pracownicy ośrodków pomocy społecznej mieli niekiedy bardzo nikłą wiedzę na temat rodzin, a chęci niesienia pomocy nie były dla nich żadnym priorytetem. Wskazano, że dzięki zewnętrznym kontrolom działań podejście pozostałych członków grup roboczych zmieniło się, *bo wcześniej jakoś inni się opierdzielali, ale teraz nie ma ściemy – coś pracujemy* (M, 39, S, 19, 10, T). Od części badanych pojawiły się sygnały, że najchętniej nie brali by udziału w grupach roboczych. *Pomoc społeczna to myśli, że my tylko „Niebieskie Karty” mamy i jesteśmy do dyspozycji na każde ich zawołanie. Często mamy sprzeczną opinię, bo tam, gdzie ja bym zamknął „Niebieską” to te panie z pomocy chcą utrzymać i odwrotnie – one prowadzą „Niebieskie”, gdzie ja mówię: po co jak nie ma tam nic złego, ludzie po prostu od zawsze się gryzli i gryźć będą, bez względu czy mają założoną procedurę czy nie* (M, 28, L, 8, 1, M). *Mam trudności w zamykaniu „Kart”. U mnie ciężko z tymi babami się dogadać, szczególnie z MOPRu stwarzają najwięcej problemów* (M, 38, W, 10, 7, M).

Niektórzy jednak chwalili współpracę z innymi instytucjami, szczególnie z ośrodkami pomocy społecznej. Ze względu na różne dziedziny działalności pracownicy biorący udział w grupach roboczych uzupełniają swoją wiedzę na temat danej rodziny, co potwierdza następująca wypowiedź: *Każdy ma inne obeznanie, bo odwiedzamy czy poznajemy rodziny w innych dniach i zastajemy w różnych sytuacjach. Wszystkie informacje zbieramy do kupy i możemy coś ustalić. Wiemy czy ludzie są wobec nas szczerzy czy mają różne wersje i z tego też wyciągamy wnioski* (M, 39, S, 16, 6, M). Wypracowana kooperacja polega także na wzajemnym, koleżeńskim wsparciu pracowników służb oraz na bieżącym przepływie informacji w przypadku nowych zdarzeń. Jakość współdziałania w ramach procedury „Niebieskie Karty” zależy od osób powołanych

do udziału w spotkaniach. Skład personalny grup roboczych jest różny i niekiedy jeden pracownik może znacznie wpłynąć na charakter i atmosferę współpracy.

Badani utrzymywali, że w przypadku gdy realizują procedurę „Niebieskie Karty” wyłącznie ze swojego rejonu służbowego i uczestniczą średnio raz, dwa razy w miesiącu jedynie w swoich grupach roboczych to mają wiedzę i poczucie kompetencji. Negatywnie odbierana była przez nich powszechna praktyka zastępowania innych dzielnicowych (podczas ich absencji w służbie) na posiedzeniach. *Wygląda to tak, że ledwo zdążę przeczytać „Niebieskie” i ostatnie notatki, coś zapamiętam albo i nie i tylko siedzę na tych grupach [roboczych], słucham innych, bo co ja mam mieć do powiedzenia jak nie widziałem ani jednej ani drugiej osoby i nie byłem u nich w domu. Moim zdaniem to bez sensu chodzić na takie grupy, ale przełożeni każą. To powinni chodzić tylko i wyłącznie osoby, które wykonują czynności w danej rodzinie, a nie dzielnicowy z łapanki. Bo teraz to jest tak realizowane, że w tym dniu masz służbę i idziesz na grupy [robocze] za trzech dzielnicowych, żeby oni w tym czasie mogli robić coś innego (M, 39, S, 17, 10, M).* Inny rozmówca wspominał: *jak byłem w zastępstwie kolegi w jego MOPRze to tam tacy badacze pisma świętego byli, sztywno i szablonowo postępowali, a to wcale nie wpływa na skuteczność działań (M, 38, W, 17, 5, M).*

Jeden z rozmówców zwrócił uwagę, że współpraca z innymi instytucjami w ramach procedury „Niebieskie Karty” przebiegała zdecydowanie lepiej niż kooperacja wewnątrzpolicyjna. Problemy pojawiały się w przypadkach, gdy osoba pokrzywdzona składała w jednostce policji zawiadomienie o znęcaniu się. Wówczas funkcjonariusz pionu dochodzeniowo-śledczego ma obowiązek równocześnie wszcząć procedurę. Zarówno na początku, jak i w trakcie postępowania dzielnicowy nie jest informowany o etapach prowadzonych czynności. *I jak pytają mnie na grupie roboczej na jakim etapie jest dane postępowanie to ja po prostu tego nie wiem, a inni się dziwią: no jak to? Przecież to wszystko w policji jest. Przecież jesteś w policji i nie wiesz czy jest prowadzone postępowanie z 207? I mają rację, bo ja też uważam, że takie pismo powinno do mnie lub chociaż do MOPRu przychodzić z dochodzeniówki. A tak każdy sobie prowadzi, robi swoje i nie ma wymiany informacji. Albo już nie raz było, że jest „Niebieska” i ja to wiem, ale przyjdzie osoba złożyć zawiadomienie i już o tym to ja nie wiem nic. Poza tym dochodzeniówka te sprawy z 207 to robi, żeby umorzyć, nie zna sytuacji, ale i tak nie wierzy, że przejdzie to przez prokuratora. Takie błędne koło ogólnie (M, 37, W, 8, 3, M).*

4.2. Rola instytucji

W opinii większości badanych najważniejszą rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odgrywały ośrodki pomocy społecznej i policja. Udział dzielnicowych w procedurze „Niebieskie Karty” polegał na ustalaniu faktów dotyczących zdarzeń przemocowych w danym środowisku oraz monitorowaniu rodzin pod kątem bezpieczeństwa ich członków. Pomimo zmian w prawodawstwie w 2011 roku *cały czas tak jest, że to dzielnicowy najwięcej robi, poznaje i ugaduje ludzi, a później jeszcze musi jeździć na zespoły i opowiadać. Inni nic nie ustalają, więc nie wiem co oni robią i po co są jak dzielnicowy jest od wszystkiego* (M, 37, S, 13, 9, T). Badani uważali, że procedura nie powinna się skupiać na policji. Jak powiedziała jedna z rozmówczyń: *Powinien to być MOPR, bo jest teraz decyzyjny, ale w rzeczywistości tak nie jest. Źle odgrywa tę rolę. MOPR nie ma informacji, bo pozyskuje je od nas. Mówi, że nie zakończą „Niebieskiej”, bo nie byli w rodzinie. A jak mają być jak dupy nie chce im się ruszyć, a zresztą pracują w godzinach urzędowych* (13, K, 31, W, 9, 3, M). W świetle obowiązującego prawa „gospodarzami” procedury „Niebieskie Karty” są ośrodki pomocy społecznej. Uzyskały one najwięcej narzędzi pomocy, np. możliwość złożenia wniosków do sądu, prokuratury. *Poza tym dużo z rodzin, które mają „Niebieską” korzystają z pomocy socjalnej, więc ofiary chcą z nimi [ośrodkami pomocy społecznej] dobrze żyć. I skoro tak przystają na stawiane warunki to przyjdą do psychologa, pójdą na komisję, pójdą się leczyć, sprzątną chatę i zajmą się dziećmi jak im się powie. W jakiś sposób są zależni* (K, 36, W, 11, 8, M). Dzięki sposobności pomocy materialnej mają także okazję zdobycia danych członków rodziny dotkniętej przemocą, którymi z innymi służbami tak chętnie by się nie dzielono, np. numery telefonów, adresy zamieszkania w przypadku przeprowadzek. Wskazywano również, że częściej niż policja ośrodki pomocy społecznej dostawała sygnały o przemocy w postaci zaniechań.

Według dzielnicowych pracownicy ośrodków pomocy społecznej dobrze orientują się w sprawach socjalnych, np. organizacja świetlic dla dzieci, ale odnośnie zapobiegania przemocy w rodzinie to tylko niektórzy, zazwyczaj kobiety, potrafią motywować osoby pokrzywdzone do działania. *Wszystko zależy od danego pracownika, bo jak ofiara trafi na starszą, doświadczoną pracownicę to fajnie, ale jak trafi na młodą i niekompetentną to wszystko na nic. One też potrzebują szkoleń i wiedzy* (M, 37, W, 8, 3, M). Dzielnicowi uważali, że osoby pokrzywdzone, doznające przemocy w rodzinie często potrzebowały wyłącznie pomocy psychologicznej. *Słyszałem jak psycholog tłumaczy osobie, żeby nie*

czuła się winna, wiedziała jak się zachowywać, co ją czeka. Ale taki psycholog przyjmuje raz w tygodniu może z dwie godziny, to przyjmie jednorazowo maksymalnie 2 osoby. Wielu to zniechęca, bo nie chce czekać, nie stać go na pójście prywatnie, ręką macha i nigdzie nie idzie, jest dalej w punkcie wyjścia (M, 39, S, 19, 10, T). Inny dzielnicowy także zauważył, że psychologiczne podejście może przynieść pozytywne skutki w całokształcie planu pomocowego. Bywa, że podczas rozmowy pani z MOPRu powoduje, że sprawca się rozplacze, bo tak mu wsiada na ambicje (M, 41, S, 17, 6, M). Badani wskazywali, że takich doświadczonych pracowników, którzy nie tylko cieszą się zaufaniem, szacunkiem i autorytetem, ale mają intuicję i odpowiednie podejście do klientów grup roboczych, brakuje. U mnie zazwyczaj na spotkaniach jestem ja i jeden pracownik socjalny, bardzo rzadko też ktoś z oświaty, a ze służby zdrowia to jeszcze nigdy nikogo nie było. Zresztą, kto nie musi niech nie przychodzi, bo nawet ofiary rzadko przychodzą na nasze zaproszenie. Jak ja zajeżdżam do ludzi i pytam dlaczego to mówią, że pracownicy socjalni są pojebani, że nie chcą z nimi rozmawiać i mieć jakiegokolwiek kontaktu (M, 28, L, 8, 1, M). Inny dzielnicowy dodał: W moim ośrodku pomocy społecznej pracują przewrażliwione panie nad losami rodzin, w których nic się nie dzieje. I prowadzą te „Karty” nawet jak małżeństwo się rozwiodło, a mąż wyjechał za granicę. Niezdrowe podejście (K, 36, W, 8, 1, M). A bywa i tak, że pani z MOPRu nigdy nie widziała rodziny, ale nie zamknie „Niebieskiej” mimo, że wyprowadzili się od siebie. Dlaczego? Bo nie ma wypełnionej „Niebieskiej Karty – D”! Bo nikt nie może wejść w środowisko, bo nie ma sprawcy (K, 34, W, 10, 10, M).

Niektórzy badani dzielnicowi przychylnie wypowiadali się o wspólnych działaniach ośrodków pomocy społecznej i policji. Oni też są podzieleni na rejony i mają rejonowych, którzy mają swoje „Karty”. Wymieniamy się więc informacjami, wchodzimy razem w środowisko. Jak jest przewidziana grupa robocza to staramy się wcześniej umówić w środowisku i coś poustalać. Bo jak chodzimy do rodzin oddzielnie to bywają sprzeczne informacje, bo mi powiedzą coś innego, dla pracownika MOPSu coś innego (K, 34, W, 10, 10, M). Wspólne odwiedzanie miejsc zamieszkania powodowało większe, niż działając w pojedynkę, poczucie opieki nad osobami pokrzywdzonymi i sprawowanie kontroli sprawcy przemocy. Ale wciąż inne instytucje opierają się na tym, co my i MOPS zastaniemy w danej rodzinie (M, 46, S, 22, 7, M).

Zdaniem większości dzielnicowych, w zależności od potrzeb danej rodziny, każdy z uprawnionych podmiotów może okazać się bardzo potrzebny przy realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Każdy ma swoje inne obowiązki, specyfikę pracy, co w konsekwencji powoduje, że zaangażowanie w przeciwdziałanie przemocy domowej nie rozkłada się

równomiernie. *Niestety czasami członkowie grup [roboczych] przychodzą i podpisują listy obecności i wychodzą* (K, 31, W, 9, 2, M). Wskazywano, iż w szczególności nowo zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy domowej służby – ochrona zdrowia i oświata traktowały procedurę „Niebieskie Karty” po macoszemu, jako „zło konieczne”. Nie chcą, boją się wszczynać czynności. Na terenie działania komisariatów terenowych dodatkową barierą jest małomiasteczkowość, ponieważ zarówno policjanci jak i pracownicy innych służb czy instytucji realizujących procedurę „Niebieskie Karty” mogą dobrze znać rodziny dotknięte przemocą z powodu bliskości miejsca zamieszkania. *Bo co ludzie powiedzą, że piszę jakieś „Karty” i oskarżam o przemoc sąsiada, ciocię kolegi czy przyszłego męża córki sołtysa, lepiej się nie wtrącać* (M, 43, S, 18, 10, T).

Pedagog szkolny bądź wychowawca może z powodzeniem zauważyć zaniedbane dzieci i wszcząć procedurę „Niebieskie Karty”. *Ostatnio miałem taką sytuację i okazało się, że kobieta była sama z czwórką dzieci. Wzięliśmy się wszyscy i skierowaliśmy ją na spotkania, wprowadziliśmy asystenta rodziny. Ona nie chciała, ale na spotkaniu nastraszyliśmy matkę, że albo się bierze w garść albo traci dzieci. Udało się - wyszła na prostą* (M, 45, S, 26, 16, M). Wiele pracowników placówek oświatowych działa na zasadzie, że owszem założą „Niebieską”, bo coś ktoś powiedział czy usłyszał, ale nie sprawdzą, czy to polega na prawdzie, dla nich to już koniec tematu. *Ewentualnie czasami, podkreślam, że czasami jeszcze przyjdą na spotkanie grupy [roboczej], ale to by było tyle z ich zaangażowania i nic więcej ich nie interesuje. Uważają, że jak zgłosili problem nam to już zrobili swoje* (M, 37, S, 15, 9, M).

Część dzielnicowych zastanawiała się dlaczego lekarze rodzinni czy pielęgniarki środowiskowe pomimo prawnego obowiązku bardzo rzadko wszczynają procedury „Niebieskie Karty” nawet jak widzą ewidentne objawy przemocy podczas wizyt osób pokrzywdzonych w przychodniach. Prawdopodobnie wynika to z wciąż zbyt małej wiedzy tej grupy zawodowej w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. Badani podejrzewali, że wiele placówek zdrowia w dalszym ciągu nie posiada na stanie formularzy „Niebieska Karta – A” i „Niebieska Karta – B”. Pomimo że przedstawiciele ochrony zdrowia są uprawnionymi osobami do wszczynania procedury, rzadko realizują swój ustawowy obowiązek w postaci przeprowadzenia badania lekarskiego celem ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej oraz wydania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego dla osoby pokrzywdzonej. Ich postępowanie jest niepoprawne i niezrozumiałe, gdyż lekarz w zaświadczeniu nie dokonuje klasyfikacji czy dana osoba jest ofiarą przemocy, czy nie. Obowiązkiem lekarza jest jedynie opisanie

obrażeń, które posiada osoba zgłaszająca się na konsultację lekarską⁵⁸⁴. W doświadczeniu jednej z dzielnicowych pracownicy służby zdrowia *totalnie nie są do niczego potrzebni. Jeszcze nie miałam przypadku, żeby pielęgniarka czy lekarz wnieśli coś sensownego, no może z raz tylko powiedział ktoś że było czuć woń alkoholu od badanej osoby* (K, 35, W, 12, 1, M). Wskazywano także, że rzadko stawiają się na posiedzenia grup roboczych, nie posiadają praktycznej wiedzy, obejmuje ich tajemnica lekarska.

4.3. Efektywność wspólnych działań

Badani uważali, że osoby uprawnione do realizacji procedury „Niebieskie Karty” mogły by bardziej zaangażować się gdyby było mniej dokumentacji i formalności, co prawdopodobnie przełożyłoby się na skuteczność działań. *A tak każdy najpierw chce się zająć dokumentami i mieć na czysto, a dopiero później realnym problemem. Sama rozmowa z pokrzywdzoną wygląda tak, że uzupełniamy stertę papierów, każdy swoją kupkę. Nie wiem co ona może o tym myśleć, że przyszła porozmawiać o swoim problemie, a oni siedzą, pytają i piszą i do widzenia* (M, 36, W, 17, 9, T). Co więcej mówią dzielnicowi o efektywności procedury odkąd przybrała interdyscyplinarnego charakteru? Rozmówcy byli zdania, że im więcej osób angażuje się w problem tym prawdopodobieństwo skutecznego wsparcia staje się znaczniejsze.

W praktyce wielopoziomowa współpraca najczęściej przybierała postać jednostronnej, co potwierdzają następujące wypowiedzi: *Policja chodzi, sprawdza, pisze, notuje, więc robi najwięcej, MOPR trochę mniej skutecznie działa, nie mówiąc o innych. MOPR siedzi za biurkiem i rzadko stamtąd wyjdzie. A przepraszam, jeszcze organizuje grupy robocze, na których słyszy od wszystkich, oczywiście głównie od nas, co się dzieje w jakiejś rodzinie. I kompletuje sobie materiały, co ktoś zrobił, ale oni sami to nic nie zrobili* (M, 27, W, 8, 4, M). *Nawet jak każdy na grupie [roboczej] coś tam powie od siebie to i tak my mamy największą wiedzę i inne instytucje czerpią od nas. I też chcą, aby to policja wszystko za nich robiła, np. miałem kiedyś taką „Niebieską Kartę” z młodą rodziną. Na grupie roboczej pracownice socjalne obiecywały pani, że będziemy pomagać, odwiedzać i w ogóle. Ja tam rzetelnie chodziłem co miesiąc. I chyba po 5 miesiącach ta kobieta mnie pyta czy jakiś pracownik socjalny w końcu ją nawiedzi, bo jeszcze nie było. Później na spotkaniu zespołu [interdyscyplinarnego] pytam socjalnych jak tam sytuacja u tej kobiety, a one, że dobrze. Pytam ile razy tam była, ona odpowiada, że co miesiąc chodziła. To ja jej*

---

⁵⁸⁴ A. Olszewska, Ochrona zdrowia a przemoc w rodzinie, „Niebieska Linia” 2/2012, <http://www.niebieskalinia.pl> [data dostępu: 17.09.2016].

mówię: tak? A mnie ofiara pytała jak Ty wyglądasz i kiedy przyjdiesz? No i wtedy się wydało jak brzydko postępują (M, 27, S, 8, 3, T).

Doświadczenia badanych dotyczyły także pozytywnych aspektów współpracy z innymi instytucjami. Większa wiedza i kontrola rodzin dotkniętych przemocą przekładała się na możliwość pomocy z różnych dziedzin. Największa, choć wciąż niedostateczna, kooperacja nawiązana została pomiędzy policją a ośrodkami pomocy społecznej. Jak relacjonuje jeden z rozmówców: *Czasem dogadujemy się kto kiedy odwiedza, ale ja wolę jeździć z MOPSem, bo to zawsze inaczej jest jak z kobietą się idzie na wizytę. Poza tym one też czasami się boją iść gdzieś na adres albo nie mają czym dojechać, to wtedy też jeździmy razem (M, 36, S, 11, 5, T).* Inny dzielnicowy zaprezentował swoją współpracę z pracownikiem oświaty: *Czasami dziecko jak się źle zachowuje w szkole albo jest wyciszone to są sygnały, że może w domu coś się źle dzieje. Pani pedagog mnie informuje jak przyjdzie do niej dziecko i powie, że mama się mocno pokłóciła z tatą. Dzięki Bogu dzieci nie potrafią ukryć emocji. Wtedy jest taki znak, jednoznaczne światło, że coś może być nie tak, no i ja dostaję cynk i jadę zobaczyć co jest. Zawsze biorę rodziców z zaskoczenia, żeby zobaczyć jak wygląda rzeczywista sytuacja w domu (M, 38, W, 8, 1, T).*

Powtarzającym się podczas rozmów pomysłem skutecznym współpracę interdyscyplinarną było rzetelne wypełnianie obowiązków przez pracowników pierwszego kontaktu z rodzinami dotkniętymi przemocą. *Jakby każdy robił wszystko co w jego mocy to fajnie pomoc by przebiegała i nikogo nie brakowało by na spotkaniach. Czasami tak myślę, że ustawodawca mógł jeszcze jedną „szuflę” uwzględnić do procedury, szczególnie przy „Niebieskich Kartach” ze starszymi ludźmi to można by było jeszcze księdza zapraszać, żeby sprawca najadł się wstydu (M, 45, S, 26, 16, M)*

Jak wspomniałam, skuteczność ośrodków pomocy społecznej i policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” jest największa, ale wciąż brakuje narzędzi, które dałyby sprawcy przemocy do myślenia i żeby nie czuł się bezkarny. *Bo jeśli ofiara przychodzi złożyć zawiadomienie, a ono zostaje odwołane przez prokuratora to sprawca sobie myśli, że to co dotychczas robił to nic strasznego, ma wywalone i dalej robi swoje (M, 40, W, 7, 4, M).* Rozmówcy podkreślali wagę pojawienia się sprawcy na posiedzeniu grupy roboczej. *Jak sam dzielnicowy zajeżdża do niego do domu to on nie czuje takiej presji. Sprawca na spotkaniu zaczyna myśleć: o kurczę, może serio coś się dzieje, może faktycznie przegiąłem. Ale niektórzy są niereformowalni i nic do nich nie dociera. Po prostu nie uważają swoich zachowań za złe, jako przemoc, a „Niebieską” mają głęboko w dupie (M, 32, W, 10, 4, T).*

Pomimo uznania słuszności idei interdyscyplinarnej pomocy, często w rozmowach pojawiały się opinie o prawdziwej skuteczności działań wyłącznie przy odpowiednim zaangażowaniu osoby pokrzywdzonej. *Czasami trzeba zastosować „nacisk” na ofiarę, żeby chciała działać, a nie pozostawała bierna* (M, 34, W, 14, 6, T). Jeśli osoba pokrzywdzona faktycznie potrzebuje wsparcia wówczas mobilizacja grupy roboczej zwiększa się, a przedstawiciele uprawnionych instytucji dążą do wdrożenia najlepszych rozwiązań w granicach swoich kompetencji.

Z drugiej strony, z obserwacji badanych wynikało, że wielu pracowników uczestniczyło w posiedzeniach grup roboczych, żeby tylko *odwalić te kilka godzin swojej pracy* (K, 35, W, 8, 4, M), a w rzeczywistości nikt nie wnosił żadnego sposobu na wsparcie osób pokrzywdzonych, nie miał pomysłu na rozwiązanie problemu, więc decyzja każdorazowo pozostawała niezmienna, tj. kontynuacja procedury „Niebieskie Karty”. Spotkania w ramach swoich grup roboczych jeden z policjantów opisał następująco: *Jak najbardziej wszystko elegancko, jesteśmy zapraszani, proszę bardzo kawka, może herbatka. Niektórzy tylko siedzą i tym żyją. Zbieramy się, żeby siedzieć, pogadać, a żadnych środków finansowych nie ma na to, żeby coś zrobić konkretnego. Więc tylko powstaje sobie protokół, odfajkowujemy odbyte spotkanie, my rączki umyliśmy od ewentualnej odpowiedzialności i tyle* (M, 51, S, 25, 7, M). Swojego rozczarowania nie ukrywał kolejny badany: *Kiedyś myślałem, że to taka fajna, zorganizowana pomoc, ale okazało się, że każdorazowe uzyskiwanie pomocy jest czasochłonne i przez to osoby się zniechęcają, bo nic nie działa pręźnie, a pomoc powinna być natychmiastowa* (M, 41, S, 17, 6, M). Nie dziwił badanych fakt zwątpienia i rezygnacji z proponowanej pomocy, po takich doświadczeniach jakie dobitnie przedstawia następujący przykład: *Nawet jak grupa [robocza] postanowi, że człowiek ma iść na leczenie to dopiero napotyka on próg. Bo zajdzie do miejskiej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, a tam siedzi 10 osób w kolejce, w tym połowa na kacu, a niekoniecznie miła pracownica mówi od niechcenia „następny proszę” to jak tu mieć entuzjazm i zapał do leczenia. Już lepiej wyjść z tymi, co czekają w kolejce do najbliższego sklepu po browar* (M, 39, S, 17, 10, M).

Zwrócono uwagę, że skuteczność działań zależy od danych pracowników grupy roboczej. Mają oni wpływ na członków rodzin dotkniętych przemocą i często są w stanie namówić bądź zniechęcić do aktywnego podjęcia działań. Jeden z dzielnicowych uskarżał się na decyzyjność na posiedzeniach: *Ja mówię, że się poprawiło i już przemocy nie stwierdzam, potwierdza to pracownik społeczny, potwierdza i lekarz, a przewodnicząca chce jeszcze prowadzić „Niebieską”, tak asekuracyjnie, jakby coś tam się jeszcze stało* (M, 39, S,

19, 10, T). Inni badani potwierdzali tendencję do sprzeciwiania się zakańczaniu procedury „Niebieskie Karty” przez osoby, które praktycznie nie miały z daną rodziną żadnej styczności.

Reasumując, współpraca interdyscyplinarna niesie za sobą zarówno pozytywne rezultaty, jak i nowe dylematy w skutecznej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową. Każdy badany, na bazie swoich doświadczeń zawodowych miał prawo do indywidualnej oceny wspólnych działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

ROZDZIAŁ IX

TYOLOGIA PROBLEMÓW NAPOTYKANYCH PRZEZ FUNKCJONARIUSZY POLICJI W ZWIĄZKU Z REALIZACJĄ PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Badania zrealizowane w KMP w Białymstoku ukazały sposób postrzegania skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez podległych funkcjonariuszy pionu prewencji. Istotną kwestię rozprawy stanowi nie tylko diagnozowanie stanu partycypacji policji w przeciwdziałaniu przemocy domowej, ale także rozpoznanie problemów i przedstawienie propozycji ich rozwiązania. Podjęta przeze mnie problematyka stanowi niezidentyfikowany dotychczas problem społeczny, a literatura przedmiotu nie dostarcza zbyt wielu wskazówek i instrukcji dotyczących możliwości rozwiązania omawianych problemów. Nieco więcej miejsca poświęca się w pracach naukowych i literaturze fachowej działaniom doraźnym, skoncentrowanym na interwencyjnych czynnościach, podejmowanych przez podmioty i instytucje świadczące pomoc w zakresie przeciwdziałania różnym problemom społecznym, m. in. bezrobociu, bezdomności, alkoholizmowi. Mowa tu o przedsięwzięciach organów wymiaru sprawiedliwości, służb medycznych, pracowników pomocy społecznej, psychologów i terapeutów. Zdecydowanie brakuje wskazówek i rekomendacji dla działań edukacyjnych zorientowanych na funkcjonariuszy policji oraz zmian w funkcjonowaniu procedury „Niebieskie Karty”. Odpowiednio zaplanowana i realizowana strategia stanowi szansę na kształtowanie wśród policjantów właściwych postaw wobec problemu przemocy domowej, daje możliwość usprawnienia rozwiązań systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pozwala kształtować interdyscyplinarne relacje i zrozumienie, a tym samym umożliwia skuteczniejszą pomoc rodzinom dotkniętym przemocą.

W literaturze polskiej nie stworzono – do tej pory – typologii problemów występujących u funkcjonariuszy policji podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie. Przy konstruowaniu typologii własnej, nie mogłam więc zaadoptować żadnej z istniejących typologii, ze względu na różnice – w przyjętych przez innych badaczy – założeniach badawczych (różne podmioty typologie, różne badane środowiska, różne próby

badawcze). Jest to zatem autorska próba stworzenia typologii, której podstawę stanowią wyniki przeprowadzonych badań własnych.

W oparciu o analizę danych z badań ankietowych zrealizowanych wśród funkcjonariuszy WPI oraz na podstawie przeprowadzonych wywiadów z dzielnicowymi KMP w Białymstoku wyróżniłam charakterystyczne typy trudności związanych z wszczynaniem i prowadzeniem procedury „Niebieskie Karty”. Każdy wyodrębniony problem opatrzyłam nazwą i krótko scharakteryzowałam.

1. Współpraca z rodzinami dotkniętymi przemocą

1.1. Niekonsekwencja osób doświadczających przemocy w rodzinie

Największym utrudnieniem dla policjantów jest sprzeczność polegająca na bezwzględnej niechęci ofiar przemocy domowej do uzyskania pomocy. Jedyna ich inicjatywa opiera się na telefonie wykonanym do policji. W trakcie trwania procedury „Niebieskie Karty” nie wyrażają zgody na współpracę (odmowa rozmowy, niechęć do spotkania, niestawiennictwo na posiedzeniach grup roboczych, odrzucenie planu pomocowego), co przekłada się na poczucie niemocy i bezsilności wśród funkcjonariuszy. Odmianą biernego podejścia osób pokrzywdzonych jest postawa roszczeniowa. Policjanci tłumaczą ofiarom tok postępowania, sugerują wyjście z własną inicjatywą celem usprawnienia działań pomocowych. Osoby doznające przemocy bywają oburzone i poirytowane, że powinny uczynić coś jeszcze oprócz zgłoszenia swojego problemu do zewnętrznych instytucji. Nie rozumieją, iż one same mają największy wpływ na swoją przyszłość.

W postępowaniu osób doznających przemocy w rodzinie charakterystyczna jest zmienność stanowiska i nastawienia wobec swojej sytuacji. Ofiara, będąc w bliskich relacjach ze sprawcą, początkowo wyraża chęć współpracy z policją. Z biegiem czasu, przy podejmowaniu istotnych decyzji w stosunku do oprawcy, zmienia swoją postawę i wyraża niechęć do działań i propozycji funkcjonariuszy. Osoby pokrzywdzone wycofują się ze swojego pierwotnego stanowiska. Odrzucają zaproponowane na posiedzeniach grupy roboczej rozwiązania i kierunki pomocy. Nie są skłonne formalnie obciążać sprawców przemocy z dwóch głównych przyczyn. Po pierwsze chcą załagodzić sprawę, godzą się z osobą stosującą przemoc domową, dają jej kolejne szanse, ponieważ wierzą w zmianę jej zachowania. Ponadto bywają uzależnione finansowo od sprawców. Po drugie ulegają sprawcy z powodu zastraszenia i obawy „zemsty” w konsekwencji zgłoszenia problemu

na policję. Rozchwianie emocjonalne osób doświadczających przemocy powoduje poczucie bezradności oraz utrudnia im podejmowanie racjonalnych decyzji. Pomimo ogromu wykonanej pracy i starań funkcjonariuszy, za sprawą ofiar ich sytuacja nie zmienia się – przemoc domowa wciąż jest stosowana, a sprawca utwierdza się w przekonaniu o bezkarności.

Kolejnym problemem współpracy z ofiarami przemocy w rodzinie jest wprowadzanie w błąd policjantów na miejscu interwencji oraz na późniejszych etapach realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Ludzie wyręczają się policją w celu uzyskania doraźnej pomocy w postaci odizolowania agresora. Faktycznie nie chcą dalszej współpracy, ponieważ godzą się na takie zachowanie sprawcy. Nie zważają, że wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” generuje szereg działań policji. Pomimo niechęci osób zgłaszających funkcjonariusze są zobligowani do realizacji wielu czynności, ponieważ zgodnie z artykułem 9d. 1. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nie wymagają one niczyjej zgody.

Osoby doznające przemocy w rodzinie nie wierzą w skuteczność procedury „Niebieskie Karty” oraz działań profilaktycznych organizowanych przez organy państwowe. Bierność wynika z własnego, uprzedniego doświadczenia i rozczarowania. Dlatego też ofiary nie mają nadziei na poprawę sytuacji.

1.2. Brak porozumienia z osobami stosującymi przemoc w rodzinie

Przejawem trudności współpracy ze sprawcami przemocy domowej jest ich niechęć do rozmowy, unikanie kontaktu i niezrozumienie problemu, którego są bezpośrednimi twórcami. Nie są oni skory do ujawniania szczegółów życia rodzinnego, obawiają się konfrontacji z członkami grupy roboczej bądź zespołu interdyscyplinarnego. Nieprzychylność tych osób niweczy starania policji oraz pozbawia stanowczości i działa niszcząco na zdrowie psychiczne ofiar.

Ponadto osoby stosujące przemoc nie reagują na wezwania do stawiennictwa na posiedzenia grupy roboczej bądź na przesłuchanie jak są prowadzone czynności sprawdzające mające na celu weryfikację zawiadomienia o przestępstwie. Brak sposobności przeprowadzenia rozmowy, przesłuchania i postawienia zarzutów generuje kolejne problemy i wpływa na nieskuteczność systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Sprawcy przemocy, zwłaszcza psychicznej, nie chcą mówić prawdy, przyznać się do znęcania się nad rodziną, a udowodnienie takiego zachowania jest bardzo trudne. Osoby

stosujące przemoc w obawie przed konsekwencjami usprawiedliwiają swoje postępowanie, wybielają się, udają że nie są świadomi niepoprawności popełnianych czynów.

2. Niewłaściwość rozwiązań prawnych

Niedoskonałości w regulacjach prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie dotyczą nieskuteczności obowiązujących środków prawnych, niejasności w interpretacji oraz niesprecyzowania niektórych przepisów.

2.1. Bezskuteczność środków prawnych

W ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz postępowania karnego można zaobserwować bezradność i brak aktywności instytucji pomocowych, co powoduje stagnację problemu przemocy domowej. Stosowanie istniejących środków prawnych jest bezskuteczne lub niemożliwe do wdrożenia w niektórych okolicznościach. Nie istnieją możliwości skutecznego i szybkiego udzielenia pomocy oraz natychmiastowego oddziaływania w stosunku do osoby, która stosuje przemoc w rodzinie. Policjanci nie są upoważnieni do egzekwowania wiążących poleceń na miejscu interwencji domowej lub wizyty u rodziny. Pouczanie sprawców przemocy i przeprowadzanie z nimi rozmów dyscyplinujących bez złożenia zawiadomienia przez ofiarę i przekazania sprawy do prokuratury, a później do sądu nie przynoszą żadnych skutków.

Pracę z rodzinami dotkniętymi przemocą domową utrudnia także opieszałość organów prawnych. Procedury orzekania zakazu zbliżania sprawcy do ofiary i nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną są zbyt długie. Natomiast już wydane i obowiązujące środki karne bywają nieprzestrzegane. Podobnie rysuje się sytuacja ze skutecznością obowiązującego od dnia 1 sierpnia 2010 roku uprawnienia zatrzymywania sprawców przemocy w rodzinie przez policję na podstawie artykułu 15a ustawy o policji⁵⁸⁵. W niewielkim odsetku osoby stosujące przemoc zatrważają się i po dobie bądź dwóch dniach przebywania w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych zmieniają swoje postępowanie.

---

⁵⁸⁵ Art. 15a ustawy o Policji został wprowadzony dyspozycją art. 4 ustawy z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 842).

2.2. Niedookreślenie przepisów

Sytuacja prawna w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie nie jest w pełni określona. Istnieją przepisy, które dublują się lub wzajemnie wykluczają.

Prawa osób pokrzywdzonych są ograniczone, co przy jednoczesnym lekceważeniu nakazów przez sprawców przemocy w rodzinie w konsekwencji powoduje brak możliwości zapewnienia bezpieczeństwa potrzebującym obywatelom.

Interwencja policyjna dotycząca przemocy w rodzinie w obecnym systemie prawnym jest efemeryczna i nie przynosi oczekiwanych efektów. Po krótkotrwałej izolacji w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub w izbie wytrzeźwień sprawca zostaje wypuszczony i powraca do stosowania przemocy.

Ponadto wciąż nie sprecyzowano postępowania wobec rodzin, w których jedna ze stron jest chora psychicznie. Dyskusja z takimi osobami jest pozbawiona sensu lub niemożliwa, nawet po interwencji medycznej.

Problematyczna okazała się także współpraca z innymi instytucjami zaangażowanymi w realizację procedury „Niebieskie Karty”. Posiedzenia zarówno zespołów interdyscyplinarnych jak i grup roboczych sprowadzają się do omówienia problemu rodziny przez pracowników znających jej członków. Zamiast konkretnego planu pomocowego zazwyczaj zapada decyzja o dalszym monitorowaniu losów danej rodziny. Trudności polegają także na braku skoordynowanych działań i decyzji wśród członków grup roboczych czy zespołów interdyscyplinarnych. Podczas gdy policjanci, czyli osoby, które mają największą styczność z rodzinami dotkniętymi przemocą, definitywnie stwierdzają, że pod danym adresem przemoc ustała i nie ma sensu dalszego prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”, pozostali członkowie posiedzeń nie wyrażają zgody na zakończenie procedury.

Część funkcjonariuszy nie ma poczucia bezpieczeństwa fizycznego i prawnego podczas interwencji domowych oraz wizyt w rodzinach dotkniętych przemocą. Niepewność dotyczy prawdopodobieństwa zagrożenia, głównie ze strony agresywnych sprawców przemocy. Polskie prawo karne przewiduje sankcję jedynie z artykułu 233 Kodeksu karnego⁵⁸⁶, tj. czynna napaść na funkcjonariusza publicznego. Żadne inne przepisy nie regulują zasad bezpieczeństwa policjantów.

---

⁵⁸⁶ Art. 223 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.) brzmi następująco:

§ 1. Kto, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą lub używając broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną podczas lub w związku z pełnieniem

3. Brak sytuacji przemocowej

Procedura „Niebieskie Karty” jest realizowana w wielu rodzinach, w których notabene nie dochodzi do przemocy domowej. Zgodnie z przytoczoną już wcześniej w rozprawie definicją przemocy w rodzinie należy podkreślić, że działania lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej musi być intencjonalne, naruszające jej prawa i dobra osobiste oraz powodujące cierpienia i szkody fizyczne i psychiczne. Ostatnim warunkiem konstytuującym zjawisko przemocy jest wyraźna przewaga sprawcy nad ofiarą. Dopiero po zaistnieniu wszystkich powyższych przesłanek łącznie można mówić o autentycznych sytuacjach przemocowych. Niektórzy wprowadzają w błąd funkcjonariuszy, utrzymując, że są ofiarami przemocy, a w rzeczywistości tak nie jest.

3.1. Konflikt interpersonalny i współsprawstwo

Do przemocy w rodzinie nie dochodzi w kontekście zaistnienia międzyludzkiego konfliktu, kiedy to nie występuje warunek o jednoznacznej przewadze jednej osoby nad drugą. Zachowania agresywne są obustronne, więc niemożliwością jest określenie sprawcy i ofiary przemocy. Prowokacja jednej ze stron implikuje odwzajemnienie natarcia. Taka sytuacja miewa finał w postaci wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” dla obu osób, raz jako ofiar, raz jako sprawców przemocy.

Czynny udział obu stron w konfliktach najczęściej występuje w rodzinach ze środowiska patologicznego, w których z powodu wielu problemów życia codziennego powstają liczne spory i nieporozumienia. Zwiększenie ilości prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” prowadzi do zmiany traktowania przez policjantów obowiązków związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, z jakościowego na ilościowe.

3.2. Rozwód

Motywy nadużywania procedury „Niebieskie Karty” są różne, ale często wiążą się z chęcią osiągnięcia korzyści z tytułu figurowania jako osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Rzekoma ofiara wzywa patrol policji na interwencję i inscenizuje przemoc domową, aby uzyskać w sądzie korzystniejsze warunki

---

obowiązków służbowych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 2. Jeżeli w wyniku czynnej napaści nastąpił skutek w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

rozdowowe. Albo dzwoni do dzielnicowego i bezpośrednio prosi o założenie procedury „Niebieskie Karty”, ponieważ otrzymała taką poradę od prawnika. Policjanci służby obchodowej starają się w takich przypadkach nie wszczynać czynności. Rzadko dochodzi do prawdziwych aktów przemocy w niedługim czasie przed sprawą rozwodową. Wystarczy jednak, że osoba zgłosi się do innego funkcjonariusza i, nie wspominając już o sprawie rozwodowej, dopuści się kłamstwa i oświadczy, że doświadcza przemocy domowej, procedura „Niebieskie Karty” zostanie założona.

3.3. Nadużywanie alkoholu

Na podstawie doświadczenia zawodowego dzielnicowi utrzymują, iż w zdecydowanej większości przypadków problem przemocy w rodzinie wiąże się z alkoholizmem. Zgłębiając to zagadnienie okazuje się jednak, że alkohol nie generuje stosowania przemocy, ale jest środkiem, z którego wielu sprawców przemocy domowej chętnie korzysta. Posiedzenia grup roboczych, na których pojawią się osoby, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, polegają w znacznej mierze na próbach przekonania sprawcy, żeby wstrzymywał się od spożywania alkoholu (63, M, 37, W, 8, 3, M). Problem przemocy domowej przechodzi na drugi plan.

Uczestnictwo sprawcy przemocy w terapiach odwykowych, zarówno w dziennych poradniach leczenia uzależnień jak i w całodobowych oddziałach terapii uzależnienia od alkoholu czy oddziałach leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych, nie przynosi pozytywnych efektów. Tym bardziej, że poddanie się leczeniu odwykowemu oraz rezygnacja z niego są dobrowolne. W pewnych przypadkach⁵⁸⁷ sąd może zobowiązać osoby uzależnione do partycypacji w terapii, ale procedura ta jest długotrwała.

Brak faktycznej sytuacji przemocowej to jedyny nierozwiązywalny na poziomie policyjnych czynności problem spośród wyróżnionych przeze mnie, z jakimi borykają się funkcjonariusze w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”⁵⁸⁸. Pomimo że policjanci służby patrolowej podczas interwencji, a dzielnicowi podczas wizyt nierzadko napotykać na konflikty interpersonalne, zbieranie materiałów dowodowych do spraw

---

⁵⁸⁷ Zgodnie z art. 24 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230) są to: powodowanie rozkładu życia rodzinnego, skłanianie małoletnich do demoralizacji, uchylanie się od pracy, systematyczne zakłócanie spokoju i porządku publicznego.

⁵⁸⁸ Na pozostałe typologizowane problemy, tj. współpraca z rodzinami przemocowymi, niewłaściwość rozwiązań prawnych oraz przeprowadzanie interwencji domowej i wizyty u rodziny dotkniętej przemocą sformułowałam rozwiązania w kolejnych podrozdziałach.

rozwodowych czy nadużywanie alkoholu to nie są to kwestie dotyczące strictly przemocy domowej. Teoretycznie procedura „Niebieskie Karty” nie powinna obejmować takich przypadków. W praktyce jednak, jak wynika z badań, raz wszczęta procedura (mimo braku występowania rzeczywistej przemocy) nie jest z powyższych powodów kończona przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego.

4. Przeprowadzanie interwencji domowej i wizyty u rodziny dotkniętej przemocą

Prawidłowa analiza sytuacji przemocowej polega na trafnym oszacowaniu czy przemoc domowa faktycznie występuje w danej rodzinie i jakie są towarzyszące jej okoliczności. Jest to szczególnie trudne z kilku powodów. Po pierwsze, osoby zgłaszające potrafią umiejętnie udawać, oszukiwać i wprowadzać w błąd funkcjonariuszy policji. Powoduje to fałszywe wskazanie osób niewinnych jako sprawców przemocy domowej oraz bezpodstawne wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Po drugie, w czasie interwencji czy wizyty policjant ma zbyt mały zasób informacji odnośnie sytuacji w danej rodzinie, żeby odróżnić konflikt interpersonalny od prawdziwej przemocy. W efekcie dochodzi do zlekceważenia problemu, podjęcia niewłaściwych działań pomocowych bądź niepotrzebnego wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”. Po trzecie, funkcjonariusze odczuwają obawy przed nietrafnie podjętą decyzją na miejscu interwencji domowej bądź podczas wizyty u rodziny dotkniętej przemocą. W konsekwencji do jednostki policji spływają skargi obywateli, niekiedy będące podłożem do wszczęcia wobec funkcjonariusza postępowania dyscyplinarnego. Ostatnim powodem nieprawidłowej analizy sytuacji przemocowej jest zaangażowanie emocjonalne policjantów. Zdarza się to jednak stosunkowo rzadko i zazwyczaj dotyczy rodzin, w których występuje przemoc wobec dzieci.

Brak czasu na realizację czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” dotyczy zarówno policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych jak i dzielnicowych. Z powodu nadmiaru innych obowiązków funkcjonariusze starają się pośpiesznie zakończyć interwencje domowe oraz wizyty u rodzin dotkniętych przemocą. W rezultacie policjanci nie angażują się w zastanie na miejscu sytuacji, a każdą kolejną rodzinę traktują przedmiotowo. Brak empatii i rutyna w działaniach wpływa na wrażenia i odczucia osób doświadczających i stosujących przemoc w rodzinie, a tym samym na dalsze starania w realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Dochodzą do tego kwestie biurokratyczne, które z punktu widzenia policjantów odgrywają obecnie fundamentalną rolę. Przełożeni kładą nacisk na skrupulatną

dokumentację przeprowadzanych działań, przy czym same czynności, m. in. dogłębne rozpytanie na okoliczności wystąpienia przemocy, wizyty monitorujące sytuację w rodzinie nie powinny być długotrwałe.

Spotkanie z osobami doznającymi i stosującymi przemoc w rodzinie to newralgiczny i niekiedy decydujący o dalszym toku postępowania moment. Wielu funkcjonariuszy nie posiada umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej, ponieważ nie jest to temat w wystarczającym stopniu poruszany podczas doskonalenia zawodowego. Sposób podejmowania interwencji domowych oraz przeprowadzania wizyt dotyczących przemocy w rodzinie ma charakter amethodyczny, nieskoordynowany i nieprzemyślany. Sami badani przyznają, że nie zawsze wiedzą, co osobom doradzić, gdzie skierować, jak poprowadzić rozmowę, żeby nikogo nie urazić. Rutynowe postępowanie, nieumiejętność taktownego uświadamiania ofiary przemocy i okazania jej chęci pomocy może w konsekwencji doprowadzić do niewłaściwego przeprowadzenia interwencji domowej bądź wizyty dzielnicowej.

Celem eliminacji wyróżnionych problemów funkcjonariuszy policji w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty” w dalszej części rozprawy sformułowałam szereg postulatów oraz opracowałam program cyklu szkoleń dla policjantów dotyczących prawidłowej realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

ROZDZIAŁ X

PROFILAKTYKA PRZEMOCY W RODZINIE

Zgodnie z artykułem 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadania w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego⁵⁸⁹. Czy do skutecznego przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej, poza realizacją podstawowych zadań wynikających z obowiązujących przepisów, niezbędne jest podejmowanie działań profilaktycznych? Opinię na powyższy temat wyrazili zarówno policjanci WPI jak i dzielnicowi. Następnie przeanalizowałam dotychczasową działalność profilaktyczną KMP w Białymstoku. Biorąc pod uwagę powyższe dane oraz na podstawie typologii problemów funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”⁵⁹⁰ w zakresie profilaktyki przemocy w rodzinie sformułowałam postulaty dotyczące poprawy współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą⁵⁹¹.

1. Wskazania profilaktyczne policjantów służby patrolowej

Zagadnienie skuteczności profilaktyki przemocy w rodzinie ilustruje wykres 14, na którym widać, że najwięcej funkcjonariuszy WPI (27,4%) uważało, że działania profilaktyczne powinny być skierowane do osób pokrzywdzonych. Respondenci podali następujące przykłady: bezpłatna pomoc prawna, grupy wsparcia, terapie, spotkania w ośrodkach interwencji kryzysowej i poradniach rodzinnych, bezpośrednia pomoc psychologiczna. Powyższe działania mają na celu głównie informowanie ofiar

---

⁵⁸⁹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).

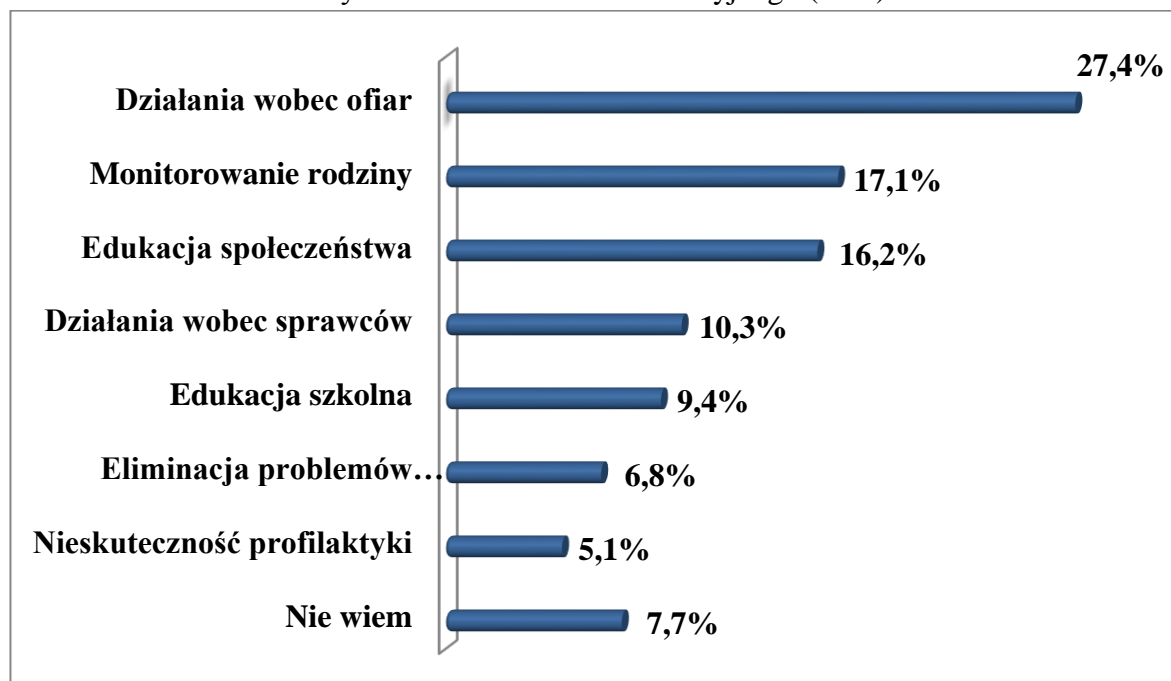
⁵⁹⁰ Wyróżniłam następujące problemy:

1. Współpraca z rodzinami dotkniętymi przemocą (niekonsekwencja osób doświadczających przemocy w rodzinie; brak porozumienia z osobami stosującymi przemoc w rodzinie),
2. Niewłaściwość rozwiązań prawnych (bezskuteczność środków prawnych; niedookreślenie przepisów),
3. Brak sytuacji przemocowej (konflikt interpersonalny i współsprawstwo; rozwód; nadużywanie alkoholu),
4. Przeprowadzanie interwencji domowej i wizyty u rodziny dotkniętej przemocą (ocena sytuacji; presja czasowa; deficyt wiedzy na temat przemocy w rodzinie).

⁵⁹¹ Postulowane kwestie zaprezentowałam w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

o przysługujących prawach oraz uświadomienie, że problem przemocy w rodzinie ich dotyczy, ale nie jest to sytuacja bez wyjścia.

Wykres 14. Skuteczność działań profilaktycznych w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)

Do efektywnych działań profilaktycznych niemal co szósty respondent (17,1%) zaliczył częste monitorowanie rodziny przez dzielnicowego i pracowników socjalnych. Badani policjanci zastosowali by nadzór w postaci niezapowiedzianych wizyt w domach, a w przypadku ujawnienia nieprawidłowości pilne poinformowanie odpowiednich służb.

Ważnym jest podejmowanie działań profilaktycznych we wszystkich środowiskach, w których może zaistnieć przemoc w rodzinie. Co czwarty funkcjonariusz uważał, że najlepszym działaniem jest edukacja obywateli, w tym całego społeczeństwa (16,2% wskazań) i dzieci (9,4% wskazań). Wiedza o istocie przemocy, mechanizmach działania, o możliwościach przeciwdziałania, o prawach i konsekwencjach może być z powodzeniem przekazywana przez środki masowego przekazu, ośrodki samorządu terytorialnego, instytucje państwowe, kościoły. Do najważniejszych celów tego działania zaliczono informowanie społeczeństwa o placówkach niosących pomoc, propagowanie sprawnego działania instytucji, uwrażliwienie sąsiadów, przeciwdziałanie obojętności, a przede wszystkim zmiana poglądów społecznych i stereotypów dotyczących przemocy domowej. Druga część badanych wskazała, że już w najwcześniejszym okresie życia należy dbać o rozwój właściwych postaw i mechanizmów, które w późniejszych latach pozwolą

skutecznie bronić się przed przemocą domową, nie dopuszczać się jej i rozwiązywać konflikty bez jej użycia. Okres dzieciństwa i dorastania to czas, kiedy najpełniej można oddziaływać na osobowość, postawy i zachowanie dzieci i młodzieży⁵⁹². Optymalne rezultaty wychowawcze osiągnąć można wśród najmłodszych, jednak działania edukacyjne powinny być skierowane do wszystkich grup wieku. Wszelkie oddziaływania pedagogiczne w okresie pomiędzy dziesiątym a osiemnastym rokiem życia odgrywają znaczącą rolę dla kształtowania osobowości⁵⁹³. Młodzi ludzie tworzą własną hierarchię celów i wartości, podczas gdy osoby dorosłe przestają być formowani przez świat, a stają się zdolni do jego tworzenia⁵⁹⁴. W związku z powyższym dokonywanie zmian w postawach i poglądach osób o dojrzałej osobowości jest znacznie trudniejsze i może okazać się mniej efektywne. Stąd ważne, by edukację o zjawisku przemocy w rodzinie rozpoczynać jak najwcześniej i kontynuować w kolejnych etapach życia. Edukacja na poziomie szkolnym w postaci prelekcji z dzielnicowymi i spotkań z innymi osobami zawodowo zajmującymi się przemocą w rodzinie oraz autentycznymi ofiarami i sprawcami przemocy służyła by ograniczeniu liczby osób napływających w przyszłości do instytucji pomocowych.

Co dziesiąty badany (10,3%) był przekonany że profilaktyka przemocy w rodzinie powinna skupiać się na działaniach wobec sprawców. W praktyce sprawcy przemocy domowej są nieuchwytni. Bez ich zainteresowania i zgody nie można podjąć żadnych działań. Środki karne i wyroki sądów dotyczące sprawców są wciąż za mało restrykcyjne, aby ci faktycznie obawiali się konsekwencji stosowania przemocy. Funkcjonariusze podali przykładowe starania, które mogły by być skuteczne w zapobieganiu dalszemu stosowaniu przemocy domowej, tj. stały nadzór nad sprawcami, udział w autoprezentacji z osobami, które były ofiarami i sprawcami przemocy.

Eliminację problemów przyczyniających się do przemocy w rodzinie jako skuteczne działanie w ramach profilaktyki przemocy w rodzinie wskazało 6,8% badanych. W ich opinii należało by podjąć decyzje na poziomie ustawodawczym, np. ograniczenia w sprzedaży alkoholu, redukcja bezrobocia i biedy, jako głównych czynników wpływających na natężenie zjawiska przemocy.

---

⁵⁹² A. P. Lawrence, P. J. Olivier, *Osobowość. Teoria i badania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002, s. 32.

⁵⁹³ R. Vasta, M. M. Haith, S. A. Miller, *Psychologia dziecka*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1995, s. 500.

⁵⁹⁴ M. Porębska, *Osobowość i jej kształtowanie się w dzieciństwie i młodości*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1982, s. 170.

Liczba policjantów, którzy nie mieli zdania na temat skuteczności profilaktyki przemocy w rodzinie była niewielka (7,7%). Jeszcze mniej było badanych, którzy twierdzili, że żadna profilaktyka nie jest dość skuteczna by znacząco zmniejszyć problem (5,1%).

2. Wskazania profilaktyczne policjantów służby obchodowej

Zagadnienie dotyczące profilaktyki przemocy w rodzinie uwzględniłam także w badaniach jakościowych. Wywiad pogłębiony z dzielnicowymi KMP w Białymstoku stanowi uzupełnienie materiału z badań ilościowych. Z przeprowadzonych rozmów wynika, iż dzielnicowi wskazywali podobne kategorie odpowiedzi to tych wyszczególnionych przez funkcjonariuszy WPI.

Okazało się, że rozmówcy reprezentowali dwa, zgoła odmienne, stanowiska wobec skuteczności inicjatyw profilaktycznych. Pierwsza, mniejsza, grupa dzielnicowych uważała, iż działania prewencyjne o charakterze edukacyjnym dla społeczeństwa są niezbędne, podając przy tym najefektywniejsze według nich formy tych działań. Druga część rozmówców opowiadała się przeciwko organizacji akcji profilaktycznych w zakresie przemocy domowej ze względu na ich nieskuteczność i daremność.

Poszukiwanie rozwiązań przeciwdziałania przestępczości i aspołecznym zachowaniom wskazuje potrzebę współpracy różnych instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny⁵⁹⁵. Rozmówcy wskazywali, że organizowanie interdyscyplinarnych przedsięwzięć na znaczną skalę, jak ogólnopolskie kampanie w mediach, trafia do największej liczby odbiorców. W dobie Internetu nietrudno także zasięgnąć porad czy znaleźć potrzebne informacje w sieci. Dzielnicowi podkreślali, iż należy wciąż nagłaśniać problem i uczulać obywateli na temat przemocy domowej, ponieważ w dalszym ciągu nie każdy ma świadomość czym jest przemoc i na czym polega znęcanie się nad rodziną. *W patologicznych rodzinach wiele kobiet myśli, że to, że mężczyzna ją leje to jest normalne. Dobrze jest dać rozgłos, że tak nie jest, że można inaczej żyć* (23, K, 35, W, 8, 4, M). Większość ofiar wciąż utożsamia przemoc z krzywdą fizyczną, rzadziej psychiczną czy ekonomiczną. W konsekwencji także sprawcy bardzo często nie uważają swojego postępowania za niemoralne. *Trzeba kłaść nacisk na rozumienie*

---

⁵⁹⁵ J. Stawnicka, Dialogiczny wymiar bezpieczeństwa. Rzecz o działaniach profilaktycznych Policji [w:] Prewencja Policji – perspektywy i wyzwania, Materiały pokonferencyjne, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji, Warszawa 2015, s. 51.

przemocy jako choroby. Nie tylko tak, że jak odizolujemy na trochę sprawcę to sprawa się rozwiązuje. Po kilku miesiącach przemoc zatacza krąg i powraca. Bywa, że w jednej rodzinie sześć razy była prowadzona „Niebieska” (14, K, 29, W, 9, 1, M). Skuteczne uświadomienie sprawców przemocy o nieprzyzwoitości popełnianych czynów w wielu rodzinach może być początkiem do zmiany, poprawy sytuacji.

Kolejnym pomysłem dzielnicowych była profilaktyka w szkołach (13, K, 31, W, 9, 3, M). Należy uczulać dzieci, że przemoc domowa nie polega jedynie na szkodach fizycznych. Krytykowanie, wyzwiska, groźby czy też niszczenie mienia także nie są poprawnym postępowaniem. W niektórych rodzinach takie zachowania są na porządku dziennym. W konsekwencji *patologia ciągnie patologię* (53, M, 27, W, 8, 4, M) *i dzieci się uczą, że to normalne i nic złego* (12, K, 31, W, 9, 2, M). Trzeba systematycznie i długofalowo uświadamiać młode osoby jakie zachowania są nieodpowiednie, aby uniknąć sytuacji, o których opowiada jeden z dzielnicowych: *dzieci boją się zgłaszać problem, że w ich rodzinie jest coś nie tak. Większość dzieci wręcz chroni rodziców, nawet sprawców, bo rodzice straszą, że jak dziecko coś powie to zostanie oddane do domu dziecka. Łatwo to rozpoznać, bo jak pytamy czy wszystko w porządku w domu to dziecko ze strachem odpowiada, że wszystko dobrze, „że tatuś mamusi nie bije”, pomimo że nikt nie pytał o bicie, a dziecko samo powiedziało* (44, M, 36, W, 17, 9, T). Inny dzielnicowy dodał, że nie można być obojętnym na przestępstwo. Jak małe dziecko obserwuje przemoc domową, to gdy dorośnie, założy rodzinę będzie tak samo postępowало (1, M, 28, L, 8, 1, M). Inną kwestią jest edukacja rodziców. Pierwsze wzorce człowiek bierze z rodziny, dopiero później na światopogląd oddziałuje społeczeństwo.

Niektórzy uważali, że skuteczność profilaktyki znacznie by wzrosła jakby ludzie chcieli korzystać z wachlarza dostępnych form pomocy, np. grupy wsparcia (18, M, 45, S, 26, 16, M), spotkania z psychologiem (20, M, 32, W, 11, 3, T), terapie prowadzone przez ośrodki interwencji kryzysowej, komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, porady prawne, telefon zaufania. Wyżej wymienione bezpośrednie działania pomagają osobom (ofiaram i sprawcom) z faktycznym problemem i które chcą poprawić sytuację rodziny. Gros osób pozostaje niereformowalnych i nie zmienia swojego zachowania z prostej przyczyny, *bo im się nie chce i wiedzą, że nic im nie zrobimy* (39, M, 46, S, 22, 7, M). Powyższy problem szczególnie uwidocznił się na terenach pozamiejskich. *Roznosimy ulotki i broszury, organizujemy festyny i pikniki rodzinne. To jest niezłe, bo ludzie na ogół nie wiedzą jakie mają prawa, jaka jest kara za przemoc. I przede wszystkim nie wiedzą co to*

przemoc, bo im się wydaje, że facet może sobie chlać i lać żonę i dzieci, a że przemoc to coś gorszego, że ich to nie dotyczy. Ciemnogród jest straszny na wsi (55, M, 36, S, 11, 5, T).

Odmienny pogląd reprezentowała większość dzielnicowych (42 osoby). Ich zdaniem żadne inicjatywy profilaktyczne nie zmieniają świadomości człowieka. Zgłaszane są niepotwierdzone akty przemocy, np. lekkie klapsy, a faktyczna przemoc domowa bywa nieodkryta (57, M, 38, W, 17, 5, M).

Ludzie często zdają sobie sprawę z problemu, ale nauczyli się żyć z przemocą i nie chcą szukać pomocy instytucjonalnej ani składać oficjalnego zawiadomienia o przestępstwie (25, K, 36, W, 8, 1, M). Inny dzielnicowy dodał, że zawsze przy realizacji procedury „Niebieskie Karty” tłumaczy i przypomina petentom, gdzie można uzyskać wsparcie pomimo że większość z nich jest już od dawna poinformowana (17, M, 38, W, 8, 1, T). Problem tkwi w osobach pokrzywdzonych, które *same sobie nie chcą pomagać. Poza tym mało którzy sprawcy się poczuwają jako winni przemocy (60, M, 34, W, 14, 6, T)* i nie trafiają do nich żadne prewencyjne przekazy. Poruszono kwestię uzależnienia osoby pokrzywdzonej od sprawcy przemocy. *Jeśli sprawca jest jedynym żywicielem rodziny to trudno się od niego odizolować. Przynosi pieniądze do domu, połowę przepija, ale kobieta się na to godzi, nikomu nic nie mówi. Cieszy się wręcz, że ma dach nad głową, co jeść, może wychować dzieci. Jeśli jednej i drugiej stronie pasuje taki układ to policja nie powinna się wtrącać, bo nic nie poradzimy (41, M, 32, W, 8, 2, M).* Okoliczności krytyczne w rodzinach doprowadzają do momentu, kiedy ofiara stwierdza, że nie jest w stanie dłużej tolerować przemocy. Wielu dzielnicowych wychodziło z założenia, że jedynie trwała izolacja, definitywny koniec związku bądź zerwanie relacji rodzinnych może zażegnać sytuacje przemocowe. *Bo człowiek się nie zmieni w dorosłym życiu, szczególnie jak tego nie chce. Więc trzeba po prostu usunąć takiego człowieka ze swojego życia. Uważam, że najskuteczniejszym posunięciem w zapobieganiu przemocy domowej jest rozejście się osób w swoje strony i wtedy jest spokój (38, M, 33, W, 9, 3, T)*

O przemocy w rodzinie mówi się dużo. Część rozmówców twierdziło, że problem jest wystarczająco nagłośniony i nie potrafiło wskazać jakie jeszcze działania profilaktyczne mogły by być skuteczne. *Żadne akcje, pogadanki nie pomogą jak ludzie nie potrafią ze sobą rozmawiać (3, M, 35, S, 16, 9, M), a zjawisko przemocy zawsze było, jest i będzie (15, M, 33, S, 13, 8, T).* Ciekawy przykład przytoczył jeden z dzielnicowych: *Pewna kobieta śmiała się, że jak można być tak naiwnym i durnym i dać się nabrać na kradzież „na wnuczka”. Zadzwoił do niej telefon i niewiele myśląc dała pieniądze dla nieznanego człowieka, żeby ratował jej wnuczka. On wsiadł do taryfy, uciekł. Wydaje mi się, że naiwność ludzka jest tak*

potężna, że człowiek się i tak nabiera (42, M, 40, S, 19, 5, M). Zastanawiające jest czy w przypadku profilaktyki przemocy w rodzinie występuje podobny mechanizm. Ludzie mają wiedzę, są świadomi zagrożenia, ale jednak popełniają notorycznie te same błędy. Zbyt zakorzenione jest w niektórych rodzinach, że występowanie przemocy jest normą. W polskim społeczeństwie część obywateli wynosi z domu powszedniość stosowania bądź doświadczania przemocy. Wiele osób akceptuje zachowania przemocowe w stosunku do nich lub innych członków rodziny. Dopóki nie dojdzie do realnego zagrożenia zdrowia i życia, ofiary nie uzewnętrzniają się ze swoim problemem.

Spółeczeństwo polskie jest zamknięte i nie reaguje na przemoc. *Przecież nawet jak idę z jakąś pomocą prawną to na pewno mogliby niektórzy coś powiedzieć, że coś złego się dzieje za ścianą, dziecko często płacze lub ma widoczne siniaki. A tego ludzie nie robią. Ale za to ludzie lubią dzwonić ze sprawami typu pralka u sąsiada za głośno chodzi* (32, K, 36, W, 9, 7, M). W kwestii mentalności Polaków inny rozmówca stwierdził, że nie należy podejmować profilaktycznych działań wyłącznie policyjnych, bo nie każdy obywatel na pozytywne nastawienie do tej formacji i komunikat zostałby natychmiastowo odrzucony (61, M, 45, S, 20, 16, T).

Podsumowując powyższe rozważania, dzielnicowi sceptycznie podchodzą do problematyki skuteczności działań profilaktycznych w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. Może to być spowodowane faktem, że w codziennej służbie często obserwują brak zależności pomiędzy świadomością osób poszkodowanych i stosujących przemoc oraz korzystaniem przez nich z inicjatyw pomocowych. Funkcjonariusze WPI nie doświadczając bezpośrednio tego zjawiska w niewielkim stopniu uważają działalność profilaktyczną za nieużyteczną. Wręcz przeciwnie, w większości są zdania, że podejmowanie odpowiednich inicjatyw może się przyczynić do zredukowania skali zjawiska przemocy w rodzinie.

3. Przykłady działań profilaktycznych przedsięwziętych przez badane osoby

---

3.1. Inicjatywa własna dzielnicowych

Podczas jednego z wywiadów pogłębionych, rozmówca (66, M, 42, S, 18, 13, M) pochwalił się realizacją w 2009 roku autorskiego projektu w ramach konkursu na najlepszy rewir dzielnicowych miasta Białegostoku pod kątem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Funkcjonariusz wraz z dwójką innych dzielnicowych opracował plan działania dotyczący pomocy ofiarom przemocy domowej w rejonie trzech białostockich osiedli. Koncepcja opierała się na dotarciu do osób pokrzywdzonych i uświadomienie im, że sprawcy popełniając przestępstwo nie są bezkarni, odwiedzaniu rodzin dotkniętych problemem przemocy wraz z pracownikami instytucji pozarządowych, zainteresowaniu problemem władz lokalnych, administracji i kościoła oraz aktywizacji pedagogów i psychologów szkolnych poprzez wyczulenie ich na wszelkie przejawy świadczące o przemocy wobec dzieci. Rozpoczynając działania wytypowano podmioty pozapolicyjne, z którymi zaplanowano współpracę, tj. spółdzielnia mieszkaniowa, ośrodek pomocy rodzinie, ośrodek interwencji kryzysowej, stowarzyszenie pomocy rodzinie, świetlica socjoterapeutyczne, miejska komisja rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodki religijne (cerkiew prawosławna, kościół katolicki, świątynia Świadców Jehowy) oraz kuratorzy sądowi i społeczni.

W ramach planu wykonano szereg inicjatyw. W trakcie trwania zespołów interdyscyplinarnych w gronie pedagogów szkolnych, policjantów oraz pracowników instytucji pozapolicyjnych poruszono problem przemocy dotyczący rodziny objęte zainteresowaniem. Tzw. „burza mózgów” w gronie specjalistów umożliwiła znalezienie rozwiązań dotyczących sposobów udzielenia pomocy pokrzywdzonym, wskazania im najlepszych metod obrony przed przemocą oraz zabezpieczenia siebie i dzieci przed agresją ze strony sprawców przemocy, które następnie zostały przekazane rodzinom objętym zainteresowaniem dzielnicowego. Przy współpracy ze świetlicą socjoterapeutyczną zorganizowano grupy wsparcia dla dzieci i młodzieży z rodzin przemocowych przy czynnym udziale psychologa. Małoletni uczyli się reguł współżycia ze społeczeństwem oraz poznali modelowe wzorce funkcjonowania rodziny. Odwiedzano rodziny w asyście kapłanów, którzy przeprowadzali rozmowy wspólne i indywidualne, udzielając wsparcia moralnego i duchowego zarówno ofiarom przemocy domowej jak i jej sprawcom. Obecność osób duchownych miała na celu wzmocnienie więzi pomiędzy ludźmi i wsparcie psychiczne ofiar, ponieważ widok kapłana w towarzystwie dzielnicowego robił duże wrażenie na sprawcach przemocy. Jak mówił pomysłodawca projektu: *Skoro sprawca nie boi się policjanta, ale wali jakieś religijne teksty w stylu, że tylko Bóg może decydować o jego losie albo gdzie mój święty obrazek to uznałem, że wizyty z księdzem mogą na tych bardziej bogobojnych podziałać. Bo przecież znęcanie się jest grzechem i ci religijni muszą się kiedyś wyświadczać* (66, M, 42, S, 18, 13, M). W trakcie rozmów z kapłanem agresorzy łagodnieli, głębiej zastanawiali się nad swoimi odpowiedziami i niekiedy okazywali szczerą skruchę.

Wspólnie z kuratorami odbywano wizyty u rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” i prowadzono dialogi profilaktyczno-ostrzegawcze dotyczące zachowania sprawców. Na stronie internetowej spółdzielni mieszkaniowej zamieszczono informację dla ofiar przemocy w rodzinie o możliwości uzyskania pomocy oraz umieszczono opracowany pokaz multimedialny. Opracowano i umieszczono w gablotkach osiedlowych i parafialnych ulotki z informacją do ofiar i świadków przemocy z numerami telefonów zaufania i kontaktem do dzielnicowych.

W okresie realizacji programu pozyskano informacje od mieszkańców, administratorów osiedla oraz pedagoga szkolnego o występowaniu przemocy domowej w dwunastu rodzinach. Wszystkie objęto szczególnym zainteresowaniem, a potwierdziło się osiem przypadków. W jednym z nich skierowano wniosek do Sądu Rodzinnego i Nieletnich gdzie toczyło się postępowanie o pozbawienie praw rodzicielskich sprawcy przemocy. Przy kilku procedurach „Niebieskie Karty” skierowano wnioski na leczenia odwykowe.

W rezultacie podjętych działań uświadomiono, że skuteczność zaplanowanych inicjatyw zależy od uzyskania informacji i możliwości szybkiej reakcji celem dokonania kontroli i oceny sytuacji rodzinnej. Podjęte wspólnie kroki specjalistów do spraw przemocy w rodzinie prowadzą do zapobieżenia eskalacji problemu poprzez uświadomienie sprawcy, że jest kontrolowany, a ofiary, że nie będzie pozostawiona samotnie w sytuacji przemocowej.

3.2. Konkurs „Policjant, który mi pomógł”

W 2007 roku KMP w Suwałkach ogłosiła konkurs pod nazwą „Policjant, który mi pomógł”. Celem przedsięwzięcia jest wyłonienie funkcjonariuszy, którzy w szczególny sposób przysłużyli się pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Pomysłodawczynią konkursu była koordynator procedury „Niebieskie Karty” – Beata Andruczyk, która w rozmowie ze mną stwierdziła, że natchnęła ją następująca historia kobiety doświadczającej przemocy w rodzinie: „(...) odkąd pamięta była ofiarą przemocy – najpierw w domu rodzinnym, kiedy to jako dziecko musiała uciekać podczas awantur alkoholowych – później ze strony męża, który nadużywał alkoholu i od kilkunastu lat stosował wobec żony przemoc fizyczną oraz psychiczną. Kobieta była poniżana, bita, wyzywana, wyganiana z mieszkania. Próbowала zmienić swą sytuację znanymi sobie sposobami, lecz bezskutecznie. Ukrywała swą sytuację rodzinną przed sąsiadami i bliskimi w obawie przed napiętnowaniem społecznym, z powodu wstydu i strachu, wciąż miała też nadzieję, że mąż dotrzyma swych wielokrotnych obietnic poprawy zachowania. W trudniejszych sytuacjach dwukrotnie, na wezwanie rodziny,

interweniowała policja, jednak bez pozytywnych efektów, ponieważ ofiara w obawie przed skutkami interwencji oraz strachu przed negatywną oceną policjantów wycofywała się, i przyjmowała postawę chroniącą partnera. Skutkowało to bezkarności sprawcy przemocy i dalszym znęcaniem, czego świadkami były dzieci. Kiedy po raz kolejny (w dniu 17 marca 2006 roku) ofiara została pobita przez pijanego męża, synowie na widok zakrwawionej twarzy matki pobiegli boso po śniegu do sąsiadów by wezwać policję na pomoc. Po przybyciu policjantów, ofiara po raz kolejny próbowała zapewnić funkcjonariuszy, iż w jej rodzinie nic się nie stało i nie potrzebuje pomocy. Jednak zdecydowana postawa interweniującego policjanta, który we właściwy sposób ocenił sytuację domową rodziny, nie uległ manipulacji zarówno sprawcy jak i ofiary, przeprowadził rozmowę z kobietą, z której ofiara pamięta znamienne słowa: „Jeżeli nic się nie stało, to dlaczego dzieci wezwały policję?” Słowa te przywróciły w kobiecie wspomnienia z dzieciństwa i uświadomiły, że krzywdzi nie tylko siebie ale również swe dzieci, czego bardzo chciała uniknąć. Odświeżyły postanowienie dorastającej dziewczyny, że nie dopuści do sytuacji by jej dzieci musiały uciekać w obawie przed pijanym ojcem. Wówczas zdecydowała się posłuchać policjanta i ująć wyciągniętą, pomocną dłoń. Interwencja skutkowała objęciem rodziny procedurą „Niebieskiej Karty”, dzięki czemu kobieta zaczęła uczęszczać na grupy wsparcia dla ofiar przemocy domowej w Suwalskim Stowarzyszeniu „Wybór”, gdzie otrzymała pomoc psychologiczno-terapeutyczną oraz prawną. Rozpoczęła również terapię dla osób współuzależnionych w Poradni Uzależnień. Dzięki swej pracy pod okiem specjalistów poznała mechanizmy uzależnienia alkoholowego oraz stopień swego uwikłania w rolę ofiary przemocy. Nauczyła się stawiać granice dla swego bezpieczeństwa, zadbała o swe zdrowie oraz zadbała o specjalistyczną pomoc swym dzieciom. Interwencja na dłuższy czas przyniosła również poprawę zachowania męża, który zachowywał abstynencję i nie stosował przemocy, głównie dzięki zmienionej, pewnej i aktywnej postawie żony. Kiedy po niemal roku sprawca przemocy po spożyciu alkoholu próbował powrócić do agresywnego zachowania, kobieta osobiście wezwała policję na interwencję, skutkiem czego męża zatrzymano w Policyjnej Izbie Zatrzymań a ofiara złożyła zawiadomienie o przestępstwie a następnie wniosła o leczenie alkoholowe w Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych⁵⁹⁶.

Obecnie konkurs jest ogólnopolskim plebiscytem, który zyskał uznanie Stowarzyszenia „Niebieska Linia” oraz Komendy Głównej Policji. Co roku pięciu

---

⁵⁹⁶ Strona internetowa Komendy Miejskiej Policji w Suwałkach, <http://www.suwalki.policja.gov.pl> [data dostępu: 25.10.2016].

laureatów, najczęściej dzielnicowych, otrzymuje wyróżnienia w postaci statuetek, nagród finansowych oraz dyplomów. Inicjatywa służy podkreśleniu trudów pracy interweniujących policjantów oraz zwiększeniu zaufania społecznego do policji, a tym samym zwiększenia poczucia bezpieczeństwa obywateli⁵⁹⁷.

3.3. Działalność profilaktyczna

W obszarze działania KMP w Białymstoku co roku odbywają się policyjne przedsięwzięcia dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W drugiej połowie lutego, w ramach Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepięstwem w jednostkach podległych KMP w Białymstoku organizowane są tzw. punkty informacyjno-konsultacyjne, w których funkcjonariusze udzielają porady prawne m. in. ofiarom przemocy w rodzinie. Część dyżurów policjantów ma charakter interdyscyplinarny, gdyż są pełnione wspólnie z pracownikami Ośrodka Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przepięstwem przy ul. Świętojańskiej 22 lok. 1 w Białymstoku. Informacja o działaniach umieszczana jest na stronie internetowej KMP w Białymstoku oraz rozpowszechniana w formie plakatów w instytucjach użyteczności publicznej. Działalność profilaktyczna odbywa się także w ramach dorocznych obchodów Ogólnopolskiego Głosu Profilaktyki, kiedy to policjanci przeprowadzają kolportaż ulotek dotyczących przemocy domowej. Komenda Miejska Policji w Białymstoku utrzymuje bezpośrednią współpracę z ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi centrami pomocy rodzinie w celu wypracowania optymalnych zasad współpracy w przypadkach odebrania dziecka z rodziny oraz wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową.

Policjanci Wydziału Prewencji KMP w Białymstoku przeprowadzają także spotkania szkoleniowe dla pracowników placówek edukacyjnych i wychowawczych z zakresu procedury „Niebieskie Karty” oraz odpowiedzialności prawnej osób zobowiązanych do podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przemocą w rodzinie. Większość szkoleń i debat odbywa się w odpowiedzi na prośbę instytucji czy organizatorów imprez. W trakcie konsultacji społecznych, spotkań z seniorami, rodzicami i młodzieżą szkolną, festynów i pikników rodzinnych (w okresie letnim) funkcjonariusze rozpowszechniają ulotki informacyjne z zakresu przemocy domowej, udzielają informacji na temat procedury „Niebieskie Karty” oraz instytucji świadczących pomoc zarówno dla osób doznających przemocy, jak i sprawców.

---

⁵⁹⁷ Informacje uzyskane od Beaty Andruczyk – koordynator procedury „Niebieskie Karty” w Komendzie Miejskiej Policji w Suwałkach.

Wartą uwagi inicjatywą jest happening „Otwórz oczy – zareaguj przeciwko przemocy” organizowany od 2013 roku przez MOPS w Łapach wspólnie w Komisarzacie Policji w Łapach. Celem przedsięwzięcia jest zwrócenie uwagi mieszkańców na występujący w wielu rodzinach problem przemocy. Harmonogram imprezy oprócz atrakcji plenerowych obejmuje Marsz Przeciwko Przemocy z transparentami oraz poradnictwo prawne, socjalne i psychologiczne. Zainteresowani mogą uzyskać informacje od pracowników socjalnych, asystentów rodziny, psychologów, funkcjonariuszy policji, prawników i mediatorów o tym, gdzie szukać profesjonalnej pomocy.

Działania profilaktyczne z ramienia KWP w Białymstoku, w których uczestniczą funkcjonariusze KMP w Białymstoku skierowane są z reguły do przedstawicieli instytucji zajmujących się zapobieganiem przemocy domowej, nie bezpośrednio do rodzin dotkniętych przemocą.

Przykładowo, w 2013 roku w ramach działań uprzedzających przeprowadzono strategie diagnozujące w postaci zbierania informacji na temat rozmiarów zjawiska przemocy, badania infrastruktury instytucji pomocowych i potrzeb szkoleniowych. Realizując strategie informacyjne uczestniczono w kampaniach społecznych: 16 Dni Przeciw Przemocy ze Względu na Płeć, Kampania Białej Wstążki oraz w konferencjach: „Działania Rządu oraz jednostek samorządu terytorialnego w kwestii zapobiegania przemocy w rodzinie ze względu na płeć”, „Białystok rodzinie – wspólna troska”. Do strategii edukacyjnych należało uczestnictwo funkcjonariuszy w szkoleniach dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie, przeprowadzenie spotkań z młodzieżą dotyczącą problematyki przemocy w rodzinie. W ramach działań interwencyjnych kierowanych do osób pokrzywdzonych i sprawców przemocy w rodzinie uruchomiono internetowe forum dyskusyjne dotyczące praw ofiar przestępstw. Do udziału w forum zaproszono również inne służby i instytucje.

Na stronie internetowej podlaskiej policji umieszczono wykaz osób koordynujących działania policji w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁵⁹⁸, a na witrynie KMP w Białymstoku zamieszczono informatory o placówkach i organizacjach pozarządowych działających w obszarze zapobiegania przemocy w rodzinie⁵⁹⁹. Informatory w wersji papierowej są powielane i przekazywane przez funkcjonariuszy osobom z problemem przemocowym.

---

⁵⁹⁸ Strona internetowa Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku, <http://www.podlaska.policja.gov.pl> [data dostępu: 26.10.2016].

⁵⁹⁹ Strona internetowa Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, <http://www.bialystok.policja.gov.pl> [data dostępu: 26.10.2016].

W 2014 roku podlaska policja zorganizowała wspólnie z ROPS w Białymstoku interdyscyplinarne przedsięwzięcie poświęcone przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym procedurze odebrania dziecka z rodziny. Inicjatywa objęła naradę szkoleniową oraz międzydyscyplinarne seminarium zakończone debatą. Współorganizowano także kampanię informacyjną pn. „Zauważ mnie! Usłysz mnie!”. Rozpowszechniano ulotki i plakaty uświadamiające czym jest przemoc wobec dzieci, jakie są jej negatywne skutki i konsekwencje prawne. Ponadto przeprowadzono kolportaż materiałów informacyjnych o projekcie Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania „Prawa dla ofiar przemocy seksualnej: nowe podejście systemowe. Wszechstronne usługi informacyjne, szkolenia i działania”.

W 2015 roku w zakresie realizacji zadań z obszaru zapobiegania przemocy domowej kontynuowano współpracę z przedstawicielami podmiotów działającymi w powyższym zakresie, tj. z Podlaskim Koordynatorem Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim, przedstawicielem [ROPS] w Białymstoku, a także z przedstawicielami sądownictwa, służby zdrowia, uczelni wyższych oraz organizacjami pozarządowymi.

W trakcie obchodów kampanii Białej Wstążki, tj. 16 Dni Przeciwno Przemocy wobec Kobiet w dniu 1 grudnia 2015 roku odbyła się konferencja pn. „Zauważ mnie! Usłysz mnie!” organizowana przez KWP w Białymstoku wspólnie z [ROPS] w Białymstoku i Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego. Przedsięwzięcie skierowano do przedstawicieli podmiotów ustawowo uczestniczących w walce z przemocą w rodzinie (pracowników socjalnych, pedagogów, pracowników służby zdrowia, policjantów, kuratorów i prokuratorów).

Na podstawie rozważań dotyczących profilaktyki przemocy w rodzinie uważam, iż należy usprawnić współpracę funkcjonariuszy policji z członkami rodzin przemocowych. Proponuję wprowadzenie działań uświadamiających i informujących o specyfice zjawiska przemocy domowej, co szczegółowiej opisuję w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, podrozdział 1. Postulat pierwszy – profilaktyczny.

ROZDZIAŁ XI

TYOLOGIA DZIELNICOWYCH W ZWIĄZKU Z OCENĄ SKUTECZNOŚCI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Rozpoznanie podejścia dzielnicowych do problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie pomoże uchwycić kluczowe problemy policjantów służby obchodowej w realizacji procedury „Niebieskie Karty”⁶⁰⁰. W oparciu o analizę danych z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych z dzielnicowymi KMP w Białymstoku wyróżniłam charakterystyczne typy wypowiedzi związanych z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Stworzyłam kategoryzację ocen efektywności procedury na podstawie przychylności funkcjonariuszy do omawianej problematyki. Wyodrębniłam trzy kategorie dzielnicowych: zwolennicy, neutralni, przeciwnicy. Zastosowałam dwie podkategorie przeciwników procedury „Niebieskie Karty” – proceduralni i interwencyjni – z uwagi na czynniki podlegające ich krytyce oraz powód, dla którego ich ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” jest niska.

Analiza skuteczności procedury „Niebieskie Karty” z uwzględnieniem opracowanej typologii stanowi bogaty materiał badawczy, który wykorzystałam formułując postulaty oraz zakres tematyczny szkoleń dla funkcjonariuszy policji.

Dla skonstruowania typologii przeanalizowałam sześćdziesiąt sześć wywiadów z dzielnicowymi KMP. W charakterystyce poszczególnych typów ukazałam ich stosunek do służby obchodowej, przeszkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, podejście do realizacji zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”, ocenę interdyscyplinarności działań oraz uzasadnienie stanowiska wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

---

⁶⁰⁰ Nie podjęłam próby typologizowania opinii o skuteczności procedury „Niebieskie Karty” policjantów służby patrolowej ze względu, że ich rola w procedurze ogranicza się do jej wdrażania. Natomiast obowiązki dzielnicowego występują na wszystkich etapach realizacji procedury.

Tabela 73. Typy dzielnicowych w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Wyróżnione typy dzielnicowych		N
Zwolennicy procedury „Niebieskie Karty”		15
Neutralni wobec procedury „Niebieskie Karty”		26
Przeciwnicy procedury „Niebieskie Karty”	Interwencyjni	18
	Proceduralni	7
Ogółem		66

Do poszczególnych typów zaliczyłam zróżnicowaną liczbę badanych, co jest charakterystyczne przy formułowaniu wszelkich typologii w naukach humanistycznych⁶⁰¹. Każdy funkcjonariusz opisywany poniżej jest reprezentantem określonej kategorii. Kwalifikowanie badanych do danych typów polegało na wyodrębnieniu w wypowiedziach dominującego znaczenia, jakie nadawali skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz stosunku do problemu przemocy w rodzinie.

1. Zwolennicy procedury „Niebieskie Karty”

Przedstawicielem tego typu jest trzydziestoosmioletni żonaty mężczyzna z wyższym wykształceniem, posiadający dwójkę dzieci. W policji pracuje od czternastu lat, w tym sześć lat na stanowisku dzielnicowego. Obecnie pełni służbę obchodową w komisariacie miejskim.

Stosunek do służby obchodowej.

Pracę na „dzielnicy” traktuje zadaniowo. Realizacja wielu obowiązków nie podoba mu się, ponieważ nie chce poświęcać czasu na zadania niezwiązane stricte ze służbą dzielnicowego. Jest rozczarowany brakiem możliwości samodzielnego planowania służby, według wagi spraw.

Lubi pracę z ludźmi. Jest zwolennikiem idei *community policing*. Stara się być widocznym w swojej dzielnicy. Chciałby odbywać regularne spotkania ze społecznością lokalną. Dbą o poprawę bezpieczeństwa mieszkańców i chętnie udziela pomocy i porad prawnych. Odczuwa satysfakcję, gdy słyszy słowa podziękowania od petentów. Nie lubi odmawiać umówionych spotkań z obywatelami.

⁶⁰¹ J. Halicki, *Obrazy starości rysowane przeżyciami seniorów*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2010, s. 172.

Przeszkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Odbył stacjonarne, kilkugodzinne szkolenie przeprowadzane przez funkcjonariuszy KWP w Białymstoku. Nie jest zadowolony z uczestnictwa, gdyż jego zdaniem posiada większą wiedzę praktyczną od osób prowadzących przeszkolenie i jest lepiej zorientowany w realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Jest chętny do poszerzania swojej wiedzy i umiejętności zawodowych. Jak większość policjantów karierę rozpoczął w służbie patrolowej. Uważa, że dzięki pracy w komórce patrolowo-interwencyjnej poznał podstawy i specyfikę przeprowadzania interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie. Codzienna służba dostarcza mu nowych doświadczeń. Obecnie udział w posiedzeniach grup roboczych jest dla niego najlepszym źródłem wiedzy z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie.

Realizacja zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Twierdzi, że pomimo zmiany przepisów w 2011 roku w sprawie realizacji procedury „Niebieskie Karty” wciąż bardzo dużo w funkcjonowaniu systemu zapobiegania przemocy w rodzinie zależy od dzielnicowego. Z racji całodobowej pracy „na ulicy” jego wiedza i bagaż doświadczeń są większe niż innych osób zaangażowanych w prowadzenie procedury.

Zarządza czternastoma teczkami zagadnieniowymi „Przemoc w rodzinie”. Większość z nich stanowią bezzasadnie wszczęte procedury przez inne osoby. Stara się jak najszybciej przyczynić do ich zamknięcia, by móc skupić się na prawdziwych rodzinach przemocowych. Sam sporadycznie wszczyna procedurę. Jest zwolennikiem zakładania „Niebieskich Kart” przez dzielnicowych (nie przez funkcjonariuszy z komórki patrolowo-interwencyjnej ani pracowników innych uprawnionych do wszczynania instytucji), ponieważ najlepiej orientuje się w problemach obywateli ze swojego rejonu służbowego. Poza tym, podczas wizyt ma możliwość rozmowy w spokojnej atmosferze i na trzeźwo ze wszystkimi członkami rodziny.

Brakuje mu czasu na prawidłową realizację procedury „Niebieskie Karty”. W wielu przypadkach nie może się zaangażować w pomoc w takim stopniu, w jakim by chciał. Ponadto bardzo często spotyka się z biernością i niekonsekwencją osób pokrzywdzonych, np. w formie współsprawstwa czy wycofywania zeznań. Twierdzi, że w takich sytuacjach niewiele może im pomóc, a traci czas na przypadki prawdziwych „znet”.

Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”.

Jest zwolennikiem współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację procedury „Niebieskie Karty”. Dobrze ocenia przepływ informacji i spostrzeżeń między

instytucjami oraz koordynację wspólnych działań. Zauważył, że zaangażowanie poszczególnych pracowników zależy od konkretnej sytuacji przemocowej. Nie występuje rozmycie odpowiedzialności, a każdy zbiera informacje w swoim zakresie by następnie zebrać całokształt wiedzy na spotkaniu zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej. Wyjaśnia, że niektóre formy przemocy łatwiej mogą zostać stwierdzone przez poszczególne podmioty, np. zaniedbania i przemoc psychiczną prędeż ujawnią pracownicy MOPRu i oświaty, uszkodzenia ciała – służby zdrowia, akty przemocy fizycznej – policja.

Zwraca uwagę na nieliczne niedociągnięcia wynikające z faktu, że idea interdyscyplinarności ma dopiero kilkuletnią historię i potrzeba jeszcze czasu, żeby wszyscy uprawnieni oswoili się z nią. Pomimo to przyznaje, że gdyby procedura „Niebieskie Karty” wciąż spoczywała wyłącznie na policji, czynności wykonywane byłyby jeszcze bardziej powierzchownie, co skutkowałoby niższą jakością niesionej pomocy ofiarom przemocy.

Dzielnicy dostrzega pozytywy interdyscyplinarności w skuteczności pomocy osobom pokrzywdzonym. Twierdzi, iż wachlarz możliwości pomocowych na bazie aktualnych przepisów prawnych jest duży, a ofiary przemocy w rodzinie lepiej czują się, gdy mają świadomość jak wiele osób jest zainteresowanych ich losem.

Uzasadnienie stanowiska wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Uważa, że procedura „Niebieskie Karty” jest potrzebna, działa uświadamiająco, ponieważ wielu ludzi nie rozumie swojego problemu. W obecnym kształcie procedura w większości przypadków rodzin przemocowych jest skuteczna. Stanowczo twierdzi, że procedura bardziej pomaga niż szkodzi, ponieważ polega głównie na przekazaniu informacji rodzinie dotkniętej przemocą domową oraz kontrolowaniu korzystania z zaproponowanych rozwiązań. Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” upatruje przede wszystkim w tym czy członkowie rodziny przemocowej obopólnie starają się skorzystać z ustawowych propozycji pomocy.

Zaobserwował, iż czasami samo wszczęcie wystarczy, żeby sprawca przemocy uspokoił się, a comiesięczne wizyty przynajmniej na jakiś czas wstrzymują go od stosowania przemocy wobec członków rodziny. Zwraca uwagę, że efektywność działań dzielnicowego poprawiła możliwość zatrzymania prewencyjnego sprawcy przemocy w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych.

Podsumowanie.

Z całej narracji wynika, że zwolennik procedury „Niebieskie Karty” czuje się przygotowany i zobowiązany do realizacji procedury w obecnej formie. Jest społecznikiem. Ciężko pracuje, ma motywację do działania, chce pomóc wszystkim potrzebującym. Uczy

się, od bardziej doświadczonych i zorientowanych w problematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie członków grup roboczych.

Ma swoją wizję przyszłości. Upatruje sens w stosowaniu wobec osób doświadczających przemocy domowej wszelkich możliwości wsparcia. Jest przekonany, że nawet jeśli pomoże tylko jednej rodzinie na sto to warto jest poświęcić swój czas pracy. Aby jednak móc pełniej zaangażować się w pomaganie i usprawnić działania w ramach procedury „Niebieskie Karty”, narrator uważa za niezbędne poprawę organizacji pracy dzielnicowego w komisariacie.

Na podstawie opinii przedstawiciela zwolenników procedury „Niebieskie Karty” stwierdzam, iż należy zmodyfikować pracę funkcjonariuszy policji. Konieczne jest dopracowanie sposobu przeprowadzania interwencji domowych oraz wizyt u rodzin przemocowych. Sugerowane zmiany prezentuję w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, podrozdział 2. Postulat drugi – organizacyjny.

2. Neutralni wobec procedury „Niebieskie Karty”

Inny typ wyróżniony przeze mnie ma neutralny stosunek do skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Jego reprezentantką jest trzydziestoczteroletnia zamężna kobieta z wyższym wykształceniem, posiadająca dwójkę dzieci. Służbę w policji pełni od trzynastu lat, a od pięciu lat piastuje stanowisko dzielnicowego w komisariacie terenowym.

Stosunek do służby obchodowej.

W pracy kieruje się chęcią pomocy dla osób potrzebujących i traktuje to jako swój zawodowy cel. Satisfakcję przynosi jej otrzymywany od petentów *feedback* i możliwość zaangażowania się w niektóre sprawy, co było niemożliwe gdy pracowała w służbie patrolowej i musiała „hurtowo” przeprowadzać interwencje.

Nie ukrywa, że podchodzi do służby w policji jako źródła dochodu i utrzymania siebie i swojej rodziny. Liczy, że z czasem jej zaangażowanie w obowiązki służbowe przełoży się na awans lub podwyższenie wynagrodzenia. Narzeka na brak dialogu, wsparcia i motywacji do pracy ze strony bezpośrednich przełożonych. Ubolewa, że wymagania wobec dzielnicowych są coraz większe, co spowodowało spadek jakości wykonywanych przez nią czynności.

Przeszkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Stan swojej wiedzy z obszaru zapobiegania przemoc domowej ocenia dobrze. Przyznaje, że chętnie doksztalca się we własnym zakresie. Twierdzi, iż w omawianej dziedzinie bardzo istotna jest kwestia podejścia psychologicznego, do którego policjanci nie są przygotowani. Algorytmy postępowania z uczestnikami interwencji dotyczącej procedury „Niebieskie Karty” uważa za nonsens, ponieważ każda rodzina przemocowa jest inna.

Kilkakrotnie brała udział w debatach, określanych szkoleniami, ze specjalistami koordynującymi realizację czynności podejmowanych przez policję w ramach procedury „Niebieskie Karty” na terenie województwa podlaskiego (z KMP w Białymstoku lub KWP w Białymstoku). Jednak nie nadaje im miana szkoleń, a jedynie pogadankę ze względu na niski poziom merytoryczny spotkań.

Realizacja zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Obecnie prowadzi osiem teczek zagadnieniowych „Przemoc w rodzinie”, z czego ponad połowę uważa za błahe przypadki, zwykłe konflikty międzyludzkie, nie na miarę spraw, którymi powinna zajmować się policja.

Krytykuje przesłankę do wszczynania procedury jaką jest ustawowe stwierdzenie: „uzasadnione podejrzenie zaistnienia przemoc w rodzinie”. Utrzymuje, że na poziomie policyjnej interwencji na większości awantur domowych można wysnuwać takie przypuszczenia. Implikuje to powstanie wielu bezzasadnych „Niebieskich Kart”. Stoi na stanowisku, że ten problem można rozwiązać stosując przed wszczęciem procedury głębokie rozeznanie osobowe i krótką obserwację rodziny.

Narratorka ma satysfakcję, gdy uda się jej pomóc rodzinie doświadczającej przemoc domowej. Zdarzają się sytuacje motywujące do dalszego wsparcia. Ostatnio w podziękowaniu, że „już tatuś nie bije” dostała laurkę od siedmioletniej dziewczynki.

Zwraca szczególną uwagę czy procedura „Niebieskie Karty” dotyczy rodzin, w których są dzieci (niekoniecznie jako ofiary przemoc domowej). Podczas wizyt skupia się na bezpieczeństwie małoletnich i ich stanie psychofizycznym. Rodziców bądź opiekunów prawnych uprzedza o konsekwencjach wychowywania dzieci w atmosferze agresji i terroru licząc, iż zagrożenie wnioskiem do sądu rodzinnego o niewłaściwym sprawowaniu opieki lepiej do nich dotrze.

Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”.

Według narratorki najważniejszą rolę w przeciwdziałaniu przemoc w rodzinie spośród instytucji biorących udział w procedurze „Niebieskie Karty” odgrywają ośrodki pomocy społecznej i policja. Natomiast najmniejsze zaangażowanie wykazuje służba zdrowia i oświata.

Podkreśla wagę doświadczenia zawodowego członków grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych. Zapobieganie przemocy w rodzinie w wykonaniu młodych pracowników nie zawsze spotyka się z aprobatą i respektem ze strony sprawcy (niekiedy również ofiary przemocy). Oprócz wieku podkreśla kwestię przeszkolenia członków instytucji pomocowych. Przy czym twierdzi, że zdecydowanie bardziej niż wiedza teoretyczna na spotkaniach przydaje się doświadczenie zawodowe i podejście psychologiczne. Uczestniczyła w posiedzeniach, na których pracownica MOPRu na tyle umiejętnie prowadziła rozmowę ze sprawcą przemocy, że bezpośrednio widziała szargające nim emocje oraz zachodzącą przemianę na lepsze.

Ubolewa, że przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego nie chce zamykać procedur, które z punktu widzenia pozostałych członków są bezpodstawnie prowadzone. Pomimo stwierdzenia ustania przemocy w rodzinie, uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy bardzo często dochodzi do sytuacji, że przewodniczący wciąż odmawia podpisania protokołu kończącego procedurę. Takie decyzje wpływają na rozgoryczenie z powodu konieczności kontynuacji wykonywania czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”, które nie mają według niej sensu, a także na spadek jakości i chęci pomocy, która w takich momentach zaczyna przybierać formę narzucania się.

Uzasadnienie stanowiska wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Uważa, że skuteczność procedury „Niebieskie Karty” zależy od kontaktu pracowników zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej z rodzinami przemocowymi. Przy dobrych relacjach są w stanie pomóc osobom pokrzywdzonym, natomiast zły kontakt i brak kooperacji wpływa na niemożność udzielenia wsparcia. Narratorka nie chce „zbawiać świata” na siłę, więc nie angażuje się w pracę z rodzinami, które nie wykazują chęci współdziałania.

Według niej zapobieganie przemocy w rodzinie na polskim gruncie było by najefektowniejsze, gdyby ofiary w pełni korzystały z proponowanych rozwiązań i trwale odizolowały się od sprawcy przemocy. Na podstawie zawodowych doświadczeń stwierdza, że wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” u osób wspólnie zamieszkujących jest pomocą doraźną, chwilową i w niewielu takich przypadkach przemoc bezpowrotnie zanika.

Narratorka zauważa, że tylko pierwszy raz wszczęta i nie prowadzona dłużej niż rok w danej rodzinie procedura „Niebieskie Karty” ma sens. Wówczas zarówno ofiara jak i sprawca są bardziej aktywni. Powtórne zakładanie procedury zazwyczaj nie wywołuje żadnego zainteresowania u członków rodziny przemocowej. Taka sytuacja najczęściej

pojawia się w przypadkach bezzasadnego wszczęcia procedury bądź w rodzinach, które nie potrzebują długofalowej pomocy.

Neutralne podejście do skuteczności procedury wynika także z istniejących przepisów prawnych i możliwości egzekwowania prawa. Według narratorki efektywność działań wzrosła by jakby polskie prawo było bardziej rygorystyczne, sprawcy nie czuli by się bezkarni. Z doświadczenia dzielnicowej wynika, że osoby stosujące przemoc domową obawiają się jedynie gdy ofiara złoży zawiadomienie o popełnionym przestępstwie, zostają postawione zarzuty, sprawa trafia do prokuratury, sądu i jest oczekiwanie na wyrok. Realizacja planu pomocowego, w tym wizyt na zasadzie rozmów, nie powodują poczucia zagrożenia u sprawców i zaprzestania stosowania przemocy.

Podsumowanie.

Narratorka prezentująca postawę neutralną wobec skuteczności procedury sceptycznie podchodzi do każdego otrzymanego formularza „Niebieska Karta – A”. Dopiero po swojej pierwszej wizycie w rodzinie formułuje opinię o powadze sytuacji przemocowej.

Dzielnicowa twierdzi, że procedura „Niebieskie Karty” w wykonaniu policji polega na doinformowaniu osób o możliwościach poradzenia sobie z problemem przemocy. Na tej podstawie narratorka ocenia skuteczność procedury na średnim poziomie. Dokonana ocena efektywności procedury wynika z wieloletniego doświadczenia zawodowego oraz wyobrażeń na podstawie dotychczasowej współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą.

W oparciu o doświadczenia przedstawicielki typu dzielnicowych neutralnie nastawionych wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty” potwierdzam, iż zaangażowanie policji w procedurę jest niewspółmiernie duże w stosunku do poziomu aktywności pozostałych instytucji. Sposoby niwelowania problemu zapobieżenia presji czasu podczas wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy zobrazowałam w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, podrozdziale 3. Postulat trzeci – interdyscyplinarny.

3. Przeciwnicy proceduralni procedury „Niebieskie Karty”

Przedstawicielem kolejnego typu jest trzydziestopięcioletni żonaty mężczyzna z wyższym wykształceniem, posiadający jedno dziecko. Pracuje w policji dwanaście lat, a na stanowisku dzielnicowego w komisariacie miejskim – pięć lat.

Typ proceduralny stoi na stanowisku, że nie jest możliwa skuteczna pomoc rodzinom dotkniętym przemocą ze względu na brak narzędzi prawnych w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Stosunek do służby obchodowej.

Satysfakcja dzielnicowego z pełnionej funkcji zmniejsza się z każdym przepracowanym rokiem. Przyjął się do policji aby pomagać obywatelom rozwiązywać problemy, nie dla pieniędzy, bo jak twierdzi, większe dochody otrzymywałby pracując w sektorze prywatnym. Jego wizja została rozmyta przez rzeczywistość i codzienne zmagania się z biurokracją. Uskarża się, iż człowiek ze swoimi troskami odchodzi na dalszy plan, ponieważ więcej czasu zajmuje narratorowi prawidłowe dokumentowanie czynności, a nie szukanie najlepszych rozwiązań i możliwości pomocy, w tym rodzinom przemocowym.

Pozytywnie ocenia atmosferę w komisariacie oraz współpracę z innymi dzielnicowymi. Uważa to za kluczowe w wykonywanym zawodzie. Dzięki kooperacji w przyjaznym otoczeniu nie grozi mu w najbliższym czasie wypalenie zawodowe. Tym bardziej, że wykonywana praca nie jest monotonna, każda służba jest inna, nieprzewidywalna. Narrator narzeka jedynie na konstrukcję polskiego prawodawstwa. Niejasno sformułowane przepisy i ich niedookreślenie jest źródłem zawodowych dylematów.

Przeszkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Brakuje mu szkoleń odnoszących się do realizacji procedury „Niebieskie Karty”, gdyż, jak zauważył, wszyscy policjanci oraz inni uprawnieni przeprowadzają czynności „po swojemu”, nie według konkretnego algorytmu/schematu postępowania (który notabene nie istnieje w żadnym z aktów prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie). Zaznacza, że interpretacja tych samych przepisów przez różne instytucje różni się. Podaje przykład z przesłankami do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Pracownicy organizacji pomocowych i prawnicy stoją na stanowisku zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Natomiast w policji wystarczy, że przyjdzie osoba złożyć zawiadomienie o popełnionym przestępstwie i obligatoryjnie zakłada się „Niebieską Kartę”, nawet bez przeprowadzenia rozeznania i rozmowy z osobą podejrzaną o stosowanie przemocy.

Dodaje, że policjanci komórek patrolowo-interwencyjnych powinni mieć szkolenia dotyczące pracy dzielnicowego, by mieć świadomość jak wygląda realizacja procedury „Niebieskie Karty” po wdrożeniu. W większości nie zdają sobie sprawy jaki zakres

czynności implikuje wszczęcie procedury. Według narratora pracownicy innych instytucji pomocowych również powinni zostać przeszkoleni w tym obszarze by zredukować liczbę bezzasadnych „Niebieskich Kart”.

Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”.

Ma złe doświadczenia i opinię o współdziałaniu w ramach zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej. Twierdzi, że jest on jedyną osobą posiadającą rzeczywisty kontakt i jakiegokolwiek informacje o rodzinie przemocowej, inni są biernymi członkami i niewiele wnoszą oprócz teoretycznych, niekoniecznie dających się wdrożyć w praktyce, porad. Wyraża się niepocholebnie o braku decyzyjności pracowników MOPRu pod kątem praktycznej pomocy oraz w rozstrzygnięciu o zakończeniu procedury z powodu niemożliwości rozmowy z osobą doświadczającą i stosującą przemoc. W związku, iż pracują w godzinach urzędowych (zazwyczaj 7-15) bądź nikt z rodziny przemocowej nie chce z nimi porozumiewać się, więc nie mają możliwości wypełnienia formularza „Niebieska Karta – C” (rozmowa z osobą co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie) i „Niebieska Karta – D” (rozmowa z osobą wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie). W związku z powyższym opierają się wyłącznie na informacjach pozyskanych od dzielnicowego. Narrator odnosi wrażenie, że inni członkowie wyręczają się nim i bazują na jego pracy.

Zwraca uwagę, że posiedzenia grup roboczych odbywają się w okrojonym składzie. Nie krytykuje tego stanu rzeczy, ponieważ z nadmiaru pilnych obowiązków służbowych lub dnia wolnego w grafiku⁶⁰² sam niejednokrotnie nie mógł pojawić się na zebraniu. Nie istnieją zapisy prawne obligujące kogokolwiek do uczestnictwa w posiedzeniach. A w przypadkach, gdy dochodzi do faktycznego posiedzenia w pełnym składzie osobowym, na które zjawia się ofiara lub sprawca to wygląda to absurdalnie, ponieważ pracownicy zajmują się pytaniem o suche fakty i wypełnianiem swoich formularzy, żeby mieć pełną dokumentację. Dopiero później zaczyna się „normalna” rozmowa, ale zazwyczaj pozostaje na nią już niewiele czasu. Narrator uważa, że zaproszona osoba ma prawo czuć się niezręcznie i nieprzyjemnie oraz mieć wrażenie, że celem spotkania jest uzupełnienie druków, a nie faktyczna pomoc w jej problemie.

---

⁶⁰² Przełożony narratora nie ustala grafiku pod kątem daty posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej. Absencja na zebraniach może być spowodowana pracą do godzin nocnych w przeddzień i niemożnością stawienia się rano na posiedzeniu. Zdarzają się przypadki, że dzielnicowy ma służbę w dniu posiedzenia, ale rozpoczynając się dopiero po południu lub wieczorem.

Realizacja zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Sam wszczyną procedurę „Niebieskie Karty” średnio raz w roku, resztę otrzymuje od policjantów służby patrolowej i czasami od MOPRu. Połowa z dziesięciu prowadzonych procedur dotyczy rodzin konfliktowych i skłonnych do awantur (nie przemocowych), w których narrator nie odnajduje sensu kontynuowania działań pomocowych. Ubolewa, że trudno jest zamykać „Niebieskie Karty” w rodzinach, gdzie nie doszło do żadnego aktu przemocy, a głośnie kłótnie i niezwiązane z ciemieniem wyzwiska są na porządku dziennym.

Nie pochwała faktu, że procedura „Niebieskie Karty” bywa wszczynana nie ze względu na faktyczną sytuację przemocową, a pod wpływem presji przełożonych, w celach statystycznych. Dzięki większej ilości prowadzonych procedur teoretycznie zwiększa się w oczach komendanta „efektywność” komisariatu. Nawet w błahych przypadkach policjant musi zakładać procedurę, wystarczy, że np. mąż zbije szklankę i wykrzyczy kilka nieprzyzwoitych słów.

Przeciwnik proceduralny jest zdania, że jego rolą jest zapewnienie bezpieczeństwa rodzinie przemocowej, a do dalszego postępowania nie posiada narzędzi prawnych ani decyzyjności, co powoduje, że nie ma możliwości realnej pomocy. Często dopada go bezsilność, bo trudno też mu mobilizować ofiarę przemocy do rozstania ze sprawcą, gdy jest na jego utrzymaniu, mają razem trójkę dzieci, a mieszkanie nie jest ich własnością. Współpracę z rodzinami utrudnia mu brak decyzyjności. Przede wszystkim chciał by mieć zapewnioną prawnie możliwość orzeczenia miejsca i długości pobytu sprawców oraz nakazania obowiązkowego uczestnictwa w terapii lub odwyku.

Uzasadnienie stanowiska wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Codzienna służba przynosi mu coraz to nowe przykłady niskiej skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Twierdzi, iż procedura polega na „nadziei”, że wizyty dzielnicowego wystraszą sprawcę, wzbudzą w nim trwogę i zrozumienie popełnianego błędu i chęć naprawy kondycji relacji rodzinnych.

Najsłabsza skuteczność odnosi się do przypadków przemocy psychicznej. Jeszcze nigdy nie spotkał się ze skazaniem przez sąd sprawcy przemocy emocjonalnej. Zwykle postępowanie kończy się odmową wszczęcia dochodzenia po czynnościach sprawdzających. Powodem tego stanu rzeczy są trudności w zdobyciu materiału dowodowego. Bez nagrań, relacji pozostałych członków rodziny, zgody sąsiadów na zeznania nie ma prawnych możliwości udowodnienia sprawcy znęcania się. Do sądu trafiają zwykle ciężkie przypadki przemocy fizycznej, pozostałe są na etapie prokuratorskim umarzane. Sama procedura

„Niebieskie Karty” nie jest dowodem, a jedynie opisem sytuacji, tłem, na którym rozgrywa się sytuacja przemocowa, więc prokurator i sędzia wcale nie muszą brać pod uwagę faktu założenia w rodzinie procedury. Jak ofiara dostaje odmowę wszczęcia dochodzenia za przestępstwo znęcania się to zostają podcięte jej skrzydła. Traci wiarę w sens pracy z dzielnicowym.

Jedyne co tak naprawdę policja może zrobić to umieścić sprawcę w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub w izbie wytrzeźwień, co powoduje odseparowanie od ofiary na czas od kilku godzin do dwóch dni. Narrator nadmienia, że postanowienia prokuratorskie o opuszczenie mieszkania czy niezblizanie się do ofiary także nie działają, prawdopodobnie ze względu na słabe sankcje za ich złamanie. Osoby stosujące przemoc w rodzinie mają stosunek lekceważący do procedury „Niebieskie Karty”. Nie istnieją rozwiązania prawne, które by je zmuszały, np. do szybkiego leczenia odwykowego. Narrator widzi także duży problem ze sprawcami chorymi psychicznie. Dla nich nie przewidziano w ramach procedury żadnych metod pomocowych, a do tego są w polskim prawodawstwie bezkarni. Jakże często miał sytuację, że poświęcił wiele godzin pracy na realizację procedury, po czym osoba doznająca przemocy od osoby dotkniętej chorobą psychiczną zaczyna litować się nad chorym i nie podejmuje więcej działań pomocowych.

Przeciwnik proceduralny krytykuje skuteczność procedury „Niebieskie Karty” pod kątem rozciągnięcia pomocy w czasie. W momencie jak otrzymuje uzupełniony druk „Niebieska Karta – A”, planuje w przeciągu tygodnia odbyć pierwszą wizytę. Posiedzenie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej może być wyznaczone w okresie miesiąca, a nawet do kilku miesięcy. Ofiara nie otrzymuje w tym czasie żadnej pomocy w ramach procedury. Sama wizyta dzielnicowego jeszcze nigdy nie przyczyniła się do zaprzestania stosowania przemocy domowej. Narrator twierdzi, że to właśnie od razu po wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” powinno się wzmóc działania pomocowe, ponieważ z czasem emocje opadają i osoby pokrzywdzone nie mają mobilizacji do dalszych działań – cykl przemocy postępuje i dochodzi do „miodowego miesiąca”.

Podsumowanie.

Zmniejszająca się satysfakcja narratora z wykonywanej pracy przekłada się na podejście do realizacji przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Twierdzi, że procedura „Niebieskie Karty” nie rozwiązuje problemu przemocy w rodzinie, ponieważ nie jest środkiem represyjnym, który działa na sprawcę tu i teraz. Doświadczenie przeciwnika proceduralnego wskazuje, że policja jest zobligowana do wykonywania zbyt dużej ilości niepotrzebnych czynności w przypadkach bezzasadnie wszczętych procedur „Niebieskie

Karty”. Policjant się napracuje, a sprawa idzie do umorzenia. Często irytuje się na „bezsens” swojego wysiłku. Jest przekonany, iż zwiększenie na mocy prawnej uprawnień dla dzielnicowych poprawiłoby skuteczność procedury „Niebieskie Karty”.

W związku z tym, że bardzo trudno jest zmienić prawo lub wymyślić złoty środek na zapobieganie przemocy, wizja przeciwnika proceduralnego na poprawę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” jest posępna. Uważa, iż najlepszym rozwiązaniem problemu jest trwała izolacja osób, ale ma świadomość jak niewiele ofiar jest w stanie zdecydować się na ten krok. Orientuje się, że oferowana pomoc proceduralna, np. terapia, odwyk, rozmowa z psychologiem pomagają, ale nielicznym i w nieznacznym stopniu.

Opierając się o bagaż doświadczeń zawodowych reprezentanta przeciwników proceduralnych procedury „Niebieskie Karty” zauważyłam, iż należy dopracować zapisy prawne w Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego dotyczące realizacji obowiązków służbowych w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. W rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, podrozdziale 4. Postulat czwarty – prawny przytoczyłam konkretne przykłady modyfikacji.

4. Przeciwnicy interwencyjni procedury „Niebieskie Karty”

Ostatnim wyróżnionym przeze mnie typem dzielnicowych jest przeciwnik interwencyjny. Reprezentuje go trzydziestoczteroletni żonaty mężczyzna z wyższym wykształceniem, posiadający dwójkę dzieci, który w policji pracuje od czternastu lat, a od siedmiu lat piastuje stanowisko dzielnicowego w komisariacie terenowym.

Przeciwnik interwencyjny stoi na stanowisku, iż wsparcie rodzinom przemocowym nie jest możliwe ze względu na czynnik ludzki, czyli nieodpowiednie podejście ofiary do działań interwencyjnych i proponowanych możliwości pomocy.

Stosunek do służby obchodowej.

Narrator przyznaje, że największą satysfakcję sprawia mu spokojne zakończenie służby i powrót do domu. Do służby motywują go już tylko pieniądze. Wcześniej miał inne podejście do pracy, posiadał aspiracje, żeby pomagać ludziom, poświęcać się dla dobra służby. Codzienne doświadczenie zawodowe i relacje z przełożonymi spowodowały u narratora spadek chęci do pracy. Ubolewa, że w komisariacie terenowym jest mało etatów, dzielnicowy zajmuje się czynnościami poza granicami swoich ustawowych obowiązków,

a perspektywa zmiany stanowiska jest w takim przypadku nikła. Przeciwnik interwencyjny twierdzi, że gdyby nie ta niemoc i brak narzędzi do skutecznego i sensownego działania sytuacja dzielnicowego wyglądałaby dużo lepiej.

Badany nie jest zadowolony z godzin pełnienia służb. Jak stwierdza, ma tylko jeden wolny weekend w miesiącu i jeden dzień świąteczny dla rodziny i kilka służb w późnych godzinach. Zastanawia się dlaczego kierownictwo planuje w ten sposób grafik, skoro nie wypada dzielnicowemu odwiedzać rodzin w niedziele, święta oraz w nocy. W tym czasie także nie jest w stanie realizować wielu innych czynności z powodu niedostępności różnych instytucji w rejonie służbowym.

Przeszkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Jedynymi inicjatywami szkoleniowymi organizowanymi przez policję, w których narrator brał udział było zapoznanie z nowymi przepisami, które przybierało formę przeczytania we własnym zakresie pism i podpisanie listy zapoznania się z nimi. Dobrze ocenia warsztaty przygotowywane przez instytucje cywilne (urząd wojewódzki, ośrodek pomocy społecznej), w których uczestniczył. Okazało się, że prezentowane przez nie podejście do przeszkolenia z problematyki przemocy w rodzinie jest zgoła odmienne od policyjnego. Skupiano się na technikach interpersonalnych, jak rozmawiać z osobami doświadczającymi przemocy i w jaki sposób pomóc im samą obecnością podczas wizyt. Narrator jest zdania, że funkcjonariusze (zarówno służby obchodowej jak i patrolowej) powinni być edukowani właśnie w kierunku umiejętności nawiązywania kontaktów międzyludzkich, ponieważ istnieje wiele niedociągnięć w relacjach między funkcjonariuszami a ofiarami przemocy domowej. Poprawa stosunków interpersonalnych może spowodować ukształtowanie postaw i zachowań osób pokrzywdzonych w kierunku zgodnym z intencjami dzielnicowego oraz celem procedury „Niebieskie Karty”.

Interdyscyplinarność procedury „Niebieskie Karty”.

Poddaje w wątpliwość skuteczność proponowanych rozwiązań pomocowych. Na spotkaniach z ofiarą i sprawcą przemocy dochodzi wyłącznie do poinformowania tych osób o możliwościach, jakie proponuje polski system zapobiegania przemocy w rodzinie. Na to, czy zostaną one wykorzystane nie mają wpływu ani policjanci, ani inni członkowie zespołu interdyscyplinarnego czy grupy roboczej. Przeciwnik interwencyjny utrzymuje, że wykorzystywanie ustawowo zapewnionej pomocy, m. in. prawnej, psychologicznej, medycznej (w tym odwykowej) zależy wyłącznie od chęci, aktywnej postawy i zaangażowania osób potrzebujących.

Realizacja zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Prowadzi dziesięć procedur „Niebieskie Karty”, z których większość uznaje za bezzasadne. Argumentuje to faktem, iż poinformował osoby wobec których istnieje podejrzenie, że doświadczają przemocy domowej o wszystkich możliwościach prawnych, a osoby te zlekceważyły informacje i nie podjęły żadnych kroków. Tego typu współpracę przeciwnik interwencyjny uznaje za pozbawioną sensu, a dalsza realizacja procedury „Niebieskie Karty” przybiera formę „walki z wiatrakami”.

Zauważył, że w ostatnich latach procedura „Niebieskie Karty” stanowi kartę przetargową w sprawach rozwodowych. Tym bardziej, że założenie jest łatwe. Wystarczy bowiem wezwać patrol interwencyjny lub przyjść do komisariatu policji i powiedzieć, że współmałżonek uderzył, nawzywał, co spowodowało silną obawę o swoje życie i zdrowie. Manipulacja procedurą dostarcza na sądowej sprawie rozwodowej więcej dowodów niezbędnych do orzeczenia o winie. W rzeczywistości są to najczęściej sytuacje konfliktowe zaistniałe przed rozwodem (nie przemocowe), ale mimo to dzielnicowy jest zobligowany do kontynuacji prowadzenia procedury. Pomimo że przy wszczęciu procedury bardziej zawiera się osobie zgłaszającej (ofierze lub osobie wskazanej jako ofiara) niż sprawcy, trzeba z dystansem podchodzić do sytuacji. Narrator stara się niektóre rodziny przemocowe odwiedzać bez zapowiedzi. Taka spontaniczna wizyta niekiedy dużo pokazuje i rozwiewa wątpliwości.

Uzasadnienie stanowiska wobec skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Według narratora skuteczność procedury „Niebieskie Karty” zależy od zaangażowania osoby dotkniętej przemocą. Jest przekonany, że dla ofiar, które nie chcą sobie dopomóc, żadna procedura ani wsparcie nie pomoże. Pomimo że system pomocy rodzinom przemocowym na podstawie procedury „Niebieskie Karty” został stworzony wiele lat temu, narrator nie może pogodzić się z faktem, że wciąż nie istnieją prawnie uwarunkowane zobowiązania oraz rygory wobec osób doświadczających i stosujących przemoc, a jedyne zasady i konsekwencje dotyczą działania instytucji pomocowych.

Przeciwnik interwencyjny narzeka, że bardzo trudno jest pomóc ludziom, którzy nie chcą nic w swoim życiu zmieniać. Dodatkowo przymus prowadzenia takich „Niebieskich Kart” denerwuje go, a niekiedy nawet wyprowadza z równowagi. Z drugiej strony żaden człowiek nie lubi być do czegoś zmuszany, stąd narrator stoi na stanowisku, że na prowadzenie procedury „Niebieskie Karty” powinna zostać wyrażona zgoda osoby pokrzywdzonej. W obecnym kształcie skuteczność procedury w ocenie dzielnicowego jest znacznie obniżona przez mnogość „niechcianych” przez ofiary przemocy „Niebieskich Kart”.

Podsumowanie.

Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” według narratora jest znikoma. Procedura jako działanie prewencyjne powinno być kontynuowane by zwiększyć prawdopodobieństwo zażegnania problemu, najlepiej za zgodą i aprobatą członków rodziny przemocowej. W praktyce, po wszczęciu procedury, ofiara przemocy (tym bardziej sprawca) nie interesuje się dalszymi etapami pomocy i nie ma wystarczającej woli by zmienić swoje położenie. A bez zaangażowania osób pokrzywdzonych jakiegokolwiek wsparcie instytucjonalne jest nieosiągalne. Narrator twierdzi, że w całej rozbudowanej dokumentacji z procedury brakuje pytań do osoby pokrzywdzonej, o to czego oczekuje od dzielnicowego oraz co zrobiła i co jeszcze planuje zrobić, żeby sobie pomóc. Być może odpowiedzi na te pytania wskazałyby kierunki dalszych działań i tym samym stanowiłyby rozwiązanie problemu w danej rodzinie.

Bazując na ocenie skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przedstawiciela przeciwników interwencyjnych stwierdzam, iż ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nie przewidują odpowiednich rozwiązań systemowych angażujących ofiary oraz sprawców przemocy do aktywnego działania. Analiza powyższego zagadnienia znajduje się w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, podrozdziale 5. Postulat piąty – pomocowy.

ROZDZIAŁ XII

POSTULATY DOTYCZĄCE PODNIESIENIA SKUTECZNOŚCI PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

1. Postulat pierwszy – profilaktyczny

Aby poprawić jakość współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą (zapobiegać niekonsekwencji ofiar oraz nawiązywać porozumienie ze sprawcami) należy realizować ogólnopolskie działania profilaktyczne informujące i uświadamiające o zjawisku przemocy w rodzinie.

Z przeprowadzonych badań wynika, że policjanci przypisują szczególne znaczenie profilaktyce przemocy w rodzinie i zmianie postaw społeczeństwa względem tego zjawiska. Swoistość przemocy domowej zmusza w tym zakresie do przyjęcia interdyscyplinarnego podejścia, uwzględniając szeroki kontekst omawianego problemu. Podejmowane działania profilaktyczne powinny być zatem skierowane nie tylko w stosunku do osób doznających i stosujących przemoc oraz względem najbliższego otoczenia osób uwikłanych w sytuację przemocową, ale także do całych społeczności, w których problem może występować. Bez wspólnego zaangażowania się różnych grup i instytucji w pomoc i uświadamianie społeczeństwa, osiągnięcie zamierzonych efektów jest bardzo trudne, a nawet niemożliwe.

Edukacja ma zmierzać do przekazywania wiedzy i informacji na temat przemocy w rodzinie, uwrażliwiać społeczeństwo oraz kształtować stosunek zbiorowości do poruszanego problemu. Starania dydaktyczne mogą przynieść trwałe efekty, jednak ich osiągnięcie wymaga na ogół realizacji zróżnicowanych i rozłożonych w czasie zadań. Proponuję następujące formy działalności profilaktycznej: prelekcje, szkolenia, konferencje, terapie, spotkania z psychologiem, monitorowanie rodziny, które są efektem interdyscyplinarnej współpracy pomiędzy naukowcami i praktykami z różnych dziedzin, m. in. pedagogiki, psychologii, medycyny, prawa, w tym kryminalistyki oraz nauk o bezpieczeństwie.

Ważnym jest podejmowanie przez policję działań profilaktycznych w formie edukacji obywateli, w tym dzieci ze wszystkich środowisk, w których może zaistnieć przemoc domowa. Środki masowego przekazu mogą odgrywać istotną rolę w zapobieganiu przestępczości. Do najbardziej dostępnych form należy działalność informacyjna, audycje telewizyjne o charakterze edukacyjnym, rubryki prasowe z policyjnymi radami, reportaże, sprawozdania z udziałem policji eksponujące jej rolę⁶⁰³ w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Wiedza o istocie przemocy, mechanizmach działania, o możliwościach przeciwdziałania, o prawach i konsekwencjach może być także przekazywana we współpracy z policją przez ośrodki samorządu terytorialnego, instytucje państwowe, kościoły. Informowanie społeczeństwa o placówkach niosących pomoc, propagowanie sprawnego działania instytucji, uwrażliwienie sąsiadów, niwelowanie obojętności, wytworzenie poczucia bezpieczeństwa i zainteresowania ze strony państwa, zmiana poglądów społecznych i stereotypów dotyczących przemocy w rodzinie stanowią priorytetowe cele proponowanych działań profilaktycznych.

Reasumując, determinantą działań profilaktycznych powinna być powszechnie znana sentencja „lepiej zapobiegać niż leczyć”. W związku z tym należy niwelować nieświadomość problemu przemocy w rodzinie u osób pokrzywdzonych, ponieważ stanowi to „komfortową” sytuację dla sprawców, ale bardzo szkodliwą dla ofiar.

2. Postulat drugi – organizacyjny

Aby udoskonalić przeprowadzanie interwencji domowych i wizyt u rodziny dotkniętej przemocą (usprawnić czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”) należy przeorganizować pracę w policji.

Proponuję przeprowadzić wśród policjantów pionu prewencji ankietę, burzę mózgow podczas doskonalenia zawodowego albo konkurs, w wyniku którego pozyskane zostaną pomysły na usprawnienie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Wykorzystanie pomysłowości praktyków może spowodować generowanie niestandardowych rozwiązań.

Warto umieścić w Systemie Wspomagania Dowodzenia⁶⁰⁴ w policji kompleksowe dane o każdej interwencji domowej⁶⁰⁵ oraz informację czy jest bądź była w danej rodzinie

---

⁶⁰³ A. Misiuk, A. Letkiewicz, M. Sokołowski, *Policje Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Akademickie Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 186.

⁶⁰⁴ Zgodnie z § 1 zarządzenia nr 453 Komendanta Głównego Policji z dnia 27 kwietnia 2011 roku w sprawie form i metod przetwarzania informacji wspomagających kierowanie niektórymi działaniami Policji podejmowanymi w celu wykonania zadań ustawowych System Wspomagania Dowodzenia to zbiór informacji

wszczęta procedura „Niebieskie Karty”. Stanowiłoby to istotną wiedzę przekazywaną przez oficera dyżurnego przed podjęciem interwencji przez policjantów służby patrolowej oraz ogólnodostępną informację dla dzielnicowych przygotowujących się do złożenia pierwszej wizyty.

Ponadto sugeruję stworzenie w komisariatach stanowiska ds. realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Oddzielny etat spowodował by podniesienie skuteczności i jakości realizacji procedury dzięki poświęceniu się przez funkcjonariusza wyłącznie problematyce przemocy domowej. Powołany policjant miał by możliwość uczestnictwa we wszystkich posiedzeniach zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej, a tym samym utrzymywania bieżącego kontaktu z innymi instytucjami pomocowymi. Dzielnicowy otrzymywał by informację o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” oraz o konieczności odbycia pierwszej wizyty i sprawdzeniu stanu bezpieczeństwa członków rodziny przemocowej zgodnie z planem pomocowym opracowanym przez grupę roboczą. W przypadku braku możliwości powołania nowego stanowiska na komisariacie postuluję o powołanie komórki/zespołu ds. procedury „Niebieskie Karty” w KMP, KPP, KSP.

Patrol interwencyjny nie powinien wszczynać procedury „Niebieskie Karty”, a jedynie sporządzać notatkę urzędową z przeprowadzonej interwencji. Dokumentacja za pośrednictwem dyżurnego jednostki policji trafiałaby do dzielnicowego, który po odpowiednim rozpoznaniu i weryfikacji przesłanek decydowałby o zasadności prowadzenia procedury w danej rodzinie.

Celem weryfikacji zasadności wypełnienia formularza „Niebieska Karta – A” na posiedzeniach grupy roboczej, w których uczestniczą ofiara i sprawca przemocy powinna być obowiązkowa obecność policjanta, który wszczął procedurę. Ustalenie jednej wersji wydarzeń uniemożliwi zakłamanie którejkolwiek ze stron. Bezpośredni przełożony powinien umożliwić funkcjonariuszowi (zarówno służby obchodowej jak i patrolowej) udział w spotkaniu w ramach czynności służbowych.

Prawidłową ocenę sytuacji może umożliwić zorganizowanie mobilnej pomocy dla członków rodziny dotkniętej przemocą. Usprawiedliwiony brak sposobności

---

wspomagających kierowanie działaniami Policji podejmowanymi w celu wykonywania zadań ustawowych na podstawie zgłoszeń otrzymywanych przez dyżurnych jednostek organizacyjnych Policji oraz ustaleń dokonywanych przez poszczególne służby policyjne w związku z tymi zgłoszeniami.

⁶⁰⁵ W tym celu warto posiłkować się hiszpańskim systemem VdG (Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet) stanowiącym preencyjną bazę informacyjną umożliwiającą podniesienie poziomu bezpieczeństwa osób dotkniętych przemocą w rodzinie (więcej o VdG w rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 8. Zapobiegania przemocy w rodzinie – rozwiązania światowe, podpunkcie 8.2. Przykłady zagranicznych rozwiązań instytucjonalnych i prawnych).

stawiennictwa na posiedzeniu grupy roboczej mógłby implikować propozycję domowej wizyty pracownika pomocy społecznej w asyście policjanta (a w razie potrzeby także innego członka grupy roboczej, np. pedagoga). „Prywatna” wizyta może wzbudzić w ofierze brak osamotnienia oraz poczucie powagi problemu. Większość osób bagatelizuje problem przemocy, uważa, że wsparcie emocjonalne jest zbędne, nie zdaje sobie sprawy z istnienia zjawiska współzależnienia od przemocy. Wprowadzenie obowiązkowej opieki psychologicznej w ramach mobilnej pomocy (nie tylko dla ofiary, ale także dla sprawcy i innych członków rodziny, głównie dzieci) mogłoby się przyczynić do likwidacji problemu w danej rodzinie.

3. Postulat trzeci – interdyscyplinarny

Aby udoskonalić przeprowadzanie interwencji domowych i wizyt u rodziny dotkniętej przemocą (zapobiec presji czasu podczas realizacji procedury) należy zmniejszyć zaangażowanie policji w procedurę „Niebieskie Karty”.

Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy policji powinna być ograniczona do przeprowadzania interwencji domowych, odbywania wizytacji celem sprawdzenia stanu bezpieczeństwa domowników oraz przekazania informacji (stwierdzenie lub zaprzeczenie zaistnienia faktu przemocy) innym instytucjom, a także w przypadkach złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Przy konfliktach rodzinnych bądź innych zdarzeniach nie mających znamion przestępstwa obecność policjanta na posiedzeniach grup roboczych jest zbędna.

Dzielnicowy tak jak pracownik gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, pedagog szkolny, pielęgniarka, lekarz czy kurator sądowy nie powinien być zobligowany do uczestnictwa w każdym posiedzeniu, a jedynie adekwatnie do swoich kompetencji (policjant – w przypadkach sytuacji przemocowych posiadających znamiona przestępstwa). Przy realizacji „Niebieskich Kart” niewymagających obecności funkcjonariusza, dzielnicowy przesyłałby informacje o swoich ustaleniach i odbytych wizytach do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. Ograniczenie udziału w posiedzeniach grup roboczych spowodowałoby zwiększenie ilości czasu, który mógłby poświęcić na inne czynności służbowe, np. skrupulatny monitoring rodziny przemocowej w formie wizyt oraz rozeznania osobowego w dzielnicy. Policjant służby obchodowej powinien być do doraźnej dyspozycji odwiedzającym rodziny pracownikom opieki społecznej i w razie potrzeby udawać się na wspólną wizytę.

Należy położyć większy nacisk na kwestię traktowania wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez wszystkie instytucje zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Powinna być zakładana po kontakcie z obiema stronami i tylko tam, gdzie faktycznie jest przemoc. Zanim zostanie wszczęta procedura „Niebieskie Karty” powinna odbyć się wstępna konsultacja funkcjonariusza (dzielnicowego bądź koordynatora procedury z właściwej miejscowo jednostki policji)⁶⁰⁶ z pracownikiem pomocy społecznej. Wspólna decyzja o założeniu procedury wykluczyłaby prowadzenie działań w rodzinach, w których nie dochodzi do przemocy. Według ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie procedura prowadzona jest „w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie”. Trudno jest stwierdzić uzasadnione podejrzenie wystąpienia przemocy na poziomie policyjnej interwencji. Zaproponowana konsultacja policjanta i pracownika MOPSu lub MOPRu przyczyniłaby się do skupienia sił i środków wyłącznie na rodzinach przemocowych, w których niezbędna jest interwencja z zewnątrz. W takim układzie każdy członek rodziny dotkniętej przemocą potrzebujący pomocy, w ramach procedury na pewno by ją otrzymał. Zaangażowanie policji w przypadkach przemocy o znamionach przestępstwa dopełniłby dokładny pilotaż rodziny zgodnie z wytycznymi ustalonymi na posiedzeniu grupy roboczej. Częstsze wizyty u rodzin, gdzie występuje faktyczna przemoc mogłyby poprawić skuteczność procedury „Niebieskie Karty”⁶⁰⁷.

Podsumowując, należy podkreślić, iż nowoczesna strategia skutecznej pomocy rodzinom przemocowym powinna być holistyczna i systemowa, oparta na integracyjnych działaniach kompetentnych fachowców.

4. Postulat czwarty – prawny

Aby usprawnić rozwiązania prawne należy dokonać uszczegółowień Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego dotyczących funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty”.

Skuteczność procedury „Niebieskie Karty” zwiększyłaby się po modyfikacjach i po połączeniu z Kodeksem karnym. Większość istniejących procedur powinna być wstępem do postępowania karnego, m. in. przyjęcie zawiadomienie o popełnieniu

---

⁶⁰⁶ W przypadku powołania w jednostce Policji funkcjonariusza, zespołu lub komórki ds. procedury „Niebieskie Karty” (patrz postulat drugi – organizacyjny) – wyznaczony policjant.

⁶⁰⁷ Jak wynika z przeprowadzonych badań, wizyty dzielnicowego rzadko przyczyniają się do zaprzestania stosowania przemocy przez sprawcę. Jednak przy odpowiednim podejściu policjanta do ofiary przemocy można zmotywować ją do korzystania z możliwości pomocowych.

przestępstwa, postępowanie prokuratorskie i proces sądowy. Bez kolejnych kroków procedura „stoi w miejscu”.

Jak wynika z przeprowadzonych badań postęp postępowania karnych dotyczących przemocy domowej jest nagminnie blokowany przez ofiary. W związku z powyższym należy uniemożliwić odmowę zeznań przez osoby najbliższe dla oskarżonego w przypadku przestępstw związanych z przemocą w rodzinie. Co więcej, osoba doświadczająca przemocy powinna być zobligowana do zeznań pod groźbą odpowiedzialności karnej⁶⁰⁸ w przypadkach, gdy osobiście złożyła zawiadomienie o popełnionym przestępstwie oraz gdy w rodzinie są osoby niepełnoletnie. W sytuacjach, kiedy ofiarą jest dziecko, osoba niepełnosprawna lub w podeszłym wieku, wzywani świadkowie (osoby najbliższe zarówno dla ofiar i sprawców) powinni także być zobowiązani do składania zeznań.

Należy poprawić oddziaływanie represyjne na sprawców przemocy w rodzinie. Jak wynika z przeprowadzonych rozmów z dzielnicowymi, programy korekcyjno-edukacyjne, terapie tłumienia agresji nie przynoszą oczekiwanych efektów, a sprawca wciąż czuje się bezkarny. Policja nie ma instrumentów motywujących czy wręcz zmuszających osoby podejrzane o stosowanie przemocy domowej do poprawy zachowania. Dzielnicowy nic nie jest w stanie zrobić, więc sprawcy mają lekceważący stosunek do wizyt. Odwiedziny rodziny przemocowej sprowadzają się do zapytania o sytuację, otrzymania odpowiedzi, że jest „w porządku” i na tej podstawie policjant sporządza notatkę, w której wpisuje formułę, iż pouczył sprawcę o konsekwencjach karnych postępowania i wezwał do zachowania zgodnego z prawem.

Sprawcy przemocy domowej powinni ponosić surowsze (dłuższe pozbawienie wolności) i bardziej uciążliwe kary (np. ograniczenie wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne). Obecny wymiar kar za przestępstwo znęcania się fizycznego lub psychicznego nie wzbudza w oskarżonych strachu i trwogi przed dalszym stosowaniem przemocy. Powszechne stosowanie przez sąd kar w zawieszeniu uniemożliwia zahamowanie zjawiska przemocy w danej rodzinie. W katalogu kodeksowych środków karnych⁶⁰⁹ ustawodawca nie przewidział przy zawieszeniu wykonania kary prac społecznych. Możliwość orzeczenia „innego stosownego postępowania w okresie próby, które może zapobiec popełnieniu ponownie

---

⁶⁰⁸ Jak wspomniałam w części teoretycznej, w Hiszpanii sankcje karne grożą ofiarom, które odmawiają zeznań w przypadkach, gdy dzieci są świadkami przemocy domowej .

⁶⁰⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.), art. 72.

przestępstwa” nie daje sposobności, jak to było w przeszłości⁶¹⁰, nałożenia na sprawcę przemocy wykonywania nieodpłatnych świadczeń na cele społeczne.

Przy sprawie karnej i po jej zakończeniu sprawca powinien być odseparowany od pozostałych członków rodziny. W związku z powyższym należy także doprecyzować tryb odizolowania sprawcy, od momentu policyjnej interwencji, przez okres realizacji procedury „Niebieskie Karty”, aż do ewentualnego postępowania przygotowawczego w procesie karnym. W związku z powyższym proponuję zmienić zasady nakładania nakazu opuszczenia mieszkania oraz zakazu zbliżania się i poprawić ich egzekwowanie. Od lat, m. in. z badań profesjonalistów w 2014 roku, wiadomo, iż należy wprowadzić zapisy o konieczności izolowania sprawcy przemocy domowej⁶¹¹. Zwiększenie możliwości natychmiastowego i skutecznego odseparowania osoby stosującej przemoc od rodziny można wdrożyć na wzór rozwiązania w Austrii⁶¹². Podczas interwencji policyjnego patrolu oraz przy składaniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa związanego z przemocą w rodzinie, funkcjonariusze powinni mieć możliwość nakazania sprawcy opuszczenia mieszkania. Z doświadczeń badanych wynika, iż prawo do pozostania osoby stosującej przemoc i dalsze wspólne zamieszkiwanie z ofiarą skutkuje utrzymywaniem przemocy w rodzinie. W przypadkach niestosowania się sprawcy do nakazu powinna grozić kara grzywny (obecnie sprawca nie ponosi żadnych konsekwencji złamania nakazu prokuratora). Dobrym pomysłem byłoby także zapożyczenie hiszpańskiego rozwiązania w postaci nadajnika GPS dla sprawcy oraz urządzenia odczytującego sygnał dla ofiary przemocy. Stanowi to sprawdzony sposób na weryfikację zakazu zbliżania się.

---

⁶¹⁰ W ustawie z 19 kwietnia 1969 roku - Kodeks karny zawieszając wykonanie kary sąd mógł zobowiązać skazanego do wykonania „określonych prac lub świadczeń na cele społeczne” przy wyroku za przestępstwa związane z przemocą w rodzinie i inne.

⁶¹¹ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów, Raport z badania na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Projektu Predefiniowanego „Rodzina polska – wolna od przemocy” dla Programu PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014 zrealizowanego przez firmę WYG PSDB sp. z o.o., Warszawa 2014, <https://www.mpips.gov.pl> [data dostępu: 15.04.2017].

⁶¹² W Austrii przemoc w rodzinie uznano za problem bezpieczeństwa publicznego, w którego rozwiązanie silnie zaangażowane jest państwo. Policja podczas interwencji ma prawo wydać nakaz natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez sprawcę nawet bez zgody ofiary. Więcej o austriackim rozwiązaniu w rozdziale I. Teoretyczne podstawy analizy zagadnień dotyczących przemocy w rodzinie, podrozdziale 8. Zapobiegania przemocy w rodzinie – rozwiązania światowe, podpunkcie 8.2. Przykłady zagranicznych rozwiązań instytucjonalnych i prawnych).

5. Postulat piąty – pomocowy

Aby usprawnić rozwiązania prawne dotyczące zachowań ofiary i sprawcy przemocy należy zmienić zapisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Akty prawne nie regulują kwestii stawiennictwa ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie na posiedzenie grupy roboczej. Obecnie nie można nikogo zobligować do uczestnictwa w posiedzeniu grupy roboczej. Należy dookreślić zasady obecności osób zaproszonych, aby ułatwić współpracę interdyscyplinarną wszystkim osobom realizującym procedurę „Niebieskie Karty”. Jeśli na spotkania zgłaszałyby się zaproszone osoby wzrosłaby skuteczność niesionej pomocy i adekwatność propozycji pomocowych do danej sytuacji przemocowej. Można wprowadzić przymusowe doprowadzenie lub kary pieniężne za nieusprawiedliwioną nieobecność na posiedzeniu, co z pewnością przyczyniłoby się do zwiększenia prawdopodobieństwa pojawiania się osób dotkniętych przemocą i stosujących przemoc.

Udział policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie powinien ograniczać się do pomocy w poważnych sytuacjach przemocowych, gdzie dochodzi do bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia⁶¹³, a osoby pokrzywdzone aktywnie współpracują. Z przeprowadzonych badań wynika, iż realizacja procedury „Niebieskie Karty” powinna odbywać się za zgodą ofiary przemocy. W związku z powyższym należy zmienić brzmienie artykułu 9d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁶¹⁴. Obligatoryjność wszczynania i prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” implikuje mnogość niepotrzebnych i niechcianych czynności. Procedura powinna być ofertą dla obywateli, a nie narzędziem ucisku za strony państwa.

Na interwencji domowej funkcjonariusze policji rzadko są w stanie stwierdzić fakt wystąpienia przemocy w danej rodzinie. Tym samym sporadycznie poświadczają uzasadnione podejrzenie⁶¹⁵ występowania przemocy. Z przeprowadzonego wśród

---

⁶¹³ Więcej o ograniczaniu zaangażowania policji w procedurę „Niebieskie Karty” w postulacie trzecim – interdyscyplinarnym.

⁶¹⁴ Art. 9d pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie brzmi: „Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie”.

⁶¹⁵ Zwrot „uzasadnione podejrzenie” ma kluczowe znaczenie, gdyż samo „podejrzenie” występuje podczas większości interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie (np. wystarczy sama wypowiedź ofiary niepotwierdzona świadkami czy dowodami). Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa oznacza sytuację, kiedy prawdopodobieństwo zaistnienia czynu karalnego jest na tyle wysokie, że należy prowadzić

policjantów służby patrolowej sondażu wynika, że podczas interwencji ofiary bardzo często w emocjach wyolbrzymiają powagę zdarzenia. Natomiast z wywiadów z dzielnicowymi dowiadujemy się, iż już podczas pierwszej wizyty osoby, wobec których zachodzi podejrzenie, że doświadczają przemocy, wycofują się z wcześniejszego stanowiska twierdząc, że doszło do zwykłego konfliktu. Spośród badanych pojawiły się także głosy, że ofiara bywa silnie zastraszana przez sprawcę i boi się wyjawić swój problem. W związku z powyższym proponuję, aby wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” pozostało poza możliwością sprzeciwu którejkolwiek ze stron. Natomiast późniejsza realizacja procedury powinna odbywać się za zgodą osoby pokrzywdzonej w formie pisemnego oświadczenia o odmowie. Wydaje się, że skoro istnieje dobrowolność w uczestnictwie w zaproponowanych działaniach pomocowych, również objęcie procedurą powinno być nieobowiązkowe. Absurdalne jest zmuszanie obywateli do udziału w procedurze kiedy głośno wyrażają swój sprzeciw i niechęć do korzystania z możliwości pomocowych. Podsumowując, należy wprowadzić dodatkową przesłankę do zakończenia procedury „Niebieskie Karty”. Powinna istnieć możliwość zakończenia procedury na wniosek osoby pokrzywdzonej, ponieważ nieprzychylna postawa ofiary powoduje stagnację w czynnościach w ramach procedury.

Ostatnią postulowaną kwestią w zakresie zmian zapisów prawnych jest wprowadzenie szerszego zakresu poradnictwa psychologicznego w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Pomimo że ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zapewnia bezpłatne poradnictwo psychologiczne, oferowana pomoc jest niewystarczająca. Uświadomienie osobom pokrzywdzonym mechanizmów działania przemocy w rodzinie może mieć wpływ na ich zachowanie w trakcie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Zasięganie opinii i porad psychologa w trakcie procedury mogłoby odbywać się bezpośrednio po posiedzeniu grupy roboczej, na które jest zaproszona ofiara. Powinny także zostać zorganizowane mobilne oraz popołudniowe (nie tylko poranne) dyżury z psychologiem. Dla osób doświadczających przemocy nie mających możliwości samodzielnego stawienia się w placówce pomocowej, wizyta psychologa w domu byłaby trafnym rozwiązaniem. W razie potrzeby w mobilnych dyżurach mogliby uczestniczyć dzielnicowi.

---

postępowanie w sprawie (np. po interwencji domowej ofiara składa zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa znęcania się powołując się na świadków).

6. Postulat szósty – edukacyjny

Aby poprawić jakość współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą oraz udoskonalić przeprowadzanie interwencji domowych i wizyt u rodziny dotkniętej przemocą należy przeprowadzać szkolenia funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej.

W Polsce pojawił się trend kształcenia policjantów z zakresu kompetencji psychologicznych i interpersonalnych, m. in. umiejętność radzenia sobie ze stresem, skuteczne komunikowanie się, umiejętność współpracy, takt⁶¹⁶. Jednak konsekwencje stresu zawodowego w policji (np. spadek efektywności w wyniku wypalenia zawodowego, wysoka absencja chorobowa na skutek problemów zdrowotnych, zaburzenia psychiczne)⁶¹⁷ wskazują na fakt, że tego typu działania są niewystarczające bądź skierowane do nieodpowiednich funkcjonariuszy. Odpowiedni program szkoleń policjantów służby patrolowej i obchodowej może przyczynić się do poprawy ich kondycji psychofizycznej, a tym samym efektywności działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

Budowa porozumienia między policjantem a członkami rodziny przemocowej ma niebagatelny wpływ na jakość współpracy w ramach procedury „Niebieskie Karty”. W związku z tym do najważniejszych zagadnień szkoleń należy opanowanie umiejętności kierowania przebiegiem konfliktu interpersonalnego na miejscu interwencji i właściwej identyfikacji zagrożenia, trening zrozumienia stanów emocjonalnych ofiary i sprawcy przemocy, samokontrola własnych stanów emocjonalnych i wypracowanie cierpliwości. W ramach przeszkolenia policjanci nabędą także umiejętności kreowania wśród funkcjonariuszy zachowań prospołecznych, w tym pomocowych oraz właściwego postępowania w odniesieniu do zjawiska przemocy w rodzinie (poprawa stanu wiedzy, omawianie różnych typów sytuacji przemocowych, określenie roli i zadań policjanta w realizacji procedury „Niebieskie Karty”).

Zaproponowany system przeszkolenia policjantów dostosowałam do bieżących potrzeb i oparłam o usprawnienie komunikacji interpersonalnej pomiędzy funkcjonariuszem a członkami rodzin przemocowych. Z badań wynika, iż należy przede wszystkim poprawić umiejętność przeprowadzania rozmów z ofiarą przemocy podczas interwencji i wizyt oraz właściwie/profesjonalnie budować porozumienie ze sprawcami.

---

⁶¹⁶ N. Ogińska-Bulik, Stres zawodowy u policjantów. Źródła – konsekwencje – zapobieganie, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2003, s. 57.

⁶¹⁷ J. M. Brown, E. A. Campbell, Stress and policing: sources and strategies, John Wiley & Sons, England 1994, s. 59.

Najważniejszym celem starań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej jest możliwie najwyższa jakość inicjatyw pomocowych, informacyjnych i profilaktycznych zorientowanych na osoby dotknięte przemocą oraz działań represyjnych i resocjalizacyjnych kierowanych do jej sprawców. Dlatego też niewątpliwie warto inwestować czas w szkolenia funkcjonariuszy. Zaproponowany cykl szkoleń dla policjantów nie spowoduje skutków finansowych w budżecie policji.

ROZDZIAŁ XIII

PROPOZYCJE SZKOLEŃ Z ZAKRESU ZAPOBIEGANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA PODSTAWIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Badania przeprowadzone wśród policjantów z KMP w Białymstoku wykazały, że istotną kwestią w usprawnieniu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” jest kierowanie na szkolenia funkcjonariuszy, którzy w codziennej służbie mają styczność z rodzinami przemocowymi. W poprzednim rozdziale przedstawiłam postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”, a w niniejszym rozdziale – autorski program cyklu szkoleń, które oparłam o deficyty wynikające z sondażu diagnostycznego oraz wywiadów z funkcjonariuszami KMP w Białymstoku.

1. Cykl szkoleń dla policjantów

Celem uczestnictwa w przeszkoleniu jest ograniczenie występujących w służbie trudności oraz poprawa jakości realizacji czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Jak wspomniałam, nie wszystkie typologizowane przeze mnie problemy można wyeliminować⁶¹⁸. Przy opracowywaniu programu cyklu szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” skupiłam się na trudnościach, które można zredukować na poziomie policyjnych czynności.

Nazwa cyklu szkoleń: Skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”

Organizatorzy (jednostki nadzorujące): Wydziały Prewencji KWP

Jednostki realizujące szkolenia: Wydziały Prewencji KMP/KSP/KPP

---

⁶¹⁸ Niewłaściwość rozwiązań prawnych oraz brak faktycznej sytuacji przemocowej w rodzinie to problemy, których nie da się wyeliminować na poziomie policyjnych czynności, a tym samym – resortowych szkoleń. Natomiast jakość współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą oraz kwestie związane z przeprowadzaniem interwencji i wizyt u rodzin przemocowych mogą ulec poprawie dzięki realizacji zaproponowanego planu szkoleniowego.

Misja cyklu szkoleń: Poprawa skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”

Cel główny cyklu szkoleń: Wzrost jakości policyjnych działań i poprawa umiejętności interpersonalnych sprzyjających prawidłowej realizacji czynności w ramach procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy policji

Cele szczegółowe cyklu szkoleń:

1. Zmiana postaw wobec przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej
2. Wykorzystanie potencjału rodziny i poszczególnych jej członków dla rozwiązania problemu przemocy domowej
3. Edukacja członków rodzin przemocowych w zakresie psychologicznych i społecznych źródeł zachowań przemocowych
4. Poprawa stanu wiedzy dotyczącej realizacji procedury „Niebieskie Karty”
5. Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa fizycznego i prawnego osobom doświadczającym przemocy domowej

Adresaci cyklu szkoleń: funkcjonariusze komórek patrolowo-interwencyjnych oraz dzielnicowi

Forma realizacji szkolenia: trzy dni szkoleniowe w ramach doskonalenia zawodowego (dwa spotkania wykładowo-warsztatowe trwające po trzy godziny w odstępie około miesiąca oraz jedno czterogodzinne spotkanie utrwalające po roku)

Analiza potrzeb szkoleniowych:

Z przeprowadzonych badań oraz własnych spostrzeżeń wynika, że funkcjonariusze pionu prewencji byli – najogólniej rzecz ujmując – niezadowoleni i dość krytycznie nastawieni do kontaktu z ofiarami przemocy w rodzinie. Podkreślić warto, że policjanci uzasadniali swoją frustrację tym, że mimo starań z ich strony, pomoc rodzinom dotkniętym przemocą okazywała się nieskuteczna, co z kolei rodziło bądź utrzymywało poczucie bezradności u osób pokrzywdzonych oraz przekonanie społeczeństwa i innych podmiotów pomocowych, że policja niewiele świadczyła w tym zakresie.

W rodzinie dotkniętej przemocą często występują inne dysfunkcje, m. in. uzależnienie od alkoholu, zaburzenia osobowości, rozpad rodziny). Z uwagi na wielowątkowe problemy w danym środowisku rodzinnym wskazane jest, aby w trakcie realizacji procedury „Niebieskie Karty” zwrócić uwagę na te kwestie. Odpowiednia diagnoza czynników mających wpływ na życie rodziny przemocowej i charakteru relacji między jej członkami oraz określenie stanu nasilenia przemocy domowej, fazy cyklu

przemocy w rodzinie, świadomości istoty problemu i motywacji ofiar może umożliwić prawidłowe nawiązanie komunikacji z poszczególnymi członkami rodziny oraz zaproponowanie adekwatnego do sytuacji wsparcia.

Bloki tematyczne:

I. Współpraca z rodziną dotkniętą przemocą

Proponuję następujący zakres merytoryczny szkoleń:

- Kształtowanie pożądanych postaw funkcjonariuszy wobec ofiar przemocy w rodzinie
- Prawidłowa diagnoza przemocy domowej (niesugerowanie się pierwszym wrażeniem, przeprowadzenie dokładnego rozeznania i skoncentrowanie się na najważniejszych informacjach, skupienie się na wydarzeniach a nie dociekanie głębokich przyczyn sytuacji przemocowej, zachowanie dystansu wobec manipulacji sprawców, nieangażowanie się emocjonalne w zaistniałą sytuację, zrozumienie zachowania ofiar przemocy w rodzinie przez rozpoznanie ich sytuacji psychologicznej i odczuć)
- Nabycie umiejętności diagnozowania elementów utrudniających skuteczną pomoc rodzinom dotkniętym przemocą, np. społeczna akceptacja przemocy domowej, brak społecznej reakcji, brak świadomości istnienia przemocy psychicznej, niedostateczne nagłośnienie o zjawisku przemocy w rodzinie oraz jej profilaktyce, własne przekonania, doświadczenia i uczucia funkcjonariuszy dotyczące przemocy domowej

II. Usprawnienie i poprawa jakości policyjnych działań

Wśród treści kształcenia powinny się znaleźć następujące zagadnienia:

- Poprawa wiedzy teoretycznej o zjawisku przemocy w rodzinie (rodzaje przemocy, cykl przemocy, wyuczonej bezradności, wtórnej wiktyimizacji, rozróżnienie pomiędzy interwencją a pomocą, potrzeby okazywania dla ofiary empatii, cierpliwości i wyrozumiałości)
- Zdobycie umiejętności rozróżnienia między konfliktem a aktem przemocy domowej
- Poprawa znajomości specyfiki zjawiska przemocy w rodzinie

Plan szkolenia:

Plan szkolenia policjantów służby patrolowej zaprezentowałam w tabeli 74, a dzielnicowych – w tabeli 75.

Tabela 74. Plan szkolenia funkcjonariuszy służby patrolowej

I dzień szkoleniowy
9.00-10.15 wykład „Rozmowa na miejscu interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”, „Sporządzanie dokumentacji z interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”
10.15-10.30 przerwa
10.30-12.00 warsztat „Konflikt interpersonalny a przemoc w rodzinie”
II dzień szkoleniowy
9.00-10.15 wykład „Postępowanie funkcjonariuszy podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie”
10.15-10.30 przerwa
10.30-12.00 wykład „Algorytmy stosowane przy zatrzymaniu sprawcy przemocy”
III dzień szkoleniowy
8.00-9.15 wykład „Emocje uczestników interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”
9.15-9.30 przerwa
9.30-10.45 warsztat „Diagnoza sytuacji przemocowej. Jak nie popełnić błędu przy wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty?””
10.45-11.00 przerwa
11.00-12.00 warsztat „Zakończenie interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”

Tabela 75. Plan szkolenia funkcjonariuszy służby obchodowej

I dzień szkoleniowy
9.00-10.15 wykład „Pierwsza wizyta dzielnicowego. Budowa relacji z członkami rodzin dotkniętych przemocą”
10.15-10.30 przerwa
10.30-12.00 warsztat „Motywowanie ofiary przemocy w rodzinie do podejmowania działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”
II dzień szkoleniowy
9.00-10.15 wykład „Gdzie i jak kierować ofiary przemocy w rodzinie?”, „Profilaktyka przemocy w rodzinie”
10.15-10.30 przerwa
10.30-12.00 warsztat „Najczęściej popełniane błędy w relacji dzielnicowy – ofiara przemocy oraz dzielnicowy – sprawca przemocy”
III dzień szkoleniowy
8.00-9.15 wykład „Prawne aspekty współpracy dzielnicowego z rodziną dotkniętą przemocą w ramach procedury „Niebieskie Karty?””
9.15-9.30 przerwa
9.30-10.45 warsztat „Zasady udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie”
10.45-11.00 przerwa
11.00-12.00 warsztat „Kształtowanie postaw wobec zjawiska przemocy w rodzinie”

Po pierwszym i drugim dniu szkoleniowym prowadzący powinien rozdać anonimowy kwestionariusz ankiety ewaluacyjnej. Konstruktywna ocena umożliwi poznanie opinii słuchaczy o uczestnictwie w szkoleniu oraz będzie stanowić potencjalny materiał do wprowadzenia zmian do kolejnych etapów cyklu szkoleń. Ankieta powinna zawierać odpowiedzi na pytania:

- o zadowolenie z uczestnictwa w szkoleniu,
- o ocenę przydatności zdobytych informacji pod kątem podnoszenia własnych kompetencji i umiejętności do realizacji procedury „Niebieskie Karty”,
- o określenie stopnia pogłębienia wiedzy teoretycznej z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- o ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty”,
- o przygotowanie merytoryczne prowadzącego szkolenie.

Dla sprawnego odczytywania ankiet ewaluacyjnych odpowiedzi słuchaczy powinny zostać podane w pięciostopniowej skali, gdzie jeden oznacza ocenę najniższą, pięć – najwyższą. Ankieta może także zawierać pytanie otwarte o treści merytoryczne z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które słuchacze chcieliby poruszyć w kolejnym dniu szkoleniowym. W uzasadnionych przypadkach program cyklu szkoleń może zostać uzupełniony o postulowane treści.

Po trzecim dniu szkoleniowym, zgodnie z misją cyklu szkoleń, tj. poprawa skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”, należy w formie krótkiej, anonimowej ankiety zapytać słuchaczy jedynie o ocenę skuteczności procedury. To samo pytanie zadane trzykrotnie (także w ankietach ewaluacyjnych po pierwszym i drugim dniu szkoleniowym) ukaże zmiany w sposobie postrzegania efektywności po odbyciu poszczególnych szkoleń.

Materiały dydaktyczne: prezentacje multimedialne, filmy edukacyjne, materiały drukowane

Tabela 76. Materiały dydaktyczne do szkoleń dla funkcjonariuszy policji

Materiały dydaktyczne		
Prezentacje multimedialne	Filmy edukacyjne	Materiały drukowane
Osobiste przedstawienie treści szkoleniowych umożliwia ścisły kontakt ze słuchaczami, dostosowanie tempa wypowiedzi do odbiorców i obserwowanie ich reakcji. Wszelkie nieścisłości, wątpliwości mogą być na bieżąco wyjaśniane dzięki sposobności zadawania pytań oraz poproszenia o rozwinięcie trudniejszych kwestii.	Filmy edukacyjne stanowią atrakcyjną alternatywę dla przekazu ustnego. Znaczną zaletą jest silne oddziaływanie projekcji na zmysł wzroku i słuchu. Dobrze zdefiniowane ramy programowe filmu niosą bogaty w wiedzę komunikat, a tym samym skutkują osiągnięciem zamierzonych celów dydaktycznych.	Należy stworzyć krótki podręcznik dla policjantów ⁶¹⁹ zawierający treści przekazywane podczas szkolenia. Skrypt powinien być rozdany słuchaczom w pierwszym dniu szkoleniowym. Podręcznik może być także dostępny (np. przesyłany dla zainteresowanych na adres mailowy) w formie e-booka w formacie PDF.

Wyposażenie dydaktyczne: rzutnik multimedialny, komputer/laptop, flipchart, markery i blok do flipcharta

W kolejnych podrozdziałach zaprezentowałam opracowany program cyklu szkoleń z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” oddzielnie dla obu grup badanych.

1.1. Program szkoleń dla funkcjonariuszy służby patrolowej

Nakazy wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz karnoprawny charakter niektórych sytuacji przemocowych zobowiązują interweniujących funkcjonariuszy do podejmowania odpowiednich działań. Specyfika i przebieg pierwszego kontaktu policjanta służby patrolowej z rodziną przemocową może mieć znaczący wpływ na poziom, jakość i ukierunkowanie współpracy zarówno z osobą doświadczającą jak i stosującą przemoc. Poza ścisłym przestrzeganiem prawa przez funkcjonariuszy chciałabym zwrócić szczególną uwagę na istotność sposobu budowania komunikacji z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie.

Szkolenia dla policjantów komórek patrolowo-interwencyjnych powinny być prowadzone przez doświadczonego funkcjonariusza pionu prewencji, np. koordynatora

⁶¹⁹ Można się wzorować powstałym w 2013 roku drukowanym podręcznikiem dla policjantów „Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie”.

procedury „Niebieskie Karty”. Tematyka i forma realizacji wykładów i warsztatów nie wymaga podziału słuchaczy na małe grupy. W zależności od jednostki policji szkolenia mogą odbywać się przy udziale zarówno kilkunastu jak i kilkudziesięciu policjantów.

I dzień szkoleniowy

wykład „Rozmowa na miejscu interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Ocena sytuacji na miejscu interwencji domowej

Bezpieczeństwo i skuteczność interwencji zależy od posiadania jak najpełniejszej informacji o zdarzeniu. Warunkuje to wybór adekwatnej taktyki postępowania oraz dobór odpowiednich sił i środków. Funkcjonariusze służby patrolowej po przybyciu na miejsce interwencji są zobligowani do wykonania następujących czynności: ustalenie tożsamości uczestników zdarzenia, potwierdzenie zasadności interwencji i ustalenie przyczyn zaistniałej sytuacji, przeprowadzenie rozmowy w pierwszej kolejności z osobą zgłaszającą, pouczenie o konsekwencjach prawnych sprawcy przemocy domowej, wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”, rozważenie izolacji sprawcy od ofiary. Należy zwrócić uwagę słuchaczy na szczegóły zachowania uczestników interwencji mogące wskazywać na świadczenie przez nich nieprawdy, m. in. mowę ciała, nieścisłości w wypowiedzi, mieszanie zeznań.

2. Zasady prowadzenia dialogu z członkami rodziny przemocowej

Sposób przeprowadzenia przez interweniującego policjanta rozmowy z ofiarą i sprawcą przemocy rzutuje na jakość przyszłej współpracy. Dlatego też należy położyć duży nacisk na przychylne nastawienie oraz stosowny dobór słów do członków rodziny przemocowej.

Podczas rozmowy z osobą pokrzywdzoną należy okazać jej szacunek i zrozumienie oraz wyrazić aprobatę, że zdecydowała się wezwać pomoc. Funkcjonariusze powinni zagwarantować, iż celem policyjnych działań jest udzielenie wsparcia i w atmosferze życzliwości wysłuchać relacji z przebiegu zdarzenia ofiary. Ważne jest także zapewnienie osoby pokrzywdzonej, że wyłączną winę za sytuację przemocową ponosi sprawca. Wykładowca przekazuje słuchaczom aktualne informacje o ofercie pomocowej w rejonie działania, by mogli oni przekazać ofierze gdzie i jakie wsparcie otrzyma. Wobec sprawcy przemocy funkcjonariusze również powinni zachować takt, ale stosować konkretne komunikaty i polecenia. Wskazane jest opanowanie emocji i ograniczenie zaufania.

Celem zaprezentowania właściwego dialogu i pożądanego zachowania funkcjonariuszy wydaje się być odpowiednie pokazanie filmu instruktażowego.

wykład „Sporządzanie dokumentacji z interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Zbieranie i utrwalanie dowodów

Do zadań interweniujących policjantów należy m. in. gromadzenie materiału dowodowego. Najważniejszy jest opis śladów przemocy widocznych na ciele ofiary, w mieszkaniu oraz wyglądu i stanu trzeźwości sprawcy. Szczegóły muszą zostać skrupulatnie odnotowane w notatniku służbowym, notatce urzędowej oraz w formularzu „Niebieska Karta – A”. W przypadkach, gdy sam opis jest niewystarczający, funkcjonariusze zwracają się do oficera dyżurnego o przysłanie na miejsce grupy dochodzeniowo-śledczej celem dokonania oględzin miejsca zdarzenia, osób bądź rzeczy.

2. Dokumentowanie przeprowadzonych czynności

Interwencje przeprowadzane przez policjantów dokumentowane są w notatniku służbowym. W przypadkach, gdy nie stwierdzają oni podejrzenia stosowania przemocy na notatniku poprzestają. Pozostałe interwencje wymagają bardziej rozbudowanej dokumentacji. Funkcjonariusze wszczynający procedurę „Niebieskie Karty” wypełniają formularz „Niebieska Karta – A”, a osobie pokrzywdzonej wręczają „Niebieską Kartę – B”. Po zakończeniu interwencji sporządzają notatkę urzędową, którą pozostawiają u oficera dyżurnego miejscowej jednostki policji. W przypadku decyzji o zatrzymaniu bądź odizolowaniu w izbie wytrzeźwień sprawcy przemocy, policjanci sporządzają odpowiednie protokoły.

Słuchacze zostają zapoznani z prawidłowym sporządzaniem wpisów w notatniku służbowym oraz dokładnym wypełnieniem formularza „Niebieska Karta – A” i protokołów. Szczegółowość ich zapisów ma znaczenie w dalszym postępowaniu policji, prokuratury, sądu oraz instytucji zaangażowanych w realizację procedury „Niebieskie Karty”.

warsztat „Konflikt interpersonalny a przemoc w rodzinie”

zagadnienia:

1. Zachowania ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie

Zadaniem słuchaczy jest wskazanie zachowań ofiary i sprawcy wskazujących na to czy faktycznie są osobami za które się podają, odpowiednio, pokrzywdzoną i stosującą przemoc domową. W około dziesięcioosobowych grupach, na zasadzie „burzy mózgów” opracowują swoje sugestie i spostrzeżenia z przeprowadzonych interwencji. Następnie każda grupa prezentuje stworzony materiał, a prowadzący szkolenie przeprowadza dyskusję.

2. Poszukiwanie granicy przemocy w rodzinie

Słuchacze, w tych samych grupach, próbują opisać przebieg interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie oraz konfliktu międzyludzkiego bez aktów przemocy. Podsumowaniem jest stworzenie katalogu cech charakterystycznych dla obu typu interwencji. Na podstawie wymiany informacji i doświadczeń funkcjonariusze sprawniej będą diagnozować interwencyjne sytuacje.

II dzień szkoleniowy

wykład „Postępowanie funkcjonariuszy podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Postępowanie na miejscu interwencji domowej wobec ofiary przemocy w rodzinie

Podejmując interwencję dotyczącą przemocy w rodzinie funkcjonariusze powinni dokonać wszelkich starań, aby na tyle zmotywować ofiarę do działania, żeby była to w danej rodzinie ostatnia interwencja policji. Największą uwagę słuchaczy należy zwrócić na budowę komunikacji interpersonalnej z osobą doświadczającą przemocy w rodzinie. Do zachowań, które w szczególności powinni unikać należy okazywanie wobec ofiary zniecierpliwienia i irytacji, obarczanie odpowiedzialnością za zdarzenie, podważanie wiarygodności osób zgłaszających i minimalizowanie istoty sytuacji przemocowej. Lekceważenie słów i postawy ofiary przemocy skutkuje spadkiem motywacji do dalszego korzystania z oferty pomocowej. Należy przypomnieć słuchaczom, iż są zobligowani do podejmowania działań i udzielania pomocy bez względu na to czy osoba pokrzywdzona będzie składać zawiadomienie o popełnionym przestępstwie czy też nie zdecyduje się na ten krok.

2. Postępowanie na miejscu interwencji domowej wobec sprawcy przemocy w rodzinie

Jednym z celów interwencji policyjnej jest przywrócenie zachowania sprawcy przemocy w rodzinie do porządku prawnego. Funkcjonariusze są zazwyczaj pierwszymi osobami z zewnątrz, które mają kontakt ze sprawcami. Od ich postępowania może zależeć czy w ich zachowaniu nastąpią konstruktywne zmiany i zaprzestaną stosowania przemocy. Dlatego też słuchacze powinni zdobyć umiejętność szybkiej orientacji i upewnienia się czy osoba wskazana przez zgłaszającego interwencję jako sprawca przemocy faktycznie przemoc stosuje. Z reguły policjanci mają niewiele czasu na ocenę sytuacji, wobec czego powinni stosować wnikliwą obserwację zachowań wszystkich członków rodziny. Trafną diagnozę z pewnością ułatwia dobra znajomość specyfiki zjawiska przemocy domowej, skupienie się na przebiegu zdarzenia, zachowanie dystansu wobec wszystkich uczestników interwencji

oraz niesugerowanie się pierwszym wrażeniem. Nie powinno dochodzić do manipulacji policjantów zarówno przez sprawcę jak i ofiarę przemocy domowej.

wykład „Algorytmy stosowane przy zatrzymaniu sprawcy przemocy”

zagadnienia:

1. Narzędzie szacowania ryzyka życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

Należy przypomnieć słuchaczom o zasadach stosowania narzędzia szacowania ryzyka życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie. Jest to ważne, ponieważ podczas gromadzenia informacji na temat występujących w danej rodzinie czynników ryzyka funkcjonariusze podejmują decyzję o wszczęciu procedury „Niebieskie Karty” i zatrzymaniu sprawcy przemocy domowej.

2. Akty prawne dotyczące zatrzymywania sprawców przemocy w rodzinie

Działalność policji opiera się przede wszystkim na regulacjach prawnych. Słuchacze muszą być świadomi, na podstawie których aktów prawnych realizują czynności służbowe. Zapisy ustawy o policji, Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie stanowią postawę prawną do zatrzymywania sprawców przemocy w rodzinie. Należy także przypomnieć słuchaczom o przestrzeganiu przepisów dotyczących procedury „Niebieskie Karty” zawartych w innych dokumentach, m. in. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”, wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

III dzień szkoleniowy

wykład „Emocje uczestników interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Co czują uczestnicy interwencji?

Zarówno członkowie rodzin przemocowych jak i policjanci służby patrolowej przeżywają podczas interwencji różne stany emocjonalne. Osoby pokrzywdzone odczuwają największy stres. Decyzja o wezwaniu policji, przyjazd patrolu, konfrontacja ze sprawcą przy funkcjonariuszach potęgują zdenerwowanie i lęk przed konsekwencjami. Sprawcy przemocy zazwyczaj skrywają swój strach stosując reakcję obronną w postaci próby złagodzenia sytuacji. Część osób stosujących przemoc w odpowiedzi na oskarżenia dostaje ataku agresji. Emocje członków rodzin przemocowych wpływają na nastawienie interweniujących funkcjonariuszy. Policjanci często są poirytowani postawą ofiary, zniechęceni do pomocy

ze względu na trudności z komunikacją ze sprawcą oraz zaniepokojeni presją i oceną przełożonych odnośnie podejmowanych decyzji.

2. Doświadczenie zawodowe a radzenie sobie z emocjami

Staż służby w komórce patrolowo-interwencyjnej może (ale nie musi) mieć związek z lepszym opanowaniem emocji podczas interwencji domowych. Dlatego też ważna jest świadomość, iż zarówno doświadczeni policjanci jak i młodzi funkcjonariusze napotykają problemy z przeżyciami w trakcie trwania interwencji. Należy uczulić słuchaczy na zachowywanie dystansu wobec zaistniałej sytuacji i powściągliwości względem członków rodziny przemocowej. Nadmierna empatia, spoufalenie i zaufanie może spowodować zakłamanie w dokumentacji z interwencji i tym samym skrzywdzenie jednej ze stron.

warsztat „Diagnoza sytuacji przemocowej. Jak nie popełnić błędu przy wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty?””

zagadnienia:

1. Bezpieczeństwo uczestników interwencji

W grupach około pięcioosobowych, z podziałem na role słuchacze prezentują przebieg interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie według podanego przez prowadzącego warsztat ramowego scenariusza. Każda scenka jest szczegółowo omawiana pod kątem zachowania bezpieczeństwa interweniujących funkcjonariuszy oraz członków rodziny przemocowej. Omawiane są także inne potencjalne zagrożenia, które zdarzają się w codziennej służbie w trakcie wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.

2. Najczęściej popełniane błędy przez policjantów służby patrolowej

W tych samych grupach słuchacze typują/opracowują najczęściej popełniane przez nich błędy podczas wykonywania czynności służbowych dotyczących przemocy w rodzinie. Następnie prowadzący warsztat wszczyna dyskusję. Zwraca uwagę na to, iż założenie procedury „Niebieskie Karty” opiera się na sporządzeniu właściwej i pełnej dokumentacji, ponieważ na tym etapie często dochodzi do nieprawidłowości. Poucza słuchaczy, że należy okazywać szacunek osobom pokrzywdzonym, aby traktowały funkcjonariuszy jako sojuszników, mających na celu pomoc rodzinie przemocowej. Zaleca każdorazowo dokładne rozważenie zatrzymania sprawcy. Ocena podstaw izolacji osoby stosującej przemoc powinna opierać się jedynie na pewności, iż nie będzie ona stanowiła zagrożenia dla innych. Podsumowując warsztat należy uczulić i poinformować słuchaczy jak wygląda

dalsza realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez dzielnicowego i inne podmioty. Policjanci służby patrolowej powinni mieć świadomość konsekwencji wszczęcia procedury.

warsztat „Zakończenie interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Sposoby zakończenia interwencji dotyczących przemocy w rodzinie

Każda interwencja dotycząca podejrzenia bądź stwierdzenia występowania przemocy w rodzinie musi zakończyć się wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”. Konieczna jest rozmowa z osobą pokrzywdzoną celem wypełnienia formularza „Niebieska Karta – A” oraz wręczenia pouczenia „Niebieska Karta – B”. W zależności czy sprawca przemocy jest obecny na miejscu interwencji czy też oddalił się przed przybyciem patrolu policji, funkcjonariusze podejmują decyzję o zatrzymaniu sprawcy bądź penetracji terenu za sprawcą.

Należy przypomnieć słuchaczom wszystkie podstawy prawne zatrzymania sprawcy przemocy domowej⁶²⁰. Policjanci mają za zadanie podać przykłady interwencji, w których występuje konieczność zatrzymania osoby stosującej przemoc. W formie dyskusji słuchacze opisują czym się kierują przy zatrzymaniu oraz przytaczają artykuł prawny, na którym w poszczególnych sytuacjach bazują.

2. O czym nie można zapomnieć kończąc interwencję?

Osoba prowadząca warsztat przypomina, iż głównym celem interwencji policyjnej jest zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom. Funkcjonariusze powinni upewnić się czy przywrócili porządek prawny, a członkowie rodziny przemocowej nie czują się zagrożeni. Ofiara musi zostać poinformowana o dalszym toku postępowania (w skrócie należy jej przedstawić założenia procedury „Niebieskie Karty” oraz zapewnić o wizytacji dzielnicowego i uzyskaniu od niego dalszych informacji).

Jeżeli na miejscu zdarzenia obecne są dzieci należy wspólnie z pracownikiem socjalnym rozważyć potrzebę i zasadność umieszczenia ich u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. Należy zwrócić uwagę na sposób i formę wyjaśnienia dziecku zaistniałej sytuacji. W miarę możliwości policjanci zapewniają osoby niepełnoletnie, że nie są one winne zaistniałej sytuacji, nikt nie

---

⁶²⁰ Więcej o przepisach regulujących zatrzymywanie sprawców przemocy w rodzinie w rozdziale III. Rola policji w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, podrozdział 2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie.

ma prawa ich krzywdzić oraz że istnieją możliwości pomocy i dzięki współpracy ofiary i sprawcy można wszystko naprawić.

Zadaniem słuchaczy jest podanie jak największej ilości odpowiedzi na tytułowe pytanie warsztatu, tj. „O czym nie można zapomnieć kończąc interwencję?”

1.2. Program szkoleń dla funkcjonariuszy służby obchodowej

Odmienność sytuacji przemocowych z uwzględnieniem charakterystyki mechanizmów zjawiska przemocy domowej powoduje konieczność zróżnicowania ścieżek postępowania wobec członków rodziny dotkniętej przemocą. Charakter i przebieg pierwszej wizyty dzielnicowego u rodziny przemocowej może mieć znaczący wpływ na jakość dalszej współpracy zarówno z ofiarą jak i sprawcą przemocy.

Z uwagi na efektywność i cele dydaktyczne szkolenia poszczególne wykłady i warsztaty należy realizować w grupach nieprzekraczających liczebności trzydziestu dzielnicowych. Zaleca się, żeby wykłady i warsztaty prowadziła ta sama osoba, np. koordynator procedury „Niebieskie Karty”.

I dzień szkoleniowy

wykład „Pierwsza wizyta dzielnicowego. Budowa relacji z członkami rodzin dotkniętych przemocą”

zagadnienia:

1. Pierwszy kontakt z ofiarą przemocy w rodzinie

Wykładowca powinien zwrócić uwagę słuchaczy, że pomimo iż zazwyczaj otrzymują z interwencji tylko jeden wypełniony formularz „Niebieska Karta – A” to niekiedy do rodziny przemocowej należy więcej niż jedna ofiara. Pierwsza wizyta ma na celu określenie ról w sytuacji przemocowej wszystkich członków rodziny.

Najważniejszą zasadą przy pierwszym kontakcie jest okazanie życzliwości i chęci niesienia pomocy ofierze. Dopiero w dalszej kolejności dzielnicowy ma za zadanie przekazać rzetelne informacje o procedurze „Niebieskie Karty” oraz placówkach, w których osoba dotknięta przemocą znajdzie wsparcie i na jakich zasadach odbywa się pomoc. Na zakończenie pierwszej wizyty policjant przekazuje ofierze numer służbowego telefonu. Powinien zapytać czy w jakiś jeszcze sposób mógłby pomóc oraz czy wszystkie przekazane informacje zostały zrozumiałe.

Celem ukazania odpowiedniego dialogu i adekwatnego do sytuacji zachowania dzielnicowego należy pokazać słuchaczom film instruktażowy.

2. Pierwszy kontakt ze sprawcą przemocy w rodzinie

Przy omawianiu zagadnienia pierwszej rozmowy ze sprawcą także należy zaprezentować słuchaczom film edukacyjny. Dzielnicowy powinien być stanowczy i zdecydowany, ponieważ każde zachowanie ukazujące jego niepewność będzie odebrane przez osobę stosującą przemoc jako słabość i brak kompetencji policjanta. Postawa dzielnicowego musi opierać się na przepisach prawa i zasadach etyki zawodowej⁶²¹. Niedopuszczalne jest grożenie sprawcy bezprawnymi konsekwencjami czy bezzasadne stosowanie środków przymusu bezpośredniego.

Przy pierwszym kontakcie dzielnicowy powinien skupić się na poinformowaniu sprawcy przemocy o konsekwencjach stosowania przemocy domowej w świetle polskiego prawa. Należy uczulić słuchaczy, by unikali wszelkich zbędnych dyskusji ze sprawcą oraz by nie poddawali się próbom manipulacji z jego strony.

warsztat „Motywowanie ofiary przemocy w rodzinie do podejmowania działań w ramach procedury „Niebieskie Karty”

Zagadnienia:

1. Jak skutecznie zachęcić ofiarę do działania?

Słuchacze wypracowują zasady skutecznego motywowania osoby doświadczającej przemocy do podejmowania propozycji działań pomocowych. Zadanie wykonują analizując dwie kategorie tematyczne – co robić aby zmobilizować ofiarę do działania i czego nie czynić by nie zniechęcić jej do walki o życie bez przemocy. W razie potrzeby osoba prowadząca warsztat przedkłada inne pomysły (nieprzedstawione przez słuchaczy) i wywołuje dyskusję nad ich stosowalnością.

2. Budowa partnerstwa z ofiarą przemocy

Metodyka budowania relacji z osobą dotkniętą przemocą domową opiera się na wzajemnym szacunku i zrozumieniu. Ofiara przemocy musi zaufać dzielnicowemu i zawierzyć jego dobrym intencjom, żeby przyjąć proponowaną ofertę pomocową. Słuchacze sporządzają zbiór reguł prawidłowego postępowania w kontaktach z osobą doświadczającą przemocy

---

⁶²¹ Zasady etyki zawodowej policjanta stanowią załącznik do zarządzenia nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2001 roku w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta” (Dz. Urz. KGP 2004 r. nr 1 poz. 3).

w rodzinie. Prowadzący szkolenie przygotowuje kazusy dotyczące budowy poprawnych relacji, które są omawiane przez dzielnicowych.

II dzień szkoleniowy

wykład „Gdzie i jak kierować ofiary przemocy w rodzinie?”, „Profilaktyka przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Lokalne ośrodki pomocy ofiarom przemocy

Wykładowca prezentuje słuchaczom aktualny katalog placówek niosących pomoc rodzinom dotkniętym przemocą, w tym dzieciom. Wskazuje zakres udzielanej pomocy w poszczególnych miejscach. Osoby dotknięte przemocą powinny być zachęcane przez dzielnicowych do korzystania z bezpłatnej pomocy oraz zapewniane, iż otrzymają profesjonalne wsparcie. Dzielnicowi powinni także dokładnie poznać wszystkie placówki, do których mogą zostać skierowane osoby niepełnoletnie.

Prowadzący szkolenie przekazuje słuchaczom wydrukowane materiały zawierające nazwy, dane teled adresowe oraz godziny otwarcia ośrodków pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

2. Działania profilaktyczne dotyczące zapobiegania przemocy domowej

Dzielnicowy jako policjant „pierwszego kontaktu” angażuje się w działania z zakresu profilaktyki społecznej. Są to zazwyczaj przedsięwzięcia współorganizowane przez Policję i inne instytucje, np. placówki oświaty, ośrodki pomocy społecznej. Słuchacze dowiadują się jak ważny jest ich wkład w działalność profilaktyczną. Powiadomienie obywateli czym jest przemoc w rodzinie oraz gdzie szukać pomocy w sytuacjach przemocowych to informacje, które mogą pomóc niejednej ofierze. Niezwykle ważne są pogadanki dzielnicowych w szkołach. Uwrażliwione na problematykę przemocy domowej dzieci nie zostaną wychowane w nieświadomości popełnianego przestępstwa w ich rodzinie. Będą także wyczulone na problem występujący w najbliższym otoczeniu.

warsztat „Najczęściej popełniane błędy w relacji dzielnicowy – ofiara przemocy oraz dzielnicowy – sprawca przemocy”

zagadnienia:

1. Diagnoza popełnianych błędów podczas kontaktu z osobą doświadczającą przemocy

Słuchacze określają bariery utrudniające realizację procedury „Niebieskie Karty” w kategoriach: organizacyjne, związane z ofiarą przemocy, związane z postępowaniem dzielnicowego. W efekcie okaże się, gdzie tkwi największy problem i powstaną pomysły jak można temu zaradzić.

2. Diagnoza popełnianych błędów podczas kontaktu z osobą stosującą przemoc

Podobnie jak w powyższym zagadnieniu, słuchacze określają bariery utrudniające realizację procedury „Niebieskie Karty” w kategoriach: organizacyjne, związane ze sprawcą przemocy, związane z postępowaniem dzielnicowego. Diagnoza ma na celu poprawę relacji dzielnicowy – osoba stosująca przemoc domową.

III dzień szkoleniowy

wykład „Prawne aspekty współpracy dzielnicowego z rodziną dotkniętą przemocą w ramach procedury „Niebieskie Karty””

zagadnienia:

1. Akty prawne z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie

Zadania służby obchodowej dotyczące problematyki przemocy domowej są opisane m. in. w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. Najszczegółowszym aktem prawnym w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej są wytyczne nr 2 w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”⁶²². Wykładowca prezentuje przepisy najważniejsze do prawidłowego wykonywania obowiązków przez służbę obchodową.

2. Niespójność w interpretacji przepisów

Najwięcej niejasności powstało przy powołaniu interdyscyplinarnej współpracy w realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Nastąpiło rozmycie odpowiedzialności oraz nieporozumienia z powodu odmiennej interpretacji przepisów przez poszczególne podmioty. Bywa, że różne zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze funkcjonują na niejednakowych zasadach.

Wykładowca prezentuje najczęściej spotykane w pracy dzielnicowego niespójności oraz prawidłową interpretację prawną.

warsztat „Zasady udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Pomoc prawna

---

⁶²² Więcej o przepisach regulujących zadania służby obchodowej w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w rozdziale III. Rola policji w realizacji procedury „Niebieskie Karty”, podrozdział 2. Regulacje ustawodawcze w zakresie obowiązków i uprawnień służby prewencyjnej policji w zapobieganiu przemocy w rodzinie.

Dzielnicy opracowują ściśle określony ciąg objaśnienia osobom doświadczającym przemocy możliwości prawnych, z których mogą skorzystać. Prowadzący warsztat zwraca uwagę, iż należy zacząć od procedury „Niebieskie Karty” i poinformować jakie instytucje i w jakim zakresie są zaangażowane w pomoc. W zależności od oczekiwań ofiary dzielnicowi przedstawiają konsekwencje złożenia zawiadomienia o popełnionym przez sprawcę przemocy przestępstwie. W zależności od sytuacji przemocowej policjanci powinni jak najbardziej motywować ofiary do podejmowania stanowczych kroków, które skuteczniej odwołają sprawcę od dalszego stosowania przemocy.

2. Systematyczny monitoring rodziny

Monitorowanie rodziny dotkniętej przemocą stanowi jeden z głównych obowiązków dzielnicowego realizującego procedurę „Niebieskie Karty”. Częstotliwość odwiedzin jest zazwyczaj określana na posiedzeniu zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń zawodowych policjanci wspólnie wypracowują zasady przeprowadzania wizyt. Należy zwrócić uwagę, iż każdą czynność w ramach procedury „Niebieskie Karty”, w tym każdorazowy kontakt z rodziną, dzielnicowy dokumentuje w teście zagadnieniowej „Przemoc w rodzinie”. W formie dyskusji słuchacze wymieniają się doświadczeniami odnośnie prowadzenia teczek.

warsztat „Kształtowanie postaw wobec zjawiska przemocy w rodzinie”

zagadnienia:

1. Stosunek do ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie

Dzielnicowy odczuwa sympatię, antypatię bądź obojętność wobec poszczególnych rodzin w swoim rejonie służbowym objętych procedurą „Niebieskie Karty” w zależności od współpracy między nim a ofiarą i sprawcą. Słuchacze dzielą się doświadczeniami wypracowując schemat postępowania w kontaktach z członkami rodzin przemocowych. Skupiają się przede wszystkim na sytuacjach, kiedy funkcjonariusz prezentuje pozytywną i negatywną postawę, ponieważ wówczas łatwiej popełnić błędy w prawidłowej komunikacji interpersonalnej. Prowadzący warsztat porządkuje uzyskane wyniki wzmacniając w ten sposób właściwy stosunek do ofiary i sprawcy przemocy domowej.

2. Uzasadnienie bezpodstawności stereotypów dotyczących przemocy w rodzinie

Mity, stereotypy i przekonania dotyczące zjawiska przemocy domowej opisują uproszczone i oparte na tradycji w danej kulturze relacje pomiędzy członkami rodziny. Wiele z nich usprawiedliwia przemoc oraz postuluje o powstrzymanie się od ingerencji z zewnątrz. Błędne wyobrażenie rzeczywistości powstrzymuje wiele ofiar przed szukaniem pomocy.

Słuchacze wypracowują przykłady funkcjonujących stereotypów oraz wskazują sposoby pozwalające zachować właściwą postawę przez dzielnicowego. Prowadzący szkolenie podsumowuje wypowiedzi ugruntowując tym samym prawdziwe stwierdzenia dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie.

ZAKOŃCZENIE

---

1. Wnioski empiryczne

Postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy KMP w Białymstoku, ze względu na swoją specyfikę środowiskową, stan wiedzy na ten temat oraz dynamikę zmian społecznych, stanowi istotny poznawczo obszar, a zarazem wyzwanie dla badaczy i praktyków.

Celem rozprawy było poznanie opinii policjantów służby patrolowej i obchodowej w zakresie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej, w tym realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Uzyskane wyniki badań pokazują, że w większości funkcjonariusze mają negatywną opinię na temat skuteczności obecnego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”.

Określenie przekonań związanych z przemocą domową oraz wiedzy i doświadczeń zawodowych policjantów w tej dziedzinie pozwoliło na wystosowanie postulatów dotyczących podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Ponadto przeprowadzenie wywiadów z policjantami służby obchodowej umożliwiło stworzenie typologii dzielnicowych w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Na tej podstawie opracowałam program szkoleń dla funkcjonariuszy z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie.

Konfrontacja otrzymanego materiału empirycznego z założeniami metodologicznymi oraz teoriami przyjętymi w rozprawie oraz przeprowadzona analiza ilościowa i jakościowa danych, pozwala na przedstawienie końcowych wniosków. Podkreślenia wymaga fakt, iż nie wszystkie przyjęte w pracy hipotezy badawcze potwierdziły się.

Uzyskane wyniki badań pozwoliły na weryfikację hipotezy głównej oraz hipotez szczegółowych. Hipoteza główna, która zakładała, iż w opinii większości badanych funkcjonariuszy policji skuteczność zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty” jest niska częściowo potwierdziła się. Zarówno spośród policjantów służby patrolowej (tabela 34) jak i obchodowej (tabela 73) przeważająca część średnio oceniła skuteczność procedury, przy czym więcej pozostałych opinii było negatywnych.

Postawiłam sześć hipotez szczegółowych. Pierwsza z nich, podejmująca kwestię oceny formalno-prawnych aspektów procedury „Niebieskie Karty” potwierdziła się. Analiza wyników przeprowadzonych badań pokazuje, że katalog cech o podłożu pejoratywnym jest bardziej rozbudowany od pozytywnych właściwości procedury.

Kolejna hipoteza, która mówiła, że policjanci służby patrolowej, szczególnie młodzi służbą, mają trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych oraz we wszczynaniu procedury „Niebieskie Karty” potwierdziła się. Doświadczeni funkcjonariusze także przyznawali się do napotykania problemów, lecz stanowili oni dużo mniejszy odsetek badanych (tabela 62).

Trzecia hipoteza zakładająca, iż policjanci służby patrolowej nie czują się kompetentni do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” potwierdziła się częściowo. Połowa badanych miała przeświadczenie o słuszności ustawowej możliwości zakładania przez nich „Niebieskiej Karty” na poziomie interwencji. Warto jednak zwrócić uwagę, iż 82% funkcjonariuszy WPI za najwłaściwsze osoby wskazało dzielnicowych.

Kolejna hipoteza zakładała, że czynnikami warunkującymi ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez policjantów służby patrolowej są: płeć, wiek, stan cywilny i liczba posiadanych dzieci, długość stażu służby w policji, zadowolenie ze służby w policji, poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, przeszkolenie policjantów służby patrolowej z zakresu przemocy w rodzinie, ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka, znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny przemocowej, opinia o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji, ilość poświęconego czasu na przeprowadzenie interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie, sposób zakończenia interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie, opinia o najskuteczniejszym sposobie zapobiegania przemocy w rodzinie. Powyższa hipoteza miała się wyrażać w tym, iż młodzi funkcjonariusze i policjantki (kobiety), policjanci będący w związkach partnerskich i posiadający dzieci wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty” niż starsi funkcjonariusze, mężczyźni, osoby niebędące w związkach partnerskich i nie posiadające dzieci. Okazało się, że nie istnieją żadne związki statystycznie istotne pomiędzy wymienionymi zmiennymi. Hipoteza czwarta zakładała także, iż policjanci z krótszym stażem służby w policji, funkcjonariusze zadowoleni w wykonywanej pracy, mający poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” wyżej oceniają skuteczność procedury „Niebieskie Karty” niż funkcjonariusze z dłuższym stażem służby, niezadowoleni ze służby w policji, nie mający poczucia kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.

Między powyższymi zmiennymi również nie było statystycznie istotnych związków. Także udział w specjalistycznym szkoleniu, ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, opinia o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji, czas poświęcany na poszczególne etapy interwencji domowej, sposób zakończenia interwencji, opinia o najskuteczniejszym sposobie zapobiegania przemocy w rodzinie nie miały związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”. Deklaracja znajomości rodziny dotkniętej przemocą domową nie miała wpływu zarówno na ocenę skuteczności jak i częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Podsumowując powyższe stwierdzenia, hipoteza czwarta nie potwierdziła się.

Piąta hipoteza stanowiąca, że policjanci wysoko oceniają praktyczność narzędzia szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie i często je wykorzystują potwierdziła się częściowo. Średnia ocena narzędzia wyniosła 3,1 (w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało ocenę najniższą, a 5 – najwyższą). Większość policjantów wykorzystywała narzędzie w codziennej służbie, ale nie podczas każdej interwencji domowej.

Ostatnia hipoteza, która zakładała, iż policjanci przeszkoleni na okoliczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie mają trudności w wykonywaniu czynności służbowych w ramach procedury „Niebieskie Karty” nie potwierdziła się w uzyskanych wynikach badań ($p=0,272$).

Weryfikacja hipotez pokazuje, iż ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” nie jest możliwa do wyjaśnienia za pomocą przyjętych wskaźników zmiennych niezależnych, równocześnie uzmysławiając złożoność owej kwestii. Wiele innych czynników – jak się okazało – może wpływać na opinię funkcjonariuszy, przede wszystkim posiadane doświadczenia z przeprowadzonych interwencji i wizyt oraz indywidualne podejście do problematyki przemocy w rodzinie. Niebagatelne znaczenie ma także poczucie satysfakcji z wypełnianych obowiązków służbowych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie. Funkcjonariusze umotywowani do pomocy rodzinom przemocowym mieli lepszą opinię o skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

Poszukiwałam barier utrudniających policjantom wykonywanie obowiązków służbowych w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. Na podstawie przeprowadzonych badań wyróżniłam cztery główne problemy, które napotykają funkcjonariusze w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty”, tj. współpraca z rodzinami dotkniętymi przemocą (niekonsekwencja osób doświadczających przemocy

w rodzinie; brak porozumienia z osobami stosującymi przemoc w rodzinie), niewłaściwość rozwiązań prawnych (bezskuteczność środków prawnych; niedookreślenie przepisów), brak sytuacji przemocowej (konflikt interpersonalny i współsprawstwo; rozwód; nadużywanie alkoholu), przeprowadzanie interwencji domowej i wizyty u rodziny dotkniętej przemocą (ocena sytuacji; presja czasowa; deficyt wiedzy na temat przemocy w rodzinie). Realizacja zaproponowanych przeze mnie postulatów może służyć przeciwdziałaniu zdiagnozowanym problemom (tabela 77).

Tabela 77. Zdiagnozowane problemy i postulowane rozwiązania dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”

Zdiagnozowany problem	Postulowane rozwiązanie
Słaba jakość współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą (niekonsekwencja ofiar oraz brak porozumienia ze sprawcami)	Realizacja ogólnopolskich działań profilaktycznych informujących i uświadamiających o zjawisku przemocy w rodzinie
Nieprawidłowości w przeprowadzaniu interwencji domowych i wizyt u rodzin dotkniętych przemocą (usprawnienie czynności w ranach)	Reorganizacja pracy funkcjonariuszy policji
Nieprawidłowości w przeprowadzaniu interwencji domowych i wizyt u rodzin dotkniętych przemocą (presja czasu podczas realizacji procedury)	Zmniejszenie zaangażowania policji w procedurę „Niebieskie Karty”
Niewłaściwość rozwiązań prawnych w Kodeksie karnym i Kodeksie postępowania karnego	Uszczegółowienie Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego w kwestiach dotyczących przemocy w rodzinie
Niewłaściwość rozwiązań prawnych dotyczących zachowań ofiary i sprawcy przemocy	Zmiana zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”
Słaba jakość współpracy z rodzinami dotkniętymi przemocą i niedoskonałości w sposobach przeprowadzania interwencji domowych i wizyt u rodzin	Przeprowadzanie szkoleń funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej w zakresie przemocy w rodzinie

Podjęte w rozprawie analizy nad problemem postrzegania przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy, wniosły wiele ciekawych informacji, które powinny być przydatne w organizacji pracy w środowisku policyjnym, jak również w kreowaniu przemyślanej i odpowiedzialnej polityki w odniesieniu do działań policji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Być może warto oprzeć działalność policji w zakresie ochrony bezpieczeństwa na założeniach koncepcji *community policing*. Niewykluczone, iż należy

na nowo przemyśleć kryteria wszczynania i realizacji procedury „Niebieskie Karty”, żeby zapobiegać nadmiarowi obowiązków służbowych dla funkcjonariuszy oraz biurokracji. A może należałoby poszukiwać jeszcze innych rozwiązań?

Warto przypominać stale tym, którzy powinni mieć poczucie odpowiedzialności za sytuację rodzin dotkniętych przemocą, że nie wolno ich pozostawić samym sobie. Wypada zgodzić się z twierdzeniem, że człowiek jest odpowiedzialny za swoje życie, ale odpowiedzialność indywidualna nie zwalnia władz państwowych od odpowiedzialności za los tysięcy ofiar przemocy domowej. Mam nadzieję, że przeprowadzone badania będą stanowić początek podejmowania kolejnych eksploracji tego zjawiska.

2. Kierunki dalszych badań

Analiza teoretyczna i empiryczna zamieszczona w niniejszej rozprawie stanowi próbę poznania opinii funkcjonariuszy KMP w Białymstoku w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie, w tym realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Szczególną uwagę zwrócono na opracowanie wskazań dla oddziaływań pedagogicznych, które koncentrują się na kształtowaniu zrozumienia pomiędzy policjantami oraz właściwych relacji funkcjonariuszy z ofiarami i sprawcami przemocy domowej. Wskazania pedagogiczne opracowane zostały na podstawie badań prowadzonych w powiecie białostockim wśród policjantów służby patrolowej i obchodowej.

Podkreślić należy, że uzyskany materiał badawczy pokazuje wycinek rzeczywistości, który wymaga pogłębienia w toku dalszych analiz naukowo-badawczych. W trosce o syntetyczny charakter przekazanych wyników oraz ze względu na wymogi formalne, w toku selekcji nie dokonano głębszej analizy części zebranego materiału. Stanowi to zachętę do dalszych eksploracji w podjętym temacie.

Ze względu na specyfikę omawianego problemu warto byłoby się skoncentrować na jego analizie wykorzystując w tym celu metody jakościowe. Wielce wartościowe byłoby także zaprezentowanie zjawiska przemocy domowej z perspektywy osób doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc. Pozwoliłoby to na bardziej obiektywne przedstawienie zagadnienia. Ze względu na bariery związane z pozyskaniem grupy badanych, realizacja tego postulatu wydaje się być bardzo trudna.

Biorąc pod uwagę zmiany prawne w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie, warto byłoby również badać policjantów (oraz innych pracowników instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej), na tyle ile to jest możliwe,

w perspektywie longitudinalnej. Badania podłużne mogłyby w większym stopniu dostrzec dynamikę zjawiska przemocy w pewnych odstępach czasu oraz dokonać weryfikacji przyjętych na wstępie problemów i hipotez badawczych.

Spośród sformułowanych sześciu hipotez badawczych dwie potwierdziły się, dwie częściowo potwierdziły się, dwie nie potwierdziły się. Niepotwierdzone założenia mogą wyznaczać kierunki dalszych badań. Dotyczą one czynników warunkujących ocenę skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz przeszkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Istotnym elementem dla przyszłych poszukiwań poznawczych jest także opracowanie rekomendacji w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie. Mowa tu nie tylko o wskazaniach pedagogicznych, ale także dla polityki społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnej strategii. Pomocne mogą być opracowane przeze mnie sugestie w formie postulatów⁶²³. Na podstawie przeprowadzonych badań zaproponowałam konkretne zmiany z zakresu prewencji oraz modyfikacje instytucjonalne i prawne. W toku dalszych eksploracji naukowo-badawczych warto byłoby wypracować schemat skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy domowej przez policję, włączający współdziałanie różnych środowisk i instytucji. Interdyscyplinarne podejście do zjawiska przemocy w rodzinie (co można obserwować od wprowadzenia noweli do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2010 roku) pozwoli na jeszcze efektywniejsze zapobieganie sytuacjom przemocowym.

Kierunki dalszych badań może także wyznaczać dyskusja nad kolejną nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Od 2017 roku Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pracował nad projektem nowelizacji. Na początku 2019 roku Rząd ogłosił planowane zmiany. Zaproponował przeformułowanie tytułu aktu prawnego na „ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej”. Kluczowe modyfikacje zakładały, iż jednorazowe pobicie nie będzie definiowane jako przemoc domową, a procedura „Niebieskie Karty” będzie wszczynana wyłącznie za zgodą osoby doświadczającej przemocy. Projekt wzbudził wiele kontrowersji w środowisku politycznym i społecznym. W toku przyszłych poszukiwań poznawczych niezwykle cenna byłaby analiza porównawcza oceny skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy policji po wprowadzeniu kolejnej nowelizacji przedmiotowej ustawy.

---

⁶²³ Więcej o sugerowanych zmianach w rozdziale XII. Postulaty dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Ackerman R. J., Pickering S. E., Zanim będzie za późno, przekł. M. Gajdzińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.
2. Aronson E., Człowiek – istota społeczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
3. Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A., Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
4. Bandura A., Teoria społecznego uczenia się, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
5. Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., Kryminologia, Gdańsk 1999.
6. Bodzioch K., Poważa D., Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010.
7. Bojkowska A., Wybrane przestępstwa związane z problematyką przemocy w rodzinie [w:] Problematyka przemocy w rodzinie, E. Kowalewska-Borys (red.), Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
8. Brown J. M., Campbell E. A., Stress and policing: sources and strategies, John Wiley & Sons, England 1994.
9. Browne K., M. Herbert M., Zapobieganie przemocy w rodzinie, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.
10. Bryk J., Prawnokarna problematyka przestępstwa znęcania się. Zagadnienia wybrane [w:] Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
11. Bucoń P., Przemoc w rodzinie w ujęciu prawnokarnym [w:] Zjawisko przemocy we współczesnym świecie, J. Maciaszek (red.), Wydawca Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010.
12. Bugajska B., Podróże biograficzne w starości [w:] Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości, (red.) D. Lalak, Warszawa 2008.
13. Cichła J., Formy pomocy ofiarom przemocy w rodzinie w kontekście teorii i doświadczeń praktycznych [w:] Wybrane aspekty przemocy, R. M. Ilnicka, J. Cichła (red.), Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2009.

14. Ciepły F., Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Zmiany prawne [w:] Zjawisko przemocy we współczesnym świecie, J. Maciaszek (red.), Wydawnictwo Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010.
15. Cybulski S., Policjanci i ich klienci. Prawo w działaniu – raport z monitoringu, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2001.
16. Cywa-Fetela K., Psychologiczne aspekty przemocy w rodzinie. Wstyd czy rzeczywistość XXI wieku? [w:] Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
17. Czapska J., Społeczności lokalne w zapobieganiu przestępczości, Warszawa-Kraków 1997.
18. Dajewski G., Procedura „Niebieskie Karty” w systemie działań interwencyjnych [w:] A. Tyburska, J. Fiebig,
19. Dakowicz A., Psychologiczna charakterystyka kobiet doświadczających przemocy fizycznej ze strony swoich mężów [w:] Człowiek dorosły i starszy w sytuacji przemocy, M. Halicka, J. Halicki, A. Sidorczuk (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
20. Dana A., Instytucja pozaprocesowego zatrzymania osoby w polskim systemie prawnym, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2012.
21. Dereń E., Polański E., Wielki słownik języka polskiego, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012.
22. Dębski M., Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie. Między teorią a praktyką, M. Dębski (red.), Wydawca Stowarzyszenie na Rzecz Bezdomnych Dom Modlitwy AGAPE, Nowy Staw 2008.
23. Duch-Krzystoszek D., Kto rządzi w rodzinie, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2007.
24. Dutton D. G., Przemoc w rodzinie, przeł. P. Kołyszko, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media Diogenes, Warszawa 2001.
25. Dymek M., Rodzina dysfunkcyjna – patologiczne wzory przystosowania do rzeczywistości [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerk (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000.
26. Forward S., Toksyczni rodzice, Jacek Santorski & CO Agencja Wydawnicza, Warszawa 1994.

27. Frątczak-Müller J., Rodzina, potrzeby, polityka społeczna, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2014.
28. Gid T., Czynniki utrudniające interwencję w sprawie przemocy. Możliwości usuwania trudności [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
29. Głowacki R., Rola policji w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
30. Gnitecki J., Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, Zielona Góra 1993.
31. Gnitecki J., Wstęp do ogólnej metodologii badań w naukach pedagogicznych, t. 2, Tworzenie wiedzy o edukacji w naukach pedagogicznych, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2007.
32. Goode W. J., Haat P. K., Czynność ankietera i problemy związane z przeprowadzeniem wywiadu, [w:] Metody badań socjologicznych, red. S. Nowak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1965.
33. Gruszczyńska B., Zjawisko przemocy w rodzinie w świetle statystyk kryminalnych i badań wiktyimizacyjnych [w:] Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, L. Mazowiecka (red.), Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
34. Halicka M., Halicki J., Przemoc wobec ludzi starych jako przedmiot badań [w:] Przemoc wobec ludzi starych, M. Halicka, J. Halicki (red.), Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2010.
35. Halicki J., Obrazy starości rysowane przeżyciami seniorów, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2010.
36. Herzberger S. D., Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2002.
37. Hołyst B., Policja na świecie, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2011.
38. Hołyst B., Wojtera E., Wiktyimizacja społeczeństwa polskiego w świetle badań ogólnopolskich, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracyjno-Społecznej w Warszawie, Warszawa 2011.
39. Hryszkiewicz D., Suchanek P., Zarządzanie strategiczne w Policji. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2014.

40. Jakubowska A., Rola i zadania policjanta [w:] Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.
41. Jocz W., Rodzina jako instytucja wychowawcza [w:] Młodzież Białegostoku wobec uzależnień i przemocy, A. Sadowski (red.), Wydawnictwo Libra, Białystok 2003.
42. Kamiński A., Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej [w:] Metodologia pedagogiki społecznej, red. R. Wroczyński, T. Pilch, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1974.
43. Karolczuk-Biernacka B., Przemoc [w:] Encyklopedia psychologii, W. Szewczuk (red.), Wydawnictwo Fundacja Innowacja, Warszawa 1998.
44. Kawula S., Pedagogiczna typologizacja rodzin [w:] Pedagogika rodziny, S. Kawula, J. Brągiel, W. A. Janke (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
45. Kelling G. L., Coles C. M., Wybite szyby. Jak zwalczyć przestępczość i przywrócić ład w najbliższym otoczeniu, przeł. B. Ludwiczak, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań 2000.
46. Kędzierska G. (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
47. Kiełtyka A., Ważny A., Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie: komentarz, Wydawnictwo LexisNexis Polska, Warszawa 2012.
48. Kołakowska W., W kręgu agresji, przemocy i brutalizacji życia, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2001.
49. Kordaczuk-Wąs M., Mende W., Praktyczny podręcznik dla policjantów. Szacowanie ryzyka związanego z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013.
50. Kotarbiński T., Kurs logiki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1960.
51. Kotomska M., Działania samorządu terytorialnego na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie [w:] Zagrożenia i problemy współczesnej rodziny, S. Bębas (red.), Wydawnictwo Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2011.
52. Kotowski W., Ustawa o Policji. Komentarz, LEX a Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
53. Kozak M., Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w świetle znowelizowanych przepisów prawnych [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.

54. Krukowski A., Problemy zapobiegania przestępczości, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1982.
55. Krzywicka L., Interdyscyplinarne (wielodyscyplinarne) podejście w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu, D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.
56. Kula-Lic J., Pomoc dla ofiar przemocy – aspekty psychologiczne [w:] Zjawisko przemocy we współczesnym świecie, J. Maciaszek (red.), Wydawnictwo Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010.
57. Lawrence A. P., Olivier P. J., Osobowość. Teoria i badania, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002.
58. Leszczyński M., Gumieniak A., Owczarek L., Mochocki R., Bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
59. Lipowska-Teutsch A., Rodzina a przemoc, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1995.
60. Loue S., Intimate Partner Violence. Societal, Medical, Legal and Individual Responses, Kluwer Academic Publishers, 2000.
61. Łagoda K., Częścik R., Vademecum interwencji policyjnych. Podręcznik dla policjantów, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1997.
62. Łobocki M., Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999.
63. Łobocki M., Metody i techniki badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003.
64. Makięło-Jarża G., Rodzina [w:] Encyklopedia psychologii, W. Szewczuk (red.), Wydawnictwo Fundacja Innowacja, Warszawa 1998.
65. Mańka E., Zjawisko przemocy na terenie działania Komendy Powiatowej Policji w Świdniku (na tle danych ogólnopolskich) [w:] A. Tyburska, J. Fiebig, G. Kędzierska (red.), Policja a przemoc. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2004.
66. Maslach Ch., Wypalenie – w perspektywie wielowymiarowej [w:] H. Sęk (red.), Wypalenie zawodowe. Przyczyny i zapobieganie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

67. Matysiak I., Ocena realizacji procedury „Niebieskie Karty” w świetle nowych uwarunkowań prawnych [w:] Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie, L. Mazowiecka (red.), Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
68. Mazur J., Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.
69. Mazur J., Przemoc wewnątrzrodzinna – problem środowiska miasta wieloprzemysłowego? [w:] Życie rodzinne – uwarunkowania makro i mikrostrukturalne. Roczniki socjologii rodziny, tom 14, Z. Tyszka (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2002.
70. Mazur-Niewiedział K., Sibiela T., Bodzioch K., Manterys S., Wrzesień T., Poradnik dla słuchacza kursu specjalistycznego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2015.
71. Mellibruda J., Przeciwdziałanie przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.
72. Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., Przemoc w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007.
73. Misiuk A., Letkiewicz A., Sokołowski M., Policje Unii Europejskiej, Wydawnictwa Akademickie Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011.
74. Misiuk A., Letkiewicz A., Szankin T., Zarządzanie jakością w Policji, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2002.
75. Moczuk E., Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
76. Mozgawa M. (red.), Kodeks karny. Komentarz, Wydawnictwo Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
77. Naylor P. B., Petch L., Azam Ali P., Przemoc domowa: mobbing w domu [w:] Przemoc i mobbing w szkole, w domu, w miejscu pracy, C. P. Monks, I. Coyne (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
78. Nowak S., Metodologia badań socjologicznych. Zagadnienia ogólne, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1970.
79. Obliński S., Medialna rola dzielnicowego w kształtowaniu wizerunku policji na przykładzie Komendy Powiatowej Policji w Szamotułach [w:] Elementy nowoczesnego zarządzania w policji, H. Januszek, S. Gembara (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.

80. Ogińska-Bulik N., Stres zawodowy u policjantów. Źródła – konsekwencje – zapobieganie, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno–Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2003.
81. Olszewska A., Przemoc w rodzinie – prawo cywilne, ABC zapobiegania przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.
82. Olszewska A., Przemoc w rodzinie – prawo karne, ABC zapobiegania przemocy domowej, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.
83. Opaliński B., Szustakiewicz P., Policja. Studium administracyjnoprawne, Oficyna Wydawnicza Uczelnia Łazarskiego, Warszawa 2013.
84. Parysiewicz B., Dziecko jako sprawca przemocy [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
85. Pieprzny S., Policja. Organizacja i funkcjonowanie, Wydawnictwo Wolters Kluwer Buisness, Warszawa 2007.
86. Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, tom V, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006.
87. Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, tom VII, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2008.
88. Pilch T., Zasady badań pedagogicznych, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998, s. 171.
89. Pilch T., Bauman T., Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.
90. Pilch T., Wujek T., Metody i techniki badań w pedagogice [w:] Pedagogika, red. M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1974.
91. Pływaczewski W., Kędzierska G.(red.), Leksykon policyjny, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2001.
92. Podręcznik dla dzielnicowego, praca zbiorowa, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2014.
93. Porębska M., Osobowość i jej kształtowanie się w dzieciństwie i młodości, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1982.
94. Pospiszył I., Przemoc w rodzinie, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
95. Pospiszył I., Razem przeciwko przemocy, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1999.

96. Potocka M., Dąbrowiecka H. (red.), *Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości*, Wydawnictwo Fundacja Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005.
97. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych*, Kancelaria Senatu, Opracowania Tematyczne OT-583, Warszawa 2010.
98. Rajska-Kulik I., *Dominacja w systemie rodzinnym a tendencja do stosowania przemocy wobec członków rodziny* [w:] J. M. Stanik, Z. Majchrzak (red.), *Przemoc w rodzinie: diagnoza, orzecznictwo, profilaktyka*, Wydawnictwo ANIMA, Katowice 1998.
99. Rau Z., *Rola badań naukowych w rozpoznawaniu i zwalczaniu przestępczości* [w:] *Elementy nowoczesnego zarządzania w policji*, H. Januszek, S. Gembara (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
100. Rudniański J., *Klasyfikacja, źródła i ocena przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarys ogólny* [w:] *Przemoc w życiu codziennym*, B. Hołyst (red.), Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej: Agencja Wydawnicza CB, Warszawa 1997.
101. Sadowski A., *Przemoc* [w:] *Młodzież Białegostoku wobec uzależnień i przemocy*, A. Sadowski (red.), Wydawnictwo Libra, Białystok 2003.
102. Sasal H. D., *Niebieskie Karty: przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa 2005.
103. Satir V., *Rodzina*, przekł. Łucja Ochmańska, Małgorzata Trzebiatowska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002.
104. Sawicka Z., Łabieniec H., *Przemoc z punktu widzenia sprawcy* [w:] *Człowiek dorosły i starszy w sytuacji przemocy*, M. Halicka, J. Halicki, A. Sidorczuk (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
105. Serafin T., Parszowski S., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Programy prewencyjne w systemie bezpieczeństwa. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
106. Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie: komentarz*, Lex a Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
107. Stawnicka J., *Dialogiczny wymiar bezpieczeństwa. Rzecz o działaniach profilaktycznych Policji* [w:] *Prewencja Policji – perspektywy i wyzwania, Materiały pokonferencyjne*, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji, Warszawa 2015.
108. Szewczyk M., *Kodeks karny - część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego*, A. Zoll (red.), Kantor Wydawniczy Zamykacze, Zamykacze 1999.
109. Sztander W., *Poza kontrolą*, Wydawnictwo PARPA, Warszawa 1994.

110. Szwarczyk M., Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Bojarski T. (red.), Kodeks karny. Komentarz, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007.
111. Tyszka Z., Rodzina [w:] Encyklopedia pedagogiczna, Pomykało W. (red.), Fundacja Innowacyjna, Warszawa 1993.
112. Tyszka Z., Socjologia rodziny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1976.
113. Urban A., Profilaktyczna działalność Policji i jej wpływ na bezpieczeństwo społeczności lokalnych [w:] Samorząd a policja. Kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego, A. Szymaniak (red.), Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2007.
114. Vasta R., Haith M. M., Miller S. A., Psychologia dziecka, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1995.
115. Wawrzczak-Gazda A., Rola i zadania policji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie [w:] P. Morciniec (red.), Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, Wydawnictwo Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012.
116. Wieczorek W., Przemoc seksualna w małżeństwie [w:] Przemoc w małżeństwie i w rodzinie, M. Chuchra, J. Jęczeń (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
117. Widera-Wysoczańska A., Mechanizmy przemocy w rodzinie. Z pokolenia na pokolenie, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
118. Wojciechowski J., Kodeks karny. Komentarz i orzecznictwo, Wydawnictwo Librata, Warszawa 2000.
119. Wójtowicz H., Przemoc w rodzinie – cierpienie w ciszy [w:] Patologie zachowań społecznych - rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI, K. Dymek-Balcerek (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej im. Kazimierza Pułaskiego, Radom 2000.
120. Zgólkowa H.(red.), Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny, Tom 33, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2001.
121. Żółtek S., Przemoc w ujęciu prawnokarnym, [w:] Oblicza przemocy. Od przyczyn do przeciwdziałania, P. Morciniec (red.), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012.

Czasopisma

1. Banach S., Przemoc w rodzinie – procedura „Niebieskie Karty”, „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” 2014 nr 4 (21).
2. Bartuszek G., Bezpieczeństwo ofiar najważniejsze, „Policja 997” 2013 nr 12.
3. Bogacka E., Czynniki kradzieży rzeczy cudzej w świetle teorii działań rutynowych. Przykład województwa wielkopolskiego, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, 2016 (36).
4. Borecka-Biernat D., Agresja: dlaczego dzieci ranią i jak możemy temu przeciwdziałać?, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” nr 1 (22), 2014.
5. B. Bugajska, Zapewnienie bezpiecznych warunków życia ludziom starym w kontekście doświadczania przez nich rzeczywistości, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2006 nr 405.
6. Copik J., Rola dzielnicowego w profilaktyce i probacji w środowisku lokalnym, „Resocjalizacja Polska” nr 5/2013.
7. Cyma-Końska C., Kurs specjalistyczny przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPWR), „Kwartalnik policyjny” nr 3/2015.
8. Dankiewicz M., Ocena moralna zachowań agresywnych w teorii i badaniach naukowych, „Studia Psychologica” nr 12 (2), 2012.
9. Dobieszewski A., Przyczyny i przejawy patologii społecznej, „Polityka i Społeczeństwo” 1/2004.
10. Durda R., wstęp do wydania „Niebieska Linia” nr 3/104/2016.
11. Durda R., Czapczyńska A., Aktualnie w Ameryce, „Niebieska Linia” nr 2/2008.
12. Dyląg A., Łącała Z., Innowacyjność a stres, wypalenie i zaangażowanie zawodowe, „Studia Prawno-Ekonomiczne” t. XCII, 2014.
13. Fillieule R., Misesowska prakseologia – przykład z dziedziny socjologii przestępczości, (tłum. K. Olszańska) „The Quarterly Journal of Austrian Economics” Vol. 15, No. 4, Winter 2012.
14. Grzeszczyk W., Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, „Prokuratura i Prawo” 4/2007.
15. Halicka M., Halicki J., Kramkowska E., Szafranek A., Law Enforcement, The Judiciary and Intimate Partner Violence Against The Elderly in Court Files, „Studia Socjologiczne” 2 (217), 2015.

16. Jachimowicz M., Przepęstwo znęcania (art. 207 k.k), „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny” nr 3 (5) 2010.
17. Jak chronić kobiety i dzieci przed przemocą?, „Dialog Europejski. Magazyn na Rzecz Integracji Europejskiej”, listopad-grudzień 1999 nr 4.
18. Jędrzejczyk T., Pytania i odpowiedzi – Prokuratura a „Niebieskie Karty”, „Policja 997” nr 3 (108) 2014.
19. Kaczmarek M., O modelu polityki wobec rodziny w świetle zmian ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 5/2010.
20. Karłyk A., *Przemoc domowa (teoretyczne aspekty zjawiska)*, „Terazniejszość – Człowiek – Edukacja” nr 1/2002.
21. Kielak J., Przemoc w rodzinie, „Życie Szkoły” nr 1/2010.
22. Kordaczuk-Wąs M., Algorytmy i kwestionariusze dla policjantów, „Niebieska Linia” nr 6/2013.
23. Kordaczuk-Wąs M., Mende W., Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Narzędzie szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, „Kwartalnik policyjny” nr 1/2014.
24. Kowalczyk A., Jak szacować ryzyko, „Policja 997” nr 5/2014.
25. Kowalczyk M., Łacka T., Przemoc i jej mechanizmy w związkach partnerskich, „Paedagogia Christiana” 1/27 (2011).
26. Koziół L., Trychotomy of motivating factors in the workplace: Concept outline, „The Malopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection” 2011, nr 2(19).
27. Kozłowska D., Procedura „Niebieskie Karty”. Geneza i rozwój, „Kwartalnik policyjny” nr 3/2015.
28. Krzekotowska K., Przemoc domowa a spokojne mieszkanie, „Niebieska Linia” nr 2/2011.
29. Lewoc M., Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce, „Probacja” nr 3/2014.
30. Łaguna M., Satysfakcja z życia i satysfakcja z pracy a motywacja do podejmowania szkoleń: Doniesienie z badań, „Psychologia jakości życia” 2012, tom 11, nr 2.
31. Łukowska K., Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, „Niebieska Linia” nr 5/2013.

32. Łukowska K., Czego nam brakuje w systemie przeciwdziałania przemocy?, „Świat Problemów” nr 7 (246) 2013.
33. Mellibruda J., Przemoc domowa, „Charaktery” nr 9, październik 1997.
34. Mende W., Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, „Kwartalnik policyjny” nr 1/2015.
35. Migda M. M., Trauma więzi a psychoterapia pacjentów z diagnozą PTSD w oparciu o mentalizację, „Psychoterapia” 3 (174) 2015.
36. Morawski Z., Funkcjonowanie Policji w strukturze społecznej, „Socjologia XXIX”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999.
37. Musgrove A., Groves N., The Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004: Relevant or ‘Removed’ Legislation?, Journal of Social Welfare and Family Law, Vol. 29 2008, Nos. 3-4.
38. Niemyjska A., Mende W., Specyfika przemocy w rodzinach policyjnych, „Kwartalnik policyjny” 3/2015.
39. Nowik D., Niebieska Karta – rozwiązanie, ale czy dobre?, „Praca Socjalna” nr 6/2013.
40. Olszewska A., Ochrona zdrowia a przemoc w rodzinie, „Niebieska Linia” 2/2012.
41. Polaczuk P., O racjonalności działania w ujęciu Maxa Webera, „Studia Warmińskie” nr 48/2011.
42. Rode D., Przemoc w relacjach małżeńskich. Mechanizmy uzależnienia, „Ethos” nr 2(106) 2014.
43. Urbaniak-Zajac D., O stosowaniu hipotez w badaniach pedagogicznych, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” nr 1 (45) 2009.
44. Sasal H. D., Ludzie pomagają ludziom – „Niebieskie Karty” po dwóch latach, „Niebieska Linia” nr 2/2001.
45. Sowińska A., Zadowolenie z pracy – problemy definicyjne, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 197/2014.
46. Spurek S., Austria – model do poprawy, „Niebieska Linia” nr 2/2008.
47. Spurek S., Nie zbliżaj się!, „Niebieska Linia” nr 6/2007.
48. Szalkiewicz A., Ocena procedury „Niebieskie Karty” – problematyka administracyjnoprawna, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica” 270, 2012.
49. Szwejka Ł., Krytyczna refleksja nad sytuacyjną prewencją kryminalną, „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” 2015, tom 28.
50. Tucholska S., Christiny Maslach koncepcja wypalenia zawodowego: etapy rozwoju, „Przegląd Psychologiczny”, tom 44, nr 3/2001.

51. Wrona G., Procedura „Niebieskie Karty” – zarys schematu postępowania, „Niebieska Linia” nr 2/2014.
52. Wyrok Sądu Najwyższego z 6 sierpnia 1996 r., sygn. WR 102/96, „Prokuratura i Prawo” 1997 r. nr 2, poz. 8
53. Zalewska A. M., Skala satysfakcji z pracy – pomiar poznawczego aspektu ogólnego zadowolenia z pracy, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Psychologica” 7, 2003.
54. Zbyrad T., Ryzyko wypalenia zawodowego pracowników służb społecznych, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Vol. XXX, 4 Sectio J 2017.

Akty legislacyjne

1. Decyzja nr 54 Komendanta Głównego Policji z dnia 11 lutego 2009 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. Urz. KGP 2009 nr 4 poz. 17 z późn. zm.).
2. Decyzja nr 126/2014 Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku z dnia 29 września 2014 roku w sprawie określenia sposobu wykonywania wybranych czynności przez dzielnicowych w ramach realizacji procedury „Niebieskie Karty” (TK.023.128.2014).
3. Decyzja nr 345 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 października 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu szkolenia zawodowego podstawowego dla policjantów, absolwentów wybranych kierunków studiów oraz osób, które zaliczą z wynikiem pozytywnym test wiedzy obejmujący treści kształcenia wybrane ze szkolenia zawodowego podstawowego policjantów (Dz. Urz. KGP 2014 poz. 66).
4. Decyzja Rady 2009/902/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. ustanawiająca Europejską Sieć Zapobiegania Przemocy (ESZP) i uchylająca decyzję 2001/427/WSiSW (Dz. Urz. Unii Europejskiej 2009 nr L 321/44).
5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483).
6. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. Urz. 1993 r. nr 61 poz. 284 z późn. zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2011 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz.U. 2011 nr 27 poz. 138).
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz.U. 2011 nr 28 poz. 146).
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. 2011 nr 50 poz. 259).

10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 718),
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 grudnia 2014 r. w sprawie wykazu chorób i ułomności, wraz z kategoriami zdolności do służby w Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Biurze Ochrony Rządu (Dz. U. 2014 poz. 1898).
12. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu służby, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów policji i innych stanowiskach służbowych oraz warunków ich mianowania na wyższe stanowiska służbowe (Dz.U. 2007 nr 123 poz. 857).
13. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 sierpnia 2010 r. w sprawie opiniowania służbowego policjantów (Dz. U z 2013 r. poz. 883 ze zm.).
14. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2000 roku w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów policji i innych stanowiskach służbowych (Dz.U. 2000 nr 115 poz. 1212).
15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 81 poz. 448).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209 poz. 1245),
17. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 201 poz. 1334).
18. Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020 (Dz. Urz. 2014 poz. 445).
19. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43 poz. 296, z późn. zm.).

20. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r.- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59).
21. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230 z późn. zm.).
22. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.).
23. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
24. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 553 z późn. zm.).
25. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. 2001 nr 71 poz. 733).
26. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).
27. Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 roku w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 10 poz. 77).
28. Wytyczne ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego z dnia 17 października 2014 r. do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2015 na podstawie art. 8, pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.).
29. Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 roku dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
30. Zarządzenie nr 25/98 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 roku w sprawie sposobu przeprowadzania interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 7 poz. 37, nr 12 poz. 78). Zarządzenie nr 21/02 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2002 roku w sprawie interwencji policjantów wobec przemocy w rodzinie pod nazwą „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 14 poz. 111).
31. Zarządzenie nr 10 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 kwietnia 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad szkolenie policjantów i strażników gminnych (miejskich) (Dz. Urz. 2001 nr 5 poz. 56).
32. Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta”(Dz. Urz. KGP 2004 nr 1 poz. 3).

33. Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 roku w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP nr 15 poz. 119 z późn. zm.).
34. Zarządzenie nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 roku w sprawie metod i form wykonywania przez policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP nr 4 poz. 30).
35. Zarządzenie nr 213 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 lutego 2007 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadkach zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego (Dz. Urz. KGP 2007 nr 5 poz. 49).
36. Zarządzenie nr 1313 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 roku uchylające zarządzenie 162 w sprawie metod i form wykonywania przez policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP 2011 r. nr 10 poz. 75).
37. Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 26).

Raporty

1. Badanie wśród policjantów dzielnicowych na temat procedury „Niebieskie Karty”. Raport z badania przeprowadzonego dla Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2005.
2. Badanie wśród policjantów patrolowych na temat procedury „Niebieskie Karty”. Raport z badania przeprowadzonego dla Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2005.
3. Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport zrealizowany przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014.
4. Brzeźniak A., Chmielewska A., Lesiak M., Satysfakcja z pracy policjantów i pracowników Policji – raport z badania, Wydział Analiz Gabinetu Komendy Głównej Policji, Warszawa 2012.
5. Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011.
6. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.
7. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.
8. Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: badanie uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Raport z badania ogólnopolskiego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011.
9. Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie – badanie pilotażowe w jednostkach penitencjarnych. Raport z badania pilotażowego zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2011.

10. Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: komentarz do wyników badań. Raport z badania eksperckiego IDEABLOG zrealizowanego na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011.
11. Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, a także realizacji procedury „Niebieskie Karty” w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Raport z badań zrealizowanych na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC, Warszawa 2012.
12. Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie, raport z badania Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej Warszawa 2013.
13. Informacja o wynikach kontroli Nr P/12/107: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2013.
14. Informacja o wynikach kontroli Nr P/15/043: Wykonywanie zadań przez dzielnicowych, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2016.
15. Krug E. G., Dahlberg L. L., Mercy J. A., Zwi A. B, Lozano R. (red.), World report on violence and health, World Health Organization, Genewa 2002.
16. Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków przemocy o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007.
17. Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów. Raport z badania na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Projektu Predefiniowanego „Rodzina polska – wolna od przemocy” dla Programu PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć” współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014 zrealizowanego przez firmę WYG PSDB sp. z o.o., Warszawa 2014.
18. Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007.

19. Przemoc w rodzinie. Występowanie i częstotliwość zgłaszania. Raport z badania zrealizowanego dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Lpsos Loyalty, Warszawa 2014.
20. Przemoc i konflikty w domu. Komunikat Badań BS/82/2012, CBOS, Warszawa 2012.
21. Raport danych o szkolnictwie wyższym w Polsce, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.
22. Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2014 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2015.
23. Zjawisko przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn – jakościowa część badania, Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2010.

Źródła internetowe

1. Bazyluk E., Kulka M., Rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” – komentarz, <http://www.niebieska.info/index.php/zadania-sluzb/59-rozporzadzenie-w-sprawie-procedury-niebieskie-karty-komentarz> [data dostępu: 01.01.2015].
2. Biuletyn Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości, www.bip.ms.gov.pl
3. Bodzioch K., Poważa D., Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010, <http://isp.policja.pl/download/12/1363/Postawy-stereotypy-wiedza-i-doswiadczenie-policjantow-dzielnicowych-na-temat-ofi.pdf> [data dostępu: 15.02.2015].
4. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, <https://rm.coe.int/168008482e> [data dostępu: 13.01.2015].
5. Decision No 779/2007/EC of the European Parliament and of the Council of 20 June 2007 establishing for the period 2007-2013 a specific programme to prevent and combat violence against children, young people and women and to protect victims and groups at risk (Daphne III programme) as a part of the General Programme ‘Fundamental Rights and Justice’, Official Journal of the European Union 2007 No L 173/19, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9741ecb3-cbe9-443b-825b-cbead464894c/language-en> [data dostępu: 14.01.2015].

6. Frauenangelegenheiten und Gleichstellung, Bundeskanzleramt, <https://www.frauenfamilien-jugend.bka.gv.at/frauen/publikationen.html> [data dostępu: 09.01.2015].
7. Historia Daphne 1997-2003 – Europa przeciw przemocy wobec dzieci i kobiet, Komisja Europejska, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2005, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/526c247e-69fc-42fa-ad3b-4e0749125697/language-pl> [data dostępu: 12.02.2015].
8. Ihr Recht bei häuslicher Gewalt. Polizeiliche, strafrechtliche und zivilrechtliche Möglichkeiten des Schutzes, BIG Koordinierung, Berlin 2012, https://www.wetzlar.de/medien/bindata/lebeninwetzlar/gleichstellung_und_frauen/Flyer_-_Gemeinsam_gegen_Gewalt__deutsch_.pdf [data dostępu: 10.01.2015].
9. Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w 2013 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, file:///C:/Users/user/Downloads/sprawozdanie_NK_2013_r_.pdf [data dostępu: 10.02.2015].
10. Informacja dotycząca realizacji przez jednostki organizacyjne policji w I. półroczu 2014 roku procedury „Niebieskie Karty” oraz inicjatyw podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, Warszawa 2014, <statystyka.policja.pl/download/1/171765/Ipolroczenastrone.pdf> [data dostępu: 10.02.2015].
11. Information For Those Seeking a Family Court Order of Protection, https://www.nycourts.gov/courts/nyc/family/op_info.pdf [data dostępu: 19.01.2015].
12. Informator Statystyczny Białystok 2014, <http://bialystok.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-województwa-podlaskiego-2014,7,3.html> [data dostępu: 01.05.2015].
13. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, Seria traktatów Rady Europy – Nr 210, Stambuł 2011, <http://niebieskalinia.info/pliki/dokumenty/Wa%C5%BCne%20dokumenty/Konwencja%20o%20zapobieganiu%20i%20zwalczaniu%20przemocy%20wobec%20kobiet%20i%20przemocy%20domowej.pdf> [data dostępu: 20.02.2015].

14. Kordaczuk-Wąs M., Putka M., Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy w Rodzinie – doświadczenia hiszpańskie, Warszawa 2011/2012, www.policja.pl/download/1/97620/PUBLIKACJA.pdf [data dostępu: 04.01.2015].
15. Kościński P., Rząd ratyfikuje wreszcie konwencję o zapobieganiu przemocy wobec kobiet? „Jeszcze w lutym”, http://wyborcza.pl/1,75398,15427899,Rzad_ratyfikuje_wreszcie_konwencje_o_zapobieganiu.html [data dostępu: 14.01.2015].
16. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016, Komenda Miejska Policji w Katowicach, <http://katowice.slaska.policja.gov.pl/k14/prewencja/rzadowe-programy-prewen/37225,Krajowy-Program-Przeciwdzialania-Przemocy-w-Rodzinie-na-lata-2006-2016.html> [data dostępu: 02.01.2015].
17. Kwiatkowski D., Policja w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2012, file:///C:/Users/user/Downloads/pdf044.pdf [data dostępu: 21.02.2015].
18. Logar R., The Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases, Expert Group Meeting organized by UN Division for the Advancement of Women, 17-20 May 2005, Vienna, Austria, <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf> [data dostępu: 17.02.2015].
19. Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30.XII.2013 r., Warszawa 2013, file:///C:/Users/user/Downloads/stan_i_struktura_ludnosci_oraz_ruch_naturalny_w_przek_teryt_w_2013r.pdf [data dostępu: 27.02.2015].
20. Łukowska K., Postawy i kompetencje grup roboczych – Część II, <http://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/5331-postawy-i-kompetencje-grup-roboczych-czesc-ii> [data dostępu: 21.02.2015].
21. Łukowska K., wykład pt. „Grupa robocza jako narzędzie pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy – postawy, kompetencje i oczekiwania”, wygłoszony podczas konferencji „Postawy i kompetencje jako kluczowy element polskiego systemu przeciwdziałania przemocy” w dniu 24.04.2013 r. w Kancelarii Premiera Rady Ministrów, http://www.parpa.pl/images/file/Przemoc_grupy_robocze.pdf [data dostępu: 04.01.2015].
22. Mehr Schutz bei häuslicher Gewalt. Informationen zum Gewaltschutzgesetz, BIG Koordinierung, Berlin 2010,

- <https://www.bmfsfj.de/blob/94308/63296d8077e74d1101021f8e911e0492/mehr-schutz-bei-haueslicher-gewalt-data.pdf> [data dostępu: 10.01.2015].
23. Międzynarodowa Kampania „Kocham. Nie biję”, www.kochamniebije.pl [data dostępu: 14.02.2015].
  24. National Coalition Against Domestic Violence, www.ncadv.org [data dostępu: 20.01.2015].
  25. New Jersey Division of Criminal Justice, <https://www.nj.gov/lps/dcj/index.html> [data dostępu: 21.01.2015].
  26. Office on Women's Health, US Department of Health and Human Services <http://www.womenshealth.gov> [data dostępu: 06.12.2014].
  27. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, www.niebieskalinia.pl
  28. Pietruszka M., Przemoc – wyzwanie dla świata, „Niebieska Linia” nr 6/2002, <http://www.psychologia.edu.pl/czytelnia/59-niebieska-linia/450-przemoc-wyzwanie-dla-swiata.html> [data dostępu: 09.09.2018].
  29. Potocka M., Dąbrowiecka H., Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości, Fundacja Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005, http://www.neww.org.pl/download/przemoc_w_rodzinie_a_prawo.pdf [data dostępu: 04.01.2015].
  30. Protection from Harassment Act, 1997, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents> [data dostępu: 11.01.2015].
  31. Riegel K., Efektywne zwalczanie przemocy domowej w Niemczech? - Ustawa o ochronie przed przemocą, <http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/images/stories/file/Efektywne%20zwalczanie%20przemocy%20domowej%20w%20Niemczech.doc> [data dostępu: 10.01.2015].
  32. Rozburski D., Zastosowanie procedury „Niebieskie Karty” dla Policji, <http://www.naukowy.pl> [data dostępu: 09.02.2015]
  33. Sasal H. D., Procedura „Niebieskie Karty” jako przykład łączenia kompetencji różnych służb [w:] Przewodnik do realizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy, Warszawa 2005, http://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_eksperti_radza/07._Hanna_Dorota_Sasal.pdf [data dostępu: 22.02.2015].
  34. Seredyńska A., Mechanizmy obronne u ofiar przemocy. Następstwa wychowawcze, „Nauka – Etyka – Wiara 2011”, Materiały konferencyjne „Godność człowieka”,

- Chrześcijańskie Forum Pracowników Nauki,
file:///C:/Users/user/Downloads/NEW11%20Seredynska.pdf [data dostępu:
20.03.2015].
35. Sprawozdanie z działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2014, <http://bip.krakow.kwp.policja.gov.pl/download/38/74835/SprawozdaniezdzialanMSWdotyczacychzapobieganiaprzemocywrodzinie.pdf> [data dostępu: 25.03.2015].
36. Strona internetowa Centrum Badania Opinii Społecznej, www.cbos.pl
37. Strona internetowa Komendy Głównej Policji, www.policja.pl
38. Strona internetowa Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku, www.bialystok.policja.gov.pl
39. Strona internetowa Komendy Miejskiej Policji w Suwałkach, www.suwalki.policja.gov.pl
40. Strona internetowa Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku, www.podlaska.policja.gov.pl
41. Strona internetowa Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, www.mpips.gov.pl
42. Strona internetowa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, www.msw.gov.pl
43. Strona internetowa Najwyższej Izby Kontroli, www.nik.gov.pl
44. Strona internetowa Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, www.parpa.pl
45. Szkoły Wyższe i ich finanse w 2014 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkoly-wyzsze-i-ich-finanse-w-2014-r-,2,11.html> [data dostępu: 07.11.2016].
46. Szymańczak J., Przemoc w rodzinie. Zarys problematyki, Raport nr 181 Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2000, http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_00/r-181.pdf [data dostępu: 06.12.2014].
47. The Survivor's Handbook, Women's Aid Federation of England, Bristol 2008, <https://www.womensaid.org.uk/the-survivors-handbook/> [data dostępu: 11.01.2015].
48. Verhage A., Ponsaers P., Community policing as a police strategy: effects and future outlook, EUCPN Thematic Paper No. 3, European Crime Prevention Network, Brussels 2012, https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/81662/eucpn_thematic_paper_no_03.pdf?sequence=1&isAllowed=y [data dostępu: 09.01.2015].

49. Woźnicki Ł., Zepsuli Niebieską Kartę? Według NIK zmiana prawa uderzyła w maltretowane kobiety i dzieci,
http://wyborcza.pl/1,75398,14349240,Zepsuli_Niebieska_Karte__Wedlug_NIK_zmiana_prawa_uderzyla.html [data dostępu: 25.02.2015].
50. Wszyńska I., Działalność zespołów interdyscyplinarnych oraz realizacja procedury „Niebieskie Karty” w województwie podlaskim w okresie I-XII 2015 r., Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku, Białystok 2016, <https://www.bialystok.uw.gov.pl/NR/rdonlyres/035D6B0A-1E5C-44A6-A784-DB240F21D950/0/Realizacja%20proceduryNKw2015ANALIZA.pdf> [data dostępu: 02.07.2016].
51. Załącznik do Uchwały Nr L/455/10 Rady Powiatu Białostockiego z dnia 30.09.2010, <http://www.powiatbialostocki.pl> [data dostępu: 01.05.2015].

Spis tabel

Tabela 1. Odsetki respondentów zgadzających się ze stereotypami dotyczącymi przemocy w rodzinie	54
Tabela 2. Zalety wdrożenia filozofii <i>community (oriented) policing</i>	80
Tabela 3. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” przez uprawnione podmioty w latach 2012-2015	97
Tabela 4. Mocne i słabe strony zespołów interdyscyplinarnych	99
Tabela 5. Działania podjęte przez policję w ramach zapobiegania przemocy w rodzinie w latach 1999-2016	145
Tabela 6. Zmienna zależna i jej wskaźniki	167
Tabela 7. Zmienne niezależne i ich wskaźniki	168
Tabela 8. Metody, techniki i narzędzia badawcze zastosowane w badaniach	170
Tabela 9. Jednostka macierzysta policji i płeć funkcjonariuszy służby patrolowej i obchodowej Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	174
Tabela 10. Dane jednostek i komórek organizacyjnych policji objętych badaniami naukowymi	177
Tabela 11. Płeć funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	180
Tabela 12. Wiek funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	180
Tabela 13. Wykształcenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	181
Tabela 14. Wykształcenie i płeć funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	181
Tabela 15. Liczba kobiet i mężczyzn nowoprzyjętych na studia w Polsce w latach 2007, 2011, 2012 i 2014	182
Tabela 16. Stan cywilny funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	182
Tabela 17. Liczba posiadanych dzieci przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	183
Tabela 18. Sytuacja materialna funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	183
Tabela 19. Samoocena stanu zdrowia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	184
Tabela 20. Długość stażu służby w policji funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)	185

Tabela 21. Długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)	186
Tabela 22. Płeć a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)	186
Tabela 23. Wiek a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w latach)	187
Tabela 24. Płeć dzielnicowych w poszczególnych jednostkach Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	189
Tabela 25. Miejsce pełnienia służby a płeć i wiek dzielnicowych	190
Tabela 26. Miejsce pełnienia służby a płeć i wykształcenie dzielnicowych	191
Tabela 27. Stan cywilny dzielnicowych	192
Tabela 28. Liczba posiadanych dzieci przez dzielnicowych	192
Tabela 29. Długość stażu służby w policji dzielnicowych (w latach)	193
Tabela 30. Długość stażu w służbie obchodowej dzielnicowych (w latach)	194
Tabela 31. Wiek dzielnicowych a długość stażu służby na stanowisku dzielnicowego (w latach)	194
Tabela 32. Sprawozdanie z realizacji procedury „Niebieskie Karty” w Komendzie Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2012-2016	199
Tabela 33. Liczba przeprowadzonych interwencji domowych w obszarze działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2010-2016	200
Tabela 34. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	200
Tabela 35. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	201
Tabela 36. Sytuacja materialna funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	202
Tabela 37. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a określenie słabych stron formularza „Niebieska Karta – A”	204
Tabela 38. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	205
Tabela 39. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka a częstość jego wykorzystywania przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	206

Tabela 40. Ocena praktyczności narzędzia szacowania ryzyka a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	207
Tabela 41. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a poczucie kompetencji do wszczynania procedury przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	210
Tabela 42. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a zadowolenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego ze służby w policji	215
Tabela 43. Liczba specjalistycznych szkoleń w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie odbytych przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	221
Tabela 44. Informacje dotyczące ostatnio odbytego szkolenia w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	221
Tabela 45. Zadowolenie funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego z udziału w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie ...	222
Tabela 46. Przydatność wiedzy zdobytej na specjalistycznym szkoleniu dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie	222
Tabela 47. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	223
Tabela 48. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a opinia o najskuteczniejszym sposobie rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji	224
Tabela 49. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a opinia o najskuteczniejszym działaniu profilaktycznym dotyczącym zapobiegania przemocy w rodzinie	225
Tabela 50. Napotykanie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie a przeszkolenie w tym zakresie	225
Tabela 51. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu a największy problem występujący podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie	226

Tabela 52. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a ułatwienie funkcjonariuszom Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego podejmowania służbowych działań interwencyjnych	231
Tabela 53. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	232
Tabela 54. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą a częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	233
Tabela 55. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a opinia o możliwościach zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji	234
Tabela 56. Ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” a czas poświęcony na sporządzenie dokumentacji z interwencji domowej	237
Tabela 57. Okoliczności zapadające w pamięć interwenującym funkcjonariuszom a długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej (w latach)	240
Tabela 58. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie z obszaru działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2012-2016	241
Tabela 59. Sposoby zakończenia interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie	242
Tabela 60. Stosowany przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego sposób zakończenia interwencji związanych z przemocą w rodzinie a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	244
Tabela 61. Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie a ocena skuteczności procedury „Niebieskie Karty” funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego	247
Tabela 62. Długość stażu służby w policji (w latach) a napotykanie trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie ...	250
Tabela 63. Największy problem występujący u funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego dotyczący zapobiegania przemocy w rodzinie	252
Tabela 64. Długość stażu służby w komórce patrolowo-interwencyjnej (w latach) a największy problem występujący u funkcjonariuszy policji podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie	258

Tabela 65. Dzielnicy Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku po odbyciu kursu specjalistycznym	263
Tabela 66. Czynniki motywujące dzielnicowych do służby obchodowej a długość stażu służby na stanowisku dzielnicowy	267
Tabela 67. Pierwsze skojarzenia dzielnicowych dotyczące „przemocy w rodzinie”	283
Tabela 68. Liczba osób zatrzymanych i ogółem, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie na terenie działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku w latach 2010-2016	298
Tabela 69. Najczęściej występujące kategorie zachowań przemocowych w doświadczeniu dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	303
Tabela 70. Czynniki wpływające na nieskuteczność procedury „Niebieskie Karty” w opinii dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	325
Tabela 71. Przyczyny bezzasadności prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” w opinii dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	344
Tabela 72. Słuszność prowadzenia procedur „Niebieskie Karty” w doświadczeniu dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	347
Tabela 73. Typy dzielnicowych w związku z oceną skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	380
Tabela 74. Plan szkolenia funkcjonariuszy służby patrolowej	410
Tabela 75. Plan szkolenia funkcjonariuszy służby obchodowej	410
Tabela 76. Materiały dydaktyczne do szkoleń dla funkcjonariuszy policji	412
Tabela 77. Zdiagnozowane problemy i postulowane rozwiązania dotyczące podniesienia skuteczności procedury „Niebieskie Karty”	429

Spis wykresów

Wykres 1. Formularze „Niebieska Karta – A” wszczynające procedurę sporządzone w województwie podlaskim przez poszczególne podmioty w 2015 roku (w %) ...	197
Wykres 2. Częstotliwość wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	198
Wykres 3. Poczucie kompetencji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	208

Wykres 4. Najbardziej kompetentne osoby do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” według policjantów Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	211
Wykres 5. Zadowolenie ze służby w Wydziale Patrolowo-Interwencyjnym	213
Wykres 6. Uczestnictwo funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w specjalistycznym szkoleniu dotyczącym przemocy w rodzinie (w %)	220
Wykres 7. Znajomość w najbliższym otoczeniu rodziny dotkniętej przemocą przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	228
Wykres 8. Opinia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego na temat możliwości zapobiegania przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji (w %)	234
Wykres 9. Spostrzeżenia funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego podczas interwencji dotyczących przemocy w rodzinie (w %)	238
Wykres 10. Najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	245
Wykres 11. Napotykanie problemów w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie przez funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	249
Wykres 12. Najczęściej występujące u funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego problemy podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie (w %)	251
Wykres 13. Czynniki wpływające na bierność funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego w sytuacjach kontaktu z przypadkami przemocy w rodzinie (w %)	260
Wykres 14. Skuteczność działań profilaktycznych w opinii funkcjonariuszy Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego (w %)	367

Spis rysunków

Rysunek 1. Schemat wypełniania wzorów formularzy „Niebieska Karta”	101
Rysunek 2. Rejon działania Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	176

Spis załączników

Załącznik 1. Formularz „Niebieska Karta – A”	464
Załącznik 2. Formularz „Niebieska Karta – B”	471
Załącznik 3. Formularz „Niebieska Karta – C”	475
Załącznik 4. Formularz „Niebieska Karta – D”	480
Załącznik 5. Algorytm i kwestionariusz – część A – przemoc wobec osób dorosłych	485
Załącznik 6. Algorytm i kwestionariusz – część B – przemoc wobec dzieci	487
Załącznik 7. Kwestionariusz ankiety z funkcjonariuszami Wydziału Patrolowo- -Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	489
Załącznik 8. Scenariusz wywiadu pogłębionego z dzielnicowymi Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku	496
Załącznik 9. Notatka urzędowa z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty”	499
Załącznik 10. Notatka urzędowa z rozmowy profilaktycznej ze sprawcą przemocy w rodzinie przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”	505
Załącznik 11. Notatka urzędowa z rozmowy profilaktycznej z ofiarą przemocy przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”	507
Załącznik 12. Wykaz skrótów	508

ANEKS

Załącznik 1. Formularz „Niebieska Karta – A”

NIEBIESKA KARTA — A

1)

.....

.....
(miejscowość, data)

(pieczęć podmiotu, o którym mowa
w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.
o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
wypełniającego formularz „Niebieska Karta — A”)

I. DANE OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: .....
2. Imiona rodziców: .....
3. Miejsce zamieszkania:
kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
numer telefonu: .....
4. Aktualny adres pobytu:
kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
numer telefonu: .....

II. INFORMACJA DOTYCZĄCA ZGŁOSZENIA PODEJRZENIA STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE

1. Zgłaszający:
osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:
.....
.....
2. Zgłaszający:
inna osoba (np. rodzic, opiekun prawny, opiekun faktyczny, osoba najbliższa, świadek):
.....
.....
1) imię i nazwisko: .....
2) miejsce zamieszkania:
kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
numer telefonu: .....

III. DANE OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: .....
2. Miejsce zamieszkania:
kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
numer telefonu: .....
3. Stosunek pokrewieństwa z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:
.....

¹ Części I—XV, XVII i XIX—XXI wypełniają przedstawiciele wszystkich pomiotów wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
Część XVI dodatkowo wypełnia przedstawiciel Policji.
Część XVIII dodatkowo wypełnia przedstawiciel ochrony zdrowia.

IV. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, ZACHOWYWAŁA SIĘ W NASTĘPUJĄCY SPOSÓB:

Formy przemocy w rodzinie	Wobec dorosłych			Wobec dzieci		
	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
Stosowała przemoc fizyczną, w tym:						
popychanie						
uderzanie						
wykręcanie rąk						
duszenie						
kopanie						
spoliczkowanie						
inne (podać jakie)						
Uszkodzenia ciała, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
zasinienia						
zadrapania						
krwawienia						
oparzenia						
inne (podać jakie)						
Stosowała przemoc psychiczną, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
izolację						
wyzywiska						
ośmieszanie						
groźby						
kontrolowanie						
ograniczanie kontaktów						
krytykowanie						
poniżanie						
demoralizację						
ciągłe niepokojenie						
inne (podać jakie)						
Stosowała przemoc seksualną, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
zmuszanie do obcowania płciowego i innych czynności seksualnych						
Inny rodzaj zachowań, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
niszczenie/uszkodzenie mienia						
zabór/przywłaszczenie mienia						
groźba karalna/znieważenie						
zmuszanie do picia alkoholu						
zmuszanie do zażywania środków odurzających lub substancji psychotropowych oraz niezleconych przez lekarza leków						
inne działające na szkodę najbliższych (podać jakie)						

* Na przykład: żony, męża, partnera, partnerki, matki, ojca, córki, syna.

V. OD JAK DAWNA TE ZACHOWANIA MAJĄ MIEJSCE

.....
 .....
 .....
 .....

VI. ZACHOWANIE

Zachowanie się osoby	Osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie		Osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie	
	TAK	NIE	TAK	NIE
trudność nawiązania kontaktu				
spokojny/-na				
płaczliwy/-wa				
zastraszony/-na				
unika rozmów				
agresywny/-na				
stawia opór Policji				

VII. OPIS MIEJSCA ZDARZENIA

(np. szkody, zniszczone sprzęty, nieporządek, rozbite szkło, uszkodzone drzwi, brud, ślady krwi, ślady spożywania alkoholu, wyczuwalna woń alkoholu, inne)

.....
 .....

VIII. ŚWIADKOWIE STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE

Świadek I

- Imię i nazwisko: .....
- Miejsce zamieszkania:
 kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
 ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
 numer telefonu: .....

Świadek II

- Imię i nazwisko: .....
- Miejsce zamieszkania:
 kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
 ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
 numer telefonu: .....

Świadek III

- Imię i nazwisko: .....
- Miejsce zamieszkania:
 kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
 ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
 numer telefonu: .....

IX. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, BYŁA JUŻ KIEDYKOLWIEK KARANA ZA PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY LUB GROŹBY JEJ UŻYCIA:
TAK   NIE   NIE USTALONO

X. CZY W STOSUNKU DO OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, SĄD ZASTOSOWAŁ DOZÓR KURATORA SĄDOWEGO:
TAK   NIE   NIE USTALONO

XI. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, NADUŻYWA ALKOHOLU:
TAK   NIE   NIE USTALONO

XII. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, NADUŻYWA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH LUB LEKÓW:
TAK   NIE   NIE USTALONO

XIII. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, BYŁA LECZONA PSYCHIATRYCZNIE:
TAK   NIE   NIE USTALONO

XIV. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, POSIADA BRONŃ:
TAK   NIE   NIE USTALONO

XV. CZY W ZWIĄZKU ZE STOSOWANIEM PRZEMOCY W RODZINIE BYŁY PODEJMOWANE NASTĘPUJĄCE DZIAŁANIA:

- powiadomienie i interwencje Policji
- powiadomienie prokuratury
- zatrzymanie
- dozór Policji
- wydanie zakazu kontaktowania się z określonymi osobami
- wydanie zakazu zbliżania się do określonych osób
- wydanie postanowienia o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym
- tymczasowe aresztowanie
  - wszczęcie postępowania karnego lub innego postępowania sądowego (jakiego? np. rozwodowego, rodzinnego)
.....
- poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego
- odebranie dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie
- zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu (w stosunku do kogo?)
.....
- leczenie innych uzależnień (jakich, w stosunku do kogo?)
.....
- zobowiązanie do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (nałożone przez kogo?)
.....
- udzielono pomocy medycznej
- inne działania (jakie?) .....
.....
.....

XVI. DZIAŁANIA PODJĘTE PRZEZ POLICJĘ

Działania podjęte przez Policję	Osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie		Osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie	
	TAK	NIE	TAK	NIE
pouczenie				
środki przymusu bezpośredniego (jaki?)				
badanie na zawartość alkoholu w organizmie	..... (wynik)		..... (wynik)	
izba wytrzeźwień				
policyjne pomieszczenia dla osób zatrzymanych/do wytrzeźwienia				
policyjne pomieszczenia dla osób zatrzymanych				
policyjna izba dziecka				

XVII. DANE DOTYCZĄCE RODZINY

Inne osoby pozostające we wspólnym gospodarstwie z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie:

Lp.	Imię i nazwisko	Stosunek pokrewieństwa	Wiek	Czym się zajmuje *
1				
2				
3				
4				

* Zawód, miejsce pracy, w przypadku dzieci — szkoła/klasa.

XVIII. INFORMACJE DOTYCZĄCE STANU ZDROWIA OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

1. Stan psychiczny:

- pobudzony/-na   ospały/-ła/apatyczny/-na   płaczliwy/-wa
  agresywny/-na   lękliwy/-wa   inny/-na (jaki/-ka?)

.....

2. Porozumiewanie się:

- chętnie nawiązuje kontakt   trudno nawiązuje kontakt
  małomówny/-na   jąka się
  krzyczy   wypowiada się nielogicznie
 odmawia odpowiedzi na zadawane pytania
 porozumiewa się niewerbalnie (np. językiem migowym, gestami, piktogramami itp.)

.....

Reakcja na osobę towarzyszącą (szczególnie ważne w przypadku dzieci):

.....

3. Rodzaje uszkodzeń:

☐ skaleczenia	☐ ślady nakłucia	☐ ślady ugryzienia
☐ otarcia naskórka	☐ siniaki	☐ krwawienia
☐ ślady oparzenia	☐ zwichnięcia	☐ złamania kości

4. Stan higieny:

Skóra:	☐ czysta	☐ brudna
	☐ wysuszona	☐ odmrożona
	☐ odparzona	☐ odleżyny
	☐ pieluszkowe zapalenie skóry	
Włosy:	☐ czyste	☐ brudne
	☐ wszawica	☐ łysienie/włosy powyrywane
	☐ ciemieniucha	

5. Inne objawy podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie/zaniedbania:

☐ strój brudny/nieadekwatny do pory roku	☐ waga/wzrost nieadekwatne do wieku
☐ rozwój nieadekwatny do wieku	☐ wyniszczenie organizmu
☐ odwodnienie	☐ ponawianie zgłoszeń do lekarza
☐ niekorzystanie z pomocy lekarza mimo przewlekłej choroby	
☐ niestosowanie się do wcześniejszych zaleceń lekarskich	

6. obrażenia i objawy spójne z wersją przedstawioną przez osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:

TAK   NIE

7. W przypadku dziecka obrażenia i objawy spójne również z wersją przedstawioną przez rodzica lub opiekuna prawnego lub opiekuna faktycznego:

TAK   NIE

8. Konieczność przeprowadzenia konsultacji specjalistycznej:

TAK   NIE

9. Podjęte leczenie:

- przyjęto na oddział szpitalny (jaki?) .....
- skierowano do szpitala (jakiego?) .....
- udzielono pomocy ambulatoryjnej odesłano do domu
- inne (jakie?) .....

10. Poinformowano o możliwości otrzymania zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z przemocą w rodzinie na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 201, poz. 1334).

TAK   NIE

11. Wydano zaświadczenie lekarskie:

TAK   NIE

12. Wydano skierowanie na badanie lekarskie:

TAK   NIE

13. Wydano zwolnienie lekarskie od pracy:

TAK   NIE

XIX. PODJĘTE DZIAŁANIA INTERWENCYJNE

1. Działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:

- powiadomienie Policji udzielenie pomocy socjalnej
- udzielenie pomocy medycznej
(w przypadku przemocy seksualnej należy działać zgodnie z procedurą postępowania Policji i placówki medycznej)
- inne (jakie?) .....

2. Działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, poprzez zapewnienie jej miejsca w placówce całodobowej:

- specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie
- ośrodku wsparcia
- ośrodku interwencji kryzysowej
- domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży
- szpitalu
- innych (jakich?) .....

3. Działania zmierzające do udzielenia pomocy dzieciom

.....
.....

4. Przekazanie informacji organom właściwym do prowadzenia postępowania przygotowawczego

.....
.....

5. Inne (jakie?)

.....
.....

XX. WNIOSKI PRZEDSTAWICIELA PODMIOTU WYPEŁNIAJĄCEGO FORMULARZ

.....
.....
.....
.....
.....

XXI. DODATKOWE INFORMACJE

.....
.....
.....
.....
.....

.....
(podpis przedstawiciela podmiotu wypełniającego formularz „Niebieska Karta — A”)

.....
(data wpływu formularza „Niebieska Karta — A” do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego)

NIEBIESKA KARTA — B

POUCZENIE DLA OSÓB DOTKNIĘTYCH PRZEMOCĄ W RODZINIE

Co to jest przemoc w rodzinie?

Przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Kto może być ofiarą przemocy w rodzinie?

- współmałżonkowie
- partnerzy w związkach nieformalnych
- dzieci
- osoby starsze
- osoby niepełnosprawne

Najczęstsze formy przemocy w rodzinie to:

Przemoc fizyczna:

- bicie, popychanie, kopanie, duszenie, bicie przedmiotami, parzenie, policzkowanie

Przemoc psychiczna:

- wyśmiewanie, szydzenie, lżenie, okazywanie braku szacunku, poddawanie stałej krytyce, kontrolowanie i ograniczanie kontaktu z bliskimi.

Przemoc seksualna:

- wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi

Inny rodzaj zachowań:

- zmuszanie do oddawania uzyskiwanych środków finansowych, uniemożliwienie podjęcia pracy, niezaspakajanie podstawowych potrzeb materialnych
- niszczenie rzeczy osobistych
- demolowanie mieszkania
- wnoszenie sprzętów domowych i ich sprzedawanie
- pozostawianie bez opieki osoby, która z powodu choroby, niepełnosprawności bądź wieku nie może samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb
- zmuszanie do picia alkoholu
- zmuszanie do zażywania środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków

PAMIĘTAJ!!!

Prawo zabrania stosowania przemocy i krzywdzenia swoich bliskich. Jeżeli Ty lub ktoś z Twoich bliskich jest ofiarą przemocy ze strony osoby najbliższej, nie wstydź się prosić o pomoc. Prawo stoi po Twojej stronie!

Jeżeli doznajesz takich zachowań, powiadom:

- Policję, dzwoniąc na numer 997 lub 112,
- prokuraturę.

Policjant ma obowiązek:

- **zapewnienia bezpieczeństwa** (art. 15a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji — policjanci, wykonując czynności, mają prawo zatrzymywania sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego);
- **przekazania informacji o interweniujących policjantach** (stopień, imię i nazwisko oraz numer identyfikacyjny policjantów, nazwa i siedziba jednostki, w której pełnią służbę);
- **przekazania, na wniosek sądu lub prokuratury, dokumentacji policyjnej** jako dowodów w postępowaniu;
- **uczestniczenia, na wniosek sądu, jako świadkowie** w sprawie karnej.

Prokurator w toku postępowania przygotowawczego ma prawo do:

- oddania podejrzanego pod dozór Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym;
- oddania podejrzanego pod dozór Policji zamiast zastosowania tymczasowego aresztowania, pod warunkiem że oskarżony w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu;
- nakazania podejrzanemu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym — jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Polskie prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny — art. 207 k.k.;
- uderzenie człowieka lub naruszenie jego nietykalności cielesnej w inny sposób — art. 217 k.k. (ściganie przestępstwa odbywa się z oskarżenia prywatnego);
- pozbawienie człowieka wolności — art. 189 k.k.;
- grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym bądź innemu ciężką obawę, że będzie spełniona — art. 190 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- wzbudzanie u innej osoby uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia lub naruszenie jej prywatności poprzez uporczywe nękanie — art. 190a § 1 k.k. (ściganie na wniosek pokrzywdzonego);
- stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej, w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia określonego stanu — art. 191 k.k.;
- utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, przez użycie wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny, albo rozpowszechnienie wizerunku nagiej osoby lub w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody — art. 191a k.k. (ściganie na wniosek pokrzywdzonego);
- doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (zgwałcenie) oraz doprowadzenie w ten sam sposób innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności — art. 197 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego); UWAGA! Przystępstwo to popełnia również małżonek, który dopuszcza się zgwałcenia współmałżonka!;
- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci: pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia bądź innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zespечения lub zniekształcenia ciała — art. 156 k.k.;
- spowodowanie naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, w wyniku którego pokrzywdzonym jest osoba najbliższa — art. 157 § 1 i 2 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- uporczywe uchylanie się od wykonania ciężącego z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to narażanie jej na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych (uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego) — art. 209 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego, organu opieki społecznej lub innego właściwego organu);
- kradzież lub kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej — art. 278 k.k. i art. 279 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- niszczenie, uszkadzanie cudzej rzeczy lub czynienie jej niezdatną do użytku — art. 288 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- porzucenie wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny — art. 210 k.k.;
- uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru — art. 211 k.k.;
- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania — art. 200 k.k.;
- rozpijanie małoletniego, przez dostarczanie mu napoju alkoholowego, ułatwianie jego spożycia, lub nakłanianie go do spożycia takiego napoju — art. 208 k.k.

Masz też prawo do złożenia na Policji lub w prokuraturze zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez osobę, która krzywdzi Ciebie i Twoją rodzinę.

PAMIĘTAJ!!!

Sprawca przemocy wobec bliskich, gdy czuje się bezkarny, prawdopodobnie nie zmieni się, będzie dalej stosował przemoc, bez względu na składane obietnice; następnym razem może być znacznie gorzej.

Jeżeli jednak zaufasz jego deklaracjom o zmianie zachowania wobec Ciebie/Twojej rodziny i zechcesz się wycofać, pamiętaj, że złożone przez Ciebie dotychczas zeznania nie będą mogły być wykorzystane przez prawne instytucje działające po to, aby Ci pomóc. Dlatego zanim podejmiesz taką decyzję, zastanów się i skonsultuj ją z psychologiem, terapeutą lub inną osobą pomagającą ofiarom przemocy w rodzinie, np. w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy rodzinie, ośrodku interwencji kryzysowej.

PAMIĘTAJ!!!

Zahamowanie przemocy w rodzinie jest możliwe — możesz z nią walczyć i uzyskać pomoc dla siebie i swoich bliskich.

Jak to możliwe?

Zrób dwa kroki:

1. Krok pierwszy — zanotuj przebieg zdarzenia (pamięć bywa zawodna):

Kto Cię skrzywdził? (imię i nazwisko) .....

Kim jest dla Ciebie sprawca przemocy w rodzinie? (Podać kto — mąż, żona, partner, partnerka, ojciec, matka, brat, siostra, syn, córka, inne) .....

Kiedy to się stało? data ..... godzina ..... miejsce .....

Na czym polegała przemoc? (awantura, krzyk, lżenie, bicie, kopanie, rzucanie sprzętami, niszczenie sprzętów, bicie dzieci, groźby pobicia, groźby zabicia, wyrzucanie z domu, inne — podać jakie?) .....

Kto widział, słyszał przebieg zdarzenia? .....

Kto interweniował? (imię i nazwisko policjanta, jego numer służbowy, jednostka) .....

Czy po raz pierwszy Policja interweniuje w Twoim domu w takiej sprawie?

TAK

NIE

Jak często dochodzi do przemocy w Twoim domu? (raz w miesiącu, raz na tydzień, częściej) .....

Kiedy to się wydarzyło poprzednim razem? .....

Czy przemoc w rodzinie towarzyszy picie alkoholu?

TAK

NIE

Czy zawsze krzywdzi Cię ten sam sprawca?

TAK

NIE

Czy sprawca był już karany sędownie za czyn podobny?

TAK

NIE

Czy wobec sprawcy sąd zastosował dozór kuratora sądowego?

TAK

NIE

2. Krok drugi — do kogo możesz zwrócić się o pomoc?

Czy kiedykolwiek korzystałeś/korzystałaś z pomocy instytucji lub organizacji obowiązanych do udzielania pomocy?

TAK

NIE

Jeżeli: „TAK”, to z pomocy jakich instytucji lub organizacji?

Jeżeli: „NIE”, to poniżej podajemy Ci nazwy instytucji i organizacji, z których pomocy możesz skorzystać i się do nich zwrócić:

- **Ośrodki pomocy społecznej** — pomogą Ci w sprawach socjalnych, bytowych i prawnych.
- **Powiatowe centra pomocy rodzinie** — pomogą Ci w zakresie prawnym, socjalnym, terapeutycznym lub udzielą informacji na temat instytucji lokalnie działających w tym zakresie w Twojej miejscowości.
- **Ośrodki interwencji kryzysowej** — zapewnią schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, udzielą Ci pomocy i wsparcia w przewyciężeniu sytuacji kryzysowej, a także opracują plan pomocy.

- **Ośrodki wsparcia** — zapewnią schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, udzielą Ci pomocy i wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej.
- **Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie** — zapewnią bezpłatne schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, oraz udzielą Ci specjalistycznej pomocy, w tym: pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, terapeutycznej i medycznej, oraz wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej, a także opracują plan pomocy.
- **Prokuratura, Policja** — możesz tam złożyć zawiadomienie o przestępstwie znęcania się popełnionym na Twoją szkodę lub na szkodę Twoich bliskich i poprosić o udzielenie podstawowej informacji prawnej.
- **Sąd rodzinny i opiekuńczy** — możesz tam złożyć pozew w sprawach rodzinnych lub wnioszek dotyczący spraw opiekuńczych Twoich dzieci.
- **Ochrona zdrowia** — możesz tam uzyskać zaświadczenie lekarskie o doznanych obrażeniach, poprosić o pomoc lekarską, spytać o adresy specjalistycznych poradni lekarskich.
- **Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych** — jeżeli przemocy w Twoim domu towarzyszy picie alkoholu, możesz zwrócić się do nich z wnioskiem o skierowanie sprawcy przemocy na leczenie odwykowe lub uzyskać inną pomoc związaną z nadużywaniem przez niego alkoholu.

Na Twoim terenie funkcjonują lokalne placówki udzielające pomocy ofiarom przemocy w rodzinie:

Lp.	Nazwa instytucji/organizacji	Adres instytucji/organizacji	Telefon	Adres mailowy

Możesz zadzwonić również pod numery telefonów:

- **Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” tel. 801 12 00 02** (płatny pierwszy impuls, linia czynna od poniedziałku do soboty w godzinach 8⁰⁰—22⁰⁰, w niedziele i święta w godzinach 8⁰⁰—16⁰⁰), **tel. (22) 666 28 50** — dyżur prawny (linia płatna, czynna w poniedziałek i wtorek w godzinach 17⁰⁰—21⁰⁰), **Poradnia e-mailowa: niebieskalinia@niebieskalinia.info**
- **Policyjnego Telefonu Zaufania tel. 800 120 226** (linia bezpłatna przy połączeniu z telefonów stacjonarnych, czynna codziennie w godzinach od 9³⁰ do 15³⁰, od godz. 15³⁰ do 9³⁰ włączony jest automat).

WAŻNE

Na skutek wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” informacja dotycząca Twojej sytuacji rodzinnej zostanie przekazana przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego, który podejmie dalsze działania.

Zawsze możesz zwołać Policję na interwencję, poinformować prokuraturę oraz zwrócić się o pomoc do podmiotu/organizacji realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Możesz również poprosić dzielnicowego, aby przyszedł do Twojego domu i udzielił stosownej pomocy i niezbędnych informacji.

Załącznik 3. Formularz „Niebieska Karta – C”

NIEBIESKA KARTA — C

.....
(miejscowość, data)

I. DANE BEZ ZMIAN

- 1) osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie
- 2) osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie

II. WERYFIKACJA DANYCH OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: .....

2. Imiona rodziców: .....

3. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....

ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....

numer telefonu: .....

4. Aktualny adres pobytu:

kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....

ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....

numer telefonu: .....

III. WERYFIKACJA DANYCH OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: .....

2. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....

ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....

numer telefonu: .....

3. Stopień pokrewieństwa ze zgłaszającą/-cym: .....

IV. DIAGNOZA SYTUACJI OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

1. Sytuacja rodzinna:

.....
.....
.....
.....
.....

2. Sytuacja zawodowa:

.....
.....
.....
.....
.....

3. Sytuacja ekonomiczna:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Sytuacja mieszkaniowa:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Sytuacja zdrowotna:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Sytuacja dzieci (rodzinna, edukacyjna, wychowawcza, zdrowotna itp.):

.....
.....
.....
.....
.....
.....

V. INDYWIDUALNY PLAN POMOCY DLA OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE, W ZAKRESIE DZIAŁAŃ PRZEDSTAWICIELI:

1. Jednostki organizacyjnej pomocy społecznej:

- praca socjalna, w tym cykliczne wizyty w środowisku
- poinformowanie o warunkach korzystania ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej
- wskazanie na możliwość skorzystania z pomocy psychologicznej, prawnej oraz w formie poradnictwa — medycznego, zawodowego i rodzinnego
- skierowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, do placówki dla ofiar przemocy w rodzinie, w szczególności do specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie
- skierowanie dzieci do placówki opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego (np. świetlicy, klubu, ogniska wychowawczego)
- powiadomienie sądu rodzinnego i opiekuńczego o sytuacji dzieci
- inne (jakie?) .....

.....
.....

2. Gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych:

- skierowanie do udziału w grupach wsparcia dla osób współzależnych
- poinformowanie o możliwościach prawnych dotyczących zobowiązania poddania osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, do poddania się leczeniu odwykowemu
- skierowanie do udziału w grupie terapeutycznej
- skierowanie do udziału w grupie samopomocowej
- inne (jakie?) .....
.....
.....

3. Policji:

- systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, odbywające się .....
.....
(podać częstotliwość wizyt uzgodnioną przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą)
- poinformowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, że znęcanie się fizyczne i psychiczne jest przestępstwem, i przedstawienie aspektów odpowiedzialności karnej
- poinformowanie o możliwości przeprowadzenia badania lekarskiego
- wszczęcie postępowania przygotowawczego
- wystąpienie do prokuratora z wnioskiem o zastosowanie właściwych środków zapobiegawczych
- inne (jakie?) .....
.....
.....

4. Oświaty:

- objęcie dziecka/dzieci pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub innej placówce, odpowiednio w formie:
  - klasy terapeutycznej
  - zajęć rozwijających uzdolnienia
  - zajęć dydaktyczno-wyrównawczych
  - zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym
  - zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej — w przypadku uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych
  - porad i konsultacji
- objęcie rodziców/opiekunów pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formie: porad, konsultacji, warsztatów lub szkoleń
- pomoc materialna i jej rodzaj: wypoczynek wakacyjny, dożywianie, stypendium szkolne, zasiłek szkolny
- konsultacja w poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, skierowanie do pomocy terapeutycznej
- powiadomienie sądu rodzinnego i opiekuńczego o sytuacji dziecka
- poinformowanie rodzica/opiekuna o możliwości uzyskania pomocy oferowanej przez placówkę opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego
- inne (jakie?) .....
.....
.....

5. Ochrony zdrowia:

skierowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej ze wskazaniem co do dalszych ewentualnych konsultacji medycznych

skierowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, na konsultacje psychiatryczne

skierowanie osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, do lekarza w celu uzyskania zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie

inne (jakie?) .....

.....

.....

.....

6. Pozostałych członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej:

.....

.....

.....

.....

VI. ZOBOWIĄZANIA, JAKIE PODJĘŁA OSOBA, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

.....

.....

.....

.....

VII. OKRESOWA OCENA SYTUACJI RODZINY ORAZ OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

raz w tygodniu   raz w miesiącu   raz na trzy miesiące

w innych terminach (jakich?) .....

VIII. WERYFIKACJA INDYWIDUALNEGO PLANU POMOCY DLA OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE, W ZAKRESIE DZIAŁAŃ PRZEDSTAWICIELI

1) jednostki organizacyjnej pomocy społecznej:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Policji:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4) oświaty:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5) ochrony zdrowia:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6) pozostałych członków zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

IX. CZY W PRZYPADKU PODEJRZENIA POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA ZOSTAŁY PRZEKAZANE INFORMACJE WŁAŚCIWYM ORGANOM PROWADZĄCYM POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE:

TAK

NIE

X. OPIS KOLEJNEGO ZDARZENIA PRZEMOCY W RODZINIE W TRAKCIE TRWANIA PROCEDURY

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
(podpis przewodniczącego
zespołu interdyscyplinarnego)

Załącznik 4. Formularz „Niebieska Karta – D”

NIEBIESKA KARTA — D

.....
(miejscowość, data)

I. DANE OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: .....
2. Data i miejsce urodzenia: ....., w .....
3. Stan cywilny: .....
4. Miejsce zamieszkania:
- kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
- ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
- numer telefonu: .....
5. Aktualny adres pobytu:
- kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....
- ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....
- numer telefonu: .....
6. Miejsce pracy/źródło utrzymania: .....

II. CZY ZDARZA SIĘ, ŻE OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, ZACHOWUJE SIĘ W NASTĘPUJĄCY SPOSÓB:

Formy przemocy w rodzinie	Wobec dorosłych			Wobec dzieci		
	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
Stosowała przemoc fizyczną, w tym:						
popychanie						
uderzanie						
wykręcanie rąk						
duszenie						
kopanie						
spoliczkowanie						
inne (podać jakie)						
Uszkodzenia ciała, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
zasinienia						
zadrapania						
krwawienia						
oparzenia						
inne (podać jakie)						
Stosowała przemoc psychiczną, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
izolację						
wyzwiska						
ośmieszanie						
groźby						
kontrolowanie						
ograniczanie kontaktów						

krytykowanie

---

ponizanie						
demoralizację						
ciągłe niepokojenie						
inne (podać jakie)						
Stosowała przemoc seksualną, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo *	TAK	NIE	wobec kogo *
zmuszanie do obcowania płciowego i innych czynności seksualnych						
Inny rodzaj zachowań, w tym:	TAK	NIE	wobec kogo *	TAK	NIE	wobec kogo *
niszczenie/uszkodzenie mienia						
zabór/przywłaszczenie mienia						
groźba karalna/ znieważenie						
zmuszanie do picia alkoholu						
zmuszanie do zażywania środków odurzających lub substancji psychotropowych oraz niezleconych przez lekarza leków						
inne działające na szkodę najbliższych (podać jakie)						

* Na przykład: żony, męża, partnera, partnerki, matki, ojca, córki, syna.

III. OD JAK DAWNA TE ZACHOWANIA MAJĄ MIEJSCE

.....
.....
.....

IV. CZY SĄ ŚWIADKOWIE STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE:

TAK   NIE   NIE USTALONO

V. CZY BYŁ/BYŁA PAN/PANI JUŻ KIEDYKOLWIEK KARANY/KARANA ZA PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY LUB GROŹBY JEJ UŻYCIA:

TAK   NIE   NIE USTALONO

VI. CZY WOBEC PANA/PANI SĄD ZASTOSOWAŁ DOZÓR KURATORA SĄDOWEGO:

TAK   NIE   NIE USTALONO

VII. CZY NADUŻYWA PAN/PANI ALKOHOLU:

TAK   NIE   NIE USTALONO

— od jak dawna i jak często?
— kiedy ostatnio?

.....
.....

VIII. CZY NADUŻYWA PAN/PANI ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH LUB LEKÓW:

TAK   NIE   NIE USTALONO

— od jak dawna i jak często?
— kiedy ostatnio?

.....
.....
.....

IX. CZY KIEDYKOLWIEK BYŁ/BYŁA PAN/PANI PODDANY/PODDANA LECZENIU ODWYKOWEMU?
KIEDY OSTATNIO I JAKIEGO UZALEŻNIENIA DOTYCZYŁO LECZENIE:
(od alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków)

.....
.....
.....

X. CZY W ZWIĄZKU Z TYMI ZACHOWANIAMI MIAŁY MIEJSCE:

- powiadamianie i interwencje Policji
- powiadomienie prokuratury
- wszczęcie postępowania karnego lub innego postępowania sądowego (jakiego? np. rozwodowego, rodzinnego)
.....
- poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego
- zobowiązanie do leczenia odwykowego
- zobowiązanie do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych
- interwencja i pomoc innej instytucji (jakiej?) .....
- inne (jakie?) .....

XI. CZY MIAŁ/MIAŁA PAN/PANI INNE PROBLEMY W ZWIĄZKU Z NADUŻYWANIEM ALKOHOLU, ŚRODKÓW
ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH LUB LEKÓW:

- konflikty z prawem   wykroczenia w ruchu drogowym
- kłopoty w pracy   pobyty w izbie wytrzeźwień
- inne (jakie?) .....

XII. JAK PAN/PANI OCENIA SWOJĄ SYTUACJĘ? CZY WIDZI PAN/PANI COŚ NIEPOKOJĄCEGO:

.....
.....
.....

XIII. DZIAŁANIA W STOSUNKU DO OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZE-MOC W
RODZINIE

- udział w oddziaływaniach korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
- dobrowolne poddanie się leczeniu odwykowemu i opracowanie planu leczenia
- złożenie wniosku do sądu w celu uruchomienia procedury zobowiązania do leczenia odwykowego
zobowiązanie do informowania członków zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej o podejmowanych działaniach
mających na celu zaprzestanie przemocy w rodzinie:
  raz w tygodniu   raz w miesiącu   raz na trzy miesiące
- w innych terminach (jakich?) .....
- złożenie przez kuratora sądowego stosownego wniosku do sądu
- inne działania (jakie?) .....

XIV. ZOBOWIĄZANIA, JAKIE PODJĘŁA OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZE-
MOC W RODZINIE

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

XV. OKRESOWA OCENA SYTUACJI OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE

raz w tygodniu

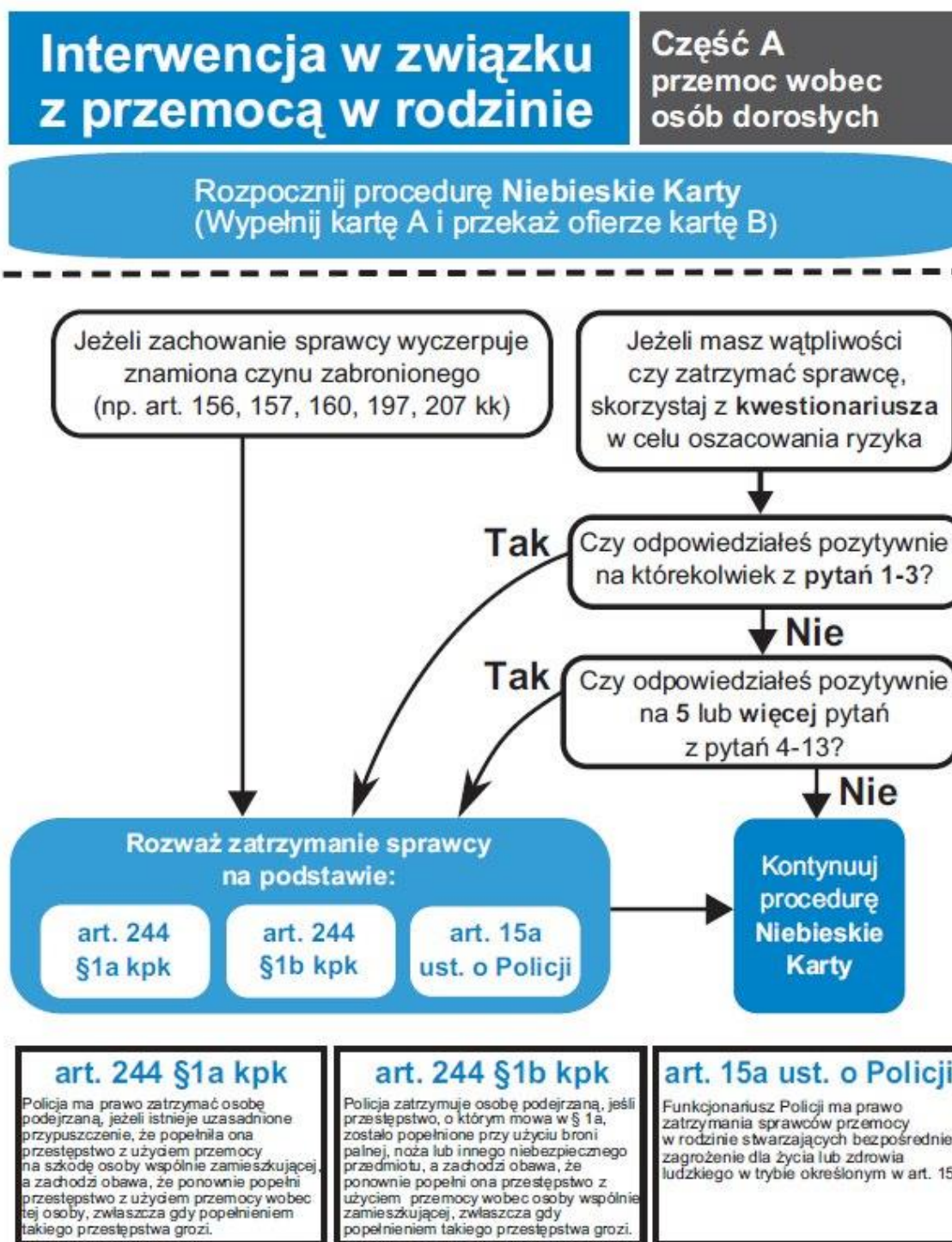
raz w miesiącu

raz na trzy miesiące

w innych terminach (jakich?) .....

.....

(podpis przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego)

Pamiętaj, że ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie może być **mężczyzna lub kobieta**.

Jeżeli na miejscu interwencji znajduje się **dziecko**, zwróć uwagę na jego potrzeby!

Jeżeli sprawcą **nie jest osoba najbliższa** lub wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca, to **działaj na zasadzie odrębnych przepisów**.

Kwestionariusz szacowania ryzyka

W przypadku wystąpienia czynników ryzyka zaznacz X w kratce

1	Czy doszło do aktów przemocy z użyciem niebezpiecznego narzędzia lub gróźb jej użycia?	☐
2	Czy sprawca grozi ofierze zabiciem? Czy ofiara boi się o swoje życie? Czy ofiara uważa, że jest zdolny do jej zabicia?	☐
3	Czy doszło do duszenia?	☐

Pozytywna odpowiedź na jedno z pytań 1-3

Rozważ zatrzymanie

4	Czy w ostatnim czasie doszło do nasilenia przemocy?	☐
5	Czy sprawca ma zaburzenia psychiczne, leczy lub leczył się psychiatrycznie?	☐
6	Czy sprawca jest pod wpływem środków odurzających (alkohol/narkotyki/leki)?	☐
7	Czy sprawca był wcześniej karany za przestępstwa z użyciem przemocy (w rodzinie lub poza nią)?	☐
8	Czy sprawca kiedykolwiek groził lub próbował popełnić samobójstwo?	☐
9	Czy ofiara przemocy próbowała popełnić samobójstwo?	☐
10	Czy sprawca jest chorobliwie zazdrosny o ofiarę przemocy?	☐
11	Czy w ostatnim czasie ofiara przemocy rozstawała się ze sprawcą?	☐
12	Czy ofiara przemocy kiedykolwiek została pobita przez sprawcę podczas, gdy była w ciąży?	☐
13	Czy w domu jest broń?	☐

Pozytywna odpowiedź na 5 lub więcej z pytań 4-13

Rozważ zatrzymanie

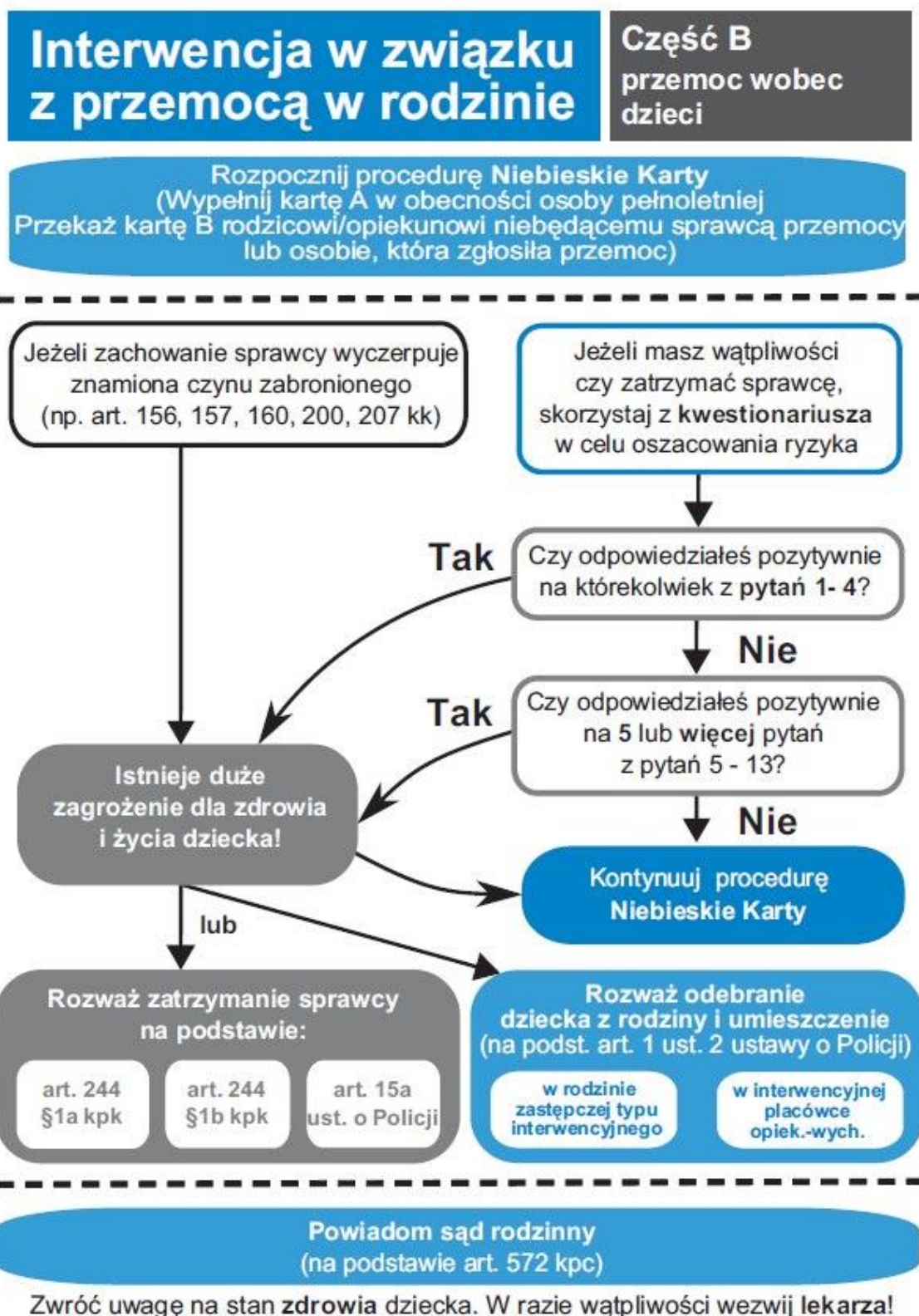
W każdym przypadku kontynuuj procedurę Niebieskie Karty

Sprawca – osoba, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie

Ofiara – osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie

Przemoc w rodzinie - jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osoby najbliższej lub innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących

Osoba najbliższa (wg art. 115 §11 kk) – małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu

Kwestionariusz szacowania ryzyka

W przypadku wystąpienia czynników ryzyka zaznacz X w kratce.
Zwróć uwagę, że w rodzinie może być kilkoro dzieci

Pytania adresowane do osoby dorosłej o sytuację dziecka:

1	Czy sprawca bije, uderza, popycha, rzuca w dziecko ciężkim przedmiotem?	☐
2	Czy sprawca rzucił dzieckiem?	☐
3	Czy sprawca dusił dziecko?	☐
4	Czy sprawca przypalał dziecko papierosem lub innym rozgrzanym przedmiotem?	☐
5	Czy sprawca uderzył dziecko przedmiotem lub rzucił w dziecko przedmiotem?	☐
6	Czy sprawca jest agresywny słownie wobec dziecka (krzyczy/wyzywa)?	☐
7	Czy kiedykolwiek musiałaś/eś bronić dziecko przed sprawcą?	☐
8	Czy sprawca groził/straszył dziecko?	☐
9	Czy uważasz, że sprawca może zrobić krzywdę dziecku?	☐
10	Czy agresywne zachowanie wobec dziecka zdarzało się wcześniej?	☐
11	Czy są widoczne oznaki zaniedbywania dziecka?	☐
12	Czy występują inne niepokojące zachowania wobec dziecka?	☐
13	Wiek dziecka od 0 do 6 lat lub niepełnosprawność	☐

Pozytywna odpowiedź na jedno z pytań 1-4

↓
Rozważ zatrzymanie sprawcy lub odebranie dziecka

Pozytywna odpowiedź na 5 lub więcej z pytań 5-13

↓
Rozważ zatrzymanie sprawcy lub odebranie dziecka

W każdym przypadku kontynuuj procedurę Niebieskie Karty

UWAGA!

Zaistnienie nawet jednego z wymienionych czynników ryzyka lub innego niepokojącego sygnału może świadczyć o występowaniu przemocy w rodzinie. Kwestionariusz jest jedynie narzędziem pomocniczym. Zaufaj swojej intuicji i wdrażaj znane Ci przepisy i procedury.

Załącznik 7. Kwestionariusz ankiety z funkcjonariuszami Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Zapobieganie przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”

Nazywam się Agata Kalinowska. Jestem doktorantką Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Przygotowuję rozprawę doktorską dotyczącą zapobiegania przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty” na podstawie opinii wynikających z doświadczeń funkcjonariuszy Policji.

Badania mają charakter anonimowy. Uzyskane wyniki będą wykorzystane jedynie do celów naukowych. Pańskie odpowiedzi stanowiąc będą cenne informacje o praktycznych aspektach służby w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, dzięki którym możliwa będzie weryfikacja i poprawa obecnie funkcjonujących rozwiązań.

Właściwe odpowiedzi proszę zaznaczać kółkiem, a w odpowiednich miejscach podać uzasadnienie.

Z podziękowaniem za pomoc
sierż. Agata Kalinowska

I. Informacje dotyczące kwalifikacji zawodowych

1. Czy jest Pan zadowolony/Pani zadowolona ze służby na obecnym stanowisku?

1. tak, ponieważ?

.....
.....

2. nie, ponieważ?

.....
.....

3. trudno powiedzieć, dlaczego?

.....
.....

2. Czy chce Pan/Pani podnosić swoje kwalifikacje zawodowe?

1. tak, ponieważ

.....
.....

2. nie, ponieważ

.....
.....

3. Czy brał/a Pan/Pani udział w specjalistycznych szkoleniach dotyczących przemocy w rodzinie?

1. tak, w ilu? ....., kiedy ostatnio? .....

2. nie (proszę przejść do pytania 6)

4. Czy był/a Pan/Pani zadowolony/a z udziału w szkoleniu/szkoleniach?

1. bardzo zadowolony/a

2. zadowolony/a

3. tak sobie (ani zadowolony, ani niezadowolony)

4. niezadowolony/a

5. bardzo niezadowolony/a

5. Czy zdobyta wiedza jest przydatna (usprawnia podejmowane działania interwencyjne)?
  1. tak
  2. nie
  3. trudno powiedzieć

II. Informacje dotyczące interwencji z związku w występowaniem przemocy w rodzinie

6. Czy zna Pan/Pani w swoim najbliższym otoczeniu rodzinę, w której dochodzi do aktów przemocy?
  1. tak
  2. nie (*proszę przejść do pytania 14*)

7. Czy w związku z sytuacją przemocy w tej rodzinie interweniował/a Pan/Pani w czasie wolnym od służby?
  1. tak
  2. nie, dlaczego? .....

..... (*proszę przejść do pytania 14*)

8. Jeśli tak, na czym polegała Pana/Pani interwencja?

.....
 .....

9. Jak by Pan/Pani ocenił/a podjętą interwencję, czy była ona skuteczna?
  1. tak, ponieważ

.....
 .....

2. nie, ponieważ

.....
 .....

3. trudno jest mi ocenić, dlaczego?

.....
 .....

10. Czy był/a Pan/Pani zadowolony/a z siebie jako osoby interweniującej?

1. tak, ponieważ

.....
 .....

2. nie, ponieważ

.....
 .....

3. trudno powiedzieć, dlaczego?

.....
 .....

11. Czy ofiara przemocy była zadowolona z podjętej interwencji?

1. tak (jak okazała swoje zadowolenie?)

.....
 .....

2. nie (jak okazała swoje niezadowolenie?)

.....

- .....
12. Czy sprawca przemocy był zadowolony z podjętej interwencji?
1. tak (jak okazał swoje zadowolenie?)
.....
.....
  2. nie (jak okazał swoje niezadowolenie?)
.....
.....
13. Czy członkowie rodziny dotkniętej przemocą w rodzinie byli zadowoleni z podjętej przez Pana/Panią interwencji?
1. tak, wszyscy byli zadowoleni
  2. tak, tylko niektórzy byli zadowoleni
  3. nie byli zadowoleni
  4. nie dotyczy (członkowie rodziny nie byli świadkami interwencji)
14. Czy – zdaniem Pana/Pani – znajomość w najbliższym otoczeniu rodzin dotkniętych przemocą pomaga w podejmowaniu służbowych działań interwencyjnych?
1. najczęściej pomaga
  2. czasami pomaga
  3. nie pomaga
  4. nie mam zdania
15. Czy uważa Pan/Pani, że interweniujący policjanci mogą przyczynić się do zapobiegania przemocy w rodzinie?
1. tak, zawsze
  2. tak, ale nie we wszystkich rodzinach
  3. nie
  4. nie mam zdania
16. Czy napotyka Pan/Pani na trudności w przeprowadzaniu interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie?
1. tak
  2. nie
17. Jakie problemy najczęściej występują u funkcjonariuszy podczas interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie? *Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.*
1. brak dostatecznej wiedzy prawnej
  2. nieumiejętność przeprowadzenia rozmowy z ofiarą
  3. duże zaangażowanie emocjonalne w zastaną sytuację
  4. obawa o swoje życie i zdrowie
  5. brak stanowczości i zdecydowania w podejmowaniu decyzji na miejscu interwencji
  6. negatywne nastawienie policjantów do zgłoszeń dotyczących przemocy w rodzinie
  7. podejście ofiary do działań interwencyjnych
  8. brak środków prawnych do skutecznego udzielenia pomocy
  9. inny, jaki?
- .....
18. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenie zawodowe, który z tych problemów uważa Pan/Pani za najważniejszy i najtrudniejszy. Odpowiedź nr ..... Proszę uzasadnić
- .....
.....
.....

19. Ile czasu zajmują Panu/Pani poszczególne etapy interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie?
1. rozmowa na miejscu interwencji ..... minut
  2. odizolowanie sprawcy przemocy w izbie wytrzeźwień ..... minut
  3. odizolowanie sprawcy przemocy w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych ..... minut
  4. sporządzanie dokumentacji ..... minut
  5. inne czynności, jakie? ..... minut
20. Wobec jakiego członka rodziny stosowanie przemocy najbardziej oddziałuje emocjonalnie na interweniujących funkcjonariuszach?
1. dziecka/dzieci
  2. żony/partnerki
  3. męża/partnera
  4. rodzica
  5. dziadka/babci
  6. jednakowo wobec wszystkich członków rodziny
21. Jakie sytuacje podczas działań interwencyjnych związanych z przemocą w rodzinie szczególnie zapadają w pamięć?
- .....
- .....
- .....
- .....
22. Na co zwraca Pan/Pani szczególną uwagę podczas interwencji dotyczących przemocy w rodzinie? *Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.*
1. zachowanie sprawcy
  2. bezpieczeństwo innych osób
  3. stan psychofizyczny dzieci znajdujących się w mieszkaniu
  4. stan zdrowia osoby pokrzywdzonej
  5. ustalenie przebiegu zdarzeń
  6. bezpieczeństwo własne
  7. na nic nie zwracam szczególnej uwagi
  8. inne, jakie? .....
23. Co najczęściej wpływa na bierność policjantów w sytuacjach kontaktu z przypadkami przemocy w rodzinie? *Proszę zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.*
1. brak dowodów, że osoba jest ofiarą przemocy w rodzinie
  2. pomoc Policji nie jest skuteczna
  3. osoba pokrzywdzona jest już objęta pomocą innych instytucji
  4. brak wiedzy, jak można pomóc w niektórych sytuacjach
  5. osoba pokrzywdzona nie życzy sobie pomocy
  6. wsparcie nie leży w gestii obowiązków policjantów
  7. niechęć do wtrącania się w sprawy rodziny
  8. sprawa jest błaha, jednorazowa, więc nie ma potrzeby interwencji policyjnej
  9. zachowanie ofiary wskazuje na współsprawstwo przemocy w rodzinie
  10. inne, jakie? .....
  11. trudno powiedzieć

24. Jaki najczęściej stosuje Pan/Pani sposób zakończenia interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie?
1. interwencja zakończona nierepresyjnie, np. pouczeniem, rozmową informacyjno-ostrzegawczą, wezwaniem do określonego zachowania
  2. interwencja zakończona nierepresyjnie, np. pouczeniem, rozmową informacyjno-ostrzegawczą, wezwaniem do określonego zachowania oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  3. interwencja zakończona doprowadzeniem osoby do izby wytrzeźwień
  4. interwencja zakończona doprowadzeniem osoby do izby wytrzeźwień oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  5. interwencja zakończona zatrzymaniem osoby na podstawie art. 244§1a lub 1b Kodeksu postępowania karnego oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  6. interwencja zakończona zatrzymaniem osoby na podstawie art. 15a ustawy o Policji oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  7. inny, jaki? .....
25. Jaki chciałby Pan/chciałaby Pani stosować sposób zakończenia interwencji domowej dotyczącej przemocy w rodzinie?
1. interwencja zakończona nierepresyjnie, np. pouczeniem, rozmową informacyjno-ostrzegawczą, wezwaniem do określonego zachowania
  2. interwencja zakończona nierepresyjnie, np. pouczeniem, rozmową informacyjno-ostrzegawczą, wezwaniem do określonego zachowania oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  3. interwencja zakończona doprowadzeniem osoby do izby wytrzeźwień
  4. interwencja zakończona doprowadzeniem osoby do izby wytrzeźwień oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  5. interwencja zakończona zatrzymaniem osoby na podstawie art. 244§1a lub 1b Kodeksu postępowania karnego oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  6. interwencja zakończona zatrzymaniem osoby na podstawie art. 15a ustawy o Policji oraz wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”
  7. inny, jaki? .....
26. Jaki – zdaniem Pana/Pani – byłby najskuteczniejszy sposób rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie na poziomie policyjnej interwencji?
- .....
- .....
- .....
27. Na czym powinna polegać profilaktyka przemocy w rodzinie?
- .....
- .....
- .....

III. Informacje na temat procedury „Niebieskie Karty”

28. Jak często zakłada Pan/Pani „Niebieską Kartę”?
1. raz na dwa tygodnie lub częściej
  2. średnio raz w miesiącu
  3. kilka razy w roku
  4. raz na rok lub rzadziej
  5. nigdy nie założyłem/am „Niebieskiej Karty”

29. Jak ocenia Pan/Pani skuteczność procedury „Niebieskie Karty”?
Proszę zaznaczyć jedną ocenę na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, 5 – najwyższą.

1   2   3   4   5

30. Jaka jest Pańska opinia o formularzu „Niebieska Karta – A”?
1. słabe strony:

.....
.....
.....

2. mocne strony:

.....
.....
.....

31. Jak ocenia Pan/Pani praktyczność narzędzia szacowania ryzyka?
Proszę zaznaczyć jedną ocenę na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, 5 – najwyższą.

1   2   3   4   5

32. W jakich sytuacjach korzysta Pan/Pani z narzędzia szacowania ryzyka?
1. w każdym przypadku interwencji dotyczącej przemocy w rodzinie
2. gdy nie jestem pewien/pewna, jak postąpić w danej sytuacji
3. nie korzystam z narzędzia szacowania ryzyka, dlaczego?

.....
.....

33. Czy uważa Pan/Pani, że policjanci komórek patrolowo – interwencyjnych są odpowiednimi osobami do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”?

1. tak, ponieważ

.....
.....

2. nie, ponieważ

.....
.....

34. Kto według Pana/Pani powinien wszczynać procedurę „Niebieskie Karty”?
Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. policjant dzielnicowy
2. policjant komórki patrolowo – interwencyjnej
3. pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej
4. pracownik gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych
5. przedstawiciel ochrony zdrowia
6. przedstawiciel oświaty
7. zespół interdyscyplinarny
8. inna osoba/osoby, jaka/jakie? .....

Metryczka

1. Płeć:

1. kobieta
2. mężczyzna

2. Wiek: .....

3. Wykształcenie:

1. średnie
2. licencjat
3. wyższe

4. Stan cywilny:

1. kawaler/panna
2. żonaty/mężatka
3. rozwodnik/rozwódka
4. wdowiec/wdowa
5. konkubent/konkubina

5. Liczba posiadanych dzieci: .....

6. Samoocena stanu zdrowia:

1. bardzo dobry
2. dobry
3. przeciętny
4. zły
5. bardzo zły

7. Sytuacja materialna:

1. bardzo dobra
2. dobra
3. przeciętna
4. zła
5. bardzo zła

8. Staż służby w Policji (w latach):

1. ogółem .....
2. w komórce patrolowo-interwencyjnej .....

Załącznik 8. Scenariusz wywiadu pogłębionego z dzielnicowymi Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku

Zapobieganie przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”

Celem badania jest uzyskanie wiedzy od funkcjonariuszy służby obchodowej Policji na temat ich doświadczeń w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskie Karty”.

I. Informacje na temat stanowiska służbowego

1. Co przynosi Panu/Pani najwięcej satysfakcji na stanowisku dzielnicowego?
2. Co motywuje Pana/Panią do służby?
3. Jakie specjalistyczne przeszkolenia przebył/a Pan/Pani w związku z pełnioną funkcją?
4. Jakie są Pana/Pani główne obowiązki służbowe? Ile czasu zajmuje Panu/Pani średnio praca administracyjno-biurowa, a ile służba obchodowa?
5. Jakie preferuje Pan/Pani czynności służbowe?
6. Realizacja jakich obowiązków służbowych dostarcza Panu/Pani najwięcej trosk?
7. Jak Pan/Pani ocenia współpracę z innymi dzielnicowymi? Jeśli pozytywne, to co o tym decyduje? Jeśli negatywnie, to dlaczego?
8. Czy chciałby Pan/chciałaby Pani indywidualnie rozwiązywać trudne problemy zawodowe wynikające z pełnionej roli, czy też woli Pan/Pani robić to we współpracy z innymi?
9. Co zdaniem Pana/Pani jest największym wyzwaniem w Pańskiej pracy?
10. Co chciałby Pan/chciałaby Pani realizować, aby mógł Pan/mogła Pani powiedzieć, że czuje się zawodowo spełniony/a?

II. Informacje dotyczące występowania przemocy w rodzinie

11. Kiedy słyszy Pan/Pani termin „przemoc w rodzinie” to jakie są Pana/Pani pierwsze skojarzenia?
12. Jak ocenia Pan/Pani swoją wiedzę na temat przemocy w rodzinie? Na ile wiedza ta pochodzi z życiowych doświadczeń, a na ile z doświadczenia zawodowego?
13. Czy pogłębia Pan/Pani we własnym zakresie wiedzę dotyczącą problematyki przemocy w rodzinie? Jeśli tak, to w jaki sposób Pan/Pani to robi? Jeśli nie, to dlaczego Pan/Pani tego nie robi?
14. Czy brał/a Pan/Pani udział w specjalistycznych szkoleniach dotyczących przemocy w rodzinie? Jeśli tak, to w ilu, kiedy ostatnio, kto był organizatorem, kto przeprowadzał szkolenie?
Czy był/a Pan/Pani zadowolony/a z udziału w szkoleniu/szkoleniach? Jak je Pan/Pani ocenia? Proszę uzasadnić ocenę.
Czy zdobyta wiedza jest przydatna i czy usprawnia podejmowane działania w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie?
15. Czy zauważył/a Pan/Pani w ostatnich latach wzrost przestępczości przeciwko rodzinie?

W jakim stopniu dostrzega Pan/Pani społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy w rodzinie?

16. Biorąc pod uwagę Pańskie doświadczenia, jak określiliby Pan/określiłaby Pani najczęściej spotykany profil ofiary przemocy w rodzinie, a jak określiliby Pan/określiłaby Pani najczęściej spotykany profil sprawcy przemocy w rodzinie?
17. Jak ocenia Pan/Pani swoją znajomość prawa w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie?
18. Czy dostrzega Pan/Pani luki prawne i niedoskonałości w regulacjach prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie? Jeśli tak, proszę o Pańskie spostrzeżenia i ewentualne sugestie dotyczące kierunków zmian.
19. Co motywuje Pana/Panią do pomocy rodzinom dotkniętym przemocą? Jak przyjmowana jest Pańska pomoc przez rodzinę dotkniętą przemocą?
20. Czy zdaniem Pana/Pani ofiara i sprawca w zależności od swojej płci chętniej współpracują z policjantem bądź policjantką?
21. Czy zdaniem Pana/Pani policjant czy też policjantka jest przychylniejszy/a kobiecie – ofierze przemocy, czy też płęć funkcjonariusza nie stanowi tu różnicy?
22. Czy ma Pan/Pani inne podejście do sytuacji przemocowej w zależności od tego czy ofiara jest dzieckiem, kobietą, mężczyzną, osobą starszą lub niepełnosprawną?
23. Czy zdaniem Pana/Pani funkcjonariusz Policji, który ma/miał w najbliższym otoczeniu rodzinę, w której dochodzi do aktów przemocy jest obiektywny w podejmowaniu działań interwencyjnych w sytuacji przemocy w rodzinie?
24. Czy funkcjonariusze Policji narażeni na wypalenie zawodowe korzystają ze wsparcia? Jeśli tak, jakiego rodzaju jest to wsparcie? Kto najczęściej je świadczy? Czy jest skuteczne?
25. Co najbardziej utrudnia dzielnicowym pracę z rodzinami dotkniętymi przemocą?
26. Kto zdaniem Pana/Pani mógłby stanowić policjantom wsparcie do podejmowania działań zapobiegających przemocy w rodzinie?
27. Jakiego rodzaju inicjatywy – zdaniem Pana/Pani – mogłyby być najskuteczniejsze w profilaktyce przemocy w rodzinie?
28. Jaka jest Pańska opinia na temat przemocy w rodzinie i sposobów jej zapobiegania?

III. Informacje na temat procedury „Niebieskie Karty”

29. Jaka jest Pańska opinia na temat procedury „Niebieskie Karty” i jej skuteczności?
30. Jak ocenia Pan/Pani wdrożone po 18 października 2011 roku modyfikacje odnośnie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”? *(pytanie do policjantów, którzy pełnili służbę na stanowisku dzielnicowym przed zmianami w prawodawstwie w 2011 roku)*
31. Jak Pan/Pani ocenia funkcjonalność formularza „Niebieska Karta – A”, notatki urzędowej z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty”, notatki urzędowej z rozmowy profilaktycznej z ofiarą przemocy przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz notatki urzędowej z rozmowy profilaktycznej ze sprawcą przemocy w rodzinie przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”?
32. Co Pan/Pani sądzi o narzędziu szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie? Czy korzysta Pan/Pani z niego?
33. Jak często wszczyna Pan/Pani procedurę „Niebieskie Karty” jako dzielnicowy/a? Proszę odnieść się do lat wcześniejszych i sytuacji obecnej.

34. Ile prowadzi Pan/Pani obecnie teczek zagadnieniowych „Przemoc domowa”? Czy we wszystkich tych przypadkach wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” było Pana/Pani zdaniem zasadne? Jeśli nie, to w ilu i dlaczego?
35. Proszę opowiedzieć o przebiegu współpracy w ramach procedury „Niebieskie Karty” z innymi instytucjami? (przepływ informacji, koordynacja działań, kontakty bezpośrednie)
36. Która z instytucji biorących udział w procedurze „Niebieskie Karty” odgrywa zdaniem Pana/Pani najważniejszą rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie?
37. Który z uprawnionych podmiotów w najmniejszym stopniu – zdaniem Pana/Pani – angażuje się w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie?
38. Jak ocenia Pan/Pani pracę innych instytucji biorących udział w procedurze „Niebieskie Karty”? Jaka jest skuteczność podejmowanych przez nie działań?
39. Na czym powinna polegać pomoc Policji osobom dotkniętym przemocą w rodzinie? Jakiego Pana/Pani zdaniem działania należałoby podjąć, by usprawnić pomoc ofiarom przemocy w rodzinie?
40. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność polskiego systemu zapobiegania przemocy w rodzinie?
41. Jakiej karze powinni być poddawani sprawcy przemocy w rodzinie? Czy zdaniem Pana/Pani stosowane kary są skuteczne?
42. Jakich rad udziela Pan/Pani osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, a jakie sugestie kieruje Pan/Pani do osób stosujących przemoc?
43. Na ile – zdaniem Pana/Pani – źródła przemocy są uwarunkowane jednostkowo, a na ile środowiskowo?
44. Jaka jest Pańska opinia odnośnie polskiej polityki społecznej prowadzonej wobec osób doświadczających przemocy w rodzinie?
45. Czy jest coś jeszcze, co z Pana/Pani punktu widzenia jest istotne dla omawianej problematyki? Może chciałby Pan/chciałaby Pani coś dodać?

Metryczka

1. Płeć: 1. kobieta 2. mężczyzna 2. Wiek: ..... 3. Wykształcenie: 1. średnie 2. licencjat 3. wyższe	4. Stan cywilny: 1. kawaler/panna 2. żonaty/mężatka 3. rozwodnik/rozwódka 4. wdowiec/wdowa 5. konkubent/konkubina 5. Liczba posiadanych dzieci: ..... 6. Staż służby w Policji (w latach): 1. staż służby ogółem: ..... 2. staż służby na stanowisku dzielnicowym: ..... 7. Jednostka organizacyjna Policji: 1. komisariat miejski 2. komisariat terenowy

Załącznik 9. Notatka urzędowa z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty”

Załącznik nr 1 do Decyzji nr 126/2014
Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku
z dnia 29.09.2014r.

.....
Stopień imię i nazwisko sporządzającego
.....
Miejscowość i data
.....
Jednostka Policji

NOTATKA URZĘDOWA
z pierwszej wizyty w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty”

W dniu ..... udałem/am się do Państwa .....
zam. ....
Na miejscu zastałem/am .....

W toku przeprowadzonej rozmowy uzyskałem/am następujące informacje:

1. Dane o członkach rodziny wspólnie zamieszkujących – potwierdzenie w CEL (dane osobowe, wiek, aktualny adres zameldowania/zamieszkania/czasowego miejsca pobytu – jeśli jest inne niż wskazane w adresie, poprzednie adresy zamieszkania – okresy zamieszkiwania w poprzednich miejscach)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Imię i nazwisko osoby pokrzywdzonej, miejsce pracy, źródło utrzymania, czy osoba jest uzależniona od alkoholu/substancji psychoaktywnych, czy była leczona psychiatrycznie lub odwykowo, czy była przymusowo doprowadzana do poradni leczenia uzależnień.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Imię i nazwisko sprawcy stosowania przemocy, miejsce pracy, źródło utrzymania, czy osoba jest uzależniona od alkoholu/substancji psychoaktywnych, czy była leczona psychiatrycznie lub odwykowo, czy była przymusowo doprowadzana do poradni leczenia uzależnień.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Dane dotyczące dzieci w rodzinie, czy uczęszczają do żłobka, przedszkola, szkoły – od kiedy, gdzie, informacje uzyskane od wychowawców/pedagogów?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Czy dzieci w rodzinie były w zainteresowaniu Policji jako osoby nieletnie – kiedy, powód, wykonane czynności, pobyty w placówkach dla nieletnich, pobyty w PID?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Czy członkowie rodziny byli/są objęci dozorem kuratorskim – od kiedy, na jaki okres, w jakiej sprawie, imię i nazwisko kuratora zawodowego i społecznego, czy dzielnicowy przekazywał informacje kuratorowi o zachowaniu dozorowanego?

.....
.....
.....
.....
.....

7. Czy posiada broń palną/dostęp do broni – jeśli tak, jakie podjęto w związku z tym działania?

.....
.....
.....

8. Czy w sprawie rodziny lub któregoś z jej członków były prowadzone czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia – kiedy, czego dotyczyły, wynik?

.....
.....
.....
.....
.....

9. Czy w sprawie rodziny lub któregoś z jej członków toczyło się lub toczy postępowanie karne – kiedy, czego dotyczyły, wynik, czy Policja występowała z wnioskiem o zakaz zbliżania się do ofiary i/lub nakaz opuszczenia lokalu wspólnie zajmowanego z ofiarą?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Jeśli postępowanie karne dotyczyło przemocy w rodzinie i zostało umorzone – kto został przesłuchany, jakie dowody zgromadzono?

.....
.....
.....
.....

11. Czy były orzekane środki probacyjne np. warunkowe zawieszenie kary, przedterminowe zwolnienie, umorzenie postępowania – Policja podejmowała jakieś czynności w związku z interwencjami wobec sprawcy?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. Jaką wiedzę o sytuacji w rodzinie posiadają sąsiedzi – ze wskazaniem danych osobowych sąsiadów?

.....
.....
.....
.....

13. Czy w rodzinie prowadzono procedurę NK – kiedy, jakie instytucje są/były zaangażowane w realizację procedury, jak często rodzina była odwiedzana, sytuacja rodziny stwierdzona podczas odwiedzin, czynności podjęte w ramach procedury?

.....
.....
.....
.....

14. Czy rodzina była w zainteresowaniu Policji z innych powodów – jakich, kiedy?

.....
.....
.....
.....

15. Warunki materialno-bytowe rodziny (warunki mieszkaniowe – inf. czy mieszkanie jest własnością sprawcy, czy rodzina korzystała z pomocy socjalnej – od kiedy, w jakiej formie; choroby, niepełnosprawność w rodzinie; wiedza przedstawicieli innych instytucji nt. sytuacji w rodzinie np. lekarz rodzinny)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. Interwencje w miejscach zamieszkania – sprawdzenie w archiwum ERI/SWD – wszystkie adresy zameldowania, zamieszkania, czasowego pobytu (czego dotyczyły, jak się zakończyły)

.....

.....

.....

.....

.....

17. Sprawdzenie w KSIP członków rodziny – rejestracje procesowe

.....

.....

.....

.....

18. Jak na chwilę obecną kształtuje się stan bezpieczeństwa członków rodziny (w szczególności dzieci) ?

.....

.....

.....

.....

19. Informacje dotyczące władzy rodzicielskiej rodziców/opiekunów prawnych (władza rodzicielska w chwili obecnej – pełna/ograniczona/zawieszona/pozbawienie; ograniczenia władzy rodzicielskiej/pozbawienie władzy rodzicielskiej – komu, od kiedy/na jaki okres, powody, na czym polega; umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej np. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, rodzinach zastępczych – gdzie, od kiedy/na jaki okres, czy policja uczestniczyła w odebraniu dzieci).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

20. Jeśli dzieci w chwili obecnej przebywają w rodzinach spokrewnionych – jaka jest ich sytuacja, czy istnieje ryzyko, iż osoby nieuprawnione sprawują nad nimi opiekę

.....
.....
.....
.....
.....

21. Czy rodzina była/jest w zainteresowaniu Sądu Rodzinnego i Nieletnich – od kiedy, co było przyczyną takiej sytuacji, jeśli była/jest pod nadzorem kuratora rodzinnego to od kiedy, na jaki okres, dane kuratora, współpraca z kuratorem?

.....
.....
.....
.....
.....

22. Działania podjęte przez dzielnicowego po zdarzeniu

.....

Podpis dzielnicowego

Załącznik 10. Notatka urzędowa z rozmowy profilaktycznej ze sprawcą przemocy w rodzinie przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”

Załącznik nr 2 do Decyzji nr 126/2014
Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku
z dnia 29.09.2014r.

.....
Stopień imię i nazwisko sporządzającego

.....
Miejscowość i data

.....
Jednostka Policji

NOTATKA URZĘDOWA

z rozmowy profilaktycznej ze sprawcą przemocy w rodzinie przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”

W dniu ..... udałem/am się do Państwa.....
zam..... celem sprawdzenia stanu
bezpieczeństwa członków rodziny oraz przeprowadzeniem rozmowy ze sprawcą stosowania
przemocy.

Na miejscu zastałem/am (podać pełne dane sprawcy) .....
....., z którym/którą przeprowadziłem/am rozmowę profilaktyczną.

Informacje uzyskane od sprawcy stosowania przemocy na temat panującej sytuacji (przyczyna
konfliktu, przemocowych zachowań z jego strony, czy nadużywa alkoholu, czy podjął leczenie, jak
ocenia swoje zachowanie wobec innych członków rodziny oraz wszelkie inne uzyskane informacje).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

W trakcie rozmowy:

4. *Poinformowano o odpowiedzialności karnej z art. 207 § 1-3 kk za fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad inną osobą oraz z innych przepisów kk, a także o konsekwencjach prawnych wynikających z Ustawy z dnia 29 lipca 2005r. O przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).*
5. *Pouczono o konieczności zaniechania stosowania przemocy wobec członków rodziny, przestrzegania innych norm prawnych oraz zasad współżycia rodzinnego i społecznego.*
6. *Poinformowano o możliwości podjęcia dobrowolnego leczenia odwykowego/terapii w związku z uzależnieniem od alkoholu/środków odurzających, udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców stosowania przemocy.*
7. *Inne informacje przekazane w trakcie rozmowy:*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Czytelny podpis sprawcy przemocy

.....

Podpis dzielnicowego

Załącznik 11. Notatka urzędowa z rozmowy profilaktycznej z ofiarą przemocy przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”

Załącznik nr 3 do Decyzji nr 126/2014
Komendanta Miejskiego Policji w Białymstoku
z dnia 29.09.2014r.

.....
Stopień imię i nazwisko sporządzającego

.....
Miejscowość i data

.....
Jednostka Policji

NOTATKA URZĘDOWA

z rozmowy profilaktycznej z ofiarą przemocy przeprowadzonej w ramach procedury „Niebieskie Karty”

W dniu ..... udałem/am się do Państwa.....
zam.....celem sprawdzenia stanu
bezpieczeństwa członków rodziny oraz przeprowadzeniem rozmowy z osobą pokrzywdzoną.

Na miejscu zastałem/am (podać pełne dane osoby doznającej przemocy) .....
....., z którym/którą przeprowadziłem/am rozmowę profilaktyczną.

Informacje uzyskane od osoby pokrzywdzonej na temat panującej sytuacji (od kiedy trwa sytuacja przemocowa, jakimi zachowaniami się charakteryzuje, na jakim tle dochodzi do konfliktów, czy przyczyną sytuacji przemocowych jest nadużywanie alkoholu przez sprawcę - jeżeli tak to czy były podejmowane działania w kierunku podjęcia leczenia przez sprawcę itp.).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
Podpis dzielnicowego

Załącznik 12. Wykaz skrótów

COP (*community oriented policing*) – koncepcja policji środowiskowej
EUCPN (*European Crime Prevention Network*) – Europejska Sieć Zapobiegania
Przestępczości
KGP – Komenda Główna Policji
KMP – Komenda Miejska Policji
KPP – Komenda Powiatowa Policji
KPPPwR – Krajowy Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
KRP – Komenda Rejonowa Policji
KSIP – Krajowy System Informacji Policji
KSP – Komenda Stołeczna Policji
KWP – Komenda Wojewódzka Policji
MOPR – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
NIK – Najwyższa Izba Kontroli
PARPA – Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
WPI – Wydział Patrolowo-Interwencyjny